



UNIUNEA EUROPEANĂ



GUVERNUL ROMÂNIEI  
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,  
PROTECȚIEI SOCIALE ȘI  
PERSOANELOR VÂRSTNICE  
AMPOSDRU



Fondul Social European  
POSDRU 2007-2013



Instrumente Structurale  
2007-2013



The World Bank

# STUDIU DE DIAGNOSTICARE ȘI CONSULTANȚĂ PENTRU POLITICILE DE SPRIJINIRE A INCLUZIUNII ROMILOR DIN ROMÂNIA

*Pregătit de echipele pentru dezvoltare umană și dezvoltare durabilă*

*Europa și Asia Centrală*

*Grupul Băncii Mondiale*

28 februarie 2014

## Avertisment:

Acest material este rezultatul activității personalului Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare / Banca Mondială. Niciuna dintre constatările, interpretările și concluziile prezentate în această lucrare nu reflectă cu necesitate opinia conducerii executive a Băncii Mondiale sau a guvernelor pe care le reprezintă aceștia. Banca Mondială nu garantează exactitatea informațiilor incluse în această lucrare. Granițele, culorile, denumirile și celelalte informații prezentate pe hărțile din această lucrare nu sugerează intenția de a exprima o părere a Băncii Mondiale despre statutul legal al oricărui teritoriu sau susținerea/acceptarea acestor granițe.

## Drepturi de autor:

Materialul din această publicație este protejat prin drepturi de autor. Copierea și/sau transmiterea unor porțiuni sau a întregii lucrări în lipsa permisiunii autorilor poate reprezenta o încălcare a legilor în vigoare. Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare / Banca Mondială încurajează diseminarea materialelor sale și în cele mai multe cazuri acordă fără întârziere permisiunea de utilizare a unor porțiuni din textele sale.

Pentru a cere permisiunea de a fotocopia sau retipărirea oricărei părți din text, vă rugăm să trimiteți o solicitare care să cuprindă informațiile complete la Copyright Clearance Centre, Inc., 222, Rosewood Drive, Danvers, MA 01923, USA, tel.: 978-750-8400, fax: 978-750-4470, <http://www.copyright.com/>.

Orice alte întrebări legate de drepturi și licențe, inclusiv cele legate de drepturi subsecvente, se vor adresa către Office of the Publisher, The World Bank, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, USA, fax: 202-522-2422, e-mail: [pubrights@worldbank.org](mailto:pubrights@worldbank.org).

## MULȚUMIRI

---

În luna iunie 2013, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale, Familiei și Persoanelor Vârstnice din România a solicitat Băncii Mondiale să asiste în dezvoltarea politicilor naționale și identificarea programelor eficiente din punct de vedere al costurilor pentru promovarea incluziunii romilor, prin realizarea unui diagnostic și propunerea de opțiuni de politici în domenii importante ca sărăcia și mecanismele de protecție socială, ocuparea forței de muncă, educație, reabilitarea locuințelor și a habitatului, sănătate, combaterea discriminării și mecanismele instituționale pentru furnizarea eficientă a serviciilor locale și folosirea instrumentelor UE. Scopul acestui studiu este de a răspunde cererii și de a informa factorii de decizie și alți cititori în legătură cu condițiile generale de viață și principalele provocări cu care se confruntă romii și de a recomanda opțiuni pentru soluții la aceste provocări. Rezultatele vor fi puse la dispoziția părților interesate relevante, astfel încât să poată fi incluse în:

- Propunerile pentru perioada de programare UE 2014-2020;
- Noua strategie națională de incluziune a romilor (SNIR);
- Strategiile specifice sectorului;
- Noua legislație;
- Alocările de la bugetul ministerial și municipal.

Acest raport prezintă o diagnosticare comprehensivă a condițiilor de viață ale romilor din România, incluzând capitole separate pentru educație, ocuparea forței de muncă, protecție socială, sănătate, combaterea discriminării, locuirea și o prezentare generală a instituțiilor și politicilor disponibile legate de incluziunea romilor. Raportul combină dovezile cantitative cu cele calitative și conturează un set de măsuri de politică pentru a încuraja participarea și contribuțiile romilor, precum și a îmbunătăți bunăstarea acestora. Studiul va fi însoțit de un raport de sinteză intitulat *Ce Este Necesară pentru Realizarea Incluziunii Romilor din România* care se axează pe intervențiile prioritare și măsurile de politică de la baza mesajelor cheie provenite din diagnosticarea sectorului. Raportul se bazează pe comentariile și contribuțiile reprezentanților societății civile din România, mediului academic și agențiilor guvernamentale din timpul a două perioade de consultări (24-25 septembrie și 21-22 noiembrie 2013).

Raportul a fost pregătit sub conducerea și îndrumarea următorilor: Mamta Murthi, Ana Revenga, Alberto Rodriguez, Laszlo Lovei, Elisabetta Capannelli, Omar Arias, Elisabeth Huybens, Christian Bodewig, Roberta Gatti, Ismail Radwan, Katarina Mathernova și Ines Fraile-Ordenez. Elaborarea raportului a fost coordonată de șefii echipelor operaționale Kosuke Anan ([kanan@worldbank.org](mailto:kanan@worldbank.org)) și Sandor Karacsony ([skaracsony@worldbank.org](mailto:skaracsony@worldbank.org)). Capitolele au fost pregătite de următorii, în ordine alfabetică: Simona Anton, Magda Balica, Florin Botonogou, Aida Catana, Adrian Dan, Plamen Danchev, Dana Farcasanu, Celine Ferre, Richard Florescu, Vlad Grigoras, Sorin Ionita, Ana Ivasiuc, Barbara Kits, Adam Kullman, Joost de Laat, Mihai Magheru, Ashna Mathema, Cristi Mihalache, Mariana Moarcas, Larisa Ofiteru, Iulius Rostas, Claudia Rokx, Manuela Stanculescu, Rob Swinkels, Lea Tan, Dikshya Thapa și Michael Weber. Oana Maria Caraba, Sujani Eli, Sophia Georgieva, Corina Grigore, Camelia Gulescu și Isadora Nouel au contribuit la activitatea echipei și au furnizat sprijin.

Echipa este recunoscătoare pentru comentariile primite de la evaluatorii inter pares ai raportului, Dena Ringold, Ana Maria Munoz Boudet și Eva-Maria Szavuj (Comisia Europeană, DG Politică Regională). Raportul a beneficiat, de asemenea, de comentariile constructive furnizate de Koen Delanghe și Enrica Chiozza (Comisia Europeană, DG Politică Regională), Soraya Goga și

Siobhan McInerney-Lankford. Echipa a apreciat feedback-ul și sprijinul furnizate de doamna Marie-Jeanne Ghigea de la Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale, și Persoanelor Vârstnice pe toată durata elaborării raportului.

## CUPRINS

---

Mulțumiri .....	2
Cuprins .....	4
1    Introducere .....	5
2    Educația .....	19
3    Ocuparea forței de muncă .....	71
4    Protecția socială .....	138
5    Sănătate .....	165
6    Combaterea discriminării – provocări și oportunități .....	213
7    Locuirea .....	249
8    Mecanisme instituționale pentru furnizarea eficientă a serviciilor locale și folosirea instrumentelor UE .....	284

# 1 INTRODUCERE

---

## 1.1 INCLUZIUNEA ROMILOR: ECONOMIE INTELIGENTĂ, DAR CARE NU ESTE ÎNCĂ O REALITATE

---

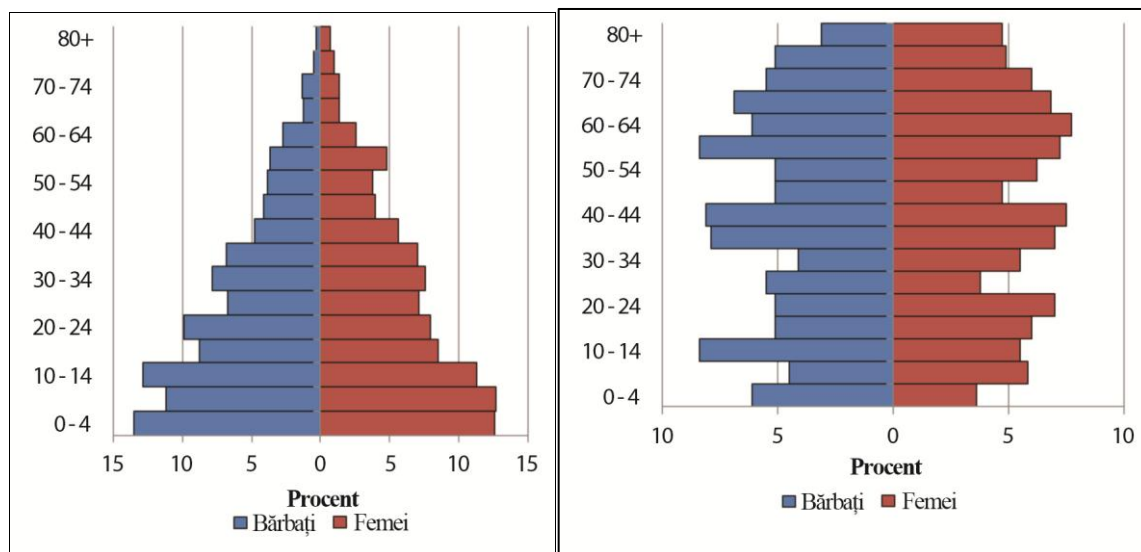
**Caracterul durabil al economiei României și viabilitatea pe termen lung a sistemului de protecție socială al țării depind în mod crucial de succesul incluziunii romilor.** Cu ocazia recensământului din anul 2011, 621.573 de români (aproximativ 3 % din populație) au declarat că sunt de etnie romă, ceea ce face ca romii să fie a doua mare minoritate etnică din România (după maghiari). Experții estimează că numărul de romi este mult mai mare: potrivit datelor Consiliului Europei, populația romă din România în 2010 a fost estimată la un total cuprins între 1.200.000 și 2.500.000 (adică între 6 % și 12 % din populația totală)<sup>1</sup>. Dacă aceste estimări alternative sunt corecte, romii ar reprezenta cea mai mare minoritate etnică din țară. În plus, datele anchetei în gospodării, desfășurate de PNUD/BM/CE (2011)<sup>2</sup> indică faptul că puțin peste 37 % - mai mult de o treime - din romi au vârsta sub 15 ani (figura 1-1), în contrast remarcabil cu profilul demografic îmbătrânit al populației României în general. Prin urmare, nu numai că romii reprezintă un grup minoritar etnic mare, ci, ca urmare a caracteristicilor sale demografice, acest grup are o pondere în creștere în cadrul grupului de persoane nou-intrate pe piața forței de muncă: în prezent, folosind estimarea de 1.800.000 de romi din România, ponderea romilor în cadrul grupului de persoane nou-intrate pe piața muncii se ridică la 20 %. Prin urmare, o pondere mare și în creștere a acestor persoane pe piața muncii din România provine din rândul populației rome. Crearea condițiilor pentru o incluziune productivă a tinerilor romi este critică pentru compensarea declinului estimat în rândul populației în vârstă de muncă a țării (30 % până în 2050): în această privință, aportul de forță de muncă, obținut prin incluziunea romilor, ar trebui, de asemenea, să fie considerat drept o componentă esențială a creșterii economice și o contribuție la finanțarea viitoarelor pensii și servicii sociale.

---

<sup>1</sup> Note: în ceea ce privește estimările bazate pe recensământ, există preocuparea că romii, într-un număr substanțial, nu își declară etnia. Este raportat de obicei un set alternativ de estimări ale experților (de exemplu, Comisia Europeană (2011). *Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Un cadru UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020 și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (2002), „Cum se evită capcana dependenței”*.

<sup>2</sup> Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011) a fost concepută de Banca Mondială și PNUD, finanțată de Comisia Europeană, DG Politică Regională și implementată de PNUD prin IPSOS, o companie de cercetare a pieței. Interviuurile au fost desfășurate cu un eșantion aleatoriu de romi din Bulgaria, România, Ungaria, Slovacia și Republica Cehă. În fiecare țară, au fost interviewate aproximativ 750 de gospodării de romi și 350 de ne-romi care trăiesc în aceeași zonă sau vecinătate. Eșantionul s-a axat pe acele comunități în care ponderea populației rome este egală sau mai mare decât ponderea națională a populației rome. Această abordare acoperă 88 % din populația romă din Bulgaria, 90 % din Republica Cehă, 78 % din Ungaria, 89 % din România și 83 % din Slovacia. Rezumatul constatărilor a fost oferit în „Scurtă prezentare a romilor” (PNUD/FRA, 2012).

FIGURA 1-1: PIRAMIDELE POPULAȚIEI: ROMI (STÂNGA) ȘI VECINI NE-ROMI (DREAPTA)



Sursă: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Cu toate acestea, romii din România sunt săraci, vulnerabili și excluși social, ceea ce limitează drastic oportunitățile acestora de a contribui la creșterea economică a României și la prosperitatea comună.** În acest context, datele anchetei în gospodăriile rome indică o imagine sumbră a situației actuale a comunităților rome: cea mai mare parte a romilor din România și din alte țări din Europa de Est continuă să trăiască în sărăcie, mai mult decât vecinii care trăiesc în aceleași comunități sau în apropiere. Rata riscului de sărăcie<sup>3</sup> a populației rome, de 84 %, este de aproape 3 ori mai mare decât în rândul vecinilor ne-romi (consultați tabelul 1.1)<sup>4</sup>. Rata gospodăriilor rome din România aflate într-o stare de sărăcie gravă<sup>5</sup> este alarmant de

<sup>3</sup> Rata riscului de sărăcie este un indicator cheie pentru incluziunea socială din Uniunea Europeană, care indică ponderea persoanelor cu vârsta de 0+ cu un venit disponibil echivalent de sub 60 % din venitul echivalent mediu național.

<sup>4</sup> Ponderea romilor cu risc de sărăcie este comparabilă cu cea a țărilor vecine: statisticile elaborate de PNUD au raportat rate pentru România, Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria și Slovacia variind de la 71 % (Republica Cehă și Ungaria) la 87 % (Slovacia). Estimarea pentru România raportată mai sus este puțin superioară celei pe care PNUD o estimează pentru România. Acest lucru este cauzat de doi factori: în primul rând, eșantionul folosit de PNUD diferă de cel folosit în acest capitol. În al doilea rând, nivelurile de venit raportate de gospodăriile rome au fost descompuse în „surse majore de venit” pentru a crește precizia estimărilor obținute. Setul de date PNUD și setul de date folosit în acest capitol s-au bazat fiecare pe o abordare diferită pentru a trata valorile care lipsesc din aceste întrebări legate de „sursele majore de venit”, creând un anumit nivel de discrepanță: în timp ce estimarea PNUD a exclus valorile lipsă din calcul, estimarea raportată mai sus a înlocuit valorile lipsă cu valoarea medie raportată de romii din România pentru fiecare sursă de venit - cu condiția primirii unui venit din acea sursă specifică. Estimarea PNUD se ridică la 74 %.

<sup>5</sup> Ponderea populației care trăiește în gospodării în care există deficiențe legate de cel puțin 4 din următoarele 9 articole: i) să plătească chiria sau facturile la utilități, ii) să păstreze casa încălzită adecvat, iii) să facă față cheltuielilor neprevăzute, iv) să mănânce carne, pește sau proteine echivalente o dată la două zile, v) o săptămână de vacanță în altă parte decât acasă sau care nu și-ar putea permite (chiar dacă ar vrea) vi) o mașină, vii) o mașină de spălat, viii) un TV color sau ix) un telefon.

ridicată (90 %) și aproape jumătate din gospodăriile romi au o intensitate a muncii foarte scăzută<sup>6</sup> (consultați tabelul 1.1).

TABELUL 1-1. INDICATORII INCLUZIUNII SOCIALE UE ÎN ROMÂNIA

	Național, obiectiv pentru 2020	Național, efectiv (2011)	Romi, efectiv	Vecini ne-romi, efectiv
<i>Cu risc de sărăcie</i>	21 %	22 %	84 %	31 %
<i>Care trăiesc într-o stare de sărăcie gravă</i>	Nespecificat	32 %	90 %	54 %
<i>Care trăiesc în gospodării cu o intensitate a muncii foarte scăzută</i>	Nespecificat	6 %	44 %	22 %
<i>Rata de ocupare</i>	70 %	64 %	30 %	44 %
<i>Ponderea persoanelor în vârstă de 30-34 de ani care au absolvit o formă de învățământ terțiar</i>	27 %	22 %	0,40 %	7 %

Sursă: EU-SILC (2011) și Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Calculele autorilor.

**Chiar și atunci când caracteristicile generale sunt menținute constante, doar faptul „de a fi rom” rămâne un determinant cheie pentru traiul în sărăcie.** Analiza datelor anchetei în gospodării indică faptul că un român prezintă un risc de sărăcie cu 38 % mai mare dacă are origină romă în comparație cu o persoană ne-romă cu vârsta, nivelul de educație, compoziția gospodăriei, compoziția comunității și localizarea geografică de ordin similar. Datele au indicat, de asemenea, că vârsta, proveniența din mediul rural, etnia predominantă în cadrul așezării și numărul de copii din gospodărie nu au un impact de o magnitudine similară asupra șanselor persoanei de a prezenta un risc de sărăcie. Analiza indică o probabilitate cu 37 % mai ridicată în rândul copiilor de a prezenta risc de sărăcie dacă au etnie romă. Educația îmbunătățește șansele unei persoane de a scăpa de sărăcie: analiza indică faptul că educația este corelată în mod semnificativ cu șansele unei vieți mai bune, persoanele care au absolvit o formă de învățământ

<sup>6</sup> Indicatorul „persoane care trăiesc în gospodării cu o intensitate scăzută a muncii” este definit ca numărul de persoane care trăiesc într-o gospodărie și care au o intensitate a muncii sub un prag stabilit la 0,2. Intensitatea muncii pentru o gospodărie este raportul numărului total de luni pe care toți membrii în vârstă de muncă din gospodărie le-au lucrat în timpul anului de referință pentru venit și numărul total de luni pe care aceiași membri ai gospodăriei le-ar fi putut lucra teoretic în acea perioadă. O persoană în vârstă de muncă este o persoană cu vârsta cuprinsă între 18 și 59 de ani, cu excepția studenților din categoria de vârstă între 18 și 24 de ani. Gospodăriile compuse numai din copii, din studenți cu vârste mai mici de 25 de ani și/sau din persoane de 60 de ani sau mai mult sunt excluse complet din calculul indicatorului. Din cauza lipsei datelor legate de numărul de luni lucrate în anul anterior, indicatorul folosit aici a fost simplificat și arată dacă ponderea persoanelor în vârstă de muncă pe gospodărie care lucrează efectiv, împărțită la numărul membrilor gospodăriei care ar putea lucra este sau nu sub 0,2.



secundar având o probabilitate cu 17 % mai mică de a prezenta risc de sărăcie. Numărul crește la aproape 20 % în cazul romilor, indicând faptul că învățământul secundar poate avea un impact considerabil asupra reducerii sărăciei în comunitățile rome. Totuși, etnia depășește educația în ceea ce privește estimarea riscului de sărăcie din România. Aceasta poate fi o reflectare a unui mare număr de factori, printre care competențele inferioare ale romilor (care nu sunt indicate de nivelul de educație), atitudinile și barierele – inclusiv de discriminare – în accesarea oportunităților de muncă incluzând (discriminarea fiind discutată în capitolul 6 privind combaterea acesteia).

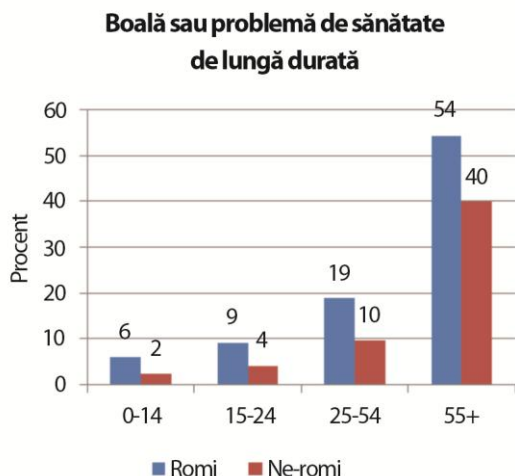
**Sărăcia duce la circumstanțe extrem de grave în gospodăriile rome.** O disparitate semnificativă persistă între gospodăriile rome și cele ne-rome în toate domeniile cheie ale dezvoltării umane. Rezultatele în materie de educație ale romilor sunt considerabil mai slabe decât cele ale ne-romilor: numai 10 % din romi (cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani) au absolvit o instituție de învățământ secundar, în contrast clar cu 58 % din ne-romii care trăiesc în vecinătate. Disparitatea legată de educație începe devreme: numai 32 % din copiii romi (cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani) frecventează o instituție de învățământ preșcolar sau grădinița, față de 77 % din vecinii acestora ne-romi. Semnificativ mai mulți romi trăiesc în cartiere marginase și locuințe supraaglomerate decât ne-romii și – probabil drept consecință – starea de sănătate a romilor este semnificativ mai precară decât cea a ne-romilor (Figura 1-2).

TABELUL 1-2. INDICATORII CHEIE DE DEZVOLTARE UMANĂ

	<b>Romi</b>	<b>Vecini ne-romi</b>
<i>Învățământ secundar finalizat</i>	În general, în cadrul categoriei de vârstă 25-64 de ani: 10 %  12 % pentru bărbați, 6 % pentru femei (categoria de vârstă 25-64 de ani)	În general, în cadrul categoriei de vârstă 25-64: 58 %  59 % pentru bărbați, 52 % pentru femei (categoria de vârstă 25-64 de ani)
<i>Rata de înscriere în învățământul preșcolar (3-6 ani)</i>	32 %	77 %
<i>Rata bolilor cronice</i>	Consultați Figura 1.2	Consultați Figura 1.2
<i>Persoane care trăiesc în locuințe din cartiere marginase</i>	29 %	5 %
<i>Persoane care trăiesc în locuințe supraaglomerate</i>	53 %	16 %

Sursă: Ancheta regională privind romii a PNUD/BM/CE (2011).

FIGURA 1-2: UN EXEMPLU: RATELE BOLILOR CRONICE ÎN RÂNDUL BĂRBAȚILOR



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/BM/CE (2011).

**Persistă și disparități mari între romi și ne-romi în ceea ce privește rezultatele în materie de muncă.** Marea majoritate a romilor își exprimă dorința de a avea locuri de muncă stabile, așa cum își doresc și vecinii lor ne-romi. Cu toate acestea, rata de ocupare în rândul romilor continuă să rămână în urma celei aferente populației majoritare, precum și în urma obiectivului principal UE 2020 potrivit căruia 75 de procente din populația cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani să aibă un loc de muncă și în urma obiectivului specific 2020 pentru România de 70 de procente. Deși, în 2011, 66 de procente din bărbații și 53 de procente din femeile în vârstă de muncă (15-64 ani) din populația generală erau angajate, numai 42 de procente și 19 procente de femei și bărbați romi au avut un loc de muncă - incluzând munca nedeclarată.

**Veniturile din muncă din rândul romilor sunt semnificativ mai scăzute decât pentru ne-romi.** Anchetele au indicat că romii angajați câștigă numai o fracțiune din câștigurile medii ale populației generale. Ca rezultat al ratelor de ocupare scăzute și al salariilor mici, venitul din muncă al bărbaților romi în vârstă de muncă din România este estimat la numai 20 de procente din cel al populației generale (Figura 1-3) și al femeilor rome este chiar mai scăzut: 12 procente (Figura 1-4).

FIGURA 1-3. DISPARITATEA PRIVIND VENITUL DIN MUNCĂ (BĂRBAȚI)<sup>7</sup>

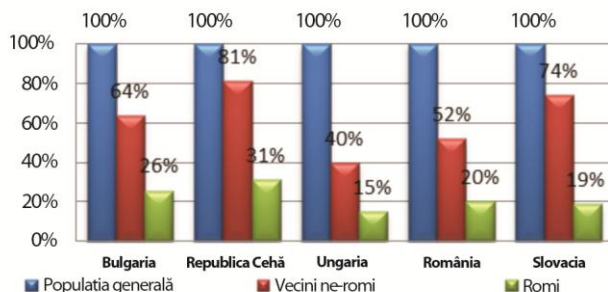
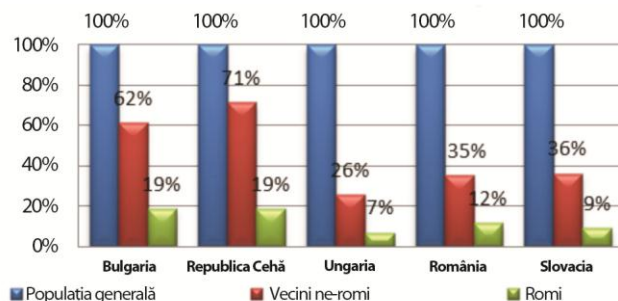


FIGURA 1-4. DISPARITATEA PRIVIND VENITUL DIN MUNCĂ (FEMEI)



Sursa: Populația generală: EU-SILC (2008) pentru informații privind câștigurile. Eurostat (2012) pentru trimestrul 2 2011. Ancheta regională privind romii a PNUD/BM/CE (2011)

## 1.2 DESPRE VIITOR: O ABORDARE INTEGRATĂ A INCLUZIUNII ROMILOR

**Incluziunea romilor este o necesitate macroeconomică.** Aproximativ 17 procente din populația generală din România este în vârstă de 65 de ani sau mai mult: până în 2040, se estimează că va ajunge la 28 procente<sup>8</sup>. Populația în vârstă de muncă este estimată să scadă cu 30 % până în 2050. În același timp, ponderea persoanelor nou-intrate pe piața muncii din România care sunt romi este mare și în creștere; cei cu vârste cuprinse între 0 și 14 ani - noua generație de persoane nou-intrate pe piața muncii - reprezintă 36 de procente din populația romă totală, în comparație cu 15 procente pentru aceeași categorie în rândul populației generale. În funcție de dimensiunea totală a populației rome<sup>9</sup>, aceasta înseamnă că între 6 și 20 de procente

<sup>7</sup> Pentru fiecare țară, ratele veniturii din muncă pentru populația generală sunt standardizate la 100 %. Ratele corespunzătoare pentru vecinii ne-romi și romi sunt relative la populațiile generale. Ratele de venit sunt estimate prin multiplicarea pentru fiecare țară a ratelor de ocupare medii cu câștigurile medii ale celor care sunt angajați. Astfel rezultă câștigurile medii pentru o persoană din populația în vârstă de muncă. Pentru a fi comparate, valorile au fost ajustate la prețurile din 2011 folosind indicele armonizat al prețurilor de consum (Eurostat, 2012).

<sup>8</sup> Divizia de populație a Națiunilor Unite (2011)

<sup>9</sup> Estimările variază de la 535.140 (recensământul național din 2002) la [730.000-970.000] potrivit unei anchete din 2005 a Guvernului României și Băncii Mondiale denumite „Harta socială a comunităților rome” și 1.850.000 potrivit comunicării UE „Un cadru UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020”, bazat pe datele de la Consiliul Europei. Sursă: Strategia Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome; 2012-2020

din persoanele nou-intrate pe piața muncii din România sunt astăzi romi. Potrivit estimării Băncii Mondiale în baza datelor din 2008<sup>10</sup>, presupunând că există un număr egal de bărbați și femei rome în vârstă de muncă și că salariile medii din economie rămân neschimbate, egalizarea oportunităților de pe piața muncii pentru romi ar putea avea ca rezultat în România potențiale beneficii economice variind între 887 milioane euro și 2,9 miliarde euro.

**În prezent, romii nu au oportunități de a-și ameliora bunăstarea și de a avea acces la piața muncii, în ciuda unor măsuri disponibile de politici publice clare și aplicabile.** Indicatorii descriptivi simpli ai dorinței romilor de a lucra sugerează că aceasta este similară dorinței vecinilor ne-romi. Cu toate acestea, simpla proveniență dintr-un mediu de romi crește șansele de a trăi în sărăcie, fiind posibil o reflectare a disparităților de competențe și a altor bariere în calea obținerii unui loc de muncă (inclusiv discriminare). Pe scurt, romii trăiesc în prezent în condiții precare și, în mare parte a cazurilor, nu au acces la instrumente care i-ar putea ajuta să scape de sărăcie. Cu toate acestea, analiza sugerează direcții de acțiune clare și accesibile pentru conceperea politicilor, care ar putea îmbunătăți bunăstarea și oportunitățile romilor în legătură cu piața muncii.

**Promovarea incluziunii romilor din România ar trebui să se bazeze pe eforturi conjugate, care respectă o abordare ce urmărește două obiective, incluzând (i) o înțelegere comprehensivă a „dimensiunilor excluderii” cu care se confruntă romii; și (ii) o furnizare îmbunătățită a serviciilor în fiecare dintre aceste dimensiuni și în general.** Într-un efort de a optimiza recomandările de politică și de a ne axa pe cele mai eficiente domenii de intervenție, în acest raport, ne concentrăm atenția pe trei din aceste „dimensiuni ale excluderii”: *educația (capitolul 2), oportunitățile de câștig pentru familii (capitolele 3 și 4) și serviciile de bază și condițiile de viață (capitolele 5 și 7)*. Aceste trei dimensiuni se află la baza îmbunătățirii oportunităților pentru romi în ceea ce privește generația actuală și, poate și mai important, generația viitoare. Raportul demonstrează că politicile și programele bine orientate din cadrul acestor dimensiuni pot contribui la progresul rezultatelor socio-economice în rândul romilor din România. În același timp, disparitățile legate de furnizarea serviciilor care îi afectează în special pe romi trebuie să fie eliminate pentru ca această abordare să fie eficientă. În acest sens, este de asemenea important de examinat rolul *discriminării etnice* cu care o confruntă romii (*capitolul 6*), precum și diferite *inițiative de politică și mecanisme instituționale* care există în prezent pentru a aborda incluziunea romilor (*capitolul 8*).

---

<sup>10</sup> Roma Inclusion: An Economic Opportunity for Bulgaria, Czech Republic, Romania and Serbia (Incluziunea romilor: o oportunitate economică pentru Bulgaria, Republica Cehă, România și Serbia). (Banca Mondială, 2010)

---

### 1.2.1 EXEMPLE DE RENTABILITATE A INVESTIȚIEI PENTRU O ABORDARE INTEGRATĂ

---

**Sinergiile dintre politicile legate de educație și de ocuparea forței de muncă pot ajuta la înlăturarea provocărilor legate de diferențele de competențe dintre generații.** Facilitarea educației și îmbunătățirea competențelor sunt esențiale pentru îmbunătățirea perspectivei pieței muncii pentru următoarea generație, precum și pentru forța de muncă romă actuală. Printre alte recomandări, raportul indică faptul că politicile educaționale ar trebui să implice stabilirea priorității investițiilor în intervențiile de calitate pentru dezvoltarea preșcolărilor în comunitățile cu populație romă prin îmbunătățirea infrastructurii, prin colaborarea cu părinții și prin stimularea participării; tratarea abandonului școlar prin extinderea medierii școlare și transformarea școlilor în spații mai prietenoase pentru toți elevii; și îmbunătățirea calității educației în școlile cu un procent mare de copii romi prin instruirea și stimularea profesorilor. Aceste măsuri vor contribui la eliminarea pe termen lung a disparităților legate de competențe. În același timp, constatările studiului indică necesitatea ca politicile legate de ocuparea forței de muncă să se axeze pe îmbunătățirea competențelor și a capacității de inserție profesională prin, de exemplu, programe de formare a forței de muncă îndreptate spre tinerii romi defavorizați, care nu au un loc de muncă, și femeile rome; de asemenea, pe îmbunătățirea stimulentei pentru căutarea unui loc de muncă și pe asocierea strânsă a acestora cu politicile de creare a locurilor de muncă, îmbunătățind în același timp eficiența căutării unui loc de muncă. La proiectarea politicilor din domeniul muncii, ar trebui să fie luat în considerare efectul de transformare pe care obținerea unui loc de muncă îl are asupra unei persoane și familii, incluzând potențialele efecte între generații: acest lucru poate contribui și la rezultate mai bune legate de educație ale copiilor romi.

**Accesul la programe de protecție socială este răspândit pe scară largă în gospodăriile rome, dar acestea rămân în mare măsură sub pragul sărăciei.** Nouă din zece gospodării rome au acces la cel puțin un program de protecție socială din România, dar trei din cinci gospodării rome continuă să rămână în cea mai săracă chintilă a distribuției venitului. Deși corelația dintre nivelurile ridicate ale sărăciei și participarea ridicată a romilor la programele de protecție socială arată că programele de protecție socială ajung la persoanele cele mai sărace, aceasta pune sub semnul întrebării eficacitatea protecției sociale în reducerea sărăciei în cadrul gospodăriilor rome.

**Soluționarea provocărilor legate de sănătatea romilor este crucială pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale acestora și necesită o abordare transversală / multi-sectorială.** Îmbunătățirea indicatorilor de sănătate - în prezent, catastrofici - în rândul romilor români, necesită măsuri de politici sectoriale, incluzând inițiative în sectoare precum educație și locuințe, completate de reforme mai largi în sistemul de sănătate. Prevenirea comportamentelor la risc, inclusiv îmbunătățirea dietei romilor, se impune ca o preocupare prioritară, împreună cu creșterea accesului și a utilizării serviciilor de sănătate în perioada prenatală și a copilăriei timpurii. Starea de sănătate a familiilor rome s-ar îmbunătăți dacă barierele financiare ar fi eliminate atât în ceea ce privește o nutriție sănătoasă, cât și în ceea ce privește accesul la servicii de sănătate preventive și curative; politicile de sănătate concentrate pe dezvoltarea programului

de mediere sanitară pentru comunitățile de romi ar îmbunătăți la nivel local furnizarea de servicii de sănătate, inclusiv de creștere a conștientizării comportamentelor cu risc pentru sănătate.

**Intervențiile din sectorul locuințelor, de o importanță similară pentru îmbunătățirea condițiilor de viață, trebuie să ia în considerare eterogeneitatea condițiilor de locuit.** Nu există o abordare universală, iar asistența legată de locuințe trebuie să depășească „locuințele sociale”. Prin lărgirea gamei de opțiuni cu măsuri precum modernizarea infrastructurii, legalizarea titlurilor de proprietate, renovarea caselor și micro-finanțarea locuințelor, intervențiile ar putea să fie mai eficiente din punctul de vedere al costurilor, echitabile, durabile și adaptabile la nevoile populației rome. Prin aplicarea unei abordări integrate, care leagă măsurile (de infrastructură) „dure” de cele „blânde”, îndreptate spre îmbunătățirea mijloacelor de existență, a generării de venituri și a capacității rezidenților, ar putea fi așteptat un impact mai mare și mai durabil. În plus, reglementările și politicile care duc la ineficiențe pe piața locuințelor în general ar trebui să fie îndreptate pentru ca dezvoltarea pieței locuințelor pe ansamblu să fie încurajată.

---

### 1.2.2 ASPECTE CU CARACTER TRANSVERSAL: MECANISMELE INSTITUȚIONALE ȘI DISCRIMINAREA

---

**O condiție prealabilă a eliminării disparităților legate de furnizarea serviciilor o reprezintă mecanismele instituționale eficiente.** Un aspect comun identificat în toate sectoarele este lipsa coordonării, capacității și a resurselor în cadrul instituțiilor responsabile cu implementarea politicilor și acțiunilor legate de incluziunea romilor. Pentru a îmbunătăți mecanismele instituționale de furnizare eficientă a serviciilor locale și folosirea instrumentele UE, raportul recomandă clarificarea responsabilităților instituționale printr-o legislație mai uniformă și regimuri de lucru mai clare. O lege cadru ar putea fi creată pentru a explica relațiile funcționale dintre diferite structuri, precum și sursele bugetare. Consolidarea capacității municipalităților este esențială pentru accesarea fondurilor UE, odată cu implicarea largă a ONG-urilor, prin înființarea unei unități de facilitare a derulării proiectelor bazate pe comunitate. Parteneriatele cu comunitățile rome ar putea fi consolidate prin formularea unei metodologii pentru consultările cu romii la nivel local, în timp ce feedback-ul părților interesate ar putea fi strâns prin platforme online. Raportul recomandă, de asemenea, îmbunătățirea punerii accentului politicilor pe cartografierea comunităților defavorizate la nivel subregional și la nivel local.

**Programele mediatorilor și consilierilor romi ar putea fi extinse pentru a-i sprijini pe romi în accesarea serviciilor sociale și pentru a permite furnizarea acestor servicii într-un mod care este mai potrivit circumstanțelor populației rome.** Mediatorii și consilierii romi au avut un impact pozitiv în educație, sănătate și ocuparea forței de muncă, construind un pod între comunitățile rome și instituțiile locale sau între romi și oficialii din sectorul public. Dovezile arată că medierea poate să joace un rol important și să contribuie la un acces mai bun la serviciile locale pentru romi, precum și la un nivel de încredere mai ridicat între municipalități și comunitățile rome în general. Totuși, lipsa unor mecanisme clare de implementare și a resurselor a împiedicat extinderea și continuarea implicării acestora. Mecanisme și standarde mai clare sunt necesare pentru a asigura finanțarea mediatorilor și faptul că au un mandat important pentru a-și îndeplini sarcinile. Cunoștințele și informațiile strânse prin mediere ar putea fi, de asemenea, folosite mai activ pentru dezvoltarea politicilor și programelor generale.

**Discriminarea este un aspect transversal care trebuie să fie abordat la nivelul furnizării serviciilor în toate sectoarele și, în sens mai larg, un factor cheie al excluziunii romilor.** Pe de-o parte, discriminarea de pe piața economică și din teren împiedică participarea totală a romilor la societate prin reducerea oportunităților și a aspirațiilor acestora; pe de altă parte, discriminarea în domeniul serviciilor reprezintă un dezavantaj semnificativ în accesarea serviciilor sociale, precum educația și îngrijirea sănătății. Discriminarea trebuie să fie combătută prin eliminarea motoarelor discriminării, precum stereotipurile negative, găsirea unui țap ispășitor și neîncrederea, împreună cu practicile discriminatorii la nivelul furnizării serviciilor.

**Pentru a elimina eficient discriminarea, raportul recomandă mai multe măsuri practice.** Aplicarea legii împotriva discriminării ar putea fi consolidată prin clarificarea modului în care actele ilegale de discriminare vor fi sancționate, sporind gradul de conștientizare a publicului cu privire la această lege și crescând capacitatea organelor de aplicare a legii de a acționa unitar. Stabilirea priorităților și integrarea acțiunilor concrete pentru combaterea discriminării la nivelul național ar putea fi obținute prin dezvoltarea unei strategii care definește obiective clare, ținte, un set de acțiuni concrete, responsabilități, un buget și un cadru de monitorizare. Introducerea programelor la nivel național pentru a combate discriminarea legată de furnizarea serviciilor, precum formarea competențelor culturale obligatorii pentru profesori, furnizori de servicii medicale etc., împreună cu un sistem al avocaților poporului ar putea contribui, de asemenea, la eliminarea disparităților legate de furnizarea serviciilor. Mecanismele care promovează interacțiunile și înțelegerea reciprocă între romi și ne-romi - precum programele de finanțare a proiectelor de interes comun pentru grupurile defavorizate de romi și ne-romi - ar putea facilita colaborarea și interacțiunea crescută și ar ajuta la atingerea unui nivel mai ridicat de înțelegere și respect reciproc.

### 1.3 METODOLOGIA ȘI SURSELE DE DATE

---

**Acest raport oferă consultanță bazată pe dovezi în materie de politici publice.** Evaluarea se bazează pe trei surse principale de informații. În primul rând, aceasta valorifică datele Anchetei regionale privind romii (ARR) a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011), care este cel mai comprehensiv efort de acest fel depus până în prezent și care să descrie situația romilor din Europa Centrală și de Est. Include, de asemenea, informații din anchetele privind bugetul familiilor (ABF) 2008-2012 din România (consultați caseta 1), folosite în capitolele privind ocuparea forței de muncă și protecția socială. În al doilea rând, acest raport de bazează pe informații calitative, colectate prin vizite de studiu și interviuri cu părțile interesate cheie din Guvernul României, mediul academic român, societatea civilă și reprezentanții comunităților rome. În al treilea rând, fiecare capitol evidențiază experiențe internaționale relevante, utile pentru formularea politicilor privind integrarea romilor. Multe din exemplele și cele mai bune practici internaționale legate de integrarea comunităților sărace și marginalizate din alte țări oferă motive de a fi optimiști în privința faptului că integrarea romilor nu este un obiectiv distant pentru România dacă discriminarea romilor va fi eliminată.

**Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE - principala sursă de date pentru acest raport - este o anchetă comprehensivă, reprezentativă pentru aproximativ 89 % din populația romă din România, incluzând romii care trăiesc în vecinătăți mixte, separate și segregate.** Chestionarul anchetei a fost proiectat în parteneriat de Banca Mondială și PNUD și implementat de PNUD prin compania de cercetare a pieței IPSOS în perioada mai-iulie 2011, pe un eșantion aleatoriu de romi care trăiesc în comunități cu populații concentrate de romi

din Bulgaria, România, Ungaria, Slovacia și Republica Cehă (denumită în continuare „Ancheta regională privind romii”). Ancheta a fost finanțată de DG Politică Regională a Comisiei Europene. În fiecare dintre țări, au fost interviewate aproximativ 750 de gospodării de romi (reprezentând peste 3.500 de persoane) și aproximativ 350 de gospodării de ne-romi care trăiesc în aceeași zonă sau vecinătate. Eșantionul a fost intenționat nereprezentativ pentru toți romii din aceste țări, el fiind mai mult *îndreptat spre acele comunități în care ponderea populației rome este egală sau mai mare decât ponderea națională a populației rome*. Acesta acoperă 88 % din populația romă din Bulgaria, 90 % din Republica Cehă, 78 % din Ungaria, 89 % din România și 83 % din Slovacia. Odată identificate, a fost pregătit un eșantion aleatoriu al acestor zone, iar gospodăriile au fost eșantionate aleatoriu în aceste zone enumerate.

**Datele oferă estimări fiabile ale condițiilor în care trăiește marea majoritate a romilor din România și ale condițiilor vecinilor ne-romi ai acestora.** Cu excepția cazului în care se specifică altfel, analiza din acest raport se bazează pe gospodăriile eșantionate de „romi” și „ne-romi din apropiere”, așa cum au fost identificate de anchetatori. Comparațiile cu ne-romii care trăiesc în apropiere oferă un cadru crucial de referință deoarece gospodăriile ne-rome eșantionate există în aceleași municipalități și astfel au în comun piețele muncii, comunitatea, școala și facilitățile medicale locale, precum și alte servicii și infrastructura colectivă. Prin urmare, dacă observăm diferențe legate de educație, sănătate, locuire și ocuparea forței de muncă între gospodăriile de romi și cele de ne-romi, *acestea trebuie să reflecte dezavantajele speciale cu care se confruntă romii, diferențele de preferințe între romi și ne-romi sau ambele*.

**Pentru compararea cu populația generală din România, raportul folosește ancheta Statistica UE referitoare la venit și condițiile de viață (EU SILC).** EU SILC nu face diferența între romi și ne-romi și oferă informații despre ancheta din gospodăriile care sunt reprezentative pentru populația generală a României. Deoarece vecinii romi și ne-romi se confruntă cu aceleași condiții locale, atunci când se raportează disparități în realizările legate de educație sau ocuparea forței de muncă ale romilor în comparație cu cele ale vecinilor ne-romi din Ancheta regională privind romii din 2011, aceste disparități vor fi în general mai mici între romi și populația din România în general în studiul EU-SILC.

---

CASETA 1-1 - ASPECTE LEGATE DE COMPARABILITATEA DATELOR DIN ANCHETA PRIVIND FAMILIILE ȘI ANCHETA REGIONALĂ PRIVIND ROMII A NAȚIUNILOR UNITE/BM/CE

---

**Ancheta privind bugetul familiilor (ABF)** din România este desfășurată în fiecare an, între lunile ianuarie și decembrie, pe un eșantion reprezentativ la nivel național al gospodăriilor incluzând 30.000 de gospodării sau 70.000 de persoane. Chestionarul ABF include afilierea etnică, ea fiind folosită pentru a identifica romii „autodeclarați”. Potrivit ABF 2012, 3,2 procente din populația totală a României se declară romă.

**Ancheta regională privind romii a PNUD/BM/CE** (denumită în continuare ARR) este o anchetă comprehensivă privind condițiile de viață ale romilor. A fost implementată în perioada mai - iunie 2011 în șase țări din Europa de Est, incluzând România. Cadrul de eșantionare include romi care trăiesc în vecinătăți mixte, separate și segregate. În fiecare țară, au fost interviewate aproximativ 750 de gospodării de romi și 350 de ne-romi care trăiesc în aceeași zonă sau vecinătate. Eșantionul este reprezentativ pentru comunitățile în care ponderea populației rome este egală sau mai mare decât ponderea națională a populației rome (89 de procente din romii din România). Ancheta include identificarea de către un terț a etniei.

**Gospodăriile rome din ARR sunt mai rurale decât gospodăriile rome din ABF.** Principala diferență dintre gospodăriile rome din ARR și ABF este amplasarea acestora: romii din ARR trăiesc în zone mai



rurale, în care concentrarea de gospodării rome este mai mare (cartiere compacte). Altfel, romii din ARR și ABF nu diferă atât de mult: gospodăriile din ARR au un acces mai deficitar la canalizare și aparatură electrică (influența rurală), dar prezintă un acces similar la biciclete, telefoane, televiziune, baie, toaletă și un acces mai bun la computere și internet.

	ARR 2011		ABF 2011	
	Medie	Eroare st.	Medie	Eroare st.
Localizare urbană	0,39	0,49	0,47	0,50
Dimensiunea gospodăriei	4,64	2,52	4,16	2,23
Vârsta capului familiei	45,7	14,9	45,2	14,2
Bărbat cap al familiei	0,74	0,44	0,78	0,42
Învățământ secundar - capul familiei	0,09		0,13	
Radio	0,24	0,43	0,45	0,50
TV color	0,81	0,39	0,91	0,29
Bicicletă/motocicletă	0,20	0,40	0,24	0,42
Computer	0,16	0,36	0,08	0,27
Conexiune la internet	0,09	0,29	0,06	0,23
Telefon (mobil/fix)	0,65	0,48	0,67	0,47
Mașină de spălat	0,33	0,47	0,44	0,50
Numărul de camere	2,39	1,26	2,24	1,04
Suprafața locuinței (mp)	48,7	45,0	36,0	19,3
Racordare la canalizare	0,19	0,39	0,41	0,49
Baie în interiorul casei	0,18	0,38	0,17	0,38
Toaletă în interior	0,18	0,39	0,18	0,38
Racordare la rețeaua de electricitate	0,84	0,37	0,95	0,23

În final și deoarece modulul de protecție socială din ARR este mai puțin detaliat decât cel din ABF, accesul la PS probabil că este subestimat pentru gospodăriile rome.

## TABELUL ANEXĂ 1-IPREZICEREA RISCULUI DE SĂRĂCIE

(cu cât procentul este mai mare, cu atât este și riscul de a fi sărac)

	(1)	(2)	(3)	(4)
	Toate persoanele rome și ne-rome	Copii rome și ne-rome	Numai persoane rome	Numai copii rome
<b>Romi</b>	0,381*** (0,022)	0,369*** (0,040)		
<b>Vârstă</b>	-0,001*** (0,000)	-0,003 (0,002)	-0,001* (0,000)	-0,004* (0,002)
<b>Învățământ finalizat</b>	<b>secundar</b> -0,168*** (0,023)		-0,197*** (0,038)	
<b>Numărul de membri ai gospodăriei cu vârste între 0 și 15 ani</b>	0,051*** (0,004)	0,048*** (0,005)	0,044*** (0,003)	0,038*** (0,004)
<b>Etnicitatea predominantă în așezare este cea romă</b>	-0,008 (0,014)	-0,009 (0,018)	-0,010 (0,015)	-0,010 (0,018)
<b>Gospodărie rurală</b>	0,081*** (0,014)	0,067*** (0,020)	0,070*** (0,016)	0,058*** (0,020)
<b>Copilul este înscris la școală sau la cursuri de formare</b>		-0,026 (0,020)		-0,027 (0,020)
<b>Constantă</b>	0,340*** (0,028)	0,374*** (0,043)	0,729*** (0,023)	0,791*** (0,027)
<b>Observații</b>	3.419	1.317	2.562	1.155
<b>R la pătrat</b>	0,325	0,210	0,085	0,064
<b>F</b>	365,8	44,85	54,53	16,88
<b>DF</b>	6	6	5	5

Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/BM/CE (2011).

## 2 EDUCAȚIA

---

*Educația este una dintre cele trei principale „dimensiuni ale excluziunii” cu care se confruntă romii. Această dimensiune este explorată într-o formă mai concisă într-un raport de sinteză separat. Acest capitol oferă o analiză a disparităților considerabile dintre romi și populația majoritară în domeniul educației și oferă recomandări de politică pentru reducerea acestora. Studiul recomandă, înainte de toate, asigurarea accesului universal la educația timpurie a copiilor, prin stabilirea priorităților de investiție în intervenții de calitate în dezvoltarea copiilor de vârstă preșcolară, îmbunătățirea infrastructurii, a lucrului cu părinții și stimularea participării la educație. În plus, studiul recomandă ca politicile educaționale să se axeze pe îmbunătățirea calității educației în școlile cu un procent ridicat de elevi romi prin formarea și stimularea profesorilor. Constatările au recomandat, de asemenea, soluționarea problemei abandonului școlar prin extinderea medierii școlare și reducerea disparităților de gen a rezultatelor școlare.*

### 2.1 INTRODUCERE

---

**În ciuda reformelor importante din domeniul educației din ultimii ani, provocările importante persistă (caseta 1) și acestea afectează într-o mai mare măsură romii comparativ cu alte grupuri (figura 2-1)<sup>11</sup>.** Există încă diferențe majore în ceea ce privește accesul la toate nivelurile de educație între romi și ne-romi care trăiesc în aceeași comunitate, rezultând astfel disparități extrem de mari privind capitalul educațional al adulților în interiorul aceleiași comunități. Inegalitățile încep timpuriu deoarece puțini copii romi din România beneficiază de educația și îngrijire la vârsta preșcolară, în ciuda dovezilor că acei copii romi care beneficiază de învățământ preșcolar și stimulare parentală au rezultate cognitive semnificativ mai mari. În zonele rurale, minoritățile rome și copiii cu nevoi educaționale speciale<sup>12</sup> (NES) tind să aibă o participare mai scăzută la educație și să abandoneze timpuriu școala. Disparitățile de gen privind cuprinderea în școală și participarea la educație este, de asemenea, semnificativă pentru toate nivelurile de învățământ, femeile rome fiind în mod constant defavorizate față de bărbații romi.

**Calitatea educației și măsurile de eliminare a segregării etnice.** Deși există îngrijorări legate de calitatea generală a educației din România (evidențiate de performanța suboptimă a elevilor din școlile din România în cadrul evaluărilor internaționale precum PISA), calitatea predării și a învățării reprezintă o problemă și mai acută în zone cu o pondere semnificativă de populație romă. Nivelul segregării în școli și clase are în continuare un impact negativ atât asupra predării, cât și a învățării și studiile recente desfășurate în 2008 și 2010 sugerează că segregarea afectează între 31 și 60%dintre școlile din zonele cu o pondere mai mare de populație romă din România. Există, de asemenea, o corelație strânsă între segregare și calitatea scăzută a educației determinată de factori precum infrastructura școlară deficitară, resursele educaționale limitate în școlile segregate, calificarea redusă a profesorilor și fluctuația ridicată a acestora. În plus, politicile educaționale actuale nu sprijină suficient atragerea mai multor profesori buni care să

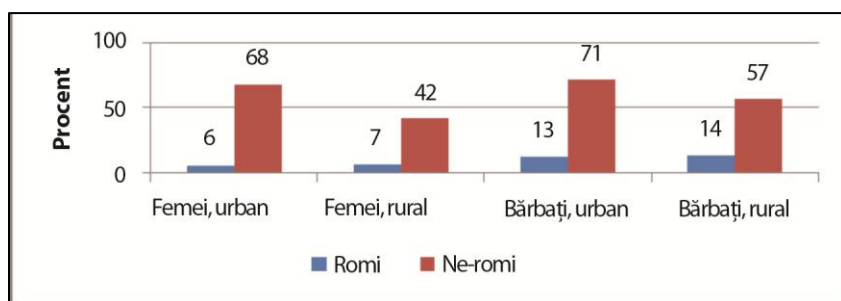
---

<sup>11</sup> Studiul Băncii Mondiale România 2020 și serviciile de consultanță analitică ale Băncii Mondiale privind părăsirea timpurie a școlii examinează provocările extinse cu care se confruntă sistemul de învățământ din România.

lucreze în școlile din zonele defavorizate. Participarea scăzută a adulților la învățarea pe tot parcursul vieții este o altă provocare care adâncește disparitățile legate de nivelul competențelor între populația romă și ne-romă. În plus, există o corelație scăzută între cunoștințele și competențele furnizate elevilor în școli și cerințele socio-economice actuale.

**Discontinuitățile în implementarea reformelor în educație, precum și sistemul actual de alocare bugetară contribuie la adâncirea disparităților.** În contextul resurselor insuficiente alocate sistemului de învățământ din România (3,5 % din PIB în comparație cu media UE27 de 5,4 %), finanțarea per capita a școlilor nu favorizează o distribuție echitabilă a resurselor astfel încât să răspundă în mod real la nevoile școlilor din zone defavorizate și ale elevilor expuși riscurilor. Reformele în domeniul curriculumului școlar au fost mai degrabă fragmentate și nu au fost însoțite de strategii adecvate de implementare. În plus, reformele din domeniul educației nu au fost însoțite de măsuri relevante de sprijin din sectorul asistenței sociale sau din sectorul medical pentru a ajuta (i) la focalizarea acestora pe categorii dezavantajate economic; (ii) la focalizarea pe romii săraci; și (iii) la focalizarea acestora asupra fetelor rome.

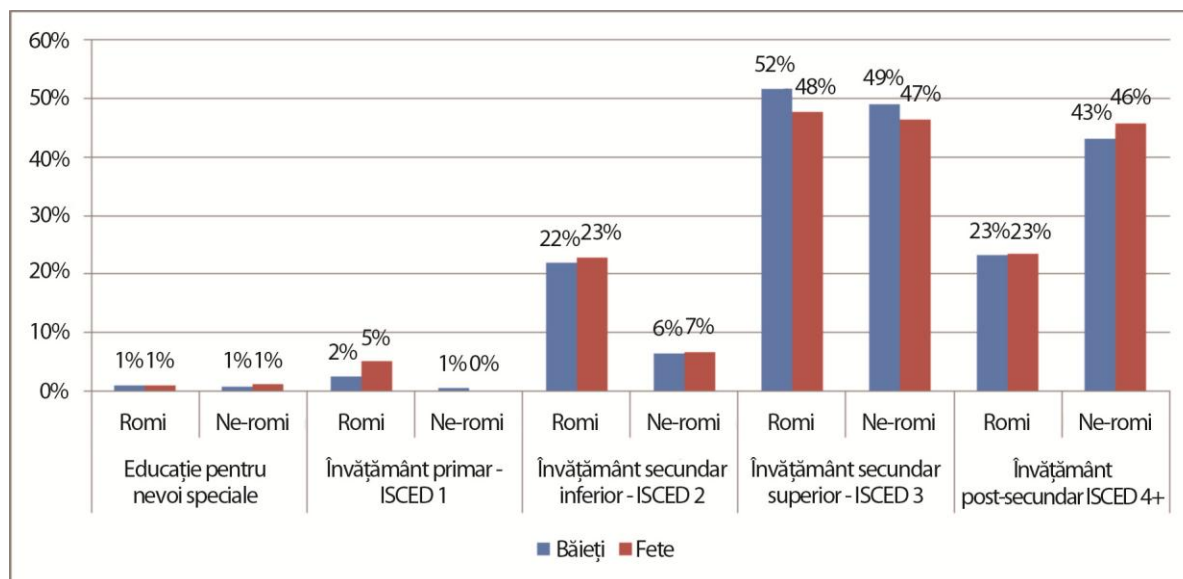
FIGURA 2-1: PONDEREA ADULȚILOR CU VÂRSTE ÎNTRE 24 ȘI 65 DE ANI CU STUDII LICEALE FINALIZATE



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Nivelurile scăzute de educație în rândul romilor nu reflectă preferințele: în general, părinții romi doresc să-și vadă copiii atingând aceleași niveluri de educație ca și părinții ne-romi.** O pondere importantă a elevilor și a părinților romi raportează că experimentează discriminarea etnică în instituțiile de învățământ. Astfel, cercetarea desfășurată în una dintre cele mai mari comunități de romi a indicat faptul că 25 % din elevii romi s-au confruntat cu remarci discriminatorii la școală (ERRC 2013:10), în timp ce un alt raport semnalează prejudicierea etnică în rândul profesorilor ca unul din principalii factori care se opun desegregării în școli (Fox 2012:2). O mare parte dintre părinții romi (40 %) cred că un copil rom este de obicei tratat mai rău decât un copil ne-rom în școli (Surdu 2011:89). În ciuda semnalelor descurajante, părinții romi au în mare dorințe similare legate de educația copiilor acestora ca și părinții ne-romi; atât pentru băieți, cât și pentru fete, aceeași pondere de părinți romi ca și de părinți ne-romi dorește finalizarea de către copii a învățământului secundar superior. În același timp, ponderea părinților romi care doresc continuarea de către copiii lor a educației la nivel post-secundar este mai scăzută decât în rândul ne-romilor. Așteptările legate de băieți și fete sunt în mare similare.

FIGURA 2-2: NIVELUL DE EDUCAȚIE DORIT DE PĂRINȚI PENTRU COPIII ACESTORA



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Atunci când este vorba de educație, vulnerabilitatea copiilor și a adulților romi este sporită de „cercul vicios” dintre sărăcie și lipsa de oportunități egale, în care segregarea și discriminarea sunt fenomene comune.** Deoarece rezultatele educaționale inferioare au un impact negativ asupra oportunităților de incluziune a romilor, atât sociale, cât și pe piața muncii, disparitățile educaționale dintre romi și ne-romi produc un cerc vicios. Sărăcia, accesul scăzut la piața muncii pentru părinți, angajarea timpurie pe piața muncii nedeclarată a tinerilor sub 16 ani, discriminarea și lipsa unei culturi școlare incluzive în cele mai multe dintre școli sunt, de asemenea, factori importanți care contribuie la aceste disparități și o le perpetuează.

**În contextul tendințelor demografice actuale, cu o populație majoritară a României care îmbătrânește și scade rapid (vezi figura 1-1, capitolul 1) și o populație romă tânără și în creștere, nivelul de educație, rezultatele învățării și competențele tinerilor romi de astăzi vor avea un impact din ce în ce mai important asupra dezvoltării socio-economice din România, în ansamblu.** Politicile educaționale actuale ar putea lua în considerare măsurile orientate către creșterea nivelului de educație a romilor ca o oportunitate de creștere a capitalului uman și de dezvoltare a unei societăți mai incluzive în viitor. În plus, creșterea nivelului de educație în rândul romilor ar trebui să fie recunoscută ca benefică pentru incluziunea acestora pe piața muncii, cu un impact pozitiv asupra societății în ansamblu, inclusiv asupra potențialului de creștere economică viitoare.

CASETA 2-1: CALITATEA EDUCAȚIEI DIN ROMÂNIA

**Calitatea sistemului de educație din România continuă să fie o preocupare.** Scorul mediu obținut de elevii cu vârsta de 15 ani din România în ceea ce privește performanțele la citire și lectură la evaluarea internațională PISA 2009 a fost unul dintre cele mai scăzute tre toate statele membre UE. Patru din zece elevi (40 %) au avut un scor situat sub nivelul 2 de performanță la citire și lectură, în comparație cu 21 % pentru țările UE25 în medie. Aceasta înseamnă că o pondere semnificativă a elevilor din România sunt analfabeți funcționali. Punctajele scăzute privind competențele la citire, matematică și științe din România se asociază, de asemenea, cu discrepanțele socio-economice semnificative dintre școlile rurale și cele urbane. Cheltuielile

relativ scăzute per elev sunt, de asemenea, corelate cu performanțele scăzute ale elevilor din România la testarea PISA. Calitatea scăzută a rezultatelor este împiedicată în plus de disonanța dintre reformele fragmentate și parțiale privind curriculumul și sistemele de formare a profesorilor, în timp ce eficacitatea sistemelor de evaluare a elevilor este redusă.

## 2.2 CADRUL LEGAL, INSTITUȚIONAL ȘI DE POLITICI PENTRU EDUCAȚIA ROMILOR DIN ROMÂNIA

**Legislația națională recunoaște drepturile minorității rome, accesul la educația de calitate fiind asigurat prin diferite documente de politică și legislative.** Cu toate acestea, educația în limba romani este încă absentă, cu excepția orelor opționale de limbă romani din școli. În luna august 2000, a fost adoptată Ordonanța de urgență 137/2000 privind prevenirea tuturor formelor de discriminare și a fost înființat Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării pentru a implementa aceste prevederi. Mai multe prevederi din Legea educației naționale (2011) reafirmă aspectele antidiscriminare și principiul accesului egal la toate nivelurile și formele de educație și învățare pe tot parcursul vieții (IPV) prin recunoașterea și asigurarea dreptului copiilor aparținând minorităților naționale să-și păstreze, dezvolte și exprime identitatea etnică, culturală, lingvistică și religioasă. O măsură de discriminare pozitivă o reprezintă prevederea legislativă care se referă la rezervarea unor locuri speciale pentru romi în licee și universități (casetă 2).

### CASETA 2: LOCURI REZERVATE PENTRU ROMI ÎN LICEE ȘI UNIVERSITĂȚI

**În perioada 2000-2006, aproximativ 10.300<sup>1</sup> de elevi romi din România au beneficiat de măsurile pozitive (locuri rezervate pentru romi) pentru învățământul secundar superior și profesional și aproximativ 1.420 de studenți au beneficiat de locuri special rezervate în universități.** Deși măsurile pozitive pentru copiii și tinerii romi nu au fost monitorizate sistematic la nivel național pentru a oferi dovezi privind eficacitatea acestora din punctul de vedere al costurilor, anumite intervenții par să aibă efecte pozitive asupra rezultatelor educaționale ale romilor. Totuși, există nevoia de a îmbunătăți orientarea acestor programe, consolidând focalizarea pe acei elevi/studenți care sunt vorbitori de limba romani, vin din zone rurale și trăiesc în comunități compacte, omogene de romi. Un studiu recent indică faptul că măsurile pozitive sunt relativ necunoscute în rândul romilor: numai 26 % din romii adulți știu de existența locurilor rezervate pentru romi din licee, în timp ce numai 21 % știu că această posibilitate există și în cazul învățământului post-secundar (Duminică și Isaviuc, 2013).

**În plus, mai multe măsuri recente au vizat desegregarea etnică în educație.** În anul 2004, Ministerul Educației Naționale a adoptat o strategie de desegregare implementată de actori centrali și locali. În anul 2007, un Memorandum pentru cooperarea instituțională în combaterea segregării a fost semnat în comun de Ministerul Educației Naționale și organizațiile rome. Ordinul ministerial nr. 1540 din 19.07.2007 privind politica de desegregare specifică în mod explicit că „segregarea este o formă majoră de discriminare și are un impact negativ asupra accesului egal al copiilor la educația de calitate, reprezentând o încălcare a drepturilor omului și a dreptului la educație”. Ordinul propune o metodologie și indicatori pentru monitorizarea segregării. Deși procesul de monitorizare a strategiei de desegregare nu a fost respectat sistematic, au fost realizate o serie de rapoarte de monitorizare la inițiativa unor organizații

internaționale (precum UNICEF) sau a organizațiilor societății civile. Din păcate, recomandările<sup>13</sup> oferite de societatea civilă referitoare la strategia de desegregare nu au fost reflectate adecvat și la timp de autoritățile publice relevante, iar mecanismele de implementare a planurilor de desegregare dezvoltate la nivelul școlilor nu au fost evaluate sistematic.

**La nivel guvernamental, Agenția Națională pentru Romi este responsabilă cu coordonarea politicilor și a măsurilor orientate către îmbunătățirea situației minorității rome din România, incluzând măsurile și politicile legate de educație.** Agenția acționează și pentru a asigura un mecanism pentru implementarea și monitorizarea Deceniului de incluziune a romilor. În anul 2007, agenția a elaborat planurile naționale de acțiune pentru Deceniu, cu măsuri specifice îndreptate spre sectorul educației.

**Planul național de acțiune privind educația pentru Deceniul de incluziune a romilor are cinci obiective importante, dar nu a fost niciodată adoptat oficial de Guvernul României.** Cele cinci obiective sunt: creșterea participării romilor la învățământul preșcolar; încurajarea participării romilor la învățământul primar și secundar (clasele I-XII); încurajarea participării romilor la învățământul terțiar; dezvoltarea unui mediu educațional incluziv; și păstrarea moștenirii culturale rome. Totuși, planul național de acțiune nu a fost adoptat oficial și nu a beneficiat de o alocare bugetară corespunzătoare.

**Mediatorii școlari au câștigat de curând recunoașterea oficială în România, dar numărul acestora este încă insuficient pentru a acoperi toate nevoile școlilor cu populație semnificativă de romi.** În anul 2000, Ministerul Educației Naționale a definit rolurile și responsabilitățile mediatorilor școlari ca personal didactic auxiliar, iar în 2001 mediatorul școlar a devenit o profesie recunoscută în România, inclusă în Clasificarea Ocupațiilor din România. Cu toate acestea, de-abia în anul 2007, Ministerul Educației Naționale a reglementat activitățile mediatorilor școlari și angajarea acestora prin Ordinul nr. 1539/19.07.2007. Formarea extensivă a mediatorilor școlari a fost implementată prin programele PHARE RO în perioada 2003-2007, desfășurate de Ministerul Educației Naționale cu un sprijin semnificativ din partea altor proiecte internaționale și europene și organizații ale societății civile. Până în anul 2012, numărul total de mediatori școlari formați a ajuns la 923<sup>14</sup>, dar numai aproximativ jumătate din aceștia (437) sunt efectiv angajați în sistemul educațional.

**În timp ce în alte țări din Europa de Est, există o probabilitate de multe ori disproporționată ca unii copii romi să ajungă în școli speciale, acesta nu este cazul în România<sup>15</sup> care are una dintre cele mai scăzute ponderi din regiune de copii romi înscriși în învățământul special. În ciuda mai multor provocări nesoluționate privind sprijinul educațional de calitate acordat elevilor cu cerințe educaționale speciale integrați în învățământul de masă, îmbunătățirile recente legate de incluziunea copiilor cu nevoi educaționale speciale (NES) sunt remarcabile. O reformă majoră a politicii din 2000 a atribuit**

---

<sup>13</sup> Consultați și Iulius Rostas, ed., REF & CEU Press, Budapesta și New York, 2012, 392 pagini „Ten Years After - A History of Roma School Desegregation in Central and Eastern Europe” (Zece ani mai târziu - o istorie a desegregării romilor în școli în Europa Centrală și de Est)

<sup>14</sup> Trimiteri la drepturile copiilor din Evaluarea periodică universală (al doilea ciclu), 2012

<sup>15</sup> Potrivit datelor Anchetei regionale privind romii a PNUD/BM/CE, **frecvențarea unei instituții de învățământ special de către romi este mai scăzută decât în alte țări din regiune.** În România, 3 % din romii cu vârste între 7 și 18 ani frecventează școli speciale, în comparație cu aproximativ 5 % din ne-romii ce trăiesc în apropiere (4 % pentru băieți și 5 % pentru fete).



noi responsabilități Ministerului Educației Naționale în reglementarea incluziunii copiilor cu CES. După adoptarea metodologiei care încurajează școlile să înscrie copii cu CES (2004<sup>16</sup>), numărul acestora<sup>17</sup> din școlile speciale a fost redus la jumătate de la aproximativ 53.000 (2000) la aproximativ 27.000 (2009). În asocieri, numărul de copii cu CES înscriși în școlile de masă a crescut de peste 14 ori, ajungând la peste 14.000 copii în 2009. În ciuda progreselor semnificative, educația incluzivă reprezintă încă o provocare pentru sistemul de educație din România.<sup>18</sup>

**Măsurile legate de educația interculturală orientate către furnizarea oportunităților pentru copiii romi de a studia limba, istoria, cultura și tradițiile rome au fost limitate și nesistematice la nivelul politicii, deși există bune practici implementate prin inițiativele societății civile și internaționale.** Deși există un departament specializat de educație în limba romani la Ministerul Educației Naționale și inspecții școlare romi desemnați, responsabili printre altele cu implementarea educației interculturale la nivel județean, măsurile îndreptate spre educația interculturală care promovează identitatea romă nu dispun de coerență și o abordare sistematică a implementării<sup>19</sup>. Rolul și impactul inspectorilor școlari romi în ceea ce privește educația interculturală sunt încă neclare și rolul acestora variază de la județ la județ, în timp ce numărul total al acestora a scăzut în ultimii ani. Mai mult, educația interculturală ar trebui să se adreseze nu numai copiilor romi, ca grup discriminat, ci și tuturor elevilor ca o măsură de a crește conștientizarea interculturală la nivelul populației generale din România.

**În încercarea de a depăși provocările sistemice legate de incluziunea romilor, au fost făcute recent eforturi semnificative (la nivelurile național și UE) pentru a concepe politici integrate mai bune, bazate pe sisteme coerente de monitorizare și colectare a datelor referitoare la cele mai importante aspecte ale incluziunii romilor:** în special, educație, ocuparea forței de muncă, îngrijirea sănătății și locuințe. Aceste eforturi au fost și mai mult încurajate în statele membre UE prin adoptarea Cadrului UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020. Guvernul României a răspuns la această inițiativă prin adoptarea *Strategiei naționale de incluziune a romilor 2012-2020* (SNIR) în decembrie 2011. Deși strategia include măsuri bine definite pentru absolvirea învățământului primar de către toți copiii romi, aspecte importante au fost omise total; de exemplu, creșterea participării romilor la învățământul terțiar și extinderea folosirii abordărilor educaționale inovatoare precum accesul pe bază de TIC la învățare și abordarea educațională bazată pe dezvoltarea de competențe. Alte puncte slabe ale strategiei includ lipsa unor date de referință legate de indicatorii cheie, claritatea insuficientă legată de foaia de parcurs pentru atingerea obiectivelor și a rezultatelor dorite și lipsa aspectelor legate de gen și de problematica tinerilor.

**Pentru a reduce abandonul școlar și părăsirea timpurie a școlii, Ministerul Educației Naționale din România a implementat programul „A doua șansă”** prin care atât copiii care au părăsit școala, cât și adulții ar putea fi înscriși într-o formă de educație obligatorie. Totuși, o limitare importantă a programului o constituie eligibilitatea, ceea ce duce la acceptarea în program numai a persoanelor care au fost în afara școlii și a educației pentru mai mult de 4 ani.

---

<sup>16</sup> Ordinul nr. 5379/25 noiembrie 2004

<sup>17</sup> Date furnizate de Institutul Național de Statistică în Anuarul privind educația specială, 2004-2010

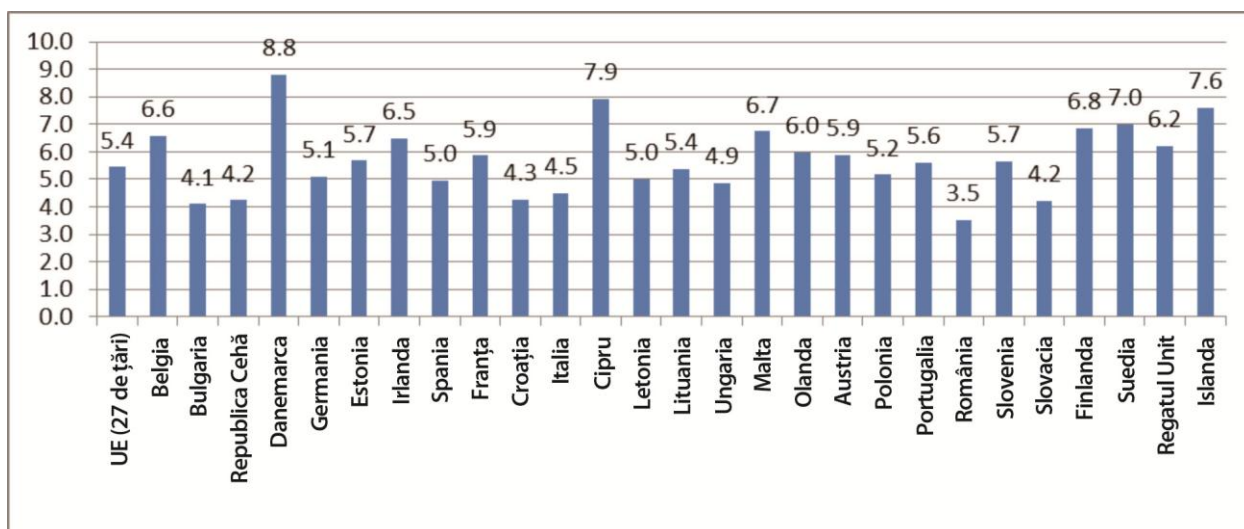
<sup>18</sup> 2009, Institutul de Științe ale Educației

<sup>19</sup> 2009, Studiul Centrului Romilor Amare Romentza, sprijinit de UNCIEF

Articolul 68 (6) al ROFUIP20 stabilește că o persoană este eligibilă pentru înscrierea în programul „A doua șansă” numai după ce a depășit cu patru ani vârsta oficială de înscriere în clasa respectivă. Această definiție ridică un semn important de întrebare legat de opțiunile unei persoane care a abandonat școala, dar care nu a parcurs încă această perioadă de patru ani peste vârsta oficială de înscriere în respectiva clasă. În practică, aceasta înseamnă că o persoană aflată în această situație nu are opțiuni de a se reintegra în sistemul de învățământ înaintea perioadei de patru ani stabilite de documentul ministerial (Duminică și Ivasiuc 2011). În schimb, aceasta duce la o creștere a sentimentului de separare a tinerilor de sistemul de educație și, în paralel, la reducerea probabilității ca persoanele care părăsesc timpuriu școala să se întoarcă în sistemul de învățământ după o perioadă atât de lungă de timp, intensificând astfel excluziunea acestora. Modificarea regulilor de eligibilitate pentru programul “A doua șansă” pentru a include persoanele care părăsesc școala din momentul în care sunt declarate într-o situație de abandon școlar ar putea fi o soluție pentru rezolvarea acestei probleme.

**Subfinanțarea învățământului din România continuă să fie o provocare. În anul 2010, cheltuielile publice pentru educație se situau la 3,5 % din PIB, semnificativ mai scăzute decât media UE27 de 5,4 %.** Cercetarea efectuată de Hatos (2007) a dus la concluzia că finanțarea alocată nivelurilor primar, secundar și terțiar din România îi privilegiază pe beneficiarii nivelului terțiar, ceea ce implică faptul că sistemul sprijină în mai mare măsură studenții care sunt deja capabili să ajungă la acest nivel, contribuind astfel la excluziunea socială a celor cu posibilități reduse de a accede la nivelul terțiar, printre care multe familii rome.

FIGURA 2-3: CHELTUIELILE PUBLICE LEGATE DE EDUCAȚIE (% DIN PIB)



Sursa: Eurostat, 2010.

**Sistemul de finanțare per elev a școlilor din România pare să fie inadecvat pentru a sprijini măsurile de reducere a discrepanțelor dintre alocările bugetare și nevoile efective ale școlilor amplasate în comunități defavorizate sau care le deservește pe acestea.** Un studiu recent<sup>21</sup> al Institutului de Științe ale Educației și UNICEF România indică faptul că școlile din

<sup>20</sup> Regulile și reglementările unităților de învățământ preuniversitar.

<sup>21</sup> Fartușnic, C. at all *Financing pre-university education system based on standards cost. Current evaluation from the equity perspective. (Finanțarea sistemului de învățământ preuniversitar în baza costurilor standard. Evaluarea*

astfel de comunități au resurse limitate și de obicei nu reușesc să implementeze nici o activitate orientată spre elevii cu risc de eșec școlar (repetare a anului, absenteism, abandon școlar etc.). În anul 2012, cheltuielile școlilor din mediile defavorizate au fost egale cu finanțarea *de bază*, acoperind nevoile de bază ale școlii (costuri administrative și salariile profesorilor). Finanțarea per elev a școlilor trebuie să fie monitorizată consecvent, deoarece școlile situate lângă așezări compacte de romi sunt, de obicei, fără personalitate juridică - și sunt astfel dependente de alte școli din vecinătate - de obicei mai mari - structuri cu personalitate juridică, ce primesc și administrează ambele bugete. Această dependență a școlilor „rome” de alte școli crește probabilitatea ca resursele să fie alocate inegal, discriminând școlile „rome”, neținând cont de regula finanțării per elev.

**Deși au existat diferite inițiative de politică pentru îmbunătățirea situației, lipsește încă o strategie coerentă și ar fi necesare alte inițiative pentru a elimina în mod integrat disparitățile de educație dintre romi și ne-romi.** Pentru a soluționa aceste aspecte, în ultimii ani au fost introduse în România programe și inițiative sprijinite în mod semnificativ prin fonduri FSE (2007-2013) și alte finanțări externe. Agențiile guvernamentale, organizațiile din UE și internaționale, precum și societatea civilă și organizațiile rome din România au jucat un rol major în proiectarea unor intervenții relevante. Aria cercetarilor, studiilor și datelor statistice despre disparitățile dintre romi și ne-romi a crescut semnificativ în ultimii ani, deși persistă lipsa unei strategii naționale coerente pentru monitorizarea politicilor, evaluarea și măsurarea rezultatelor și a impactului ca o provocare majoră în proiectarea abordărilor integrate și holistice pentru îmbunătățirea politicilor legate de educația romilor din România. Următoarea perioadă de programare pentru finanțarea FSE (2014-2020) reprezintă o șansă crucială pentru România de a depăși provocările cu care se confruntă astăzi tinerii romi în legătură cu rezultatele acestora în materie de educație. Pentru a folosi cel mai bine finanțarea disponibilă și a obține cât mai multe rezultate cu aceasta, capacitatea administrativă a instituțiilor publice din România de a proiecta strategii bazate pe dovezi cu instrumente relevante de monitorizare și evaluare și planuri de implementare eficiente trebuie să fie consolidată.

## 2.3. PRINCIPALELE DISPARITĂȚI ȘI PROVOCĂRI LEGATE DE DEZVOLTAREA UNUI SISTEM DE EDUCAȚIE INCLUZIVĂ PENTRU ROMII DIN ROMÂNIA

---

### 2.3.1 ACCESUL ȘI PARTICIPAREA

---

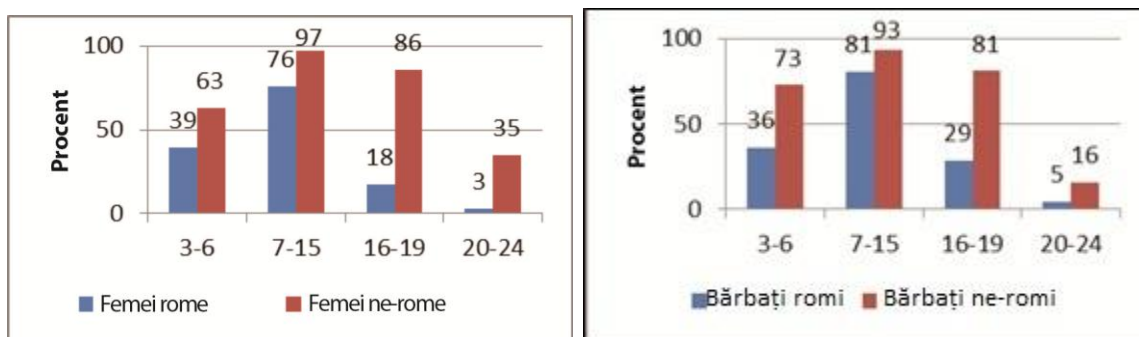
**Disparitățile între ratele de cuprindere în sistemul de educației dintre romii și ne-romii care trăiesc în apropiere sunt prezente la toate nivelurile de educație, începând de la nivelul preșcolar.** Potrivit anchetei regionale a PNUD/BM/CE (2011), ratele de cuprindere în învățământul preșcolar în rândul copiilor romi sunt aproape la jumătate față de ratele pentru vecinii ne-romi ai acestora. Discrepanțele privind ratele de cuprindere în învățământul obligatoriu între romi și ne-romi sunt ușor mai scăzute comparativ cu celelalte niveluri de învățământ, dar chiar și în acest caz ratele de cuprindere pentru romi sunt semnificativ mai mici în comparație cu copiii ne-romi care trăiesc în apropiere: în categoria de vârstă 7-15 ani, rata de

---

*curentă din perspectiva capitalului propriu.)* Institutul de Științe ale Educației, UNICEF România (*în curs de publicare*).

Înscriere a romilor este de 78 % și cea a ne-romilor care trăiesc în apropiere este de aproximativ 95 %. La niveluri superioare de educație, diferențele între ratele de cuprindere în sistemul de educație între romi și ne-romi sunt extrem de mari. În cazul învățământului secundar superior (vârste între 16 și 19 ani), rata de înscriere a ne-romilor este de aproape 4 ori mai mare decât în rândul romilor.

FIGURA 2-4: RATELE DE CUPRINDERE ÎN SISTEMUL DE EDUCAȚIE A POPULAȚIEI ROME ȘI NE-ROME CARE LOCUIESC ÎN ACEEAȘI COMUNITATE, PE CATEGORIA DE VÂRSTĂ



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Deși statul asigură accesul gratuit la educație la vârsta de 6 ani, raportul PNUD<sup>22</sup> (2012) arată că numai 54 % din copiii romi în vârstă de 6 ani frecventează o instituție de învățământ preșcolar, 3% sunt înscriși în învățământul primar și 43 % nu frecventează niciun tip de instituție de învățământ.** Participarea scăzută a copiilor romi la învățământul preșcolar reprezintă o provocare specifică în vederea implementării noii Legi a educației naționale care prevede obligativitatea înscrierii în clasa pregătitoare pentru toți copiii în vârstă de 6 ani. Este de așteptat ca reglementarea să determine un efect pozitiv în anii următori, având în vedere rolul clasei pregătitoare de a sprijini copiii să se adapteze mai ușor la mediul școlar. Pentru ca această măsură să devină eficientă, este necesar ca în următoarea perioadă să fie implementate măsuri specifice pentru creșterea numărului de copii romi de 6 ani înscriși în clasa pregătitoare.

**Durata medie de frecvență a școlii este de două ori mai mică pentru romi în comparație cu vecinii ne-romi ai acestora.** Ponderea copiilor care au abandonat învățământul obligatoriu este, de asemenea, mai ridicată în cazul elevilor romi: un studiu desfășurat în 100 cele mai sărace comunități rome a arătat că peste trei pătrimi dintre elevii care au abandonat școala erau romi (Duminică și Ivăsiuc 2010:77). Cu toate acestea, datele raportate de școli ar trebui să fie interpretate cu precauție deoarece persistă încă definiții și înțelegeri ambigue ale termenului de abandon școlar, iar școlile utilizează adesea criterii diferite pentru a declara oficial abandonul școlar al unui copil. Din aceste motive, este posibil ca statisticile oficiale să nu reflecte cu acuratețe fenomenul de abandon școlar, cu consecințe negative asupra procesului de elaborare a unor politici educaționale adecvate pentru reducerea acestui fenomen. Din acest punct de vedere, există o nevoie urgentă de a clarifica definiția abandonului școlar la nivel național, precum și de a monitoriza practicile particulare prin care școlile declară oficial numărul de copii aflați în situația de abandon școlar. În ciuda semnalelor care vin de la cercetători începând cu 2010

<sup>22</sup> Educația romilor în perspectivă comparativă. Constatările din ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE - [http://issuu.com/undp\\_in\\_europe\\_cis/docs/education\\_web](http://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/education_web)

(Duminică și Ivasiuc 2011<sup>23</sup>), acest aspect rămâne în prezent neabordat la nivelul instituțiilor responsabile, la nivelul metodologiilor de aplicare, raportare și monitorizare a fenomenului de abandon școlar.

**În ceea ce privește adulții, ponderea populației rome cu vârste între 25 și 64 de ani, fără nici un fel de educație formală este considerabil mai ridicată decât în cazul vecinilor ne-romi ai acestora.** 31% dintre adulții romi nu au fost niciodată înscriși la școală, în comparație cu 2 % pentru ne-romi<sup>24</sup>. Disparitățile de gen în rândul romilor legate de cuprindere și participare la educație sunt, de asemenea, semnificative pentru toate nivelurile de educație, cu rate mult inferioare de cuprindere și absolvire în rândul fetelor și femeilor, în comparație cu băieții și bărbații.

**Analfabetismul funcțional în rândul populației rome adulte este semnificativ mai ridicat decât în cazul populației ne-rome.** Astfel, ancheta regională a PNUD/BM/CE indică faptul că rata de alfabetizare este de 97 % în rândul ne-romilor, în comparație cu 75 % în rândul romilor<sup>25</sup>. Analizând datele referitoare la disparitățile de gen în educație, alfabetizarea funcțională în rândul bărbaților romi este mai ridicată decât cea a femeilor rome (79 % în comparație cu 70 %). În rândul romilor tineri (cu vârste între 16 și 24 de ani), s-a observat că ratele de alfabetizare funcțională se îmbunătățesc în comparație cu populația adultă romă. Astfel, rata de alfabetizare funcțională în rândul tinerilor romi este de 80 %, dar cele 5 puncte procentuale de disparitate între femei și bărbați sunt păstrate, cu 83 % pentru bărbați și 78 % pentru femei. Aceste constatări sunt confirmate și de datele altor rapoarte de cercetare (Duminică și Ivasiuc 2013:90) care indică o îmbunătățire a nivelului general de educație al romilor în ultimii 15 ani. Un studiu recent (Tarnovschi et al 2012:184) subliniază faptul că cei mai vulnerabili romi aflați într-o situație de analfabetism funcțional sunt adulții din așezări compacte situate în zone rurale, indicând faptul că politicile de alfabetizare ar trebui să fie îndreptate în special spre acest grup. Printre copiii romi, s-a constatat că ratele de analfabetism funcțional sunt mai ridicate în clasele și/sau școlile segregate (15 % din copiii romi din medii segregate, în comparație cu 4 % din copiii din clasele și școlile nesegregate), precum și în gospodăriile sărace și familiile vorbitoare de limba romani (Fleck și Rughiniș 2008:168).

**Deși analfabetismul funcțional este o barieră importantă în accesarea pieței muncii, precum și a altor servicii publice, Strategia Națională de Incluziune a Romilor din România nu vizează măsuri specifice pentru reducerea analfabetismului în rândul romilor adulți.** Cu toate acestea, programele „A doua șansă” oferă într-adevăr oportunitatea de a îmbunătăți nivelul de educație pentru adulți. Raportul Ministerului Educației Naționale privind programul „A doua șansă” (MECTS 2007:55) indică o suprareprezentare a populației rome care accesează programul, cu 74,5 % la nivelul primar și 56,1 % la nivelul secundar inferior, dar acoperirea programelor „A doua șansă” ar putea fi crescută în special în așezările compacte, în încercarea de a aborda mai eficient analfabetismul funcțional în rândul romilor.

---

<sup>23</sup> Ediția în limba română a raportului a fost publicată în 2010.

<sup>24</sup> Ancheta regională a PNUD/BM/CE, 2011

<sup>25</sup> Datele recensământului național din anul 2011 indică semnificativ mai puțini romi analfabeți funcțional (puțin peste 14 %), în timpul colectării datelor despre populația în vârstă de peste 10 ani. În același timp, recensământul indică în cadrul ne-romilor cu vârste de peste 10 ani între 0,8 % și 1 % analfabeți funcțional.

**Factorii determinanți ai abandonului școlar și ai neînscrierii în sistemul de învățământ în rândul romilor sunt în special de natură economică.** Acest lucru este confirmat de datele colectate în cadrul inițiativei Observatorului romilor „Agenția Împreună” (Duminică și Ivăsiuc 2013) care indică faptul că 78,6 % dintre părinții cu cel puțin un copil care a abandonat școala menționează sărăcia ca principal motiv al abandonului școlar. De asemenea, 7,1 % dintre respondenți au specificat că motivul abandonului a fost necesitatea de a îi implica pe copii în activitățile de generare a venitului.

**Cercetarea indică în mod clar că abandonul școlar nu este cauzat în mod principal de factori culturali, contrar stereotipurilor opiniei publice din România referitoare la frecventarea școlilor de către romi.** Procentul părinților care declară, sub diferite forme, că educația nu este importantă pentru copiii acestora, variază de la 3 % (Duminică și Ivăsiuc 2011:97) la 6.4 % (Surdu 2011:34). În rândul părinților romi cu cel puțin un copil aflat în situație de abandon școlar, acest procent crește la 14,3 % (Duminică și Ivăsiuc 2013:100). Cu toate acestea, cercetări calitative (Dobrică și Jderu 2005; Fleck și Rughiniș 2008) indică faptul că există, în rândul anumitor respondenți romi, o anumită lipsă de încredere în beneficiile pe termen lung ale sistemului de învățământ, deoarece dificultățile economice apărute în tranziția post-1989, împreună cu lipsa corelării între cerințele pieței muncii și nivelul de pregătire pentru aceste cerințe pe care îl oferă școala în prezent absolvenților sistemul de învățământ duc la numărul ridicat de tineri șomeri, precum și la un acces dificil la locurile de muncă bine plătite. Această evoluție negativă a diminuat în schimb valoarea pe care părinții o atașează sistemului de învățământ, deoarece un nivel ridicat de educație nu asigură neapărat o creștere a capitalului material și financiar pe termen lung. Pentru segmentele defavorizate ale societății, inclusiv cele reprezentate de romi, această situație poate conduce la un calcul rațional care concluzionează că investiția curentă în educația copiilor nu este eficientă pe termen lung, făcând astfel ca unele persoane să se axeze pe câștigurile imediate provenite din implicarea copiilor în activitățile generatoare de venit pentru a acoperi nevoile zilnice ale gospodăriei (Fleck și Rughiniș 2008:149).

**Diferite norme sociale influențează de asemenea participarea la educație, precum obligația de a te căsători de tânăr și de a proteja virginitatea fetelor, ceea ce duce la părăsirea timpurie a școlii.** Este important de adăugat faptul că, spre deosebire de credința larg răspândită, astfel de norme nu sunt tipice pentru romi (Surdu 2004:3), ci aparțin unui model tradițional de familie încă răspândit în România rurală. Mai mult, s-a constatat că normele sociale sunt influențate de constrângerile economice (Surdu 2004:4-5) prin care copiii sunt văzuți ca resurse productive. La rândul său, aceasta încurajează căsătoriile și sarcinile timpurii ca un rezultat al alegerii raționale strategice de consolidare a capacității familiilor de a strânge resurse. În această privință, este important să îndreptăm factorii relevanți de influență asupra comportamentelor legate de educație (modelul tradițional rural al familiei care evoluează și este din ce în ce mai mult atacat și sărăcia), mai degrabă decât atribuirea acestora unei „tradiții” romi mai rigide care este de multe ori identificată în discursul public.

---

### 2.3.2 DISPARITĂȚI DE GEN ȘI NIVELUL STUDIILOR

---

**Așa cum s-a menționat deja în subcapitolele anterioare, disparitățile de gen în participare la educație sunt considerabile în cazul populației romi, cu un dezavantaj evident în cazul populației feminine. Cu toate acestea, cauzele particulare ale acestui fenomen rămân dificil**

**de stabilit.** De exemplu, unul din cele mai citate motive pentru abandonul școlar al fetelor rome este, potrivit profesorilor și opiniei publice în general, fenomenul căsătoriilor timpurii. Cu toate acestea, cercetări calitative indică faptul că fenomenul este de departe mai puțin prevalent decât se crede. De exemplu, chiar și în cazurile în care profesorii îl indică drept principal motiv al abandonului școlar, aceștia de multe ori nu pot găsi dovezi în cazurile experimentate recent (Duminică și Ivăsiuc 2011:88). Cercetarea calitativă a indicat, de asemenea, că această idee prezentă în cultura școlară are putea contamina nivelul de aspirații educaționale, astfel încât fetele rome sunt învățate că fenomenul căsătoriilor timpurii este foarte recurent în cultura romă, în ciuda dovezilor din propriile comunități (Ivăsiuc et. al. 2011). În același timp, realitatea căsătoriilor timpurii și percepțiile părinților legate de riscurile asociate participării adolescentelor la educație rămân o preocupare în comunitățile tradiționale, vorbitoare în mare parte de limba romani. Dovezile sugerează că atitudinea părinților în această privință influențează într-adevăr negativ participarea fetelor la educație, începând cu nivelul secundar inferior în legătură cu care profesorii raportează un abandon școlar mai mare pentru fete decât pentru băieți. Voci din societatea civilă au vehiculat ideea înființării unor școli numai pentru fete special pentru acest tip de comunități, dar sunt necesare mai multe studii pentru a dovedi utilitatea unei astfel de măsuri. Inițiativele pilot reprezintă o opțiune adecvată în acest caz.

**Deși datele anchetei regionale privind romii indică un dezavantaj pentru fete în ceea ce privește nivelul de studii, așteptările părinților legate de fetele rome seamănă sau le depășesc pe cele pentru băieții romi** (Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE, 2011; Duminică și Ivăsiuc 2013). În plus, indicatorii alfabetizării indică în general faptul că fetele au rezultate ușor mai bune la școală decât băieții, cu excepția rezultatelor legate de alfabetizarea informatică (Duminică și Ivăsiuc 2013).

**Factorii culturali afectează diferit nivelul de studii al fetelor și băieților romi și această discrepanță ar trebui avută în vedere la proiectarea măsurilor de politică.** De exemplu, sărăcia, împreună cu rolurile tradiționale de gen, pun o presiune mai mare asupra băieților de a favoriza activitățile de generare a venitului în detrimentul educației, în timp ce exercită aceeași presiune asupra fetelor de a desfășura activități casnice (Kocze 2009:32; Voicu și Popescu 2006:34-35).

**Referitor la participarea femeilor rome la programele de educație remedială precum „A doua șansă”, lipsa datelor unitare duce la imposibilitatea evaluării obstacolelor care împiedică participarea acestora, precum și a posibilelor stimulente care ar putea crește interesul și participarea.** Deoarece „A doua șansă” nu se adresează doar populației de etnie romă, nu sunt încă disponibile statistici dezagregate în funcție de gen și etnicitate în singurul raport care evaluează impactul acestui program (MECTS 2007:8). Singurele statistici disponibile indică faptul că 69 % din participanții la program (date din 2007) au fost romi, în timp ce 42 % au fost femei, din toate mediile etnice.

### 2.3.3 ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR

**Conform rezultatelor unor studii internaționale, copiii romi care beneficiază de învățământul preșcolar și de stimulare parentală au rezultate cognitive semnificativ mai mari, decât cei care nu sunt înscriși la grădiniță și nici nu sunt sprijiniți de către părinți<sup>26</sup> (Kendall, 2008).** Copiii romi cu vârste între 4 și 6 ani care participă la învățământul preșcolar din România (ca și în Republica Cehă, Ungaria, Slovacia și Bulgaria) au o probabilitate mult mai mare să poată (a) să identifice zece litere ale alfabetului, (b) să citească patru cuvinte populare simple, (c) să-și scrie propriul nume, (d) să recunoască numerele de la 1 la 10 și (e) să cunoască propoziții simple în limba națională.<sup>27</sup> De exemplu, se raportează că aproximativ 77 % dintre copiii romi din România cu vârste între 4 și 6 ani știu propoziții simple în limba română, dar procentele cresc la aproximativ 84 % pentru cei care participă la învățământul preșcolar. În mod similar, deși 5 % din copiii romi cu vârste între 4 și 6 ani care nu participă la învățământul preșcolar pot identifica cel puțin zece litere ale alfabetului, procentul crește la 40 % dacă participă la învățământul preșcolar. În mod similar, copiii romi ai căror părinți au raportat că i-au învățat literele sau cum să numere în ultimele trei zile au rezultate cognitive semnificativ mai ridicate.

**Studiile internaționale confirmă, de asemenea, că pentru grupurile defavorizate, participarea la învățământul preșcolar crește șansele unei persoane de a se interga socio-economic ulterior în timpul vieții.** „O mare parte dintre cercetările internaționale subliniază importanța intervenției timpurii - de la momentul concepției la vârsta de 8 ani - asupra dezvoltării copilului. Programele de dezvoltare pentru copiii de vârstă preșcolară sunt în special benefice pentru copiii din medii defavorizate. Ca economist laureat al premiului Nobel, James Heckman argumentează: „Investirea în copiii mici defavorizați reprezintă o politică publică rară, fără un compromis între echitate și eficiență”. O nouă analiză a literaturii științifice realizată de The Lancet (octombrie 2011)<sup>28</sup> concluzionează în mod similar că „[...] dacă guvernele nu vor aloca mai multe resurse pentru programele de dezvoltare de calitate pentru copii preșcolari, pentru persoanele cele mai sărace din rândul populației, disparitățile economice vor continua și vor spori”. (Lake, 2011).

**Rata de cuprindere a copiilor romi în învățământul preșcolar este semnificativ mai scăzută în comparație cu a celor ne-romi care trăiesc în apropiere.** Resursele reduse din familie, dar și infrastructura și facilitățile limitate din grădinițele situate în comunități cu pondere ridicată de etnie roma sunt considerate drept o provocare pentru creșterea participării copiilor romi la acest nivel de educație. Rata de cuprindere în învățământul preșcolar a copiilor ne-romi este de

<sup>26</sup>Kendall, S et al, Narrowing the gap in outcomes for vulnerable groups. A review of the research evidence (Eliminarea disparității legate de rezultate pentru grupurile vulnerabile, O analiză a dovezilor rezultate în urma cercetării), 2008: <http://www.nfer.ac.uk/nfer/publications/LNG01/LNG01.pdf>

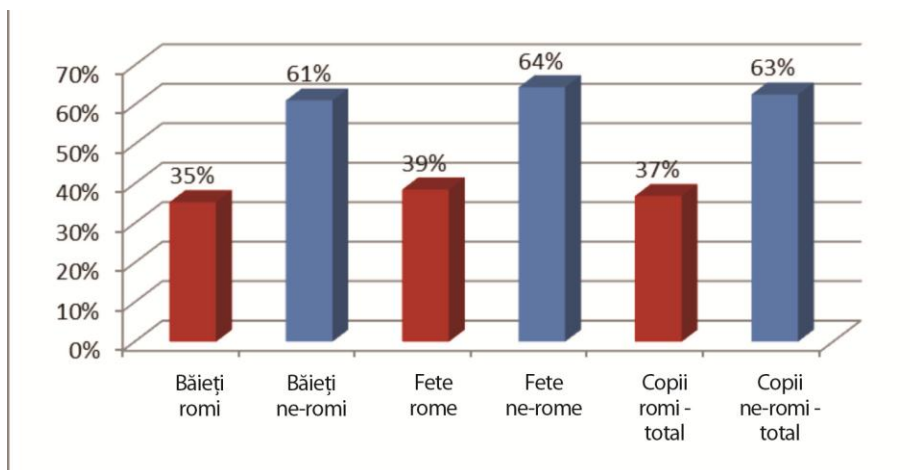
<sup>27</sup> Aceste rezultate se bazează pe estimările OSL în care rezultatele cognitive sunt variabilele dependente. Estimările controlează efectele fixe pentru domeniul de enumerare, ceea ce înseamnă efectiv că rezultatele copiilor romi din aceleași vecinătăți - unii participă la învățământul preșcolar local, în timp ce alții nu - sunt comparate. Estimările controlează, de asemenea, caracteristicile generale, precum vârsta copilului, genul, nașterea în spital, starea generală de sănătate, caracteristicile generale ale îngrijitorului principal al copilului (vârsta, genul, dacă lucrează sau nu, dacă a frecventat școala în trecut și absolvirea învățământului secundar) și chintilele de venit pe cap de locuitor al gospodăriei.

<sup>28</sup> Lake, Anthony, Early childhood development—global action is overdue (Dezvoltarea preșcolară - acțiunea globală este depășită), The Lancet, volumul 378, subiectul 9799, paginile 1277 - 1278, 8 octombrie 2011



aproape de două ori mai mare decât pentru romi - 37 % în cazul copiilor romi și 63 % pentru vecinii ne-romi<sup>29</sup>. Diferențele considerabile<sup>30</sup> dintre rata brută de cuprindere a copiilor romi și cea a vecinilor ne-romi ai acestora față de ratele de cuprindere naționale raportate de Institutul Național de Statistică pot fi explicate prin abordarea metodologică specifică diferită a anchetei regionale a PNUD/BM/CE și ar putea, de asemenea, să sugereze că facilitățile învățământului preșcolar sunt subreprezentate în localitățile cu ponderi mai mari decât media de locuitori romi.

FIGURA 2-5: RATA DE ÎNSCRIERE A COPIILOR PREȘCOLARI (ÎNTRE 3 ȘI 6 ANI) - ROMI ȘI NE-ROMI



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011)

**Costurile învățământului preșcolar nu sunt extrem de ridicate în România, dar ar putea contribui totuși la excluziune: părinții romi cu copii în învățământul preșcolar raportează cheltuieli de 7,5 € pe lună pentru acesta, prânzul fiind adus de acasă în peste trei cincimi din cazuri.** În cadrul anchetei, părinții au fost întrebați în legătură cu cheltuielile pentru taxe, cărți, transport, haine (uniforme) și mâncare. Tabelul de mai jos prezintă costurile efective reduse din Ungaria (în medie 1,3 € pe lună) în comparație cu România, cele mai mari cheltuieli raportate fiind în Republica Cehă (25,6 €). Majoritatea părinților din România raportează că, de obicei, copiii trebuie să își aducă propriul prânz și într-o treime din cazuri, mâncarea este acoperită printr-o taxă cerută părinților. Ungaria iese în evidență oferind gratuit o masă caldă tuturor copiilor (consultați tabelul 1 pentru detalii).

<sup>29</sup> Ancheta regională a PNUD/BM/CE, 2011

<sup>30</sup> Educația romilor în perspectivă comparativă, PNUD, 2012, p. 34

TABELUL 1: CHELTUIELILE LUNARE PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR SUPTATE DE PĂRINȚII CU COPII ÎNSCRIȘI LA ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR ȘI FURNIZAREA HRANEI

	Bulgaria	Republica Cehă	Ungaria	România	Slovacia
Cost lunar (mediu - euro)	15,4	25,6	1,3	7,5	7,2
Cost lunar (median - euro)	17,4	24,7	0,0	2,2	4,0

Furnizarea hranei (%)

Da, asigurată gratis	23,1	4,9	97,0	33,0	28,0
Asigurată printr-o taxă	75,6	92,2	2,4	2,7	72,0
Copiii trebuie să-și aducă propriul prânz	1,3	2,9	0,6	64,3	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Într-adevăr, cei mai mulți părinți din gospodării rome raportează că nu și-au trimis copilul la grădiniță deoarece avea cine să îl îngrijească acasă și/sau pentru că grădinița era prea scumpă.** Un număr mare de părinți consideră că vârsta copilului este încă prea mică pentru a-l trimite la grădiniță. Cei mai mulți părinți s-ar gândi să-și înscrie copilul într-o instituție de învățământ preșcolar dacă nu ar fi implicate taxe, dacă ar primi tichete de masă sau dacă școala ar avea un profesor rom (asistent): atunci când au fost întrebați dacă ar reconsidera înscrierea copilului la o instituție de învățământ preșcolar dacă ar fi gratuită sau dacă ar primi tichete de masă, peste 50 % dintre părinții romi din România au răspuns „da” și aproximativ 20 % au răspuns „poate”.

TABELUL 2: MOTIVELE NEÎNSCRIERII UNUI COPIL (3-6 ANI) LA O INSTITUȚIE DE ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR (%)

	Bulgaria	Republica Cehă	Ungaria	România	Slovacia
Copilul este prea mic	28	26	49	46	23
Nu e nevoie (copilul este îngrijit acasă)	29	40	24	21	37
Prea scump	40	21	4	22	5
Copilul ar trebui să stea acasă	8	13	3	2	7
Prea departe	4	2	0	6	16
Nu există locuri	3	5	2	0	3
Pe lista de așteptare	1	5	3	1	2
Nu am încredere în profesori	0	2	0	0	1
Limba	0	1	0	0	2
Copilul nu este tratat bine	1	2	0	0	0

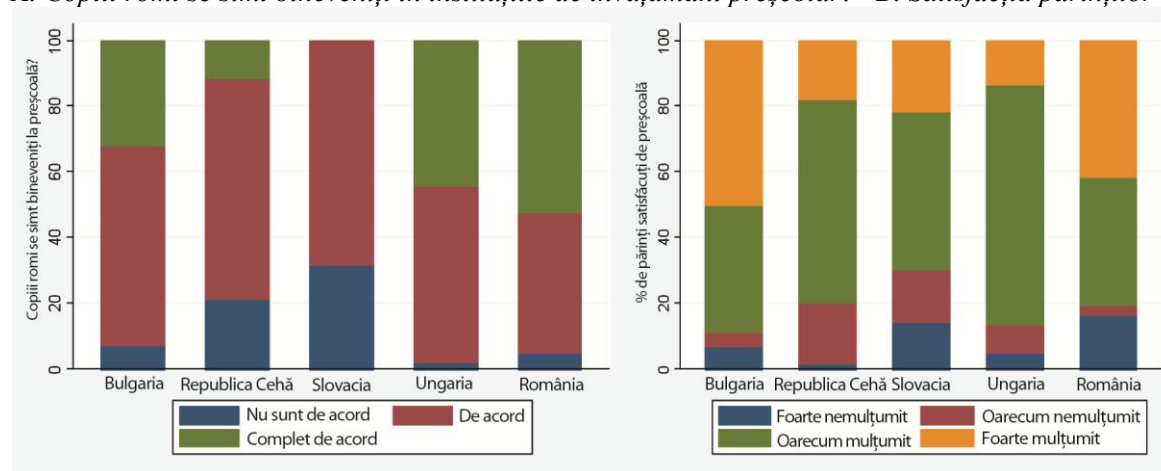
Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Deși majoritatea părinților romi din România cu copii înscriși la o instituție de învățământ preșcolar simt cu adevărat că aceștia sunt bineveniți, copiii romi frecventează instituții de**

**Învățământ preșcolar mai segregate decât în țările din jur.** Potrivit anchetei regionale privind romii (2011), România are cea mai mare pondere de copii înscriși la grădinițe unde „toți” sau „aproape toți” copii sunt romi (46 %), după Slovacia (48 %), indicând un grad ridicat de segregare în educația timpurie. În Bulgaria, Republica Cehă și Ungaria, segregarea este mai scăzută (18 %, 16 % și 21 % respectiv). Este de menționat și faptul că nivelul ridicat de segregare este determinat în principal de amplasarea instituțiilor de învățământ preșcolar în comunități majoritar rome, deoarece 43 % dintre copii romi de vârstă preșcolară frecventează o grădiniță aflată în aceeași comunitate. Deși copiii se simt în general bineveniți în instituția de învățământ preșcolar, rata insatisfacției părinților este mai mare în România decât în Ungaria și Bulgaria.

FIGURA 2-6: SATISFAȚIA PRIVIND INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR ÎN RÂNDUL COPIILOR ȘI PĂRINȚILOR

A. Copiii romi se simt bineveniți în instituțiile de învățământ preșcolar? B. Satisfacția părinților



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Infrastructura instituțiilor de învățământ preșcolar este adesea inadecvată, în special în comunitățile cu o pondere mai ridicată a populației rome, ceea ce împiedică atragerea mai multor copii în grădinițe și duce la apariția practicilor discriminatorii.** Un studiu<sup>31</sup> desfășurat de UNICEF în 2012 în comunitățile defavorizate cu o pondere ridicată a populației rome a dezvăluit că de multe ori, școlile și grădinițele sunt supraaglomerate (copiii merg la școală în două sau trei schimburi) din cauza lipsei spațiului.

**Măsurile recente referitoare la raționalizarea infrastructurii școlare din România determinate de schimbările demografice negative au dus la închiderea școlilor și a grădinițelor din comunitățile cu un număr redus de copii.** În unele cazuri, copiii trebuie să parcurgă distanțe mari de acasă până la cea mai apropiată grădiniță, ceea ce de multe ori reprezintă o barieră în accesarea învățământului preșcolar. Potrivit unui studiu din anul 2013 al Agenției Împreună (Duminică și Ivasiuc 2013), unul din factorii externi ai neînscriserii copiilor romi la grădiniță este lipsa unei infrastructuri care le-ar permite copiilor să se deplaseze în siguranță de acasă la grădiniță. Aproximativ 7 % dintre părinții romi au declarat că motivul neînscriserii copiilor acestora la grădiniță este distanța. Unii dintre romii trăiesc la marginea

<sup>31</sup> Jigau, M., C. Fartusnic (coord.) *Cohort analysis estimation of the dropout phenomenon* (Estimarea analizei cohortei în legătură cu fenomenul abandonului școlar), Institutul de Științe ale Educației, UNICEF România, 2012

așezărilor sau în zone în care drumurile sunt mai greu accesibile, în special dacă plouă sau ninge; de aceea, distanța de acasă la grădiniță și lipsa facilităților de transport, precum și dificultățile de a suporta costurile asociate, reprezintă bariere care pot duce la un procent scăzut de înscriere a copiilor preșcolari în sistemul de învățământ, chiar dacă învățământul este oficial gratuit.

**Numărul mic de locuri din grădinițe, împreună cu cererile ridicate la nivel național au fost, de asemenea, considerate drept un factor al atitudinilor de discriminare contra copiilor romi.** Potrivit studiului Agenției Împreună (Duminică și Ivasiuc 2013), 6 % dintre romii investigați declară că au copii de vârstă preșcolară care nu au fost acceptați la grădiniță din cauză că nu există suficiente locuri, ceea ce indică persistența modelelor de discriminare etnică. Potrivit studiului, neacceptarea copiilor la grădiniță pe motive etnice poate fi în unele cazuri ascunsă prin motivarea lipsei locurilor disponibile în grădiniță.

**Pe lângă înscrierea la o instituție de învățământ preșcolar, mulți copii romi ar trebui să beneficieze de mai multă stimulare cognitivă acasă.** Dezvoltarea copiilor nu depinde numai de școlarizare. Și mai important este mediul de acasă. Copiii romi se confruntă cu multe dezavantaje în această privință. Atât de mulți copii trăind în condiții de sărăcie extremă, minorii au un risc crescut de malnutriție, iar familiile nu dispun de mijloacele de a le cumpăra cărți și alte resurse de învățare. În plus, nivelurile foarte scăzute de educație din rândul bărbaților și în special al femeilor reprezintă o barieră în sprijinul efectiv oferit de părinți pentru dezvoltarea cognitivă. Ancheta regională privind romii din 2011 a adresat o serie de întrebări în legătură cu accesul la cărți de acasă și a pus mai multe întrebări legate de tehnicile de educație parentală. Într-adevăr, puțini copii romi cu vârste între 3 și 5 ani au acces la cărți: un copil rom care aparține categoriei de vârstă preșcolară are numai 1 carte acasă. Aceasta situație este comparabilă cu cea din Bulgaria și Slovacia, în timp ce familiile rome din Republica Cehă și Ungaria au mai multe cărți (5 și 4, respectiv, pentru o familie tipică). De asemenea, numai 1 din 8 copii romi cu vârste între 3 și 5 ani a fost învățat literele sau cifrele de în familie în ultimele trei zile și mai puțin de o cincime s-au uitat la o carte cu poze, au citit cărți sau au desenat sau pictat împreună cu familia (tabelul 3).

TABELUL 3: MEDIUL DE ACASĂ AL COPIILOR ROMI DE VÂRSTĂ MICĂ

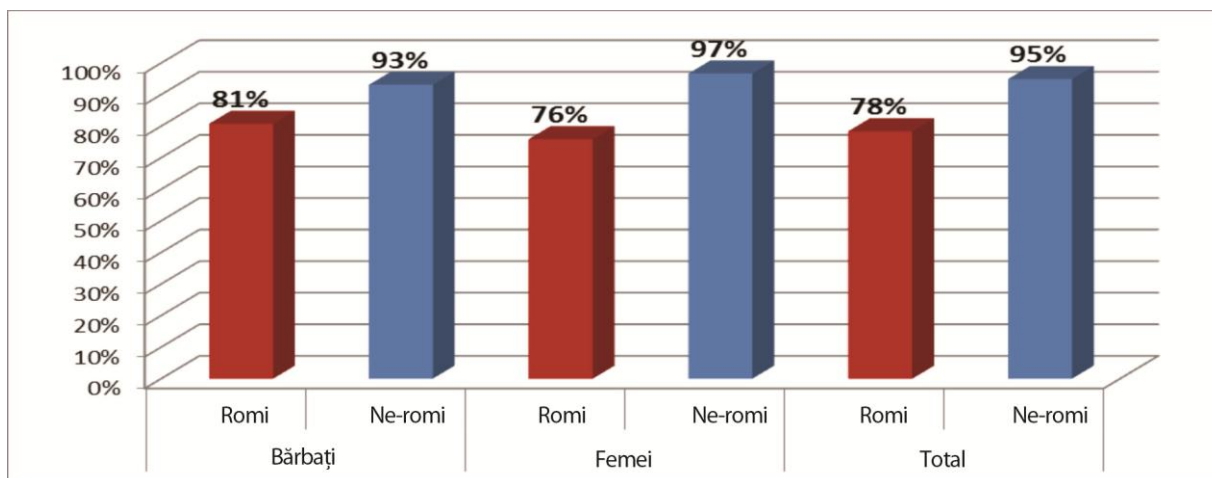
	Bulgaria	Republica Cehă	Ungaria	România	Slovacia
<i>Numărul de cărți de acasă:</i>					
Mediu	1,8	7,0	7,2	1,2	2,6
Median	0	5	4	0	1
<i>Activități cu copiii, ultimele 3 zile:</i>					
Privitul la cărți cu poze sau cititul cărților	23 %	50 %	57 %	17 %	44 %
Desenat sau pictat	21 %	51 %	42 %	19 %	45 %
Învățatul literelor sau numărat	15 %	21 %	29 %	12 %	22 %

Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). <sup>A</sup> Limitare la gospodării cu copii cu vârste între 3 și 5 ani.

## 2.3.4 ÎNVĂȚĂMÂNTUL OBLIGATORIU

**Participarea elevilor romi la învățământul obligatoriu este considerabil mai scăzută în comparație cu vecinii ne-romi ai acestora, cu o disparitate de gen semnificativă în favoarea băieților.**<sup>32</sup> Ratele de înscriere în învățământul obligatoriu sunt semnificativ mai mici pentru copiii romi în comparație cu cei ne-romi care trăiesc în apropiere<sup>33</sup>. În categoria de vârstă 7-15 ani, rata de înscriere a romilor este de 78 % și cea a ne-romilor care trăiesc în apropiere este de aproximativ 95 %. Poate fi observată o disparitate semnificativă de gen în cazul elevilor romi: 76 % din fete sunt înscrise, față de 81 % din băieții din această categorie de vârstă. Această disparitate de gen pare să fie specifică romilor: în rândul elevilor ne-romi, fetele au rate de înscriere mai mari (97 %) față de băieții (93 %).

FIGURA 2-7: RATA BRUTĂ DE CUPRINDERE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL OBLIGATORIU (CATEGORIA DE VÂRSTĂ 7-15)



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Un studiu recent (Duminică și Ivăsiuc 2013:100) a identificat că 6,9 % din copiii romi cu vârste între 6 și 16 ani au abandonat școala în 2012.** Suplimentar, aceeași sursă arată că ponderea copiilor romi care nu au fost niciodată înscriși în învățământul obligatoriu s-a ridicat, în același an, la 8,9 %. Un studiu longitudinal recent<sup>34</sup> realizat de REF România indică faptul că un elev rom din învățământul secundar inferior se confruntă cu un risc de abandon școlar care este de șase ori mai mare decât pentru un elev ne-rom cu o situație socio-economică asemănătoare. Aceasta indică faptul că în cazul copiilor romi săraci, aceștia sunt defavorizați suplimentar în comparație cu copiii ne-romi săraci. Cauzele abandonului școlar sunt legate înainte de toate de lipsa resurselor economice pentru a acoperi costurile colaterale ale educației, precum și

<sup>32</sup> De menționat că alte surse de date indică o disparitate inversă de gen în care fetele înregistrează rate de cuprindere relativ mai ridicate decât băieții și frecventează școala pe o durată mai mare de timp (Duminică și Ivăsiuc 2013; Vince și Harbula 2011:41).

<sup>33</sup> Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE 2011

<sup>34</sup> Ivan, C. I. Rostas, (2013) *Equal Opportunities in Education (Oportunități egale în educație)*, REF România, nepublicată încă

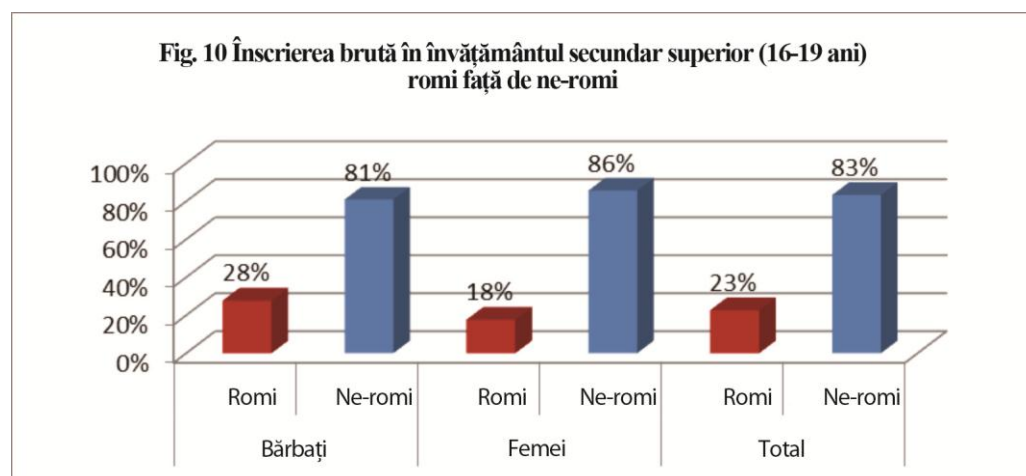
necesitatea de a-i implica pe copii în activitățile de generare a veniturilor în sprijinul nevoilor de baze ale gospodăriei.

**Aceste constatări indică necesitatea unor intervenții integrate orientate spre eliminarea barierelor (de cost), de exemplu, prin creșterea veniturilor gospodăriilor, pe de o parte și stimularea participării la educație și îmbunătățirea rezultatelor învățării în vederea reducerii abandonului școlar, pe de alta.** Atât timp cât greutățile economice vor persista în comunitățile rome, este probabil ca părinții să recurgă la munca copiilor pentru a acoperi nevoile imediate ale gospodăriei, având astfel un impact negativ asupra parcursului educativ al copiilor romi din cele mai sărace așezări.

### 2.3.5 ÎNVĂȚĂMÂNTUL SECUNDAR SUPERIOR

**În afară de școlarizarea obligatorie, diferențele de cuprindere în educație între romi și ne-romi devin și mai mari, cu disparități semnificative pentru categoria de vârstă 16-19 ani care corespunde învățământului secundar superior (figura 2-7).** În timp ce mai puțin de o pătrime din romii în vârstă de 16-19 ani sunt încă înscriși la școală, mai mult de trei pătrimi din vecinii ne-romi ai acestora sunt încă în sistemul de educație.

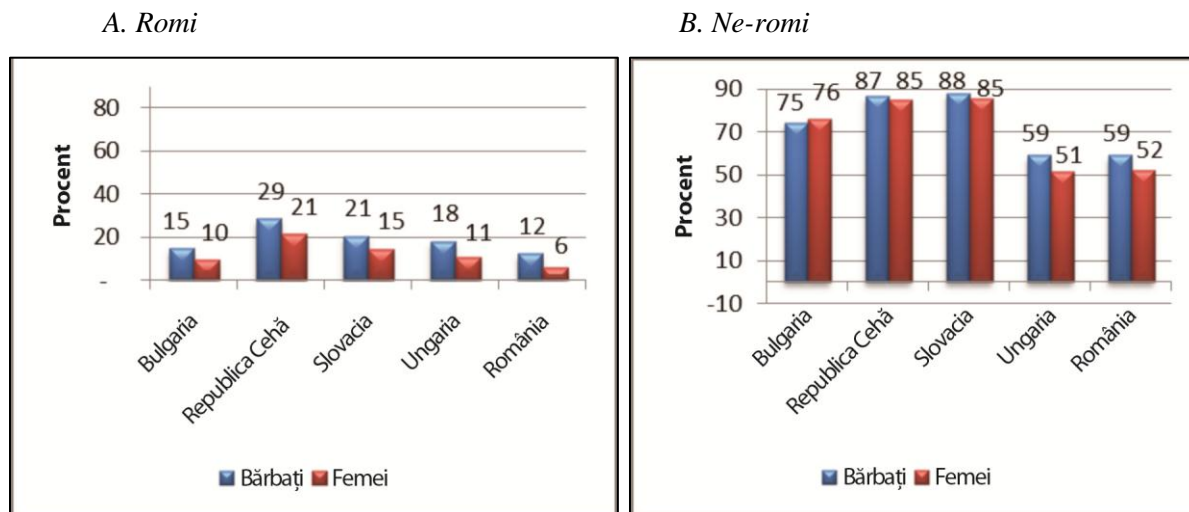
FIGURA 2-8: RATA BRUTĂ DE ÎNSCRIERE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SECUNDAR SUPERIOR (16-19 ANI): ROMI FAȚĂ DE NE-ROMI



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**În comparație cu alte țări din regiune, România are în ansamblu cele mai scăzute rate de absolvire a învățământului secundar inferior în cazul romilor cu vârste cuprinse între 25-64 de ani (figura 2-9).** Ponderea romilor care au absolvit învățământul secundar (12 % pentru băieți și 6 % pentru fete) este alarmant de scăzută potrivit standardelor europene și considerabil mai scăzută decât pentru ne-romi (cu aproximativ 47 de puncte procentuale mai scăzută).

FIGURA 2-9: RATELE DE ABSOLVIRE A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SECUNDAR ÎN RÂNDUL ROMILOR ȘI AL NE-ROMILOR, ÎN VÂRSTĂ DE 25-64 DE ANI



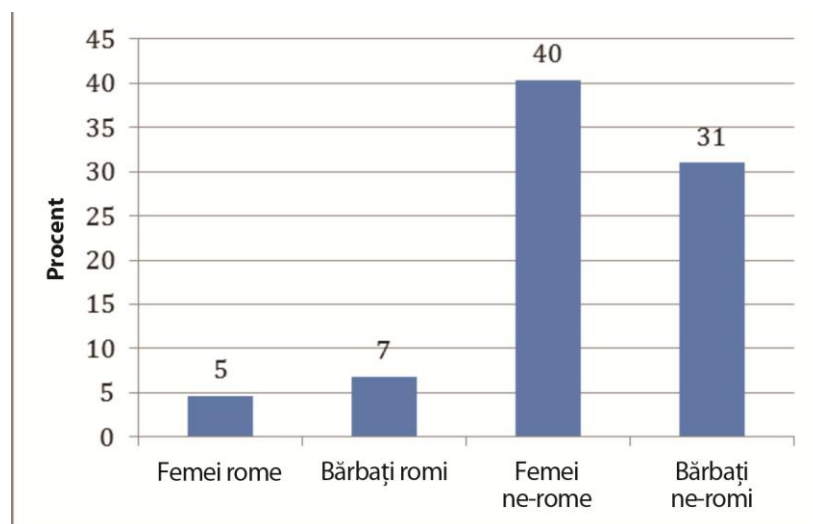
Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). „Absolvirea învățământului secundar” este definită ca absolvirea unui program de învățământ profesional/tehnic sau secundar general sau a unui nivel superior de educație. Eșantionul a fost limitat la categoria de vârstă de 25-64 de ani.

**Ratele de părăsire timpurie a școlii pentru romi și ne-romi în vârstă de 18-25 de ani sunt considerabil mai mari în România decât în alte țări din UE.** Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011) indică faptul că rata de părăsire timpurie a școlii pentru romi este de aproape 95 %, cu o diferență mică de gen, în timp ce ponderea ne-romilor care părăsesc timpuriu școala este de aproape două ori mai scăzută, cu o disparitate semnificativă de gen în defavoarea bărbaților. Datele anchetei sugerează că viitoarele măsuri privind reducerea numărului de persoane care părăsesc timpuriu școala ar trebui să se focalizeze pe comunitățile cu o populație mai mare de romi, îndreptate nu numai spre romi, dar și spre populația de ne-romi din aceste localități.

### 2.3.6 ÎNVĂȚĂMÂNTUL TERȚIAR

**În rândul romilor, absolvirea învățământului terțiar pentru cei cu vârste de 30-34 de ani este de aproximativ 1 %, în comparație cu 20 % pentru populația generală.** Un studiu recent al Agenției Împreună (Duminică și Ivasiuc 2013) indică faptul că din 1998 până în 2012, ponderea femeilor rome cu studii superioare s-a dublat, de la 0,7 % la 1,6 %, iar în cazul bărbaților rome, a rămas stabilă, în jur de 1 %. Într-adevăr, ratele de înscriere pentru bărbații și femeile rome cu vârste de 18-25 de ani sunt extrem de scăzute și indică o disparitate extremă față de vecinii ne-romi din aceeași categorie de vârstă.

FIGURA 2-10): PONDEREA TINERILOR (18-25 DE ANI) ÎNSCRIȘI ÎN EDUCAȚIE



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011)

**Așa cum s-a menționat în introducere, există discrepanțe între romi și ne-romi în ceea ce privește aspirațiile de a absolvi învățământul terțiar:** această aspirație este exprimată de două ori mai frecvent în rândul ne-romilor în comparație cu vecinii acestora romi. Deși ar fi necesare date suplimentare privind acest subiect, este probabil ca aspirațiile educaționale reduse în rândul romilor să fie influențate de perspectivele descurajante de pe piața muncii, precum și de experiențele legate de discriminare (consultați capitolul 6).

TABELUL 4. AȘTEPTĂRILE EDUCAȚIONALE PENTRU BĂIEȚI ȘI FETE<sup>35</sup>

	Învățământ secundar inferior - ISCED 2		Învățământ secundar superior - ISCED 3		Învățământ post-secundar - ISCED 4+	
	Romi	Ne-romi	Romi	Ne-romi	Romi	Ne-romi
Aspirația educațională pentru băieți (16+)*	22 %	6 %	52 %	49 %	23 %	43 %
Aspirația educațională pentru fete (16+)*	23 %	7 %	48 %	47 %	23 %	46 %

Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

### 2.3.7 PARTICIPAREA ADULȚILOR LA ÎNVĂȚAREA PE TOT PARCURSUL VIEȚII (IPV)

**La nivel național, rata de participare a adulților la IPV<sup>36</sup> prezintă una din cele mai importante disparități în comparație cu media UE.** În conformitate cu Cadrul strategic de

<sup>35</sup> Populația inclusă în studiu (persoane adulte selectate aleatoriu din gospodării (16+)) în funcție de nivelul educațional pe care respondenții în consideră suficient pentru un băiat/o fată. Acest indicator este calculat folosind întrebarea „Care credeți că este un nivel suficient de educație pentru un băiat/o fată?” din setul de date al PNUD-BM. Rezultatele sunt afișate potrivit Clasificării internaționale standard a educației (ISCED). Valorile „profesional secundar/tehnic/artes” și „secundar general” sunt rezumate ca „învățământ secundar superior - ISCED 3”. Valorile „refuz” și „nu știu” sunt definite ca lipsă.

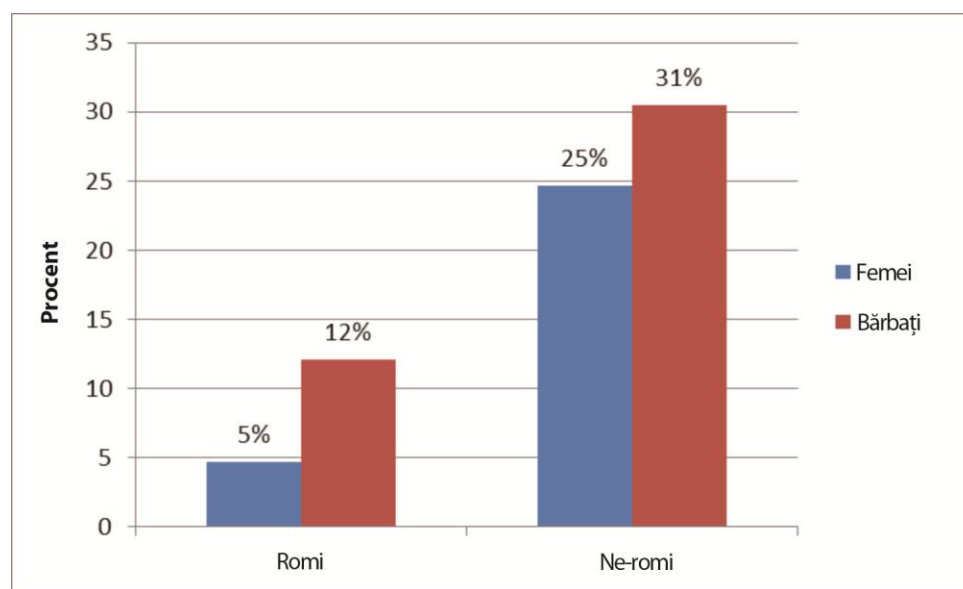
<sup>36</sup> Definiția Eurostat a indicatorului de participare la IPV: procentul populației adulte cu vârste de 25-64 de ani care a participat la educație și formare în cele 4 săptămâni anterioare anchetei. Învățarea pe tot parcursul vieții se referă la



cooperare europeană privind educația și formarea profesională („ET 2020”), Planul național de reformă din România stabilește o țintă de 10% pentru creșterea participării adulților la IPV. Între anii 2007 și 2011, România nu a făcut un progres semnificativ în eliminarea acestei disparități, participarea adulților cu vârste între 25 și 64 de ani la IPV atingând 1,6 % în 2011, existând o diferență de 15 % până la ținta UE 2020. Ancheta națională privind participarea angajaților la IPV - desfășurată în anul 2011 de Observatorul pentru dezvoltarea învățării permanente - a indicat că cele mai scăzute procente de participare la educație există în rândul celor cu niveluri de educație și calificări profesionale scăzute, în rândul celor care lucrează în companii mici (mai puțin de 10 angajați) și al celor cu o vârstă mai mare de 40 de ani.

**Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011) indică faptul că participarea la IPV este de cinci ori mai mare pentru femeile ne-rome (25 %) decât pentru vecinele acestora rome (5 %) și aproape de trei ori mai mare în cazul bărbaților ne-romi, în comparație cu bărbații romi.** În ambele grupe, femeile adulte au înregistrat o rată de participare la IPV semnificativ mai redusă în comparație cu bărbații, deși la nivel național, este mai probabil ca femeile să participe la IPV decât bărbații. Această disparitate inversă indică faptul că în comunitățile cu un număr mare de romi, este mai probabil ca femeile să nu beneficieze de oportunitățile IPV.

FIGURA 2-11): PONDEREA ADULȚILOR CU VÂRSTE ÎNTRE 25 ȘI 64 DE ANI CARE AU PARTICIPAT LA CURSURI DE FORMARE SAU UCENICIE, ROMI FAȚĂ DE NE-ROMI



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

persoanele cu vârste între 25 și 64 de ani care au declarat că au primit educație sau formare profesională în cele patru săptămâni care au precedat ancheta (numărătorul). Numitorul constă din populația totală a aceleiași categorii de vârstă, mai puțin cei care nu au răspuns la întrebarea „participarea la educație și formare profesională”. Atât numărătorul, cât și numitorul provin din Ancheta UE privind forța de muncă. Informațiile colectate au legătură cu toate tipurile de educație și formare profesională sau nu au legătură cu locul de muncă actual sau posibil viitor al respondentului.

---

### 2.3.8 INFRASTRUCTURA ȘI RESURSELE ȘCOLARE

---

**Infrastructura și resursele școlare influențează calitatea educației. Această corelație este evidentă cu precădere în multe școli cu o proporție ridicată de elevi romi.** Mai multe rapoarte de cercetare (OSI 2007:416-420; Duminică și Ivasiuc 2011:49-53; Jigău și Fartușnic 2012) au luat în considerare o serie de indicatori ai calității procesului educativ, concluzionând că există deficiențe sistemice în ceea ce privește calitatea procesului de educație în școlile și grădinițele cu procente ridicate de copii romi. Astfel, numărul laboratoarelor și al facilităților educaționale și nivelul accesului elevilor la aceste facilități scade pe măsură ce crește ponderea elevilor romi dintr-o școală. De asemenea, numărul cărților din biblioteca școlii, precum și nivelul accesului elevilor la bibliotecă scad în școlile cu procente ridicate de elevi romi. Cercetările arată că există o corelație negativă între ponderea elevilor romi din școli și numărul computerelor, incluzând computerele legate la internet. Cercetările au semnalat, de asemenea, incidența mai ridicată pentru școlile cu peste 50 % de elevi romi de a nu avea autorizațiile de funcționare necesare care să ateste respectarea normelor de funcționare în ceea ce privește condițiile sanitare, de siguranță și igienă: există de două ori mai multe școli în această situație care au peste 50 % elevi romi decât numărul de școli din aceeași categorie cu mai puțin de 50% elevi romi (Duminică și Ivasiuc 2011:55). Astfel, există o probabilitate mai scăzută pentru așa numitele școli „de romi” să aibă toalete în interior (62,7 % față de 77,3 % în cazul școlilor cu mai puțin de 10 % elevi romi), precum și încălzire centrală (60,9 % în școlile cu un procent ridicat de romi, în comparație cu 70 % în alte școli).

---

### 2.3.9 FORMAREA PROFESORILOR

---

**Calitatea educației se leagă, de asemenea, de ponderea profesorilor necalificați și care fac naveta, precum și de fluctuația ridicată a cadrelor didactice. Mai multe rapoarte de cercetare recente (Duminică și Ivasiuc 2011; Fondul de educație pentru romi 2012) au indicat că este mult mai probabil ca școlile cu un procent mai mare de elevi romi să sufere din cauza personalului slab pregătit și mai neexperimentat, precum și a fluctuației mari a personalului și a ponderii mai mari de profesori care fac naveta.** Cercetările indică faptul că în rândul profesorilor, școlile cu un procent ridicat de elevi romi nu sunt atractive și că profesorii care sunt alocați acestor școli tind să nu se implice la un nivel mai profund în activitățile școlare prin investirea timpului în elevii acestora, deoarece încearcă să se mute în școli „mai bune”, acolo unde cred că este posibil să obțină rezultate și performanțe superioare cu elevii. De asemenea, rotația frecventă a personalului slăbește legătura dintre copii și școală, având un impact negativ asupra dezvoltării educaționale a elevilor. O cercetare calitativă realizată asupra copiilor romi din școli cu peste 90% romi a dus la concluzia că profesorii din aceste școli au tendința de a neglija copiii, petrecând mai puțin timp decât cel stabilit în clasă, nesolicitând sau neverificând temele pentru acasă și desfășurând lecțiile destul de formal, fără a se interesa dacă elevii înțeleg și asimilează ceea ce este predat. De asemenea, așteptările scăzute ale profesorilor legate de rezultatele educaționale ale copiilor romi duc la eforturi scăzute depuse de profesori. Abuzul verbal împotriva copiilor romi, despre care au fost înregistrate cazuri concrete, determină adesea scăderea respectului de sine a copiilor, lipsa motivării pentru școală și mediul neprietenos în ansamblu, ceea ce în același timp duce la detașarea progresivă a copilului de școală, ducând în schimb la absenteism și, în final, la abandon școlar. La baza acestor fenomene prin care profesorii au așteptări mai scăzute legate de copiii romi și, prin urmare, depun considerabil mai

puține eforturi în activitatea acestora stau percepțiile și atitudinile discriminatorii legate de romi, deoarece așteptările scăzute ale profesorilor încurajează rezultatele slabe ale copiilor legate de educație. Politicile educaționale ar trebui să abordeze atitudinile discriminatorii ale profesorilor referitoare la romi atât în cadrul programelor de formare inițială a profesorilor, cât și la nivelul programelor de formare continuă.

**Printre resursele umane dedicate îmbunătățirii rezultatelor școlare ale populației rome, mediatorul școlar a fost identificat drept o legătură importantă în cadrul sistemului.** Rolul mediatorului școlar a fost dezvoltat pentru a elimina disparitățile de comunicare dintre școli și comunitățile de romi, pentru a construi legături între cei doi actori și a îndeplini obiectivul de îmbunătățire a participării copiilor romi la sistemul de învățământ obligatoriu. Între anii 2003 și 2013, prin diferite programe, un număr total de 1001 mediatori școlari a fost format în România. Din aceștia, numărul mediatorilor activi în prezent este de aproximativ 400.<sup>37</sup> Un studiu recent al Agenției Împreună (Duminică și Ivăsiuc 2011) indică faptul că 55% dintre școlile incluse în anchetă nu dispun de un mediator școlar, incluzând școlile cu peste 50% copii romi.

**Cercetări calitative (Duminică și Ivăsiuc 2011) indică faptul că mediatorii școlari au avut un impact pozitiv în mai multe privințe,** printre care reducerea numărului de persoane care au abandonat școala și a cazurilor de ne-înscrisere, îmbunătățirea rezultatelor școlare și a performanței școlare a elevilor romi, reducerea absenteismului în rândul elevilor, combaterea segregării elevilor romi în clase și contribuirea la desegregarea școlilor, îmbunătățirea comunicării dintre școală și comunitatea romă, îmbunătățirea atitudinii profesorilor față de romi și promovarea dezvoltării în ansamblu a comunităților de romi, în afara rolului acestora în domeniul educației.

**Cu toate acestea, politicile de angajare și salarizare a mediatorilor școlari au avut și neajunsuri importante care trebuie să fie soluționate în viitorul proces de elaborare a politicilor educaționale focalizate pe romi.** Profesorii și administrațiile școlilor din instituțiile care beneficiază de serviciile unui mediator școlar tind să transfere toate activitățile legate de problemele romilor către mediatorul școlar, ducând la o detașare profundă a profesorilor de comunitățile de romi pe care le deservește. În plus, lipsa durabilității și a siguranței privind locul de muncă i-a pus pe unii dintre mediatori în situația de a nu avea contexte în care să poată împărtăși problemele cu care se confruntă putea să-și exprime preocupările sau să ia măsuri efective legate de discriminarea copiilor romi în mediul școlar.

---

### 2.3.10 SEGREGAREA ÎN ȘCOALĂ

---

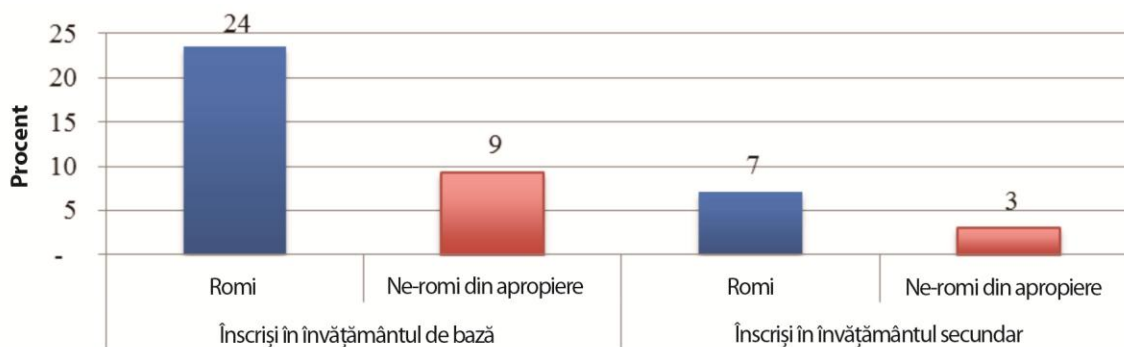
**Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011) indică un grad ridicat al segregării la nivel de clasă în rândul romilor.** Figura de mai jos arată că aproximativ o pătrime din copiii romi care participă în prezent la învățământul de bază se află în clase în care cei mai mulți copii sunt romi. În rândul vecinilor ne-romi ai acestora, care au fost de asemenea intervievați, numai 9 % sunt în clase în care cei mai mulți copii sunt romi. Studiile de cercetare din 2008 și 2010 sugerează că segregarea școlară este prezentă în între 31 % (Duminică și

---

<sup>37</sup> Informații primite printr-un mesaj al unui grup yahoo trimis de profesorul Gheorghe Sarău în data de 17 august 2013 ([Romania\\_EU\\_list@yahoo.com](mailto:Romania_EU_list@yahoo.com)). Profesorul Sarău este activ în cadrul Ministerului Educației Naționale și răspunde, printre altele, de formarea mediatorilor școlari romi și a profesorilor romi.

Ivasiuc 2011) și 67 % (Surdu L. 2008) din școlile analizate.<sup>38</sup> Ambele rapoarte confirmă corelația strânsă dintre segregare și calitatea scăzută a educației care rezultă din infrastructura școlară și resursele educaționale de nivel scăzut din școlile segregate, calificarea redusă a profesorilor și rotația mai mare a acestora. Acest aspect este în dezacord total cu constatările studiilor internaționale<sup>39</sup> care sugerează că elevii din școli integrate obțin îmbunătățiri la testele standardizate de înțelegere a unui text scris, precum și dezvoltarea aptitudinilor necognitive și a toleranței generale, atât în rândul romilor, cât și al ne-romilor, defavorizați și nefavorizați.

FIGURA 2-12): SEGREGAREA: PONDEREA ELEVILOR CARE RAPORTEAZĂ CĂ SUNT ÎN CLASE CU POPULAȚIE MAJORITAR ROMĂ



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Evaluarea intervențiilor de desegregare sugerează că obstacolele din calea politicilor de desegregare eficiente din România au de obicei legătură cu lipsa implicării directorilor școlilor, lipsa unei solidarități inter-comunitate, lipsa implicării și barierele în fața inițierii unei culturi a respectului, opoziția din partea părinților ne-romilor, dar și a celor romi și diferențele dintre rezultatele școlare ale copiilor romi și a celor ne-romi care împiedică integrarea copiilor cu niveluri de rezultate scăzute (Duminică și Ivasiuc 2011).** Aceste bariere necesită o abordare integrată privind proiectarea și implementarea intervențiilor de desegregare și implica faptul ca desegregarea să fie asociată unui sprijin suplimentar al intervențiilor de educație corectivă care ar limita abandonul școlar al copiilor romi care rămân în urmă în ceea ce privește performanța educațională.

## 2.4 LECȚIILE ÎNVĂȚATE

**Principalele lecții învățate și exemple de bună practică implementate în cadrul unor proiecte majore de educație pentru romi în România** (prezentarea generală a proiectelor și programelor este inclusă în Anexa 1 a acestui raport) au fost discutate cu actorii responsabili din domeniul educației, cu managerii de proiect și cu reprezentanții societății civile cu experiență în programele de educație pentru romi printr-o cercetare calitativă bazată pe interviuri individuale și de grup. Principalele constatări, lecții învățate și exemple de bune practici din această cercetare calitativă sunt prezentate mai jos.

**Mai multe studii de cercetare indică faptul că școlile aflate în zone defavorizate cu un număr ridicat de copii romi au profesori cu o experiență profesională mai scăzută și cu**

<sup>38</sup> Diferența de procente este explicată prin metodologiile diferite folosite în cele două studii.

<sup>39</sup> Vezi și Kezdi și Suranyi (2009)

**niveluri inferioare de calificare**<sup>40</sup> (Fondul de educație pentru romi 2012; Duminică și Ivasiuc 2011). Lucrul cu copiii din medii socio-culturale defavorizate necesită un nivel superior de pregătire pedagogică, o abordare incluzivă corespunzătoare și un angajament puternic față de meseria de profesor. Pentru a crește calitatea predării în școli, multe proiecte îndreptate spre copiii romi au inclus componente majore de formare profesională a profesorilor în domeniile didacticii interactive, educației interculturale și educației incluzive. Pentru a atrage mai mulți profesori buni să lucreze în școlile din zonele defavorizate, este nevoie de stimulente și de apreciere pentru ca profesorii să aleagă să lucreze în școli aflate în zone defavorizate. Programul „Predă pentru România”, inspirat din programul din SUA „Teach for America” (Predă pentru America) a fost inițiat în România, dar amânat din cauza obstacolelor administrative.

---

O ȘCOALĂ NU POATE FACE FAȚĂ SINGURĂ PROVOCĂRILOR LEGATE DE EDUCAȚIE.  
SUNT NECESARE MĂSURI INTEGRATE PENTRU ELIMINAREA DISPARITĂȚILOR  
EDUCAȚIONALE ÎNTRE COPIII ROMI ȘI NE-ROMI

---

**Creșterea participării la educație a acelor copii cu risc de părăsire timpurie a școlii a fost unul din obiectivele majore ale celor mai multe dintre proiectele orientate în ultimii ani spre copiii romi și ne-romi.** Părăsirea timpurie a școlii este un fenomen foarte complex, determinat de o multitudine de factori precum condițiile socio-economice, mediul familial și așteptările legate de educație, factorii școlari și factorii determinanți de personalitate ai unui copil. În opinia celor mai mulți dintre participanții la discuțiile de grup, o abordare integrată care să trateze diferiți factori determinanți ai școlarizării în același timp este mult mai eficientă decât intervențiile singulare.

**Abordările integrate** ar putea să ia în considerație următoarele dimensiuni:

- **Integrarea orizontală**, adică, necesitatea unei intervenții transsectoriale, ceea ce înseamnă că participarea la educație are factori determinanți multipli, variind de la resursele financiare adecvate la infrastructura adecvată. Aceasta necesită implementarea unei abordări integrate, prin care sunt desfășurate intervenții în domenii complementare (ocuparea forței de muncă, locuire, sănătate și educație) pentru a obține un impact mai mare.
- **Integrarea verticală** - necesitatea de a asigura un sprijin coerent pe durata întregului parcurs educativ al unei persoane: de la educația timpurie la niveluri superioare de educație, de la școală la locul de muncă și de la implicarea comunității în sens mai larg.
- **Integrarea contextuală** - pentru mulți indicatori legați de educație, Ancheta regională a BM/PNUD indică faptul că în comunitățile cu ponderi mai mari de romi, copiii și adulții se confruntă cu mai multe provocări legate de participarea la educație în comparație cu media națională. Realitatea sugerează că unele măsuri de creștere a școlarizării ar trebui să fie abordate nu numai pentru romi în special, ci pentru întreaga populație din comunitate.

---

<sup>40</sup> Opinia comună exprimată de principalele părți interesate și managerii de proiect ai proiectelor educaționale pentru romi din România în timpul cercetării calitative (interviuri de grup), București, 7.10.2013

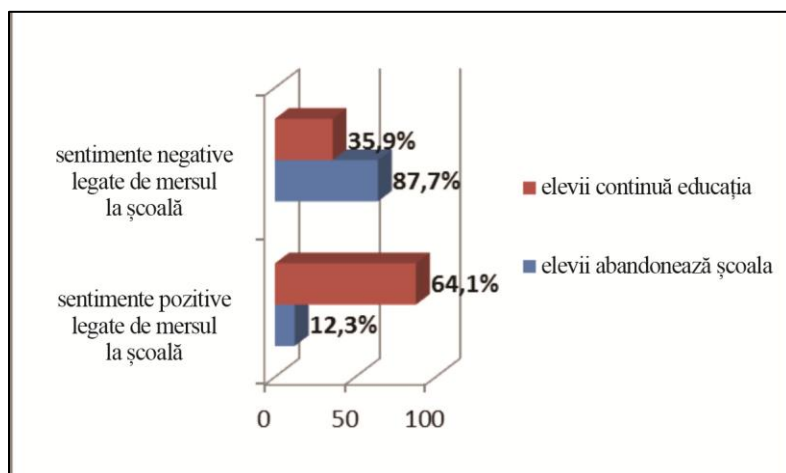
---

ÎN CAZUL ÎN CARE COPIII SE SIMT BINEVENIȚI ȘI CONFORTABIL LA ȘCOALĂ, ESTE MULT MAI PROBABIL CA ACEȘTIA SĂ-ȘI CONTINUE EDUCAȚIA. UN CLIMAT ȘCOLAR INCLUZIV ȘI PRACTICILE DE PREDARE POZITIVE AR PUTEA AVEA O CONTRIBUȚIE IMPORTANTĂ

---

**Studii recente<sup>41</sup> privind bunăstarea psihologică și socială a copiilor au indicat o asociere pozitivă între rezultatele educaționale ale unei țări și nivelul de bunăstare al copiilor.** Diferite rapoarte și proiecte din România au indicat, de asemenea, o corelație între sentimentele pozitive ale copiilor romi legate de școală și tendința acestora de a continua educația la un nivel superior. Această ipoteză este verificată de un studiu recent desfășurat de REF România (fig. 15). Gradul de atractivitate percepută a școlii contează, de asemenea, atunci când este vorba de abandonul școlar. Abandonul din școlile în care copiii nu percep școala ca fiind atractivă ajunge la 64,1 %, în timp ce abandonul din școlile în care copiii percep școala ca fiind atractivă atinge numai 12 %. (REF România, Claudiu Ivan, Iulius Rostas, 2013).

FIGURA 2-13: CORELAȚIA DINTRE ABANDONUL ȘCOLAR ȘI ATRACTIVITATEA PERCEPUTĂ A MERSULUI LA ȘCOALĂ



Sursa: Fondul de educație pentru romi, 2013.

**Locul în bancă al copilului într-o clasă se corelează, de asemenea, cu nivelul de participare la educație.** În cazul în care copilul stă în ultima sau penultima bancă, abandonul școlar este de 28,3 %, iar în cazul în care nu stă în ultima sau penultima bancă, abandonul școlar este de 15,9 % (REF România, Claudiu Ivan, Iulius Rostas, 2013). Alte studii efectuate în România legate de cultura școlară, au indicat, de asemenea, că de multe ori, copiii romi au dificultăți de integrare în mediul școlar. Prin urmare, pot fi luate în considerație abordări precum *școlile prietenoase* și programele de formare a profesorilor care promovează educația interculturală și evitarea discriminărilor de orice tip.

---

Bradshaw, J. și Richardson, D. (2009) An index of child well-being in Europe, *Child Indicators Research* (Un indice al bunăstării copiilor în Europa, *Cercetarea indicatorilor legați de copii*), 2, 3, pp. 319-351.

---

IMPLICAREA PĂRINȚILOR ÎN DIALOGUL CU ȘCOALA ESTE UN FACTOR CRUCIAL  
PENTRU REUȘITA ȘCOLARĂ A COPIILOR ACESTORA

---

**Cercetările indică faptul că rolul părinților este crucial pentru dezvoltarea copiilor în școală.** Factorii familiali, precum așteptările educaționale, nivelul de încredere în educație, stimularea parentală acasă și, de asemenea, comunicarea cu profesorii joacă un rol important în reușita școlară a copiilor. De obicei, atitudinea negativă a părinților față de școală se bazează pe relații disfuncționale și inechitabile cu personalul didactic. Multe proiecte implementate în România, orientate spre reducerea abandonului școlar al copiilor romi, au avut o componentă explicită de consiliere a părinților, programe educaționale precum „Școala părinților” sau implicarea părinților ca parteneri în implementarea proiectului. Un exemplu de implicare directă a părinților în procesul educativ este proiectul Ministerului Educației Naționale „Implementarea unei soluții alternative bazate pe comunitate la educația copiilor preșcolari pentru copiii cu vârste între 3 și 6/7 ani” (2011). Proiectul pilot s-a desfășurat într-o grădiniță alternativă în care femeile romi au fost instruite să devină profesoare pentru copii din vecini.

---

MĂSURILE DE PREVENIRE A ABANDONULUI ȘCOLAR AR PUTEA PRODUCE REZULTATE  
VIZIBILE PE TERMEN LUNG ȘI IMPACTUL ACESTORA AR PUTEA FI EVALUAT  
CORESPUNZĂTOR DACĂ DURATA DE IMPLEMENTARE A PROIECTULUI AR FI EXTINSĂ

---

**Durata maximă a proiectelor FSE a fost de 3 ani. În multe cazuri, acest lucru a fost considerat o barieră, în special în cazul măsurilor de discriminare pozitivă care ar fi trebuit să fie furnizate elevilor cel puțin pe parcursul unui ciclu școlar pentru a fi eficiente.** În plus, multe presiuni administrative cauzate de întârzierile în rambursarea costului de către autoritățile naționale de management au produs obstacole pentru organizațiile de implementare în efortul acestora de a sprijini grupul țintă. Mai mult, măsurarea impactului real al intervențiilor în educație a fost neglijat.

---

MĂSURILE DE TIPUL SPRIJINULUI FINANCIAR CONDIȚIONAT DE PARTICIPAREA LA  
EDUCAȚIE AR PUTEA AVEA UN IMPACT POZITIV ASUPRA FRECVENTĂRII ȘCOLII, DAR  
ASIGURAREA SUSTENABILITĂȚII ACESTOR INTERVENȚII RĂMÂNE O PROVOCARE

---

**Cercetările internaționale bazate pe evaluări riguroase ale impactului sprijinului financiar condiționat confirmă impactul pozitiv al acestora asupra frecvenței școlii în cazul grupurilor defavorizate.** România a implementat mai multe programe de tip CCT pentru a aborda problema ratelor de frecvență scăzută din rândul romilor, în diferite etape ale educației, de exemplu, programul OvidiuRo pentru sprijinirea frecvenței grădiniței și programul de burse al REF România pentru învățământul secundar. Cu toate acestea, niciuna dintre inițiativele CCT din România nu a fost evaluată riguros pentru a oferi o dovadă concludentă privind impactul acestora asupra frecvenței, nemaivorbind de rezultate mult mai ambițioase precum îmbunătățirea rezultatelor la învățătură ale elevilor romi școlarizați. Deși măsurile de tip CCT pentru frecvența grădiniței al OvidiuRo confirmă impactul pozitiv asupra ratelor de frecvență a grădiniței, efectul încetării CCT de îndată ce copilul atinge vârsta de înscriere în învățământul obligatoriu nu a fost urmărit. Nici programul de burse REF nu oferă dovezi convingătoare privind impactul CCT asupra frecvenței, deoarece bursele sunt completate de furnizarea tutoratului și a mentoratului, ceea ce face imposibilă atribuirea potențialelor rezultate pozitive uneia dintre cele trei intervenții. Prin urmare, opinia generală a părților interesate

participante la discuțiile de grup este că trebuie procedat cu atenție la folosirea CCT pe scară largă din cauza lipsei dovezilor privind eficacitatea CCT, lipsei planului de sustenabilitate și a riscului de crearea a dependenței de CCT spre deosebire de implementarea măsurilor care ar putea crește potențial motivarea care nu are legătură cu CCT de a frecventa școala.

---

SUNT ÎNCĂ NECESARE MĂSURI DE DISCRIMINARE POZITIVĂ PENTRU A ELIMINA  
DISPARITĂȚILE DE PARTICIPARE DINTRE ROMI ȘI NE-ROMI, DAR ACESTEA AR  
TREBUI DUBLATE DE MĂSURI PRIVIND ABORDAREA INCLUZIVĂ ȘI INTERCULTURALĂ

---

**În ultimii ani, elevii romi din România au beneficiat de măsuri de discriminare pozitivă (locuri rezervate pentru romi în licee și universități) pentru învățământul secundar și profesional și pentru universități.** Deși măsurile pozitive pentru copiii și tinerii romi nu au fost monitorizate sistematic la nivel național pentru a oferi dovezi privind eficacitatea acestora din punctul de vedere al costurilor, anumite intervenții par să fi avut efecte pozitive asupra rezultatelor educaționale ale romilor. Potrivit opiniei părților interesate participante la discuțiile de grup, măsurile afirmative ar trebui să fie sprijinite în continuare, dar există nevoia suplimentară de a îmbunătăți orientarea acestor programe, consolidând focalizarea pe acei elevi/studenți care sunt vorbitori de limba romani, vin din zone rurale și trăiesc în comunități compacte, omogene de romi.

---

ACTIVITĂȚILE DE ÎNVĂȚARE NON-FORMALĂ ȘI INFORMALĂ POT FI O SURSĂ DE IDEI  
NOI ȘI ABORDĂRI INOVATOARE PENTRU CREȘTEREA MOTIVĂRII LEGATE DE  
ȘCOLARIZAREA COPIILOR ROMI

---

**În ultimii ani, activitățile de învățare non-formală și informală pentru copiii din zone defavorizate, inclusiv romi, au câștigat teren în sistemul de învățământ din România.** Rolul acestor activități este în special important în cazul copiilor romi care de multe ori nu se simt confortabil la școală și nu găsesc oportunități în clasă pentru exprimarea personală. Programele post-școală (*after school*), diferitele școli de vară și cluburi ale elevilor sunt activități în care copiii romi au oportunitatea de a experimenta activități interesante și valoroase, incluzând valorificarea talentelor și a potențialului acestora. De aceea, activitățile de învățare non-formală și informală sunt o prioritate pentru intervențiile îndreptate spre creșterea bunăstării copiilor romi în școli.

---

CREȘTEREA RESPECTULUI DE SINE ȘI CONSOLIDAREA IDENTITĂȚII ETNICE ȘI  
CULTURALE A COPIILOR ȘI A PĂRINȚILOR ROMI SUNT ELEMENTE CHEIEALE  
INCLUZIUNII EDUCAȚIONALE ȘI ALE STĂRII DE BINE LA ELEVI

---

**Studii recente<sup>42</sup> privind tema respectului de sine și identitatea etnică a romilor au subliniat rolul educației în construirea unei imagini de sine pozitive a copiilor romi în ceea ce privește identitatea etnică a acestora.** Studiile au recomandat necesitatea de a introduce în programa școlară elemente de cultură, istorie și limbă romani. Unele experiențe privind grădinițele bilingve din România au indicat o creștere a școlarizării copiilor romi. În mod similar,

---

<sup>42</sup> Grigore, D. at all, *Roma ...looking for their self esteem (Romii... în căutarea respectului de sine)*, Amare Rromentza, UNICEF România, 2007



promovarea modelelor de succes din randul romilor a contribuit la o imagine publică mai pozitivă a identității etnice rome.

---

MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA PROGRAMELOR I FSE ÎN CEEA CE PRIVEȘTE  
INTERVENȚIILE EDUCAȚIONALE PENTRU ROMI ESTE CRUCIALĂ PENTRU A CORECTA  
ERORILE, A EVITA SUPRAPUNERILE ȘI ABORDĂRILE GENERALE PENTRU  
URMĂTOAREA PERIOADĂ DE PROGRAMARE 2014-2020

---

**Monitorizarea și evaluarea proiectelor FSE implementate în România în perioada 2007-2013 s-au bazat numai pe evaluarea internă parțială (pe proiect/pe tip de acțiune/tipuri de finanțare) și au fost axate mai mult pe indicatori cantitativi decât pe evaluarea impactului și a calității.** În plus, multe măsuri promovate în cadrul diferitelor proiecte s-au suprapus, în multe cazuri, ducând la suprareprezentarea unor regiuni din România, în timp ce altele au rămas insuficient acoperite din perspectiv nevoilor. De asemenea, faptul că rezultatele proiectelor nu au fost făcute vizibile comunității în general reprezintă un punct slab adesea menționat de către participanții la discuțiile de grup.

---

## 2.5 RECOMANDĂRI

---

### 2.5.1 OBIECTIVUL 1: ASIGURAREA PARTICIPĂRII LA EDUCAȚIE TIMPURIE PENTRU COPIII DIN COMUNITĂȚILE CU POPULAȚIE SEMNIFICATIVĂ DE ROMI

---

**Având în vedere beneficiile demonstrate ale participării la educația timpurie asupra dezvoltării copiilor preșcolari, precum și decalajele educaționale importante între romi și ne-romi în România, eliminarea acestei disparități ar trebui să fie un domeniu prioritar pentru politicile educaționale viitoare.** Atingerea acestui obiectiv va necesita o politică clară privind creșterea ratelor de cuprindere în educație a copiilor preșcolari în comunitățile cu o pondere ridicată de romi:

---

MĂSURA 1A: DEZVOLTAREA INFRASTRUCTURII EDUCAȚIONALE PENTRU  
INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR ȘI ANTEPREȘCOLAR (0-6 ANI) ÎN  
COMUNITĂȚILE CU O PONDERE RIDICATĂ DE ROMI

---

**Infrastructura și facilitățile unităților care oferă educație timpurie sunt încă limitate în comunitățile cu o pondere ridicată de romi și acestea reprezintă în sine obstacole pentru participarea la educația a copiilor romi.** Programul FSE pentru perioada 2014-2020 ar putea juca un rol important în dezvoltarea infrastructurii pentru educația timpurie, în special în zonele și comunitățile rurale cu o pondere ridicată de populație romă. Viitoarele investiții în infrastructură ar trebui alocate pe baza nevoilor de la nivel local, luând în considerare tendințele demografice pentru populația școlară.

---

MĂSURA 1B: IMPLICAREA PĂRINȚILOR ÎN PARTENERIATE PENTRU EDUCAȚIA  
COPILOR PREȘCOLARI, INCLUZÂND MODELE EDUCATIONALE COMUNITARE  
ALTERNATIVE

---

**Studiile OCDE<sup>43</sup> privind rezultatele PISA au indicat o asociere între performanțele superioare ale elevilor și implicarea părinților în activitățile zilnice ale acestora.** Acest sprijin al părinților în primii ani ai copilăriei are un impact extrem de important asupra oportunităților viitoare ale copiilor. Acest lucru este confirmat și de o serie de studii realizate în cadrul unor proiecte implementate în România. Multe proiecte FSE orientate spre reducerea abandonului școlar au implementat diferite inițiative privind implicarea părinților, precum școala părinților, consilierea sau chiar asistența directă a părinților în diferite activități școlare. Campania națională pentru participare școlară a UNICEF în România a avut o componentă puternică legată de părinți<sup>44</sup> prin care școlile au beneficiat de formare în educația parentală, cu un accent ridicat pus pe comunicare dintre părinți și copii. În plus, un program al Ministerului Educației Naționale din România sprijinit de Banca Mondială a stimulat implicarea mai ridicată a părinților în educația preșcolară în comunitățile fără infrastructură preșcolară prin care mamele rome, în locul profesorilor profesioniști, au fost recrutate și instruite să dezvolte activități de învățare cu copiii cu vârste sub 6 ani.

**Deși nu există evaluări sistematice asupra impactului implicării părinților în educația copiilor la nivel național, implicarea timpurie a acestora ar putea avea un impact puternic asupra dezvoltării capitalului uman în comunitățile defavorizate cu o pondere ridicată de romi și ar putea servi drept un mijloc de promovare a angajării flexibile a femeilor din comunitate.** Implicarea părinților în parteneriate pentru educația copiilor preșcolari poate lua diferite forme:

- Organizarea grupurilor de sprijin pentru părinți în comunitățile rome;
- Crearea oportunităților de participare a părinților romi la activitățile școlare zilnice (în timpul orelor și după ore). În timpul acestor activități, părinții ar putea să observe, să-i sprijine pe profesori în pregătirea activităților sau să supravegheze copiii în timpul activităților;
- Activități educaționale pentru copii conduse de părinți.

---

MĂSURA 1C: IMPLEMENTAREA STIMULENTELOR PENTRU PARTICIPAREA LA  
EDUCAȚIA PREȘCOLARĂ

---

**Mai multe studii privind gospodăriile rome arată că lipsa resurselor financiare ale familiei este unul dintre principalele obstacole pentru înscrierea copilului în educația preșcolară.** Eliminarea obstacolelor privind costurile educației preșcolare pentru părinții cei mai săraci și oferirea de stimulente părinților săraci pentru ca aceștia să-și înscrie copiii la grădiniță la o vârstă fragedă (începând de la 3 ani) condiționate de o prezență bună ar putea fi considerate o prioritate. Stimulentele pot căpăta forme diferite, potrivit nevoilor reale ale comunității și profilului populației:

---

<sup>43</sup> What can parents do to help their children succeed in school? (Ce pot face părinții să-i ajute pe copii să aibă rezultate școlare), PISA in focus, OECD, 2011

<http://www.oecd.org/pisa/49012097.pdf> accesare în octombrie 2013

<sup>44</sup> Cojocaru, S., Parental Education in Romania (Educația parentală în România), UNICEF, 2011

<http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/educatia-parentala-in-romania.pdf> accesare în octombrie 2013

- Sprijin financiar condiționat de acoperirea cheltuielilor pentru haine, alimente sau alte nevoi de bază;
- Cupoane pentru formarea profesională și consilierea părinților în vederea angajării, condiționate de trimiterea regulată a copiilor la grădiniță;
- Subvenții anuale pentru familii, condiționate de participarea la educația preșcolară a copiilor cu vârste de 3-4 ani, acoperind taxele și hrana pentru grădiniță pentru familiile cu mai mulți copii defavorizați.

---

## 2.5.2 OBIECTIVUL 2: PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR

---

**Măsurile privind reducerea numărului de persoane care părăsesc timpuriu școala ar trebui să se axeze spre comunitățile cu o populație mai mare de romi și să fie îndreptate nu numai spre romi, dar și spre populația de ne-romi care locuiește în aceste localități.** O cercetare realizată în 2009 indică faptul că, în Canada, costul părăsirii timpurii a școlii pentru guvern și societate în ansamblu este estimat la peste 37,1 miliarde \$ pe an. Reformele structurale ale sistemului de învățământ din România, precum sistemele de monitorizare, inovarea curriculumului și îmbunătățirea climatului școlar pentru a încuraja oportunitățile de ocupare la absolvire și bunăstarea elevilor ar trebui avute în vedere în această privință:

---

### MĂSURA 2A: ELABORAREA UNUI SISTEM DE AVERTIZARE TIMPURIE PENTRU FENOMENUL DE ABANDON ȘCOLAR

---

**Definirea profilului elevilor cu risc de abandon școlar este primul pas în vederea stabilirii unui sistem de avertizare.** Mai multe rapoarte de cercetare identifică simptomele abandonului școlar ca fiind: creșterea numărului de absențe, note mici, dificultăți de comportament și lipsa motivării pentru obținerea rezultatelor școlare (Hatos 2007; Chipea 2007). Definirea abandonului școlar ca o detașare progresivă de școală, cu simptome clare care preced evenimentul, necesită implicarea într-o mai mare măsură a psihologilor școlii în identificarea copiilor cu risc și stabilirea unor mecanisme de sprijin adaptate nevoilor fiecărui copil. Cu toate acestea, sistemul actual permite numai școlilor mari să angajeze un psiholog, lăsând astfel neacoperite numeroase școli care deservește așezările compacte de romi. Posibili pași în dezvoltarea unui sistem de avertizare timpurie pentru abandonul școlar este prezentat în Anexa 2 a acestui capitol.

---

### MĂSURA 2: ȘCOLI MAI PRIETENOASE PENTRU TOȚI COPIII

---

**Conceptul de școală prietenoasă<sup>45</sup> a fost promovat în ultimele decenii de UNICEF în vederea sprijinirii copiilor din întreaga lume de a învăța ceea ce trebuie să învețe pentru a face față provocărilor noului mileniu, pentru a ameliora sănătatea și bunăstarea acestora și pentru a le garanta spații sigure și protejate în care să învețe, fără violență și abuzuri.** Acest principiu face o legătură directă cu mediul școlar, moralul și motivarea profesorilor, precum și cu sprijinul comunității pentru educație. Potrivit conceptului de școală prietenoasă, o școală ar trebui să identifice în mod activ copiii excluși pentru a-i înscrie la școală și a-i include în procesul de învățare, acționând în cel mai bun interes al copilului, ducând la exploatarea

---

<sup>45</sup>[http://www.unicef.org/lifeskills/index\\_7260.html](http://www.unicef.org/lifeskills/index_7260.html) accesare în octombrie 2013

întregului potențial al acestuia într-un mod integrat. În plus, o școală adaptată copiilor trebuie să reflecte un mediu de bună calitate caracterizat prin mai multe aspecte: **incluziune, eficiența învățării** (incluzând proceduri de predare și învățare de bună calitate, conținut structurat și materiale și resurse de bună calitate), un **mediu sănătos și protector care ia în considerare dimensiunea de gen și este implicat cu copiii, familiile și comunitățile**.

**Pentru a promova o cultură școlară pozitivă care exploatează întregul potențial al fiecărui elev, măsuri specifice pot fi luate în școlile cu o pondere ridicată de populație romă:**

- Programele de formare a profesorilor privind abordările și practicile specifice școlii adaptate copiilor, cu un accent pus pe educația incluzivă și istoria, limba și cultura romilor;
- Activități de consiliere și mentorat adresate elevilor cu risc de abandon școlar;
- Abordări de învățare în comun ale programei, ca mijloc de adaptare a programei la factori culturali și relevanți în context;
- Activități de învățare care promovează romii model pentru a crește stima de sine etnică a copiilor;
- Vocea copiilor trebuie să se facă auzită în procesul de luare a deciziilor legate de școală, prin activarea consiliilor elevilor, incluzând reprezentanți ai copiilor romi, în școli.

Fondurile structurale europene din perioada 2014-2020 pot reprezenta o mare oportunitate pentru România, pentru implementarea tipului de mai sus de măsuri orientate spre școlile aflate în comunități defavorizate.

---

#### MĂSURA 2C: DEZVOLTAREA UNOR PROGRAME DE EDUCAȚIE FORMALĂ ȘI NONFORMALĂ ALTERNATIVE

---

**În ultimii ani, un mare număr important de activități extracurriculare a fost implementat în școlile aflate în zonele defavorizate ale României, incluzând localitățile cu ponderi ridicate de populație romă.** Deși aceste intervenții nu au fost evaluate riguros pentru a oferi dovezi clare ale impactului acestora, actorii participanți la discuțiile focalizate de grup recunosc valoarea activităților extracurriculare pentru învățare. Activitățile extracurriculare oferă stimularea compensatorie a învățării pentru copiii din comunități marginalizate cu un dezavantaj semnificativ al învățării față de colegii acestora mai avantajați. Luând în considerare constrângerile bugetare ale școlilor din zonele defavorizate cu populații romi mari, aceste tipuri de activități extracurriculare necesită însă un sprijin financiar suplimentar pentru a fi extinse și evaluate riguros.

---

#### MĂSURA 2D: EXTINDEREA REȚELEI DE MEDIATORI ȘCOLARI LA NIVELUL TUTUROR ȘCOLILOR CU UN PROCENT RIDICAT DE ROMI

---

**Un studiu recent al Agenției Împreună indică faptul că 55 % din școlile incluse în anchetă nu dispun încă de un mediator școlar, incluzând școlile cu peste 50% de copii romi.** Potrivit datelor Ministerului Educației Naționale (Sarau, 2013), în România există aproape 2000 de școli cu o populație romă de peste 25 % care ar putea să aibă nevoie de un mediator școlar angajat formal. În consecință, în anii următori, se impune necesitatea de a continua programele de formare pentru mediatorii școlari, dar ar trebui să fie introduse și măsuri de politică referitoare la angajarea formală a acestora în școli. O campanie națională de conștientizare adresată profesorilor și directorilor de școli din instituțiile cu o pondere ridicată de populație romă,

privind rolurile și responsabilitățile mediatorilor ar ajuta, de asemenea, la evitarea unor practici curente ale școlilor de a transfera toate activitățile legate de problemele romilor către mediatorul școlar, ducând la o detașare semnificativă a profesorilor de problemele reale ale comunităților de romi pe care le deserveșc.

---

MĂSURA 2E: FOCALIZAREA MĂSURILOR DE DISCRIMINARE POZITIVĂ CĂTRE COPIII ȘI TINERII ROMI AFLAȚI ÎN SITUAȚIILE CELE MAI DEZAVANTAJATE PENTRU A ASIGURA PROGRESUL ACESTORA CĂTRE NIVELURI SUPERIOARE DE EDUCAȚIE

---

Pentru a consolida și mai mult implementarea și rezultatele obținute prin măsurile de discriminare pozitivă, guvernul poate lua în considerare următoarele:

- Îmbunătățirea sistemului de alocare a acestor programe, consolidând focalizarea pe acei elevi/studenți care sunt vorbitori de limba romani, vin din zone rurale și trăiesc în comunități compacte, omogene de romi.
- Măsurile trebuie să fie mai vizibile pentru toți copiii și părinții romi, având în vedere că un studiu recent a indicat că măsurile pozitive sunt relativ necunoscute în rândul romilor;
- Implementarea unei metodologii sistematice de monitorizare și evaluare pentru a măsura corect impactul real al măsurilor pozitive;
- În plus, subvenții pentru transport pot să fie oferite acelor copii și tineri romi din zone rurale care își continuă educația într-o localitate diferită.

---

2.5.3 OBIECTIVUL 3: ÎMBUNĂTĂȚIREA CALITĂȚII EDUCAȚIEI ÎN ȘCOLILE CU UN PROCENT RIDICAT DE ROMI<sup>46</sup>

---

MĂSURA 3A: SISTEME DE MOTIVARE PENTRU PROFESORII CU PERFORMANȚE DEOSEBITE PENTRU A LUCRA ÎN ȘCOLILE CU O PONDERE MARE DE COPII ROMI

---

**Mai multe țări din Europa au implementat remunerarea profesorilor în funcție de performanță și, în prezent, aproximativ jumătate din țările OCDE răsplătesc performanța profesorilor în diferite moduri.** De exemplu, Republica Cehă, Anglia, Olanda, Suedia și Turcia, performanța remarcabilă de predare este un criteriu de decizie privind poziția profesorilor pe grila salarială de bază. În Republica Cehă, Danemarca, Anglia, Estonia, Finlanda, Olanda, Norvegia, Polonia și Republica Slovacă, aceasta este un criteriu de decizie privind plățile suplimentare care sunt plătite anual. În Austria, Chile, Republica Cehă, Danemarca, Anglia, Estonia, Ungaria, Olanda, Polonia, Republica Slovacia, Slovenia, Turcia și Statele Unite, performanța remarcabilă de predare este folosită drept criteriu pentru acordarea plăților suplimentare ocazionale.

**Experiențele țărilor care implementează remunerația bazată pe performanță a profesorilor indică faptul că dacă este corect implementată, aceasta ar putea să fie o opțiune de politică viabilă.** Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul preuniversitar (ARACIP) a propus deja o evaluare a profesorilor bazată pe îmbunătățirile de progres în standardele sale din *A doua declarație de principii* pentru școli, incluzând standardele de predare pentru școlile aflate

---

<sup>46</sup> Studiul Băncii Mondiale România 2020 conține o discuție aprofundată privind calitatea educației în unitățile cu o pondere ridicată de elevi romi

în zone defavorizate cu o pondere mare de romi. Aceste standarde pot reprezenta un punct de plecare pentru o remunerație diferențiată a profesorilor.

**Un alt model posibil pentru îmbunătățirea predării în școlile aflate în zone defavorizate ar putea fi modelul Teach for America :** obiectivul acestui program este de a avea un impact pe termen scurt și lung permițând elevilor să-și exploateze la maximum potențialul și de a deveni lideri pe toată durata vieții pentru echitatea educațională. Programul „Teach for Romania”, inspirat din programul „Teach for America” din SUA, a fost inițiat în România, dar amânat din cauza obstacolelor administrative. Mai multe studii independente au indicat faptul că programul TFA tinde să aibă un efect pozitiv asupra rezultatelor la teste ale elevilor care au fost instruiți de profesori care nu țin de TFA, incluzându-i pe cei care sunt certificați pe teren. Astfel de efecte depășesc impactul anilor suplimentari de experiență și sunt în special puternice pentru matematică și științe<sup>47</sup>.

---

MĂSURA 3B: ADAPTAREA RESURSELOR DE ÎNVĂȚARE (MIJLOACE DIDACTICE ȘI ȘI  
SUPPORTURI CURRICULARE) PENTRU A FI RELEVANTE CULTURAL PENTRU COPIII  
ROMI ȘI INTRODUCEREA PROGRAMELOR PILOT DE ÎNVĂȚARE SOCIO-EMOȚIONALĂ ÎN  
ȘCOLI

---

În baza programelor pilot de formare pentru profesorii din școlile cu o pondere ridicată de copii cu risc de abandon școlar (de exemplu, proiectul UNCIEF ZEP), formarea profesorilor poate fi gestionată pentru a promova următoarele principii:

- Stabilirea unor obiective de învățare ce pot fi atinse de fiecare copil, conform propriului nivel de abilități și competențe;
- Comunicarea obiectivelor de învățare către elevi pentru a crește conștientizarea în legătură cu propriul progres;
- Furnizarea experiențelor de învățare semnificative, apropiate de viața reală a elevilor în familie și comunitate
- Comunicarea experiențelor de învățare relevante pentru toți copiii
- Celebrarea oricărui progres de învățare al fiecărui elev, indiferent cât de mic pare acesta la prima vedere;
- Promovarea abordărilor pozitive legate de învățare și sprijinirea oricărui copil să creadă în potențialul său de a avea succes la școală.
- Promovarea strategiilor „învață să înveți” pentru copii. Potrivit studiilor OCDE<sup>48</sup>, în cele mai multe țări, diferențele legate de performanța de citire dintre elevii favorizați și cei defavorizați pot fi explicate parțial prin cât de bine au învățat elevii să învețe până la vârsta de 15 ani. Părinții și profesorii pot ajuta la eliminarea acestei disparități de performanță prin asigurarea faptului că toți elevii cunosc cum să abordeze cel mai bine învățarea.

Merită, de asemenea, să fie luată în considerație implementarea pilot a programelor școlare care îmbunătățesc învățarea socio-emoțională, inclusiv autoreglementarea și competențele sociale<sup>49</sup>.

---

<sup>47</sup> Urban Institute <http://www.urban.org/education/evaluations.cfm?page=2>

<sup>48</sup> OECD (2010), PISA 2009 Results: Learning to Learn: Student Engagement, Strategies and Practices (Rezultatele PISA 2009: a învăța să înveți: implicarea elevilor, strategii și practici), OECD Publishing.

<sup>49</sup> Consultați recomandările din studiul Băncii Mondiale România 2020

---

MĂSURA 3C: REVIZUIREA SISTEMULUI DE FORMARE ÎNȚIALĂ ȘI CONTINUĂ A PROFESORILOR ÎN VEDEREA PROMOVĂRII ABORDĂRILOR INCLUZIVE ȘI INTERACTIVE DE ÎNVĂȚARE

---

**În prezent, sistemul de formare inițială a profesorilor din învățământul secundar din România este organizat în universități, ca modul pedagogic opțional.** Studiile<sup>50</sup> privind sistemul de formare a profesorilor din România indică faptul că programele sunt în mare parte teoretice, cu o foarte mică experiență practică pentru studenți. Motivarea studenților implicați în modulul pedagogic este de asemenea o provocare, deoarece o mare parte dintre aceștia consideră cariera didactică drept destul de neatractivă. În plus, programei îi lipsește o abordare sistematică a educației incluzive sau o abordare didactică specifică pentru copiii care provin din medii socio-economice defavorizate.

Formarea continuă a profesorilor suferă din cauza aceleiași abordări teoretice și de obicei nu sunt implementate activități de urmărire a formării profesionale pentru a evalua impactul real în clasă al noilor competențe dobândite de profesori.

Principala revizuire a sistemului curent de formare a profesorilor din România ar trebui să se axeze pe următoarele aspecte:

- Selectarea studenților clar motivați și angajați față de o carieră didactică;
- Abordări practice și studiate ale programei;
- Introducerea modulelor specifice privind educația incluzivă și abordările de predare interactivă în contextul elevilor defavorizați;
- Introducerea modulelor specifice de abordări și practici privind reducerea abandonului școlar.

---

#### 2.5.4 OBIECTIVUL 4: PROMOVAREA ABORDĂRILOR INTEGRATE PENTRU CREȘTEREA PARTICIPĂRII LA EDUCAȚIE LA NIVEL DE COMUNITATE

---

MĂSURA 4A: IMPLEMENTAREA SUBVENȚIILOR PENTRU COMUNITATE PENTRU INTERVENȚIA ÎN EDUCAȚIE

---

Multe țări promovează deja sprijinul educațional integrat pentru comunități, schimbând rolul școlii într-o instituție activă deschisă nevoilor reale ale comunității. Măsurile de succes care cresc nivelurile de educație ale romilor necesită intervenții integrate pe scară mare care includ intervenții legate de mediul socio-economic, ocuparea forței de muncă și sănătate. Intervențiile transsectoriale la nivelul comunității sunt mai eficiente decât o intervenție singulară. De exemplu, conceptul de **școală comunitară**<sup>51</sup> promovat printr-o politică coerentă în Regatul Unit în 1996 a fost văzut ca o mare promisiune de a elimina dezavantajele educaționale dintre diferite

---

<sup>50</sup> Jigau, M. (coord.) Teacher training in Romania (Formarea profesorilor din România), Institutul de Științe ale Educației, 2011

<sup>51</sup> Blank, M at all, *Making the difference. Research and practice of Community schools (A face diferența. Cercetarea și practica legate de școlile comunitare)*, Coalition for Community Schools, Institute for Educational Leadership, 2003

<http://www.communityschools.org/assets/1/Page/CCSFullReport.pdf>

comunități: în cadrul acestei abordări, școala devenea un centru al comunității, promovând o mai bună folosire a clădirilor școlii pentru furnizarea unui set mai mare de servicii comunitare, în afara educației formale.

---

MĂSURA 4B: DEZVOLTAREA CENTRELOR COMUNITARE INTEGRATE ȘI  
MULTIFUNCȚIONALE

---

**Mai multe țări au optat pentru egalizarea oportunităților extracurriculare prin folosirea din ce în ce mai mult a școlilor drept centre comunitare.** Multe școli din Olanda, de exemplu, au fost transformate în școli comunitate care oferă o varietate de activități de îmbogățire a cunoștințelor după orele de curs. În mod similar, districtele cu școlile cele mai performante din SUA au școli publice care sunt deschise în afara orelor de curs pentru a oferi o gamă largă de activități sportive, artistice și de alt gen, de multe ori cu ajutorul voluntarilor. Ar trebui să fie observat că folosirea voluntarilor pentru activităților extracurriculare din școli nu reprezintă doar un mod de a economisi bani. În cele mai multe cazuri, voluntarii sunt părinții elevilor sau alți membri ai familiei, astfel încât activitățile devin un mod important de a atrage familiile și de a le încuraja să participe la viața școlii. În special atunci când părinții au un nivel de educație redus, ca în cazul părinților romi, implicarea acestora în activitățile extrașcolare poate reprezenta primul pas în încurajarea acestora de a prelua un rol mult mai activ în educația copiilor acestora.<sup>52</sup>

**Noua lege a educației vede centrele comunitare de învățare drept mijloace de încurajare a abordării învățării pe tot parcursul vieții la nivel comunitar.** Din păcate, metodologia de implementare a centrelor comunitare de învățare nu este încă aprobată, deși un proiect al documentului este în prezent evaluat prin dezbateri publice.

**În România, UNICED și Centrul Step by Step pentru Educație și Dezvoltare Profesională au implementat deja 17 centre multifuncționale<sup>53</sup> pentru educația și îngrijirea copiilor preșcolari** de care beneficiază copii cu vârste între 2 și 4 ani și care oferă servicii integrate precum educație, nutriție, protecție socială, sănătate și activități de consiliere pentru părinți. Sprijinul comunității și cooperarea dintre diferite instituții și servicii la nivel local sunt extrem de importante pentru succesul acestei inițiative.

---

<sup>52</sup> Consultați, de exemplu: Cataluňa Secretaría de Acción Ciudadana. 2007. *Good Practice Guide for the Social Inclusion of Roma in Europe (Ghid de bună practică pentru incluziunea socială a romilor în Europa)*. Barcelona: Secretaria d'Acció Ciutadana.

<sup>53</sup> Anghelescu, C. Multifunctional Centres. Implementation Guide (Centre multifuncționale. Ghid de implementare), UNICEF, 2013



---

## 2.5.5 OBIECTIVUL 5: ELIMINAREA DISPARITĂȚII DE GEN DINTRE BĂIEȚII ȘI FETELE ROME ÎN CEEA CE PRIVEȘTE PARTICIPAREA LA EDUCAȚIE

---

### MĂSURA 5A: CREȘTEREA PARTICIPĂRII FETELOR ROME LA TOATE NIVELURILE DE EDUCAȚIE

---

**Un număr semnificativ de cercetări confirmă faptul că sporirea participării fetelor rome la educație va avea probabil un impact esențial asupra generațiilor viitoare.** Aceasta ar impune măsuri care să depășească eficient obstacolele cunoscute legate de educația fetelor rome, precum distanța mare de la grădiniță sau școală acasă și/sau condițiile de deplasare nesigure; necesitatea fetelor de a lua parte la activitățile generatoare de venit din gospodărie și/sau îngrijirea fraților și a surorilor; căsătoria timpurie care izvorăște din teama de pierdere a virginității în cazul comunităților tradiționale; mamele adolescente; lipsa resurselor financiare de a continua la nivelurile secundar și terțiar în cazul zonelor rurale.

Măsurile de integrare care au scopul de a crește participarea copiilor romi la învățământul preșcolar și a reduce părăsirea timpurie a școlii pot să fie aplicate și în cazul fetelor rome. În plus, trebuie să fie de asemenea implementate măsuri specifice genului, precum:

- Implementarea educației sexuale și legate de reproducere în școli;
- Implementarea pilot a școlilor numai pentru fete în comunitățile rome tradiționale;
- Furnizarea facilităților de îngrijire a copiilor pentru familiile cu fete cu risc de abandon școlar, din cauza îngrijirii fraților/surorilor;
- Furnizarea burselor și a sprijinului material pentru fetele rome care doresc să continue educația la nivel secundar și terțiar.

---

### MĂSURA 5B: DEZVOLTAREA CAPITALULUI UMAN ÎN RÂNDUL FEMEILOR ROME

---

**Dezvoltarea capitalului uman în rândul femeilor rome este foarte probabil să aibă un impact pozitiv asupra rezultatelor educaționale ale copiilor romi.** Cercetarea indică faptul că participarea femeilor la piața muncii crește probabilitatea ca acestea să ia parte la deciziile financiare legate de bugetul gospodăriei, crescând astfel probabilitatea ca o parte mai mare a bugetului să fie alocată nevoilor educaționale ale fetelor și băieților deopotrivă, contribuind astfel la reducerea disparității de gen pentru generațiile viitoare în ceea ce privește educația. Prezența femeilor pe piața muncii oferă fetelor modele pozitive și duce la creșterea aspirațiilor educaționale ale acestora, precum și a nivelului de investiție în educația acestora, ceea ce, în schimb, reduce dependența de bărbați ca furnizori de venit și ajută la creșterea egalității atât în interiorul, cât și în exteriorul gospodăriei. Nivelurile superioare de educație, precum și perspectivele pe piața muncii, cresc vârsta căsătoriei și a primei gravidități, ceea ce în schimb contribuie la o mai bună sănătate a mamei și a copilului, precum și la continuarea tranziției demografice, spre mai puțini copii pe familie și o mai mare parte din bugetul gospodăriei cheltuit pentru fiecare copil, inclusiv pentru educație. În final, faptul că femeile participă pe piața muncii reduce povara financiară asupra generațiilor viitoare, deoarece pensionarii vor avea o sursă de venit. Investirea în femeile rome probabil că va declanșa astfel un cerc virtuos al schimbării sociale care va avea, de asemenea, un rol important pentru viitoarele generații. **Politice**

eficiente ar trebui să fie îndreptate în principal spre femei, investind în educația acestora și includerea și acceptarea acestora pe piața muncii.

## 2.5.6 IMPLEMENTAREA

**Tabelul recapitulativ al recomandărilor privind politicile**

Recomandarea	Entitățile aflate în cea mai bună poziție pentru a implementa recomandarea	Impactul (impact critic; impact ridicat; condiție de activare)	Intervalul de timp Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	Indicatorul de monitorizare
<b>Obiectivul 1: CREȘTEREA PARTICIPĂRII LA EDUCAȚIA COPIILOR PREȘCOLARI DIN COMUNITĂȚILE CU UN NUMĂR RIDICAT DE ROMI</b>				
Măsura 1A: <i>Dezvoltarea infrastructurii instituționale pentru copiii preșcolari (0-6 ani) în comunitățile cu o pondere ridicată de romi</i>	- Ministerul Educației Naționale - Autoritățile locale	Impact critic	Pe termen lung	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Numărul de grădinițe și alte servicii educaționale pentru copiii sub 6 ani în comunități sărace</li> <li>• Numărul de copii integrați în grădinițe în comunitățile sărace</li> <li>• Rata anuală a participării la educația copiilor preșcolari în comunitățile cu un număr ridicat de romi</li> <li>• Rata anuală de copii integrați în clasa pregătitoare care au participat la educația preșcolară</li> </ul>
Măsura 1B: <i>Implicarea părinților în parteneriate pentru educația copiilor preșcolari, incluzând sisteme preșcolare alternative</i>	- Școlile - Centrele județene de resurse și asistență educațională - Asociațiile de părinți	Condiție de activare	Pe termen scurt	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Numărul anual de părinți care participă la activitățile educaționale din școlile cu un număr ridicat de romi</li> <li>• Numărul anual de activități educaționale care îi implică pe părinții romi</li> <li>• Numărul de ore petrecute de părinți în stimularea educațională timpurie a copiilor acestora</li> <li>• Rata participării părinților la activitățile regulate ale grădiniței</li> </ul>
Măsura 1C:	- Ministerul	Impact ridicat	Pe termen	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Rata anuală a participării la</li> </ul>

<i>Implementarea stimulentei pentru participarea la educația preșcolară</i>	- Educației Naționale - Ministerul Finanțelor Publice		mediu	educația copiilor preșcolari în comunitățile cu un număr ridicat de romi • Stimulentele medii pe cap de locuitor pentru participarea la educația preșcolară • Ponderea familiilor rome care beneficiază de diferitele tipuri de stimulente
<b>Obiectivul 2: PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR ÎN LOCUL AȘTEPTĂRII MĂSURILOR COMPENSATORII</b>				
Măsura 2A: <i>Stabilirea unui sistem de avertizare timpurie pentru elevii cu risc de abandon școlar</i>	- Ministerul Educației Naționale - Agenția Națională pentru Romi - Școlile - Inspectoratele școlare județene - Autoritățile locale	Impact ridicat	Pe termen scurt	<ul style="list-style-type: none"> <li>Definirea clară a abandonului școlar</li> <li>Metodologia de monitorizare și evaluare a semnelor timpurii de abandon școlar</li> <li>Numărul de elevi cu risc de abandon școlar la începutul și la sfârșitul anului școlar în școlile cu un număr ridicat de romi</li> <li>Sistemul de urmărire a evoluției coortei pentru o analiză mai amănunțită a caracteristicilor copiilor neșcolarizați</li> <li>Rata anuală a abandonului școlar</li> </ul>
Măsura 2B: <i>Școli mai prietenoase pentru toți copiii</i>	- Școlile - Inspectoratele școlare județene - Centrele județene de resurse și asistență educațională - Institutele de cercetare	Condiție de activare	Pe termen mediu	<ul style="list-style-type: none"> <li>Indicele de bunăstare a elevilor în comunitățile cu o pondere ridicată de romi</li> <li>Barometrul respectului de sine etnic</li> <li>Rata anuală a participării în școlile cu un număr ridicat de romi</li> </ul>
Măsura 2C: <i>Dezvoltarea măsurilor de educație formală și non-formală complementară în afara orelor de clasă</i>	- Ministerul Educației Naționale - Inspectoratele școlare județene - Școlile - Autoritățile locale - ONG-urile	Impact critic	Pe termen mediu	<ul style="list-style-type: none"> <li>Numărul de copii implicați în diferite tipuri de măsuri educaționale complementare (postșcoală, grădinițe de vară, tutorat școlar etc.)</li> <li>Numărul și tipurile de centre (școli, ONG-uri) care au implementat măsurile de educație complementară în funcție de regiuni, județe</li> </ul>

Măsura 2D: <i>Extinderea programului de mediatori școlari în toate școlile cu un procent ridicat de romi</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ministerul Educației Naționale</li> <li>- Inspectoratele școlare județene</li> <li>- Autoritățile locale</li> </ul>	Impact ridicat	Pe termen mediu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Numărul de mediatori școlari la nivel național și în comunitățile cu o pondere ridicată de romi (peste 25 %)</li> <li>• Numărul de mediatori școlari angajați cu normă întreagă în sistemul școlar</li> <li>• Numărul de mediatori școlari angajați prin programe specifice</li> </ul>
Măsura 2E: <i>Direcționarea măsurilor pozitive spre copiii și tinerii romi pentru continuarea educației acestora la nivelurile superioare</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ministerul Educației Naționale</li> <li>- Ministerul Finanțelor Publice</li> <li>- Inspectoratele școlare județene</li> <li>- Autoritățile locale</li> <li>- Universitățile</li> </ul>	Impact ridicat	Pe termen mediu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Numărul de beneficiari în funcție de tipul măsurilor</li> <li>• Ponderea locurilor rezervate care sunt ocupate de copiii și tinerii romi</li> <li>• Numărul de beneficiari absolvenți în funcție de nivelul de educație și profilurile de educație</li> </ul>
<b>Obiectivul 3: ÎMBUNĂTĂȚIREA CALITĂȚII EDUCAȚIEI ÎN ȘCOLILE CU UN PROCENT RIDICAT DE ROMI</b>				
Măsura 3A: <i>Furnizarea stimulentei pentru profesorii excelenți pentru a lucra în școlile cu o pondere ridicată de copii romi</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ministerul Educației Naționale</li> <li>- Ministerul Finanțelor Publice</li> <li>- ONG-urile</li> </ul>	Impact critic	Pe termen mediu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Numărul de profesori calificați din școlile cu un număr ridicat de romi</li> <li>• Numărul de profesori formați prin programe specifice relevante pentru educația romilor</li> <li>• Nivelul rezultatelor elevilor la examenele naționale în școlile cu un număr ridicat de romi</li> <li>• Numărul de profesori în funcție de tipul stimulentei</li> </ul>
Măsura 3B: <i>Adaptarea facilităților de învățare (materiale și programa) pentru a fi relevante cultural pentru copiii romi</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ministerul Educației Naționale</li> <li>- Institutul de Științe ale Educației</li> <li>- Inspectoratele școlare județene</li> <li>- Furnizorii de formare profesională</li> <li>- Dezvoltatorii</li> </ul>	Condiție de activare	Pe termen mediu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Relevanța facilităților materiale din școlile cu un număr ridicat de romi</li> <li>• Rezultatele copiilor romi la examenele naționale în școlile cu un număr ridicat de romi</li> <li>• Tipurile de subiecte specifice din programa națională relevante pentru identitatea romă</li> <li>• Tipurile de subiecte</li> </ul>

	aplicației software educaționale			specifice din programa în funcție de școală relevante pentru identitatea romă <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tipurile de module specifice și competențe integrate din subiectele școlare la nivel național relevante pentru educația incluzivă</li> <li>• Tipurile de manuale și alte materiale legate de programă relevante pentru educația incluzivă</li> <li>• Numărul de profesori care participă la cursurile de formare privind educația incluzivă, limba, istoria și cultura minorităților rome</li> </ul>
Măsura 3C: <i>Revizuirea sistemului de formare inițială și continuă a profesorilor în vederea promovării abordărilor incluzive și interactive de învățare</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ministerul Educației Naționale</li> <li>- Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar și Universitar</li> <li>- Inspectoratele școlare județene</li> <li>- Casele corpului didactic</li> </ul>	Impact critic	Pe termen mediu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Relevanța programei în formarea inițială a profesorilor</li> <li>• Numărul de absolvenți ai facultăților de filologie, limba romani angajați în sistem</li> <li>• Numărul de profesori formați în domeniul istoriei și tradițiilor romani</li> <li>• Numărul de profesori formați în domeniul educației incluzive, educației interculturale</li> <li>• Numărul de profesori incluși în schimburi în comunitățile cu un număr ridicat de romi</li> </ul>
<b>Obiectivul 4: PROMOVAREA ABORDĂRILOR INTEGRATE PENTRU CREȘTEREA PARTICIPĂRII LA EDUCAȚIE LA NIVELURILE COMUNITĂȚII</b>				
Măsura 4A: <i>Implementarea subvențiilor pentru comunitate pentru intervenția în educație</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ministerul Educației Naționale</li> <li>- Inspectoratele școlare județene</li> <li>- Autoritățile locale</li> <li>- ONG-urile</li> </ul>	Condiție de activare	Pe termen mediu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Numărul de subvenții școlare relevante pentru educația incluzivă</li> <li>• Numărul de copii și părinți romi care beneficiază de aceste măsuri</li> <li>• Rata anuală de participare în școlile cu un număr ridicat de romi</li> <li>• Numărul de parteneriate comunitare</li> </ul>
Măsura 4B: <i>Dezvoltarea centrelor comunitare integrate și</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ministerul Educației Naționale</li> <li>- Inspectoratele</li> </ul>	Condiție de activare	Pe termen mediu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Numărul centrelor comunitare în comunitățile cu un număr ridicat de romi</li> <li>• Numărul și tipurile de</li> </ul>

<i>multifuncționale</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- școlare județene</li> <li>- Autoritățile locale</li> <li>- ONG-urile</li> </ul>			activități dezvoltate în centrele comunitare relevante pentru educația populației rome <ul style="list-style-type: none"> <li>• Numărul de beneficiari ai centrelor comunității rome</li> </ul>
<b>Obiectivul 5: ELIMINAREA DISCREPANȚEI DE GEN DINTRE BĂIEȚII ȘI FETELE ROME ÎN CEEA CE PRIVEȘTE PARTICIPAREA LA EDUCAȚIE</b>				
Măsura 5A:  <i>Creșterea participării fetelor rome la toate nivelurile de educație</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ministerul Educației Naționale</li> <li>- Inspectoratele școlare județene</li> <li>- Autoritățile locale</li> <li>ONG-urile</li> </ul>	Impact critic	Pe termen lung	<ul style="list-style-type: none"> <li>• numărul de fete rome care continuă educația la nivel terțiar</li> <li>• numărul de femei tinere rome care intră pe piața formală a muncii</li> </ul>
Măsura 5B:  <i>Dezvoltarea capitalului uman în rândul femeilor rome</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ministerul Educației Naționale</li> <li>- Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale, Familiei și Persoanelor Vârstnice</li> <li>- Autoritățile locale</li> <li>ONG-urile</li> </ul>	Impact critic	Pe termen lung	<ul style="list-style-type: none"> <li>• numărul de sarcini în rândul adolescentelor</li> <li>• numărul de căsătorii timpurii</li> <li>• vârsta la prima sarcină</li> <li>• vârsta la căsătorie</li> <li>• numărul de femei rome care intră pe piața formală a muncii</li> </ul>

## BIBLIOGRAFIE

---

- Anghelescu, C. (2013). *Multifunctional Centres. Implementation Guide* (Centre multifuncționale. Ghid de implementare). București: UNICEF
- Balica, M., Fartușnic, C., Horga, I., Jigău, M., Voinea, L. (2004). *Perspective asupra dimensiunii de gen în educație* [Perspectives on the Gender Dimension in Education]. București: MarLink
- Blank, M at al. (2003). *Making the difference. Research and practice of Community schools* (A face diferența. Cercetare și practică în școlile comunitare), Coalition for Community Schools, Institute for Educational Leadership, <http://www.communityschools.org/assets/1/Page/CCSFullReport.pdf>, accesare în luna octombrie 2013
- Bradshaw, J., Richardson, D. (2009). „An index of child well-being in Europe” (Un indice al bunăstării copiilor în Europa), în *Child Indicators Research*, 2, 3, pp. 319-351
- Cataluña Secretaría de Acción Ciudadana (2007). *Good Practice Guide for the Social Inclusion of Roma in Europe* (Ghid de bună practică pentru incluziunea socială a romilor în Europa). Barcelona: Secretaria d'Acció Ciutadana
- Chipea, F. (2007). „Abandonul școlar-sursă a marginalizării sociale” [School Dropout – Source of Social Marginalization), în *Cultură, dezvoltare, identitate. Perspective actuale, 10 ani de la înființarea secțiilor de psihologie și sociologie la Universitatea din Oradea*. București: Expert
- Chirițoiu, A., Ivăsiuc, A. (2012). *Despre noi. Douăzeci de răspunsuri la întrebarea „Ce vrei să te faci când vei fi mare?”* [About us. Twenty answers to the question „What do you want to be when you grow up?”]. Buzău: Alpha MDN
- Cojocaru, S. (2011). *Parental Education in Romania* (Educația parentală în România), UNICEF, <http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/educatia-parentala-in-romania.pdf>, accesare în luna octombrie 2013
- Consiliul Europei, *Recomandarea nr. R (2000) 4 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre privind educația copiilor romi/țigani din Europa*
- Diamond, J.B., Randolph A., Spillane J.P.(2004). „Teachers’ Expectations and Sense of Responsibility for Student Learning: The Importance of Race, Class, and Organizational Habitus” (Așteptările profesorilor și sentimentul de responsabilitate față de ceea ce învață elevii: importanța rasei, clasei și a aspectelor organizaționale), în *Anthropology & Education Quarterly* 35(1):75–98, American Anthropological Association
- Dobrică, P., Jderu, G. (coord.) (2005). *Educația școlară a copiilor romi: determinări socioculturale*. [Education of Roma Children: Socio-Cultural Determinants]. București: Vanemonde
- Duminică, G., Ivăsiuc, A. (2011). *One School for All? Access to Quality Education for Roma Children* (O școală pentru toți? Accesul copiilor romi la educația de calitate). Buzău: Alpha MDN
- Duminică, G., Ivăsiuc, A. (coord.) (2013). *The Roma from Romania. From Scapegoat to Development Engine* (Romii din România. De la țapi ispășitori la motorul dezvoltării). București: Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”
- EACEA (Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură a Comisiei Europene) (2010). *Gender Differences in Educational Outcomes. Study on the Measures Taken and the Current Situation in Europe* (Diferențele de gen în rezultatele educaționale. Studiu privind măsurile luate și situația actuală din Europa). Bruxelles: EACEA
- Comisia Europeană (2010). *Early school leaving - Lessons from research for policy makers* (Părăsirea timpurie a școlii - lecții pentru factorii de decizie învățate din cercetare), [http://www.youthforum.org/assets/2013/10/0052-08\\_FINAL\\_-\\_Early\\_Education\\_Leaving.pdf](http://www.youthforum.org/assets/2013/10/0052-08_FINAL_-_Early_Education_Leaving.pdf) accesare în octombrie 2013
- Fartușnic, C. at al. (2013) *Financing pre-university education system based on standards cost. Current evaluation from the equity perspective. (Finanțarea sistemului de învățământ preuniversitar în baza costurilor standard. Evaluarea curentă din perspectiva capitalului propriu.)* Institutul de Științe ale Educației, UNICEF România (în curs de publicare).

- Grigore, D., Neacșu, M., Sarău, G. (2009). *Evaluarea Politicilor Publice Educaționale pentru Rromi* [Evaluation of Educational Public Policies for the Roma] . Buzău: Alpha MDN
- Grigore, D. et al. (2007). *Roma ...looking for their self esteem (Romii... în căutarea respectului de sine)*, București Amare Rromentza, UNICEF România
- Hatos, A. (2007). „Educație și excluziune socială în România” [Education and Social Exclusion in Romania], în *Cultură, dezvoltare, identitate. Perspective actuale, 10 ani de la înființarea secțiilor de psihologie și sociologie la Universitatea din Oradea*. București: Editura Expert
- Horváth, A. (2007). „Affirmative Action at Babeș-Bolyai University” (Măsuri pozitive la Universitatea Babeș-Bolyai), în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Sociologia*, LII, 1, pp. 36-65
- Institutul Intercultural Timișoara [Intercultural Institute Timișoara] (2000). *EURROM. Integrarea culturii romilor în educația școlară și extrașcolară* [EURROM. The Integration of Roma Culture in the Scholar and Extracurricular Education]. Timișoara: Institutul Intercultural Timișoara:
- Institutul de Științe ale Educației [Institute of Educational Sciences] (2008). *Influența capitalului cultural al familiei asupra reușitei școlare* [The Influence of Family Cultural Capital on School Success]. București: MarLink
- Ivasiuc, A., Koreck M., Kovari, R. (2010). *Educația interculturală de la teorie la practică. Implementarea educației interculturale în școli multietnice din România* [Intercultural Education from Theory to Practice. The Implementation of Intercultural Education in Multiethnic Schools from Romania]. Ediția online disponibilă la <http://www.agentiaimpreuna.ro/uploads/educatia%20interculturala.pdf>
- Jigau, M. (coord.) (2011). *Teacher training in Romania* (Formarea profesorilor din România). București: Institutul de Științe ale Educației
- Jigău, M. (coord.) (2002). *Învățământul rural din România. Condiții, probleme și strategii de dezvoltare* [Rural Education in Romania. Conditions, Problems and Development Strategies]. București: MarLink
- Jigău, M., Surdu, M. (coord.) (2002). *Participarea la educație a copiilor romi: probleme, soluții, actori* [Participation to Education of Roma Children. Problems, Solutions, Actors]. Ministerul Educației Naționale și Cercetării, Institutul de Științe ale Educației, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, UNICEF. București: MarLink
- Jigău, M., Fartușnic, C. (coord.) (2012). *Cohort analysis estimation of the dropout phenomenon. Subsample of Schools from EPA Network, included in School Attendance Initiative „Hai la școală!” (Estimarea analizei cohortei în legătură cu fenomenul abandonului școlar. Sub-eșantion de școli din rețeaua EPA inclus în inițiativa privind participarea școlară „Hai la școală!”)*. Buzău: Alpha MDN
- Kendall, S., Springate, I. Jones, M. et al. (2008). *Narrowing the gap in outcomes for vulnerable groups. A review of the research evidence* (Eliminarea diferenței legate de rezultate pentru grupurile vulnerabile. O analiză a dovezilor rezultate în urma cercetării), <http://www.nfer.ac.uk/nfer/publications/LNG01/LNG01.pdf>, accesare în octombrie 2013
- Kezdi, G., Suranyi, E. (2009), Results from a successful school integration program: Evaluation of the OOIH program (Rezultatele unui program de succes de integrare școlară. Evaluarea programului OOIH), Ungaria, CEU, <http://www.cedu.ro/ro/program/20.html>, accesare în august 2013.
- Kocze, A. (2009). *Missing Intersectionality. Race / Ethnicity, Gender and Class in Current Research and Policies on Romani Women* (Lipsa intersecționalității. Rasă/etnie, gen și clasă în cercetarea și politicile curente privind femeile rome). Budapesta: Centrul pentru Studii de Politică, Universitatea Europei Centrale
- Lake, A. (2011). „Early childhood development - global action is overdue (Dezvoltarea preșcolară - acțiunea globală este depășită)”, în *The Lancet*, volumul 378, numărul 9799, pp. 1277 - 1278
- Ministerul Educației Naționale (2005). *Regulamentul de Organizare și Funcționare a Unităților de Învățământ Preuniversitar*, disponibil la [www.edu.ro](http://www.edu.ro)
- Ministerul Educației Naționale (2006). *Programul PHARE 2003 005-551.01.02 – Acces la educație pentru grupurile dezavantajate – Raport intermediar 4* [Fourth Interim report, EuropeAid/118970/D/SV/RO, Access to Education for Disadvantaged Groups]. București: WYG International



Ministerul Educației Naționale (2009). *Programele PHARE Acces la educație pentru grupuri dezavantajate. Studiu de impact* [PHARE programmes Access to Education for Disadvantaged Groups. Impact Analysis]. Ulrich C. (coord.). București: MERI

Ministerul Educației Naționale (2012). *Rules and Regulations of Pre-University Education Units* (Regulile și reglementările unităților de învățământ preuniversitar)

Ministerul Educației Naționale (2004). *Ordinul nr. 5379/25noiembrie 2004*

OCDE (2010), *PISA 2009 Results: Learning to Learn: Student Engagement, Strategies and Practices* (Rezultatele PISA 2009: a învăța să înveți: implicarea elevilor, strategii și practici), OECD Publishing

OCDE (2011). „What can parents do to help their children succeed in school?” (Ce pot face părinții să-i ajute pe copii să aibă rezultate școlare), în *PISA in focus*, nr. 10/2011, <http://www.oecd.org/pisa/49012097.pdf>, accesare în luna octombrie 2013

OCDE (2012). „Does performance-based pay improve teaching?” (Remunerația în funcție de performanțe îmbunătățește predarea), în *PISA in focus*, nr. 5/2012, <http://www.oecd.org/pisa/50328990.pdf>, accesare în luna octombrie 2013

Institutul pentru o Societate Deschisă (2007). *Equal Access to Quality Education for Roma, Monitoring Report* (Accesul egal al romilor la educația de calitate, raport de monitorizare). Vol. I. Budapesta: EUMAP, ESP, RPP

Fundația pentru o Societate Deschisă (2012). *Review of EU Framework National Roma Integration Strategies* (Analiza strategiilor naționale de integrare a romilor în cadrul UE), <http://www.opensocietyfoundations.org/reports/review-eu-framework-national-roma-integration-strategies>, accesare în luna octombrie 2013

Fondul de educație pentru romi (2012). *Inequity and Inequality. Teacher Absenteeism, Romani Pupils and Primary Schools in Romania* (Inechitate și inegalitate. Absenteismul profesorilor, elevii romi și școlile primare din România). București: Fondul de educație pentru romi

Rus, C. (2006). *La situation des médiateurs et assistants scolaires roms en Europe* [Situația mediatorilor și a asistenților școlari romi în Europa]. Strasbourg: Consiliul European

Surdu, L. (2008). Monitorizarea aplicării măsurilor împotriva segregării școlare în România [Monitoring the implementation of measures against school segregation in Romania]. UNICEF, Romani CRISS. București: MarLink

Surdu, L. (coord.) (2011). *Roma School Participation, Non-Attendance and Discrimination in Romania* (Participarea, neparticiparea școlară și discriminarea romilor în România). București: Vanemonde

Surdu, M. (2002). *Desegregating Roma Schools. A Cost-Benefit Analysis* (Desegregarea școlilor pentru romi. O analiză cost-beneficiu). Budapesta: Institutul pentru o Societate Deschisă

Surdu, M. (2006). „Segregare școlară și reproducerea socială a inegalităților” [School Segregation and the Social Reproduction of Inequalities], în *O noua provocare: Dezvoltarea Sociala* [A new challenge:

Social Development]. Iași: Polirom

Surdu, M. (2004). *Sarcina și căsătoria timpurie în rândul tinerelor roma* [Teen Pregnancy and Early Marriage Among Young Roma Girls]. CEDU 2000+

Surdu, M., Szira, J. (coord.) (2009). *Analysis of the Impact of Affirmative Action for Roma in High Schools, Vocational Schools and Universities* (Analiza impactului măsurilor pozitive pentru romi în licee, școli profesionale și universități). București: Fondul de educație pentru romi, Gallup România

TFA (2012). *Research* (Cercetare), <http://www.teachforamerica.org/our-organization/research> accesare în luna octombrie 2013

Tușiș, P.A. (2008). „Predictors of School Success in Romania. Family Background, School Factors, Community Factors (Predictori ai succesului școlar în România. Mediul familial, factorii școlari, factorii comunitari)”. *Calitatea vieții*, XIX, nr. 3–4, pp. 389–405

- Ulrich, C. (2009). *Programele PHARE. Acces la educație pentru grupuri dezavantajate. Studiu de impact*. [PHARE Programs. Access to Education for Disadvantaged Groups. Impact Study]. București: Ministerul Educației Naționale
- PNUD (2002). *The Roma in Central and Eastern Europe. Avoiding the Dependency Trap* (Romii din Europa Centrală și de Est. Evitarea capcanei dependenței). Andrey Ivanov (coord.). Bratislava: PNUD
- PNUD (2012). *Roma Education in Comparative Perspective. Findings from the UNDP/World Bank/EC Regional Roma Survey* (Educația romilor în perspectivă comparativă. Constatările anchetei regionale privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE), [http://issuu.com/undp\\_in\\_europe\\_cis/docs/education\\_web](http://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/education_web), accesare în octombrie 2013
- UNESCO (2003). *Gender and Education for All. The Leap to Equality. Global Monitoring Report 2003-2004* (Genul și educația pentru toți. Saltul către egalitate. Raportul de monitorizare globală). Paris: UNESCO
- UNESCO (2005). *Education for All. The Quality Imperative. Global Monitoring Report 2005* (Educația pentru toți. Imperativul calității. Raportul de monitorizare globală 2005). Paris: UNESCO
- Urban Institute <http://www.urban.org/education/evaluations.cfm?page=2>, accesare în 2013
- Voicu, M., Popescu, R. (2006). Viața de familie și poziția femeii în comunitățile de romi [Family Life and the Position of the Woman in Roma Communities] în *Femeile roma. Ce știm și ce nu știm despre ele*. [Roma Women: What Do We Know and Not Know About Them]. OSF
- Vrasmaș, E., T, Vrasmas (2012), *Educația incluzivă în grădiniță: dimensiuni, provocări și soluții*. UNICEF România
- Walker, A. (2010). „Inclusive Education in Romania: Policies and Practices in Post-Communist Romania” (Educația incluzivă din România: politici și practici în România postcomunistă). *International Journal of Intercultural Education* 14 (2): 165–181
- Banca Mondială (2010). *World Development Report 2012. Gender Equality and Development* (Raportul privind dezvoltarea mondială 2012. Egalitatea de șanse între bărbați și femei și dezvoltarea). Washington: Banca Mondială
- Children's Rights References in the Universal Periodic Review (Second Cycle) (Trimiteri la drepturile copiilor în Evaluarea periodică universală (al doilea ciclu), 2012, Child Rights International Network

PREZENTAREA PRINCIPALELOR PROGRAME ȘI PROIECTE DE EDUCAȚIE PENTRU ROMI IMPLEMENTATE ÎN ROMÂNIA

---

**În ultimul deceniu, România a implementat un număr semnificativ de programe și proiecte naționale, regionale și locale sprijinite de UE și alte organizații internaționale.** Primele proiecte pe scară largă au fost implementate de Ministerul Educației Naționale în cadrul programului de preaderare la UE, PHARE RO, în perioada 2002-2006. Proiectul multianual PHARE „*Accesul la educație pentru grupurile defavorizate*” este un punct de plecare pentru consolidarea capacității la nivel național și local pentru incluziunea romilor în ceea ce privește educația. Înființarea unei rețele de „mediatori școlari” și implementarea programelor „A doua șansă” sunt rezultate majore ale programului.

**Numărul total de elevi înscriși în programele „a doua șansă” pentru învățământul primar și secundar a crescut de la 3361 de elevi în 2007/2008 la 9108 în 2011/2012, mai mulți elevi fiind înscriși în programele a doua șansă pentru învățământul secundar decât pentru cel primar.** Programul „A doua șansă” a început în anul școlar 1999-2000 și a fost extins la nivel național prin proiectele fondurilor structurale europene. Inițial, programul a acoperit numai educația secundară inferioară, dar s-a extins ulterior pentru a include și educația primară. Printre elementele specifice ale programului se numără (i) implementarea unei programe modulare, (ii) evaluarea și recunoașterea studiilor anterioare (formale, non-formale și informale) cu respectarea standardelor programei pentru standardele învățământului de bază și profesional și (iii) furnizarea programelor de formare personalizate. Inspectoratele școlare și școlile au beneficiat de sprijinul furnizat de Ministerul Educației Naționale prin analiza periodică a metodologiei de implementare a programului. A fost asigurată formarea extinsă a inspectorilor, coordonatorilor județeni ai programului, directorilor de școală și profesorilor. Mai multe evaluări ale programului au subliniat necesitatea unei abordări mult mai flexibile a învățării, unei adaptări mai bune a programului la necesitățile elevilor, unui sprijin metodologic continuu pentru profesorii implicați în acest program și a eliminării constrângerii ca beneficiarii să fi părăsit școala de 4 ani.

**Ministerul Educației Naționale** a coordonat implementarea unui număr semnificativ de proiecte finanțate din FSE care au abordat calitatea educației, formarea profesorilor, școlarizarea și șansele egale în educație în perioada 2007-2013. Unul din aceste proiecte „Toți la grădiniță, toți în clasa I!” a fost îndreptat spre creșterea accesului la educație și prevenirea părăsirii timpurii a școlii de către copiii cu vârste între 5 și 8 ani din comunități defavorizate. Proiectul a deservit 420 de comunități defavorizate cu o pondere ridicată de populație romă; 8.400 de copii din mediul rural cu risc de părăsire timpurie a școlii au participat la grădinițe de vară înainte de a intra în clasa întâi în sistemul de învățământ formal și 6.000 de elevi au participat la programul de „postșcoală”. O componentă importantă a proiectului a fost implicarea a peste 10.000 de părinți din care 5.000 au participat la programul „Școala părinților”.

**Ministerul Educației Naționale** a făcut de asemenea progrese legate de agenda sa privind educația incluzivă a copiilor preșcolari (ECP) **cu sprijinul Băncii Mondiale prin proiectul de incluziune socială.** Au fost dezvoltate documentele principale de politică incluzând dezvoltarea programei ECP pentru copiii cu vârste între 3 și 6/7 ani și a Ghidului de bune practici asociat, a programei ECP pentru copiii cu vârste între 0 și 3 ani și a Ghidului metodologic asociat, a

standardelor de calitate pentru programele ECP, a standardelor de calitate pentru materialele de predare și învățare, precum și a normativului pentru minimum necesar în grădinițe. Aproximativ 2.200 de cadre didactice care lucrează în aproximativ 100 de grădinițe (din 27 de județe) au beneficiat de formarea îndreptată în principal spre educația incluzivă. Formarea și consilierea părinților au fost oferite în centre de resurse înființate, echipate și dotate în opt județe. Copiii și profesorii din 100 de grădinițe beneficiază de noile materiale de predare și învățare. În același timp, copiii din 27 de localități cu o populație majoritară romă au acces la unități preșcolare noi sau renovate.

Proiectul *Fiecare copil în grădiniță*, implementat de **Ministerul Educației Naționale și OvidiuRo** a implementat din anul 2010 furnizarea transferurilor unor sume de bani condiționate de participarea la învățământul preșcolar, completată de măsuri de informare, mediere și construire a parteneriatelor dintre părinți, profesori, comunități locale și companii din România. Proiectul a implicat 2.100 de copii din 38 de grădinițe din 12 județe și a dus la o creștere semnificativă a participării regulate la 83 % - rate de participare aproape duble față de perioada dinaintea programului.

În ultimii trei ani, **Agencia Națională pentru Romi** a implementat șase proiecte finanțate de FSE la nivel național, oferind măsuri care să asocieze IPV cu căutarea unui loc de muncă, prevenirea părăsirii timpurii a școlii și promovarea incluziunii sociale. Proiectele au fost implementate în 541 de comunități cu un număr semnificativ de romi, în parteneriat cu 21 de instituții și organizații reprezentative, incluzând 4 parteneri transnaționali din Italia, Spania și Ungaria. Beneficiarii au fost peste 37.000 de persoane aparținând grupurilor defavorizate, din care 70 % au fost romi. Aceste proiecte au furnizat 2.300 de burse pentru elevi; peste 1.400 de elevi au beneficiat de programele „școală după școală”; 4.000 de elevi au participat la programul „a doua șansă”; peste 6.000 de beneficiari au primit calificare și aproximativ o treime din aceștia au găsit un loc de muncă; 400 de profesori au fost instruiți în educația incluzivă și abordările interculturale.

În vederea îmbunătățirii calității educației în toate școlile, inclusiv în cele cu un procent ridicat de romi, **Agencia Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar** a introdus recent noi standarde și criterii pentru evaluarea școlilor cu indicatori specifici privind abordările legate de educația incluzivă, practicile interculturale și respectarea drepturilor minorităților etnice la educația de calitate.

În ultimul deceniu, **UNICEF România** a implementat un număr impresionant de proiecte pentru grupurile defavorizate, inclusiv romii, promovând măsuri de desegregare, participarea crescută la educație, asigurarea calității în educația grupurilor defavorizate, formarea mediatorilor, educația incluzivă și administrarea școlii. În anul 2010, UNICEF România a lansat *Campania pentru participarea școlară* pentru a asista autoritățile naționale și locale să aducă înapoi în clasele de școală cei 300.000 - 400.000 de copii care se estimează că au părăsit școala. UNICEF România a contribuit, de asemenea, la formularea politicii bazate pe dovezi, furnizând în mod constant experiența sa și sprijin în realizarea documentelor de cercetare relevante, a studiilor complete și a evaluării politicii în ceea ce privește participarea tuturor copiilor la educație. **Institutul de Științe ale Educației și UNICEF** au dezvoltat în comun mai multe proiecte de analiză-intervenție îndreptate spre copiii aflați la vârsta înscrierii în învățământul primar și secundar inferior care nu frecventează școală sau cu risc de abandon școlar din cauza unui mediu social și

economic defavorizat care implică în prezent peste 240 de școli aflate în zone defavorizate ale României și 50.000 de elevi, inclusiv romi.

**Fondul de educație pentru romi** a implementat intervenții sprijinite prin subvenții FSE și ale comunității (programe „postșcoală”, subvenții pentru burse, activități de mentorat și tutorat, servicii de consiliere și îndrumare) îndreptate spre extinderea accesului și a participării romilor la toate nivelurile de educație, integrarea absolvenților romi pe piața muncii și dezvoltarea serviciilor educaționale alternative pentru copiii romi.

Un sprijin constant pentru participarea la educație a tuturor copiilor a fost de asemenea oferit de organizația **Salvați Copiii** din România care a înființat o rețea de centre educaționale pentru prevenirea abandonului școlar și sprijinirea reintegrării sociale și educaționale a copiilor implicați în munca copiilor. Salvați Copiii a dezvoltat programe educaționale „a doua șansă”, programe „școala după școală” și activități de influențare pentru promovarea drepturilor copiilor, inclusiv a dreptului la educație pentru toți copiii.

Un alt set de proiecte inițiat de societatea civilă romă a abordat aspectele legate de identitatea culturală a copiilor romi și a fost îndreptat spre implementarea măsurilor pentru creșterea respectului de sine etnic al copiilor romi ca mijloc pentru o mai bună incluziune educațională.

**Centrul Romilor „AMARE Romentza”** a implementat proiecte îndreptate spre recuperarea și consolidarea identității lingvistice și culturale a romilor și transmiterea acestora către noile generații de romi prin asigurarea unei educații bilingve și promovarea diversității interculturale și culturale în educația preșcolară. Centrul a evaluat politicile de educație publică pentru romi (2009), punând un accent deosebit pe prețuirea identității etnice în învățarea formală și informală și propunerea strategiilor și a politicilor pentru romi.

Organizațiile societății civile (OSC) promovează din ce în ce mai mult **activitățile de învățare non-formală și formală pentru copiii cu risc de abandon școlar**. Cluburile alternative ale elevilor, activitățile de remediere informale furnizate de voluntari și practicile și metodologiile de predare inovatoare care doresc să sprijine motivarea învățării și dezvoltarea personală a studenților cu risc de abandon școlar sunt doar câteva exemple de intervenții implementate de OSC.

**Proiectele diferențiate în funcție de gen din domeniul educației sunt puține, dar se știe că acestea au existat.** Un exemplu este proiectul „Și fetele rome merg la școală!” implementat de asociația CEDU în perioada 2005-2006.<sup>54</sup> Aceeași asociație a implementat în 2004 proiectul „Să construim împreună imaginea fetelor noastre!” îndreptat spre promovarea școlarizării fetelor rome cu vârste între 12 și 18 ani.

**În ultimii ani, organizațiile guvernamentale și neguvernamentale au depus mai multe eforturi pentru a elabora manuale, ghiduri didactice, materiale de învățare video și de alt tip bilingve sau în limba romani, bazate pe subiecte de istorie, limbă și cultură a minorității rome.** Totuși, aceste materiale nu sunt prezente în toate școlile și o mare parte din profesori nu sunt instruiți să le folosească la oră.

---

<sup>54</sup> <http://www.cedu.ro/ro/program/20.html>, accesare în august 2013.

**În ultimii ani, au existat multe cursuri de formare a profesorilor în prevenirea și eliminarea discriminării din școli.** Mai multe programe pe scară largă<sup>55</sup> au inclus cursuri de formare legate de antidiscriminare și multe organizații neguvernamentale au implementat, de asemenea, proiecte în această privință. Drept rezultat, discursul profesorilor a indicat o tendință de deplasare către corectitudinea politică, deși atitudinile discriminatorii contra romilor persistă (Ulrich 2009:38). Practicile din sala de clasă indică readoptarea distanței sociale dintre romi și ne-romi, precum și dintre diferitele straturi sociale întâlnite în societatea română în general (segregarea în interiorul clasei, poziționarea copiilor, tratamentul preferențial manifestat în mod subtil sau evident etc.).

**Alte activități implementate prin proiecte adresate romilor** au fost campaniile de conștientizare privind rolul educației, programele educaționale pentru adulți îndreptate spre diferite categorii de populație, precum femei, tineri șomeri, tineri și adulți aflați în închisoare sau formare specifică privind abordările interculturale pentru profesori, angajații administrației publice, studenți la medicină și cadre medicale.

---

<sup>55</sup> PHARE RO 01 04.02 „Access to education for disadvantaged groups” (Accesul la educație al grupurilor defavorizate).

## DEZVOLTAREA UNUI SISTEM DE AVERTIZARE TIMPURIE PRIVIND ABANDONUL ȘCOLAR

---

Principalele domenii de intervenție pentru construirea unui sistem de avertizare timpurie pot fi următoarele (Jigau și Fartusnic, 2012).

- **Clarificarea definiției** abandonului școlar și schițarea instrucțiunilor pentru completarea școlarizării în completarea chestionarelor statistice (CS) administrate de INS.
- **Colectarea și raportarea datelor despre abandonul școlar la nivelul școlilor și inspectoratelor.** O mai bună formare a personalului didactic care deține responsabilități relevante și instrumente mai eficiente de monitorizare și verificare ar trebui să existe la nivelul inspectoratelor școlare județene și în fiecare școală.
- **Dezvoltarea unui sistem de urmărire a evoluției cohorței pentru o analiză mai în amănunțime a caracteristicilor copiilor care au părăsit școala** (de exemplu, condițiile de trai ale familiei, implicarea în migrația de circulație sau pentru un loc de muncă, influența fraților și a surorilor, istoric de eșec școlar etc.), un sistem de urmărire a evoluției cohorței școlare pe termen lung trebuie să fie dezvoltat și implementat. Un eșantion reprezentativ la nivel național (de cel puțin 5.000 de elevi) ar putea fi inclus în anchetă în diferite etape ale parcursului educațional, ancheta fiind repetată la fiecare patru cohorțe școlare (Voicu, 2010). Sau, ar putea fi creat un registru electronic de înmatriculare care să permită monitorizarea în timp real a parcursului școlar al fiecărui elev. În acest caz, pentru fiecare elev pe care o școală îl identifică drept având cel mai mare risc de abandon școlar trebuie să fie colectate informații de bază despre factorii de risc.
- **Monitorizarea strictă de către școală a absenteismului, abandonului școlar și a copiilor care nu au frecventat niciodată școala.** Campaniile de conștientizare publică privind importanța educației trebuie să fie îndreptate în mod egal spre părinți, opinia publică și toate părțile interesate din școală: elevi, profesori, management și personal auxiliar. În plus, școlile și autoritățile locale trebuie de asemenea să fie făcute mai responsabile, iar organizațiile de cooperare locală ar trebui să fie consolidate pentru a implica și mediatorii școlari și sanitari, liderii informali ai comunității, structurile de protecție a copilului și reprezentanții ONG-urilor care desfășoară proiecte locale relevante (Sarău, 2011).
- **Monitorizarea situației copiilor prinși în migrația circulatorie.** La nivel național, este momentul să fie introdus un carnet de note dinamic/un pașaport școlar pentru acei copii care își acompaniază frecvent părinții care muncesc în alte țări europene sau în țările acestora de origine pentru recunoașterea cursurilor la care au participat/pe care le-au finalizat și a unor cursuri pe care le-au frecventat în anul școlar respectiv (chiar și a notelor). Cu certificate emise pentru a documenta foaia matricolă a elevului care pleacă/vine/revine, acesta se poate deplasa ușor dintr-un sistem de învățământ în altul (Sarău, 2011).

### 3 OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ

---

*Ocuparea forței de muncă este o componentă favorizantă importantă a oportunităților de câștig pentru familii, a doua „dimensiune a excluziunii” (după educație) cu care se confruntă romii din România. Această dimensiune este explorată într-o formă mai concisă într-un raport de sinteză separat. Acest capitol prezintă diagnosticarea oportunităților de angajare din rândul romilor din România, în baza anchetei regionale privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE din 2011, Anchetei Bugetelor de Familie (Institutul Național de Statistică)<sup>56</sup> din 2008-2012 și a altor seturi de date disponibile, precum și a rezultatelor studiului calitativ desfășurat în luna octombrie 2013. Constatările confirmă existența unei disparități semnificative privind munca între romi și ne-romi și indică necesitatea unor politici de ocupare a forței de muncă îndreptate în special spre îmbunătățirea competențelor și a capacității de inserție profesională, cu precădere în rândul tinerilor defavorizați. Aceasta include programe de formare a forței de muncă îndreptate spre tinerii romi defavorizați și femeile rome, precum și formarea pentru căutarea efectivă a unui loc de muncă. Îmbunătățirea stimulentei pentru căutarea unui loc de muncă și asocierea strânsă a acestora cu politicile de crearea a locurilor de muncă sunt de asemenea importante.*

#### 3.1 PARTICIPAREA ROMILOR LA PIAȚA MUNCII

---

**Pe lângă ratele de ocupare a forței de muncă ce sunt deja scăzute în general în țară<sup>57</sup>, bărbații și femeile de etnie romă sunt angajați chiar mai puțin frecvent decât bărbații și femeile din alte grupuri etnice, reflectând o pierdere a unor resurse semnificative pentru economia din România.** După cum s-a subliniat în capitolul introductiv, rate de ocupare mai ridicate în rândul romilor ar duce la o creștere valoroasă a activității economice, veniturilor fiscale și incluziunii în societatea din România.

**Reflectând o combinație de bariere, inclusiv descurajarea privind potențialul de a găsi un loc de muncă, participarea pe piața muncii<sup>58</sup> a romilor în vârstă de muncă a fost considerabil inferioară celei a ne-romilor.** Un mare număr de studii<sup>59</sup> demonstrează că, în România, romii sunt mai expuși riscului de sărăcie și excluziune socială, sunt discriminați și au acces inegal la educație, piața muncii, locuințe decente, servicii sociale și îngrijirea sănătății. Aceste forme de excluziune tind să se întărească una pe cealaltă: de exemplu, romii cu niveluri reduse de educație se confruntă cu mai multe obstacole atunci când intră pe piața muncii. În plus,

---

<sup>56</sup> Seturi de date ABF pentru perioada de 5 ani (2008-2012) au fost îmbinate într-o bază de date care conține 236.441 de persoane cu vârste între 15 și 64 de ani, din care 6.064 sunt romi și 230.377 sunt ne-romi. În ABF, etnicitatea este auto-identificată.

<sup>57</sup> Potrivit datelor Eurostat pentru 2012, rata de ocupare pentru populația în vârstă de muncă (15-64) a fost de numai 59,5 %, în comparație cu media UE-27 de 64,2 % și este încă departe de ținta națională de 70 % de atins până în 2020, declarată în contextul strategiei Europa 2020.

<sup>58</sup> „Rata de participare” în cadrul unui anumit grup de populație este definită ca: „ponderea populației în vârstă de muncă care fie este angajată, fie își caută un loc de muncă”. Populația în vârstă de muncă include toate persoanele cu vârste între 15 și 64 de ani. Cei care caută de lucru sunt de asemenea denumiți „șomeri”.

<sup>59</sup> De exemplu, Zamfir și Zamfir (coord.) (1993), Zamfir și Preda (coord.) (2002), Preda și Duminică (2003), Ionescu și Cace (coord.) (2006), Bădescu et al. (2007), ERRRC (2007), Fleck și Rughiniș (ed.) (2008), Preoteasa, Cace și Duminică (coord.) (2009), Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții (2010), Vincze (ed.) (2011), Giurcă (coord.) (2012), Fundația Soros (2012), Fundația Soros (2012), FRA, PNUD și CE (2012), Banca Mondială și CE (2012), Duminică și Ivasiuc (coord.) (2013).

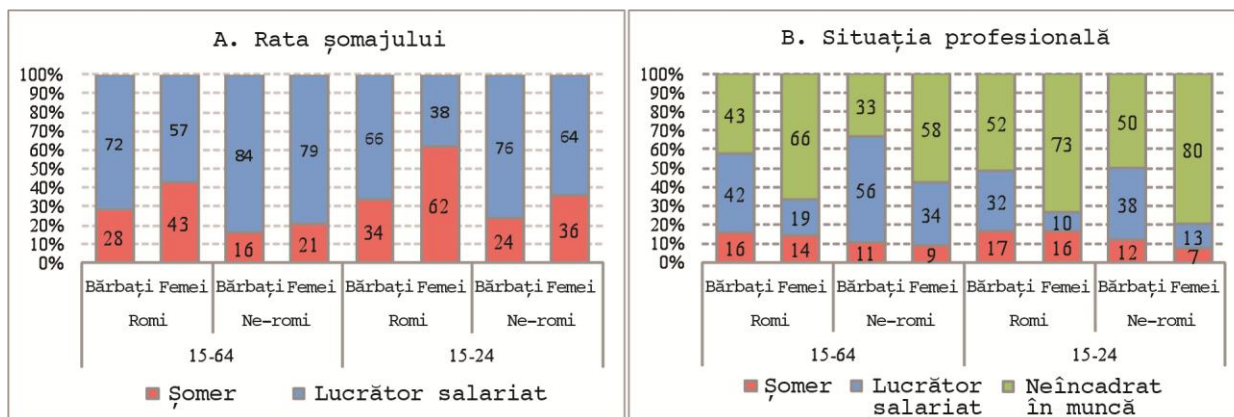


este posibil ca romii să fie descurajați să-și caute un loc de muncă, deoarece mulți dintre semenii lor care desfășoară această activitate nu au succes. Într-adevăr, pentru întreaga perioadă 2008-2012, 58 din 100 de romi cu vârste între 15 și 64 de ani au fost activi din punct de vedere economic (Tabelul anexă 3-1). Prin comparație, la fiecare 100 de ne-romi în vârstă de muncă, 65 sunt angajați sau șomeri.

**Disparitatea de participare pe piața muncii între romi și ne-romi este cauzată de participarea redusă a romilor care trăiesc în zonele urbane; în zonele rurale, participarea din rândul romilor este similară cu cea a ne-romilor.** Participarea forței de muncă din rândul romilor este mai ridicată în zonele rurale decât în mediile urbane (63 % în comparație cu 52 % în zonele urbane), în timp ce în rândul ne-romilor, ratele de participare se ridică la aproximativ 65 % atât în zonele urbane, cât și în cele rurale (ABF, 2008-2012). Este important de menționat că în zonele rurale, predomină ocuparea nesalariată în agricultură - 60 % din romii angajați desfășoară o activitate nesalariată în agricultură (în special cei care lucrează pe cont propriu ca zilieri) și numai 16 % sunt angajați. Astfel, oportunitățile de muncă sunt foarte reduse în cadrul romilor angajați din zonele rurale.

**Deși ratele de șomaj sunt deja ridicate în rândul bărbaților romi, acestea sunt și mai ridicate în rândul femeilor rome** (Figura 3-1 A). Femeile din categoria de vârstă 15-25 de ani au o rată de șomaj de 62 %, de două ori mai mare decât bărbații din aceeași categorie de vârstă. În general, femeile rome în vârstă de muncă au, de asemenea, rate de șomaj mult mai mari decât bărbații: 43 % față de 28 %. Aceasta este un indicator puternic al faptului că femeile active rome le este în special mai greu să găsească de muncă. Cu toate acestea, este, de asemenea, important de observat că rata de activitate generală este mult mai scăzută pentru femei decât pentru bărbați, atât pentru romi, cât și pentru ne-romi <sup>60</sup> (Figura 3-1 B).

FIGURA 3-1: STATUTUL PROFESIONAL ȘI RATA ȘOMAJULUI, ÎN FUNCȚIE DE GEN ȘI ETNIE (%)

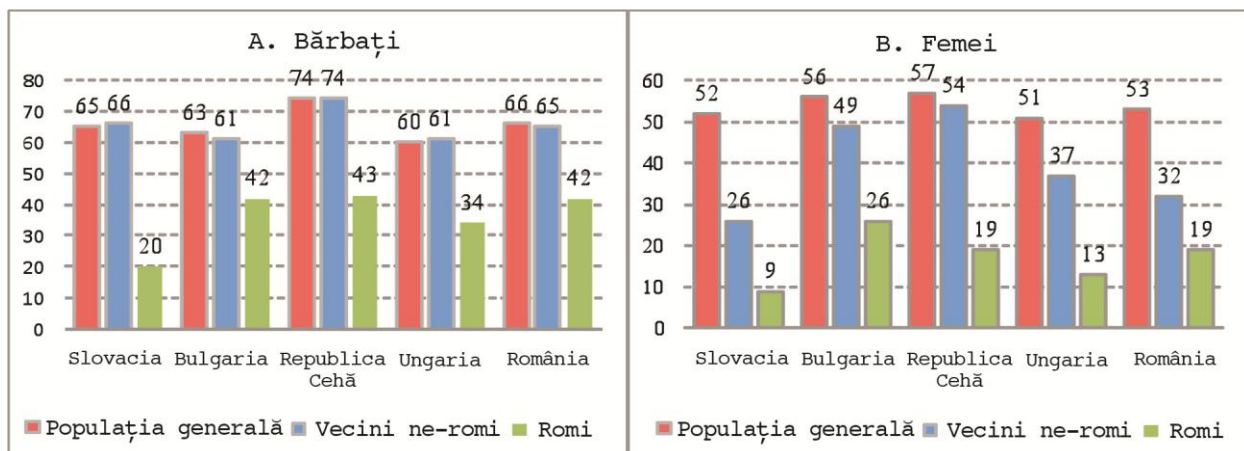


Sursa: Banca Mondială/PNUD/CE (2011). Note: Statutul profesional așa cum este declarat de respondenți. Rata șomajului stabilită în funcție de categorie, ca procent al șomerilor din persoanele active totale (angajat sau șomer). Ne-romii trăiesc în aceeași vecinătate ca și romii. Rata de activitate este calculată prin adăugarea % de angajați sau șomeri din populația totală.

<sup>60</sup> Cu toate acestea, disparitatea dintre rata de activitate a bărbaților și cea a femeilor este mai mare pentru romi decât pentru ne-romi.

**Ratele de ocupare în cazul romilor sunt foarte scăzute** (figura 3-2): 42 % din bărbații romi în vârstă de muncă sunt angajați și doar 19 % din femeile rome în vârstă de muncă. Un studiu recent reprezentativ pentru romii în vârstă de 16 ani și peste<sup>61</sup> confirmă că, în 2011, rata de ocupare generală în rândul romilor a fost de numai 36 %, în timp ce alte 36 % căutau un loc de muncă, iar 28 % erau inactivi<sup>62</sup>. În plus, ratele de angajare în rândul romilor sunt în special mai scăzute în regiunile de vest și centrale, atât în legătură cu alte regiuni, cât și cu ne-romii din jur - Tabelul anexă 3-2.

FIGURA 3-2: RATELE DE ANGAJARE ÎN RÂNDUL ROMILOR, VECINILOR NE-ROMI ȘI POPULAȚIEI GENERALE



Sursa: Populația generală: Eurostat 2011, trimestrul 2; vecini ne-romi și romi: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Persoanele sunt considerate angajate indiferent de natura angajării; adică, aceste figuri includ angajarea informală. Categoria de vârstă: 15-64 ani.

**În rândul romilor angajați, locurile de muncă instabile și informale sunt frecvente.** Datele recente CE/PNUD/ale Băncii Mondiale (Ancheta regională privind romii, 2011) indică faptul că numai 36 % din ocuparea romilor<sup>63</sup> este formală (în baza unui contract scris sau a altor documente juridice) și acoperite de asigurări de sănătate și sociale. În plus, ne-romii care sunt angajați<sup>64</sup> sunt în general salariați (71 %), în timp ce romii sunt în principal lucrători independenți, în cea mai mare parte zilieri fără un contract, asigurări sociale sau asigurări de sănătate și de multe ori cu un standard foarte scăzut de condiții de muncă. În general, între anii 2008 și 2012, romii angajați au fost în principal lucrători independenți în agricultură (39 %) și lucrători independenți care desfășoară activități neagricole (33 %), în timp ce numai 28 % din aceștia au fost salariați. În același timp, numai 34 % din ocuparea romilor este permanentă, ceea ce înseamnă că 66 % din romii angajați lucrează numai câteva luni pe an sau sporadic.

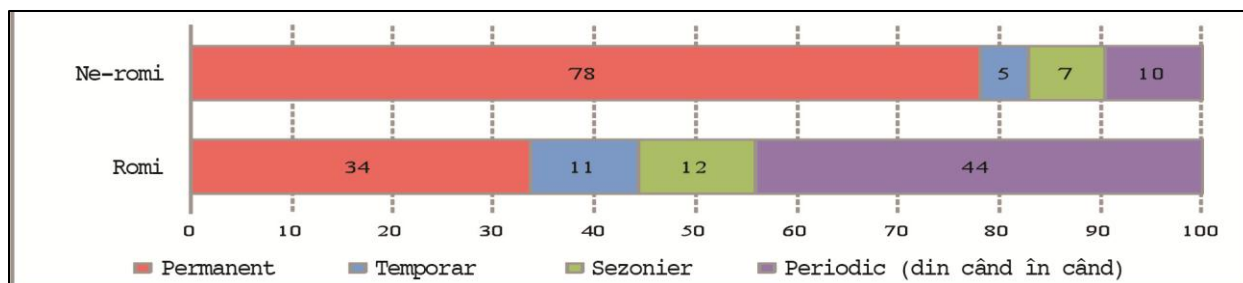
<sup>61</sup>Fundația Soros (2012).

<sup>62</sup> Pentru comparație, la nivel național, rata de angajare a fost de 58 %, iar rata șomajului a fost de 7,7 % (date INS pentru 2011).

<sup>63</sup> Lucrătorii salariați sunt definiți ca cei care au declarat că au lucrat cel puțin o oră în ultima săptămână (numai 36 % din populația în vârstă de lucru).

<sup>64</sup> Ocuparea include lucrătorii salariați și lucrătorii independenți (în agricultură și activități neagricole).

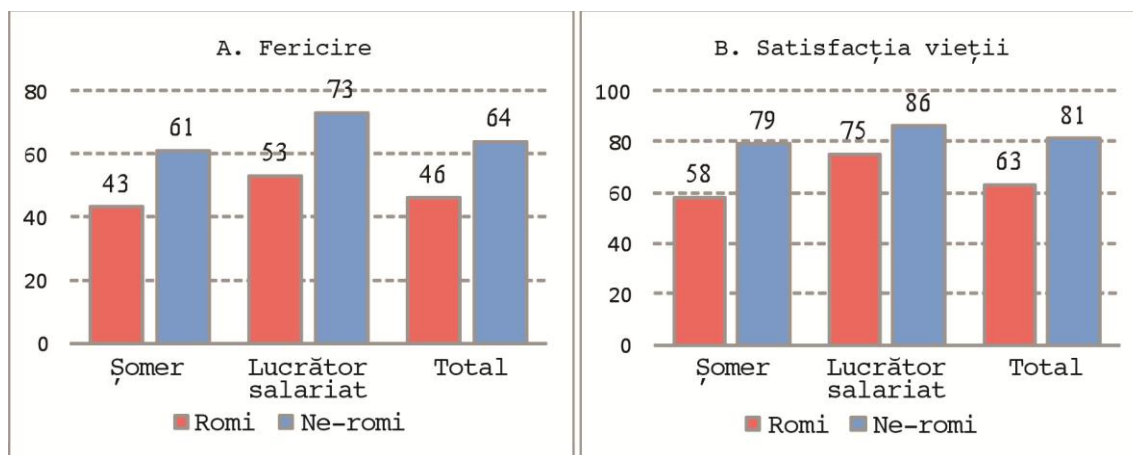
FIGURA 3-3: DURATA CONTRACTULUI ÎN RÂNDUL ROMILOR ANGAJAȚI ȘI AL VECINILOR NE-ROMI



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Eșantion limitat la subiecți angajați (categoria de vârstă: 15-64 ani).

Ratele ridicate de lipsă a unui loc de muncă și angajarea instabilă nu reflectă preferințele: marea majoritate a romilor își exprimă dorința de a avea locuri de muncă stabile, similar răspunsului vecinilor ne-romi. În acord cu faptul că romii cu un loc de muncă raportează niveluri de fericire și satisfacție a vieții mai ridicate (Figura 3-4), 74 % din bărbații romi și 76 % din femeile declară că preferă „un loc de muncă sigur, dar mai prost plătit” în locul „unui venit mai mare, dar nesigur și neregulat”. Aceste răspunsuri sunt similare cu răspunsurile vecinilor ne-romi. Majorității comparabile de romi și vecini ne-romi preferă în mod similar „un loc de muncă sigur, unde trebuie să fi prezent 8 ore pe zi, 5 zile pe săptămână și nu ai libertatea de a-ți administra timpul” în comparație cu „o angajare neregulată, dar în cadrul căreia pot să îți administrezi cum vrei timpul”<sup>65</sup>.

FIGURA 3-4: FERICIRE ȘI SATISFAȚIA VIEȚII: ROMII ANGAJAȚI SUNT MAI FERICIȚI DECÂT ALȚII ÎN VÂRSTĂ DE LUCRU, (%)



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Note: Figura A. reprezintă: proporția de romi și, respectiv, ne-romi în vârstă de lucru care raportează că, în general, sunt „destul de fericiți” sau „foarte fericiți”. Procentele sunt calculate separat pentru cei care lucrează și cei care nu lucrează. Figura B. reprezintă: proporția de romi și, respectiv, ne-romi în vârstă de muncă care punctează satisfacția generală a vieții cu 5 sau mai mult, pe o scară de la 1 la 10, 1 fiind nota cea mai mică și 10 cea mai mare. Procentele sunt calculate separat pentru cei care lucrează și cei care nu lucrează. Eșantion limitat la un adult (16+) selectat aleatoriu pe gospodărie.

<sup>65</sup> Datele din categoria de vârstă 16-24 de ani indică un model similar.

**Totuși, aceste tendințe privind ratele de ocupare reduse și locurile de muncă instabile în rândul romilor care lucrează au existat încă din anii 1990.** Lipsa calificării, combinată cu stereotipurile discriminatorii, a cauzat o situație de ocupație precară pentru romi încă din primii ani din deceniul 1990. În 1992, 47 % din romii de peste 16 ani nu aveau un loc de muncă, în timp ce numai 3 % au primit indemnizația de șomaj. Numai 23 % au fost angajați (în principal lucrători calificați), 1 % au fost angajatori, 5 % au fost pensionari și 22 % au fost lucrători pe cont propriu<sup>66</sup>. În anii următori, ponderea angajaților în cadrul populației rome de peste 16 ani s-a diminuat mai mult la numai 13 % în 1998 și 15 % în 2009<sup>67</sup>.

**Participarea redusă și accesul limitat la locuri de muncă stabile, avantajoase cresc probabilitatea veniturilor precare și a unui risc ridicat de sărăcie și excluziune socială în cadrul romilor din România.** În anul 1992, 63 % din familiile rome au trăit în sărăcie absolută. Alte 18 % au avut un venit total mai mare decât minimumul de subzistență, dar nu suficient pentru o viață decentă<sup>68</sup> (Zamfir și Zamfir, coord., 1993). De atunci, atât incidența, cât și profunzimea sărăciei au rămas disproporționat ridicate în populația romă.<sup>69</sup> Ratele ridicate legate de lipsa unui loc de muncă și instabilitatea locului de muncă nu numai că limitează venitul și perpetuează sărăcia în rândul adulților, dar afectează și copiii (absenteismul și abandonul școlar, malnutriția, bolile cronice etc.), perpetuând nivelurile reduse ale oportunităților pe piața muncii cu care romii se confruntă în prezent. Din cauza veniturilor reduse și neregulate câștigate din muncă, multe gospodării de romi sfârșesc prin a se baza pe alocațiile copiilor și pe fluxuri de venit informal neregulate și de nivel redus.

**Mai mult, romii în vârstă de muncă tind să facă parte din gospodării cu mulți copii și intensitate scăzută a muncii și de aceea sunt supuși unei presiuni mai mari de a se îngriji de persoanele din întreținerea acestora.** Indiferent de vârstă, gen și reședință, proporții mai mari de romi decât de ne-romi în vârstă de lucru aparțin gospodăriilor cu cel puțin un copil (0-14 ani).

Figura anexă 3-1 indică modelul de fertilitate la o vârstă timpurie specific romilor, dar indică de asemenea că mult mai mulți romi decât ne-romi sunt supuși unei presiuni semnificative de a se îngriji de copil.

**Având în vedere că romii doresc să muncească, de ce sunt atât de mulți romi șomeri?** Răspunsul la această întrebare poate fi împărțit în două componente principale: în primul rând, există disparități majore legate de competențe care rezultă din deficiențele de educație analizate în capitolul dedicat educației. În al doilea rând, există probleme structurale pe piața muncii din România care afectează în mod disproporționat romii, precum și bariere suplimentare legate de discriminare și normele culturale. Următoarea secțiune tratează aceste componente mai în detaliu.

---

<sup>66</sup> Zamfir și Zamfir (coord.) (1993).

<sup>67</sup> Datele pentru 1998 din Cace (2002) și pentru 2009 de la Institutul de Cercetare a Calității Vieții (2010).

<sup>68</sup> Respondenții anchetei au menționat că veniturile acestora au ajuns doar pentru acoperirea nevoilor de bază, dar nu și pentru a trăi o „viață decentă”.

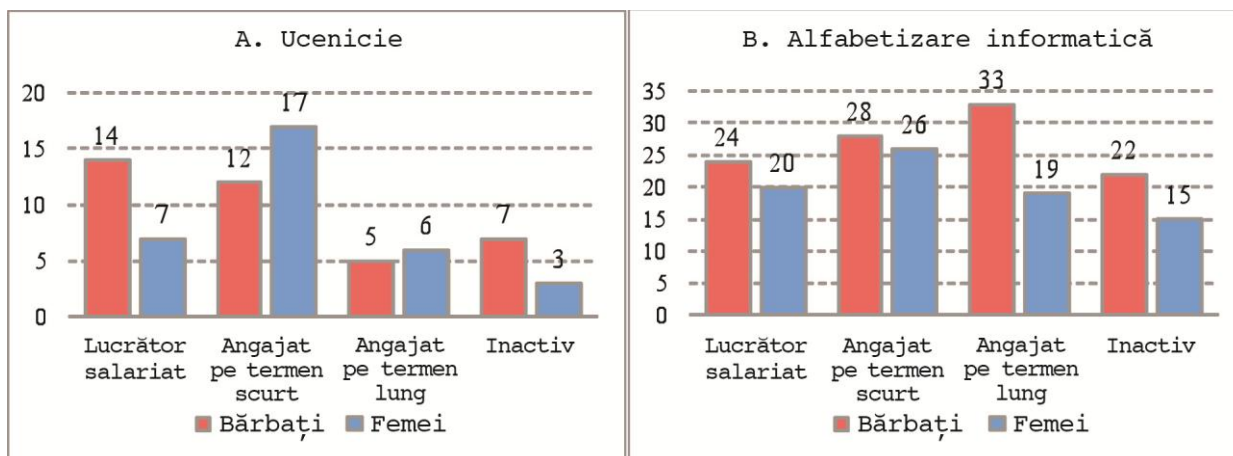
<sup>69</sup> Riscul de sărăcie absolută este de șapte ori mai mare, 31,1 % din romi față de 4,4 % la nivel național (date din 2009, Ministerul Muncii).

## 3.2 BARIERE ÎN CALEA ANGAJĂRII ROMILOR

### 3.2.1 DISPARITĂȚI MARI DE EDUCAȚIE ȘI COMPETENȚE

**Printre romi, nivelul analfabetismului este extrem de ridicat: aproximativ 25 % din romi nu știu să scrie sau să citească.<sup>70</sup> În același timp, numai 5-10 % din adulții romi au absolvit liceul sau o instituție de învățământ superior. 81 % din romi (15-64 de ani) au puțină educația formală sau nu au deloc<sup>71</sup>, în comparație cu numai 20 % din ne-romi. Această proporție este chiar mai mare pentru femeile rome (83 % din femeile rome față de 24 % din femeile ne-rome) și pentru locuitorii zonelor rurale (86 % din romi față de 35 % din ne-romii care trăiesc în zonele rurale). Modelele statistice indică faptul că educația este într-adevăr un indicator pentru ocupare în rândul romilor și ne-romilor: este mult mai puțin probabil ca persoanele care nu au absolvit liceul să se angajeze decât cei care l-au absolvit, chiar la același nivel al caracteristicilor socio-demografice (Tabelul anexă 3-8). Ceea ce este îngrijorător este că disparitatea educațională nu este eliminată pentru generațiile mai tinere: numai 23 % din romii în vârstă de 15-24 de ani sunt încă la școală, în comparație cu 60 % din ne-romi. Alți indicatori ai calificărilor profesionale indică aceeași direcție: alfabetizarea informatică și participarea la învățământul profesional sunt de aproximativ două ori mai scăzute decât în rândul vecinilor ne-romi.<sup>72</sup>**

FIGURA 3-5: CURSURI DE ÎNVĂȚARE ÎN RÂNDUL ADULȚILOR/UCENICIE LA LOCUL DE MUNCĂ ȘI ALFABETIZAREA INFORMATICĂ ÎN RÂNDUL ROMILOR



*Sursa:* Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). A. *Ucenicie:* „I-au fost oferite cursuri de învățare în rândul adulților sau ucenicie la locul de muncă (formale sau informale de orice tip)?” B. *Alfabetizarea informatică:* „Poate să folosească un program de procesare a textului pentru computere?”

<sup>70</sup> Datele din anul 1998 indică faptul că 18 % din bărbații romi adulți și 28 % din femeile adulte nu pot citi (Zamfir și Preda, 2002). Un studiu recent indică faptul că situația nu s-a schimbat mult din 2010, când 25 % dintre romi nu puteau să scrie sau să citească (Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 2010). Prin comparație, rata analfabetismului romilor bulgari este aproape de două ori mai mic (12 %), date pentru 2011 (Fundatia Soros, 2012).

<sup>71</sup> Nu au o școlarizare formală sau au finalizat în cel mai bun caz gimnaziul (clasele 1-8).

<sup>72</sup> O evaluare mai în detaliu a disparității de educație dintre romi și ne-romi poate fi găsită în capitolul despre educație al acestui raport.

**În plus, nivelurile în general scăzute de educație din rândul romilor limitează în mod disproporționat oportunitățile acestora de a-și îmbunătăți capacitatea de inserție profesională.** Învățarea pe tot parcursul vieții este încă rară în România, ceea ce reprezintă o preocupare specială, deoarece competențele curente tind să se învechească rapid din cauza schimbărilor tehnologice. Participarea romilor la învățarea pe tot parcursul vieții este și mai redusă. În baza legislației curente (Legea educației naționale nr. 1/2011, aproape jumătate din romii în vârstă de muncă nu sunt eligibili pentru cursurile de calificare profesională care i-ar dota cu o certificare oficială deoarece nu au absolvit învățământul obligatoriu. Capitolul 2 al acestui studiu discută mai în detaliu rezultatele educaționale din rândul romilor.

---

### 3.2.2 CARACTERISTICILE STRUCTURALE ALE PIEȚEI MUNCII DIN ROMÂNIA CU UN EFECT DISPROPORȚIONAT ASUPRA ROMILOR ȘI ALTE BARIERE

---

**În România, participarea la forța de muncă în rândul tinerilor este semnificativ mai scăzută decât cea a altor categorii de vârstă, afectându-i în mod disproporționat pe romi.** În 2012, rata de ocupare pentru tineri (15-24 de ani) în România este numai de 24 % în comparație cu rata generală de 66 %.<sup>73</sup> Chiar și lucrătorii cu o vârstă mai mare (55-64 de ani) sunt angajați mult mai des decât tinerii, deși și aceștia rămân în urma procentului general (41 %). În plus, tinerii și lucrătorii mai în vârstă au suferit cea mai semnificativă scădere a ocupării din cauza crizei globale din perioada 2008-2011. Deoarece romii au o structură demografică mai tânără decât populația generală din România (56 % din romii în vârstă de lucru au 15-34 de ani în comparație cu 42 % din ne-romi<sup>74</sup>), ocuparea redusă a tinerilor este probabil să afecteze disproporționat populația romă.

**Romii în vârstă de muncă (15-64 de ani) locuiesc în zone rurale într-o mai mare măsură decât alte grupuri etnice și sunt de aceea mai expuși la barierele structurale legate de economia rurală din România.** 51 % din romii în vârstă de muncă trăiesc în zone rurale, în timp ce în cadrul ne-romilor în vârstă de 15-64 de ani, numai 42 % locuiesc în comunitățile rurale.<sup>75</sup> Piața muncii din România are un sector agricol supradimensionat și un caracter sezonier accentuat, limitând oportunitățile pentru romii din zonele rurale. Deși ponderea agriculturii în PIB s-a redus constant în ultimii ani, ocuparea forței de muncă în agricultură contează încă pentru aproximativ 30,6 % din ocuparea totală a forței de muncă. Suplimentar, 14 % din lucrătorii salariați sunt activi în sectoarele construcției, transport și depozitare și în industria hotelieră, rezultând într-un caracter sezonier pronunțat al activității economice<sup>76</sup>. În consecință, ratele generale de ocupare sunt mai scăzute în primul și al patrulea trimestru și mai ridicate în al doilea și al treilea. Caracterul sezonier și munca legată de agricultură se regăsesc în principal în zonele rurale. Prin urmare, modelul structural afectează din nou disproporționat lucrătorii romi.

---

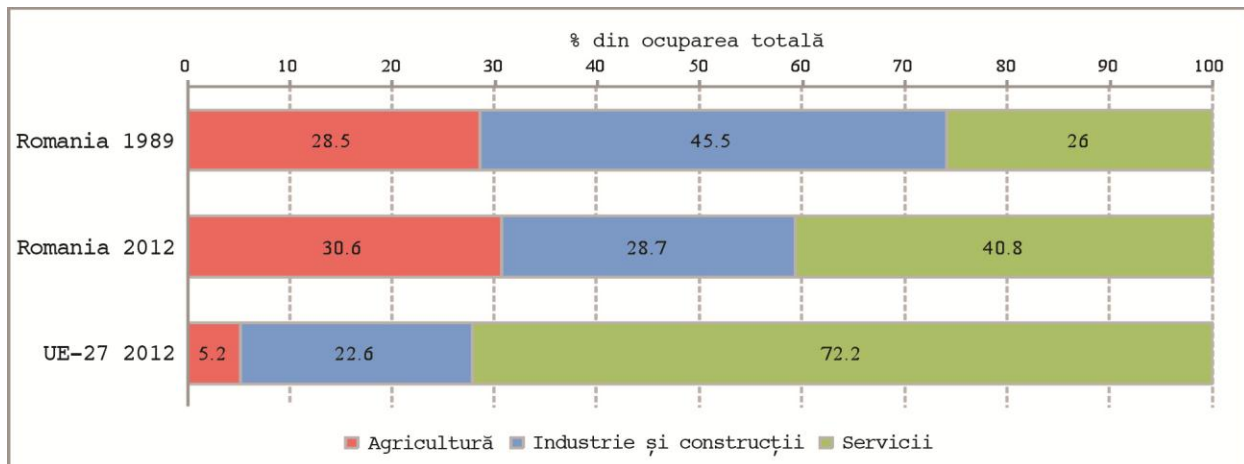
<sup>73</sup> Cea mai mare rată de ocupare (de aproximativ 86 %) a fost înregistrată constant pentru bărbații în vârstă de 35-44 de ani.

<sup>74</sup> Sursa: romi: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE, 2011; ne-romi: ABF, 2011.

<sup>75</sup> Sursa: romi: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE, 2011; ne-romi: ABF, 2011.

<sup>76</sup> Prin comparație, la nivelul UE-27, ocuparea forței de muncă în cele patru sectoare menționate mai sus cu un pronunțat caracter sezonier a reprezentat numai 22 % din ocuparea totală, în 2012.

FIGURA 3-6: OCUPAREA PENTRU PERSOANELE DE 15 ANI ȘI MAI MULT ÎN FUNCȚIE DE SECTOR (% DIN OCUPAREA TOTALĂ)



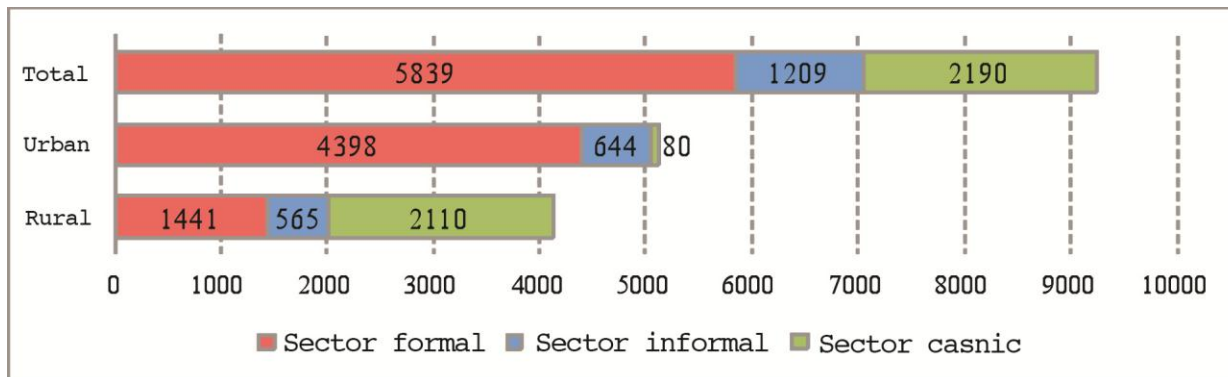
*Datele:* INS, Anuarul statistic pentru 1989. Referitor la 2012, datele Eurostart au fost descărcate în 22 august 2013; sectoare potrivit definiției NACE rev 2.

**Ocuparea informală este larg răspândită, în special în zonele rurale și în rândul celor cu niveluri reduse de educație, două categorii în care sunt incluși mulți romi.** Un studiu recent<sup>77</sup> (Voinea și Albu, 2011) a indicat că în România, în general, 63 % din lucrătorii salariați lucrează în sectorul formal. Ceilalți 37 % sunt activi fie în sectorul casnic (în mare parte desfășurând activități agricole de subsistență), fie lucrează ca angajați sau lucrători independenți fără contract. În total, peste 1,2 milioane de oameni lucrează ca angajați în cadrul unui acord verbal sau sunt angajați în unități economice neînregistrate. O parte substanțială din gospodăria combină activitățile agricole de subsistență cu activitățile ocazionale (în general muncă agricolă). În consecință, o parte consistentă din lucrătorii salariați are locuri de muncă nesigure, sezoniere sau ocazionale, cu venituri scăzute și neregulate (de multe ori în natură și nu monetare) și nu sunt acoperiți prin asigurări sociale și medicale sau prin indemnizații de șomaj. Acest model este caracterizat printr-o disparitate substanțial urban-rural: în timp ce în zonele urbane, 91 % din lucrătorii salariați sunt angajați, în zonele rurale procentul este de numai 38. Prin contrast, lucrătorii independenți reprezintă 35 % din ocuparea totală din zonele rurale în comparație cu numai 6 % din zonele urbane. În același timp, lucrătorii familiari se ridică la 26 % din ocuparea totală în zonele rurale, dar numai 1 % în zonele urbane. Prin urmare, deoarece sectoarele informal și casnic sunt disproporționat de mari în mediul rural, este mai probabil ca romii să aibă numai un acces limitat la ocuparea formală și stabilă. În plus, majoritatea angajaților romi nu au nicio calificare formală și au locuri de muncă necalificate (personal pentru curățenie, gunoieri sau lucrători la spații verzi). În ansamblu, 38 % din lucrătorii romi cu vârstă de 15 ani sau mai mult lucrează ca muncitori necalificați, 32 % sunt lucrători calificați (muncitori, vânzători și comercianți), 9 % sunt lucrători agricoli și 13 % au ocupații tradiționale pentru etnia romă<sup>78</sup>.

<sup>77</sup> Proiect POSDRU implementat de Blocul Național Sindical în colaborare cu INS.

<sup>78</sup> Institutul de Cercetare a Calității Vieții (2010). Cercetare desfășurată în iulie 2010 pe un eșantion reprezentativ pentru populație romă de 15 ani și mai mult.

FIGURA 3-7: DISTRIBUȚIA OCUPĂRII TOTALE ÎN FUNCȚIE DE SECTOARE (SECTORUL FORMAL, INFORMAL ȘI CASNIC) ȘI ZONA DE REȘEDINȚĂ (MII DE PERSOANE)



Sursa: Voinea și Albu (2011), p. 8.

### 3.2.3 ALTE BARIERE ÎN CALEA OCUPĂRII ROMILOR: DISCRIMINAREA ȘI BARIERELE CULTURALE

Este posibil ca discriminarea să afecteze mulți romi care caută un loc de muncă: cel mai recent *Barometru al incluziunii sociale (2010)*<sup>79</sup> sugerează că este de zece ori mai posibil ca romii să fie concediați decât populația generală și indică faptul că 41% dintre romii care caută un loc de muncă au menționat că nu au fost angajați din cauza etniei acestora. 72 % din romii care caută un loc de muncă indică faptul că sunt pregătiți să lucreze în condiții grele și indiferent dacă există un contract sau nu; este foarte probabil că aceștia nu vor contribui la un fond de pensie și nu vor primi beneficii de asigurări sociale în viitor. Într-adevăr, mulți romi raportează discriminare pe piața muncii, atunci când caută un loc de muncă și la locul de muncă: potrivit anchetei regionale privind romii, în rândul romilor care au căutat de muncă în ultimii 5 ani, 30 % raportează că au experimentat discriminarea din cauza etniei acestora, în timp ce numai 11 % din ne-romi au raportat același lucru. În rândul celor care au găsit deja un loc de muncă în ultimii 5 ani, cifrele corespunzătoare sunt 11 % și respectiv 2 % pentru romi și ne-romi.<sup>80</sup>

<sup>79</sup> Observatorul social, Universitatea București (2010). Anchetă națională reprezentativă privind angajații și angajatorii din România.

<sup>80</sup> Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Eșantion limitat la un adult (16+) selectat aleatoriu pe gospodărie. Ponderea romilor care au căutat un loc de muncă în ultimii 5 ani este de 52 %; pentru vecinii ne-romi, acestea este de 24 %. Ponderea romilor care au avut un loc de muncă în ultimii 5 ani este de 25 %; pentru vecinii ne-romi, acestea este de 37 %.



**Cercetarea calitativă desfășurată pentru acest studiu în octombrie 2013 face lumină în privința discriminării din diferite unghiuri:** (1) discriminare din partea angajatorilor și/sau a colegilor; (2) discriminare referitoare la condițiile de lucru pentru romi; (3) discriminare referitoare la salariile oferite romilor în comparație cu ne-romii; (4) discriminare în cazul concedierii. Interveniurile și discuțiile din grupul țintă au raportat în principal cazuri de discriminare din partea angajatorilor, împotriva romilor neangajați care încearcă să găsească un loc de muncă. La locul de muncă, discriminarea există în principal sub forma salariilor neplătite pentru angajații romi. Alte tipuri de discriminare par să apară mai rar.

**Discriminarea împotriva romilor de multe ori nu este exprimată deschis de angajatori, dar participanții din grupul țintă și reprezentanții ONG-urilor menționează că romii sunt de multe ori respinși de angajatori în baza unei presupuse „lipse a competențelor necesare” sau deoarece postul „s-a ocupat deja”.** „Există discriminare din cauză că sunteți romi. Există!” *Ați auzit de astfel de cazuri?* „Da, da. Dacă ești rom, nu poți să găsești de lucru pe nicăieri. [...] Se întâmplă. Nu te angajează dacă ești rom. [...] El [angajatorul] spune că nu are nevoie de tine (postul s-a ocupat). Sau spune: te căutăm noi. Și nu te caută”. (Participanți la grupul țintă.) *Ați avut dificultăți legate de discriminare?* „În mod specific, nu, deoarece fiecare angajator cunoaște legile și știe că potrivit articolului 5 din Codul muncii, discriminarea bazată pe religie, etnie și așa mai departe este interzisă, dar, ca să fiu complet sincer, există o șovăială în comparație cu alte țări cum nu am văzut în altă parte... angajatorii șovăie și le spun, atunci când îi trimiți și știi că există un post liber, când romii ajung acolo, li se spune că postul a fost ocupat sau că nu îndeplinesc cerințele profesionale” (reprezentant al unui ONG).

**ONG-urile se lovesc de cazuri de discriminare față de romi din partea angajatorilor, în special în sectoare precum industria alimentară și industria textilă, dar remarcă faptul că este de multe dificil să găsești dovezi pentru proceduri discriminatorii la angajare.** *Atunci când ați încercat să mediați o întâlnire între un rom care dorea să-și găsească un loc de muncă și un angajator, ați întâlnit atitudini discriminatorii?* „Da, am întâlnit. În unele din centrele noastre... s-a deschis o brutărie în zonă și aveam persoane calificate în domeniu și colegii mei i-au recomandat și neoficial li s-a spus: da, dar știți, sunt țigani și oamenii nu cumpără pâine făcută de țigani. Este foarte dificil să dovedești un caz de discriminare, dar oamenii au bariere la angajare, chiar dacă nu evidente. Sunt ascunse și este greu să spui da, există, deoarece este greu să găsești dovezi. Totul se întâmplă în spatele ușilor închise”. (reprezentant ONG) **Discriminare sub forma procedurilor de angajare și a salariilor neplătite a fost observată de ONG-uri.** „O firmă de confecții din Alba (...) a dorit să angajeze femei și aveam un grup calificat în domeniu... și colegii mei au fost acolo, deci compania a fost deschisă de un italian într-o comună din apropiere... deci, au mers și au spus: avem 26 de femei calificate pentru posturile pe care le aveți libere. Și a spus că el nu angajează țigani. Nu a contat că erau calificate pentru post și că de fapt le-ar și angajat ca necalificate... (...) Am avut [și] 4 florari care au fost angajați la o seră și nu au fost plătiți, i-au păstrat, dar nu au fost plătiți. Da, există discriminare, în special în cazul femeilor”. (reprezentant ONG)

**Discriminarea nu pare să scadă, în special pentru femeile rome... Există vreo schimbare în bine?** „Oamenii cu care am stat de vorbă au spus că există o schimbare și că acum angajatorii sunt mai pragmatici... dacă cineva își face treaba bine, nu contează... Atunci când ne referim la bărbați și la sectorul construcțiilor, da! Atunci când ne referim la femei și, de exemplu, dacă o femeie este calificată ca bucătar și dorește să-și găsească un loc de muncă, nu!” *Da, ni s-a spus de o brutărie, cum că erau instruite, dar au fost refuzate...* „Au spus că nu vor să mănânce pâine făcută de romi și... sau la fabricile de lapte... am avut un curs acreditat pentru prelucrarea cărnii... nicio femeie nu a dorit să se califice în această meserie deoarece au spus că, deși sunt fabrici în această zonă, nu cred că vor fi angajate acolo”. (reprezentant al unui ONG)

**Romii au mai puține active pentru a putea trăi din agricultură.** Cei mai mulți romi au loturi de teren arabil mai mici de jumătate de hectar și, în plus, pretind că din cauza procedurii discriminatorii de retrocedare, au primit teren aflat în locuri nefavorabile și de o calitate inferioară (prin urmare, impropriu cultivării). În schimb, potrivit autorităților locale, unii romi, în special cei săraci, au vândut o parte din teren și cei mai mulți nu vor să îl cultive (Sandu și Stănculescu, 1999). Drept rezultat, cei mai mulți se confruntă cu (sub)ocuparea precară, fie ca lucrători familiari neplătiți, fie ca zilieri ocazionali.

**Normele culturale legate de gen din multe comunități în care trăiesc romii fac ca femeile rome să fie în special un grup vulnerabil.** În anul 2012, rata de ocupare a femeilor din România era de 52,6 %, în comparație cu 66,5 % pentru bărbați<sup>81</sup>. În plus, femeile reprezintă aproape trei pătrimi din toți lucrătorii familiari neplătiți și sunt în mod semnificativ slab reprezentate în cadrul angajaților și al anumitor categorii de lucrători independenți și lucrători salariați (legislatori, înalți oficiali guvernamentali și manageri de companie). Cele mai multe femei angajate sunt concentrate în sectorul public și în activități economice prost plătite: sănătate și asistență socială, educație, cazare și industria alimentară, comerț și alte servicii. În comunitățile rome, femeile se căsătoresc de multe ori tinere și se așteaptă ca atunci să stea acasă și să aibă grijă de copii: romii de obicei au mulți copii și o rată mare de dependență. Astfel, gospodăriile rome au un număr mediu de membrii ai gospodăriei de aproximativ două ori mai mare decât în cazul populației generale<sup>82</sup>. La vârste foarte tinere, multe femei rome au deja mulți copii de care trebuie să aibă grijă. Aproximativ 10 % din fetele rome au primul copil atunci când au 12-15 ani și 48 % la vârsta de 16-18 ani<sup>83</sup>. În plus, atitudinea predominantă legată de căsătorie, fertilitatea timpurie și normele de gen referitoare la responsabilitățile din gospodărie și legate de îngrijirea copiilor adaugă obstacole suplimentare participării femeilor pe piața muncii. Discrepanțele generale de gen întâlnite în legătură cu oportunitățile de pe piața muncii din România se adaugă la aceste norme culturale și fac extrem de dificilă căutarea unui loc de muncă, în special pentru femeile rome.

### **3.3 ROMII CARE LUCREAZĂ: TIPURI DE LOCURI DE MUNCĂ ȘI DE SALARII**

---

#### **3.3.1 TIPURI DE ACTIVITĂȚI ÎN CARE SUNT IMPLICAȚI ANGAJAȚII ROMI**

---

**În perioada 2008-2012, lucrătorii salariați au reprezentat numai 13 % din totalul populației rome în vârstă de muncă, în timp ce procentul a fost 42 în rândul ne-romilor<sup>84</sup>.** Bărbații, cei care locuiesc la oraș și persoanele cu vârstă între 25 și 44 de ani au considerabil o probabilitate mai mare de a fi un lucrător salariat, atât în cazul romilor, cât și ale ne-romilor<sup>85</sup>.

---

<sup>81</sup> La nivelul UE-27, rata de ocupare pentru femei era de 58,6 %, în comparație cu 69,8 % pentru bărbați.

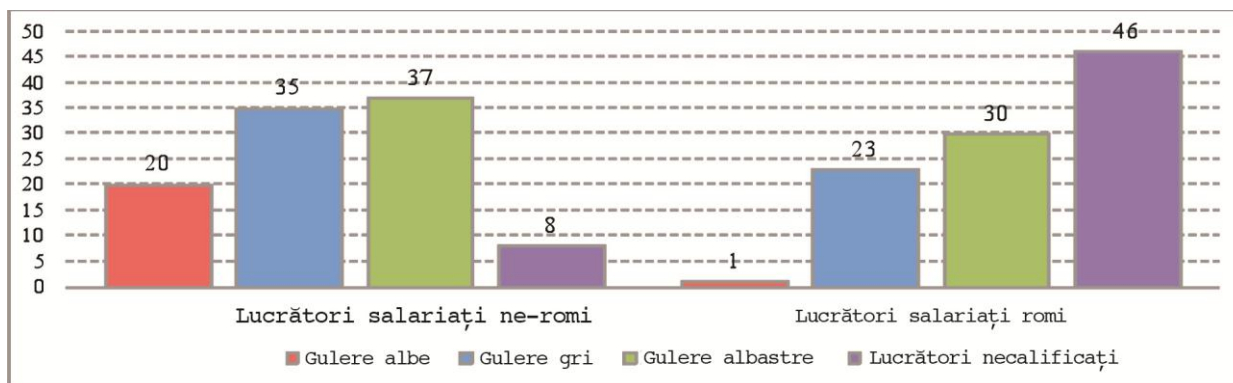
<sup>82</sup> Numărul mediu de persoane pe gospodărie a fost de 6,7 persoane la recensământul din 1992, 5,6 persoane în 1998 (Berevoescu, 2002) și 4,97 în 2012 (Duminică și Ivasiuc, coord., 2013).

<sup>83</sup> Ibidem.

<sup>85</sup> Tabelul anexă 3-7 prezintă profilul lucrătorilor salariați pentru perioada 2008-2012.

Lucrătorii salariați romi tind să fie concentrați în meserii manuale puțin calificate sau necalificate. Figura 3-8 ilustrează disparitatea substanțială între lucrătorii salariați romi și ne-romi în ceea ce privește ocupația la principalul loc de muncă: lucrătorii necalificați reprezintă 46 % din lucrătorii salariați romi, în comparație cu numai 8 % din lucrătorii salariați ne-romi. În plus, potrivit datelor din ABF 2008-2012, lucrătorii salariați calificați romi sunt în principal împărțiți în trei grupuri ocupaționale: lucrători în servicii și vânzări (18 %), meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal (17 %) și operatori și asamblori la mașini și instalații (13 %) <sup>86</sup>.

FIGURA 3-8: OCUPAȚIA PRINCIPALULUI LOC DE MUNCĂ, PENTRU LUCRĂTORII SALARIAȚI ROMI ȘI NE-ROMI CU VÂRSTE ÎNTRE 15 ȘI 64 DE ANI (% DIN NE-ROMI SAU ROMI)

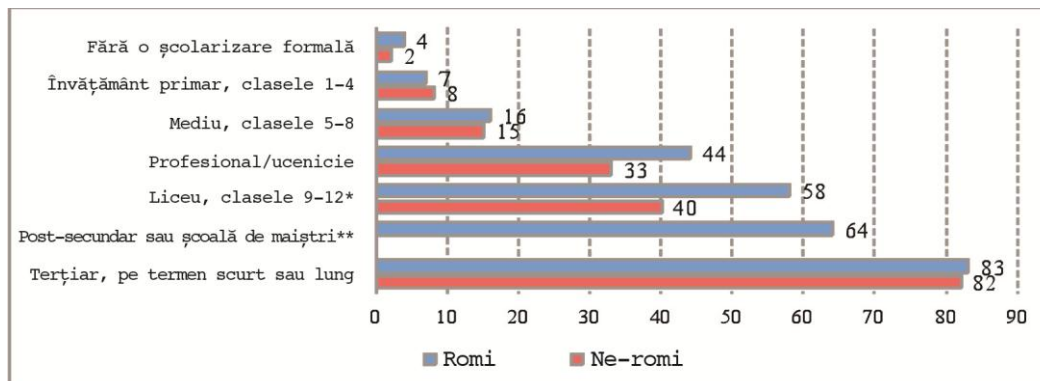


*Datele:* INS, ABF 2008-2012. *Note:* „Gulerele albe” includ directorii, legiuitorii și specialiștii. „Gulerele gri” se referă la ocupații ne-manuale, tehnicieni și specialiști asociați, funcționari administrativi, lucrători în servicii și vânzări. „Gulerele albastre” includ lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit, meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal, operatori și asamblori la mașini și instalații.

**Printre romi, probabilitatea de a fi lucrător salariat crește semnificativ odată cu nivelul de educație.** Atât pentru romii, cât și pentru ne-romii care au 15-64 de ani și nu se află la școală, proporția de lucrători salariați crește constant de la 2-4 % în rândul persoanelor fără o educație formală la 82-83 % în rândul absolvenților de învățământ terțiar. Absolvirea învățământului primar crește probabilitatea de a fi un lucrător salariat cu de patru ori pentru ne-romi și aproape de opt ori pentru romi. Formarea profesională crește probabilitatea de a fi un lucrător salariat cu de 11 ori pentru ne-romi și peste 16 ori pentru romi. De asemenea, Figura 3-9 prezintă faptul că deși romii și ne-romii au probabilități comparabile de a fi un angajat salariat cu niveluri inferioare (cel mult gimnaziu) și superioare (terțiar) de învățământ, romii au o probabilitate considerabil mai scăzută la nivelurile medii de educație. Aceasta ar putea să indice că mai puțini romi sunt angajați salariați nu numai din cauza nivelurilor acestora scăzute de educație, ci și din cauza diferenței de competențe (rezultând din calitatea diferită a educației experimentată de romi și de ne-romi) sau a discriminării de pe piața muncii.

<sup>86</sup> Numai 6 % din lucrătorii salariați romi sunt angajați în alte grupuri ocupaționale calificate. În comparație, lucrătorii salariați ne-romi sunt distribuiți pe grupe ISCO după cum urmează: 3 % - directori și funcționari superiori; 16 % - specialiști; 11 % - tehnicieni și profesii asociate; 7 % - funcționari administrativi; 17 % - lucrători în servicii și vânzări; 1% - lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit; 22 % - meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal; 15 % - operatori și asamblori la mașini și instalații; 8% - lucrători necalificați.

FIGURA 3-9: PROPORȚIA DE ANGAJAȚI SALARIAȚI ÎN FUNCȚIE DE NIVELUL DE EDUCAȚIE, PENTRU ROMI ȘI NE-ROMI CU VÂRSTE ÎNTRE 15 ȘI 64 DE ANI, CARE NU SE AFLĂ LA ȘCOALĂ (% DIN NE-ROMI SAU ROMI)



Datele: INS, ABF 2008-2012. Note: \* Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. \*\* Școala post-secundară sau școala de maiștri nu este inclusă pentru romi din cauza numărului redus de situații.

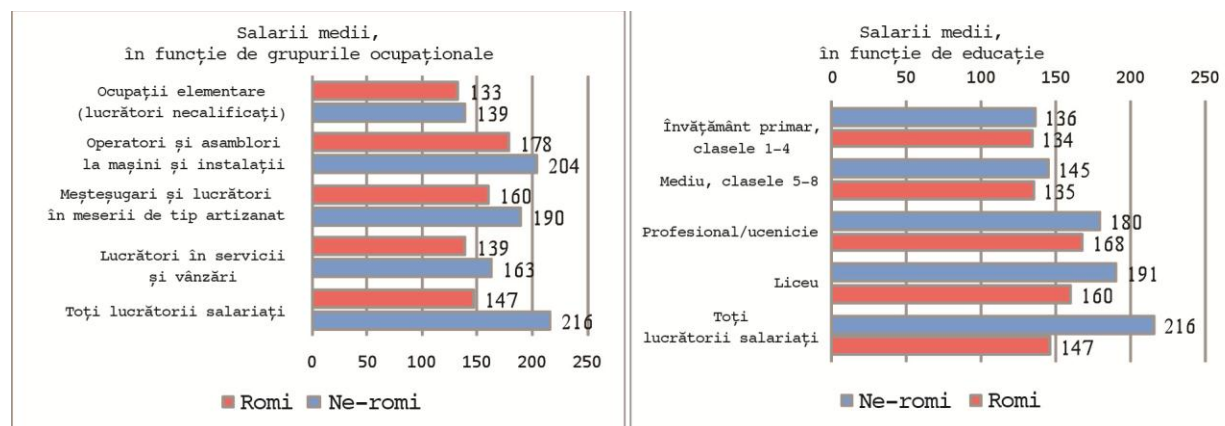
**Calitatea de angajator sau angajat pare să fie semnificativ influențată de educație, vârstă, reședință, gen, etnie și presiunea de a avea grijă de copii.** În perioada 2008-2012, probabilitatea de a fi angajat sau angajator în rândul persoanelor în vârstă de muncă a fost de 16 % pentru romi și 58 % pentru ne-romi. Un model statistic complet (Tabelul anexă 3-8) indică faptul că toate variabilele menționate sunt predictorii semnificativi. Dacă toate celelalte condiții sunt egale, șansele de a fi angajat sau angajator sunt de 2,5 ori mai mari pentru locuitorii din mediul urban, de 1,8 ori mai mari pentru bărbați în comparație cu femeile și de 1,7 ori mai mari pentru ne-romi în comparație cu romii. Totuși, *ceteris paribus (celelalte lucruri fiind egale)*, determinantul cel mai important este educația. Astfel, șansele de a fi angajat sau angajator (comparativ cu lucrător independent sau neangajat) sunt de 2,3 ori mai mari pentru persoanele care au finalizat gimnaziul și de peste 6 ori mai mari pentru absolvenții de școli profesionale sau licee, în comparație cu șansele celor care au terminat numai învățământul primar. Cu alte cuvinte, analiza multivariată indică faptul că investirea în formarea profesională a romilor poate crește considerabil șansele de a avea acces la locuri de muncă cu condiții adecvate, pentru toate categoriile de vârstă, atât în zonele rurale, cât și în cele urbane (consultați figura anexă 3-2).

**Îmbunătățirea semnificativă a nivelului de educație crește probabilitatea ca o persoană să fie un lucrător calificat, atât pentru romi, cât și pentru ne-romi.** Pentru angajații romi, formarea profesională aproape că dublează șansele de a fi un lucrător din categoria „gulere albastre”, în timp ce finalizarea liceului crește șansele de a fi un lucrător calificat de peste trei ori (se mențin constante toate celelalte variabile semnificative) (a se vedea Tabelul anexă 3-9 și Tabelul anexă 3-10).

**Angajații romi au salarii semnificativ mai mici decât ne-romii.** Datele ABF indică faptul că salariile medii în rândul angajaților romi sunt mai scăzute decât în rândul ne-romilor. Acest lucru se întâmplă probabil din cauza unei combinații de caracteristici generale și deoarece este mult mai probabil ca romii să aibă în mod disproporționat ocupații mai prost plătite. În medie, angajații romi câștigă mai puțin de 150 € pe lună, variind de la 133 € pentru lucrătorii necalificați

la 178 € pentru operatorii și asamblorii la mașini și instalații<sup>87</sup>. Modelul explicativ prezentat în Tabelul anexă 3-11 indică faptul că veniturile angajaților reprezintă un efect combinat al educației, genului, reședinței și etniei. Angajații cu niveluri ridicate de educație (în comparație cu cei care au doar școala primară), bărbați (în comparație cu femeile), lucrători mai în vârstă (deci, cu mai multă experiență profesională), care locuiesc în zona urbană (în comparație cu cei care locuiesc în zona rurală) și ne-romi (în comparație cu romii) au șanse semnificativ mai mari de a câștiga salarii mai mari. Din nou, disparitatea semnificativă dintre romi și ne-romi ar putea să fie datorată diferitelor variabile neobservate: precum diferențelor de competențe (competențe cognitive, socio-emoționale sau specifice postului) sau proceselor discriminatorii (persoane cu caracteristici similare sunt plătiți diferit din cauza etniei).

TABELUL 3-1: SALARIILE MEDII (ÎN EURO) ALE ANGAJAȚILOR ROMI ȘI NE-ROMI, ÎN FUNCȚIE DE GRUPURILE OCUPAȚIONALE ȘI EDUCAȚIE



Date: INS, ABF 2008-2012. Notă: tabelul include numai grupurile ocupaționale bine reprezentate în rândul romilor.

Salariile angajaților romi par să crească în mod considerabil nu numai prin îmbunătățirea nivelului acestora de educație, ci și prin trecerea la ocupații care necesită competențe tehnice superioare. Pentru angajații romi, ocupația la principalul loc de muncă are un impact suplimentar asupra salariilor, în plus față de efectul formării și educației. Calitatea de lucrător calificat indică un salariu semnificativ mai mare în comparație cu cel al lucrătorilor necalificați sau a lucrătorilor în servicii și vânzări (Tabelul anexă 1-10). De exemplu, pentru un bărbat rom de 18 ani cu educație primară care lucrează ca lucrător necalificat în zona rurală, venitul lunar estimat ar fi de 111 euro. Prin finalizarea formării profesionale, venitul estimat poate să crească la 128 euro. Salariul său ar putea ajunge la 143 euro dacă găsește un post de artizan sau 154 euro dacă este angajat ca operator la instalații și mașini într-o comunitate rurală. În plus, prin mutarea într-o întreprindere urbană pe aceeași funcție de operator la instalații și mașini, ar putea avea un venit lunar de 184 euro. Tabelul anexă 3-14 indică faptul că această creștere maximă de salariu ar putea fi de 173 % din funcția de lucrător necalificat cu educație primară din zona rurală în funcția de operator la instalații și mașini cu studii liceale în zona urbană.

<sup>87</sup> Cursul de schimb al Băncii Naționale a României de 1€ = 4,4287 lei din decembrie 2012, disponibil la <http://www.cursbnr.ro/arhiva-curs-bnr-2012-12-31>

**Femeile rome se confruntă cu un dezavantaj dublu în domeniul ocupării (O’Higgins 2012:28-30), cu niveluri inferioare de ocupare, dar și cu salarii mai mici în comparație cu bărbații romi și femeile ne-rome, chiar atunci când sunt controlați și alți factori, precum nivelul de educație. Astfel, salariul lunar mediu pentru femeile rome este de 50 % din cel al bărbaților ne-romi și 88 % din cel al femeilor ne-rome (caseta 2).**

CASETA 3-2: IMPACTUL DESCURAJANT AL SALARIILOR MICI PENTRU ROMI

**Salariile mici reprezintă un factor descurajant în ceea ce privește ocuparea în sectorul formal, în special pentru femeile care se confruntă cu o navetă la mare distanță până la locul de muncă.** „E foarte greu cu locurile de muncă... Am întâlnit două situații: oameni care vor să muncească, dar nu găsesc de lucru și oameni care găsesc de lucru, dar este în afara comunității acestora. Să vă dau un exemplu, în comuna Pușcași am găsit femei care căutau de lucru. Cele mai apropiate locuri de muncă erau într-o fabrică de confecții din Vaslui și astfel trebuiau să facă navetă. Banii pe care i-ar fi luat erau în jur de 5 milioane, în timp ce costurile legate de transport erau de aproape 2 milioane pe lună. Cu restul de 3 milioane ar fi trebuit să acopere prânzul pentru ele și nevoile familiei. Și unele aveau un copil mic acasă care ar fi rămas nesupravegheat. Aveau și un mic lot de teren, o gospodărie. Astfel, este o analiză cost-beneficiu simplă să stea acasă în loc să facă naveta pentru un loc de muncă prost plătit: mai bine să stea acasă și să aibă grijă de copil decât să câștige atât de puțini bani cu un consum atât de mare de efort și timp”. (Un reprezentant al ONG-ului, studiu calitativ, octombrie 2013)

### 3.3.2 ROMI LUCRĂTORI PE CONT PROPRIU

**În perioada 2008-2012, lucrătorii pe cont propriu au reprezentat numai 35 % din totalul populației rome în vârstă de muncă, în comparație cu 17 % pentru ne-romi<sup>88</sup>.** Lucrătorii pe cont propriu romi sunt destul de egal distribuiți între activitățile agricole și cele neagricole (19 % și 16 % din lucrătorii romi în vârstă de muncă, respectiv). Prin contrast, lucrătorii pe cont propriu ne-romi sunt concentrați în agricultură (12 % din ne-romii în vârstă de 15-64 %).

**Bărbații cu vârste între 25 și 44 de ani au probabilitatea cea mai mare de a fi un lucrător pe cont propriu neagricol<sup>89</sup>, atât în cazul romilor, cât și ale ne-romilor. Aproximativ 70 % din lucrătorii pe cont propriu neagricoli romi sunt lucrători necalificați cu puțină educație formală sau deloc** (cel mult gimnaziu). Din toți bărbații romi cu vârste între 15 și 64 de ani, 26 % sunt lucrători pe cont propriu ce desfășoară activități neagricole - proporția este considerabil mai redusă în rândul femeilor rome (doar 6 %)<sup>90</sup>. Activitățile independente neagricole sunt mai răspândite în zonele urbane pentru romi și în zonele rurale pentru ne-romi. Tabelul anexă 3-15 prezintă profilul lucrătorilor pe cont propriu ce desfășoară activități neagricole pentru perioada 2008-2012.

<sup>89</sup> Estimări din răspunsurile pentru ancheta din 2011 în gospodăriile rome, în care respondenții s-au autoidentificat drept „lucrători independenți, membrii ai unei cooperative, lucrători familiari - nu în agricultură” (nu numai zonele urbane, dar și rurale) și au raportat că lucrează fără un contract scris și în care același grup a raportat că nici ei, nici angajatorul lor nu plătește contribuții sociale pentru acel loc de muncă.

<sup>90</sup> Proporțiile corespunzătoare din populația ne-romă în vârstă de muncă sunt considerabil mai scăzute atât pentru bărbați (8 %), cât și pentru femei (2 %).

**Îmbunătățirea semnificativă a nivelurilor de educație crește probabilitatea ca o persoană să fie angajată în activități calificate ca lucrător pe cont propriu, atât pentru romi, cât și pentru ne-romi.** În rândul lucrătorilor pe cont propriu romi neagricoli, proporția lucrătorilor necalificați scade de la 81 % (persoane fără educație formală), la 41 % (cei cu formare profesională) atunci când nivelurile de educație cresc. Corespunzător, ponderea artizanilor în rândul romilor fără școlarizarea formală este de două ori mai mică decât ponderea din rândul romilor care au absolvit o formă de formare sau învățământ profesional. Probabilitatea de a presta alte servicii calificate crește chiar mai mult odată cu educația, după cum indică Tabelul anexă 3-16 din anexă.

**Mai puțin de unul din zece romi care desfășoară activități pe cont propriu neagricole au o formă juridică sau plătesc contribuții sociale, în timp ce restul sunt activi în sectorul informal.** Potrivit anchetei regionale privind romii (CE/PNUD/Banca Mondială, 2011), aproximativ 90 % din romii care desfășoară activități independente neagricole nu au un contract scris și nu contribuie la sistemele de pensii și/sau asigurări de sănătate. În plus, numai 9 % își desfășoară activitatea în mod permanent.

**Veniturile raportate din activități independente neagricole sunt, de asemenea, foarte scăzute, cel mai probabil din cauza ocupațiilor specifice a proprietarilor afacerilor și caracterului informal și periodic al activităților independente.** Tabelul anexă 3-17 arată că 42 % din lucrătorii pe cont propriu necalificați romi nu au venituri lunare permanente din această activitate (ponderea pentru ne-romi este de 53 %). Lucrătorii pe cont propriu calificați sunt într-o situație mai bună, proporția celor fără un venit lunar regulat reducându-se la 8 % pentru romi și 34 % pentru ne-romi. Prin urmare, venitul lunar mediu pentru lucrătorii care desfășoară activități independente neagricole este de doar 50 € pentru lucrătorii necalificați și 105-120 € pentru artizani<sup>91</sup>.

**Locuitorii din zona rurală au o probabilitate considerabil mai mare de a desfășura activități independente în agricultură, ceea ce este valabil atât pentru romi, cât și pentru ne-romi. Mai puțin de cinci din 100 de romii care desfășoară activități pe cont propriu în agricultură au forme legale și plătesc contribuții sociale, în timp ce restul nu sunt înregistrați.** Disparitatea urban-rural este considerabilă: 33 % din romii cu vârste între 15 și 64 de ani din zonele rurale desfășoară activități independente în agricultură, în comparație cu numai 5 % în zonele urbane (Tabelul anexă 3-18). În rândul ne-romilor, 27 % din rezidenții rurali în vârstă de muncă desfășoară activități independente în agricultură, dar numai 1 % din cei urbani. Bărbații romi au o probabilitate mai mare să declare că desfășoară activități independente în agricultură decât femeile rome. Această disparitate de gen nu este înregistrată pentru ne-romi. Activitățile independente desfășurate în agricultură sunt asociate unor niveluri mai scăzute de educație pentru romi și ne-romi (Tabelul anexă 3-19). Ancheta regională privind romi (CE/PNUD/Banca Mondială, 2011) indică faptul că aproximativ 3-4 % din romii care desfășoară activități independente agricole au un contract scris și contribuie la sistemele de pensii și/sau asigurări de sănătate.

---

<sup>91</sup> Cursul de schimb al Băncii Naționale a României de 1 € = 4,4287 lei din decembrie 2012, disponibil la <http://www.cursbnr.ro/arhiva-curs-bnr-2012-12-31>

**Agricultura furnizează un venit lunar monetar numai unei mici părți din lucrătorii independenți, deoarece este o activitate sezonieră și cei mai mulți agricultori sunt angajați numai în agricultura de subzistență și nu vând surplusul.** Potrivit datelor ABF, proporția lucrătorilor independenți din agricultură care nu au avut un venit în numerar în luna anterioară este de 49 % pentru romi și 62 % pentru ne-romi (tabelul anexă 1-18). În rândul celor care primesc un venit monetar, suma lunară medie este de numai 40 € pe persoană. Cu toate acestea, agricultura de subzistență oferă de asemenea alimentele esențiale pentru bunăstarea gospodăriilor sărace<sup>92</sup>. Estimările monetare ale venitului în natură din agricultura de subzistență sunt prezentate în Tabelul anexă 3-21.

---

### 3.3.3 ROMII CARE LUCREAZĂ ÎN STRĂINĂTATE

---

**Migrația romilor în străinătate este predominant de natură economică, în căutarea unui loc de muncă sau a surselor de venit,** după cum a indicat un studiu<sup>93</sup> desfășurat de Fundația Soros. Destinațiile preferate includ cinci țări europene: Spania, Italia, Franța, Germania și Ungaria. Proporția romilor care au fost în străinătate după 2007<sup>94</sup> cel puțin o dată este de 15 %, în timp ce trei pătrimi nu au părăsit niciodată țara. Peste jumătate din cei care au experiență în migrație sunt tineri, cu vârste între 18 și 39 de ani. Datele indică, de asemenea, că migrația romă din străinătate urmează mai degrabă un model de plecări și reveniri frecvente, decât perioade lungi de ședere. Veniturile câștigate în străinătate nu sunt ridicate, acoperind nevoile gospodăriei pentru numai câteva luni, dar sunt mult mai mari decât veniturile care ar putea fi obținute în România, în special în zonele rurale. O pătrime din romii cu vârstă de 16 ani și mai mult raportează că intenționează să plece în străinătate. 13 % au încredere că planul va fi transpus în acțiune. Este de aproape de două ori mai probabil ca romii care s-au simțit discriminați în țara de origine să declare că intenționează să plece în străinătate, în comparație cu semenii lor nediscriminați.

**În străinătate, cei mai mulți romi sunt lucrători necalificați în agricultură sau construcții.** Aproape o treime din romii care au lucrat la un moment dat în străinătate au declarat că au lucrat în agricultură, <sup>95</sup>în timp ce 17 % au lucrat în sectorul construcțiilor. O gamă largă de alte activități sunt, de asemenea, desfășurate, precum servicii la domiciliu, servicii, munci ocazionale, cerșit, dar în proporții mai mici de 5 %. Proporția mică de romi care lucrează în servicii la domiciliu este explicată de o frecvență scăzută a migrației în cazul femeilor rome. Același studiu<sup>96</sup> indică faptul că o parte importantă din romii care au lucrat în străinătate (35 %) nu au

---

<sup>92</sup> Astfel, chiar și venitul gospodăriilor fără membri care desfășoară activități independente în agricultură este îmbunătățit prin alimentele primite printr-o rețea de rude, cu o valoare estimată de 30-35 € pe lună, în zonele urbane și 50-60 € în zonele rurale.

<sup>93</sup> Studiul s-a bazat pe o anchetă reprezentativă de 1.109 romi autodeclarați cu vârstă de 16 ani și peste.

<sup>94</sup> Migrația romilor a crescut după ce România a devenit membru al Uniunii Europene. În anii 1990 și la începutul anilor 2000, migrația romilor a fost mult mai redusă, în timp ce între 2002 și 2006, proporția celor care au migrat a fost de 8 %. (Fundația Soros, 2012)

<sup>95</sup> Procentul ridicat al celor care au fost angajați în agricultură poate să fie supraestimat, deoarece este mai probabil ca persoanele care lucrează în acest sector să se întoarcă acasă mai des (din cauza caracterului sezonier al acestui tip de activitate) și prin urmare a existat o probabilitate mai mare de a fi intervievați.

<sup>96</sup> Studiul Institutului de Cercetare a Calității Vieții (2010) s-a bazat pe o anchetă reprezentativă care a inclus 1.537 romi autodeclarați cu o vârstă de 15 ani sau peste.



oferit nicio informație despre activitatea desfășurată, ceea ce este probabil să aibă legătură cu caracterul dominant informal (și uneori ilegal) al activității acestora în străinătate.

### 3.4 CONCEPEREA MĂSURILOR DE POLITICĂ BINE ORIENTATE PENTRU ROMI

#### 3.4.1 PERSPECTIVELE DE OCUPARE ALE GRUPURILOR AFLATE LA DIFERITE DISTANȚE DE PIAȚA MUNCII

**Cei mai mulți romi care nu au un loc de muncă sunt fie inactivi, fie șomeri de foarte mult timp: exact grupurile care au cele mai mici șanse de a se angaja.** În rândul întregii populații rome în vârstă de muncă, ponderea șomajului „pe termen scurt” (definit aici ca <2,5 ani<sup>97</sup>) este scăzută: 6 % bărbați și 4 % femei. Aceste proporții sunt similare pentru romi și vecinii ne-romi. 10 % din toți bărbații romi în vârstă de lucru și 10 % din femeile rome sunt șomeri pe termen foarte lung (>2,5 ani). În rândul vecinilor ne-romi, ratele corespunzătoare sunt 4 % pentru bărbați și 5 % pentru femei. În plus față de șomerii de lungă durată, există de asemenea un grup mare de romi în vârstă de lucru inactivi: 43 % din bărbații romi și 66 % din femeile rome în comparație cu 33 % și 58 % din bărbații ne-romi și femeile ne-rome. Este corect să spunem că deși ar fi dificil ca „cei inactivi” să fie serviți (de exemplu, prin renunțare), este posibil să fie „mai aproape” de ocupare decât, de exemplu, un șomer pe termen lung, având în vedere că definiția este largă.

TABELUL 3-2: DISTANȚA FAȚĂ DE PIAȚA MUNCII: ROMI ȘI VECINI NE-ROMI (% DIN POPULAȚIA ÎN VÂRSTĂ DE MUNCĂ)

	Bărbați		Femei		Total	
	Romi	Ne-romi	Romi	Ne-romi	Romi	Ne-romi
Angajat	42	56	19	34	30	44
Șomer pe termen scurt	6	7	4	4	5	5
Șomer pe termen lung	10	4	10	5	10	4
Inactiv	43	33	66	58	55	46
Total	100	100	100	100	100	100
N	1.032	297	1.042	332	2.074	629

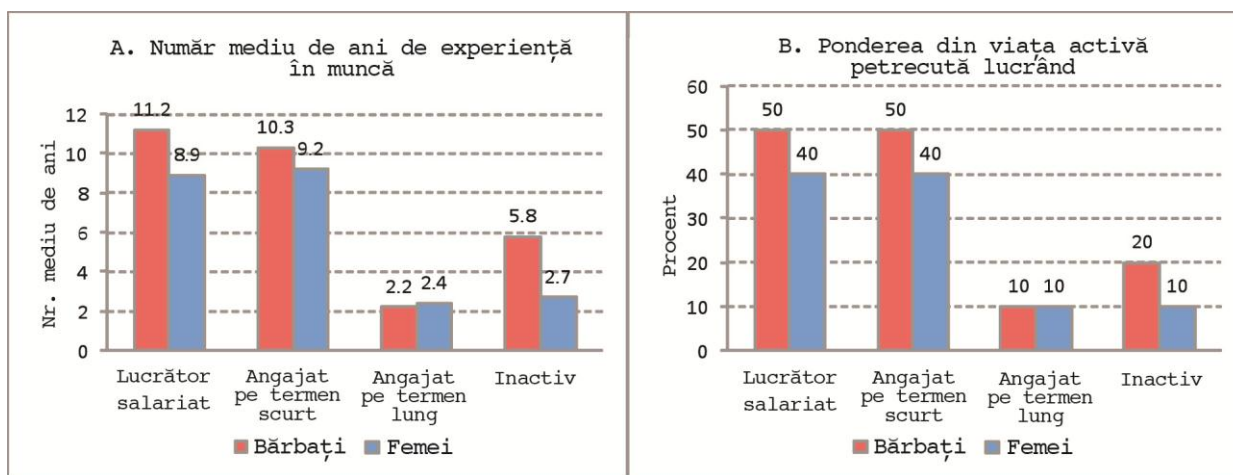
*Sursa:* Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). *Note:* „Șomajul pe termen scurt” este definit ca un șomer pe mai puțin de 2,5 ani. În grupul de șomeri romi pe termen scurt, cel mai mare grup (66 %) au fost șomeri pentru între 1,5 și 2,5 ani, în timp ce o minoritate (9 %) au fost șomeri pentru mai puțin de 1,5 ani.

**Romii care sunt șomeri pe termen lung sau inactivi au o experiență profesională extrem de redusă.** În rândul romilor șomeri pe termen scurt, durata medie a experienței profesionale a

<sup>97</sup> Limita de 2,5 ani mai degrabă decât limitele mai comune de 1 sau 2 ani a fost aleasă din cauza datelor care au fost disponibile numai în anul în care a lucrat ultima dată o persoană, adică 2009 sau 2010. Deoarece ancheta a fost desfășurată în mai/iunie, durata maximă de timp de șomaj pentru cineva care a raportat 2009 ca anul în care au lucrat ultima dată este de 2,5 și nu de 2 ani. Limita a fost stabilită la 2,5 ani și nu de 1,5 ani deoarece grupul de șomeri de 1,5-2,5 ani a fost foarte mic, la fel cum a fost grupul de șomeri de 0-1,5 ani.

femeilor și a bărbaților este de aproximativ 10 ani și respectiv 9 ani. Pentru cei care sunt șomeri pe termen lung, aceasta scade la 2,2 - 2,4 ani. Pentru cei inactivi, ratele sunt de 6 ani în medie pentru bărbați și aproximativ 3 ani pentru femei. Astfel, cei care se află la o distanță mai mare de piața muncii în ceea ce privește durata șomajului și situația activității acestora sunt, de asemenea, cei cu cea mai mică experiență profesională, în medie. Figura 3-10b corectează aceste cifre pentru vârstă, prezentând proporția din viața activă a persoanei în care acesta a fost angajat. Aceasta proporție este deja scăzută pentru angajați și pentru șomerii pe termen scurt (45 % în medie) și scade la 10 % în rândul bărbaților și femeilor pentru șomerii pe termen lung și 20 % în bărbaților și 10 % în rândul femeilor pentru cei inactivi. În parte, aceasta reflectă că în cadrul acestor grupuri, aproximativ 79 % nu au lucrat niciodată înainte, în comparație cu 52 % în rândul vecinilor ne-romi.

FIGURA 3-10: EXPERIENȚĂ PROFESIONALĂ: ROMI



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

### 3.4.2 PROFILUL ROMILOR NEET (PERSONĂ CARE NU ESTE ÎNCADRATĂ PROFESIONAL ȘI NU URMEAZĂ NICIUN PROGRAM EDUCAȚIONAL SAU DE FORMARE)

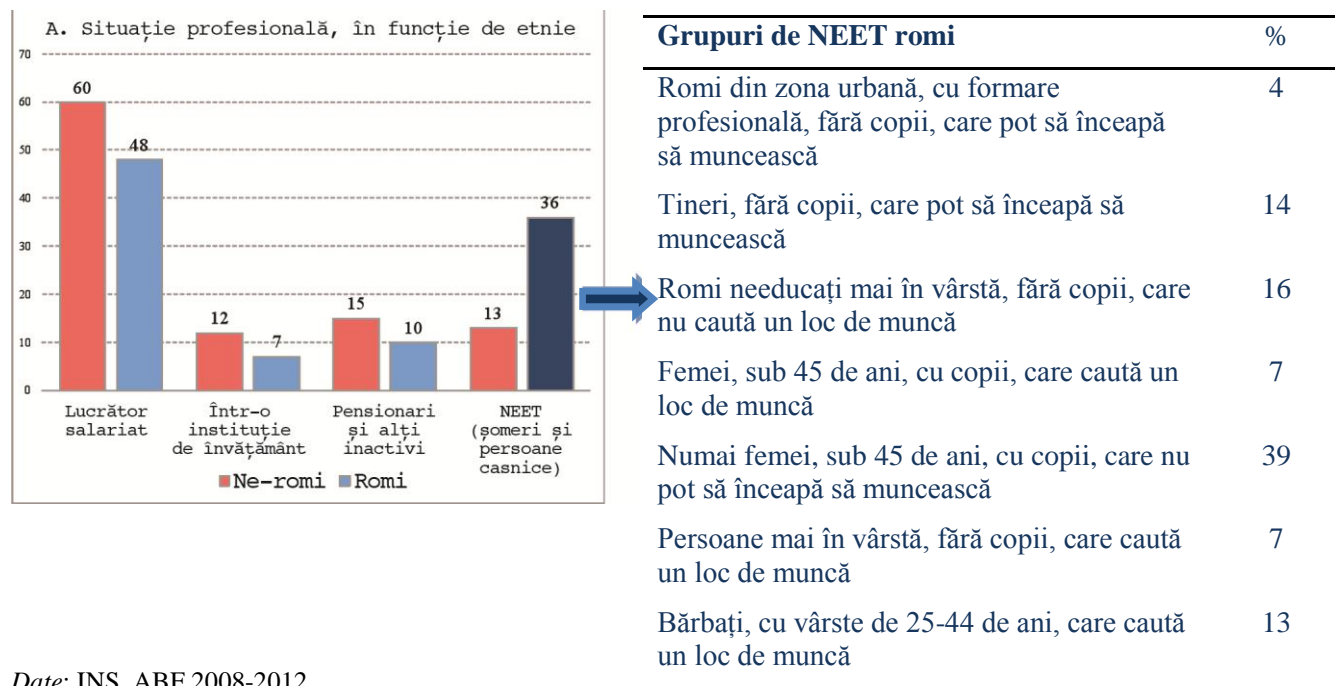
**Proporția persoanelor care nu lucrează și nici nu urmează un program educațional sau de formare (NEET) în rândul romilor cu vârste de 15-64 de ani a fost în mod consecvent foarte ridicată și crescută în timpul crizei economice.** În perioada 2008-2012, ponderea NEET din populația totală în vârstă de muncă a fost ridicată, de 36 % pentru romi (10 % fiind șomeri și 26 % casnice) și 13 % pentru ne-romi (5 % șomeri și 8 % casnice). În plus, numărul de romi NEET a crescut de la 34 % în 2008 la 39 % în 2012 (o evoluție similară a fost înregistrată și pentru ne-romi - de la 11 % în 2008 la 14 % în 2012). O privire de ansamblu asupra educației (OCDE), ediția din 2013<sup>98</sup> indică faptul că această tendință de creștere a NEET a fost înregistrată în multe alte țări din întreaga lume. Deși proporția NEET din rândul tinerilor ne-romi

<sup>98</sup> [http://www.oecd.org/edu/European%20Union\\_EAG2013%20Country%20Note.pdf](http://www.oecd.org/edu/European%20Union_EAG2013%20Country%20Note.pdf)

(15-24 ani) a rămas în conformitate cu media UE-27 (12 %), valoarea de 35 % pentru tinerii romi poate fi considerată extrem de ridicată.

**O metodă statistică de grupare (analiza clasei latente)<sup>99</sup> indică faptul că NEET romi ar putea fi împărțiți în șapte grupuri separate dintre care multe necesită răspunsuri de politică specializate** (Tabelul anexă 3-23).

FIGURA 3-11: POPULAȚIA CU VÂRSTE DE 15-64 ÎN FUNCȚIE DE SITUAȚIE ȘI 7 GRUPURI DE NEET ROMI (%)



Date: INS, ABF 2008-2012.

Notă: Pentru a distinge mai bine caracteristicile latente ale șomerilor și persoanelor casnice, nu am inclus în grupul NEET pensionarii și „alți inactivi” (cea mai mare parte din ultimul grup nu poate să lucreze din cauza unei dizabilități).

**Primele două grupuri includ femeii rome, sub 45 de ani, cu copii.** Având în vedere rata foarte scăzută de ocupare a femeilor rome în general, o constatare relevantă pentru această analiză de grup este că cel mai mare grup de romi din NET constă numai din *femeii, sub 45 ani cu copii (0-14 ani)* care fie că raportează despre sine că nu pot să înceapă să lucreze (39 %), fie raportează că sunt în căutarea unui loc de muncă (7 %).

**Nu există date privind motivele pentru care multe din aceste femeii raportează că nu au putut să înceapă să muncească:** unele pot fi descurajate, altele pot avea nevoie de sprijin și servicii pentru îngrijirea copiilor. Cu toate acestea, interviurile au descoperit că în multe din aceste cazuri, trebuie să fie luate în considerație normele culturale. Potrivit reprezentanților Agenției Naționale pentru Romi, multe din aceste femeii aparțin comunităților rome tradiționale

<sup>99</sup> Analiza clasei latente este o metodă statistică ce identifică grupuri neobservabile din cadrul unei populații prin maximizarea caracteristicilor similare din fiecare grup și minimizarea caracteristicilor diferite dintre grupuri.

în care femeilor nu le este permis să frecventeze școala, să participe la piața muncii și în general în societate (numai exclusiv ca mame și soții).

**Implicațiile de politică ale acestor rezultate sunt următoarele:** (a) aproape jumătate din toți romii cu dificultăți pe piața muncii sunt femei, cu vârste între 15 și 44 ani, cu copii; (b) numai o mică proporție din acestea caută un loc de muncă, în timp ce majoritatea fie nu doresc, fie nu pot să intre pe piața muncii; (c) deoarece procedura de grupare a clasificat aceste două grupuri de femei rome separat de bărbați, pot fi necesare tipuri de ocupare și sprijin diferite decât pentru bărbați.

**Romii mai în vârstă (în general 45 de ani sau peste), fără copii, care nu caută un loc de muncă, formează un al treilea grup, estimat a reprezenta 16 % din toți NEET romi.**<sup>100</sup>

Acest grup include în general femei, puțin educate și din zonele urbane. Având vedere modelul dominant de ocupare al femeilor din România, cel mai probabil majoritatea acestor femei nu a fost niciodată angajată. Activarea acestora are o șansă redusă de succes, dacă există.

**Unul din cinci NEET romi este șomer și caută în mod activ un loc de muncă.** Două grupuri sunt incluse aici și acestea diferă în ceea ce privește vârsta și genul (și probabil în alte aspecte relevante, precum experiența profesională) și, de aceea, pot avea nevoie de diferite tipuri de măsuri de activare și sprijinire a ocupării. Primul grup reprezintă 13 % din toții NEET romi și include în principal bărbați, cu vârste de 25-44 de ani, atât din zonele rurale, cât și urbane. Al doilea grup reprezintă 7 % din toți NEET romi și include bărbați (60 %) și femei (40 %), în principal cu vârste de 45-64 de ani.

**Ultimele două grupuri se referă la persoane care ar putea să înceapă să lucreze în 15 zile, dar care nu caută neapărat un loc de muncă.** Un grup de 14 % de NEET romi constă din tineri, în principal cu vârste de 15-24 de ani (95 %) care sunt în principal femei fără copii (65 %) din zone urbane (60 %). În final, ultimul grup include în principal persoane cu educație profesională (70 %) din zone urbane (100 %), atât bărbați, cât și femei de toate vârstele. Aceste două grupuri, deși diferite în ceea ce privește mai multe caracteristici, includ persoane care ar putea să înceapă să lucreze într-un timp scurt, dar mai puțin de jumătate din aceștia caută în mod activ un loc de muncă (în România). Pot avea planuri să se căsătorească (în cazul tinerelor femei) sau să plece să lucreze în străinătate. Pentru aceste grupuri, sunt necesare mai multe date pentru proiectarea măsurilor de activare personalizate.

**În general, 40-45 de procente estimate din toți romii NEET (în jur de 15 % din toți romii în vârstă de muncă) pot reprezenta grupuri țintă pentru măsurile de activare și sprijinire a ocupării forței de muncă:** femei sub 45 de ani cu copii care caută un loc de muncă, șomeri care caută un loc de muncă și tineri și persoane calificate pregătite să lucreze dar care nu caută neapărat un loc de muncă în România. Cu toate acestea, sunt necesare mai multe date pentru dezvoltarea măsurilor eficiente pentru aceste grupuri.

### 3.5 POLITICI EXISTENTE PENTRU PIAȚA MUNCII

---

Cele mai multe măsuri și programe de facilitare a accesului la piața muncii din România sunt canalizate prin intervenții ale serviciilor publice de ocupare a forței de muncă și ONG-uri.

---

<sup>100</sup> Reprezintă aproximativ 6 % din toți romii cu vârste de 15-64 de ani.

---

### 3.5.1 STRATEGIILE NAȚIONALE PENTRU OCUPAREA ROMILOR

---

**Acțiunile pentru creșterea accesului romilor la piața muncii formale au fost specificate ca o necesitate de la prima *Strategie națională de incluziune a romilor (SNIR)*, adoptată din 2001. *SNIR 2012-2020* curentă, adoptată la sfârșitul anului 2011, include „stimularea creșterii ocupării pentru persoanele aparținând minorității rome și creșterea atractivității investițiilor” drept obiectiv specific: rezultatul dorit este o creștere cu 60.000 a numărului de romi angajați, din care 25.000 femei. Implementarea strategiei pentru sectorul ocupării include 22 de măsuri din care două sunt prioritare: (1) adaptarea programelor de formare oferite romilor la cerințele pieței muncii și (2) furnizarea serviciilor de consiliere profesională, identificând sursele de finanțare pentru inițierea activităților independente, oferind asistență (în conceperea unui CV, găsirea unui loc de muncă), facilitarea accesului la unitățile locative sociale, publice, private. Planul de acțiune oferă un mare număr de instituții responsabile precum Agenția Națională pentru Romi (ANR), ministere (Muncii, Economiei, Educației și Agriculturii), serviciile descentralizate ale ANR și ministerelor, autoritățile publice locale, partenerii sociali și unitățile de asistență mobile.**

**Cu toate acestea, strategia este în prezent în curs de revizuire și patru aspecte importante încetinesc implementarea strategiei.** Potrivit reprezentanților ANR acestea sunt: (i) asumarea răspunderii unor ministri implicați trebuie să fie sporită deoarece a fost diminuată constant în ultimii ani; (ii) ANR nu are niciun fel de influență pentru a îmbunătăți implicarea ministerelor și acestea trebuie să aibă influență asupra serviciilor descentralizate sau autorităților locale; (iii) măsurile active prevăzute pentru ocuparea romilor nu sunt bugetate; și (iv) nu există un sistem de monitorizare și evaluare atașat la implementarea strategiei.

***Strategia națională privind egalitatea de șanse între femei și bărbați 2010-2012*<sup>101</sup> a avut o agendă foarte vastă în domeniul ocupării forței de muncă, îndreptată spre reducerea disparității de salariu dintre bărbați și femei, precum și implementarea măsurilor de conciliere între viața de familie și locul de muncă. Documentul nu a făcut nicio mențiune la femeile rome, problemele acestora rămânând astfel în afara preocupărilor generale privind intrarea femeilor pe piața muncii.**

**SNIR 2012-2020 menționează două măsuri legate de creșterea ocupării în rândul femeilor rome.** Prima măsură se referă la „elaborarea și implementarea unui program incluziv îndreptat spre angajarea romilor, în special a femeilor rome”<sup>102</sup>. A doua măsură este îndreptată spre crearea unor locuri de muncă flexibile pentru femeile rome, însoțite de facilități pentru îngrijirea copiilor. Cu toate acestea, în opinia reprezentanților ONG-urilor, strategia asociază ocuparea forței de muncă în rândul femeilor rome cu rolurile atribuite în mod tradițional acestui gen, în special cu domeniul educației sau sănătății<sup>103</sup> și astfel indică o viziune care nu lasă loc la multe provocări și ambiții referitoare la dezvoltarea femeilor rome în domeniul profesional.

---

<sup>101</sup><http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Domenii/Egalitate%20de%20sanse/PREZENTARE%20STRATEGIA%20NATIONALA%202010-2012.pdf>, recuperare în august 2013.

<sup>102</sup> Printre instituțiile responsabile pentru această măsură, a fost desemnată și Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, dar fără un buget corespunzător. Măsura E 24 din strategie. Hotărârea de Guvern nr. 430/2001, recuperată de la <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Legislatie/HOTARARI-DE-GUVERN/HG430-2001.pdf> în luna august 2013.

<sup>103</sup> Domeniile care au deja o forță de muncă puternic feminizată la baza piramidei, precum și salarii mici.

---

### 3.5.2 SERVICIILE PUBLICE PENTRU OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ

---

**În România, principalul organism guvernamental responsabil cu activitățile legate de implementarea politicilor pentru piața muncii este Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă.** ANOFM este o instituție publică autonomă care operează sub autoritatea Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (MMFPSPV) și este administrată de un organ de conducere tripartit. Cadrul juridic ce reglementează și coordonează activitățile ANOFM constă din două legi: i) Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă și ii) Legea nr. 202/2006 privind organizarea și funcționarea ANOFM.

**ANOFM implementează politicile privind piața muncii prin rețeaua sa de agenții județene și locale, în baza unui plan național de acțiune pentru ocuparea forței de muncă** ce stabilește obiectivele strategice anuale care trebuie să fie îndeplinite în domeniul ocupării. ANOFM are o rețea națională care include 42 de agenții la nivel de județ și o agenție separată pentru București, precum și opt centre regionale de formare profesională a adulților care au propriile bugete și pot să participe la parteneriate public-privat la nivel local. În ultimii ani, activitatea ANOFM a devenit extrem de descentralizată, așa că toate propunerile pentru activități viitoare vin de la nivel local. Astfel, Planul național pentru ocuparea forței de muncă este conceput în baza propunerilor de la agențiile județene și trimis spre aprobarea organului de conducere tripartit al ANOFM. MMFPSPV ajustează obiectivele anuale (în baza acordurilor și angajamentelor UE) și încheie cu ANOFM un contract-angajament bazat pe indicatori de performanță. Implementarea efectivă a Planului național de acțiune are loc la nivel local.

**După adoptarea recomandărilor europene<sup>104</sup> referitoare la incluziunea socială și economică, politicile pentru piața muncii au fost orientate din ce în ce mai mult spre grupurile vulnerabile. Cu toate acestea, în timpul crizei globale, obiectivele legate de romi au devenit din ce în ce mai puțin ambițioase.** Angajatorii primesc stimulente dacă angajează persoane din grupuri țintă speciale, precum tineri absolvenți ai instituțiilor de învățământ, persoane cu handicap, familii monoparentale, șomeri de peste 45 de ani și șomeri care mai au trei ani până la pensie. De asemenea, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă stabilește obiective pentru angajarea persoanelor din grupuri vulnerabile (romi, persoane cu handicap, tineri care au părăsit sistemul de îngrijire a copiilor și deținuți eliberați, cetățeni străini și refugiați) și din comunități vulnerabile (zone rurale, orașe cu rate ale șomajului ridicate și comunități cu un număr mare de romi). Totuși, femeile rome nu sunt considerate un grup distinct cu obiective specifice, clare, asociate. Ceea ce este extrem de important este că deși în anul 2008 (înainte ca România să fie lovită de criza globală), obiectivul pentru romi a fost de peste 11 mii, în 2012 a scăzut la mai puțin de cinci mii<sup>105</sup>.

---

<sup>104</sup> În perioada de preaderare și în special după aderarea la UE în 2007.

<sup>105</sup> Sursa: Fundația Soros (2012).

TABELUL 3-3: OBIECTIVELE DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ PENTRU GRUPURILE VULNERABILE: NUMĂRUL DE PERSOANE ANGAJATE PRIN IMPLEMENTAREA PLANULUI NAȚIONAL DE ACȚIUNE PENTRU OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ.

	2012		2013	
	Obiective	Angajați	Obiective	Angajați*
Romi	4.749	5.274	6.515	978
Persoane cu handicap	592	612	430	147
Tineri care au părăsit sistemul de îngrijire a copiilor	206	80	190	22
Persoane eliberate din închisoare	33	9	15	4
Cetățeni străini	25	34	15	8

Sursa: ANOFM 2012 și 2013; MMPSFPV 2012 și 2013. Notă: \* persoanele angajate la data de 30 iunie 2013.

#### CASETA 3-3: OBIECTIVELE DE ACTIVARE A ROMILOR DISPĂRUTE ÎN TIMPUL CRIZEI

**În timpul crizei globale, obiectivele legate de romi au devenit din ce în ce mai puțin relevante pentru personalul ANOFM din agențiile locale.** „Nu avem un obiectiv de a angaja romi în 2013, nu există un obiectiv specific”. *Nu aveți unul?* „Nu. Au existat în anii anteriori... obișnuiau să stabilească un program național, defalcat pe județe și fiecare județ trebuia să îl respecte, să îndeplinească acele obiective. Și am avut pentru romi... numărul de persoane incluse în formarea profesională, numărul de persoane angajate... un anumit număr din aceste persoane trebuiau să fie romi... am avut”. *Deci, până în acest an (2013), obișnuiți să aveți obiective pentru romi...* „Nu, nu numai anul acesta, de când a început criza, acest aspect a dispărut, deci, cred că 2011 a fost ultimul an în care am avut aceste obiective”. (reprezentant al unei agenții locale a ANOFM)

**ANOFM înregistrează etnia<sup>106</sup> unei persoane care caută un loc de muncă, dar înregistrarea romilor este limitată de mai mulți factori:** (i) reprezentanții ANOFM pretind că numai o mică parte din romi își autodeclară etnia romă; (ii) reprezentanții ONG-urilor pretind că agențiile locale și județene ale ANOFM nu colectează întotdeauna datele legate de etnie și că sunt discrepanțe între sistemele de management al informațiilor pe care le folosesc diferitele agenții teritoriale, precum și a reacției acestora la solicitările de date statistice. De fapt, baza de date a ANOFM include indicatori care ar permite o analiză detaliată (incluzând profilul măsurilor personalizate) a șomerilor romi (gen, vârsta, reședință, regiune, educație, durata șomajului, tipul șomajului, serviciile furnizate și rezultat etc.). Cu toate acestea, sistemul TIC al ANOFM include printre rapoartele regulate predefinite numai câteva date despre romi, iar o analiză mai cuprinzătoare a bazei de date disponibile nu este efectuată în mod sistematic, ci numai la cerere sau cu anumite ocazii. Prin urmare, ANOFM își îndeplinește numai parțial sarcinile sale de monitorizare legate de implementarea măsurilor de ocupare îndreptate spre romi și progresul spre obiectivele asumate ale *SNIR 2012-2020*.

<sup>106</sup> Etnia este un articol diferit în formularul de înregistrare.

**Potrivit datelor disponibile, șomajul este mult mai ridicat în rândul romilor, de aceea romii reprezintă aproximativ 10 % din toți șomerii înregistrați:** 49.242 de romi din totalul de 492.427 de șomeri înregistrați la sfârșitul lunii martie 2013<sup>107</sup>. Similar populației generale, romii înregistrați ca șomeri sunt în general bărbați, cu vârste între 30 și 49 de ani, cu niveluri scăzute de educație: 32 % nu au școlarizare formală, 37 % au gimnaziul neterminat, 22 % au terminat 8 clase (5 % nu au oferit informații și 4 % au parcurs mai mult decât gimnaziul). Aproximativ 58 % din aceștia vin din trei regiuni: centru, nord-vest și sud. Cei mai mulți (88 %) sunt șomeri înregistrați „neplătiți”, neeligibili pentru indemnizațiile de șomaj care se înregistrează numai pentru a primi documentele necesare pentru venitul garantat minim.

Reducerea de personal și tăierile de salarii reprezintă o mare problemă pentru implementarea cu succes a programelor active de piața muncii, în special a celor îndreptate spre romi. Volumul de cazuri al personalului din cadrul ANOFM este excesiv de ridicat<sup>108</sup>: în medie, 228 de șomeri înregistrați au acces la un membru de personal, în comparație cu recomandarea ILO de 1:100<sup>109</sup>. De fapt, situația este chiar mai rea în legătură cu programele active de pe piața muncii, având în vedere că din 2.162 de angajați, aproximativ 35 % furnizează servicii de asistență și nu sunt în contact cu persoanele care caută un loc de muncă și cu angajatorii. În plus, în ciuda programelor de formare extinse care au fost implementate pentru personalul ANOFM, nivelul profesional al birourilor locale de ocupare a forței de muncă nu este satisfăcător. Potrivit reprezentanților ANOFM care au participat la studiul calitativ desfășurat pentru acest capitol, birourile locale nu dispun de personal specializat pentru furnizarea serviciilor de consiliere, de mediatori romi sau de alți angajați care să cunoască cum să gestioneze eficient romii șomeri.

---

### 3.5.3 PROGRAMELE PRIVIND PIAȚA MUNCII IMPLEMENTATE ÎN ROMÂNIA

---

**Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) implementează politici pentru piața muncii incluzând programe îndreptate spre romi, dar fără un buget corespunzător.** ANOFM, prin rețeaua sa de birouri locale, implementează politicile pentru piața muncii - servicii de ocupare, măsuri de activare și măsuri pasive (

Tabelul 3-4), unele dintre acestea orientate spre grupuri cu dificultăți pe piața muncii. Totuși, nu există nici măsuri personalizate, nici pozitive pentru romi. Astfel, romii șomeri beneficiază de aceleași politici pentru piața muncii ca orice alt grup de populație. În ceea ce privește finanțarea politicilor pentru piața muncii, „Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă nu are o alocare bugetară separată pentru programele îndreptate spre romi, ci pentru toți beneficiarii, asigurând astfel accesul nediscriminatoriu al tuturor persoanelor interesate” (document furnizat de ANOFM). Deși această abordare nediscriminatorie se bazează pe principii corecte, rezultă în lipsa bugetului și incapacitatea la nivel local de a trata aspecte care sunt specifice persoanelor care caută un loc de muncă sărace, necalificate, incluzând mulți romi. Prin urmare, acest capitol

---

<sup>107</sup> Date referitoare la sfârșitul lunii martie 2013 care au fost furnizate de reprezentanții ANOFM.

<sup>108</sup> Datele pentru 2013 furnizate de reprezentanții ANOFM.

<sup>109</sup> Recomandarea ILO trebuie să fie folosită cu precauție deoarece raportul optim personal/client depinde de compoziția serviciilor furnizate de PES. De exemplu, incluzând plata indemnizațiilor de șomaj, numărul de clienți crește considerabil, ceea ce are ca rezultat un raport personal/client mult mai ridicat.



oferă argumente pentru suplimentarea abordării curente cu o măsură „specială explicită, dar neexcluzivă” pentru romi.

Tabelul 3-4: Politicile privind piața muncii implementate în România

Politica privind piața muncii	Categoria
Servicii de ocupare a forței de muncă	Servicii oferite clienților (informare, consiliere, mediere)
	Alte servicii (administrarea măsurilor de ocupare, administrarea sprijinului financiar pentru ocupare)
Măsuri de activare	Formare profesională
	Stimulente pentru angajare
	Crearea directă a locurilor de muncă*
	Stimulente pentru întreprinderi în faza de demarare*
Măsuri pasive	Alocații de șomaj
	Prestații aferente pensionării anticipate

Sursa: INS (2012). Notă: \* Măsurile nu au mai fost disponibile în 2013.

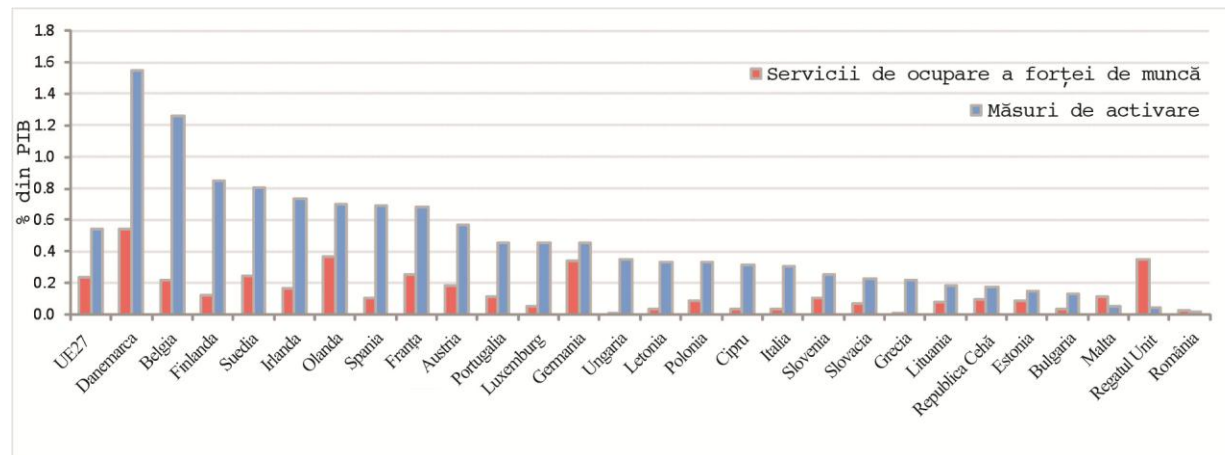
**PPM pasive domină bugetul alocat pentru politicile privind piața muncii;** de exemplu, în 2012, au reprezentat 83,8 % din bugetul total, cu restul (mai puțin de o cincime) fiind alocat altor tipuri de măsuri, incluzând politicile de activare (INS, 2012). În timpul crizei economice, bugetul total pentru politicile privind piața muncii a crescut, dar numai în favoarea măsurilor pasive și nu pentru măsuri și servicii de activare. De fapt, o evaluare recentă a politicilor de ocupare a forței de muncă din timpul crizei economice a indicat faptul că în România, guvernul a răspuns cu politici „slabe”, axându-se pe măsuri de stabilizare și nu pe strategii de ieșire din criză<sup>10</sup>. Raportul menționează România ca una din țările în care politicile privind piața muncii au jucat numai un rol secundar, deoarece prioritățile guvernamentale s-au axat pe restabilirea stabilității economice și financiare.

**România are cele mai mici cheltuieli legate de programele active privind piața muncii (PAPM) din Uniunea Europeană.** Alocarea bugetară pentru serviciile de ocupare a forței de muncă și măsurile active din România este mică nu numai în comparație cu cheltuielile pentru măsuri pasive, ci și cu efortul depus de alte state membre UE. În rândul acestora, România are cele mai mici procente din PIB alocate cheltuielilor pentru serviciile de ocupare a forței de muncă și măsuri active. În anul 2011, cheltuielile pentru aceste două categorii de politic privind piața muncii au fost de 77 ori mai mici în România decât în Danemarca (ca procent din PIB). De asemenea, cheltuielile bugetare legate de politicile privind piața muncii sunt în special scăzute în

<sup>10</sup> Metis GmbH & wiiw (2012).

comparație cu cheltuielile pe persoană neangajată înregistrată. Astfel, în 2011, cheltuielile PAMP în România au fost de numai 76 \$ SUA pe șomer înregistrat<sup>111</sup>.

FIGURA 3-12: CHELTUIELILE PUBLICE ÎN ȚĂRILE UE LEGATE DE SERVICIILE DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ ȘI MĂSURILE DE ACTIVARE CA % DIN PIB (2011)



Sursa: Eurostat. Notă: Datele pentru UE27 și Regatul Unit sunt pentru 2009; datele pentru Belgia, Grecia și Irlanda sunt pentru 2010.

**Serviciile de ocupare a forței de muncă primesc 9 % din bugetul total pentru PPM, dar numai 1,6 % (în 2011) din acest buget finanțează serviciile furnizate clienților, respectiv informare, consiliere și mediere;** diferența acoperă serviciile administrative. Serviciul cu cel mai mare număr de beneficiari este medierea - de exemplu, în 2011, 908.000 beneficiari ai acestui serviciu au fost înregistrați (INS, 2012). De fapt, toate persoanele care caută un loc de muncă și sunt înregistrate la agențiile de ocupare a forței de muncă sunt considerate beneficiari ai serviciului de mediere; aceasta deoarece, potrivit legii, orice persoană odată înregistrată ar trebui să aibă un plan individual de mediere bazat măsura în care trebuie să fie inclusă într-unul sau mai multe măsuri de ocupare a forței de muncă (active sau pasive).

**Bugetul PPM alocă numai o foarte mică parte pentru PAMP (7 % în 2011), dar există unele indicații ale succesului măsurilor PAMP.** Structura alocării bugetare pentru politicile active privind piața muncii<sup>112</sup> în 2011 a fost 56,1 % pentru stimulente privind încurajarea angajării, 22 % pentru formarea profesională, 21,8 % pentru crearea directă de locuri de muncă și 0,1 % pentru stimularea întreprinderilor în faza de demarare.<sup>113</sup> În anul 2011, stimulente pentru angajare au avut o medie lunară de aproximativ 24 de mii de beneficiari și se estimează că 48 % din cei care au părăsit programul s-au angajat. A doua PAMP potrivit alocării bugetare, respectiv (re)calificarea profesională, a avut o medie lunară de peste 15 mii de beneficiari. Participarea la formarea profesională în rândul șomerilor a crescut de la 8 % (în 2011) la peste 10 % (în 2012).

<sup>111</sup> Prin comparație, în 2006, cheltuielile cu politicile privind piața muncii pe șomer înregistrat au fost de 13 \$ SUA în Serbia, 37 \$ SUA în Macedonia, 93 \$ SUA în Croația, 1.029 \$ SUA Republica Cehă, 712 \$ SUA în Ungaria și peste 15.000 \$ SUA în Suedia (Kudo, 2009: 35).

<sup>112</sup> Crearea directă a locurilor de muncă și stimularea întreprinderilor în faza de demarare nu au mai fost disponibile în 2013.

<sup>113</sup> INS (2012).

Cu toate acestea, numai unul din trei beneficiari ai acestor cursuri au avut succes în găsirea unui loc de muncă. Nu existe date privind rezultatele altor măsuri PAPM.

**Numărul de romi care au beneficiat de PAPM a crescut de la aproape 33 de mii în 2011 la peste 48 de mii în 2012<sup>114</sup>.** Dintre aceștia, 11 % au găsit un loc de muncă (în 2012). Serviciile de ocupare a forței de muncă, în special medierea, au avut cea mai mare contribuție la rezultatul pozitiv pe piața muncii. Participarea romilor la formarea profesională a fost scăzută în comparație cu cea a ne-romilor, aproximativ 3 % din șomerii înregistrați. În plus, numai 5 din 100 de romi formați au reușit să găsească un loc de muncă (în comparație cu unul din trei ne-romi). Două studii calitative<sup>115</sup> sugerează că principalele cauze pentru participarea redusă a romilor la formarea profesională sunt: (i) romii au dificultăți în înscrierea la programele de formare, deoarece în cele mai multe cazuri, o condiție esențială este să fi absolvit 8 clase sau mai mult; (ii) lipsa compensațiilor financiare pentru participarea la curs reduce interesul acestora, deoarece mulți potențiali cursanți trebuie să-și sprijine financiar familiile în timpul perioadei de formare; (iii) calificările furnizate de cursuri nu sunt corelate cu locurile de muncă disponibile pentru romi; (iv) mulți romi nu își pot permite costurile legate de transport pentru obținerea documentelor necesare pentru înscriere; (v) participanții doriți nu cunosc și nici nu sunt informați corespunzător în legătură cu potențialele beneficii ale calificărilor.

#### CASETA 4: MĂSURI ACTIVE ÎN OPINIA BENEFICIARILOR ROMI

„Ne-au dat un tabel [care indica faptul că] (...) erau mai multe locuri de muncă din care să alegem, dar aveam nevoie de calificare... Și fiecare dintre noi a ales ceea ce a crezut că i se potrivește cel mai bine. De exemplu, noi am ales construcții”. (Participant la un grup de discuții cu 8 bărbați, beneficiari PAPM, Oltenița, Călărași, octombrie 2013).

*Ați beneficiat și de alte servicii ale agenției de ocupare a forței de muncă, consiliere, mediere sau alte servicii?* „S-a întâmplat numai când au avut niște cursuri de formare, au venit cu oferte, cursuri pentru ospătari, măcelari... Da, da, au venit. Și ei le-au propus... și cine a putut să le facă, le-a făcut, cine nu... deoarece sunt oameni printre noi care primesc venitul minim garantat și nu au educație și nu erau eligibili pentru cursuri”. (Participanți la un grup de discuții cu 8 bărbați, beneficiari ai PAPM, Oltenița, Călărași, octombrie 2013)

„Atunci când am venit să-mi iau hârtia [pentru venitul minim garantat] m-au întrebat, într-o dimineață, (...): vreți să faceți un alt curs, un curs de formare? Păi, da! Uite, un domn [un reprezentant al agenției ANOFM locale] a venit la noi și are nevoie de 7-8 persoane... nu are nevoie de prea mulți, așa că nu multă lume a fost anunțată. Au fost selectați cei care au fost acolo în acea dimineață. Am spus că am prieteni acasă, niște veri... Eu au spus: mda, dar domnul nu are nevoie de prea multă lume și nu putem să facem nimic”. (Participant la un grup de discuții cu 8 femei și bărbați, beneficiari ai PAPM, Oltenița, Călărași, octombrie 2013).

<sup>114</sup> Sursa: INS (2013) *Raportul anual de activitate pentru 2012*.

<sup>115</sup> Mihalache, Preotesei și Doboș (2009); Institutul de Cercetare a Calității Vieții (2010).

---

### 3.5.4 PROGRAME SPECIALE ÎNDREPTATE SPRE ROMI: DISPARITĂȚI, BARIERE ȘI EFICIENȚĂ

---

**Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă a dezvoltat câteva programe speciale pentru romi, incluzând Ziua porților deschise<sup>116</sup>, târgurile de joburi<sup>117</sup>, Caravana carierei și Programul 140.** Deoarece aceste programe nu sunt bugetate, ele sunt implementate în mod inegal la nivel local. Fiecare agenție județeană poate decide să implementeze sau nu unul sau mai multe din aceste programe, în funcție de condițiile locale și de necesități. Astfel, în unele județe, sunt disponibile unele din aceste programe, în timp ce în altele sunt prost reprezentate. În parteneriat cu organizațiile societății civile, agențiile de la nivel județean au implementat în plus acțiuni îndreptate spre femeile rome<sup>118</sup>.

În măsura în care datele sunt disponibile, acestea sugerează că programele speciale pentru romi au un impact scăzut asupra rezultatelor pe piața muncii. Două studii calitative<sup>119</sup> oferă dovezi în acest sens. La nivel general, acest impact redus este cauzat de: (a) lipsa coerenței și a continuității în implementarea politicilor de ocupare a forței de muncă pentru romi de către serviciile publice; (b) resursele umane insuficiente în serviciile locale de ocupare a forței de muncă; (c) lipsa mecanismelor de monitorizare și evaluare. Evaluarea măsurilor de integrare a romilor pe piața muncii din perspectiva reprezentanților instituționali județeni<sup>120</sup> a dus la concluzia că: (a) agenția județeană de ocupare a forței de muncă este o instituție cu un grad de conștientizare și o accesibilitate reduse în rândul potențialilor beneficiari romi; (b) încrederea în oportunitățile efective furnizate de SPOFM (servicii publice de ocupare a forței de muncă) este scăzută (competențele dobândite în timpul cursurilor sunt considerate insuficiente<sup>121</sup>; șansa de a ocupa unul din locurile de muncă promovate de programele tip caravana carierei sau târg de joburi este foarte scăzută; metodele de lucru sunt considerate birocratice și ineficiente, multe măsuri fiind luate numai formal); (c) oferta programelor de incluziune pe piața muncii este nerealistă și desfășurarea cursurilor de formare profesională sau recalificare pentru persoanele care nu au competențele de bază (scrisa și citit) este considerată o risipă de resurse; locurile de muncă promovate de programe nu se potrivesc cu nivelul de educație sau competențe al grupurilor țintă.

---

<sup>116</sup> Consultați, de exemplu, <http://www.anofm.ro/node/2819>: Ziua porților deschise la agenția de ocupare a forței de muncă Covasna, organizată în comunitatea romă (Örkö).

<sup>117</sup> Consultați, de exemplu, <http://www.anofm.ro/ajofm-prahova-organizeaz%C4%83-%C3%AEn-data-de-6-septembrie-2013-o-burs%C4%83-a-locurilor-de-munc%C4%83-pentru-persoanel>: Agenția de ocupare a forței de muncă Prahova organizează un târg de joburi pentru beneficiari romi.

<sup>118</sup> <http://www.anofm.ro/node/3597>: Agenția de ocupare a forței de muncă Brașov organizează un târg de joburi pentru femeile rome în cadrul proiectului Barrabarripen.

<sup>119</sup> Mihalache, Preotesei și Doboș (2009); Institutul de Cercetare a Calității Vieții (2010).

<sup>120</sup> Institutul de Cercetare a Calității Vieții (2010). Cercetare desfășurată în iulie 2010 în baza metodelor calitative.

<sup>121</sup> În prezent, nu există cursuri de formare concepute pentru a fi orientate spre romi.

## *Caravana carierei și târgurile de joburi pentru romi*

### CASETA 3-4: TÂRGURILE DE JOBURI PENTRU ROMI

Programul târgurilor de joburi a fost inițiat în anul 2001 și din anul 2003 a fost organizat în fiecare an. Se bazează pe protocoale de colaborare semnate de reprezentanții ANOFM, experți în ceea ce privește romii din prefecturi și alte organizații care se ocupă de problemele romilor. În anul 2012, târguri pentru romi au fost organizate în 9 localități din 6 județe (Argeș, Botoșani, Brașov, Dâmbovița, Giurgiu și Prahova). Din cei 367 de angajatori contactați, au participat numai 58. Participarea romilor la târguri a fost de 306 persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, din care 40 erau angajați (sau 13 %). Sectoarele în care cei mai mulți romi au găsit un loc de muncă au fost: construcții metalice, servicii, confecții, tipografie, construcții civile, arhitectură și inginerie, colectarea și tratarea deșeurilor și producția de mobilă.

*„Eu personal cred că organizarea unui târg de joburi pentru romi reprezintă o descalificare a altor categorii sociale. Aceasta ar putea să ducă la boicot. De aceea, prefer să organizez târguri de joburi generale periodice”.* (Un reprezentant al unei agenții județene de ocupare a forței de muncă, octombrie 2013)

Două studii<sup>122</sup> bazate pe metodele de cercetare calitativă au indicat că printre **principalele probleme legate de târgurile de joburi pentru romi se numără**: (i) au fost ineficiente în legătură cu creșterea ratei de angajare din rândul romilor deoarece au fost percepute ca fiind destul de formale; (ii) chiar dacă participarea angajatorilor și a potențialilor angajați a fost mai mare atunci când a început programul, în ultimii ani participarea a fost considerabil mai scăzută; (iii) angajatorii au reticențe în a participa la târg deoarece au o rețineră în a angaja romi; (iv) fișa postului nu corespunde calificărilor majorității romilor. Chiar dacă cerințele de calificare sunt îndeplinite, participanții romi nu sunt angajați din cauza discriminării sau din alte motive.

### CASETA 5: CARAVANA CARIEREI PENTRU ROMI

Prima caravană a carierei a fost organizată în anul 2005 de ANOFM în colaborare cu Agenția Națională pentru Romi și alte ONG-uri pentru romi. Acest program este axat pe comunele și orașele cu comunități rome mari. Specialiștii agențiilor de ocupare a forței de muncă, în colaborare cu autoritățile locale, merg în comunități unde oferă informații despre locurile de muncă disponibile și asigură consiliere. Nu există date privind dimensiunea activităților de tip caravană a carierei (câte au fost organizate, unde, numărul de participanți, rezultatele etc.).

*„Nu, nu, acest tip de caravană nu ar trebui să fie organizat sub impulsul unor anumiți indicatori. Dacă urmărești doar indicatorii și unele cifre, dacă sunt organizate numai pentru a fi organizate... sunt organizate dacă sunt necesare... Aceste programe ar trebui să fie privite pe termen mediu și lung. Dacă le privești numai pe termen scurt, deja e un eșec. Aceste caravane sunt eficiente numai atunci când sunt locuri de muncă disponibile, pentru a realiza că există o posibilitate”.* (Un reprezentant al unei agenții județene de ocupare a forței de muncă, octombrie 2013)

---

<sup>122</sup> Mihalache, Preotesei și Doboș (2009); Institutul de Cercetare a Calității Vieții (2010).

**Principalele aspecte<sup>123</sup> legate de caravana carierei pentru romi sunt:** (i) efectul pozitiv obținut prin acest program este înregistrarea romilor (care altfel nu s-ar fi înregistrat) la agențiile de ocupare a forței de muncă. Astfel, șansele acestora de a beneficia de servicii de consiliere și măsuri active sunt îmbunătățite; (ii) interesul beneficiarilor este destul de scăzut deoarece nu au încredere că există oportunități reale de găsire a unui loc de muncă; (iii) succesul acestui program depinde de cooperarea unui lider rom al comunității cu reprezentanții agențiilor de ocupare a forței de muncă în organizarea evenimentului și mobilizarea membrilor comunității; (iv) numărul participanților depinde de perioada din an în care este organizată caravana. Există mai puțini participanți în lunile de vară (în special mai, iunie, iulie) atunci când pot găsi mai ușor locuri de muncă sezoniere.

### *Programul 140<sup>124</sup> pentru comunitățile cu o populație romă numeroasă*

**Acest program este îndreptat spre acțiuni de informare și personalizate precum mediere și consiliere, precum și pe dezvoltarea colaborării dintre ANOFM și reprezentanții romi locali.** Pentru implementarea sa, ANOFM a stabilit, în cadrul Planului național pentru ocuparea forței de muncă, un obiectiv de 2.000<sup>125</sup> de romi angajați în 2012 și 2.100<sup>126</sup> în 2013. În anul 2012, obiectivul a fost atins.

CASETA 6: PROGRAMUL 140 PENTRU COMUNITĂȚILE CU O POPULAȚIE ROMĂ NUMEROASĂ

„Au existat două aspecte: în cazul unei comunități incluse de mai mulți ani în program, atunci când un consilier din agenție merge acolo, este recunoscut de oameni. Și aceștia se întreabă: de ce a venit din nou? Ce mai vrea să vorbească cu noi? Să ne spună că apa e rece și aerul e bun? Dar dacă poți să aduci ceva nou, care să aibă un impact asupra comunității, vor spune: ai văzut? Au venit oamenii de la agenție și am de lucru! [...] Atunci când ai o comunitate nou introdusă în proiect, trebuie mai întâi să le câștigi încrederea. Și poți să faci asta în două moduri: mergi împreună cu liderul lor și ei te ascultă sau discuți cu reprezentanții școlilor și încerci să ajungi la părinți prin copiii acestora”. (Un reprezentant al unei agenții județene de ocupare a forței de muncă, octombrie 2013)

### 3.5.5 PROIECTELE EUROPENE PENTRU INCLUZIUNEA ROMILOR PE PIAȚA MUNCII

Fondurile structurale europene reprezintă o oportunitate reală de îmbunătățire a incluziunii sociale a romilor, în special în legătură cu piața muncii. Din păcate, absorbția fondurilor UE în România a rămas la un nivel scăzut și prin urmare, ANOFM nu a putut să-și sporească resursele financiare pentru sprijinirea programelor sale.

<sup>123</sup> Idem.

<sup>124</sup> În anul 2010, acest program a fost proiectat pentru 150 de comunități cu un număr mare de romi (Programul 150).

<sup>125</sup> Aproximativ 42 % din obiectivul pentru anul 2012 indicat în tabelul 1-4.

<sup>126</sup> Aproximativ 32 % din obiectivul pentru anul 2013 indicat în tabelul 1-4.

**Până în prezent, proiectele finanțate de UE îndreptate spre îmbunătățirea capacității de inserție profesională au avut un succes limitat.** Pentru perioada de programare curentă (2007-2013), Fondul Social European a co-finanțat 102 proiecte (incluziune socială, educație și ocuparea forței de muncă) îndreptate spre grupurile vulnerabile, inclusiv, în unele din aceste proiecte, spre beneficiarii romi<sup>127</sup>. Cu toate acestea, proiectele POSDRU<sup>128</sup> îndreptate spre creșterea șanselor romilor de a obține locuri de muncă ce necesită o calificare au avut un succes limitat. Potrivit Raportului anual de implementare POSDRU, participarea romilor la cursurile de calificare și recalificare (grup țintă) a fost foarte scăzută în perioada 2010-2012; cu toate acestea, a fost de două ori mai mare decât participarea romilor la cursurile de formare furnizate de serviciile publice de ocupare a forței de muncă (2.635 de participanți la proiectele POSDRU în comparație cu 1.227 la cursurile ANODF, în 2012).

TABELUL 3-5 PARTICIPANȚII ROMI LA CURSURILE DE RE(CALIFICARE) DIN CADRUL PROIECTELOR POSDRU

Anul	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Țintă	12.900	28.000	41.700	56.700	65.000	65.000
Realizat (număr)	55	1.542	2.635			
Realizat %	0,43	5,51	6,32			

*Sursa:* Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, Raportul anual de implementare al Autorității de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, 2012 *Notă:* datele se referă la proiectele din Axa prioritară 6 Promovarea incluziunii sociale.

**Necesitatea unei evaluări riguroase a impactului proiectelor finanțate de UE care sunt deja implementate este stringentă pentru formularea de recomandări în domeniul ocupării forței de muncă.** Raportul anual de implementare al POSDRU nu oferă explicații despre rezultatele programului legate de romi. În plus, raportul nu face distincție între nivelul de intervenție - unele proiecte necesită numai completarea de către participanți a unei fișe de înregistrare, în timp ce altele sunt mai riguroase și necesită ca participanții să fie instruiți timp de 3 săptămâni. Astfel, pentru a folosi mai bine fondurile UE în beneficiul romilor, există nevoia de a monitoriza impactul acestor proiecte și de a baza viitoarele proiecte pe lecțiile învățate din aceste evaluări.

**Majoritatea proiectelor finanțate de UE implementate în perioada 2007 - 2013 al căror grup țintă principal specific a fost femeile rome sunt în domeniul ocupării forței de muncă,** fie prin crearea locurilor de muncă, campanii pentru promovarea femeilor rome pe piața muncii sau promovarea intereselor acestora prin mecanisme instituționale precum influențarea producerii legilor sau folosirea unor instrumente de influențare, precum sindicatele. Cu toate

<sup>127</sup> Banca Mondială, 2013. Date disponibile în mai 2013. Consultați și <http://www.anr.gov.ro/>. Bugetul total pentru aceste 102 de proiecte este de 253 milioane euro. Romii beneficiază numai de o mică parte din acest buget, restul finanțând intervențiile pentru alte grupuri vulnerabile. Nu sunt disponibile datele despre buget descompuse în funcție de grupul de beneficiari.

<sup>128</sup> Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane al UE.

acestea, nu există analize ale impactului sau o centralizare a rezultatelor acestor proiecte UE și informațiile sunt de multe ori dificil de găsit<sup>129</sup>.

### 3.6 CELE MAI BUNE PRACTICI PENTRU COMUNITĂȚILE ROME

---

**Cercetarea calitativă desfășurată pentru acest capitol a dezvăluit o posibilă bună practică pentru comunitățile rome în aceste proiecte care, în baza unui cadru de integrare, soluționează problemele legate de ocuparea forței de muncă în interacțiune cu educația, sănătatea și incluziunea socială.** Astfel, în comunitățile rome mai mari (rurale sau urbane), a fost înființat un centru multifuncțional pentru furnizarea unei plaje largi de servicii. Mediatorii și lucrătorii comunitari au furnizat servicii personalizate prin centru, însoțite de campanii de conștientizare și informare în cadrul comunității. Pentru identificarea potențialilor beneficiari, activități sau evenimente de extensie pentru atragerea părinților. Acest tip de proiecte este extrem de relevant pentru comunitate, precum și pentru beneficiarii individuali. Acest proiect a fost implementat de un ONG, autorități locale și instituții publice și private în parteneriat.<sup>130</sup> Aceste proiecte au folosit, de asemenea, metodologii inovatoare precum *monitorizarea comunității*. În cadrul de monitorizare a comunității, membrii unei comunități influențate de un serviciu public sau o politică publică generează cereri, sugestii, critici și date și apoi furnizează feedback organizației sau instituției de implementare. Această abordare permite comunităților să fie mai implicate în procesul local de luare a deciziilor, să fie mai bine informate și mai conștiente de drepturile acestora ca cetățeni și ființe umane. ONG-ul asociat proiectului pilot de monitorizare a comunității a reușit să activeze și mobilizeze comunitatea pentru a identifica disparitățile și îmbunătățirea sugerată în furnizarea serviciilor publice<sup>131</sup>.

**Un al doilea tip de proiecte finanțate de UE care s-au dovedit de succes în integrarea romilor pe piața muncii are legătură cu economia socială, cunoscută și ca „antreprenoriat social”.** Aceste proiecte<sup>132</sup> sunt îndreptate spre: (i) asistența pentru persoanele care au deja o afacere, pentru a o formaliza și/sau a o diversifica și extinde; (ii) promovarea activităților generatoare de venit în rândul meșteșugarilor tradiționali romi prin sprijinirea acestora în procesul de adaptare a meșteșugului, produselor și strategiilor de marketing ale acestora la economia curentă; (iii) sprijinirea creării unităților de economie socială (cooperative). Femeile rome sunt implicate în activități de generare a venitului legate de meșteșugurile tradiționale (de exemplu, prelucrarea cuprului și a cositorului, cioplirea lemnului, așezarea cărămizilor etc.), așa că acestea se află, de asemenea, printre beneficiarii acestor proiecte, în principal în cadrul

---

<sup>129</sup> Mai mult, nu există o bază de date publice cu informații despre locul în care proiectele finanțate au fost/sunt implementate. Cercetarea calitativă sugerează că există municipalități care implementează mai multe proiecte similare finanțate din FSE.

<sup>130</sup> De exemplu, proiectele POSDRU: *Centrul comunitar de resurse: instrumente strategice pentru îmbunătățirea situației grupurilor vulnerabile în zonele rurale*, implementat de Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate - SASTIPEN; *Înființarea și operarea structurilor de sprijin îndreptate spre ocuparea forței de muncă - centre pentru incluziunea socială a romilor*, implementat de Asociația Pakiv România.

<sup>131</sup> Dimitrov și Milosheva-Krushe (2012).

<sup>132</sup> De exemplu, proiecte finanțate de UE: *Romii creează întreprinderi sociale de reciclare a materialelor de ambalaj ROME-RE*, implementat de Fundația PAEM; *Participarea grupurilor vulnerabile la economia socială*, implementat de ANOFM; *Ramano Cher - Casa Romilor (Romano ButiQ)*, implementat de Key Consulting Management and Coordination.



cooperativelor. O problemă comună a acestor proiecte este durabilitatea (de exemplu, într-un proiect numai 10 % din întreprinderile înființate supraviețuiesc după 3 ani). Potrivit reprezentanților intervievați ai ONG-urilor și ANOFM, soluția cheie este inclusă în Legea privind economia socială, care este în prezent supusă analizei.

**Cooperativele sociale pot fi o bună alternativă pentru programele de asistență socială** (venitul minim garantat). Chiar dacă venitul pentru persoanele implicate în astfel de întreprinderi este subvenționat, beneficiarii sunt integrați și au șanse mai mari de a rămâne pe piața formală a muncii. În afară de capacitatea de inserție profesională, aceștia dezvoltă de asemenea abilități pentru a respecta un program de muncă, de a avea o anumită disciplină a muncii și de a administra resursele financiare ale gospodăriei acestora de la o lună la alta și nu de la o zi la alta.

### 3.7 RECOMANDĂRILE DE POLITICĂ

---

**Politicile trebuie să aibă o abordare holistică pentru a elimina șomajul și inactivitatea din rândul romilor prin oferirea unor servicii complementare de ocupare a forței de muncă**, având în vedere strânsa corelație între excluderea de pe piața muncii (în special în rândul romilor, dar și al ne-romilor foarte săraci) și nivelurile foarte scăzute de competențe, comportamentele demografice atipice, starea de sănătate, precum și condițiile de locuit precare. În România, romii au o situație precară pe piața muncii: șomajul și inactivitatea sunt extrem de ridicate, în special în rândul femeilor rome, ocuparea este scăzută, locurile de muncă sunt în general instabile, prost plătite și informalitatea este abundentă. Romii în vârstă de muncă aparțin gospodăriilor cu mulți copii și cu o intensitate scăzută a muncii, de aceea se confruntă cu un risc ridicat de sărăcie a persoanelor încadrate în muncă.

**Următoarele recomandări de îmbunătățire a ocupării forței de muncă în rândul populației rome în vârstă de muncă sunt îndreptate spre următoarele cinci obiective:** (1) îmbunătățirea competențelor prin dezvoltarea politicilor și a sistemelor de formare; (2) îmbunătățirea stimulentele pentru căutarea unui loc de muncă și alinierea acestora la politice de creare a locurilor de muncă; (3) îmbunătățirea eficienței căutării unui loc de muncă prin consolidarea capacității Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă; (4) investirea în monitorizarea și evaluarea măsurilor de activare și comunicarea sistematică a celor mai bune practici către municipalități; și (5) consolidarea mecanismelor de protecție socială pentru protejarea persoanelor sărace împreună cu măsuri bine orientate pentru promovarea investițiilor în sănătate și capitalul uman, în special pentru copii.

---

#### 3.7.1 OBIECTIVUL 1: ÎMBUNĂȚĂȚIREA COMPETENȚELOR ȘI A CAPACITĂȚII DE INSERȚIE PROFESIONALĂ

---

##### MĂSURA 1A: CREȘTEREA ACCESULUI ROMILOR (ÎN SPECIAL AL TINERILOR) LA SERVICII DE FORMARE RELEVANTĂ

---

Având în vedere nivelurile de educație extrem de scăzute și lipsa experienței profesionale în rândul romilor șomeri și inactivi, **stimulentele pentru căutarea unui loc de muncă trebuie să fie combinate cu programe care construiesc competențe de inserție profesională**. Aceasta s-ar putea rezolva prin învățământul pentru adulți, dar și prin alte metode alternative. Învățământul

pentru adulți trebuie să fie continuat și extins și mai mult în comunitățile rome. ANOFM poate, de asemenea, să-și sporească eforturile pentru dezvoltarea și diversificarea oportunităților de practică care pot acționa ca un traseu către angajarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă ce au niveluri scăzute de educație (cursuri de nivelul I și II corelate cu locurile de muncă disponibile din România). Programul de certificare a competențelor dobândite prin mijloace non-formale este deja disponibil, dar trebuie să fie dezvoltate în continuare pentru includerea unui domeniu mai larg de competențe relevante pentru persoanele rome aflate în căutarea unui loc de muncă (inclusiv pentru femeile rome). Oportunitățile de formare profesională trebuie să fie diseminate mai bine (prin aceeași rețea descrisă în cadrul măsurii de politică 2C) și campania de conștientizare privind potențialele beneficii ale calificărilor ar putea facilita accesul romilor la programele disponibile.

Modelele statistice prezentate în raport indică faptul că **este mult mai probabil ca tinerii să fie șomeri**, casnice sau lucrători independenți și nu angajați sau angajatori, să desfășoare activități necalificate ca angajați și să câștige mai puțini bani chiar și atunci când alte variabile sunt similare (zona rezidențială, educație, gen sau numărul de copii). Mai mult, analiza de grupare a NEET (persoanele care nu lucrează și nu urmează niciun program educațional sau de formare) indică faptul că aproape 14 % din aceștia sunt tineri (aproximativ jumătate din aceștia sunt femei fără copii, din zone urbane) care ar putea să înceapă să lucreze într-un termen scurt, dar doar mai puțin de jumătate din aceștia caută în mod activ un loc de muncă - este posibil să fie descurajați, să caute un loc de muncă în altă țară, să aibă planuri de căsătorie (toate aceste lucruri afectează negativ capacitatea acestora viitoare de inserție profesională). Având în vedere vulnerabilitatea acestora, devine o prioritate proiectarea unor programe specifice pentru nevoile specifice ale acestora: creșterea stimulentei pentru educația continuă a tinerilor care este mai probabil să abandoneze școala pentru a îmbunătăți capitalul uman al persoanelor care au abandonat școala la vârste mici (prin programe de ucenicie sau învățământul pentru adulți) sau chiar competențele netehnice (soft skills) ale persoanelor ale căror nevoi au fost deja tratate. Guvernul poate lua în considerație dezvoltarea programelor pentru cursanți, de stagiu și plasare în administrația centrală, regională sau locală (aceste activități ar putea să fie completate prin măsuri pozitive legate de ocuparea forței de muncă pentru a contracara posibilele stereotipuri negative legate de romi). Din nou, astfel de programe ar putea fi dezvoltate în colaborare cu ONG-urile active în domeniul educației și angajării romilor.

Deși o gamă largă de rapoarte indică faptul că competențele (competențe cognitive, socio-emoționale sau specifice locului de muncă) contează<sup>133</sup>, dovezile indică faptul că importanța acestora în a avea un loc de muncă „bun” variază de la o țară la alta și între diferite grupuri socio-demografice. **Este de aceea importantă studierea în continuare a relevanței diferitelor competențe în obținerea unui loc de muncă și a unui salariu mai mare** pentru a putea veni cu recomandări mai specifice privind particularitățile programelor de formare pentru diferite categorii de romi (tineri, femei, persoane în vârstă, mediul rural, cu puțină sau mai multă educație etc.).

---

<sup>133</sup> Banca Mondială. 2013. Step Skills Measurement Study; Sondergaard, Lars, Murthi, Mamta. 2012

---

#### MĂSURA 1B: PROMOVAREA OCUPĂRII FORȚEI DE MUNCĂ PENTRU FEMEILE ROME

---

Potrivit analizei grupării prezentate mai sus, aproape **jumătate din toți romii NEET în vârstă de muncă sunt femei în vârstă de sub 45 de ani**. Angajarea și generarea venitului de către femei declanșează un cerc virtuos de schimbări pozitive. De exemplu, s-a cercetat că femeile care sunt aducătoare de venit au o influență mai mare în procesul de luare a deciziilor financiare la nivelul gospodăriei. Atunci când femeile au o mai mare influență asupra alocării resurselor din gospodărie, s-a observat că acestea favorizează, într-o mai mare măsură decât bărbații, educația egală a fetelor și băieților și investiția în educația copiilor, oferind astfel un impuls puternic pentru dezvoltarea pe termen lung (Comisia Europeană 2010: 137).

Pentru a promova oportunitățile de angajare pentru femeile rome, **accentul pus pe sectoarele sociale este în special relevant deoarece impactul pozitiv este atât la nivel individual, cât și la nivel de comunitate**. Furnizarea formării profesionale, în special pentru femei, pentru a deveni asistenți sanitari comunitari sau asistenți didactici (grădiniță) este probabil să genereze un impact pozitiv semnificativ asupra percepției romilor în rândul populației generale, al femeilor rome care muncesc, cât și în rândul comunității rome în sine. În plus, planurile viitoare ale guvernului de a angaja lucrători sociali în aceste zone (inclusiv în comunitățile rome marginalizate) pot, de asemenea, să pună accentul pe comunități în sine pentru a asigura o legătură și o comunicare mai bune cu membrii comunității.

---

#### 3.7.2 OBIECTIVUL 2: ÎMBUNĂTĂȚIREA STIMULENTELOR PENTRU CĂUTAREA UNUI LOC DE MUNCĂ ȘI ALINIAREA ACESTORA LA POLITICILE DE CREARE A LOCURILOR DE MUNCĂ

---

---

#### MĂSURA 2A: STIMULAREA CĂUTĂRII UNUI LOC DE MUNCĂ PE PIAȚA MUNCII FORMALE

---

**Sistemul curent de prestații sociale nu este eficient în asigurarea stimulentei pentru căutarea unui loc de muncă pe piața formală a muncii.** Romii care nu au un loc de muncă au o rată de înregistrare mai mare la agențiile de ocupare a forței de muncă din România. Cu toate acestea, aproape nouă din zece romi s-au înregistrat ca șomeri în special pentru a obține documentele necesare pentru venitul minim garantat. Stimulente furnizate prin venitul minim garantat pot descuraja căutarea unui loc de muncă deoarece acest ajutor bănesc (deși mic) combinat cu câștigurile din munca informală oferă mijloace de existență mai bune pentru „persoanele care nu au un loc de muncă” în comparație cu cele ale persoanelor care au găsit de muncă și au acces numai la locuri de muncă nesigure, cu salarii mici. Efectul final poate fi un venit câștigat potențial redus, un nivel ridicat de informalitate, o creștere a numărului de beneficiari și costuri mai mari de intrare în program. În ultimii ani, multe țări (de exemplu, Franța, Regatul Unit, SUA) au reformat programele de asistență socială ca urmare a preocupărilor legate de costurile ridicate ale sistemului și de descurajarea muncii. Soluția adoptată de aceste țări a fost ca în loc să se ia complet în considerare veniturile din muncă la calcularea nivelului de prestații să se folosească o rată a impozitului implicit mai mică pentru acestea (pentru a ignora un procent specific din veniturile câștigate). Dovezile disponibile sugerează că acest tip de reforme de reintegrare profesională (welfare-to-work) au efecte asupra

ocupării forței de muncă și au crescut, de asemenea, semnificativ venitul beneficiarilor. Cu toate acestea, este corect de spus că este neclar cum dovezile se transpun în România fără o evaluare adecvată a impactului unei astfel de reforme; o astfel de evaluare ar permite factorilor de decizie să identifice combinația potrivită dintre nivelul prestațiilor și procentul de câștiguri ce ar trebui să fie ignorate.

---

#### MĂSURA 2B: PROMOVAREA POLITICILOR DE CREARE A LOCURILOR DE MUNCĂ

---

Pentru a fi eficiente, **politicile privind piața muncii trebuie să fie însoțite de politici de creare a locurilor de muncă**, ceea ce, potrivit *Agendei globale pentru ocuparea forței de muncă (ILO)* se extinde de la politici macroeconomice la politici fiscale, la mediul de investiții, politici sectoriale, mobilitatea și migrarea forței de muncă, reabilitate bazată pe comunitate, folosirea TIC pentru productivitate, servicii de dezvoltare a afacerii, întreprinderi mici și mijlocii, responsabilitatea socială a întreprinderilor sau consolidarea cooperativelor.

---

#### MĂSURA 2C: STIMULAREA CĂUTĂRII UNUI LOC DE MUNCĂ DE CĂTRE FEMEILE ROME PRIN FACILITAREA ACCESULUI ȘI PARTICIPAREA COPILOR ROMI LA EDUCAȚIA TIMPURILE ȘI STRUCTURILE DE ÎNGRIJIRE A COPILOR

---

Datele indică faptul că dimensiunea familiei și inactivitatea femeilor rome sunt strâns legate. În plus, așa cum este indicat în capitolul 2 privind educația, ratele de înscriere în învățământul preșcolar pentru copiii romi cu vârste între 3 și 6 ani sunt scăzute, reflectând preferința mamelor rome de a-și crește copiii acasă. Din această perspectivă, **eliminarea disparităților legate de participarea la învățământul preșcolar și la sistemele de îngrijire a copiilor nu este esențială numai pentru a asigura faptul că acești copii romi au șanse egale în ceea ce privește învățarea timpurie și succesul școlar ulterior, dar elimină de asemenea și o barieră importantă pentru participarea la forța de muncă a femeilor rome.**

---

### 3.7.3 OBIECTIVUL 3: ÎMBUNĂTĂȚIREA EFICIENȚEI CĂUTĂRII UNUI LOC DE MUNCĂ - CONSOLIDAREA CAPACITĂȚII AGENȚIEI NAȚIONALE PENTRU OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ (ANOFM)

---

---

#### MĂSURA 3A: ASIGURAREA NUMĂRULUI ȘI A NIVELULUI PROFESIONAL ADECVATE PENTRU PERSONALUL ANOFM

---

Pentru a îmbunătăți eficiența căutării unui loc de muncă, capacitatea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) trebuie să fie consolidată. Datele indică faptul că resurse umane insuficiente în serviciile locale de ocupare a forței de muncă afectează negativ eficacitatea programelor speciale de ocupare a forței de muncă pentru romi, care sunt disponibile în prezent. *Analiza funcțională a pieței muncii și a sectorului de politici sociale* (Banca Mondială, 2011) a evidențiat deja dotarea cu personal ca o problemă majoră pentru implementarea cu succes a programelor active privind piața muncii. În primul rând, problematic este volumul ridicat de cazuri cu care se confruntă cei care lucrează cu clienții. În plus, agențiile județene și locale de ocupare a forței de muncă par să nu aibă personal specializat pentru furnizarea serviciilor de

consiliere sau alți angajați care să cunoască cum să trateze eficient romii șomeri (adică, mediatori romi).

---

MĂSURA 3B: ÎMBUNĂTĂȚIREA GRADULUI DE CONȘTIENȚIZARE ȘI A ÎNCREDERII ÎN  
SERVICIILE PUBLICE DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ A POTENȚIALILOR  
BENEFICIARI

---

Gradul scăzut de conștientizare legat de ANOFM, precum și lipsa de încredere în oportunitățile efective furnizate de agențiile sale județene și locale reduce și mai mult accesibilitatea beneficiarilor romi potențiali. Cercetările anterioare indică faptul că aceștia sunt factori care diminuează eficacitatea programelor speciale de ocupare a forței de muncă pentru romi, care sunt implementate în prezent.

---

MĂSURA 3C: ALOCAREA UNUI BUGET MAI MARE PENTRU PROGRAMELE ACTIVE  
PRIVIND PIAȚA MUNCII

---

O analiză efectuată de Banca Mondială a evaluărilor serviciilor de ocupare a forței de muncă din întreaga lume a dus la concluzia că „**serviciile de ocupare a forței de muncă sunt în general cea mai eficientă intervenție din punct de vedere al costurilor: impactul asupra ocupării forței de muncă și câștigurilor este de obicei pozitiv și, în comparație cu alte PAPM, aceste servicii de ocupare a forței de muncă nu sunt costisitoare**”<sup>134</sup> Mai mult, în măsura în care PAPM au succes în potrivirea candidaților romi cu locurile de muncă, aceasta contribuie la o inversare a stereotipurilor negative și, posibil, la reducerea discriminării în general.

---

MĂSURA 3D: DEZVOLTAREA MĂSURILOR SPECIALE DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ  
ÎNDREPTATE ÎN MOD EXPLICIT SPRE FEMEILE ȘI BĂRBAȚII ROMI, CU BUGETE CLAR  
SPECIFICATE

---

În prezent, șomeri romii beneficiază de aceleași politici privind piața muncii ca orice alt grup de populație. Unele programe speciale îndreptate spre romi sunt, de asemenea, disponibile, dar fără un buget corespunzător, implementate în mod inegal la nivelul țării și cu eficacitate limitată. Lipsa consecvenței și a continuității în implementarea politicilor de ocupare a forței de muncă pentru romi de către serviciile publice este un factor limitator suplimentar. Pentru a îmbunătăți eficiența măsurilor de ocupare a forței de muncă, este necesară o modificare majoră a abordării curente: **măsurile trebuie să fie personalizate în baza unei analize în profunzime a profilului persoanelor rome în căutarea unui loc de muncă.** În mod specific, intensitatea sprijinului trebuie să fie asociată nevoilor persoanelor în căutarea unui loc de muncă și distanței acestora față de piața muncii. De exemplu, în afară de consilierea periodică și în baza nevoilor specifice, agenția de ocupare a forței de muncă poate să ia în considerare furnizarea unor competențe netehnice de căutare a unui loc de muncă, precum abilitatea de a scrie un CV bun, de a identifica potențialele oportunități de angajare, de a scrie o scrisoare de intenție și de a avea un comportament adecvat la un interviu.

---

<sup>134</sup> Betcherman et al. 2004

Având în vedere că discriminarea este o barieră în calea perspectivelor de angajare, **rolul cheie al ANOFM de construire a legăturilor dintre angajatori și posibili angajați romi care doresc și pot să muncească poate să fie îmbunătățit prin extinderea către actorii neguvernamentali și a entităților guvernamentale bine cunoscute în rândul comunităților rome**, astfel încât informațiile despre oportunitățile de angajare - și ale angajaților - să ajungă atât la angajatori, cât și la persoanele rome în căutarea unui loc de muncă. Actorii care pot avea o funcție de construire a legăturilor pentru serviciile de ocupare a forței de muncă pot include autoritățile municipale, bisericile, organizațiile bazate pe comunitate, ONG-uri, lucrătorii sociali, mediatorii comunitari, mediatorii romi etc. *Analiza funcțională* a Băncii Mondiale (2011) a indicat că pentru creșterea eficienței căutării unui loc de muncă, ANOFM poate să încredințeze furnizorilor specializați servicii precum informarea și concilierea profesională, corelarea cererii și a ofertei de locuri de muncă, formarea profesională și servicii pre-concediere sau consultanță și asistență pentru începerea unei activități independente sau a unei afaceri. Este importantă stabilirea unor obiective realiste, dar ambițioase pentru incluziunea romilor pe piața muncii și asigurarea unui buget adecvat pentru implementare. Responsabilitatea ANOFM în implementarea *SNIR 2012-2020* trebuie să fie îmbunătățită.

---

### MĂSURA 3E: SPRIJINIREA DEZVOLTĂRII ECONOMIEI SOCIALE

---

**Economia socială ar trebui să fie considerată drept o componentă a politicilor care încearcă să faciliteze incluziunea romilor pe piața muncii.** Mai multe proiecte de succes au fost deja implementate cu bune rezultate privind activarea. Deși ar trebui să fie îmbunătățite din punctul de vedere al durabilității, aceste tipuri de experiențe ar trebui să fie comunicate pe scară mai largă de diferitele municipalități și de diferiții actorii relevanți.

Legea privind economia socială este în prezent în curs de aprobare. **Pentru a îmbunătăți durabilitatea viitoarelor inițiative legate de economia socială, în special cele îndreptate spre romi, noua lege trebuie să îndeplinească cel puțin următoarele condiții:** (1) să subvenționeze capitalul de pornire pentru unitățile de economie socială; (2) să acopere costurile legate de serviciile specializate de asistență pentru profesiile în care romii sunt subreprezențați (precum management, contabilitate, TIC, marketing etc.); (3) să creeze facilități fiscale pentru unitățile de economie socială; (4) să testeze, promoveze și introducă o „etichetă pentru întreprinderile sociale” (similar etichetei eco sau Fabricat în România) pentru promovarea și comercializarea produselor și a serviciilor întreprinderilor sociale; (5) să asigure finanțarea întreprinderilor sociale nou înființate pentru cel puțin doi ani. Cooperativele sociale pot fi o bună alternativă pentru programele de asistență socială (venitul minim garantat). Chiar dacă venitul pentru persoanele implicate în astfel de întreprinderi este subvenționat, beneficiarii sunt integrați și au șanse mai mari de a rămâne pe piața formală a muncii. De asemenea, cooperativele sociale oferă mai multe oportunități pentru femeile rome de a intra pe piața muncii. Pe lângă angajare, există alte beneficii: sporirea competențelor (inclusiv noi abilități de a respecta un program de muncă, de a respecta o anumită disciplină a muncii și de a administra resursele financiare ale gospodăriei), creșterea bunăstării ca rezultat al muncii depuse sau rețea socială mărită.

---

### 3.7.4 OBIECTIVUL 4: INVESTIREA ÎN MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA MĂSURILOR DE ACTIVARE SPECIFICE ȘI COMUNICAREA SISTEMATICĂ A CELOR MAI BUNE PRACTICE DE CĂTRE MUNICIPALITĂȚI

---

#### MĂSURA 4A: ÎNFIINȚAREA UNUI SISTEM DE MONITORIZATE ȘI EVALUARE PENTRU INTERVENȚII PRIVIND OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ, ÎNDREPTATE SPRE ROMI

---

**Guvernele, din Europa și din alte părți, utilizează din ce în ce mai mult evaluări riguroase ale impactului** pentru a introduce programe pilot și a le măsura eficacitatea, în special în domeniile de politică proiectate pentru a răspunde câtorva din cele mai mari provocări sociale, precum șomajul pe termen lung, grupurile marginalizate, romii. Guvernul României poate îmbunătăți eficacitatea intervențiilor legate de ocuparea forței de muncă și poate mări atractivitatea celor mai eficiente dintre acestea prin introducerea sistematică a proiectelor pilot și evaluarea ideilor promițătoare și investind mai mult în comunicare cunoștințelor de către municipalități. În ceea ce privește politicile și intervențiile legate de ocuparea forței de muncă din România, sunt disponibile deja date valoroase, dar, din păcate, acestea sunt puțin folosite. ANOFM a colectat date despre beneficiarii politicilor publice de ocupare a forței de muncă, în timp ce Autoritatea de Management a POSDRU<sup>135</sup> a dezvoltat o bază de date referitoare la beneficiarii proiectelor finanțate din fonduri UE, axate pe ocuparea forței de muncă.<sup>136</sup> Baza de date a ANOFM include indicatori care ar permite o analiză detaliată (incluzând profilul măsurilor personalizate) a șomerilor romi, dar sistemul TIC al ANOFM include printre rapoartele regulate predefinite numai puține date despre romi. Astfel, există o bază bună pentru un sistem de monitorizare și evaluare, dar trebuie să fie dezvoltate proceduri pentru analiza și raportarea datelor și proceduri de includere a rezultatelor în măsurile de activare specifice personalizate pentru diferitele grupuri de beneficiari. Rapoarte regulate privind situația și progresul angajării romilor ar fi, de asemenea, un răspuns la *SNIR 2012-2020*.

#### MĂSURA 4B: ÎNFIINȚAREA UNUI PORTAL DE CUNOȘTINȚE CU EXEMPLE DE „BUNE PRACTICI”

---

**Progresul ar putea să fie facilitat prin înființarea unui portal de cunoștințe cu exemple de „bune practici”, incluzând activitățile de activare municipale și non-guvernamentale și diseminarea activă a acestora în rândul tuturor actorilor relevanți.** Așa cum am descris deja în raport, există ONG-uri care au experiență în aplicarea diferitelor metodologii inovatoare de monitorizare (precum monitorizarea comunității). Aceste abordări permit comunităților și autorităților locale să fie mai eficiente în procesul local de luare a deciziilor, să fie mai bine informate și mai conștiente de drepturile acestora ca cetățeni și ființe umane și ar trebui să fie comunicate pe scară mai largă.

---

<sup>135</sup> Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane.

<sup>136</sup> Cele două baze de date pot fi îmbinate.

### 3.7.5 OBIECTIVUL 5: CONSOLIDAREA MECANISMULUI DE PROTECȚIE SOCIALĂ CARE ÎI PROTEJEAZĂ PE CEI MAI VULNERABILI, DAR DE ASEMENEA SPRIJINĂ ACTIV BUNĂSTAREA

#### MĂSURA 5A: ASIGURAREA NATURII INTEGRATIVE A INTERVENȚIILOR ÎN COMUNITĂȚILE ROME

Așa cum s-a arătat mai sus, „bunele practici” pentru comunitățile rome se referă la intervenții care, în baza unui cadru de integrare, soluționează problemele legate de ocuparea forței de muncă în interacțiune cu educația, sănătatea și incluziunea socială. Un exemplu aplicabil comunităților rome mai mari (rurale sau urbane) constă din centre multifuncționale care pot fi înființate pentru furnizarea unei game largi de servicii, incluzând campaniile de conștientizare și informare, personalizate în funcție de condițiile și nevoile comunității. Acest tip de intervenții, extrem de relevante pentru întreaga comunitate, ar putea fi dezvoltate în colaborare cu ONG-urile active în problematica romilor.

Având în vedere complexitatea mecanismelor cauzale, atunci când se explică și se încearcă schimbarea poziției romilor pe piața muncii, este vital ca **implementarea măsurilor de ocupare a forței de muncă să fie coordonate cu cele din domeniul educației, protecției sociale, sănătății și locuirii**, prezentate în câte un capitol din acest document.

### 3.7.6 IMPLEMENTAREA

**Tabelul recapitulativ al recomandărilor privind politicile**

Recomandarea	Entitățile aflate în cea mai bună poziție pentru a implementa recomandarea	Impactul (impact critic; impact ridicat; condiție de activare)	Intervalul de timp Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	Indicatorul de monitorizare
<b>Obiectivul 1: îmbunătățirea competențelor și a capacității de inserție profesională</b>				
Măsura 1A: creșterea accesului romilor (în special al tinerilor) la formarea relevantă	<p>Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)</p> <p>Ministerul Educației Naționale</p> <p>Agencia Națională pentru Romi (ANR)</p>	Impact ridicat	Lung	
Măsura 1B:	Ministerul Muncii, Familiei,	Impact ridicat	Lung	



promovarea ocupării forței de muncă pentru femeile rome	Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice Ministerul Educației Naționale Ministerul Sănătății			
<b>Obiectivul 2: îmbunătățirea stimulentele pentru căutarea unui loc de muncă și combinarea acestora cu politicile de creare a locurilor de muncă</b>				
Măsura 2A: stimularea căutării unui loc de muncă pe piața muncii formale	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice	Impact ridicat	Lung	
Măsura 2B: promovarea politicilor de creare a locurilor de muncă	Guvern	Impact critic	Lung	
Măsura 2C: Stimularea căutării unui loc de muncă de către femeile rome prin facilitarea accesului și participarea copiilor romi la educația timpurie și structurile de îngrijire a copiilor	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice Ministerul Educației Naționale	Condiție de activare	Lung	
<b>Obiectivul 3: îmbunătățirea eficienței căutării unui loc de muncă - consolidarea capacității Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)</b>				
Măsura 3A: asigurarea numărului și a nivelului profesional adecvate pentru personalul ANOFM	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale, Familiei și Persoanelor Vârstnice	Condiție de activare	Mediu	
Măsura 3B: îmbunătățirea gradului de conștientizare și a încrederii în serviciile publice de ocupare a forței de muncă a potențialilor beneficiari	Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) Agencia Națională pentru Romi (ANR)	Condiție de activare	Mediu	
Măsura 3C: Alocarea unui buget mai mare pentru politicile active privind piața muncii	Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)	Impact critic	Mediu	
Măsura 3D: dezvoltarea măsurilor speciale de ocupare a forței de muncă îndreptate în mod explicit spre	Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) Agencia Națională pentru Romi	Impact critic	Lung	

femeile și bărbații romi, cu bugete clar specificate	(ANR)			
Măsura 3E: sprijinirea dezvoltării economiei sociale	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale, Familiei și Persoanelor Vârstnice Ministerul Finanțelor Publice	Impact ridicat	Lung	
<b>Obiectivul 4: investirea în monitorizarea și evaluarea măsurilor de activare specifice și comunicarea sistematică a celor mai bune practice de către municipalități</b>				
Măsura 4A: înființarea unui sistem de monitorizare și evaluare pentru intervenții privind ocuparea forței de muncă, îndreptate spre romi	Ministerul Educației Naționale Agenția Națională pentru Romi (ANR)	Impact critic	Mediu	
Măsura 4B: înființarea unui portal de cunoștințe cu exemple de „bune practici”	Ministerul Educației Naționale Agenția Națională pentru Romi (ANR)	Condiție de activare	Mediu	
<b>Obiectivul 5: consolidarea mecanismului de protecție socială care îi protejează pe cei mai vulnerabili, dar, de asemenea, sprijină activ bunăstarea</b>				
Măsura 5A: asigurarea naturii integrative a intervențiilor în comunitățile rome	Guvern	Impact critic	Lung	

## BIBLIOGRAFIE

---

Bădescu, G., Grigoraș, V., Rughiniș, C., Voicu, M. și Voicu, O. (2007) *Roma Inclusion Barometer (Barometrul incluziunii romilor)*, Fundația pentru o Societate Deschisă, București.

Berevoescu, I. (2002), „O analiză demografică a populației de romi: familie și fertilitate” („A Demographic Analysis of the Roma Population: Family and Fertility”), în Zamfir, C. și Preda, M. (coord.) *Romii în România (Roma in Romania)*, p. 39-70, București: Expert:

Betcherman, Gordon, Karina Olivas și Amit Dar (2004) *Impact of Active Labor Market Programs: New Evidence from Evaluations with Particular Attention to Developing and transition Countries (Noi dovezi din evaluări cu un accent deosebit pus pe țările în curs de dezvoltare și în tranziție)*, Washington, D.C.: Banca Mondială, Documentul de dezbatere privind protecția socială seria 0402.

Bodewig, Christian; Hirshleifer, Sarojini. 2011. *Advancing Adult Learning in Eastern Europe and Central Asia. Social Protection&Labor (Promovarea învățământului pentru adulți în Europa de Est și Asia Centrală. Protecția socială și munca)*. Banca Mondială

Cace, S. (2002), „Meseriile și ocupațiile populației de romi din România” („Trades and Occupations of the Roma Population”), în Zamfir, C. și Preda, M. (coord.) *Romii în România (Roma in Romania)*, p. 157-182, București: Expert.

Dimitrov, D. și Milosheva-Krushe, M. (2012) *Towards Mainstreaming of good practices for Monitoring of Roma Integration Policies (Calea către integrarea bunelor practici pentru monitorizarea politicilor de integrare a romilor)*, CREDA Consulting (crearea alternativelor de dezvoltare), Sofia.

Duminică, G. și Preda, M. (2003) *Roma access on the labor market (Accesul romilor pe piața muncii)*, programul PHARE RO 0004.02.02, București: Editura ECA.

Duminică, G. și Ivasiuc, A. (coord.) (2013) *Romii din România De la șap ispășitor la motor de dezvoltare*, Report Agenția Împreună, București.

Comisia Europeană (2010) *Employment in Europe 2010 (Ocuparea forței de muncă în Europa)*, disponibilitate online la: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=593>

Comisia Europeană (2011) *An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020 (Un cadru UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020)*, disponibilitate online la: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:258:0006:0009:RO:PDF>

Centrul european pentru drepturile romilor (2007) *The Glass Box: Exclusion of Roma from Employment (Cutia din sticlă: excluderea romilor de la angajare)*.

FRA, UNDP & EC (2012) *The situation of Roma in 11 EU Member States (Situția romilor în cele 11 state membre UE)*.

Gabor Fleck, I. și Rughiniș, C. (ed.) (2008) *Vino mai aproape Incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de azi*, București, disponibilitate online la: [http://www.anr.gov.ro/docs/Publicatii/Vino\\_mai\\_aproape.pdf](http://www.anr.gov.ro/docs/Publicatii/Vino_mai_aproape.pdf)

Gheorghe, C. (coord.) (2009) *The unions at the intersection between gender and ethnicity (Uniunile, la intersecția dintre gen și etnie)*, raport de cercetare.

Herwig Immervoll (2013) *Profiles of Vulnerable People In Turkey (Profilele persoanelor vulnerabile din Turcia)*, raport al Băncii Mondiale.

Ionescu, M. și Cace, S. (coord.) (2006) *Employment Policies for Roma (Politici de ocupare a forței de muncă pentru romi)*, București: Expert Publishing House.

- Kluge, J (2006) *The Effectiveness of European Active Labor Market Policy (Eficacitatea politicii active europene privind piața muncii)*, Documentul de dezbatere IZA nr. 2018, martie 2006, Bonn: IZA (Institutul pentru Studierea Muncii).
- Koning, J. de și Y. Peers (2007) *Evaluation Active Labor Market Policies Evaluations (Evaluarea evaluărilor politicilor active privind piața muncii)*, Documentul de dezbatere WZB 2007-112, Berlin, WZB.
- Kuddo, A. (2009) *Employment Services and Active Labor Market Programs in Eastern European and Central Asian Countries (Serviciile de ocupare a forței de muncă și programele active privind piața muncii din țările din Europa de Est și Asia Centrală)*, Washington DC: Banca Mondială.
- Metis GmbH & wiiw (2012) *Evaluation of the reaction of the ESF to the economic and financial crisis (Evaluarea reacției FSE la criza economică și financiară)*, raportul final, raportul Comisie Europene, DG Ocuparea Forței de Muncă.
- Mihalache, C., Preotesei, M., Doboș, C., (2009) *Roma inclusion on the labor market Perceptions of the involved stakeholders (Incluziunea romilor pe piața muncii Percepțiile părților interesate implicate)*, Fundația Soros România.
- Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (2012) *Statistical Bulletin on Employment, Mobility, Unemployment and Unemployed Social Protection (Buletinul statistic privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a șomerilor)*, disponibilitate online la: [http://www.mmuncii.ro/nou/images/buletin\\_statistic/somaj%20anul%202012.pdf](http://www.mmuncii.ro/nou/images/buletin_statistic/somaj%20anul%202012.pdf)
- Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (2013) *Statistical Bulletin on Employment, Mobility, Unemployment and Unemployed Social Protection (Buletinul statistic privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a șomerilor)*, disponibilitate online la: [http://www.mmuncii.ro/nou/images/buletin\\_statistic/somaj%20trim%20I%202013.pdf](http://www.mmuncii.ro/nou/images/buletin_statistic/somaj%20trim%20I%202013.pdf)
- Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (2012) *National Action Plan for Employment for 2012 (Planul național de acțiune pentru ocuparea forței de muncă pentru 2012)*, disponibilitate online la: [http://fii-informat.ro/sites/fii-informat.ro/files/program\\_de\\_ocupare\\_anofm\\_2012.pdf](http://fii-informat.ro/sites/fii-informat.ro/files/program_de_ocupare_anofm_2012.pdf)
- Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (2013) *Annual Activity Report for 2012 (Raportul anual de activitate pentru 2012)*, disponibilitate online la: <http://www.anofm.ro/files/raport%20de%20activ%202012.PDF>
- Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (2013) *National Action Plan for Employment for 2013 (Planul național de acțiune pentru ocuparea forței de muncă pentru 2013)*, disponibilitate online la: <http://www.anofm.ro/files/po%202013%20propuneri%201%20.PDF>
- Agenția Națională pentru Romi (2011) *Together on the labor market. Monitoring Report regarding the integration of Roma population on the labor market and the progress in the employment process (Împreună pe piața muncii. Raport de monitorizare privind integrarea populației rome pe piața muncii și progresul procesului de ocupare a forței de muncă)*. Proiect POSDRU, disponibilitate online la: [http://www.anr.gov.ro/docs/1525/Raport\\_2011.pdf](http://www.anr.gov.ro/docs/1525/Raport_2011.pdf)
- Institutul Național de Statistică (2012) *Implementation of the labor market policies in Romania (Implementarea politicilor privind piața muncii din România)*. Date statistice pentru 2011.
- Institutul Național de Statistică *Statistical Yearbook (Anuar statistic)* diferite ediții.
- Neef, R. și Stănculescu, M. S. (ed.) (2002) *The Social Impact of Informal Economies in Eastern Europe (Impactul social al economiilor informale în Europa de Est)*, Londra: Ashgate.
- Neef, R. și Adair, Ph. (ed.) (2004) *Shadow Economies and Social Transformation in Romania (Economiiile din umbră și transformarea socială în România)*, LIT Verlag Munster.
- O'Higgins, Niall (2012). *Roma and non-Roma in the Labour Market in Central and South Eastern Europe (Romii și ne-romii pe piața muncii din Europa Centrală și de Sud-est)*. Document de lucru privind incluziunea romilor. PNUD

Preda, M., Dumnică, G. și Moisa, F. (2003) „*Young Roma – looking for a job*” *Dimensions of the Roma participation on the labor market, Case study on Bucharest (Tinerii romi - în căutarea unui loc de muncă. Dimensiunile participării romilor pe piața muncii, Studiu de caz pentru București)*, programul PHARE RO 0104.03/4.1/SOU 010.

Preoteasa, A. M., Cace, S. și Dumnică, G. (coord.) (2009) *Strategia națională de îmbunătățire a situației romilor: vocea comunităților*, București.

Institutul de Cercetare pentru Calitatea Vieții (2010) *Legal and equal on the labour market for the Roma communities Diagnosis of the factors influencing the employment rate of the Roma population in Romania (Legal și egal pe piața muncii pentru comunitățile rome, Diagnosticarea factorilor care influențează rata de ocupare a populației rome din România)*, proiectul „L@EGAL 2 – investiție europeană în viitorul romilor din România” POSDRU, București: Editura Expert.

Observatorul social, Universitatea București (2010) *Social Inclusion Barometer (Barometrul incluziunii sociale)*.

Sondergaard, Lars; Murthi, Mamta et al. (2012). Skills, not just Diplomas. Managing Education for Results in Eastern Europe and Central Asia (Competențe, nu doar diplome. Administrarea educației pentru rezultate în Europa de Est și Asia Centrală). Banca Mondială. Fundația Soros România (2012) *Roma Inclusion in Romania: Policies, Institutions and Examples (Incluziunea romilor în România, proiectul „EU INCLUSIVE – transfer de date și schimb de bune practici referitoare la incluziunea populației rome incluzând România, Bulgaria, Italia și Spania” SOPHRD/98/6.4/S/63841*.

Fundația Soros (2012) *The Situation of Roma in Romania, 2011. Between Social Inclusion and Migration – County Report (Situația romilor din România. Între incluziune socială și migrație - raport de țară)*. Proiectul „EU INCLUSIVE – transfer de date și schimb de bune practici referitoare la incluziunea populației rome incluzând România, Bulgaria, Italia și Spania” SOP HRD/98/6.4/S/63841.

Sandu, D. și Stănculescu, M.S. (1999), *Rebuilding Community Space (Reconstruirea spațiului comunitar)*, raportul Băncii Mondiale. București.

Stănculescu, M. S. și Ilie, S. (2001) *Economia informală în România*, PNUD și RIQL, București.

Stănculescu, M. S și Pop, L. (2009) „*The Transition Process and Changes in Income, Income Inequality and Poverty: The Case of Romania*” (*Procesul de tranziție și schimbările legate de venit, inegalitatea veniturii și sărăcie*), în Stănculescu M.S. și Stanovnik T. (ed.) *Activity, Incomes and Social Welfare. A Comparison across Four New EU Member States (Activitate, venituri și securitatea socială. O comparație între patru noi state membre UE)*, p. 177-230, Centrul European din Viena, Ashgate.

Guvernul României (2012) *The Strategy of the Romanian Government for the Inclusion of Romanian Citizens Belonging to Roma Minority 2012-2020 (Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității romilor pentru perioada 2012-2020)*, disponibilitate online la: [http://www.gov.ro/strategy-guvernului-romaniei-de-incluziune-a-cetatenilor-romani-apartinand-minoritatii-romilor-pentru-perioada-2012-2020\\_11a117977.html](http://www.gov.ro/strategy-guvernului-romaniei-de-incluziune-a-cetatenilor-romani-apartinand-minoritatii-romilor-pentru-perioada-2012-2020_11a117977.html). Denumită în acest capitol SNIR sau „Strategia națională de incluziune a romilor”

Guvernul României, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (2012) *Annual Implementation Report (Raportul anual de implementare)*, disponibilitate online la: <http://www.fseromania.ro/images/doc2013/rai2012.pdf>

Vincze, E. (ed.) (2011) *The access of Roma women and men to decent job. Everyday life, policies and projects (Accesul femeilor și bărbaților romi la loculi de muncă decente. Viața de zi cu zi, politici și proiecte)*, Cluj: Editura Fundației Desire.

Voinea, L. (2010) *Raport de avertizare timpurie: piața muncii, Biroul pentru observarea pieței muncii și a calității locului de muncă*, proiect POSDRU implementat de Blocul Național Sindical, București, disponibilitate online la: <http://www.bns.ro/wps/wcm/connect/6671933d-828a-4217-ae94->

[55766c865b1f/Raport+de+avertizare+timpurie+privind+piata+muncii.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=6671933d-828a-4217-ae94-55766c865b1f](http://55766c865b1f/Raport+de+avertizare+timpurie+privind+piata+muncii.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=6671933d-828a-4217-ae94-55766c865b1f)

Voinea, L. și Albu, L. (2011) *Economia informală și impactul ei asupra pieței muncii*, proiect POSDRU implementat de Blocul Național Sindical.

Banca Mondială (2011) *Functional Review. Labor and Social Protection Sector (Analiză funcțională. Munca și sectorul protecției sociale)*.

Banca Mondială (2013) *Europe 2020 Romania. Evidence-based Policies for Productivity, Employment, and Skills Enhancement* (Europa 2020 România. Politici bazate pe dovezi privind productivitatea, ocuparea forței de muncă și dezvoltarea competențelor).

Banca Mondială. (2013). STEP Skills Measurement Study. Cross Country Report (Studiul de măsurare a competențelor STEP. Raport transfrontalier). Iunie

Banca Mondială și Comisia Europeană (2012) *Reducing vulnerability and promoting the self-employment for Roma in Eastern Europe through financial inclusion (Reducerea vulnerabilității și promovarea activităților independente pentru romii din Europa de Est prin incluziunea financiară)*.

Zamfir, C. și Preda, M. (coord.) (2002) *Romii în România*, București: Editura Expert.

Zamfir, E. și Zamfir, C. (coord.) (1993) *Țiganii între ignorare și îngrijorare*, București: Editura Alternative.

Surse online:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

<http://www.insse.ro>

## ANEXĂ

TABELUL ANEXĂ 3-1: EVOLUȚIA PERSOANELOR ACTIVE DIN POPULAȚIA ÎN VÂRSTĂ DE MUNCĂ ÎNTRE ANII 2008 ȘI 2012 (%)

	2008	2009	2010	2011	2012
<b>ROMI</b>	59	63	64	65	66
<b>NE-ROMI</b>	64	57	57	59	55

*Date:* Estimările autorilor privind ABF 2008-2012. *Note:* populația activă stabilită ca procent din angajați și șomeri din populația totală în vârstă de muncă. Populația inactivă stabilită ca procent din elevi/studenți, pensionari, persoane casnice și alte persoane de dependente (15-64) din populația totală în vârstă de muncă. Datele privind principalul statut profesional din luna anterioară, așa cum este declarat de respondenți.

Tabelul anexă 3-2: Ratele de ocupare în funcție de regiune și gen, romi și ne-romi din apropiere

		Romi	Ne-romi
București	Bărbați	55	63
	Femei	58	38
Regiunea centrală	Bărbați	45	75
	Femei	14	36
Regiunea de nord	Bărbați	43	50
	Femei	24	38
Regiunea de sud	Bărbați	52	50
	Femei	15	35
Regiunea de vest	Bărbați	37	83
	Femei	15	25

*Sursa:* Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Eșantionul a fost limitat la subiecți romi din categoria de vârstă 25-64 de ani. *Notă:* Regiunea de nord se referă la nord-est și nord-vest; regiunea de sud se referă la sud, sud-est și sud-vest.

TABELUL ANEXĂ 3-3: DISTRIBUȚIA ROMILOR ȘI A NE-ROMILOR ÎN VÂRSTĂ DE 15-64 DE ANI, ÎN FUNCȚIE DE GEN, CATEGORII DE VÂRSTĂ ȘI REȘEDINȚĂ

		Romi	Ne-romi
<b>Dimensiune a eșantionului</b>	N	6.064	230.377
	%	100	100
<b>Zonă</b>	Urbană	49	59

	Rurală	51	42
<b>Gen</b>	Bărbăți	50	50
	Femei	50	50
<b>Categoriile de vârstă</b>	15/24	28	19
	25/34	28	23
	35/44	21	23
	45/54	14	18
	55/64	9	17

Sursa: INS, ABF 2008-2012. Notă: celulele evidențiate indică valori vizibil mai mari.

#### TABELUL ANEXĂ 3-4: DISTRIBUȚIA ROMILOR ȘI A NE-ROMILOR ÎN VÂRSTĂ DE 15-64 DE ANI, ÎN FUNCȚIE DE GEN ȘI NIVELUL DE EDUCAȚIE

	<b>Romi</b>			<b>Ne-romi</b>		
	<b>Total</b>	Bărbăți	Femei	<b>Total</b>	Bărbăți	Femei
<b>N</b>	<b>6.064</b>	3.032	3.032	<b>230.377</b>	112.265	118.112
<b>%</b>	<b>100</b>	100	100	<b>100</b>	100	100
Persoane care nu și-au încheiat încă studiile	<b>7</b>	7	6	<b>12</b>	12	12
Fără școlarizare formală	<b>12</b>	11	13	<b>1</b>	1	1
Primar, clasele 1-4	<b>32</b>	30	33	<b>3</b>	2	3
Mediu, clasele 5-8	<b>37</b>	37	37	<b>17</b>	14	20
Profesional/ucenicie	<b>8</b>	10	5	<b>23</b>	29	16
Liceu, clasele 9-12*	<b>5</b>	5	5	<b>29</b>	27	31
Postsecundar sau școală de maiștri	<b>0</b>	0	0	<b>4</b>	4	4
Terțiar, pe termen scurt și lung	<b>0</b>	0	0	<b>12</b>	11	13

Sursa: INS, ABF 2008-2012. Note: \* liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. celulele evidențiate indică valori vizibil mai mari.



TABELUL ANEXĂ 3-5: DISTRIBUȚIA ROMILOR ȘI A NE-ROMILOR ÎN VÂRSTĂ DE 15-64 DE ANI, ÎN FUNCȚIE DE REȘEDINȚĂ ȘI NIVELUL DE EDUCAȚIE

	Romi			Ne-romi		
	Total	Urbană	Rurală	Total	Urbană	Rurală
<b>N</b>	<b>6.064</b>	2.572	3.492	<b>230.377</b>	124.275	106.102
%	<b>100</b>	100	100	<b>100</b>	100	100
Persoane care nu și-au încheiat încă studiile	<b>7</b>	7	6	<b>12</b>	12	11
Fără școlarizare formală	<b>12</b>	11	13	<b>1</b>	0	1
Primar, clasele 1-4	<b>32</b>	29	34	<b>3</b>	1	5
Mediu, clasele 5-8	<b>37</b>	35	39	<b>17</b>	8	29
Profesional/ucenicie	<b>8</b>	11	5	<b>23</b>	20	26
Liceu, clasele 9-12*	<b>5</b>	7	3	<b>29</b>	34	23
Postsecundar sau școală de maiștri	<b>0</b>	0	0	<b>4</b>	6	2
Terțiar, pe termen scurt și lung	<b>0</b>	0	0	<b>12</b>	18	3

Sursa: INS, ABF 2008-2012. Note: \* liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. celulele evidențiate indică valori vizibil mai mari.

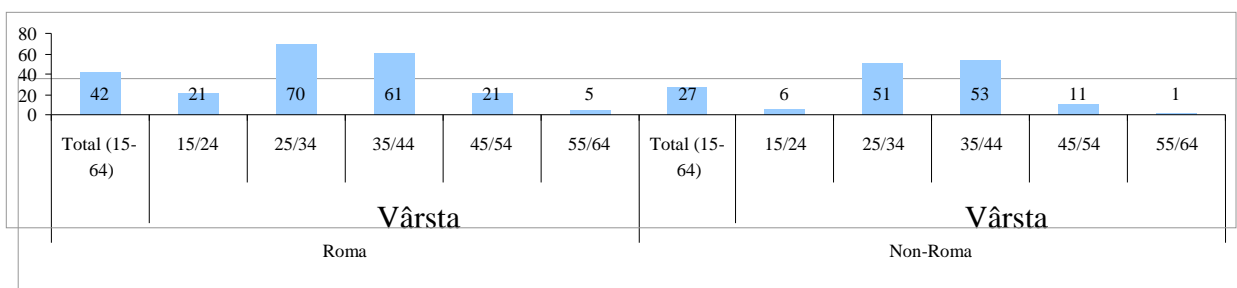
TABELUL ANEXĂ 3-6: DISTRIBUȚIA ROMILOR ȘI A NE-ROMILOR ÎN VÂRSTĂ DE 15-64 DE ANI, ÎN FUNCȚIE DE STATUTUL PROFESIONAL ȘI CATEGORIILE DE VÂRSTĂ

Categoriile de vârstă	Activ (%)	Inactiv (%)	Persoane care nu și-au încheiat încă studiile (%)	Pensionari (%)	NEET Persoană care nu este încadrată profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (%)	Total (%)	Total (N)	
								(A)
Ne-romi	15/24	33	67	60	0	7	100	38.611
	25/34	86	14	1	0	12	100	35.353
	35/44	87	13	0	2	11	100	51.400
	45/54	75	26	0	15	11	100	49.772
	55/64	32	68	0	62	7	100	55.241
Romi	15/24	48	52	23	0	29	100	1.556

25/34	65	36	0	0	36	100	1.350
35/44	67	33	0	1	32	100	1.353
45/54	60	40	0	10	30	100	1.035
55/64	39	61	0	35	26	100	770

Sursa: INS, ABF 2008-2012. Note: populația activă stabilită ca procent din angajați și șomeri din populația totală în vârstă de muncă. Populația inactivă stabilită ca procent din elevi/studenți, pensionari, persoane casnice și alte persoane dependente (15-64) din populația totală în vârstă de muncă. Datele privind principalul statut profesional din ultimele 12 luni, așa cum au declarat respondenții. celulele evidențiate indică valori vizibil mai mari.

FIGURA ANEXĂ 3-1: PROPORȚIA ROMILOR ȘI A NE-ROMILOR ÎN VÂRSTĂ DE 15-64 DE ANI, ÎN GOSPODĂRII CU COPII SUB 15 ANI (%)



Sursa: INS, ABF 2008-2012.

TABELUL ANEXĂ 3-7: PROFILUL SALARIAȚILOR

		Ne-romi	Romi
<b>Dimensiune a eșantionului</b>	N	91.002	723
	%	100	100
<b>Zonă</b>	Urbană	74	67
	Rurală	26	33
<b>Gen</b>	Bărbați	55	63
	Femei	45	37
<b>Categoriile de vârstă</b>	15/24	7	11
	25/34	31	36
	35/44	32	32
	45/54	22	15
	55/64	8	7
<b>Educație</b>	Fără școlarizare formală	0	1

	Primar, clasele 1-4	0	20
	Mediu, clasele 5-8	6	43
	Profesional/ucenicie	24	19
	Liceu, clasele 9-12**	40	15
	Postsecundar sau școală de maiștri	6	1
	Terțiar, pe termen scurt și lung	23	2
<b>Categorie</b>	Manageri, legiuitori	3	*
<b>profesională</b>	Specialiștii	16	*
	Tehnicienii și specialiști asociați	11	3
	Funcționari administrativi	7	1
	Lucrători în servicii și vânzări	17	18
	Lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit	1	*
	Meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal	22	17
	Operatori și asamblori la mașini și instalații	15	13
	Lucrători necalificați	8	46

Sursa: INS, ABF 2008-2012. Note: \* mai puțin de 5 clase. \*\* Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. celulele evidențiate indică valori vizibil mai mari.

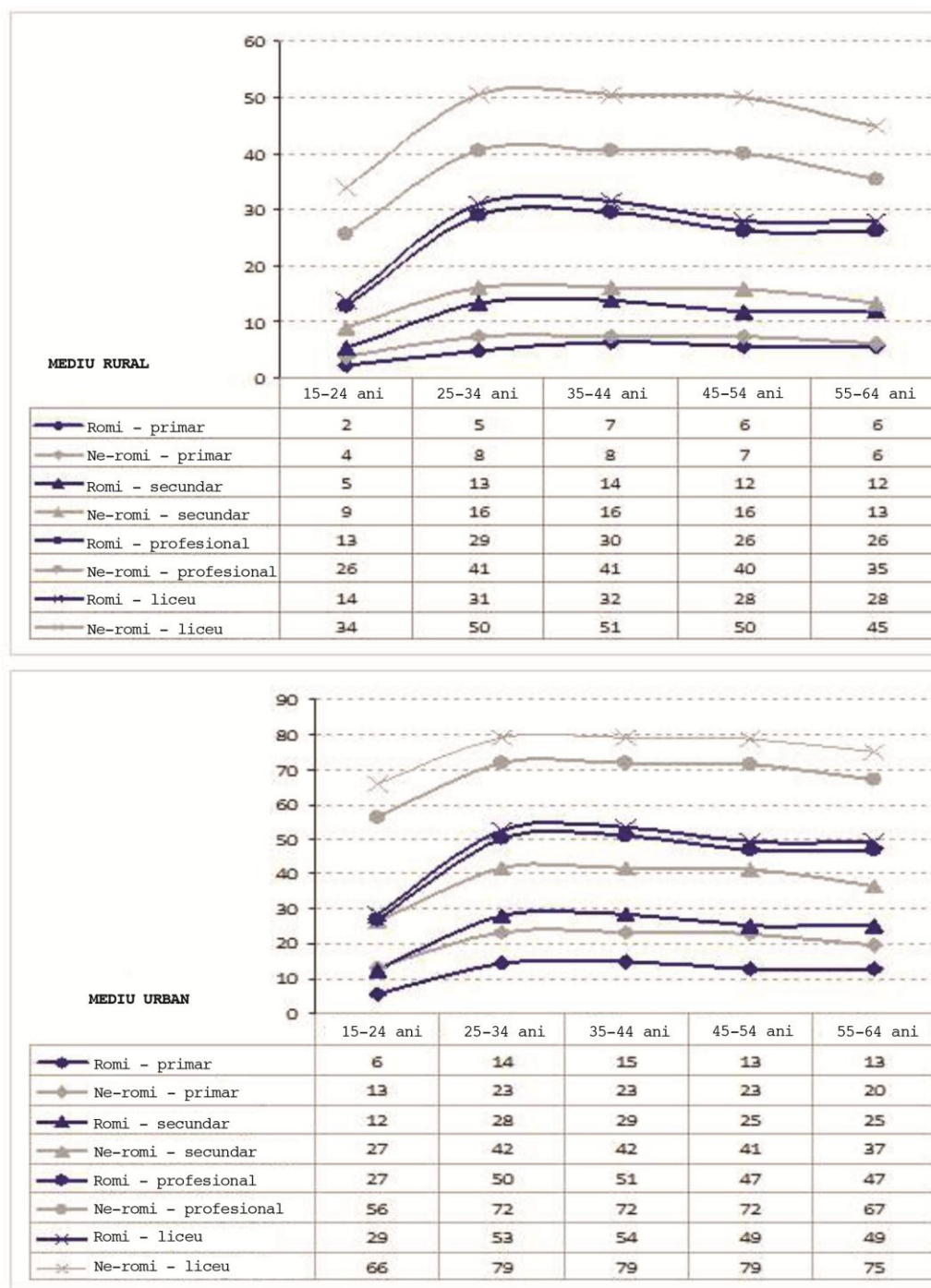
**TABELUL ANEXĂ 3-8: REGRESIE LOGISTICĂ CE ESTIMEAZĂ „A FI SALARIAT SAU PATRON” FAȚĂ DE „A FI LUCRĂTOR PE CONT PROPRIU, ȘOMER SAU CASNICĂ”.**

	Raporturile de probabilitate			
	Modelul 1	Modelul 2	Modelul 3	Modelul 4
Constantă	0,19***	0,03***	0,02***	0,02***
Ne-romi față de romi	5,3***	5,65***	1,89***	1,69***
Urban față de rural		5,1***	3,72***	2,5***
Bărbați față de femei		1,92***	1,8***	1,8***
Bărbați urban*		0,87***	0,9***	0,91***
25/34 ani față de 16/24		2,06***	2***	2,78***
25/44 ani față de 16/24 ani		2,47***	2,01***	2,86***
45/54 ani față de 16/24 ani		1,97***	1,97***	2,42***
55/64 ani față de 16/24 ani		1,14***	1,6***	2,42***
Nr. de copii (< 15 ani)		0,85***	0,87***	0,87***
Nr. de copii (< 15 ani) * bărbați		1,12***	1,13***	1,13***
Învățământ secundar față de școală primară			2,29***	2,31***
Școală profesională față de școală primară			8,03***	6,04***

Liceu față de școală primară			12,02***	6,63***
Învățământ secundar * ne-romi				1,03
Școală profesională * ne-romi				1,39**
Liceu * ne-romi				1,89***
25/34 de ani * ne-romi				0,71**
25/44 de ani * ne-romi				0,69**
45/54 de ani * ne-romi				0,81
55/64 de ani * ne-romi				0,65**
Urban * romi				1,5***
Pseudo R <sup>2</sup>	0,0116	0,1356	0,1947	0,195

*Sursa:* INS, ABF 2008-2012. Note: eșantionul constă din persoane cu vârste între 15 și 64 de ani care sunt sau ar putea să fie pe piața muncii, dar persoanele fără educație sau cu educație superioară nu sunt incluse în analiză deoarece doar puțini romi din eșantion care nu au educație sau cu educație superioară au fost angajați. Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. \* p<0,1; \*\* p<0,05; \*\*\* p<0,01.

FIGURA ANEXĂ 3-2: PROBABILITATEA ESTIMATĂ DE A FI ANGAJAT SAU ANGAJATOR (%)



Sursa: INS, ABF 2008-2012. Note: probabilitățile au fost estimate cu modelul de regresie logistică 4 indicat în tabelul anterior. Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10.

TABELUL ANEXĂ 3-9: DISTRIBUȚIA ANGAJAȚILOR ROMI ȘI NE-ROMI ÎN FUNCȚIE DE NIVELUL DE EDUCAȚIA ȘI PROFESIA PRACTICATĂ LA PRINCIPALUL LOC DE MUNCĂ

	Școală primară	Învățământ secundar	Profesională/de ucenici	Liceu
<b>ROMI</b>				
Total - N	136	313	149	100
- %, din care:	100	100	100	100
Lucrători în servicii și vânzări	16	16	12	41
Meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal	17	12	31	12
Operatori și asamblori la mașini și instalații	1	15	22	12
Alte ocupații calificate	0	2	6	18
Ocupații elementare (lucrători necalificați)	66	56	28	17
<b>NE-ROMI</b>				
Total - N	392	5.681	22.335	36.949
- %, din care:	100	100	100	100
Lucrători în servicii și vânzări	18	20	15	26
Meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal	21	25	44	23
Operatori și asamblori la mașini și instalații	6	14	25	18
Alte ocupații calificate	2	3	5	27
Ocupații elementare (lucrători necalificați)	53	38	11	7

Sursa: INS, ABF 2008-2012. Notă: Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10.

TABELUL ANEXĂ 3-10: REGRESIUNE LOGISTICĂ CE ESTIMEAZĂ „ACTIVITATE CALIFICATĂ” FAȚĂ DE „OCUPAȚII ELEMENTARE/ACTIVITATE NECALIFICATĂ” PENTRU ANGAJAȚI

	Raporturile de probabilitate						
	Modelul 1	Modelul 2	Modelul 3	Modelul 4	Modelul 5	Modelul 6	Modelul 7
Constantă	1,12***	0,42***	0,18***	0,26***	0,26***	0,67*	0,9
Ne-romi față de romi	6,90***	7,15***	2,38***	2,37***	2,17***	1,36**	0,96
Urban față de rural		2,17***	1,65***	1,47***	0,52***	0,27***	0,26***
Bărbați față de femei		1,36***	1,41***	0,81	0,79	0,78	0,79***
25/34 ani față de 16/24		1,44***	1,47***	1,46***	1,46***	1,46***	1,46***
25/34 ani față de 16/24		1,56***	1,3***	1,29***	1,3***	1,3***	1,29***
45/54 ani față de 16/24 ani		1,41***	1,41***	1,4***	1,41***	1,41***	1,4***
55/64 ani față de 16/24 ani		1,17***	1,52***	1,49***	1,5***	1,5***	1,5***
Învățământ secundar față de școală primară			1,7***	1,54***	1,21	1,25	1,01
Școală profesională față de școală primară			7,91***	5,16***	3,37***	3,57***	1,72*
Liceu față de școală primară			14,63***	11,39***	5,64***	5,99***	3,41***
Învățământ secundar * bărbați				1,15	1,08	1,1	1,09
Școală profesională * bărbați				2,03***	1,98***	2,01***	2***
Liceu * bărbați				1,51**	1,55**	1,57**	1,56**
Urban * bărbați				1,24***	1,31***	1,32***	1,32***
Învățământ secundar * urban					1,76***	1,54**	1,62**
Școală profesională * urban					2,62***	2,22***	2,35***
Liceu * urban					4,07***	3,43***	3,62***
Urban * ne-romi						2,3***	2,22***
Învățământ secundar * ne-romi							1,31
Școală profesională * ne-romi							2,22***
Liceu * ne-romi							1,87***
Pseudo R <sup>2</sup>	0,011	0,035	0,117	0,119	0,123	0,124	0,124

*Sursa:* INS, ABF 2008-2012. Note: Eșantionul constă din persoane cu vârste între 15 și 64 de ani, dar persoanele fără educație sau cu educație superioară nu sunt incluse în analiză deoarece doar puțini romi din eșantion care nu au educație sau cu educație superioară au fost angajați. Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. \* p<0,1; \*\* p<0,05; \*\*\* p<0,01.

TABELUL ANEXĂ 3-11: FACTORI DETERMINANȚI AI SALARIILOR PENTRU ANGAJAȚII ROMI ȘI NE-ROMI: REGRESIE PRIN METODA CELOR MAI MICI PĂTRATE (OSL), VARIABILĂ DEPENDENTĂ: LN(SALARIU)

	Modelul 1	Modelul 2	Modelul 3	Modelul 4	Modelul 5
Constantă	6,6***	6,25***	5,98***	6,03***	6,03***
Romi față de ne-romi	-0,2***	-0,2***	-0,06***	-0,06***	0,05*
Urban față de rural		0,12***	0,09***	0,09***	0,09***
Bărbați față de femei		0,22***	0,23***	0,14***	0,15***
25/34 ani față de 16/24		0,1***	0,1***	0,04***	0,04***
25/34 ani față de 16/24		0,17***	0,16***	0,09***	0,09***
45/54 ani față de 16/24 ani		0,18***	0,18***	0,13***	0,13***
55/64 ani față de 16/24 ani		0,18***	0,21***	0,22***	0,22***
Învățământ secundar față de școală primară			0,11***	0,11***	0,11***
Școală profesională față de școală primară			0,24***	0,24***	0,24***
Liceu față de școală primară			0,34***	0,34***	0,34***
25/34 ani * bărbați				0,1***	0,1***
35/44 ani * bărbați				0,12***	0,12***
45/54 ani * bărbați				0,08***	0,08***
55/64 ani * bărbați				0,002	0,001
Urban * romi					-0,09***
Bărbați * romi					-0,09***
R <sup>2</sup>	0,003	0,114	0,150	0,152	0,152

*Sursa:* INS, ABF 2008-2012. Note: Eșantionul constă din persoane cu vârste între 15 și 64 de ani, dar persoanele fără educație sau cu educație superioară nu sunt incluse în analiză deoarece doar doar romi din eșantion care nu au educație sau cu educație superioară au fost angajați. Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. \* p<0,1; \*\* p<0,05; \*\*\* p<0,01.



TABELUL ANEXĂ 3-12: FACTORI DETERMINANȚI AI SALARIILOR PENTRU ANGAJAȚII ROMI: REGRESIE PRIN METODA CELOR MAI MICI PĂTRATE (OSL), VARIABILĂ DEPENDENTĂ: LN(SALARIU)

	Modelul 1	Modelul 2	Modelul 3	Modelul 4
Constantă	6,32***	5,85***	5,81***	5,84***
„Meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal” față de „lucrători necalificați/lucrători în servicii și vânzări”	0,19***	0,17***	0,13***	0,1**
„Operatori și asamblori la mașini și instalații” față de „lucrători necalificați/lucrători în servicii și vânzări”	0,28***	0,29***	0,26***	0,19***
Urban față de rural		0,05*	0,04	0,01
Bărbați față de femei		0,13***	0,12***	0,12***
Vârstă		0,02**	0,02**	0,02**
Vârsta^2		-0,0002*	-0,0002**	-0,0002**
Școală primară față de învățământ secundar			-0,02	-0,03
Școală profesională față de învățământ secundar			0,12***	0,11***
Liceu față de învățământ secundar			0,15***	0,16***
„Meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal” * urban				0,06
„Operatori și asamblori la mașini și instalații” * urban				0,17**
R <sup>2</sup>	0,1053	0,1507	0,1869	0,1937

*Sursa:* INS, ABF 2008-2012. Note: eșantionul constă din salariați romi cu vârste între 15 și 64 de ani, care au absolvit școala primară sau liceul și cu una din următoarele patru ocupații: 1. lucrători în servicii și vânzări, 2. meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal, 3. operatori și asamblori la mașini și instalații, 4. ocupații elementare (lucrători necalificați). Nr. de cazuri: 653. Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. \* p<0,1; \*\* p<0,05; \*\*\* p<0,01.

TABELUL ANEXĂ 3-13: SALARIILE ESTIMATE PENTRU ANGAJAȚII ROMI ÎN FUNCȚIE DE GEN (LEI, PREȚURI DIN DECEMBRIE 2012)

	Bărbați	Femei
18 ani, rural, învățământ secundar, muncitor necalificat	506	449
18 ani, rural, învățământ profesional, muncitor necalificat	567	504
18 ani, rural, liceu, muncitor necalificat	591	525
18 ani, rural, învățământ secundar, artizan	560	497
18 ani, rural, învățământ secundar, operator la instalații/mașini	609	541
18 ani, urban, învățământ secundar, muncitor necalificat	509	452
18 ani, urban, învățământ secundar, operator la instalații/mașini	729	647

*Sursa:* INS, ABF 2008-2012. Note: venituri estimate folosind coeficienții din modelul 4 indicat în tabelul anexă 1-10. Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10.

TABELUL ANEXĂ 3-14: VENITUL ESTIMAT PENTRU BĂRBAȚII ROMI DE 18 ANI ÎN FUNCȚIE DE NIVELUL DE EDUCAȚIE, CLASA PROFESIONALĂ ȘI REȘEDINȚĂ (LEI, LA PREȚURILE DIN DECEMBRIE 2012)

	Școală primară	Învățământ secundar	Școală profesională	Liceu
Muncitor necalificat, rural	492	506	567	591
Artizan, rural	544	560	628	654
Operator la instalații/mașini, rural	592	609	683	712
Operator la instalații/mașini, urban	708	729	817	851

*Sursa:* INS, ABF 2008-2012. Note: venituri estimate folosind coeficienții din modelul 4 indicat în tabelul anexă 1-10. Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10.

TABELUL ANEXĂ 3-15: PROFILUL LUCRĂTORILOR PE CONT PROPRIU CE DESFĂȘOARĂ ACTIVITĂȚI NEAGRICOLE

		Ne-romi	Romi
<b>Dimensiune a eșantionului</b>	<b>N</b>	<b>10.160</b>	<b>934</b>
	<b>%</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
<b>Zonă</b>	Urbană	41	56
	Rurală	59	44
<b>Gen</b>	Bărbați	77	82
	Femei	23	18
<b>Categoriile de vârstă</b>	15/24	15	24
	25/34	33	30
	35/44	29	26
	45/54	17	15
	55/64	6	6
<b>Educație</b>	Fără școlarizare formală	0	13
	Primar, clasele 1-4	3	34
	Mediu, clasele 5-8	25	41
	Profesional/de ucenici	35	8
	Liceu, clasele 9-12*	31	3
	Postsecundar sau școală de maiștri	1	0
	Terțiar, pe termen scurt și lung	5	0
<b>Categorie profesională</b>	Lucrători în servicii și vânzări	8	6
	Meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal	40	20
	Muncitori necalificați	40	70
	Alte ocupații	12	4

Sursa: INS, ABF 2008-2012. Note: \* liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. Celulele evidențiate indică valori vizibil mai mari.

TABELUL ANEXĂ 3-16: DISTRIBUȚIA ROMILOR ȘI A NE-ROMILOR LUCRĂTORI PE CONT PROPRIU (15-64 DE ANI), ÎN FUNCȚIE DE NIVELUL DE EDUCAȚIE ȘI PRINCIPALA OCUPAȚIE (%)

		Muncitori i necalifica ți	Meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal	Alte ocupații calificate	Total (%)	Total (N)
<b>Romi</b>	Fără școală formală	81	19	0	100	117
	Școală primară	78	14	8	100	352
	Învățământ secundar	68	21	11	100	351
	Profesional/de ucenici	41	38	22	100	72
	Liceu**	49	39	12	100	41
	Post-secundar sau superior	*	*	*	*	1
<b>Ne-romi</b>	Fără școală formală	88	*	*	100	44
	Școală primară	68	22	10	100	340
	Învățământ secundar	55	34	11	100	2.459
	Profesional/de ucenici	33	53	14	100	3.582
	Liceu**	36	39	25	100	3.139
	Post-secundar sau superior	15	14	71	100	596

Date: INS, ABF 2008-2012. Note: \* mai puțin de 5 clase. \*\* Liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10.

TABELUL ANEXĂ 3-17: VENITURILE LUNARE ALE ROMILOR ȘI A NE-ROMILOR LUCRĂTORI PE CONT PROPRIU (15-64 DE ANI)

	Muncitori necalificați		Meșteșugari și lucrători în meserii de tip artizanal	
	Ne-romi	Romi	Ne-romi	Romi
Dimensiune a eșantionului	3.962	659	4.162	193
Procent din persoanele <b>fără</b> venituri ne-agricole în ultima lună (%)	53	42	34	8
Procent din persoanele cu venituri ne-agricole în ultima lună (%)	47	58	66	92
Venit mediu din activități independente ne-agricole pentru persoanele cu astfel de venituri care nu au fost zero în ultima lună (lei, în termeni reali pentru luna decembrie 2012)	437	395	708	584
Venit mediu din activități independente ne-agricole pentru toți lucrătorii pe cont propriu care nu desfășoară activități agricole (incluzând persoanele cu venituri zero în ultima lună) (lei, în termeni reali pentru luna decembrie 2012)	207	229	467	536

Sursa: INS, ABF 2008-2012.

TABELUL ANEXĂ 3-18: STATUTUL PROFESIONAL, ÎN FUNCȚIE DE GEN, ZONĂ ȘI ETNIE

	Romi				Ne-romi			
	Gen		Zonă		Gen		Zonă	
	Bărbați	Femei	Urbană	Rurală	Bărbați	Femei	Urbană	Rurală
Salariat	16	10	18	9	47	38	54	26
Lucrători pe cont propriu ce nu desfășoară activități în agricultură	26	6	18	14	8	2	4	7
Lucrători pe cont propriu ce desfășoară activități în agricultură	22	15	5	33	13	12	1	27
Șomer	11	9	12	8	6	4	6	4
Pensionar	5	5	7	3	12	16	15	13
Elev, student	7	6	7	6	12	12	12	11
Casnică	7	46	29	24	2	15	7	10
Alții (persoane în întreținere etc.)	5	4	5	4	2	1	1	2
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

Sursa: INS, ABF 2008-2012.

TABELUL ANEXĂ 3-19: PROFILUL LUCRĂTORILOR PE CONT PROPRIU CE DESFĂȘOARĂ ACTIVITĂȚI AGRICOLE ROMI ȘI NE-ROMI (15-64 DE ANI)

		Ne-romi	Romi
<b>Dimensiunea a eșantionului</b>	N	29.757	1.228
	%	100	100
<b>Zonă</b>	Urbană	7	12
	Rurală	93	88
<b>Gen</b>	Bărbați	51	60
	Femei	49	40
<b>Categoriile de vârstă</b>	15/24	13	25
	25/34	25	30
	35/44	28	21
	45/54	21	15
	55/64	14	7
<b>Educație</b>	Fără școlarizare formală	1	14
	Primar, clasele 1-4	7	39
	Mediu, clasele 5-8	45	40
	Profesional/de ucenici	26	5
	Liceu, clasele 9-12*	20	3
	Post-secundar sau școală de maiștri	0	0
	Terțiar, pe termen scurt și lung	1	0

Sursa: INS, ABF 2008-2012. Note: \* liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10. Celulele evidențiate indică valori vizibil mai mari.

TABELUL ANEXĂ 3-20: VENITURILE LUNARE ALE LUCRĂTORILOR PE CONT PROPRIU CE DESFĂȘOARĂ ACTIVITĂȚI AGRICOLE, ROMI ȘI NE-ROMI (15-64 DE ANI)

	Ne-romi	Romi
Dimensiune a eșantionului	29.757	1.228
Procent din persoanele <b>fără</b> venituri agricole în bani în ultima lună (%)	62	49
Procent din persoanele <b>cu</b> venituri agricole în bani în ultima lună (%)	38	51
Venit mediu din activități independente agricole pentru persoanele cu astfel de venituri care nu au fost zero în ultima lună (lei, în termeni reali pentru luna decembrie 2012)	473	332
Venit mediu din activități independente agricole pentru toți lucrătorii pe cont propriu care desfășoară activități agricole (incluzând persoanele cu venituri zero în ultima lună) (lei, în termeni reali pentru luna decembrie 2012)	179	171

Sursa: INS, ABF 2008-2012.

TABELUL ANEXĂ 3-21: ESTIMĂRILE CONSUMULUI LUNAR DIN PROPRIA GOSPODĂRIE (G) (LEI, PREȚUIRILE DIN LUNA DECEMBRIE 2012)

	Mediu pe G		Mediu pe cap de locuitor		
	G fără membri romi	HH membri romi	G fără membri romi	Membri romi ai G	
<b>Urban</b>	Valoarea medie pentru G <b>fără</b> membri care lucrează pe cont propriu în agricultură	151	143	61	40
	Valoarea medie pentru G <b>cu un</b> membru care lucrează pe cont propriu în agricultură	359	224	112	59
	Valoarea medie pentru G <b>cu doi sau mai mulți</b> membri care lucrează pe cont propriu în agricultură	511	415	124	88
<b>Rurală</b>	Valoarea medie pentru G <b>fără</b> membri care lucrează pe cont propriu în agricultură	267	206	119	62
	Valoarea medie pentru G <b>cu un</b> membru care lucrează pe cont propriu în agricultură	367	258	126	76
	Valoarea medie pentru G <b>cu doi sau mai mulți</b> membri care lucrează pe cont propriu în agricultură	486	288	124	63

Sursa: INS, ABF 2008-2012.

TABELUL ANEXĂ 3-22: PROFILUL PERSOANEI CARE NU ESTE ÎNCADRATĂ PROFESIONAL ȘI NU URMEAZĂ NICIUN PROGRAM EDUCAȚIONAL SAU DE FORMARE (NEET)

		Șomer		Persoane casnice		NEET	
		Ne-romi	Romi	Ne-romi	Romi	Ne-romi	Romi
<b>Dimensiune a eșantionului N</b>	-	<b>10.043</b>	<b>594</b>	<b>18.737</b>	<b>1.566</b>	<b>28.780</b>	<b>2.160</b>
	- %	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
Urban		71	59	50	54	58	55
Rural		29	41	50	47	42	45
Bărbați		61	56	13	13	31	25
Femei		39	44	87	87	69	75
<b>Categoriile de vârstă</b>							
15/24		25	37	13	23	17	27
25/34		30	29	28	34	29	33
35/44		24	21	26	22	25	22
45/54		16	9	22	13	19	12
55/64		5	4	12	8	10	6
<b>Educație</b>							
Fără școlarizare formală		1	11	1	17	1	15
Primar, clasele 1-4		3	30	5	39	4	36
Mediu, clasele 5-8		15	44	32	36	25	39
Profesional/de ucenici		28	10	23	5	25	6
Liceu, clasele 9-12*		40	5	35	3	36	4
Post-secundar sau școală de maiștri		3	0	1	0	2	0
Terțiar, pe termen scurt și lung		12	0	4	0	7	0

Sursa: INS, ABF 2008-2012. Note: \* liceul include și primele clase de liceu, clasele 9-10.



TABELUL ANEXĂ 3-23: ANALIZA LATENTĂ A CLASEI PRIVIND ROMII CARE NU SUNT ÎNCADRAȚI PROFESIONAL ȘI NU URMEAZĂ NICIUN PROGRAM EDUCAȚIONAL SAU DE FORMARE (NEET)

	Grupul 1	Grupul 2	Grupul 3	Grupul 4	Grupul 5	Grupul 6	Grupul 7	
	Femei, sub 45 de ani, cu copii, care nu pot să înceapă să muncească	Femei, sub 45 de ani, cu copii, care caută un loc de muncă	Romi needucați mai în vârstă, fără copii, care nu caută un loc de muncă	Tineri, fără copii, care pot să înceapă să muncească	Romi din zona urbană, cu formare profesională, fără copii, care pot să înceapă să muncească	Bărbați, cu vârste de 25-44 de ani, care caută un loc de muncă	Persoane mai în vârstă, fără copii, care caută un loc de muncă	
<b>Dimensiunea grupului (%)</b>	<b>40</b>	<b>7</b>	<b>16</b>	<b>14</b>	<b>4</b>	<b>13</b>	<b>7</b>	
<b>Vârsta</b>	15/24	22	20	0	95	7	26	0
	25/34	49	49	4	5	36	50	7
	35/44	25	26	24	0	41	21	30
	45/54	4	4	42	0	14	3	40
	55/64	0	0	30	0	2	0	22
<b>Care caută un loc de muncă</b>	Care caută un loc de muncă și ar putea să înceapă să muncească în 15 zile	1	71	1	47	42	74	67
	Care nu caută un loc de muncă, dar care ar putea să înceapă să muncească în 15 zile	5	16	4	21	21	15	17
	Care nu caută un loc de muncă și care nu ar putea să înceapă să muncească în 15 zile	95	13	95	32	37	11	15
<b>Gen și copii</b>	Bărbați	0	0	8	34	49	97	60
	Femei fără copii <15	11	9	90	65	51	3	40
	Femei cu copii <15	89	91	2	0	0	0	0

<b>Zonă</b>	Urbană	47	67	58	60	100	53	53
	Rurală	53	33	42	40	0	47	47
<b>Educație</b>	Fără școlarizare formală	15	9	27	8	0	12	18
	Primar, clasele 1-4	38	33	43	31	2	36	40
	Mediu, clasele 5-8	39	46	27	47	28	43	36
	Profesional/de ucenici	7	12	3	13	70	9	6

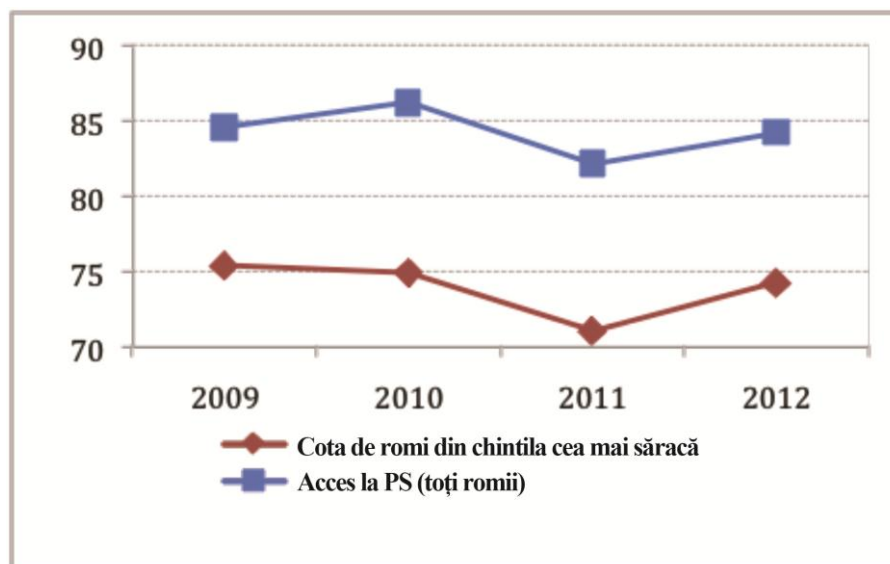
*Sursa:* INS, ABF 2008-2012. Note: dimensiunile grupurilor sunt procente din NEET total pentru romi (N=2,074).

## 4 PROTECȚIA SOCIALĂ

*Pe lângă Ocuparea forței de muncă, protecția socială este o a doua componentă crucială a dimensiunii Oportunități de câștig pentru familii. Acest capitol examinează gradul în care protecția socială contribuie la reducerea sărăciei în comunitățile romilor. El analizează acoperirea principalelor programe de asigurări sociale și asistență socială, vizând acuratețea și cota beneficiilor provenite din mecanismele de protecție socială la care pot face apel romii, în special celor mai săraci dintre ei. Impactul asupra reducerii sărăciei al diverselor programe de protecție socială este, de asemenea, supus investigației, precum și impactul acestora asupra ocupării forței de muncă și a sănătății. În cele din urmă, sunt discutate aspectele instituționale și de implementare. Principala recomandare cu privire la protecția socială este de a facilita tranziția la angajare prin intermediul conceperii unor scheme adecvate de beneficii sociale.*

**În pofida accesului larg la programe protecție socială, gospodăriile rome rămân în mare măsură sub pragul sărăciei (a se vedea Figura 4-1).** Nouă din zece gospodării rome au acces la cel puțin un program de protecție socială din România, dar trei din cinci gospodării rome continuă să rămână în cea mai săracă cincime<sup>137</sup> a distribuției veniturii (ABF 2009-2012). În timp ce corelația dintre nivelurile ridicate ale sărăciei și participarea ridicată a romilor la programele de protecție socială arată că programele de protecție socială ajung la persoanele cele mai sărace, totodată se pune sub semnul întrebării eficiența protecției sociale în reducerea sărăciei în cadrul gospodăriilor rome.

FIGURA 4-1: RATELE SĂRĂCIEI ȘI ACCESUL LA PROTECȚIE SOCIALĂ – 2009/2012



### 4.1 PANORAMA SISTEMULUI DE PROTECȚIE SOCIALĂ

**Asemenea majorității țărilor din Europa de est, România are în funcțiune un amplu sistem**

<sup>137</sup> Folosind Ancheta bugetelor de familie din România din 2009 până în 2012 și metodologia EUROSTAT privind pragul relativ de sărăcie (60 de procente din venitul mediu echivalat), populația sub pragul sărăciei corespunde exact celei mai sărace cincimi.

**de protecție socială, cuprinzând (i) o componentă contributivă de asigurări sociale, (ii) programele contributive privind piața muncii și (iii) beneficii necontributive de asistență socială.** Asigurările sociale includ beneficii precum pensiile, indemnizațiile pentru concedii de maternitate și medicale, ajutoare de handicap și pensiile de urmaș. Programele privind piața muncii includ indemnizațiile de șomaj și sumele plătite la concediere. Asistența socială include beneficii aferente unor programe care vizează, în majoritatea cazurilor, gospodăriile cu venituri mici și gospodăriile vulnerabile: venitul minim garantat (VMG), Alocația de susținere a familiei (ASF), alocațiile pentru copii, ajutoarele pentru căldură, pensiile sociale, pensiile de urmaș și de veteran și ajutoarele de handicap, precum și Alocația de stat pentru copil (ASC) și bursele. 84 de procente din populația României au acces la protecția socială, 45 de procente dintre gospodării primind ajutoare de la asigurările sociale, 2 procente primind sume transferate de pe piața muncii, iar 62 de procente primind ajutoare de la asistența socială<sup>138</sup> (ABF 2012). Deoarece în România pensiile contributive constituie unul dintre principalele transferuri de venit către persoanele cele mai vulnerabile (o cincime din venitul pe gospodărie în comunitățile rome), analiza din acest capitol nu include doar rețelele de securitate socială, ci și asigurările sociale.

TABELUL 6: PROGRAMELE DE PROTECȚIE SOCIALĂ DIN ROMÂNIA

	Asigurări sociale	Programe privind piața muncii	Asistență socială
<b>Programe</b>	Pensie	Ajutor de șomaj	Venit minim garantat (VMG)
	Concediu de maternitate	Plăți aferente concedierilor din motive economice	Alocația de stat pentru copii (ASC)
	Concediu medical		Alocația de susținere a familiei (ASF)
	Pensie de handicap		Ajutor de creștere a minorilor
	Pensie de urmaș		Ajutoare pentru căldură
			Pensie socială
			Pensie de urmaș și de veteran
			Ajutor de handicap
			Burse
<b>Acoperire</b>	45 la sută	2 la sută	62 la sută

Sursa: ABF 2012. Notă: Acoperirea se referă la acoperirea națională (gospodării rome și ne-rome)

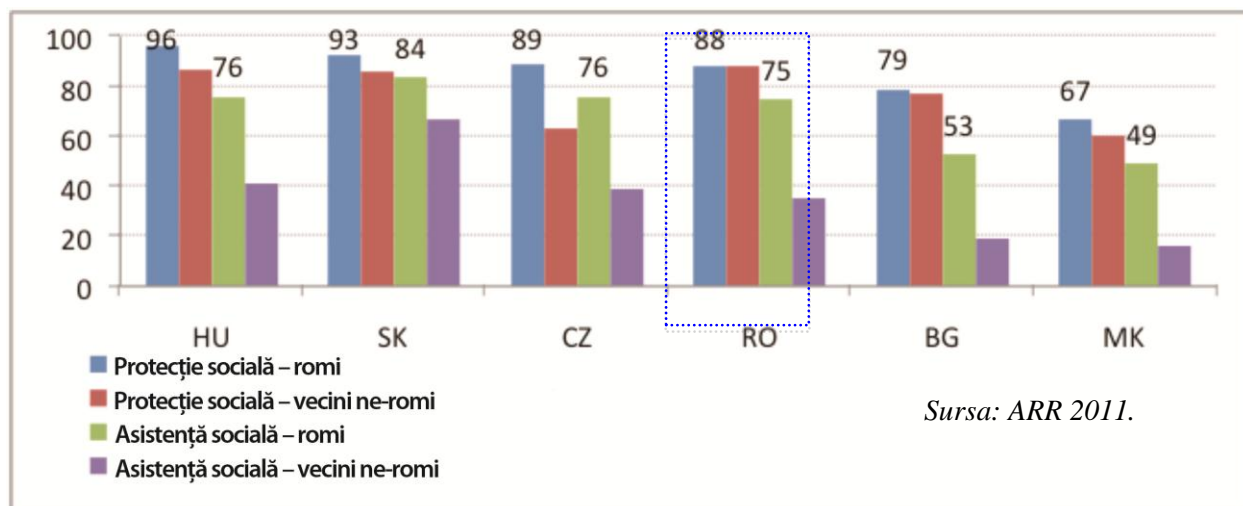
**Accesul la protecția socială în rândul romilor din România este ridicat: nouă din zece gospodării rome raportează unul sau mai multe transferuri de protecție socială<sup>139</sup>.** Aceste cifre sunt mărite de accesul la asistență socială: între 75 și 85 la sută din familiile rome sunt beneficiare ale rețelelor de securitate socială (cartiere compacte din ARR și respectiv romi

<sup>138</sup> Totalul acestor trei categorii depășește 84 %, deoarece unele gospodării primesc mai multe tipuri de ajutoare simultan.

<sup>139</sup> Accesul la toate liniile de programe de protecție socială este extrem de similar pentru așezările divizate și pentru cele nedivizate (Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE, 2011), așa că prezentăm doar statisticile pentru romi luați în ansamblu.

autodeclarați din ABF). Ambele cifre – privind protecția socială și asistența socială<sup>140</sup> – sunt mari și comparabile cu ratele de acces din Republica Cehă, Ungaria și Slovacia (a se vedea Figure 4-2).

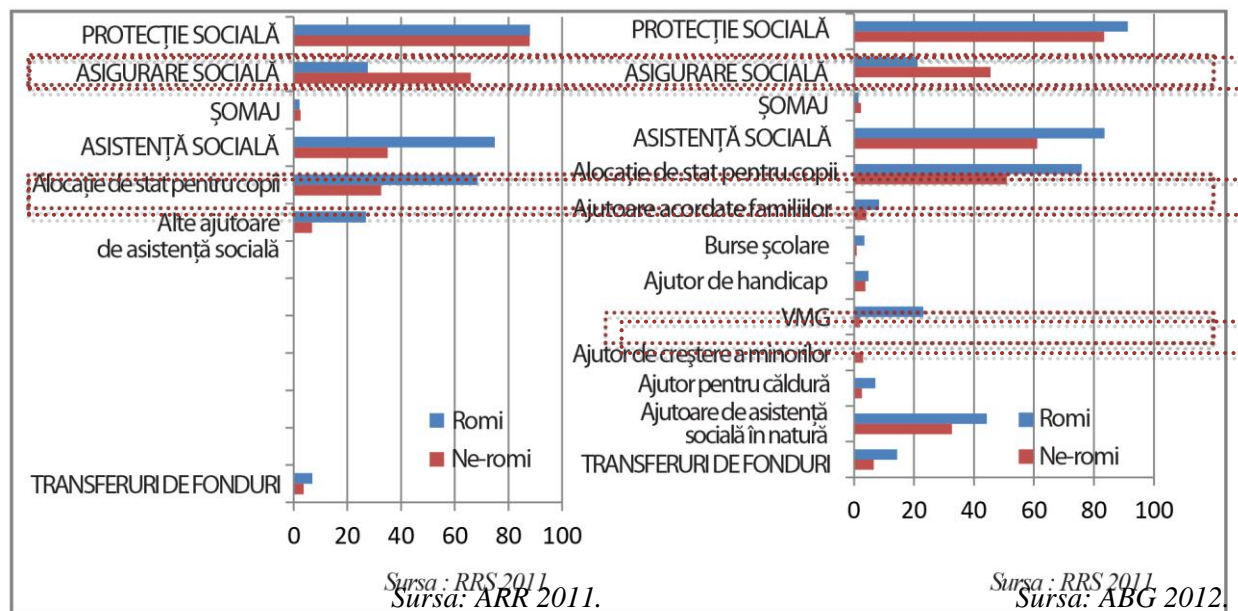
Figura 4-2: Principalele programe PS primite de romii din diverse țări



Deși luate în ansamblu, gospodăriile rome și cele învecinate ne-rome prezintă un acces similar (nouă gospodării din zece), ele prezintă diferențe majore din perspectiva accesului la asigurările sociale și la asistența socială (a se vedea figura 4-3). Există o probabilitate puțin mai mare (6,1 procente) ca gospodăriile rome să beneficieze de protecție socială, față de vecinii lor ne-romi (a se vedea Tabelul 8 din Anexe). Gospodăriile rome prezintă un acces mai limitat la programele de asigurări sociale, dar un acces mai mare la programele de asistență socială. În timp ce una din trei (28 de procente) gospodării rome din cartiere compacte are acces la pensii, această cifră ajunge la două treimi (66 de procente) din familiile ne-rome vecine. Pe de altă parte, trei din patru gospodării rome au acces la asistență socială, la care doar o treime (35 de procente) din gospodăriile ne-rome vecine au acces (ARR 2011). Deși cifrele sunt ușor diferite în ABF, tabloul rămâne similar: gospodăriile rome autodeclarate au doar jumătate din șansele de a primi asigurări sociale ale restului populației românești (21 față de 46 de procente), iar pentru asistență socială situația este inversă, cu o acoperire de 84, respectiv 61 de procente (ABF 2012).

<sup>140</sup> Asistența socială include ajutoarele de stat pentru copii și orice alte transferuri de asistență socială (concediu de maternitate, ajutoare pentru sărăcie și ajutoare ce țin de asistența socială locală, stipendii și burse școlare), în timp ce Protecția socială include asigurările sociale, pensiile contributive și ajutoarele de șomaj.

FIGURA 4-3: ACOPERIREA PROGRAMELOR DE PROTECȚIE SOCIALĂ



**Alocațiile de stat pentru copii, pensiile contributive și venitul minim garantat (VMG)**<sup>141</sup> sunt cele trei programe de protecție socială – asistență socială cu cea mai mare acoperire a gospodăriilor rome. Două din trei gospodării rome primesc alocații de stat pentru copii (69 de procente în cartierele compacte din ARR și 61 de procente în gospodăriile rome autodeclarate din ABF). Una din patru gospodării rome primește pensiile contributive (28 de procente în cartierele compacte din ARR și 21 de procente în gospodăriile rome autodeclarate din ABF).<sup>142</sup> În cele din urmă, VMG înregistrează cea de a treia cea mai mare acoperire a gospodăriile rome, cu 23 de procente din gospodării<sup>143</sup> (ABF 2012).

**Gospodăriile rome care beneficiază de programe de protecție socială sunt cel mai adesea familii mari, cu un nivel scăzut al educației și cu capi ai gospodăriilor neîncadrați în forța de muncă (a se vedea Figura 4-4 și Tabelul 8 din Anexe).** Majoritatea gospodăriilor rome care beneficiază de programe PS sunt alcătuite din 1 sau 2 copii și cel puțin doi adulți (42 de procente), urmate îndeaproape de familiile cu 3 sau mai mulți copii (33 de procente). Cotele respective ale acestor două grupuri cresc atunci când luăm în calcul doar gospodăriile rome care beneficiază de programe de asistență socială (47 și 38 de procente). Având în vedere faptul că alocațiile de stat pentru copii reprezintă programul cu cea mai mare sferă de acoperire, aceste

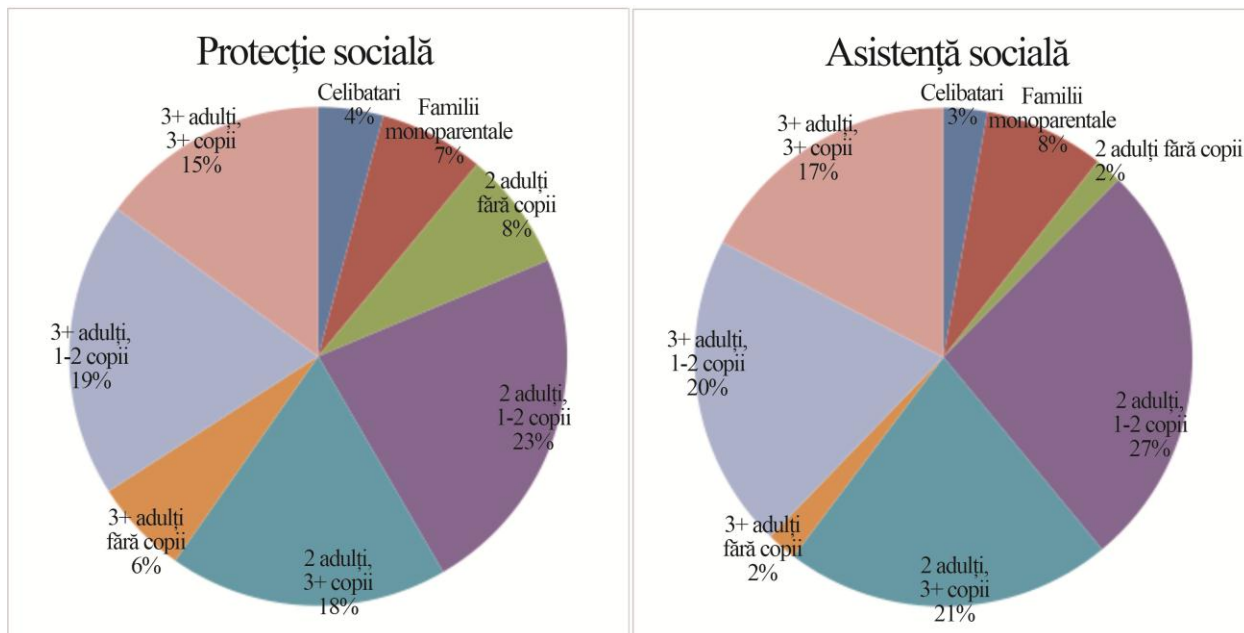
<sup>141</sup> ASC reprezintă un transfer universal de numerar către toți copiii cu vârsta sub 18 ani (sau mai mari, dacă sunt în continuare la studii), cu niveluri de ajutor diferențiate pentru toți copiii cu vârsta sub 2 ani și pentru copiii cu dizabilități. VMG reprezintă un transfer lunar de numerar care completează venitul familiei până la atingerea unui prag VMG. Membrii de familie adulți care pot munci fac obiectul unei solicitări de muncă și a unei solicitări de activare.

<sup>142</sup> Pensia pentru limită de vârstă (pensie necontributivă) are o acoperire foarte redusă în România, atât în rândul gospodăriilor ne-rome, cât și al celor rome (mai puțin de 0,2 procente din numărul total al gospodăriilor).

<sup>143</sup> ARR nu permite identificarea sferei de acoperire a VMG în cartierele compacte, deoarece regroupează toate programele de asistență socială, în afară de ASC.

rezultate nu sunt deloc surprinzătoare. În plus, majoritatea capilor de gospodărie ai familiilor beneficiare nu lucrează, ratele de participare la forța de muncă fiind de aproximativ 40 la sută. Două treimi dintre capii de gospodărie ai familiilor beneficiare nu au absolvit nicio formă de învățământ (a se vedea Figura 4-4 și Tabelul 8 din Anexe).

FIGURA 4-4: STRUCTURA GOSPODĂRIILOR BENEFICIARILOR DE PROTECȚIE SOCIALĂ – FAMILII ROME



Sursa: ARR 2011.

**Rezultatele educaționale ale gospodăriilor rome sunt destul de scăzute (a se vedea Capitolul 2 privind învățământul), iar programele românești de Transfer condiționat de numerar (TCN) nu s-au dovedit până acum eficiente în ceea ce privește îmbunătățirea rezultatelor educaționale ale romilor.** TCN-urile sunt considerate a fi una dintre cele mai eficiente modalități de îmbunătățire a rezultatelor educaționale și reprezintă în multe țări în curs de dezvoltare o cotă substanțială din mixul de dispozitive de siguranță. În România, transferurile de protecție socială aferente învățământului sunt limitate, iar programele TCN sunt rarissime. După ce a introdus în 1993 primul său Transfer condiționat de numerar aferent învățământului, România a abandonat această politică în 2007, ca fiind neconstituțională. Nu numai că există puține dovezi care să sugereze că prima încercare de TCN a României a determinat schimbări pozitive în rezultatele educaționale ale romilor, dar politica pare și să fi avut efecte negative asupra bunăstării economice a unor segmente din populația romă a țării. Pe de altă parte, Bani pentru liceu – un TCN pentru învățământ liceal introdus în 2004 – pare să aibă potențial de a exercita un efect pozitiv asupra rezultatelor educaționale ale romilor (și ale altor populații), dar doar în măsura în care neajunsurile sale actuale sunt soluționate adecvat atât din perspectiva cererii și a ofertei.

TABELUL 7: EDUCAȚIA ȘI ACTIVITATEA ECONOMICĂ A BENEFICIARILOR DE PROTECȚIE SOCIALĂ

	PS	Numai asistență socială
<i>Activitatea economică a capului gospodăriei</i>		
Angajat	36,3	41,3
Șomer	12,0	12,9
Neîncadrat în forța de muncă	51,7	45,9
<i>Educația capului gospodăriei</i>		
Niciuna	63,1	62,4
Studii primare	28,5	29,3
Studii liceale	8,1	7,9
Studii universitare	0,3	0,4

Sursa: ARR 2011.

#### 4.2 SFERA DE ACOPERIRE, SUMELE TRANSFERATE ȘI EFICIENȚA DE VIZARE

**Asigurările sociale și programele de sprijin al familiilor necondiționate de venit prezintă o bună acoperire în comunitatea romă.** Alocațiile de stat pentru copii prezintă o acoperire extrem de bună a potențialilor lor beneficiari: 95 la sută dintre gospodăriile rome cu copii sub vârsta de 2 ani sunt beneficiare, precum și 90 la sută din cele cu copii sub vârsta de 18 ani. Această absorbție este puțin mai mare decât în cazul gospodăriilor ne-rome învecinate (92, respectiv 89 la sută). În mod similar, trei din patru (74 la sută) gospodării rome cu cel puțin o persoană care a depășit vârsta obligatorie de pensionare<sup>144</sup> primesc pensii contributive. Acest procent însă este mult mai scăzut decât în cazul gospodăriilor ne-rome din vecinătate, unde procentajul este de 97 la sută. Aceasta evidențiază un decalaj major în cadrul programului de pensii sociale, care este menit să vizeze pensionarii cu venituri mici și ar trebui să acopere diferența dintre nivelul pensiei lor actuale și un minim garantat: nu există beneficiari de pensie socială<sup>145</sup> în cadrul gospodăriilor rome eșantionate, chiar dacă 15 la sută dintre gospodăriile rome includ cel puțin o persoană la vârsta pensionării.<sup>146</sup>

**Pe de altă parte și în pofida acoperirii mai reduse a gospodăriilor rome, programele cu testare de venit destinate familiilor cu venituri mici acoperă gospodăriile rome mult mai bine decât pe cele ne-rome (ABF 2012).** Venitul minim garantat, care completează venitul familiilor sărace până la un anumit prag, acoperă în jur de două cincimi din gospodăriile rome

<sup>144</sup> Persoanele la vârsta pensionării sunt bărbații care au peste 64 de ani și femeile peste 59 de ani, conform legislației române din 2012.

<sup>145</sup> Sistemele de pensii sunt alcătuite din două componente: (i) schemele de pensii contributive – angajații care contribuie cu un procent din venit pe durata desfășurării activității primesc o pensie proporțională cu contribuția lor și (ii) schemele de pensii necontributive care evaluează mijloacele de trai – denumite și pensii sociale sau pensii pentru limita de vârstă – și vizează persoanele sărace. Datele provin din ABF 2012.

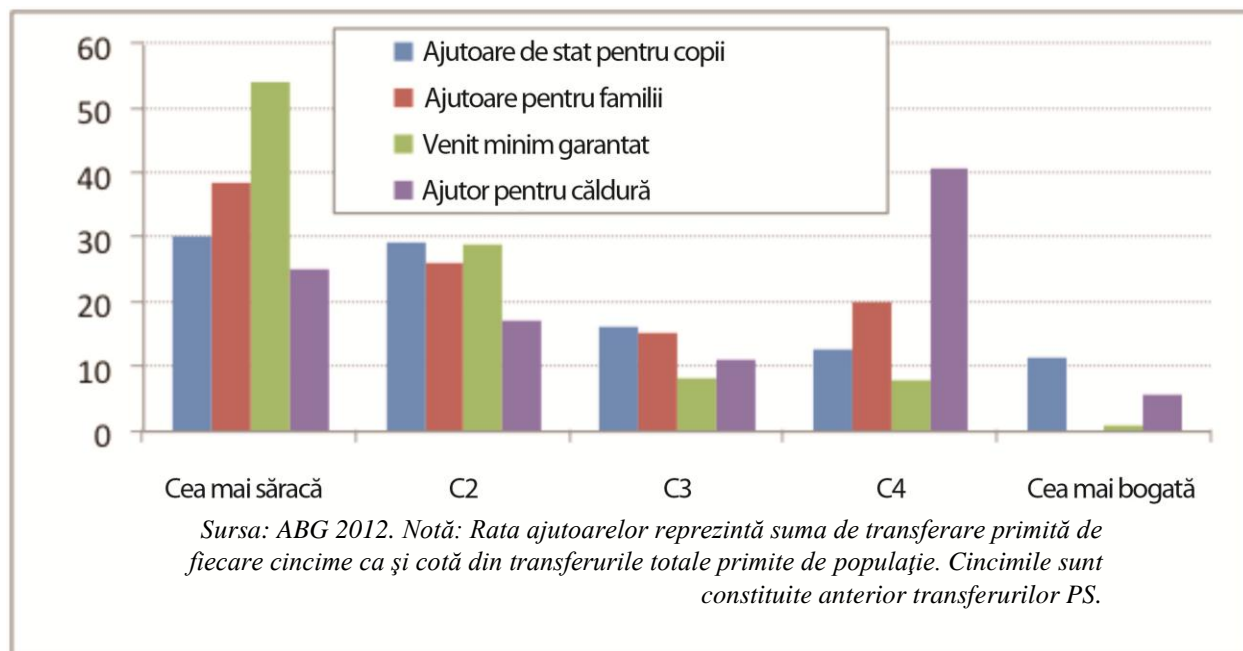
<sup>146</sup> Ibid. nota de subsol nr. 9.



din cea mai săracă cincime (3 la sută din gospodăriile ne-rome). Alocațiile de susținere a familiei, un transfer lunar de numerar către familiile cu copii din cele mai sărace trei zecimi, ajung la 10 procente din romii din cea mai săracă cincime, dar la mai puțin de 2 la sută din gospodăriile ne-rome din cele 20 de procente inferioare ale distribuției venitului. În mod similar, ajutoarele pentru căldură – un program sezonier de transfer de numerar ce vizează gospodăriile din cea mai săracă jumătate a populației – ajung la aproximativ 8 procente dintre romi, prin comparație cu 3 la sută din gospodăriile ne-rome.

**Sistemul ajutoarelor și alocațiilor cu testare de venit are, într-adevăr, o mai bună acoperire a romilor cei mai săraci și o rată mai mare a ajutoarelor.** 63 de procente din romii din cea mai săracă cincime sunt acoperite de VMG, 16 procente beneficiază de alocația de susținerea familiei, iar 11 procente primesc ajutoare pentru căldură. Mai mult de jumătate din alocațiile de la buget pentru VMG care sunt repartizate romilor sunt primite de cea mai săracă cincime, și în mod similar 39 la sută din bugetul pentru alocațiile de susținere a familiei și 25 la sută din bugetul pentru ajutoarele pentru căldură destinate gospodăriilor rome revin celei mai sărace cincimi (a se vedea Figura 4-5). Aceste constatări sunt coroborate cu cota de transferuri bazate pe testare de venit primite de romi, care este mai mare decât cea a programelor care nu vizează în mod specific grupurile cu venituri mici: deși romii reprezintă 9 procente din cea mai săracă cincime a României, ei primesc doar 4,5 procente din pachetul total de asistență socială și 6,7 procente din bugetul pentru programele care evaluează mijloacele de trai.

FIGURA 4-5: RATA AJUTOARELOR ÎN CADRUL GOSPODĂRIILOR ROME



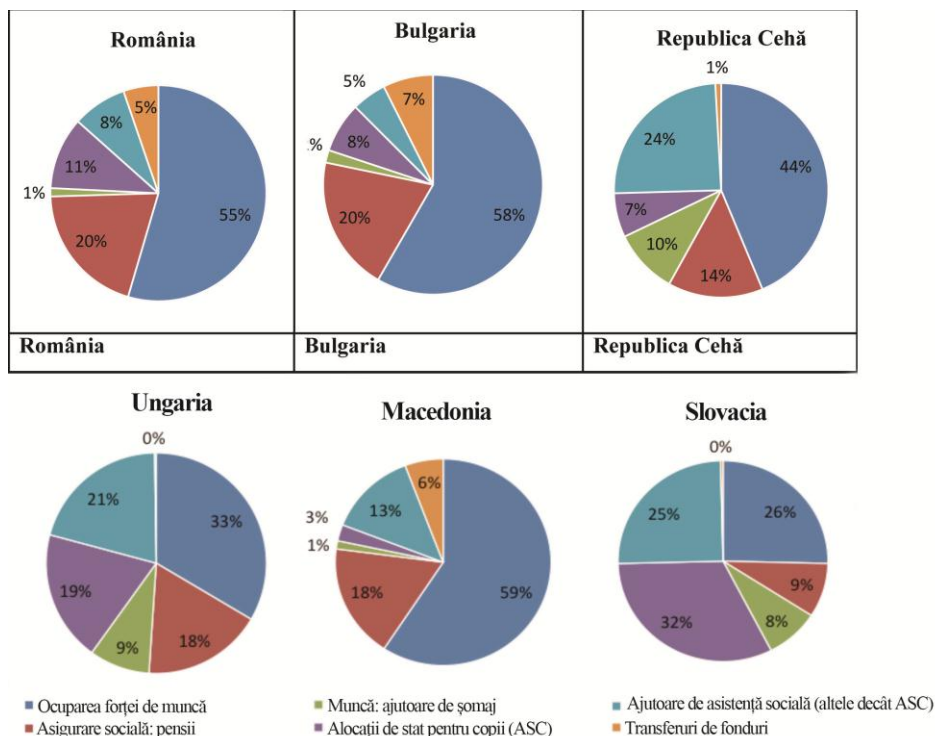
#### 4.3 TRANSFERURILE PRIN MECANISME DE PROTECȚIE SOCIALĂ ȘI ANALIZA VENITULUI

**Romii din România obțin o mare parte a venitului lor total din activități remunerate (prin muncă) în comparație cu alte țări est europene.** Împreună cu romii din Bulgaria și Macedonia,

romii din România constituie singurele gospodării rome în care venitul din ocuparea forței de muncă reprezintă peste jumătate din venitul total al gospodăriei. Pe de altă parte, ocuparea forței de muncă reprezintă 44 de procente din venitul familiilor rome în Republica Cehă, 33 de procente în Ungaria și numai 26 de procente în Slovacia. Ca în majoritatea celorlalte țări, cota de venit provenit din pensiile contributive și din asigurările de șomaj reprezintă în jur de o cincime din venitul total. În cele din urmă, alocațiile pentru copii reprezintă o cotă mică din venitul gospodăriilor (11 procente), ca și în Bulgaria, Republica Cehă și Macedonia. Aceasta este mult mai mică comparativ cu Ungaria și Slovacia – respectiv 19 și 32 de procente.

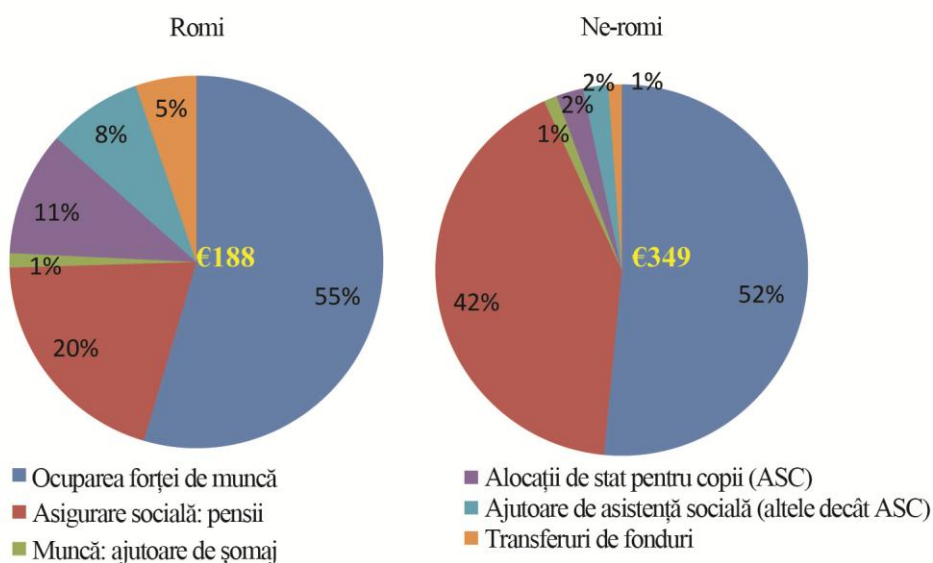
**Asigurările sociale și asistența socială contribuie în aceeași măsură la venitul gospodăriilor din familiile rome (a se vedea Figura 4-7).** Atât gospodăriile rome, cât și cele ne-rome se bazează într-o mare măsură pe protecția socială în ansamblul său: doar puțin mai mult de jumătate din venitul total al gospodăriilor provine din activități bazate pe ocuparea forței de muncă. Transferurile de asistență socială reprezintă 20 de procente din venit în cazul gospodăriilor rome, din care jumătate – sau circa 20 de euro pe lună per gospodărie – provine din alocațiile de stat pentru copii. Transferurile de ASC reprezintă doar 2 procente din venitul gospodăriilor ne-rome învecinate. Transferurile de asigurări sociale reprezintă, de asemenea, 20 de procente din venitul gospodăriilor în cazul familiilor rome, din care pensiile contributive ajung la aproximativ 40 de euro pe lună. Acest procent este mult mai scăzut decât în cazul gospodăriilor ne-rome, unde această cotă ajunge la un procentaj de 42 la sută, iar transferurile se ridică la 146 de euro.

FIGURA 4-6: SURSA DE VENIT – COMPARAȚIE ÎNTRE ȚĂRI



Sursa: ARR 2011.

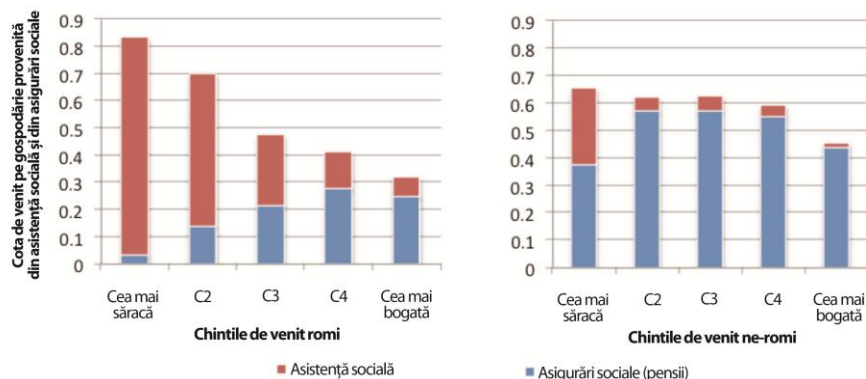
FIGURA4-7: ANALIZA VENITULUI



Sursa: ARR 2011.

**Impactul programelor de protecție socială asupra venitului este progresiv în rândul gospodăriilor rome: gospodăriile rome cu venituri mici depind de asistența socială pentru aproape întreg venitul lor, în timp ce mecanismele de protecție socială constituie o parte mică din venitul familiilor rome mai avute (a se vedea Figura 6-8). În rândul gospodăriilor rome, dependența de protecția socială este invers proporțională cu venitul, la fel ca și asistența socială. Pe de altă parte, cota venitului gospodăriilor provenind din asigurările sociale crește constant odată cu venitul gospodăriilor și ajunge la 25 de procente în cea mai bogată cincime de venituri a romilor. În rândul gospodăriilor ne-rome din vecinătate, cota venitului obținut din transferuri sociale este uniformă între cincimi, aportul asistenței sociale fiind foarte limitat.**

FIGURA 4-6: DEPENDENȚA DE PROTECȚIA SOCIALĂ PE CINCIMI DE VENIT



Sursa: ARR 2011. Cincimile de venit au fost create separat pentru populațiile rome și ne-rome.

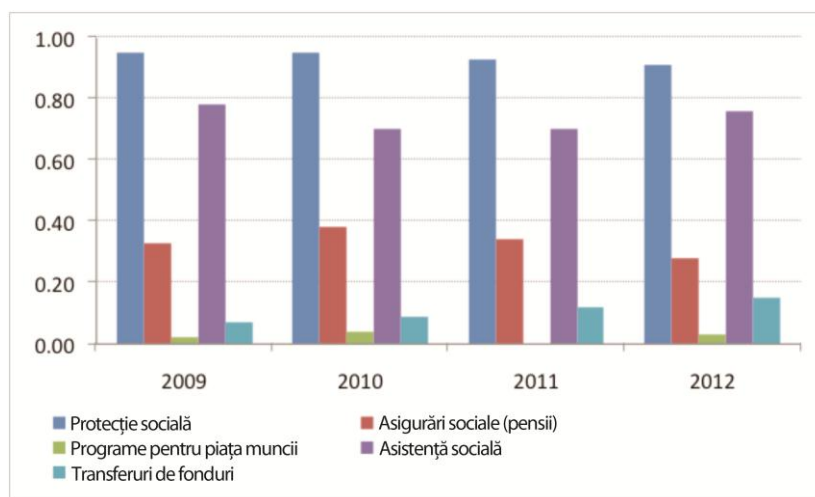
#### 4.4 IMPACTUL PROGRAMELOR DE PROTECȚIE SOCIALĂ

**Protecția socială contribuie într-o măsură limitată la reducerea sărăciei în rândul gospodăriilor rome.** Simulările sugerează că transferurile de prin măsuri de protecție și asistență socială reduc proporția de gospodării rome din cincimea inferioară a distribuției venitului cu 8,6 puncte procentuale (ABF 2012). În absența transferurilor PS, 82 la sută dintre romi s-ar găsi în cincimea inferioară (în creștere față de cele 73,2 procente). Asigurările sociale (pensiile contributive) contribuie în cea mai mare măsură la reducerea sărăciei (6,2 puncte procentuale), urmate de asistența socială (3,5 puncte procentuale, din care 1,4 puncte procentuale sunt reprezentate de alocațiile de stat pentru copii). Astfel, sumele transferate sunt inadecvate unei participări semnificative la efortul de reducere a sărăciei.

**Cu toate acestea, există dovezi din teren cu privire la faptul că VMG joacă un rol dublu, atât de venit de ultimă instanță cât și de asigurare de sănătate, astfel reducând vulnerabilitatea în rândul gospodăriilor rome.** Din cauza naturii restrictive a asigurărilor de sănătate din România, VMG preia de fapt un dublu rol: în afară de faptul că furnizează asistență socială de ultimă instanță familiilor vulnerabile și extrem de sărace, servește și drept asigurare de sănătate *de facto*: persoanele care nu au contract de muncă și fie nu sunt eligibile inițial pentru asigurarea de sănătate sau nu au mijloacele necesare pentru a-și face o asigurare medicală, solicită VMG pentru a beneficia de componenta asigurării de sănătate.

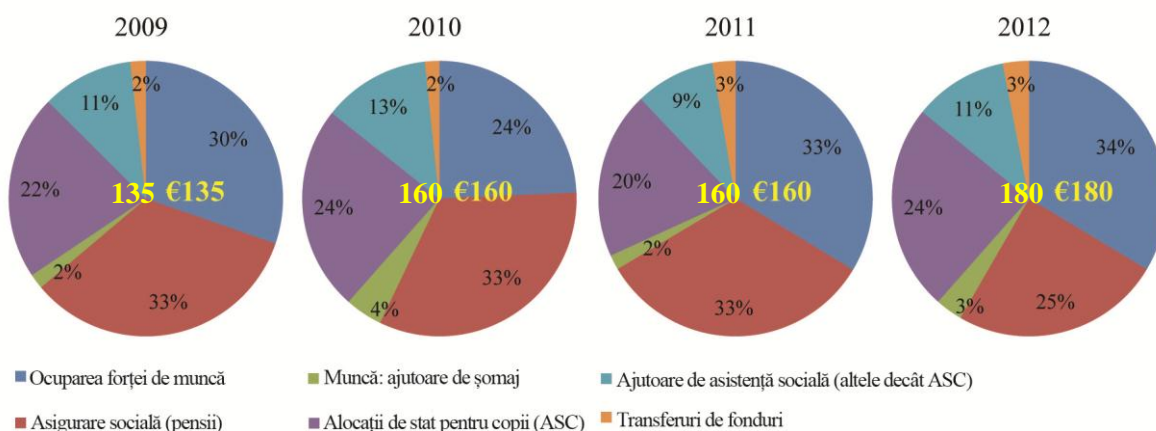
**După criza din 2008, sistemul de protecție socială din România a avut puține ocazii de a-și extinde sfera de acoperire a celor mai săraci romi (Figura 6-9).** Proporția gospodăriilor rome din cea mai săracă chintilă acoperită de cel puțin un program PS a rămas stabilă în timp, la peste 95 de procente. Cota de gospodării acoperite de asigurarea socială (pensii) a crescut ușor după criză, când proporția gospodăriilor acoperite de asistența socială a scăzut cu 8 puncte procentuale. Cu toate acestea, transferurile de fonduri au început să joace un rol din ce în ce mai important, deoarece cota gospodăriilor rome care primeau transferuri de fonduri din cea mai săracă chintilă a crescut de la 9 la 16%.

FIGURA 4-7: SFERA DE ACOPERIRE A PROTECȚIEI SOCIALE 2009-2012 – GOSPODĂRIILE ROME DIN CEA MAI SĂRACĂ CHINTILĂ



**În mod similar, venitul celor mai săraci romi a fost destul de rezistent la criza din 2008.** Cota veniturii provenită din activități de lucru a rămas stabilă, între circa o pătrime și o treime din venitul total al gospodăriilor între 2009 și 2012. În plus, venitul total al gospodăriilor nu s-a micșorat, ci a crescut constant din 2009 până în 2012 în condițiile reale din ianuarie 2011 (a se vedea Figura 4-10).

FIGURA 4-10: ANALIZA VENITULUI 2009-2012 – GOSPODĂRIILE ROME DIN CEA MAI SĂRACĂ CINCIME



Sursa: ABG 2012.

**În cele din urmă, există puține dovezi privind impactul VMG asupra modelului de angajare a romilor.** În primul rând, pentru o gospodărie romă în care capul gospodăriei este angajat, probabilitatea de a depinde de asistență socială este doar cu 5 procente mai mică decât pentru o gospodărie romă în care capul gospodăriei nu are un loc de muncă, dacă celelalte caracteristici generale rămân identice. Această constatare are la bază estimări de regresie care explorează corelația dintre asistența socială și caracteristicile generale ale gospodăriilor, inclusiv ocuparea forței de muncă. După cum se arată în Anexă, asocierea este mult mai mică decât în rândul gospodăriilor ne-rome, pentru care probabilitatea de a depinde de asistență socială scade cu 13 procente în cazul în care capul gospodăriei este angajat. În al doilea rând, transferul mediu de VMG primit de gospodăriile rome din cea mai săracă cincime este de 15 euro de persoană, sau 17 procente din venitul maxim de persoană pentru această grupă de venit, ceea ce nu ar trebui să-i descurajeze pe beneficiari de la a-și găsi o slujbă pe piața muncii.<sup>147</sup> În al treilea rând, în cazul celor mai sărace gospodării, pentru care probabilitatea de a deține slujbe informale este, de asemenea, mai mare, există mai puțini factori de descurajare în a lucra, deoarece venitul lor total este dificil de verificat: în România, VMI este un venit suplimentar, care ia în calcul venitul gospodăriilor provenit din activități de lucru și din transferuri sociale pentru a verifica eligibilitatea și a stabili suma de transferare. Deoarece majoritatea gospodăriilor rome, precum și alte gospodării sărace ne-rome, sunt angajate în sectorul informal, venitul informal declarat

<sup>147</sup> Acesta rămâne cu puțin sub 20 de procente, acesta fiind principiul de bază pentru factorii de descurajare ai muncii pentru transferurile de dispozitive de siguranță.

sistemului de asistență socială este dificil de verificat, și în pofida verificărilor activelor, gospodăriile vulnerabile vor declara probabil niveluri de venit inferioare celor existente, pentru a se califica pentru VMG, în timp ce continuă să muncească.

#### 4.5 INSTITUȚII ȘI IMPLEMENTARE

---

**Deși sistemul românesc de protecție socială este guvernat de un pachet complex și cuprinzător<sup>148</sup> de legi, nu există nicio prevedere legislativă explicită care să reglementeze acordarea de ajutoare pe baza considerentelor etnice.** Cu toate acestea, romii sunt incluși printre cele mai vulnerabile grupuri cărora li se adresează măsurile de protecție socială; prin urmare, analiza va aborda funcționarea sistemului ca întreg, din perspectiva definițiilor, îndatoririlor și responsabilităților, a mecanismelor de reglementare și inter-agenții și a resurselor alocate funcționării sale. Majoritatea instituțiilor centrale au fost create în cadrul procesului de preaderare UE, adesea în urma unor presiuni considerabile din partea CE. Acestea sunt, de asemenea, și cele mai dezvoltate, reglementate și bine finanțate instituții, în timp ce prestarea de servicii la nivel local nu a beneficiat de atenția CE, dezvoltarea sa fiind considerată un pas următor „firesc” al procesului de reformă.

**Procesul de descentralizare a sistemului de protecție socială rămâne vag, cu roluri, responsabilități și răspunderi din ce în ce mai diluate, pe măsură ce se trece de la agențiile centrale la cele locale.**<sup>149</sup> Cu un impact mai mare asupra construcției instituționale, demarcația dintre regulile de organizare și cele de funcționare care guvernează instituțiile urmează aceeași tendință: orice instituție centrală va avea o organigramă bine definită, cu roluri și responsabilități clare, incluzând calitatea resurselor umane, în timp ce funcționarea instituțiilor locale are la bază prevederi vagi pentru organigrame, un amestec de roluri și responsabilități neclare și calitatea scăzută a resurselor umane.

- **Dintr-o perspectivă orizontală, cooperarea inter-instituțională se bazează în primul rând pe bunăvoința părților interesate de la fiecare nivel de descentralizare.** Prin urmare, cooperarea nu poate fi realizată în mod adecvat, nu din cauza segregării îndatoririlor și responsabilităților, ci din cauza lipsei capacității de armonizare și a legăturilor instituționale reglementate în mod explicit prin lege.
- **Dintr-o perspectivă verticală, în timp ce deconcentrarea menține relațiile ierarhice și prin urmare relațiile inter-instituționale funcționează bine între nivelul central și cel județean, principiile de descentralizare sunt diferite:** autoritățile județene și locale sunt mai puțin responsabile și răspunzătoare în fața instituțiilor centrale, cu excepția finanțării. Prin urmare, autorităților locale li se

---

<sup>148</sup> De la cadrul de asistență socială la furnizarea de ajutoare și servicii sociale, de la public la privat, de la programe la politici, de la standarde de calitate și acreditare la inspecții sociale, toate în favoarea unei varietăți de beneficiari, pachetul este accesibil la adresa <http://www.mmuncii.ro/j3/index.php/ro/legislatie/protectie-sociala>

<sup>149</sup> Instituțiile de protecție socială specifice romilor (Agenția Națională pentru Romi, birouri regionale, profesioniști județeni și locali) și cele nespecifice romilor (Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârștnice, agențiile și autoritățile centrale, agențiile județene, în special pentru plata ajutoarelor sociale, consiliile locale și profesioniștii de la nivel local).

încredințează banii care trebuie investiți în protecția socială, dar acestea nu sunt monitorizate din punct de vedere al eficienței cu care acordă efectiv și acoperă adecvat cu ajutoare sociale.

- **Mai mult, numărul de instituții este distribuit disproporționat între nivelurile de descentralizare:** pentru fiecare domeniu de protecție socială există o instituție centrală și una județeană, în timp ce la nivel local, o singură instituție se ocupă de toate domeniile. Deoarece pârghiile reale dintre nivelurile de descentralizare lipsesc, aceasta ar putea face din nou imposibilă implementarea politicii sociale locale. În mod normal, monitorizarea, evaluarea și controlul ar trebui să acționeze ca pârghii, dar aceste sisteme și proceduri sunt de fapt deficiente.
- **Apar probleme suplimentare și din cauza dificultății de gestionare a autorității și a proceselor decizionale,** care, combinate, limitează capacitatea de a acționa corespunzător la aproape orice nivel local al sistemului de protecție socială.

**Din perspectivă organizațională, îndatoririle și responsabilitățile părților interesate rămân complexe, din cauza unui sistem limitat de monitorizare și evaluare, a lipsei de răspundere și structurilor eterogene.** Monitorizarea pare să fie ceva de care toți sunt conștienți și în care toată lumea se implică, dar o privire mai atentă arată riscuri esențiale: într-o schemă în care procesul este asociat cu o răspundere insuficientă, monitorizarea devine mai curând o intenție decât un proces coerent, cu abilitatea de a informa elaborarea de politici într-o manieră relevantă. Autoritățile centrale monitorizează standardele de calitate, principiile și drepturile stipulate de lege, precum și variațiile din bugete, numărul de beneficiari de ajutoare sociale sau de tipuri de servicii pe care aceștia le primesc, dar acest mecanism este afectat de doi factori: lipsa unei colectări de date strategice și coerente și a mecanismelor de raportare la nivelurile inferioare și absența legăturilor instituționale între nivelurile de descentralizare.

- În primul rând, consiliile locale și județene trebuie să creeze servicii adaptate nevoilor locale. Până în prezent, nu a fost creat niciun sistem de control care să recompenseze cele mai bune practici sau să sancționeze eșecurile.
- În al doilea rând, este imposibil să fie creat un sistem uniform articulat, deoarece nu există organigrame obligatorii care să asigure numărul necesar de servicii în conformitate cu prevederile legii.
- În al treilea rând, rolul de inspecție atât la nivelul factorilor de decizie locali, cât și la nivelul entităților specializate (de exemplu, inspecția socială) este prost înțeles sau subestimat: aceeași agenție județeană<sup>150</sup> este însărcinată atât cu furnizarea ajutoarelor sociale, cât și cu aplicarea măsurilor de inspecție socială. Suprapunerea celor două funcții face sistemul vulnerabil din perspectiva transparenței și a asumării răspunderii, mai ales într-un context în care liniile de autoritate verticale și orizontale sunt adesea

---

<sup>150</sup> Agenția județeană pentru plăți și inspecție socială – o instituție deconcentrată însărcinată cu furnizarea tuturor ajutoarelor sociale, cu excepția celor pentru persoane cu dizabilități

neclare. Asumarea răspunderii rămâne o caracteristică sau un atribut informal al instituțiilor, cât timp nu există niciun mecanism de reglementare a sancțiunilor pozitive și negative.

**Părțile interesate de la nivel local trebuie să asigure calitatea adecvată a serviciilor, în pofida resurselor limitate, atât materiale, cât și financiare.** Nu există mecanisme clare de reglementare între nivelurile de descentralizare,<sup>151</sup> nici mecanisme adecvate pentru alocarea de fonduri. Legislația, și în special legea-cadru privind descentralizarea, nu reglementează în mod adecvat mecanismele de finanțare. Ea propune numai principiile generale și face referiri la legea privind finanțele publice locale și bugetul anual, care continuă să rămână foarte generală. Funcționarea structurilor centrale și județene se bazează pe<sup>152</sup> o descriere detaliată a resurselor pe care acestea le folosesc și a surselor pe care le accesează la implementarea programelor lor, în timp ce părților interesate la nivel local li se dau doar unele indicații<sup>153</sup> care abia dacă oferă un răspuns real la întrebările „de unde?” și „cât?” În plus, resursele financiare sunt adesea indisponibile<sup>154</sup>. În ceea ce privește furnizarea efectivă de măsuri de protecție socială pentru persoanele vulnerabile, în special romi, sistemul alocă fondurile necesare la nivel central și județean, dar aparent „uită” un element cheie: propria sa funcționare se bazează pe un întreg sistem de părți interesate și servicii la nivel comunitar, care are fonduri alocate neclare și nesigure.

**Numărul de roluri atribuite personalului local reprezintă o povară cotidiană.** Există definiții clare ale părților interesate la nivel central, județean și local.<sup>155</sup> Totul pare să fie un set complex de instituții, în care – teoretic – funcțiile strategice (de exemplu, politicile sociale) și funcțiile operaționale (de exemplu, implementarea, monitorizarea) sunt îndeplinite de către instituții articulate la fiecare nivel de descentralizare. Cu toate acestea, la o privire mai atentă, observăm că, pe măsură ce nivelul de descentralizare devine mai scăzut, numărul de instituții scade, în timp ce numărul de roluri crește, ceea ce creează o presiune enormă asupra profesioniștilor locali. Profesioniștii de la nivel local poartă o povară mare de roluri și responsabilități, din cauza multitudinii de prevederi legale: în zonele rurale, o singură persoană îndeplinește toate sarcinile. Cojocaru (2007) arată că peste 65 la sută dintre comune au un singur angajat pentru asistență socială. Acesta este unul dintre factorii cheie ce determină proasta calitate a serviciilor<sup>156</sup> pentru cei care au cea mai mare nevoie de ele, în special romii. Același model se aplică specializării

---

<sup>151</sup> Analiza curentă se bazează pe Legea 195 / 25.05.2006 privind descentralizarea, care stabilește principiile cheie ale acesteia. În 2013, se așteaptă ca guvernul să-și asume răspunderea în fața Parlamentului pentru procesul de descentralizare.

<sup>152</sup> Hotărârea de guvern 131 / 15.03.2012 privind funcționarea Agenției Naționale pentru plăți și inspecție socială, inclusiv organele sale județene.

<sup>153</sup> Toate se bazează pe prevederile legii privind descentralizarea.

<sup>154</sup> Toate legile prevăd o listă amplă de mecanisme de finanțare (programe, circuite de finanțare locale etc.), dar în realitate bugetul de stat este cea mai certă sursă. Disponibilitatea sa, împreună cu mecanismele de control adecvate, pare să fie una dintre principalele garanții ale succesului pentru orice politică, în special în cadrul sistemului PS.

<sup>155</sup> Legea 292 / 20.12.2011 privind cadrul de asistență socială.

<sup>156</sup> Termenul „servicii” acoperă atât serviciile sociale ca mijloc de sprijin al copiilor vulnerabili, persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor etc., cât și serviciile administrative ca mijloc de asigurare a accesului la ajutoare.



profesioniștilor, care este mult mai ridicată la nivel central decât la nivel local. Profesionalizarea se bazează pe resursele financiare alocate, care, în cazul comunităților locale, sunt din nou puține; prin urmare, calitatea resurselor umane la nivel local este scăzută, din cauza sub-specializării profesioniștilor, în timp ce la nivel județean sau național<sup>157</sup> situația stă exact invers.

În plus, la nivel județean, alte părți interesate furnizează ajutoarele sociale,<sup>158</sup> deși reforma trebuia să creeze o singură agenție (a se vedea mai sus); profesioniștii acesteia sunt însărcinați cu asigurarea unui acces eficient la ajutoarele sociale, dar de aici derivă un „dezavantaj de proximitate”: persoanele vulnerabile care trăiesc în zone îndepărtate adesea fac/nu pot să facă eforturi considerabile pentru a ajunge la aceste instituții.

## 4.6 RECOMANDĂRI

---

### 4.6.1 OBIECTIVUL 1: CONSOLIDAREA PROGRAMELOR DE PROTECȚIE SOCIALĂ BAZATE PE TESTARE DE VENIT

---

Deși 95 de procente dintre romii din cea mai săracă cincime primesc cel puțin un transfer de protecție socială, 75 de procente dintre romi rămân sub pragul sărăciei, ceea ce ridică întrebări despre efectul acestor măsuri de protecție socială asupra reducerii sărăciei. Creșterea echității sistemului, în special pentru romi, va fi realizată prin extinderea principiului de acordare de asistență în principal persoanelor nevoiașe.

#### MĂSURA 1A PRIVIND POLITICILE: REDUCEREA PROGRAMELOR DE PROTECȚIE SOCIALĂ CARE NU VIZEAZĂ EXPLICIT PERSOANELE SĂRACE

---

Incluziunea socială trebuie promovată prin reorientarea cheltuielilor de asistență socială către cele mai sărace persoane – și astfel spre romi – și prin simplificarea accesului acestora la programele de asistență pentru care sunt eligibile. Reformele sunt în curs de desfășurare, dar trebuie să se depună eforturi susținute.

- Reducerea programelor de protecție socială care nu vizează persoanele nevoiașe. Aceasta poate include eliminarea sau reducerea programelor regresive, ineficiente – de exemplu, eliminarea plăților în numerar pentru încurajarea natalității către cupluri și mame în iulie 2010.
- Consolidarea regulilor de eligibilitate a programelor: aceasta va reduce costurile administrative și va simplifica un sistem complex, atât pentru beneficiari, cât și pentru instituții – de exemplu, recenta lege care consolidează toate programele care evaluează mijloacele de trai (alocațiile de susținere a familiei, ajutoarele pentru căldură și VMG) într-un singur program pentru gospodăriile cu venituri mici. Noul program este mai

---

<sup>157</sup> Ibid. 72,83% din resursele umane din PS nu dețin diplome universitare în domeniul activităților sociale.

<sup>158</sup> Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului – parte interesată descentralizată însărcinată cu servicii sociale și furnizarea de ajutoare sociale doar pentru persoanele cu dizabilități.

amplu și mai generos decât actualul VMG și vizează mai bine beneficiarii decât alocațiile de susținerea familiei sau ajutoarele pentru căldură.

- Accentul pe ceea ce funcționează: Sistemul de asistență socială al României are unele caracteristici puternice, care pot constitui un punct de plecare. Cu un VMG care evaluează mijloacele de trai – unul dintre cele mai bune din regiune și din lume din punct de vedere al acurateții de vizare – România a descoperit un model care este bine adaptat la condițiile din țară. Acest program care vizează gospodăriile cu venituri mici – și astfel romii – poate fi utilizat ca o platformă pentru alte programe pentru venituri mici.

Asemenea inițiative care elimină redundanțele și consolidează un mare număr de programe de asistență socială în jurul celor cu cel mai mare succes au fost luate în Brazilia, Chile și Mexic, respectiv în cadrul programelor Bolsa Escola (acum Bolsa Familia), Chile Solidario și Progresia (acum Oportunidades).

CASETA 4-1: CHILE SOLIDARIO<sup>159</sup>

Pentru a aborda nevoile multiple ale familiilor române prin intermediul sistemului de protecție socială, România poate folosi experiențe internaționale precum programul Chile Solidario. Acest program se axează pe furnizarea de servicii complementare care vizează familiile cele mai sărace și depășesc principalele dispozitive de securitate socială disponibile în Chile. Principalul obiectiv al programului este de a ajuta gospodăriile să-și susțină progresiv ieșirea din sărăcia extremă prin îmbunătățirea capitalului lor uman, a locuințelor și a capacității de a genera venit. Chile Solidario are, de asemenea, o componentă de furnizare, vizând asigurarea de coordonare între diferitele programe de protecție socială.

Motivația vine din recunoașterea faptului că o abordare cu programe izolate și sectoriale nu este capabilă să se ocupe de cauzele multiple și corelate ale sărăciei extreme. Obiectivul pe termen lung este renunțarea la o abordare bazată pe programe unice și adoptarea unui sistem de protecție socială în care grupuri de programe sunt adaptate astfel încât să satisfacă nevoile specifice ale gospodăriilor la care se ajunge cu dificultate. Deși grupurile țintă specifice sunt în mod evident diferite în cadrul programului Chile Solidario, caracteristica unui organism de coordonare dedicat care furnizează sprijin și protecție socială personalizate persoanelor celor mai vulnerabile oferă lecții importante pentru situația romilor, în care sistemul de protecție socială furnizează nu numai o coloană vertebrală de siguranță, ci și oportunitățile de stimulare a investițiilor în ocuparea forței de muncă, educație (timpurie), sănătate, locuințe și cunoștințe financiare.

---

MĂSURA 1B PRIVIND POLITICILE: STABILIREA DE OBIECTIVE CLARE PENTRU  
PROGRAME, PE BAZA CĂRORA ACESTEA AR TREBUI EVALUATE

---

- Evaluarea impactului programelor asupra reducerii sărăciei: programele care evaluează mijloacele de trai ar trebui să constituie coloana vertebrală a reducerii sărăciei. Cu toate acestea, în România, reducerea sărăciei este realizată majoritar prin intermediul pensiilor

---

<sup>159</sup> A se vedea <http://www.chilesolidario.gob.cl/en>.

contributive, și nu al dispozitivelor de securitate socială. Prin comparație cu țările vecine, România este țara cu cea mai mare cotă de programe de asigurări sociale din venitul total al gospodăriilor (20 de procente).

- Ar trebui să se pună accentul pe programele de asistență socială, astfel încât acestea să-și joace rolul de principală strategie de reducere a sărăciei. Prin prioritizarea programelor care vizează gospodăriile cu venituri mici, o cotă mai mare din ajutoarele de asistență socială ar fi transferată către cea mai săracă chintilă, care include o cotă disproportționată de romi.
- Evitarea confuziei și evaluarea programelor în funcție de obiectivele declarate ale acestora. De pildă, numeroși solicitanți de VMG sunt mai interesați de componenta asigurării de sănătate a VMG decât de sprijinirea veniturilor: rolurile și obiectivele programelor trebuie gândite cu atenție, astfel încât să satisfacă necesitățile comunității rome.

---

#### 4.6.2 OBIECTIVUL 2: ÎMBUNĂTĂȚIREA ASUMĂRII RĂSPUNDERII PRIN M&E

---

---

##### MĂSURA 2A PRIVIND POLITICILE: CONSOLIDAREA MANAGEMENTULUI PERFORMANTELOR

---

- Instituționalizarea M&E: într-un context în care monitorizarea, evaluarea, controlul și inspecția nu sunt întotdeauna înțelese la adevărata lor valoare și cu sensul lor real, analiza la acest nivel subliniază o monitorizare inconsecventă, la care se adaugă absența practică a evaluării și o capacitate redusă de transformare a controlului într-un mecanism de feedback pozitiv care să contribuie la dezvoltarea sistemului.
- Instruirea personalului în ceea ce privește evaluarea propriei activități: există o nevoie clară de instruire pentru profesioniștii de la toate nivelurile în ceea ce privește rolul și utilizarea unui mecanism adecvat de monitorizare și evaluare. Acesta ar trebui să se bazeze pe o abordare cuprinzătoare ex-ante și ex-post, luând în considerare toate nevoile tehnice, materiale și umane. Deși acest lucru s-ar putea petrece relativ ușor, evaluarea ar necesita o intervenție suplimentară: pregătirea sistemului pentru a genera propriile sale lecții învățate și a depune eforturi să obțină progrese doar pe baza unor dovezi demne de încredere. Odată îndeplinite aceste două deziderate, funcțiile de control și inspecție ale sistemului ar putea să-și îndeplinească cu ușurință rolul de asistență și reglementare.

---

##### MĂSURA 2B: PARTAJAREA CELOR MAI BUNE PRACTICI ÎNTRE AUTORITĂȚI LOCALE

---

- Guvernul României poate spori eficiența intervențiilor de protecție socială și poate mări accesibilitatea acestora pentru persoanele nevoiașe prin testarea și evaluarea sistematică a ideilor promițătoare și investind mai mult în partajarea cunoștințelor între autorități locale. Guvernele, de asemenea în Europa, utilizează din ce în ce mai mult evaluări riguroase ale impactului pentru a testa programe și a le măsura eficiența. Acest lucru este deosebit de important în domeniile în care măsurile privind politicile sunt concepute să

abordeze unele dintre cele mai mari provocări sociale, inclusiv îmbunătățirea perspectivelor de angajare pentru șomerii pe termen lung. Printre exemple enumerăm un program de evaluări sistematice ale măsurilor de protecție socială din Danemarca, Olanda, Franța și alte țări precum Mexic și Brazilia. Pentru a implementa aceste evaluări, departamentele de evaluare din ministerele române pot apela la mediul universitar și la grupurile de reflecție politică din Europa – de exemplu, Poverty Action Lab Europe – înființat la universitatea MIT, și partener cu grupurile de reflecție locale din România. Comisia Europeană promovează (și finanțează) experimente de politici sociale prin intermediul instrumentului său PROGRESS, după cum s-a subliniat la conferința din decembrie 2012 privind monitorizarea și evaluarea din Bratislava.<sup>160</sup>

- Mai mult, Guvernul României ar putea crea un portal de cunoștințe cu bune practici privind activitățile de activare locală. Numeroase localități pun în practică idei inovatoare din domeniul ocupării forței de muncă, precum și din alte domenii, uneori în colaborare cu sectorul ONG-urilor. Crearea unei platforme în cadrul căreia primării și alte autorități locale pot face schimb de asemenea idei – fie ea și o platformă virtuală – și crearea unui grup de acțiune regional care să culeagă sistematic aceste practici (inclusiv constatările privind evaluarea impactului) și care să le partajeze cu municipiile poate asigura faptul că toate municipiile pot beneficia de ideile bune, dar izolate. O asemenea inițiativă este finanțată în prezent în câteva municipii olandeze: o Platformă pentru comunitățile rome din VNG este lansată din decembrie 2013, în cadrul căreia municipiile cu populații rome își pot împărtăși experiențele cu privire la ceea ce funcționează și la ceea ce nu funcționează.<sup>161</sup>

---

#### MĂSURA 2C PRIVIND POLITICILE: SIMPLIFICAREA PROCESELOR DE SOLICITARE

---

Reducerea costului de solicitare pentru beneficiari și accesibilizarea sistemului ar avea cel mai mare impact asupra gospodăriilor sărace, inclusiv a romilor.

- Simplificarea procedurilor de solicitare ar fi deosebit de importantă pentru populația romă, deoarece dovezi internaționale sugerează că procedurile complexe de solicitare și verificare pot reprezenta un obstacol în calea incluziunii romilor în programele sociale. Din aceste motive, este de așteptat ca romii să beneficieze de pe urma simplificării procedurilor de solicitare și a vizării îmbunătățite a asistenței sociale, atât din punct de vedere al creșterii bunăstării, cât și al reducerii vulnerabilității.

---

<sup>160</sup> [http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/6159861325095562445/Diane\\_Angermueller.ppt](http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/6159861325095562445/Diane_Angermueller.ppt)

<sup>161</sup> A se vedea raportul comandat de Ministerul olandez al Securității și Justiției, care pune la dispoziție cunoștințe validate științific cu privire la modul în care municipiile abordează problemele multi-dimensionale cu care se confruntă familiile rome (integrare, șomaj, poluare, infracționalitate, drepturile femeilor și ale copiilor etc.): <https://www.politieacademie.nl/overdepolieacademie/nieuws/Documents/Aanpak%20multi-problematiek.pdf>

---

#### 4.6.3 OBIECTIVUL 3: ELABORAREA DE MĂSURI CARE ACȚIONEAZĂ DINCOLO DE SPRIJINIREA VENITURILOR

---

Sistemul de asistență socială din România ar trebui să elaboreze un program care să depășească simpla sprijinire a veniturilor, prin creșterea proactivității acestuia și furnizarea de stimulente pentru gospodării privind investirea în sănătatea și educația copiilor lor, iar în ceea ce-i privește pe adulți, privind căutarea și păstrarea locurilor de muncă. Astfel, este necesară o strânsă colaborare cu ministerele educației, sănătății și muncii.

---

##### MĂSURA 3A PRIVIND POLITICILE: PROMOVAREA INVESTIȚIILOR ÎN EDUCAȚIE ȘI SĂNĂTATE

---

Nivelul redus de educație al romilor a fost identificat ca unul dintre principalele obstacole în calea generării de venit.

- Investigarea elaborării unui TCN convingător: în România există câteva inițiative privind TCN-urile (Bani pentru liceu sau condiționalitatea asistenței pentru familii), dar impactul lor asupra rezultatelor educaționale fie este neconcludent, fie nu a fost evaluat. De exemplu, evaluarea TCN-ului Bani pentru liceu arată că acesta are un potențial de a induce schimbări pozitive în rezultatele educaționale ale romilor, dar acestea sunt limitate de nivelurile ajutoarelor, care sunt prea mici pentru a acoperi costurile frecventării școlii și, mai important, de absența prevederilor menite a mări calitatea educației, mai ales în zonele rurale, care constituie principalul obiectiv al politicii. Pe de altă parte, caracteristicile programului, care par să merite o analiză suplimentară pentru reducerea decalajului între rezultatele educaționale ale romilor și cele ale ne-romilor, includ vizarea beneficiarilor din motive economice și condiția frecventării școlii, precum și absența pragurilor de ajutoare per familie. Experiența internațională cu asemenea programe încununate de succes include Oportunidades din Mexic și Bolsa Familia din Brazilia.
- Dezvoltarea timpurie: în mod similar, câteva studii privind gospodăriile rome arată că lipsa de resurse financiare a familiei este unul dintre principalele obstacole în calea trimerii copiilor la grădiniță. Eliminarea obstacolelor privind costurile educației preșcolare pentru părinții cei mai săraci și oferirea de stimulente părinților săraci pentru ca aceștia să-și înscrie copiii la grădiniță la o vârstă fragedă (începând de la 3 ani) condiționate de o prezență bună ar putea fi considerate o prioritate. Stimulentele pot căpăta forme diferite, potrivit nevoilor reale ale comunității și profilului populației – a se vedea Capitolul 2 privind educația.
- În lumina descentralizării și a modelelor de asistență integrată bazată pe comunitate, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Ministerul Muncii și Protecției Sociale ar trebui să coopereze îndeaproape.

---

### MĂSURA 3B PRIVIND POLITICILE: COMPLETAREA VMG CU MĂSURI DE ACTIVARE SUPLIMENTARE

---

Economia socială poate fi considerată calea spre incluziunea romilor pe piața muncii, dincolo de măsurile de activare incluse în VMG. Câteva proiecte de succes au fost deja implementate cu bune rezultate privind activarea. Deși ar trebui îmbunătățite din punct de vedere al sustenabilității, aceste tipuri de experiențe ar trebui partajate mult mai larg între diferitele municipii și între toți actorii relevanți – a se vedea Capitolul 3 privind ocuparea forței de muncă.

---

#### 4.6.4 OBIECTIVUL 4: SIMPLIFICAREA SISTEMULUI DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ PRINTR-O MAI BUNĂ COORDONARE

---

Complexitatea sistemului actual de protecție socială determină fragmentare, redundanțe și suprapuneri. O reorganizare a lanțului de furnizare a serviciilor după principiul un beneficiar, o solicitare, un punct de servicii ar putea reduce substanțial costurile administrative și private ale asistenței sociale.

---

### MĂSURA 4A PRIVIND POLITICILE: DEFINIREA UNOR MANDATE CLARE

---

Stabilirea unor obiective clare pentru programe și monitorizarea rezultatelor lor cu scopul îmbunătățirii managementului performanțelor sunt esențiale.

- Analiza legislativă arată că nu toate instituțiile și mandatele lor sunt definite în mod clar, iar procedurile și mecanismele de cooperare necesită îmbunătățiri considerabile. Mai mult, resursele și accesul la acestea nu sunt specificate suficient. Mecanismele de control social sunt vagi și se suprapun, necesitând ajustări sistematice și dobândirea unui caracter obligatoriu.
- Programele trebuie fuzionate și consolidate: analiza instituțională<sup>162</sup> arată că deconcentrarea și descentralizarea, în loc să interacționeze într-o manieră complementară, sunt surse de incoerență și/sau redundanță sistemică, atât pe verticală, cât și pe orizontală. Aceasta determină vidul de autoritate, de luare a deciziilor și de acțiune. Consolidarea numărului de programe de ajutoare va reduce fragmentarea și va limita nivelurile de cheltuieli.

Stabilirea de prevederi legislative eficiente pentru a face cooperarea instituțională să funcționeze atât pe verticală, cât și pe orizontală va determina soluționarea mai eficientă a nevoilor tuturor grupurilor vulnerabile, în special ale romilor. Accesul sporit la protecție socială pentru toate persoanele vulnerabile implică o capacitate instituțională mărită. În timp ce alocarea resurselor

---

<sup>162</sup> Instituțiile care asigură accesul la protecția socială sunt aceleași pentru toate grupurile vulnerabile, inclusiv pentru romi. Deși nicio măsură explicită nu poate fi concepută exclusiv pentru romi, se pare că o parte a accesului redus al romilor la măsurile PS poate fi explicată prin prisma constrângerilor instituționale. Aceasta se datorează capacității instituționale reduse, dar și gradului redus de responsabilitate și asumare a răspunderii manifestat de părților interesate care interacționează direct cu grupurile vulnerabile.

poate face parte din reacția la problemă, schemele de responsabilitate și asumare a răspunderii trebuie să fie consolidate la fiecare nivel de intervenție, în special la cel local/al comunității.

---

#### MĂSURA 4B PRIVIND POLITICILE: ÎMBUNĂTĂȚIREA EFICIENȚEI ADMINISTRATIVE

---

Administrarea actualului sistem PS este inefficientă: trebuie concepută armonizarea și integrarea diferitelor programe. Aceasta include întocmirea unei legislații care să sprijine schimbarea și care să modifice sprijinul acordat informării conducerii și sistemelor informatice ale agenției responsabile cu plata și înregistrarea majorității programelor de asistență socială (Agenția națională pentru plăți și inspecție socială). Personalul din primării și agențiile județene va avea nevoie de instruire cu privire la noul sistem.<sup>163</sup>

---

#### MĂSURA 4C PRIVIND POLITICILE: SUBLINIAREA ROLULUI MEDIATORILOR SOCIALI

---

O rețea de experți instruiți și certificați în problemele romilor există tocmai pentru a oferi asistență populațiilor rome. Există mediatori sociali pentru toate comunitățile expuse riscurilor, dar mediatori pentru învățământ și sănătate și experți locali există doar pentru comunitățile cu o populație semnificativă de etnie romă. Acești experți, dintre care majoritatea sunt de origine romă, furnizează asistență comunităților lor diseminând informații și ajutând persoanele să-și rezolve problemele la nivelul consiliului local. În 2010, poziția de expert în problemele romilor a fost recunoscută pe plan național, dând primăriilor o bază legală pentru angajarea de asemenea experți. O Strategie națională a guvernului pentru incluziunea socială a romilor, denumită „Planul de acțiune Deceniul romilor” (întocmită în cadrul Deceniului pentru incluziune socială a romilor), este pusă în aplicare și implementată rezonabil de satisfăcător la nivel județean.

- Resurselor umane trebuie să li se permită să facă ceea ce ar trebui (asistenții sociali să desfășoare activități de asistență socială, și nu activități birocratice), și pe de altă parte ar putea fi mai bine instruite. Ar putea fi prevăzut și un mecanism de coordonare între nivelul județean și cel local.
- Trebuie să se asigure faptul că sunt prezenți consilieri romi în zonele în care există o comunitate romă, deoarece aceștia se dovedesc a fi veriga de legătură între gospodăriile rome și programele de protecție socială.

---

#### MĂSURA 4D PRIVIND POLITICILE: PUNEREA ACCENTULUI PE FURNIZAREA LOCALĂ A SERVICIILOR

---

- Analiza resurselor arată că bugetele sunt distribuite inechitabil între diversele niveluri și zone. Deși o creștere a resurselor poate soluționa o parte dintre problemele sistemice, practica arată că aceasta nu este o soluție universală pentru toate problemele cu care se confruntă grupurile vulnerabile și în special romii. Problemele generate de contextul unor

---

163 Asistența tehnică pentru implementarea acestui domeniu de rezultate a fost alocată în cadrul Programului de incluziune socială din România, aflat în curs de desfășurare.

resurse puține necesită, pe lângă sprijin suplimentar financiar, uman și material, utilizarea celor existente într-un mod mai eficient și mai eficace.

- Resursele financiare ar putea fi reglementate prin intermediul unor prevederi legislative explicite privind utilizarea lor în beneficiul persoanelor cele mai vulnerabile.



#### 4.6.5 IMPLEMENTARE

**Tabel centralizator al recomandărilor privind politicile**

Recomandare	Entitatea(entitățile) cu cea mai bună poziție pentru implementarea recomandării	Impact (Impact critic; Impact mare; Condiție de activare)	Interval de timp Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	Indicator de monitorizare
<b>Măsura 1 privind politicile: Consolidarea programelor de dispozitive de siguranță care evaluează mijloacele de trai</b>				
<b>Măsura 1A privind politicile:</b> Reducerea programelor PS care nu vizează persoanele cele mai nevoiașe	MMFPS	Impact mare	Scurt	Global și specific fiecărui program, vizând acuratețea
<b>Măsura 1B privind politicile:</b> Stabilirea de obiective clare pentru programe, pe baza cărora acestea ar trebui evaluate	MMFPS	Impact critic	Mediu	Fiecare program PS are un <u>obiectiv de dezvoltare</u> clar și <u>măsurabil</u> (de exemplu: „furnizarea de asigurare de sănătate chintilei celei mai sărace, dacă se află în sectorul informal”)
<b>Măsura 2 privind politicile: Consolidarea sistemului instituțional de asigurări sociale</b>				
<b>Măsura 2A privind politicile:</b> Consolidarea managementului performanțelor	MMFPS	Impact mare	Scurt	Manual operațional standardizat pentru toate nivelurile de agenții, M&E puse în aplicare, rapoarte primite la timp de la toate nivelurile de agenții
<b>Măsura 2B privind politicile:</b> Partajarea celor mai bune practici între autorități locale	MMFPS	Impact mare	Mediu	Existența unui portal de cunoștințe cu exemple de bune practici
<b>Măsura 2C privind politicile:</b> Simplificarea	MMFPS	Impact critic	Mediu	Mai puține documente de completat pentru a solicita înscrierea în

procedurilor de solicitare				programe, utilizarea de criterii de eligibilitate comune atunci când este posibil
<b>Măsura 3 privind politicile: Elaborarea de măsuri care depășesc sprijinirea veniturilor</b>				
<b>Măsura 3A privind politicile:</b> Promovarea investițiilor în educație și sănătate	MMFPS, ME, MS	Impact critic	Scurt	Politici integrate de sănătate, educație și protecție socială
<b>Măsura 3B privind politicile:</b> Completarea VMG cu măsuri de activare suplimentare	MMFPS	Impact critic	Scurt	Măsuri de activare suplimentare furnizate odată cu VMG
<b>Măsura 4 privind politicile: Simplificarea sistemului de asistență socială printr-o mai bună coordonare</b>				
<b>Măsura 4A privind politicile:</b> Definierea unor mandate clare	MMFPS	Impact critic	Scurt	Programele inutile eliminate/reduce, programe fuzionate și consolidate
<b>Măsura 4B privind politicile:</b> Îmbunătățirea eficienței administrative	MMFPS, NASB	Impact critic	Scurt	Actualizarea informării conducerii și sistemului informatic
<b>Măsura 4C privind politicile:</b> Sublinierea rolului mediatorilor sociali romi	MMFPS	Impact critic	Mediu	1 consilier rom per municipiu cu procentul de romi peste media națională
<b>Măsura 4D privind politicile:</b> Punerea accentului pe furnizarea locală a serviciilor	MMFPS	Impact critic	Mediu	Procentul de resurse folosite pentru programele care vizează veniturile mici

**Tabel centralizator al potențialilor indicatori de monitorizare a principalelor obiective ale politicilor din sectorul PS**

<b>Indicatori</b>	<b>Scop</b>	<b>Potențiala sursă de date</b>
Indicator asociat cu fiecare obiectiv de dezvoltare al programelor PS	Urmărirea progresului fiecărui program PS către obiectiv său de dezvoltare precizat	Date administrative (o dată la 6 luni), date ABF în fiecare an
Sfera de acoperire și generozitatea fiecărui program PS (defalcate pe romi și ne-romi)	Urmărirea procentului de romi acoperit de fiecare program PS	Date ABF în fiecare an
Indicatori M&E	Urmărirea funcționării agențiilor de asigurări sociale	Date administrative, rapoarte M&E, anual

## BIBLIOGRAFIE

---

Cojocaru, Ș., D. Cojocaru, 2007. „Practici identificate în domeniul prevenirii abuzului, neglijării și exploatării prin muncă a minorilor la PSSA” (“Identified Practices in the Area of Child Abuse, Neglect and Child Labour Prevention at PSSA”), USAID, ChildNet, pagina 88.

Radu, M., 2011. „România – Promovarea incluziunii sociale a romilor” (“Romania - Promoting Social Inclusion of Roma”), Comisia Europeană, Direcția Generală Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune.

Fondul pentru educația romilor, 2009. „Evaluarea transferurilor condiționate de numerar, un instrument de reducere a decalajului între rezultatele educaționale ale romilor și cele ale ne-romilor” (“Assessing Conditional Cash Transfers A Tool for Reducing the Gap in Educational Outcomes between Roma and non-Roma”), Fondul pentru educația romilor, lucrarea nr. 4.

Sollie, H., V. Wijkhuijs, W. Hilhorst, R. van der Wal, N. Kop, 2013. “Aanpak multi-problematiek bij gezinnen met een Roma-achtergrond: Een kennisfundament voor professionals”, Boom Lemma Publishers, Haga.

Banca Mondială, 2011. „Analiză funcțională pentru România – Raportul privind munca și protecția socială” (“Romania Functional Review – Labor and Social Protection Report”), Volumul 2, Banca Mondială, Washington D.C.

Banca Mondială, 2013a. „Europa 2020 – politici românești bazate pe date concrete privind productivitatea, ocuparea forței de muncă și îmbunătățirea aptitudinilor” (“Europe 2020 Romania Evidence-based Policies for Productivity, Employment and Skills Enhancement”), Banca Mondială, Washington D.C.

Banca Mondială, 2013b. „Diagnostic și recomandări privind politicile pentru integrarea romilor din Republica Slovacia” (“Diagnostics and Policy Advice on the Integration of Roma in the Slovak Republic”), Banca Mondială, Washington D.C.

## ANEXĂ

TABELUL 8: ANTICIPAREA PROTECȚIEI SOCIALE ÎN CADRUL GOSPODĂRIILOR ROME

	Toate gospodăriile	Gospodării rome	Vecini ne-romi
Romi	0,061** (0,03)		
Vârsta în gospodărie	0,000 (0,00)	0,000 (0,00)	0,001 (0,00)
Bărbați în gospodărie	-0,023 (0,02)	-0,005 (0,03)	-0,079** (0,04)
Angajați	-0,071*** (0,02)	-0,051** (0,02)	-0,128*** (0,04)
<i>Educație (omisă: niciuna)</i>			
Studii primare	0,035 (0,02)	0,039 (0,03)	0,031 (0,05)
Studii liceale	-0,027 (0,03)	-0,055 (0,04)	0,015 (0,05)
Studii universitare	-0,138** (0,07)	0,078 (0,21)	-0,128 (0,08)
Pensionari	0,122*** (0,02)	0,096*** (0,03)	0,135*** (0,03)
Copil < 5 ani	0,170*** (0,02)	0,158*** (0,02)	0,208*** (0,05)
Copil 6-17 ani	0,195*** (0,02)	0,206*** (0,02)	0,168*** (0,04)
Persoane care suferă de foame	0,051** (0,02)	0,051** (0,02)	0,037 (0,06)
Persoane care vorbesc romani acasă	-0,049** (0,02)	-0,055** (0,02)	-0,038 (0,12)
Etnia dominantă a așezării: Romi	-0,014 (0,02)	-0,020 (0,02)	0,023 (0,05)
<i>Regiune (omisă: București)</i>			
Transilvania	0,023 (0,04)	-0,023 (0,05)	0,112 (0,08)

Muntenia	-0,003 (0,03)	-0,032 (0,04)	0,059 (0,05)
Moldova	0,038 (0,03)	0,010 (0,04)	0,086 (0,06)
Constantă	0,596*** (0,07)	0,672*** (0,07)	0,689*** (0,13)
R2	0,207	0,191	0,283
Grade de libertate	1.089	740	334
Număr de observații	1.106	756	350

*p*<0,10, \*\**p*<0,05, \*\*\* *p*<0,01

*Sursa: ARR 2011.*

## 5 SĂNĂTATE

---

*Cea de-a treia dimensiune a excluziunii cu care se confruntă romii este „Accesul la servicii și condiții de trai de bază”. O componentă crucială a acestei dimensiuni este sănătatea. Acest capitol furnizează o evaluare detaliată a decalajelor care există între rezultatele privind sănătatea ale romilor români, ale vecinilor lor ne-romi și ale populației generale. Evaluarea este urmată de recomandări de politici despre care se consideră că merită o atenție prioritară pe baza evaluării. Cea mai importantă recomandare este de a asigura standarde de sănătate adecvate pentru mame și copii încă de la început, precum și servicii de sănătate adecvate pentru aceste grupuri.*

### 5.1 INTRODUCERE

---

**Sistemul de sănătate din România are rezultate slabe în ceea ce privește furnizarea de servicii de sănătate, în special către persoanele sărace din zonele rurale, unde locuiesc majoritatea romilor din România (Studiul Băncii Mondiale privind sectorul sănătății<sup>164</sup>).** Din cauza numărului limitat de unități sanitare, a numărului insuficient de personal medical și a temerii de costuri mari a serviciilor medicale, marea majoritate a persoanelor sărace (85%) nu recurg la îngrijiri medicale atunci când au nevoie de ele. România cheltuiește mai puțin de 5 procente din PIB pentru sănătate, o cifră redusă comparativ cu celelalte state membre UE, care cheltuiesc în medie 8,7% din PIB pentru sănătate. Când accesează serviciile de sănătate, românii se plâng de duratele lungi de așteptare, de persistența plăților informale, de întreținerea defectuoasă a infrastructurii și de modul ofensator în care sunt tratați.

**În acest context general, romii au în mod deosebit de suferit, iar speranța lor de viață este în medie cu 6 ani mai mică decât cea a populației ne-rome din România.** Diferențele privind speranța de viață sunt în concordanță cu studiul regional<sup>165</sup> care constata că doar 2,6% din romii români depășesc vârsta de 65 de ani, spre deosebire de 18% din populația generală.

**Romii au o stare de sănătate mai precară decât populația ne-romă (Casetă 1).** Datele din sondajul din 2011 privind starea de sănătate a romilor și rezultatele studiului Agenției Împreună indică o povară a îmbolnăvirilor mai mare, atât a bolilor infecțioase cât și cronice (Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE, 2011; Studiul Agenției Împreună 2013; Centrul European pentru Drepturile Romilor, 2013<sup>166</sup>). Când este dezagregată pe grupe de vârstă, starea de sănătate auto-raportată a romilor este mult mai precară decât cea a adulților și vârstnicilor ne-romi (figura 5-1, Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE, 2011). Acesta este cazul în special la femei, care suferă mai frecvent și de la vârste mai tinere de probleme de sănătate (Figura 5-2).

---

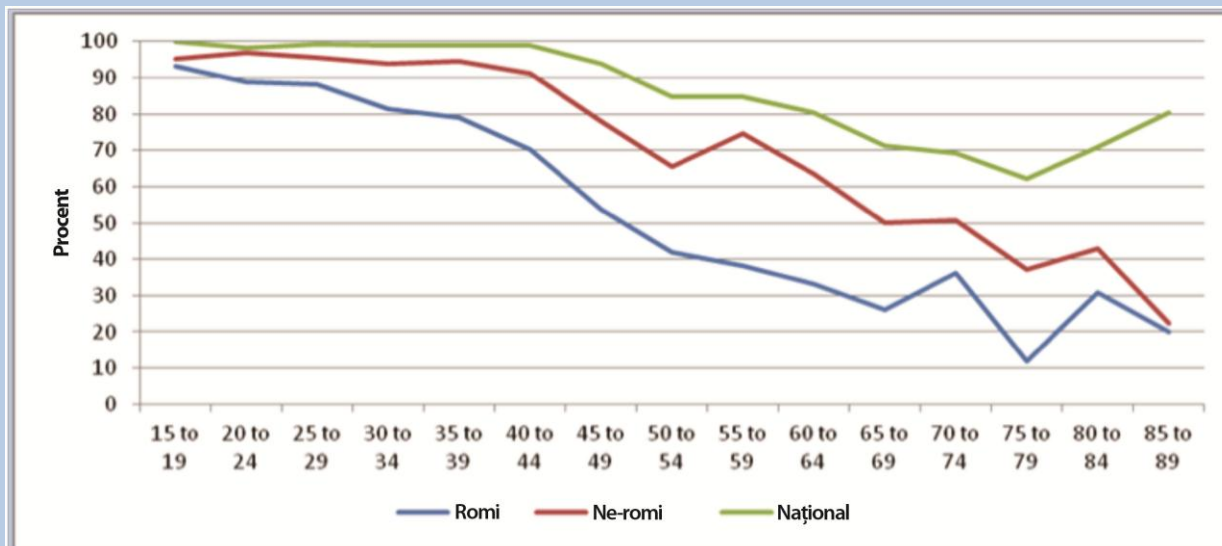
<sup>164</sup> <http://documents.worldbank.org/curated/en/2011/05/17056888/romania-functional-review-health-sector>.

<sup>165</sup> A se vedea secțiunea 2 despre metodologie pentru o descriere a Anchetei regionale privind romii.

<sup>166</sup> <http://www.errc.org/cms/upload/file/hidden-health-crisis-31-october-2013.pdf>.

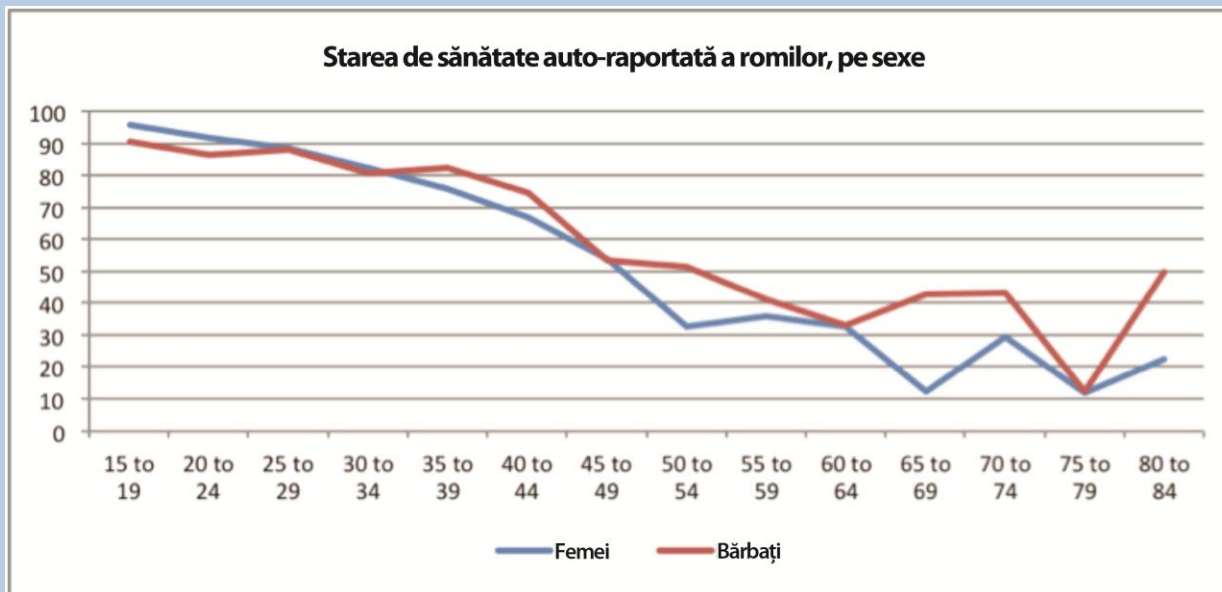
CASETA 5-1: STAREA SĂNĂTĂȚII ROMILOR SE DETERIOREAZĂ MAI REPEDE DECÂT CEA A NE-ROMILOR

FIGURA 5-1: PROCENTAJUL DE ADULȚI ROMI, NE-ROMI ȘI ADULȚI LA NIVEL NAȚIONAL CARE AU DECLARAT CĂ STAREA LOR DE SĂNĂTATE ESTE FIE BUNĂ/FOARTE BUNĂ, FIE DESTUL DE BUNĂ, PE GRUPE DE VÂRSTĂ



Sursa: Romi și vecini ne-romi: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).; Populația generală (denumită „națională” în figură): EuroBarometru (2006).

FIGURA 5-2: PROCENTAJUL DE ADULȚI ROMI CARE AU DECLARAT CĂ STAREA LOR DE SĂNĂTATE ESTE FIE BUNĂ/FOARTE BUNĂ, FIE DESTUL DE BUNĂ, PE GRUPE DE VÂRSTĂ ȘI PE SEXE



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Printre factorii care explică starea precară de sănătate se numără condițiile necorespunzătoare de trai, care contribuie la boli infecțioase, diaree și boli respiratorii, în special la copii.** Circa 30% din gospodăriile rome se află în case în ruină sau în cartiere mărginașe, în timp ce numai 4% din gospodăriile ne-rome se află în această situație. Numai 18% din gospodăriile rome au instalații sanitare în casă (toaletă, baie, racord la canalizare), în timp ce 40% din familiile ne-rome vecine dispun de aceste dotări. 35% din gospodăriile rome semnaleză colectarea neregulată sau lipsa colectării de deșeuri solide, față de 20% din gospodăriile ne-rome învecinate. 42% din gospodăriile rome folosesc combustibil lemnos pentru gătit (spre deosebire de 14% din gospodăriile ne-rome învecinate), iar 87% folosesc lemne sau cărbuni pentru încălzire, procent substanțial mai mare decât în cazul gospodăriilor ne-rome învecinate care servesc drept termen de comparație (73%).

**În al doilea rând, prevalența crescută a bolilor cronice este asociată cu comportamente cu grad mare de risc precum fumatul, atât la bărbați, cât și la femei, alimentația deficitară și nivelul scăzut de activitate fizică.** De exemplu, analiza arată că aproape jumătate din romii adulți fumează în mod regulat, iar femeile rome fumează de 2,2 ori mai mult decât femeile românce la nivel național.

**În al treilea rând, rezultatele îngrijorătoare privind sănătatea pot fi cauzate de utilizarea inefficientă a serviciilor de sănătate disponibile.** Ancheta regională privind romii a constatat că majoritatea romilor (peste 75%) trăiesc la o distanță de câțiva kilometri (3 sau mai puțini) de o unitate medicală. Mai mult, majoritatea romilor declară că sunt mulțumiți de serviciile de sănătate primite. În același timp, 42% din romii din România nu recurg la servicii de sănătate atunci când au nevoie de ele. Peste 80% din cei care nu apelează la îngrijirile de care au nevoie declară că motivul este reprezentat de constrângerile financiare chiar dacă anumite servicii sunt gratuite. Lipsa asigurării de sănătate și incertitudinea cu privire la serviciile care trebuie plătite reprezintă motivele de îngrijorare principale.

**Sănătatea este una dintre cele șase direcții principale de acțiune din cadrul Strategiei naționale de incluziune a romilor (SNIR) dar SNIR răspunde în mod limitat la nevoile de sănătate ale romilor.** Obiectivul de sănătate din SNIR - *stimularea măsurilor de promovare a sănătății care să contribuie la creșterea accesului cetățenilor aparținând comunității rome la serviciile de sănătate publică și la creșterea speranței de viață* - este abordat de către Ministerul Sănătății ca având două direcții prioritare de acțiune: (i) campanii de vaccinare pentru copiii romi nevaccinați și (ii) campanii de educație sanitară pentru prevenirea tuberculozei, care sunt incluse în Planul de acțiune al SNIR pentru anii 2012-2013. Alte paisprezece direcții de acțiune, vizând în principal promovarea sănătății și educația sanitară sunt incluse în Plan de Acțiune pentru anii 2012-2013. Dar subiecte precum bolile cronice, sănătatea mamei și copilului, nutriția și îngrijirile medicale în perioada preșcolară, sănătatea reproductivă, sănătatea adolescenților și comportamentele care periclitează sănătatea lipsesc cu desăvârșire.

**Restul acestui capitol prezintă constatările din recenta anchetă regională privind romii, care sunt legate de starea de sănătate a romilor și de performanțele sistemului de sănătate pentru populația romă din România.** Pe baza constatărilor anchetei regionale privind romii și pe baza analizei politicilor și programelor de sănătate curente care abordează sănătatea romilor, sunt sugerate la final recomandări specifice de politici publice. Acestea sunt conforme cu SNIR în ansamblul său, venind în completarea acestuia.



## 5.2 METODOLOGIA ȘI PRINCIPALELE SURSE DE DATE

---

**Constatările acestui capitol se bazează în primul rând pe Ancheta regională privind romii (PNUD/Banca Mondială/CE, 2011) și pe comparații cu date privind populația generală.** Pe parcursul acestui capitol, sunt prezentate două populații comparative: 1) „populația generală”, care este populația națională a fiecărei țări din datele Eurobarometrului UE<sup>167</sup>; și 2) „ne-romii”, care sunt vecinii ne-romi ai romilor vulnerabili, eșantionați în Ancheta regională. Capitolul va întrebuița acești termeni pentru a se referi la populații comparative specifice.

**În plus, sunt prezentate și constatări suplimentare din cadrul unui al doilea studiu recent privind romii din România, desfășurat de Agenția Împreună (2013).** Metoda de eșantionare a avut la bază metoda de identificare a terților pentru a determina care gospodăriile erau rome. Datele au fost culese în iulie 2012. Spre deosebire de ancheta sociologică regională privind romii, care a luat în calcul romii ce trăiesc în comunități cu o concentrare de romi mai mare decât media națională (89% din toți romii), studiul Agenției Împreună se dorește a fi reprezentativ pentru toți romii din România. Totuși, metoda de eșantionare adoptată în cadrul studiului Agenției Împreună scade șansele ca romii care trăiesc în comunități concentrate să fie incluși în eșantion. Întrucât acesta este exact grupul de romi care are în general cele mai slabe rezultate privind bunăstarea, cifrele citate de studiul Agenției Împreună trebuie interpretate ca „estimări la limita inferioară”. În acest capitol, studiul Agenției Împreună este folosit pentru a completa constatările anchetei regionale privind romii acolo unde acesteia din urmă îi lipsesc detaliile privind anumite domenii.

**Ulterior, au fost realizate interviuri față în față cu reprezentanți ai ONG-urilor rome și ne-rome, mediatori sanitari romi și asistenți medicali comunitari, medici generalişti, precum și cu reprezentanți ai instituțiilor publice de la nivel central și local (MS, ANR, autoritățile de sănătate județene, experți romi la nivel județean), reprezentanți ai OMS și UNICEF pentru a obține o înțelegere mai aprofundată a anumitor comportamente de utilizare a serviciilor de sănătate și a implementării programelor.** Discuțiile de tip focus grup (DFG) cu asistentele medicale au fost verificate încrucișat cu constatările DFG-urilor purtate cu mamele rome ale copiilor internați. Alte două DFG-uri au fost purtate cu membri ai populației rome și ne-rome care trăiesc în aceeași comunitate. Constatările privind accesul la servicii de sănătate și obstacolele din calea acestora, precum și detalii despre comportamentele beneficiarilor și furnizorilor de astfel de servicii sunt incluse în analiza de mai jos.

**Toate estimările privind populația generală a României sunt bazate pe datele EuroBarometrului din 2006 sau din 2009.** EuroBarometrul (2006) conține date din runda 66.2 a anchetelor EuroBarometru. Prin acest sondaj, respondenții au fost întrebați despre starea lor generală de sănătate și calitatea vieții și despre fostele sau actualele probleme de sănătate. Respondenții au fost de asemenea întrebați despre tratamentul bolilor cronice, analizele medicale sau controalele medicale și despre schimbările recente din comportamentul privind sănătatea.

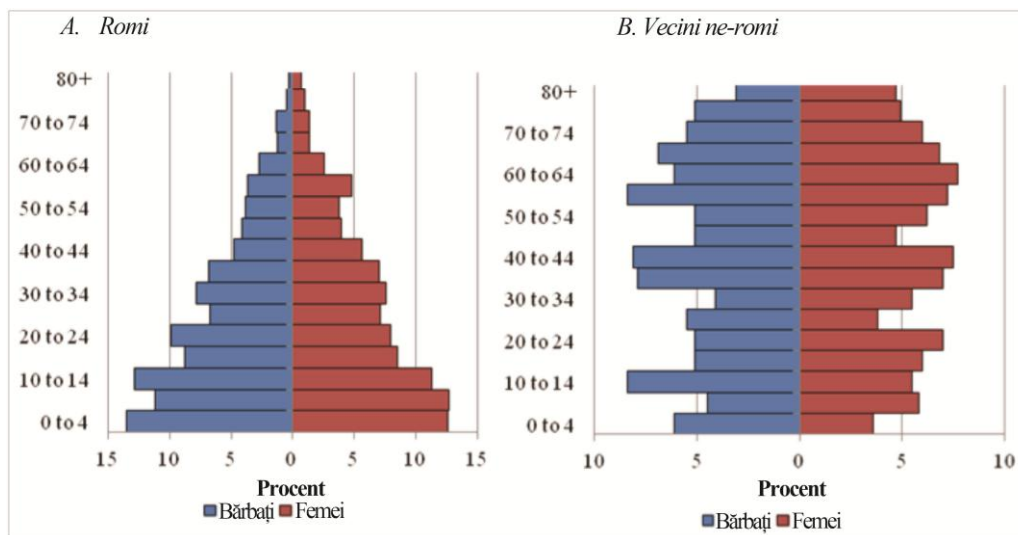
---

<sup>167</sup> Pentru comparația stării de sănătate a romilor și a utilizării de servicii de sănătate de către romi cu cele ale populației generale a României, a fost utilizat Eurobarometrul în locul studiului EU SILC. Deși acesta din urmă este utilizat în tot restul acestui raport ca principală sursă de date de comparație, studiul EU SILC nu a cuprins întrebări detaliate privind comportamentul legat de sănătate, starea de sănătate și utilizarea de servicii de sănătate. Deoarece EuroBarometrul includea aceste subiecte, acesta a fost utilizat ca studiu comparativ.

Informațiile demografice și alte informații privind contextul general includ vârsta, sexul, locul nașterii (personal și al părinților) și starea civilă. În total, EuroBarometrul 66.2 a intervievat 28.585 de cetățeni cu vârste mai mari de 15 ani din cele 25 de țări din Uniunea Europeană după extinderea din 2004, din statele în curs de aderare (CA) Bulgaria și România, țara candidată (TC) Croația, și din Comunitatea turcă și cipriotă (CTC). Estimările naționale privind fumatul și consumul de alcool au avut la bază date din EuroBarometrul 72.3, desfășurat în 2009. În cadrul acestei runde a sondajului, au fost intervievați 30.292 de cetățeni din cele 27 de țări din Uniunea Europeană.

**Când sunt comparate estimările privind adulții din cadrul acestor populații, cifrele sunt de asemenea ajustate în funcție de vârstă, pentru a se identifica discrepanțele sau decalajele dintre romi și ne-romi.** Structura populației rome este diferită de cea a populației generale sau a vecinilor ne-romi – în medie, romii sunt mai tineri, iar persoanele vârstnice sunt mai puține (Figura 5-3). În consecință, compararea mediilor simple dintre romi, vecinii ne-romi și populația națională ar introduce erori în rezultatele obținute care privesc romii: cifrele globale privind starea de sănătate, de pildă, ar fi egale pentru toate cele trei grupuri, dar acest lucru ar fi determinat în întregime de faptul că romii sunt, în medie, mult mai tineri și că problemele de sănătate apar în general la vârste mai înaintate. Pentru a preveni această eroare, cifrele sunt dezagregate pe grupe de vârstă – estimările fiind prezentate separat pentru persoanele cu vârste între 25-54 de ani și pentru cele cu vârsta de 55 de ani sau mai mare – sau, atunci când este furnizată o singură estimare pentru întreaga populație adultă, aceasta are la bază o structură de vârstă ajustată pentru populația romă.<sup>168</sup>

FIGURA 5-4: STRUCTURA DE VÂRSTĂ A POPULAȚIEI PENTRU ROMI ȘI VECINII NE-ROMI DIN ROMÂNIA



Sursă: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

<sup>168</sup> În aceste cazuri, structura de vârstă în cazul romilor este ajustată într-un asemenea mod încât să „imite” structura de vârstă a populației naționale. Acest lucru este realizat pentru a preveni influențarea estimărilor în cazul romilor în sensul obținerii unor rezultate aparent favorabile privind starea de sănătate, determinate de faptul că populația romă este, în medie, mult mai tânără decât populația națională în general.

## 5.3 POPULAȚIA ȘI REZULTATE PRIVIND SĂNĂTATEA ÎN RÂNDUL ROMILOR DIN ROMÂNIA

---

### 5.3.1 STRUCTURA DE VÂRSTĂ ȘI FERTILITATEA

---

**Romii se căsătoresc de tineri și au rate de dependență ridicate.** Circa 28% din romii cu vârstă între 15 și 19 ani sunt căsătoriți, spre deosebire de doar 2% din populația generală din România. Circa 63% din romii cu vârstă între 20 și 24 de ani sunt căsătoriți, comparativ cu 17% din populația generală (Ancheta regională privind romii, 2011). Diferența între vârstele maritale este determinată în principal de femeile rome, care se căsătoresc foarte devreme: în timp ce 16% din bărbații romi cu vârstă cuprinsă între 15 și 19 ani sunt căsătoriți, aproape 41% din femeile rome din aceeași grupă de vârstă sunt căsătorite. Populația romă prezintă, de asemenea, o rată de dependență mai mare, în sensul că mai mulți membri ai comunității sau familiei care nu sunt încadrați în muncă depind de membrii încadrați în muncă și salariați, ceea ce, în combinație cu ratele scăzute de angajare, exacerbează nivelurile sărăciei.

**După ce se căsătoresc de tinere, vârsta medie dorită pentru a începe să aibă copii este de 21 de ani în cazul femeilor rome, în comparație cu 26 de ani pentru femeile ne-rome** (Sondajul regional privind romii, 2011). În cadrul unei anchete sociologice privind gospodăriile din Europa, proporția de femei cu vârstă între 14 și 16 ani care au născut pentru prima oară este de trei ori mai mare în cazul romilor decât în cazul ne-romilor (FSG 2009). Sarcina la vârste fragede este legată de venitul mic, cauzat probabil de nivelul redus al educației din gospodăriile rome cu venit mic, precum și de lipsa de informații privind metodele de contracepție și de lipsa mijloacelor financiare pentru a investi în acestea (Agenția Împreună, 2013: 123). Potrivit studiului Agenției Împreună, numărul mediu de copii per femeie a scăzut și se situează în prezent la 1,74 (spre deosebire de 2,35 în 1992).

### 5.3.2 SPERANȚA DE VIAȚĂ

---

**Speranța de viață în rândul romilor este considerabil mai scăzută decât în cadrul populației generale din România.** Datele exacte privind decalajele între speranța de viață a romilor și cea a populației generale sunt rare în majoritatea țărilor deoarece datele administrative nu sunt defalcate pe etnie. Datele care există sunt adesea estimate sau extrapolate din date ale anchetelor sociologice privind gospodăriile sau din statistici oficiale și pot fi bazate pe eșantioane de mici dimensiuni. Tabelul 1 prezintă date referitoare la speranța de viață în rândul romilor pentru țările din Europa de Est, disponibile din anul 2000, incluzând sursa și metodologia aferente. Deși datele sunt obținute din diverse surse și ar trebui interpretate cu prudență, dovezile sugerează că romii au o speranță de viață mai scăzută. Decalajul din România, estimat la 6 ani, este mediu prin comparație cu decalajele din alte țări, dar trebuie luate în considerare preocupările privind corectitudinea datelor și anul (2003). Date mai recente (CEDR,

2013) menționează o diferență de 16 ani între vârsta decesului la romi și cea a populației generale din România.<sup>169</sup>

TABELUL 1.6: SPERANȚA DE VIAȚĂ PENTRU ROMI ȘI NE-ROMI ÎN ANUMITE ȚĂRI

Țară	An	Decalaj sp. de viață	Sp. de viață romi	Sp. de viață Pop. gen.	Sursa	Metodologie
Moldova	2006	3	65	68	Ancheta PNUD (PNUD-Moldova 2006)	Estimare bazată pe decese infantile din ancheta privind gospodăriile, și corelare între speranța de viață și mortalitatea infantilă. <sup>170</sup>
Serbia	2005	10	63	73 <sup>171</sup>	Baza de date privind mortalitatea din 2005, Biroul sârb de statistică (Bogdanovic et al. 2007)	Nu s-a raportat nicio metodologie. S-a raportat doar decalajul privind speranța de viață.
România	2003	~6	64	70	Ancheta PNUD (PNUD 2003)	Estimare pe baza speranței de viață în țările cu o rată a mortalității infantile similară. Estimare a ratei mortalității infantile într-o anchetă separată (RHS 1999). <sup>172</sup>
Ungaria	2002	10-15	56-61	71	Necunoscută (Kovac 2002)	Nu s-a raportat nicio metodologie.
Bulgaria	2001	5	67	72	Recensământul din 1992 și 2001, Bulgaria (PNUD 2003)	Nu s-a raportat nicio metodologie. Date doar pentru persoanele care au declarat apartenența etnică.

<sup>169</sup> O criză ascunsă a sănătății – Un raport al Centrului European pentru Drepturile Romilor: Inegalități privind sănătatea și date defalcate (Hidden Health Crisis - A Report by The European Roma Rights Centre: Health Inequalities and Disaggregated Data), octombrie 2013, p.5.

<sup>170</sup> Rata mortalității infantile la romi a fost calculată ca numărul de decese infantile (40) din numărul total de nașteri de copii vii (1.386). Nu există nicio referire la intervalul de ani (de exemplu, nașterile din ultimii 10 ani) în care au avut loc nașterile.

<sup>171</sup> Speranța de viață pentru ne-romi din baza de date europeană a OMS Health for All (HFA-DB 2010).

<sup>172</sup> Nu este clar ce rată a mortalității infantile a fost utilizată pentru calcul. PNUD 2003 citează că rata mortalității infantile pentru romi este „aproximativ de trei ori mai mare decât media națională” și indică procente pentru rata mortalității infantile de 27,1 pentru populația românească și de 72,8 pentru populația romă în cazul copiilor născuți în ultimii 5 ani, între 1994 și 1999. Raportul final RHS 1999 prezintă doar cifre pentru copiii născuți în ultimii 10 ani, între 1989 și 1999, cu procente pentru rata mortalității infantile de 26,9 pentru populația românească și de 50,6 pentru populația romă.

Slovacia 2000 15 59 73 173 PNUD 2004, Nu s-a raportat nicio metodologie. S-a raportat doar decalajul privind speranța de viață.  
Zoon 2001<sup>174</sup>

Sursa: Banca Mondială

---

### 5.3.3 POVARA BOLILOR

---

**Dovezile furnizate de studii locale de mică anvergură, arată că incidența bolilor infecțioase rămâne mare în rândul romilor.** Epidemii de pojar au avut loc în ultimii ani în comunitățile rome din Italia, Portugalia, Germania, Grecia, Croația, Bulgaria, România, Serbia și Polonia (Loewenberg 2006; Orlikova et al. 2010; Seguliev et al. 2007).

**România are cea mai mare incidență de tuberculoză (TBC) din Uniunea Europeană și a raportat în 2010 a cincea rată a incidenței de TBC din cadrul regiunii Euro a OMS** (după Kazahstan, Moldova, Georgia și Kirgizstan). Ancheta CEDR din 2013 arată că rata diagnosticului de TBC în rândul respondenților romi este mai mult decât dublă decât cea din rândul populației generale, în timp ce pentru grupa de vârstă 55-64 ani, diagnosticul de tuberculoză este de patru ori mai mare în rândul respondenților romi<sup>175</sup>. Dat fiind procentul mare de forme rezistente a bolii, România s-a alăturat grupului de 18 țări europene etichetate ca țări în care controlul tuberculozei este prioritar, având în vedere frecvența mare a cazurilor de tuberculoză multidrog-rezistență (MDR-TB).

**Rezultatele de sănătate auto-raportate sugerează că romii din România suferă în mod disproporționat de boli cronice și de durată.** Prevalența auto-raportată a astmului este semnificativ mai mare în rândul romilor adulți și vârstnici. Hipertensiunea arterială și reumatismul/artrita se numără printre cele mai frecvente boli cronice raportate atât de romi, vecinii ne-romi, cât și (neindicat) de populația generală din România. Prevalența auto-raportată a hipertensiunii arteriale și a durerilor cronice de încheieturi/musculare este de circa 50% în rândul romilor vârstnici. Prevalența auto-raportată a acestor șase boli cronice este în general ușor mai mare în rândul romilor comparativ cu vecinii lor ne-romi, iar decalajele sunt mari în special la bărbați (Figura 5-5). În mod similar, ponderea romilor vârstnici care suferă de o boală cronică și de limitarea activităților zilnice (ambe sexe) este mult mai mare decât în cazul vecinilor ne-romi. Aceste boli cronice, incluzând bolile mintale, necesită îngrijire medicală regulată (și cheltuieli asociate), iar gestionarea lor necesită cunoștințe privind sănătatea<sup>176</sup> atât în rândul

---

<sup>173</sup> Din baza de date europeană a OMS Health for All (HFA-DB 2010).

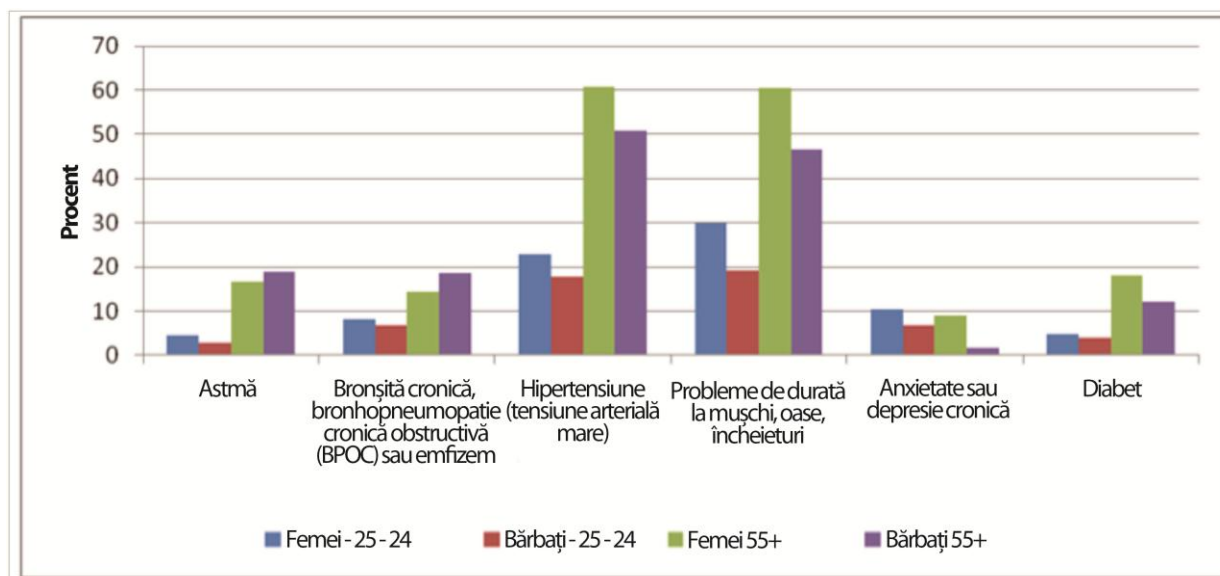
<sup>174</sup> Zoon și PNUD prezintă doar decalajul privind speranța de viață pentru bărbați (13 ani) și femei (17 ani). Pentru decalajul general privind speranța de viață, s-a presupus că raportul bărbați-femei pentru romi este același ca și pentru populația generală, de 95:100 (Divizia Populație a Națiunilor Unite, 2000). Sursa citată a fost un raport realizat de Organizația Internațională pentru Migrație (2000), care nu a fost găsit.

<sup>175</sup> O criză ascunsă a sănătății – Un raport al Centrului European pentru Drepturile Romilor: Inegalități privind sănătatea și date defalcate (Hidden Health Crisis - A Report by The European Roma Rights Centre: Health Inequalities and Disaggregated Data), octombrie 2013, p. 6.

<sup>176</sup> Cunoștințele privind sănătatea echivalează cu abilitatea de a înțelege indicațiile de pe recipientele medicamentelor care se vând pe bază de rețetă, de pe bonurile de programare, broșurile medicale, instrucțiunile

pacienților, cât și al familiilor lor. Prevalența auto-raportată, ajustată în funcție de vârstă, a fiecărei boli cronice este adesea mai mare în rândul femeilor rome, decât în rândul bărbaților.

FIGURA 5-5: RATELE BOLILOR CRONICE ÎN RÂNDUL BĂRBAȚILOR ȘI FEMEILOR ROME, PE GRUPE DE VÂRSTĂ



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

## 5.4 FACTORII DETERMINANȚI AI STĂRII DE SĂNĂTATE

**De ce romii au o stare de sănătate precară și mor de tineri?** Există dovezi care sugerează că condițiile socio-economice în care cresc și trăiesc romii îi expun la factori de risc mai mari decât pe vecinii lor ne-romi și populația generală din România. În plus, romii manifestă comportamente nesănătoase precum fumatul și sarcinile la vârste fragede. Utilizarea serviciilor de sănătate determină într-o anumită măsură starea de sănătate a unei persoane, în special în ceea ce privește utilizarea serviciilor preventive, recurgerea din timp la îngrijiri medicale și conștientizarea propriei stări de sănătate. Romii tind să recurgă târziu la servicii de sănătate și, atunci când o fac, întâmpină obstacole și constrângeri mai mari decât vecinii lor ne-romi.

### 5.4.1 PROVOCĂRI SOCIO-ECONOMICE

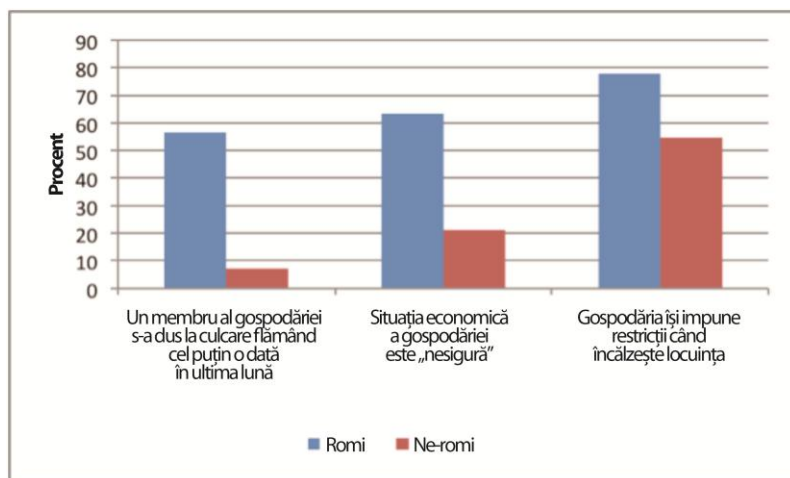
**Gradul ridicat al sărăciei, nivelul scăzut al educației și rata scăzută a ocupării forței de muncă în rândul populației rome contribuie la o stare precară de sănătate.** Majoritatea romilor în vârstă de muncă nu au slujbe: peste jumătate din ei nu sunt înregistrați ca forță de muncă, iar dintre cei care sunt, o treime sunt șomeri. Romii au un nivel mai scăzut al educației, mai puțin de 10% din adulții în vârstă de cel puțin 25 de ani finalizându-și studiile liceale. Mulți romi trăiesc în condiții precare și se confruntă cu constrângeri financiare, fapt care reduce investițiile atât de necesare în capitalul uman, precum educația și sănătatea. 40% din copiii romi

medicului și formularele de acordare a consimțământului, precum și abilitatea de a negocia sisteme complexe de servicii de sănătate.

din România nu sunt înscriși la școală, iar motivul declarat în cazul a 30% este că școala costă prea mult. Starea precară de sănătate are și ea un impact direct asupra educației: 6% din copii nu sunt înscriși la școală din cauza bolilor.

**Situația socio-economică deficitară și sănătatea precară din rândul romilor vulnerabili sunt însoțite de foamete și de alte privațiuni.** Peste 55% din gospodăriile rome din România care au fost incluse în anchetele sociologice au raportat că un membru al gospodăriei s-a dus la culcare flămând cel puțin o dată în ultima lună. Romii nu reușesc să-și asigure încălzirea pe timp de iarnă, trei sferturi din gospodăriile rome declarând că limitează încălzirea pe timp de iarnă (Figura 5-6).

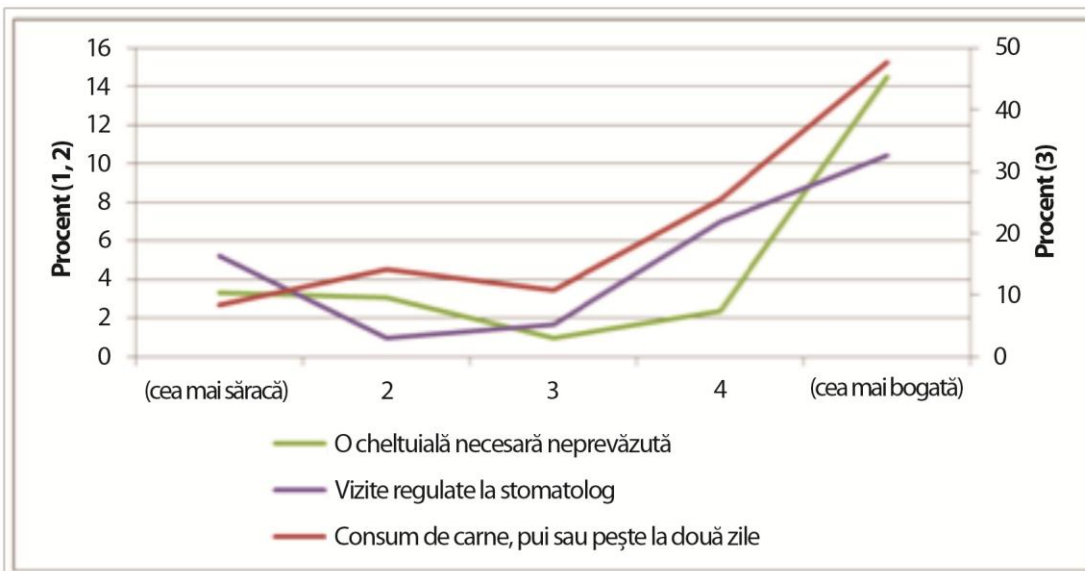
FIGURA 5-6: PRIVAȚIUNI ECONOMICE ÎN RÂNDUL ROMILOR ȘI AL VECINILOR NE-ROMI



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Gospodăriile rome vulnerabile se confruntă cu constrângeri atunci când iau decizii legate de investiții privind sănătatea, inclusiv cumpărarea de alimente hrănitoare.** Constrângerile financiare se exercită diferit asupra gospodăriilor rome și a celor ne-rome, chiar dacă ele se manifestă în aceeași comunitate sau în comunități învecinate și deși condițiile socio-economice sunt similare. De exemplu, doar o minoritate (5%) din gospodăriile rome declară că ar putea să acopere din resursele proprii ale gospodăriei o cheltuială neprevăzută mare comparativ cu 28% dintre vecinii lor ne-romi. În mod similar, numai 1 din 5 gospodării rome își permit să consume carne o dată la două zile (comparativ cu 3 din 5 gospodării ne-rome).

FIGURA 5-7: SUPTABILITATEA CHELTUIELILOR NEPREVĂZUTE, A ALIMENTELOR HRĂNITOARE ȘI A CONSULTĂȚIILOR STOMATOLOGICE ÎN RÂNDUL ROMILOR, PE CHINTILE DE VENIT



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Figura se referă la proporția de gospodării care declară că își permit fiecare articol.

**Aproximativ 40% din totalul copiilor din gospodăriile rome sunt subnutriți, ceea ce conduce la deteriorarea stării de sănătate pe termen lung și la pierderea abilității de învățare** (Raportul privind incluziunea romilor de vârstă preșcolară, 2012). UNICEF a atras atenția asupra riscului de malnutriție a copiilor din România, estimând că, dintre cei care suferă de malnutriție, 72% au vârsta sub 3 ani. Răspândirea anemiei la copii a scăzut între 2004 și 2010, dar răspândirea anemiei în rândul sugarilor romi rămâne foarte mare, de 60%. Totuși, comparativ cu anii precedenți, există o tendință descrescătoare, care poate fi asociată cu măsurile preventive mai bune luate în aceste comunități, inclusiv cu eforturile susținute depuse de asistenții medicali comunitari și de mediatorii sanitari romi.

**Ratele de alăptare exclusivă sunt în general foarte mici în România (12,6%) și, deși mai bune, rămân totuși reduse și în rândul romilor (20%).** Pe lângă ratele reduse de alăptare, diversificarea alimentației este inadecvată, mamele hrănindu-și copiii cu cantități mici de carne, ouă și legume. Diversificarea alimentației este deosebit de săracă în rândul populației dezavantajate economic, inclusiv în rândul romilor, persoanelor din zonele rurale și copiilor cu mame al căror nivel de educație este redus<sup>177</sup>.

#### 5.4.2 INFRASTRUCTURA SERVICIILOR PUBLICE

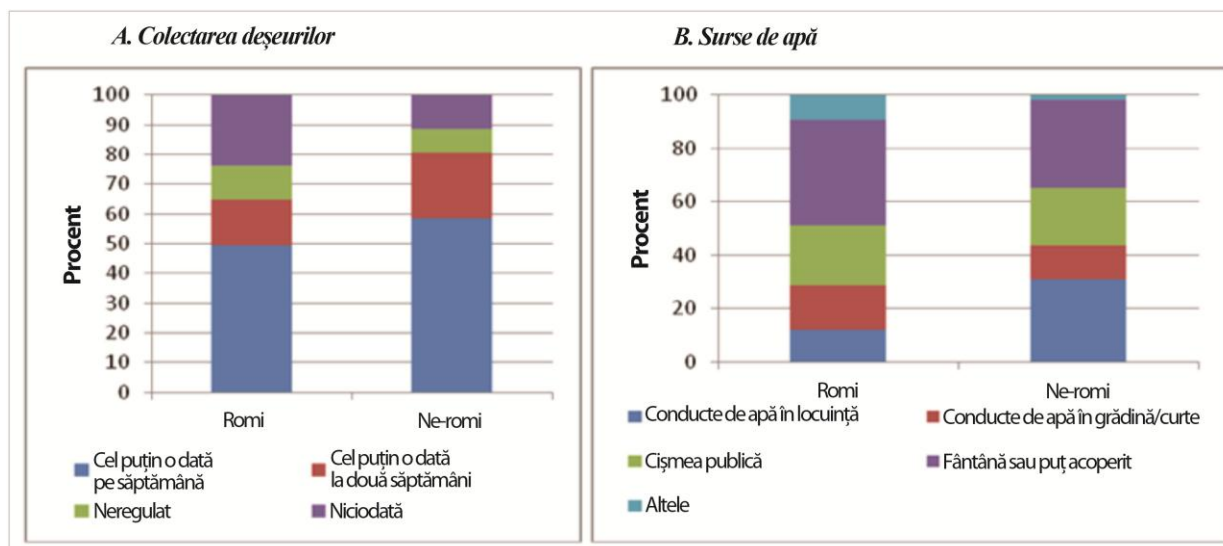
**Infrastructura serviciilor publice este inadecvată în comunitățile rome vulnerabile.** Estimările din Ancheta regională privind romii arată că, deși majoritatea romilor vulnerabili

<sup>177</sup> Nanu MI et Co., Evaluarea eficienței intervențiilor incluse în programele naționale privind nutriția copiilor, IOMC, MS, UNICEF, 2011.



beneficiază de colectarea regulată a deșeurilor din cartier, 65% declară că deșeurile sunt colectate doar o dată la două săptămâni. Dintre vecinii ne-romi, 81% au declarat același lucru. Numai 12% din gospodăriile rome din România sunt racordate la rețeaua de alimentare cu apă, iar aproape trei sferturi din gospodăriile rome au acces la apă dintr-o sursă publică comună sau una cu risc sporit de contaminare<sup>178</sup>. Ceea ce agravează problema este faptul că peste 80% din gospodăriile rome vulnerabile din România au declarat că locuințele lor nu au fost racordate la sistemul public de canalizare, iar un procent similar nu dețin instalații de duș/îmbăiere în interiorul locuinței. Fiecare dintre acești trei factori face ca romii să fie expuși unui risc sporit de contactare a bolilor infecțioase. Problemele de racordare pot fi legate de faptul că racordarea tinde să se oprească la granițele comunităților rome (a se vedea capitolul despre discriminare).

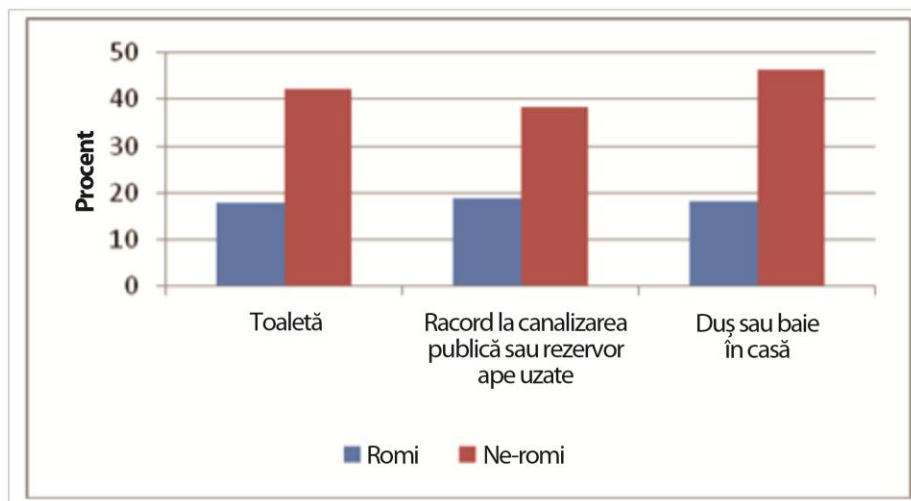
FIGURA 5-8: COLECTAREA DEȘEURILOR ȘI SURSELE DE APĂ ÎN COMUNITĂȚILE ROME VULNERABILE



Sursa: Ancheta regională privind romii al PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

<sup>178</sup> Nu au fost niciodată culese date privind calitatea apei potabile folosite de gospodăriile rome.

FIGURA 5-9: INSTALAȚII ÎN INTERIORUL GOSPODĂRIILOR



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

#### 5.4.3 ALIMENTAȚIA, FUMATUL ȘI CONSUMUL DE ALCOOL

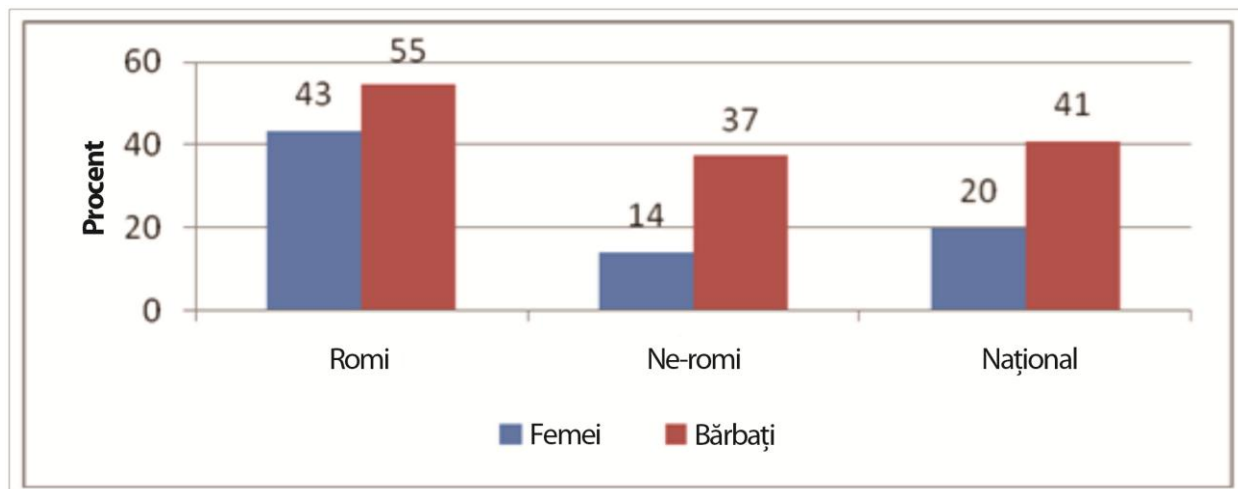
**În întreaga Europă, adulții și copiii romi au o stare de nutriție deficitară ca urmare a unei alimentații și a unor practici nutriționale nesănătoase datorate în principal situației socio-economice defavorabile.** Hrana și alimentația deficitară contribuie la o imunitate scăzută, la incidența mare a bolilor infecțioase și la deficit de creștere a copiilor, ceea ce diminuează capacitatea de dobândire a educației și sporește riscul de boli cardiovasculare în viața adultă (OMS, 2003). În România, consumul de fructe și legume în rândul romilor s-a dovedit a fi mult mai scăzut decât în rândul ne-romilor (Agenția Împreună, 2013: 118). În mod similar, consumul de carne a fost mult mai redus în rândul romilor, aproape 90% din ne-romi declarând un consum de carne de cel puțin 2-3 ori pe săptămână, prin comparație cu două treimi din romii eșantionați (ibid.). Doar puțin peste jumătate din romii eșantionați în acest studiu consumă legume zilnic, comparativ cu 80% din ne-romi.<sup>179</sup>

**Starea dentiției este corelată cu alimentația.** Romii au o incidență mare a cariilor netratate și a dinților lipsă și o prezență foarte redusă la controale stomatologice (FSG 2009), ceea ce poate avea un impact negativ asupra capacității de a consuma alimente proaspete și sănătoase precum fructele și legumele, cerealele integrale și tuberculi.

**Fumatul este foarte răspândit în rândul romilor.** 48% din adulții romi fumează regulat. Vecinii ne-romi fumează și ei, dar răspândirea este semnificativ mai mică, de 20%. Un procent foarte mare de femei rome fumează, respectiv 43% comparativ cu 14% dintre vecinele ne-rome.

<sup>179</sup> Aceste decalaje între romi și ne-romi este posibil să fie chiar mai mari în realitate dat fiind faptul că comunitățile rome compacte au fost slab reprezentate în acest studiu.

FIGURA 5-10: RĂSPÂNDIREA FUMATULUI ÎN RÂNDUL ROMILOR ȘI AL NE-ROMILOR, PE SEXE



Sursa: Romi și vecini ne-romi: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).; Populația generală (denumită „națională” în figură): EuroBarometru (2006).

**Prin contrast, dovezile privind consumul de alcool sunt neconcludente.** Conform anchetei regionale privind romii, circa 70% din adulții romi declară că nu beau niciodată, adică cu 21% mai mult decât populația generală. Doar 8% din romi declară că beau regulat: între o dată și câteva ori pe săptămână. Aceste diferențe între romi, vecinii ne-romi și populația generală predomină pentru ambele sexe: în general, bărbații români din toate cele trei grupuri beau mai frecvent decât femeile. Studiul Agenției Împreună din 2013 constată un decalaj mult mai mic între romi și ne-romi, iar în acel studiu, consumul de alcool este de fapt mai mare în rândul romilor. Acesta raportează și că există o corelație între consumul de alcool și fumat: respectiv, în gospodăriile cu un consum mai ridicat de alcool, crește și probabilitatea ca respondenții să fumeze (Agenția Împreună 2013:120). Consumul de alcool, fumatul și în special consumul de droguri sunt raportate a nu fi ridicate în rândul adolescenților romi, dar nivelul redus de conștientizare în rândul adolescenților romi a comportamentelor la risc cu privire la HIV ar trebui să reprezinte o preocupare majoră (raportul UNICEF, 2013).<sup>180</sup>

#### 5.4.4 SĂNĂTATEA REPRODUCERII ȘI MORTALITATEA INFANTILĂ

**Deși majoritatea femeilor rome au vizitat un ginecolog cel puțin o dată și au născut într-un spital, frecvența consultațiilor în domeniul sănătății reproducerii este redusă.** Circa 75% dintre femeile rome și ne-rome au vizitat un ginecolog cel puțin o dată în viață (Figura 5-11). Totuși, rămâne neclar cât de frecvent sau cu ce regularitate au fost efectuate aceste vizite și care este calitatea serviciilor. De exemplu, mai puțin de un sfert dintre femeile rome au făcut vreodată un test Babeș-Papanicolau.<sup>181</sup> Ca și în cazul altor examinări, procentul a fost puțin mai mare în rândul vecinilor ne-romi (38%), ceea ce înseamnă, de asemenea, foarte puțin. Aceste rezultate

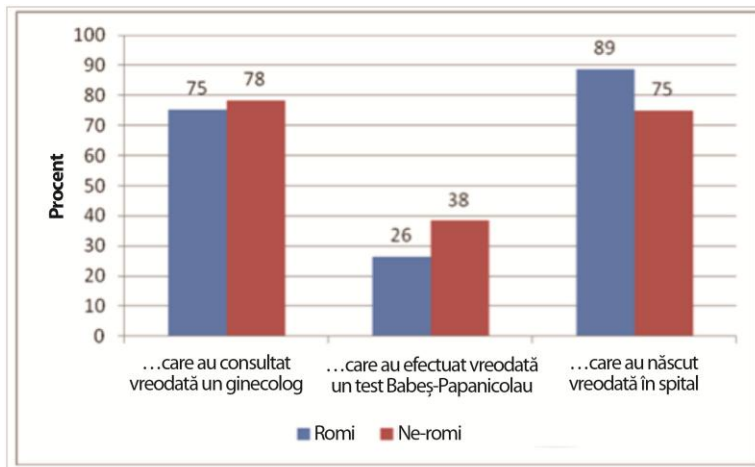
<sup>180</sup> Situația adolescenților în România, Raport final, septembrie 2013.

<sup>181</sup> Femeilor aflate la vârsta reproducerii li se recomandă să efectueze acest test anual. Efectuarea regulată a testului Babeș-Papanicolau reduce semnificativ posibilitatea dezvoltării unui cancer invaziv.

sugerează că, deși femeile din aceste comunități vulnerabile pot să beneficieze de îngrijiri medicale la naștere (89% au născut într-un spital), accesul și utilizarea de servicii medicale pre și post-natale pot fi încă extrem de neadecvate. Femeile rome care au participat la discuțiile de tip focus grup desfășurate în zona rurală au menționat că, deși au primit informații de la profesioniștii medicali comunitari cu privire la necesitatea efectuării testului Babeș-Papanicolau, lipsa banilor, a asigurării de sănătate, a cunoștințelor privind modul de acces și reticența de a merge la ginecolog au fost motivele pentru care nu au apelat la acest tip de investigație medicală. Femeile ne-rome au dovedit cunoștințe mai bune și o rată mai mare de efectuare a testului Babeș-Papanicolau deși obstacolele financiare au fost menționate și în cazul lor.

**În rândul femeilor însărcinate, femeile rome au raportat un număr mediu de trei consultații prenatale, în timp ce femeile ne-rome au raportat cinci consultații.** Acest rezultat a fost determinat, cel puțin parțial, de un procent mai mare a femeilor rome care nu au efectuat niciun control medical, de 13% (Agenția Împreună, 2013: 124). Mai mult de jumătate dintre mamele adolescente (cu vârsta între 15-19 ani) nu beneficiază de consiliere în timpul sarcinii și înregistrează cea mai crescută prevalență în rândul mamelor care nu utilizează de loc (10%) sau utilizează într-o măsură insuficientă (51,4%) servicii medicale prenatale.<sup>182</sup> Serviciile de sănătate preventive necorespunzătoare în rândul femeilor nu este doar o problemă pentru persoanele rome, ci și o problemă care afectează toate femeile din regiune.<sup>183</sup> Mamele care au participat la DFG-uri au raportat că au primit îngrijiri medicale atât prenatale, cât și postnatale prin intermediul vizitelor la domiciliu din partea asistentelor medicilor de familie și a asistentului medical comunitar, precum și prin intermediul controalelor realizate de către medicul de familie; unele dintre ele au fost însoțite la medicul de familie de către mediatorul sanitar cel puțin pentru primul consult din timpul sarcinii.

FIGURA 5-11: UTILIZAREA DE SERVICII DE SĂNĂTATE REPRODUCTIVĂ



Sursa: Ancheta regională privind romii al PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

<sup>182</sup> Nanu MI et Co., Evaluarea eficienței intervențiilor incluse în programele naționale privind nutriția copiilor, IOMC, MS, UNICEF, 2011.

<sup>183</sup> Mai puțin de 50 la sută din totalul femeilor active sexual din Moldova și România au declarat că au efectuat vreodată un test Babeș-Papanicolau; în Azerbaidjan și Georgia, mai puțin de 5 la sută dintre femei au raportat că au efectuat testul în 2003 (Biroul de referințe populație).

**Mortalitatea maternă este de peste 15 ori mai ridicată în rândul femeilor rome decât al celor ne-rome: 0,62%, comparativ cu 0,04% (Vincze 2013: 8).** Printre obstacolele structurale cu care se confruntă femeile rome în domeniul sănătății se numără excluderea din sistemul asigurărilor de sănătate, cauzată de absența lor de pe piața formală a muncii, precum și diversele practici discriminatorii cu care se confruntă atunci când apelează la serviciile de sănătate. Femeile rome sunt expuse unui risc ridicat de probleme de sănătate mintală, asociate cu stresul și anxietatea provocate de sărăcie în timpul sarcinii (Grupul de sprijin pentru romi 2012, p. 27).

**Rata avorturilor rămâne mare, în special în chintilele de venit inferioare (Agenția Împreună, 2013).** Avortul este utilizat frecvent ca metodă de contracepție în rândul romilor: 17% din femeile rome raportează că avortul este metoda de contracepție pe care o folosesc (comparativ cu 4% din femeile ne-rome). Avorturile induse repetat sunt frecvente în rândul unora dintre femeile care trăiesc în așezările rome, ceea ce reprezintă un alt risc pentru sănătatea lor reproductivă. Femeile nu sunt bine informate despre metodele de contracepție din cauza nivelului scăzut de educație și din cauza factorilor culturali care fac ca sexualitatea să fie un subiect tabu în comunitățile rome tradiționale (PNUD/ILO 2002). Conform unui studiu calitativ privind femeile rome, utilizarea sau nu a metodelor contraceptive diferențiază semnificativ comunitățile rome. În comunitățile tradiționale, mijloacele moderne de contracepție nu sunt acceptate și probabil nu sunt practicate<sup>184</sup>.

**Recentul studiu al Agenției Împreună semnaleză că utilizarea contracepției în rândul romilor a crescut (Agenția Împreună, 2013), dar rămâne mai redusă decât în rândul ne-romilor.** În timp ce, în 1998, 23% din femeile rome declarau că nu folosesc nicio metodă de contracepție din cauza lipsei de cunoștințe, același lucru era declarat doar de 6,5% în 2012. Procentul de cupluri rome care declară că folosesc metode de contracepție a crescut de asemenea, de 1,5 ori în ultimii 15 ani. Rata de răspuns la întrebările pe acest subiect este scăzută (aceste cifre trebuie interpretate cu prudență); contracepția poate fi percepută ca subiect tabu în comunitățile rome. Dintre femeile rome care nu folosesc nicio metodă de contracepție, cea mai mare parte (17%) semnaleză lipsa de resurse ca fiind motivul pentru acest lucru (comparativ cu 1% din femeile ne-rome). Motivele religioase sunt, de asemenea, invocate frecvent (15% din femeile rome consideră că utilizarea metodelor contraceptive este un păcat, comparativ cu 11% din femeile ne-rome).

**Riscul mortalității infantile în rândul copiilor romi este semnalat ca fiind de patru ori mai mare decât în rândul populației generale din zonele urbane (potrivit Raportului privind incluziunea romilor de vârstă preșcolară, 2012).** În jur de 45,7% din copiii romi nu primesc toate vaccinurile prevăzute în Programul național de imunizare chiar dacă acestea sunt obligatorii și gratuite. Copiii romi care trăiesc în ghetouri urbane sau în așezări rurale sunt cei mai expuși (RECI 2012)<sup>185</sup>. O rată foarte redusă a imunizării copiilor romi poate fi găsită și în ancheta CEDR din 2013: aproape de patru ori mai mulți copii romi (de ambele sexe) nu au fost vaccinați niciodată, adică 6,4%, comparativ cu 1,7 % din populația generală.

---

<sup>184</sup> Mălina Voicu, Raluca Popescu, „Femeile rome – aspecte cunoscute și necunoscute – *Viața de familie și poziția femeii în comunitățile de romi*, RAPORT DE CERCETARE”, disponibil la adresa [http://www.opportunitatiegale.ro/pdf\\_files/Femeia\\_roma.pdf](http://www.opportunitatiegale.ro/pdf_files/Femeia_roma.pdf), accesat în septembrie 2013.

<sup>185</sup> Raportul global RECI (Incluziunea romilor de vârstă preșcolară), 2012.

## 5.4.5 SERVICII DE SĂNĂTATE

Populația romă din România are o stare de sănătate mult mai precară decât populația generală, ceea ce conduce la întrebarea dacă sistemul de sănătate furnizează servicii adecvate pentru a răspunde la nevoile de sănătate ale populației rome.

**România are cel mai scăzut număr de profesioniști în domeniul sănătății (medici, farmaciști și asistenți medicali) dintre statele membre UE.** Acesta este cazul îndeosebi în zonele rurale sau îndepărtate, unde trăiesc majoritatea romilor. Prin contrast, serviciile furnizate de asistenții medicali comunitari sau de mediatorii sanitari romi (MSR) sunt extrem de apreciate, acolo unde sunt disponibile. DFG-urile au arătat că acolo unde sunt prezenți în comunitate, aceștia furnizează atât sprijin social, cât și de educație pentru sănătate și îngrijiri de sănătate. Participanții menționează o abordare proactivă a lucrătorilor comunitari, care oferă consiliere și informații pe subiecte sociale și de sănătate. Accesul la lucrătorii comunitari este bun; un exemplu des întâlnit a fost disponibilitatea asistentului medical comunitar de a furniza tratamente la domiciliu la orice oră.

**O mare parte (17%) din gospodăriile rome din comunitățile vulnerabile nu au acces la serviciile medicale ambulatorii atunci când au nevoie de ele.** O parte și mai mare (25%) au raportat că se simt nesiguri cu privire la nevoile lor de sănătate. Deși marea majoritate a romilor vulnerabili *simt* că au acces la doctori atunci când au nevoie, doar 28% raportează că în anul precedent au consultat un medic de fiecare dată când au avut nevoie (Figura 5-12). Prin contrast, aproximativ 70% din vecinii lor ne-romi raportează că merg la doctor atunci când au nevoie. Marea majoritate a romilor săraci nu-și permit medicamentele necesare (Figura 5-13) și nici chiar majoritatea romilor considerați mai înstăriți nu și le pot permite. Acest fapt este în conformitate cu constatările discuțiilor de tip focus grup, romii declarând costurile medicamentelor ca fiind principalul obstacol în calea îngrijirilor medicale. Costurile serviciilor ambulatorii de specialitate și distanța față de policlinici îi împiedică pe romii din așezările rurale să apeleze la serviciile de sănătate ambulatorii de specialitate.

FIGURA 5-12: LOCUITORII COMUNITĂȚILOR ROME VULNERABILE SIMT CĂ NEVOILE LOR DE SĂNĂTATE SUNT SATISFĂCUTE ÎN MOD ADECVAT?

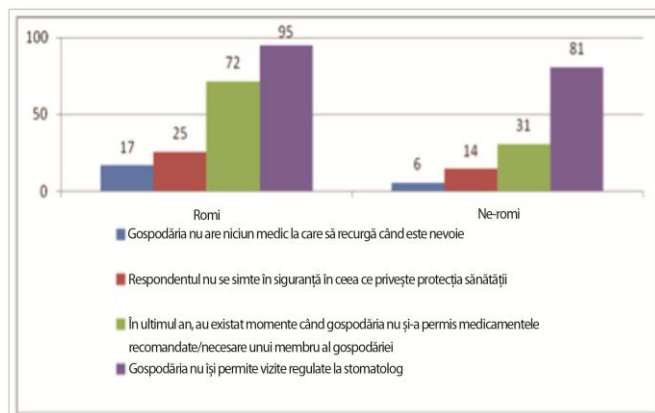
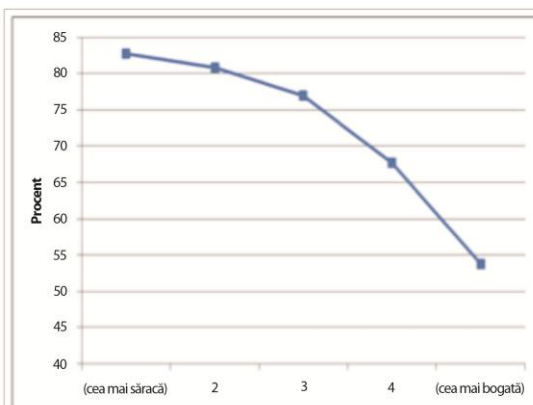


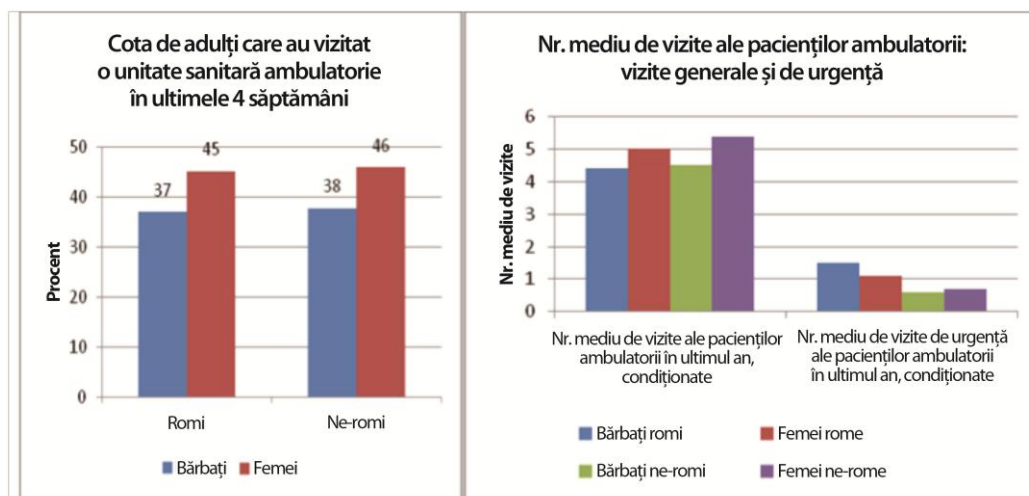
FIGURA 5-13: PROCENTUL DE GOSPODĂRII ROME INCAPABILE SĂ-ȘI PERMITĂ MEDICAMENTE ATUNCI CÂND AU NEVOIE DE ELE ÎN CURSUL ANULUI TRECUT, PE CHINTILE



Sursa: Ancheta regională privind romii al PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Dintre romii care utilizează serviciile de sănătate, mulți se bazează pe serviciile de urgență.** DFG-urile indică o apreciere deosebită pentru serviciile de urgență; ambulanțele sosesc repede, iar personalul acestora nu solicită plăți informale. Percepția participanților la DFG-uri este că beneficiază fie de o consultație gratuită la domiciliu, furnizată de personalul medical de pe ambulanță, fie de transport gratuit la spitale, unde Unitatea de primiri urgențe le oferă controale gratuite, care includ analize ale sângelui și alte analize costisitoare. Peste 40% dintre adulții romi și vecinii lor ne-romi au apelat cel puțin o dată, în luna anterioară anchetei, la servicii medicale ambulatorii. Un adult rom beneficiază în medie de 4 consultații în ambulatoriu per an – condiționate de utilizare – în timp ce acest număr este de 5 pentru ambele sexe în rândul vecinilor ne-romi (Figura 5-14). 36% din totalul de consultații în ambulatoriu au fost servicii de urgență, care au reprezentat doar 21% în cazul vecinilor ne-romi.

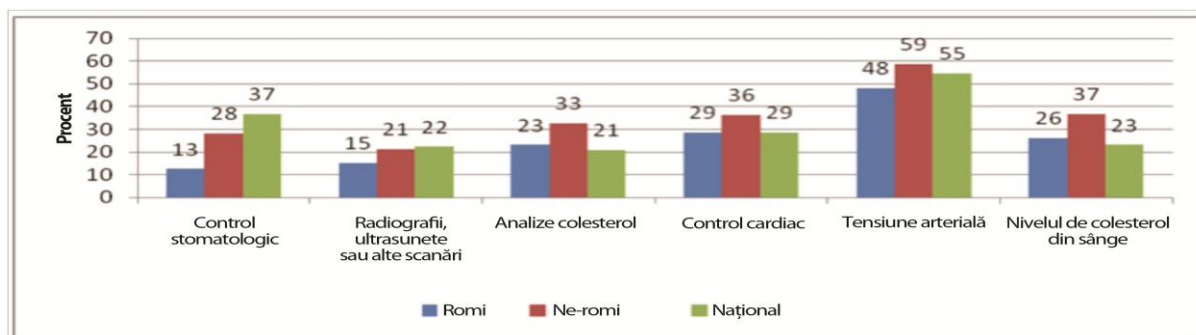
FIGURA 5-14: UTILIZAREA DE SERVICII DE SĂNĂTATE AMBULATORII



Sursa: Ancheta regională privind romii al PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Romii beneficiază de controale medicale mai puțin regulate decât vecinii lor ne-romi și decât populația generală** (Figura 5-15). După ajustarea în funcție de vârstă, rata consultațiilor pentru afecțiunile cardio-vasculare s-a dovedit egală pentru romi și populația generală, în timp ce utilizarea investigațiilor diagnostice (radiologie, altele) a fost puțin mai redusă. Controlul tensiunii arteriale în ultimul an a înregistrat un nivel mai scăzut în rândul romilor (48%) decât în rândul populației generale (55%). Cele mai mari diferențe se constata la consultațiile stomatologice. Numărul limitat de controale preventive, asociat cu o utilizare redusă a serviciilor de sănătate și cu lipsa de resurse financiare pentru medicamente, chiar și după diagnosticare, determină o prevalență crescută a bolilor nedepistate și netratate.

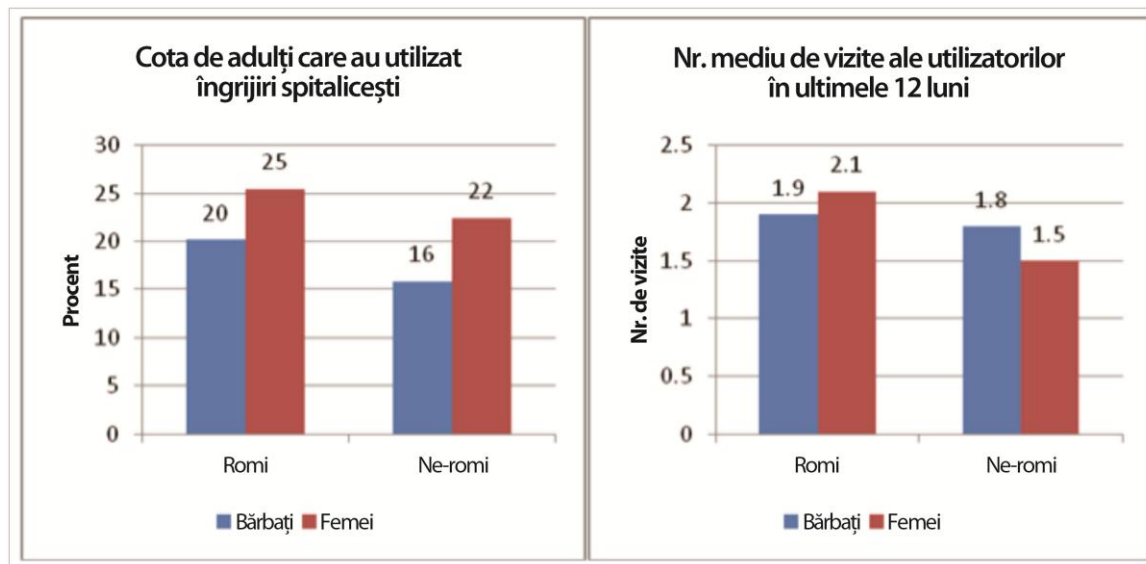
FIGURA 5-15: EXAMINĂRI ȘI CONTROALE MEDICALE DE RUTINĂ – AJUSTATE ÎN FUNCȚIE DE VÂRSTĂ (A)



Sursa: Ancheta regională privind romii al PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011); EuroBarometru (2006).<sup>A</sup> Figura se referă la procentele ajustate în funcție de vârstă din grupa de vârstă 15-70 de ani.

**Romii și vecinii lor ne-romi prezintă rate similare de utilizare a serviciilor spitalicești** (Figura 5-16). Puțin peste 20% dintre adulții romi au raportat că au accesat serviciile spitalicești cel puțin o dată în ultimul an, iar pentru acești adulți, media a fost de 2 vizite per adult. Numărul de vizite în rândul ne-romilor a fost ușor mai mic, de 1,7 vizite la spital per adult în aceeași perioadă. După cum s-a discutat mai sus, există în rândul profesioniștilor din sănătate îngrijorarea că mulți romi aleg să nu recurgă din timp la servicii medicale și așteaptă până când problema de sănătate se agravează semnificativ, înainte să apeleze la îngrijiri medicale. Este posibil ca acest fapt să explice utilizarea ridicată a serviciilor de urgență și rata mare de spitalizare observate aici.

FIGURA 5-16: UTILIZAREA DE SERVICII DE SĂNĂTATE SPITALICEȘTI



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Bugetele publice și serviciile publice de prevenire a HIV/ITS (infecții cu transmisie sexuală) lipsesc aproape cu desăvârșire.** ONG-urile și profesioniștii de la nivel comunitar precum mediatorii sanitari romi și asistenții medicali comunitari rămân singurii furnizori potențiali.



Deoarece ONG-urile duc adesea lipsă de finanțare, iar profesioniștii de la nivel comunitar nu au parte de instruire și coordonare, situația curentă este necorespunzătoare. În plus, pentru diverse comunități rome, unele servicii de sănătate precum testarea și tratamentul infecțiilor cu transmisie sexuală sunt stigmatizate social și, prin urmare, sunt evitate sau practicate – dacă beneficiarii își permit – departe de comunitate. Serviciile de informare și consiliere pentru părinți lipsesc și ele. Aceasta pare să fie o lacună importantă deoarece mulți părinți nu știu cum să-i abordeze pe adolescenți pentru a descuraja consumul de alcool, tutun, droguri și comportamentele la risc în domeniul sănătății reproducerii.

---

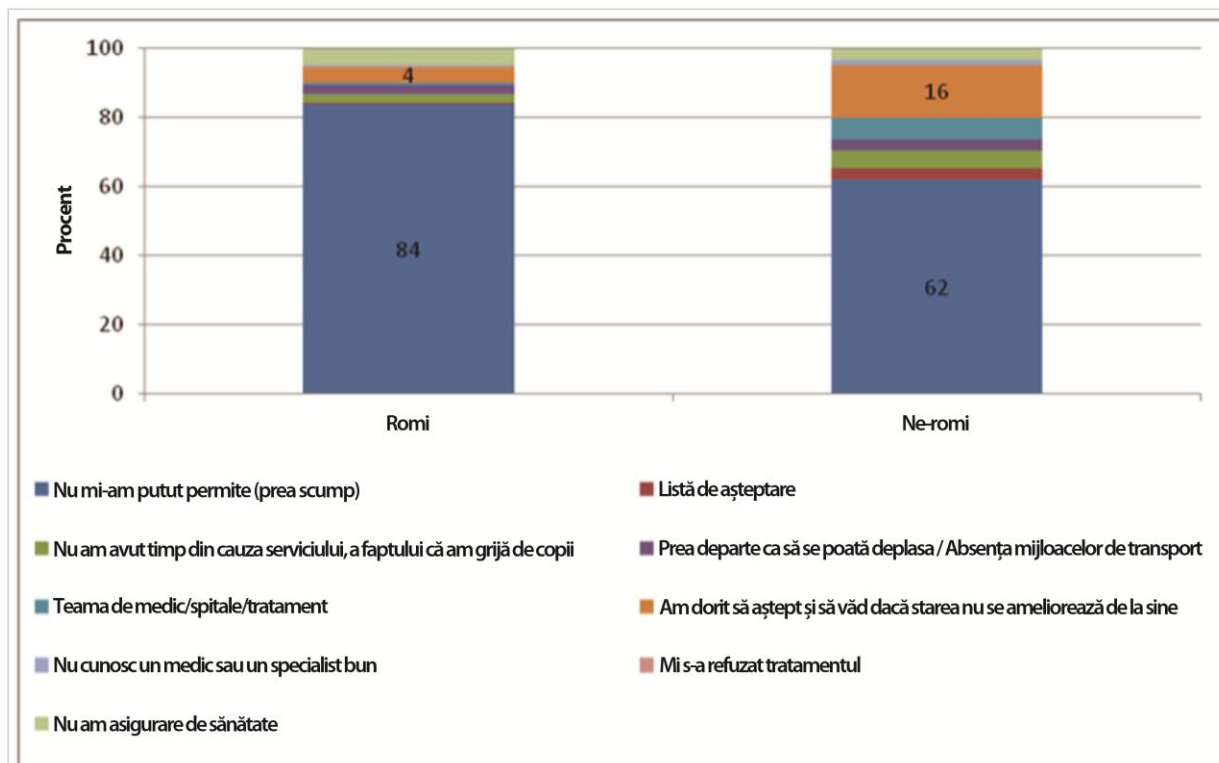
#### 5.4.6 BARIERE ÎN ACCESUL LA SERVICII DE SĂNĂTATE

---

**De ce 42% din romi aleg să nu consulte un medic, chiar dacă peste 80% din romi cred că serviciile le sunt disponibile?** Lipsa de cunoștințe privind prevenirea bolilor și dreptul la servicii de sănătate, precum și accesul fizic limitat constituie principalele obstacole în calea accesării serviciilor de sănătate de către romi. Mulți romi nu sunt înregistrați în evidența unui medic de familie. Acest fapt poate fi cauzat de lipsa documentelor, dar poate fi atribuit și reticenței furnizorilor de servicii de sănătate de a accepta pacienți romi. La nivel local, mecanismele de protecție a romilor împotriva încălcării drepturilor lor cu privire la accesul la servicii medicale sunt puține și prea puțin cunoscute. Există cazuri în care pacienții romi care s-au plâns de calitatea serviciilor medicale oferite de medicul lor de familie au fost excluși de pe listele acestuia drept răzbunare. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării este relativ necunoscut în zonele rurale și nu există mecanisme instituționale care să le permită primărilor să trimită cazurile de discriminare către această instituție.

**Motivul cel mai frecvent raportat, validat și de DFG-uri, pentru neaccesarea serviciilor de sănătate este cel financiar (84% din gospodăriile).** Puțin peste 60% din gospodăriile ne-rome învecinate au raportat ca obstacol costul direct; în comparație cu romii, un procent semnificativ mai mare din gospodăriile ne-rome (16%) declară că au preferat să aștepte să vadă dacă starea de sănătate se ameliorează de la sine. Cheltuielile lunare directe pe cap de membru al gospodăriei aferente sănătății sunt relativ mari: 14 euro pe cap de membru al gospodăriei pe lună pentru romi și 25 de euro pentru vecinii ne-romi. Când cheltuielile sunt exprimate ca o cotă din venitul total pe gospodărie, ambele categorii cheltuiesc 11% din venitul lor total pentru sănătate. Utilizarea redusă a serviciilor medicale este determinată și nivelul scăzut de acoperire cu asigurări de sănătate. În comunitățile rome vulnerabile incluse în Ancheta regională, acoperirea cu asigurări de sănătate este mult mai puțin amplă decât în rândul vecinilor ne-romi, 77 față de 51%. Motive precum distanța față de unitățile medicale, teama, disponibilitatea de timp și cunoștințele referitoare la un medic bun au jucat un rol foarte mic în decizia gospodăriilor rome de a recurge sau nu la servicii de sănătate. Acesta nu este un aspect rar întâlnit în regiune; alte țări prezintă rezultate similare.

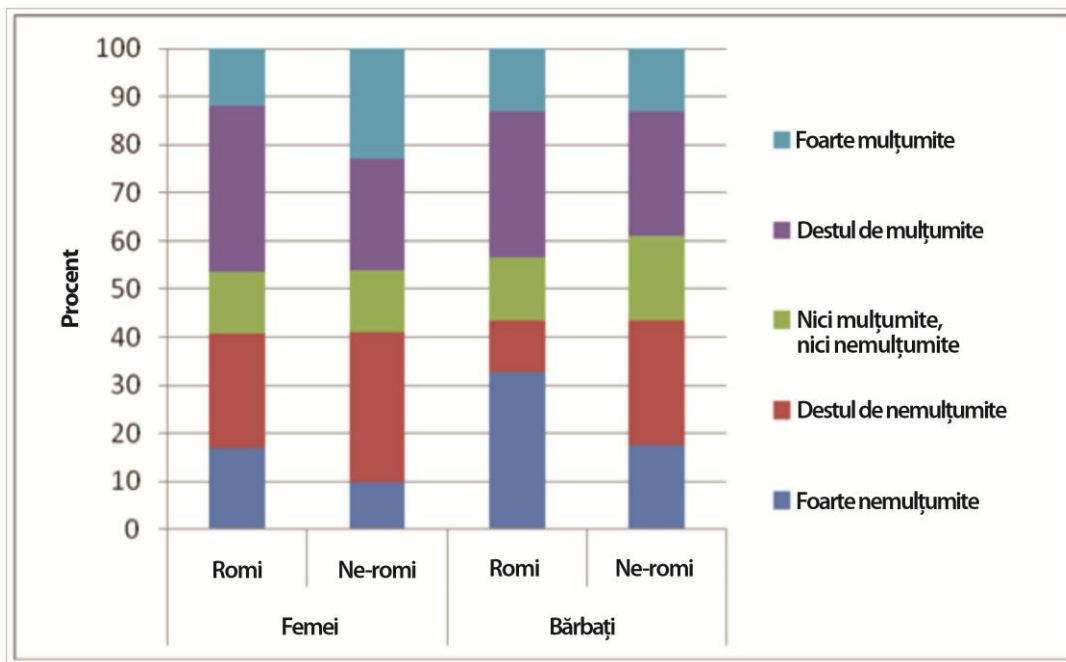
FIGURA 5-17: MOTIVE PENTRU CARE NU SE RECURGE LA ÎNGRIJIRI MEDICALE ATUNCI CÂND SUNT NECESARE



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

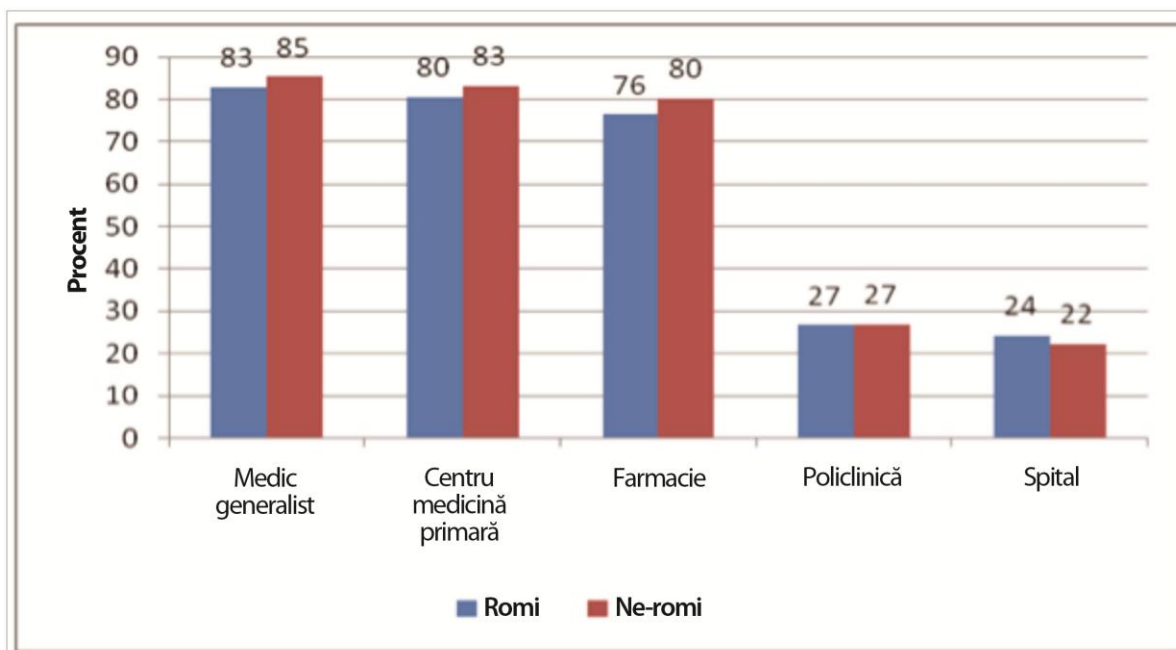
**Majoritatea romilor sunt mulțumiți de calitatea îngrijirilor primite în ambulatoriu și majoritatea gospodăriilor rome sunt amplasate pe o rază de 3 km față de unitățile de îngrijire medicală.** În jur de 46% din gospodăriile rome au raportat că sunt fie destul de mulțumite, fie foarte mulțumite de calitatea serviciilor ambulatorii utilizate în ultima lună, iar alte 14% raportează că sunt neutre față de acestea (Figura 5-18). Insatisfacția privind aceste servicii este încă de 40% în rândul gospodăriilor, conform rapoartelor, peste 30% din bărbații romi fiind foarte nemulțumiți de calitatea serviciilor. DFG-urile indică mulțumirea față de serviciile de sănătate primite, participanții clasând pe primele locuri serviciile de ambulanță/pre-spitalicești, urmate de cele oferite de medicul de familie. Îngrijirea spitalicească a fost corelată cu plățile informale și uneori cu probleme de comportament ale personalului medical, în timp ce îngrijirile ambulatorii de specialitate au fost corelate cu costuri directe mari. Deși comunitățile rome incluse în ancheta sociologică se află adesea în zone rurale și uneori izolate, peste 80% din aceste gospodării rome se află la mai puțin de 3 kilometri de un medic generalist, de centrele de medicină primară sau de farmacii (Figura 5-19).

FIGURA 5-18: SATISFAȚIA GOSPODĂRIILOR FAȚĂ DE SERVICIILE AMBULATORII



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

FIGURA 5-19: DISTANȚA LA CARE SE AFLĂ GOSPODĂRIILE FAȚĂ DE SERVICIILE DE BAZĂ: PROCENTUL DE GOSPODĂRII CARE AU ACCES LA FIECARE SERVICIU PE O RAZĂ DE 3 KM



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Practicile plăților informale în spitale survin deseori și la toate nivelurile personalului medical<sup>186</sup>, după cum este confirmat în DFG-uri.** Mamele copiilor spitalizați au semnalat că tratamentul este adesea condiționat de acordarea de mită, ceea ce îi expune pe romii cei mai vulnerabili la riscul de a nu primi îngrijirile medicale corespunzătoare la timp. Necesitatea de a da mită personalului medical pentru tratament pare să fie o practică general acceptată atât de romi, cât și de ne-romi, indiferent de statutul social. Pacienții se găsesc în poziții foarte vulnerabile ca urmare a unei relații inegale de putere în raport cu personalul medical, în care pacienții dau rareori glas nemulțumirilor față de personalul medical de teama consecințelor care le-ar putea pune viața în pericol. În aceste condiții, stereotipul că romii sunt neglijenți și „nu doresc” să acceseze serviciile medicale trebuie interpretat în contextul unui sistem generalizat de dare de mită, care exclude probabil de facto o mare parte a romilor de la serviciile medicale, precum și în contextul încălcării drepturilor pacienților și a lipsei vizibile de preocupare pentru nevoile psihologice și confortul psihologic al pacienților din spitale.

#### CASETA 5-2: SĂNĂTATEA ȘI DISCRIMINAREA

Excluziunea formală și informală: O clasificare explicită a excluziunii populației rome de la serviciile de sănătate a fost descrisă în evaluarea pe termen mediu a Planului de acțiune privind Deceniul de Incluziune a Romilor. Excluziunea formală reprezintă excluziunea cauzată de lipsa documentelor de identitate sau a statutului de asigurat, iar excluziunea informală este generată de discriminare, ea manifestându-se în pofida faptului că persoanele respective îndeplinesc cerințele care le fac eligibile pentru îngrijiri medicale. Excluziunea informală poate fi determinată de comportamentul personalului sanitar, de plățile formale și informale, de distribuția inechitabilă a personalului medical sau de informațiile insuficiente în rândul populației rome cu privire la drepturile lor în materie de servicii de sănătate. Aceasta poate determina probleme de sănătate serioase, inclusiv riscul de deces în timpul nașterii. Câteva cazuri de discriminare a femeilor rome din sistemul de sănătate au fost evidențiate de către Centrul de Politici de Sănătate pentru romi – SASTIPEN.

Discriminarea din sistemul de sănătate poate conduce la obstacole psihologice în calea accesării îngrijirilor de sănătate, femeile rome putând crede că aceste servicii nu le sunt disponibile (EUMC 2003:6). Comitetul ONU pentru drepturile omului pentru eliminarea discriminării rasiale remarca în 2010 prezența unor stereotipuri rasiste și a discriminării rasiale împotriva romilor atunci când aceștia accesează serviciile de sănătate în România. Comitetul a recomandat mediatorilor sanitari romi să-i identifice și să-i tragă la răspundere pe cei responsabili.

Potrivit unei anchete sociologice recente privind discriminarea în rândul romilor, unul din zece romi semnalează că i-au fost refuzate vizitele la domiciliu de către medicul său de familie. Refuzul acordării de rețete gratuite sau compensate parțial este perceput tot ca o discriminare. Aceeași anchetă a observat că trei din zece respondenți s-au simțit discriminați când au utilizat serviciile de sănătate de urgență sau serviciile de specialitate pentru consultații, tratament sau intervenții chirurgicale (Totem Communication, 2011).

---

<sup>186</sup> Suma mitelor a fost declarată ca diferențiată în funcție de tipul de personal. Doctorilor li se oferă 50 de lei (aproximativ 15 dolari), în timp ce asistentele primesc 5 sau 10 lei (aproximativ 1,5-3 dolari), dar prețurile pot varia în afara Bucureștiului, precum și în funcție de statutul social.

Mediatorii sanitari sunt foarte apreciați: 47% din cei care au contactat un mediator sanitar și-au declarat aprecierea. Stigmatul social care este asociat cu accesarea serviciilor de sănătate reproductivă, consilierea și analizele pentru depistarea infecțiilor cu transmitere sexuală îi expune pe romi la riscuri sporite de sănătate. În aceste circumstanțe, mediatorii sanitari joacă un rol important deoarece contribuie la schimbarea normelor sociale.

Cazurile de discriminare și segregare a pacienților romi, atunci când aceștia apelează la serviciile de sănătate, au fost confirmate în cadrul DFG-urilor purtate atât cu pacienți romi, cât și cu personal medical. Parte din personalul sanitar are prejudecăți față de populația romă. Deși nu există dovezi că pacienții romi sunt tratați diferit, accesul la îngrijirile medicale este perceput ca fiind mai limitat pentru populația romă. Segregarea pacienților romi în spitale are loc atât între spitalele cu secții pediatrie mari, care îi trimit pe mulți dintre romi la spitale particulare, cât și în cadrul aceluiași spital, în încăperi separate. Atitudinile stereotipe ale personalului medical față de romi, tratamentul discriminatoriu pe care îl raportează mamele rome, precum și altercațiile repetate dintre personalul medical și mamele rome sau membri ai familiei rome fac ca experiența spitalizării să fie una negativă. Drepturile pacienților sunt încălcate prin practici precum lipsa acordării consimțământului în cunoștință de cauză și lipsa de comunicare între personalul medical și părinții romi cu privire la diagnostic și tratament.

## 5.5 POLITICILE ȘI PROGRAMELE ACTUALE DE SĂNĂTATE PENTRU ROMI ÎN ROMÂNIA

---

### 5.5.1 CONTEXTUL EUROPEAN PRIVIND SĂNĂTATEA ȘI SĂNĂTATEA ROMILOR

---

**Sănătatea este un domeniu prioritar al Cadrului General al Uniunii Europene pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în anul 2020.** Statele membre sunt invitate să-și axeze politicile de sănătate pentru romi pe *accesul la serviciile de sănătate, cu referire îndeosebi la servicii de sănătate de calitate, care să includă servicii de sănătate preventive și educație pentru sănătate.*<sup>187</sup> Obiectivul UE este de a reduce decalajul stării de sănătate dintre romi și restul populației.

**Indicațiile strategice privind sănătatea pentru perioada următoare la nivelul UE implică trecerea de la îngrijirile instituționale la îngrijirile bazate pe comunitate.** Pachetul legislativ pentru Politica de coeziune UE 2014-2020 reafirmă abordarea integrată a programelor, permițând Statelor membre să pregătească și să implementeze programe cu finanțări multiple. Instrumentele financiare europene de investiții în sănătate se axează pe: (a) realizarea de investiții în infrastructura de sănătate care încurajează o schimbare transformățională în sistemul de sănătate, consolidând în particular trecerea de la un model axat pe spitale la îngrijirea și serviciile bazate pe comunitate; (b) îmbunătățirea accesului la servicii de sănătate accesibile, durabile și de bună calitate, în special cu scopul de a reduce inegalitățile privind sănătatea dintre regiuni și de a furniza grupurilor dezavantajate și comunităților marginalizate un acces mai bun la îngrijirile de sănătate; și (c) sprijinirea adaptării, dezvoltării abilităților și învățării pe tot parcursul vieții pentru personalul din domeniul sănătății. Cadrul strategic comun 2014-2020

---

<sup>187</sup> [http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms\\_data/docs/en/lisa/122100.pdf](http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/en/lisa/122100.pdf).

prevede ca principiu general de implementare că „fondurile CSC nu pot fi utilizate pentru măsuri care contribuie sub orice formă la segregare și discriminare”.

**Sănătatea este una dintre cele opt recomandări specifice, emise de Comisie pentru România<sup>188</sup> cu privire la programul național de reformă din 2013 și la programul de convergență 2012-2016.** În iunie 2013, Consiliul a aprobat următoarea declarație: *Există inegalități majore în sectorul românesc al sănătății din cauza utilizării ineficiente a resurselor și gestiunii lor inadecvate. România ar trebui să depună mai multe eforturi pentru a mări rentabilitatea sistemului, reducând utilizarea excesivă a îngrijirilor spitalicești și consolidând îngrijirea primară și sistemele de trimiteri medicale. România are nevoie de măsuri cuprinzătoare și favorabile incluziunii în materie de reformă în domeniul sănătății.*

---

## 5.5.2 STRATEGIA NAȚIONALĂ DE INCLUZIUNE A ROMILOR

---

**Sănătatea este una dintre cele șase direcții de acțiune din SNIR 2012-2020.** Obiectivul de sănătate „stimularea măsurilor de promovare a sănătății care să contribuie la creșterea accesului cetățenilor aparținând comunității rome la servicii publice de sănătate și la o creștere a speranței de viață” este abordat de către Ministerul Sănătății ca având două direcții prioritare de acțiune: campanii de vaccinare pentru copiii romi nevaccinați și campanii de educație sanitară pentru prevenirea tuberculozei. Alte paisprezece direcții de acțiune, vizând în principal promovarea sănătății și educația sanitară sunt incluse în Planul de Acțiune pentru anii 2012-2013. Încercările de a îmbunătăți accesul la serviciile de sănătate sunt prevăzute prin intermediul mediatorilor sanitari romi, al programelor naționale ale MS și prin identificarea de soluții pentru extinderea sferei de acoperire a asigurării de sănătate pentru persoanele rome. Planurile de acțiune județene și locale vizând sănătatea romilor trebuie elaborate și implementate cu sprijin tehnic din partea MS și ANR. Cu toate că este vorba de eforturi importante, rămâne de văzut în ce măsură acestea s-au materializat. Potrivit interviurilor cu părțile interesate de la nivel local, măsurile din planurile de acțiune județene nu sunt corelate cu bugete și resurse financiare.

**Secțiunea privind sănătatea, inclusă în Strategie, răspunde doar într-o măsură limitată la nevoile de sănătate ale romilor.** Subiecte precum apa și canalizarea, bolile cronice, sănătatea mamei și copilului, nutriția și îngrijirile de sănătate în perioada copilăriei timpurii, sănătatea reproducerii, sănătatea adolescenților și comportamentele care periclitează sănătatea lipsesc. Obiectivul și intervențiile propuse sunt formulate necorespunzător în comparație cu cele din Planul de acțiune privind Deceniul de Incluziune a Romilor. În cadrul *Planului de acțiune sectorial* care implementează strategia sus-menționată, măsurile de sănătate planificate pentru 2012-2013 sunt exclusiv campanii de educație sanitară despre HIV/SIDA, TB, ITS-uri, igienă, alimentația sănătoasă a populației rome; imunizarea este adăugată atât ca parte din Programul național de imunizare al MS, cât și în cadrul unor campanii de vaccinare pentru copiii romi nevaccinați. Accesul mai bun la serviciile de sănătate (inclusiv măsurile financiare aferente) este insuficient reflectat în Strategie.

**În prezent, măsurile de sănătate din Strategie nu au ținte sau bugete, iar activitățile sunt monitorizate doar prin rapoarte descriptive, colectate prin intermediul Agențiilor regionale**

---

<sup>188</sup> Comisia Europeană, {COM(2013) 373 final}.

**pentru romi.** În 2012, Comisia Europeană, evaluând Strategiile naționale pentru romi ale Statelor membre<sup>189</sup>, a identificat pentru România o lacună majoră: *măsurile propuse sunt binevenite, dar insuficiente ca amploare și sferă de acțiune. Accesul redus la serviciile de sănătate și starea de sănătate a romilor ar trebui abordate mai eficace. Asigurarea implementării eficace a Strategiei necesită stabilirea unui calendar, a unor obiective, a unor indicatori și a unui buget. Strategia ar beneficia de pe urma dezvoltării de măsuri concrete care să extindă sfera de acoperire a asigurării de sănătate. Înregistrarea la autoritățile locale este necesară.* Strategia trece în prezent printr-un proces de revizuire.

---

### 5.5.3 INSTITUȚII ȘI COORDONARE

---

**Ministerul Sănătății este responsabil de conceperea și implementarea politicilor de sănătate, în timp ce Casa națională de Asigurări de Sănătate emite reglementări în cadrul sistemului de asigurări de sănătate.** Prin urmare, MS este răspunzător de identificarea lacunelor privind sănătatea romilor și de implementarea unor măsuri cost-eficace. Elaborarea SNIR 2012-2020 a reprezentat un efort colectiv al ministerelor de resort, coordonate de un vice-prim-ministru. Fiecare minister și-a elaborat propriile priorități și măsuri, cu sau fără indicatori cuantificabili și bugete. Autoritățile regionale și locale și o Coaliție de reprezentanți ai societății civile au fost consultate, deși unele ONG-uri au afirmat ulterior că Guvernul a desfășurat doar niște consultări formale și că opiniile lor nu au fost reflectate. Deoarece în Strategie Planul de măsuri privind sănătatea acoperă doar doi ani (2012-2013), MS trebuie să elaboreze înainte de finele anului noul său plan de intervenții care să abordeze sănătatea romilor. Până acum, exceptând transferurile bugetare către autoritățile locale pentru salariile mediatorilor sanitari romi, nu există nicio dovadă a unor intervenții specifice și coordonate ale MS care să abordeze sănătatea romilor. Programele naționale ale MS vizează priorități de sănătate publică prin acțiuni de prevenție și îngrijiri medicale, care se adresează populației generale, inclusiv romilor, dar fără intervenții elaborate special pentru aceștia din urmă.

**Sistemul asigurărilor sociale de sănătate contractează furnizori de servicii de sănătate pentru a presta servicii medicale tuturor persoanelor asigurate, incluzând un pachet minim de servicii pentru persoanele neasigurate.** Toți cetățenii au dreptul la servicii de sănătate, inclusiv romii. Guvernul subvenționează pachetul minim de servicii pentru persoanele neasigurate, care include urgențele medicale, îngrijiri pre- și postnatale, imunizări, depistarea precoce a bolilor, tratamentul și îngrijirea în cazul bolilor cu potențial endemic, consilierea pe aspecte de planificare familială și eliberarea de rețete. Cu toate acestea, în timpul DFG-urilor, constrângerile financiare și lipsa asigurării de sănătate au fost menționate ca fiind principalele obstacole în calea recurgerii la îngrijiri medicale, ele putând fi explicate prin plățile informale și lipsa documentelor. Fără un document de identitate adecvat, nimeni nu poate avea acces la serviciile de sănătate gratuite și nu se poate înregistra la un medic de familie. Multe persoane sărace, inclusiv romi, rămân în afara sistemului.<sup>190</sup> Potrivit Raportului Casei Naționale de

---

<sup>189</sup> Strategiile naționale de integrare a romilor: un prim pas în implementarea Cadrului UE - COM(2012) 226.

<sup>190</sup> De fapt, „există dovezi practice că VMG joacă un rol dublu de venit de ultimă instanță și de asigurare de sănătate (...). Din cauza naturii restrictive a beneficiilor asigurărilor de sănătate din România, VMG de fapt (...) servește drept asigurare de sănătate *de facto*: persoanele șomere care nu sunt eligibile inițial pentru asigurarea de sănătate sau

Asigurări de Sănătate din 2012, populația înregistrată la un medic de familie a scăzut cu 10% în 2012, de la 95% în 2011.

---

nu au mijloacele de a-și achita singure costurile îngrijirilor medicale solicită VMG pentru a beneficia de componenta asigurării de sănătate.



## 5.6 RECOMANDĂRI

---

Secțiunile precedente ilustrează faptul că există decalaje importante între starea de sănătate a romilor și cea a ne-romilor din România. Demonstrează de asemenea și că îmbunătățirea stării de sănătate a romilor va necesita măsuri de politici sectoriale incluzând inițiative în alte sectoare decât cel al sănătății, precum locuirea, apa și canalizarea, educația și combaterea discriminării.

Mai specific, analiza prezentată în acest capitol evidențiază:

- ❖ nevoia unei mai bune focalizări pe sănătatea romilor, a unor măsuri concrete în acest domeniu și a unui buget mai mare dedicat acestuia în diversele Politici, Documente de politică și Strategii pentru incluziunea romilor.
- ❖ nevoia de a consolida accesul efectiv și utilizarea reală a serviciilor de sănătate pentru romi și de a asigura acoperirea cu asigurări de sănătate a acestora;
- ❖ nevoia de a sprijini sănătatea femeilor și a copiilor, inclusiv sănătatea reproducerii, îngrijirile pre- și postnatale, dezvoltarea timpurie a copiilor - inclusiv asistență medicală pentru aceștia;
- ❖ nevoia de a acorda o atenție sporită prevenirii, depistării precoce și managementului bolilor netransmisibile, întărind totodată intervențiile de control a tuberculozei;
- ❖ nevoia promovării serviciilor de sănătate de la nivel comunitar, integrarea acestora cu serviciile sociale, precum și a consolidării Programului de mediatori sanitari romi (sferă de activitate, buget, administrare și monitorizare);
- ❖ nevoia dezvoltării capacității de monitorizare și monitorizarea propriu-zisă a tendințelor și a impactului intervențiilor care vizează sănătatea romilor din sectorul sănătății și dincolo de acesta pentru a servi drept bază a deciziilor bugetare și a politicilor publice.

În plus, există numeroase cazuri în care provocările cu care se confruntă romii reflectă problemele generale ale sistemului de sănătate din România, care afectează și alte grupuri populaționale. Pe baza provocărilor descrise mai sus, această secțiune prezintă principalele recomandări pentru îmbunătățirea politicilor legate de sănătatea romilor. În acest sens, secțiunea de față propune o abordare multisectorială și acordă o atenție deosebită atât provocărilor specifice romilor, cât și celor de natură mai generală.

În prezent, România ia în calcul descentralizarea și trece printr-un proces de elaborare a Strategiei naționale de incluziune a romilor 2014-2020, care este o revizuire a versiunii originale a SNIR 2012-2020. Acest proces creează oportunități de integrare a intervențiilor axate pe romi. Primele două măsuri de politici publice propuse subliniază aceste oportunități.

---

### 5.6.1 OBIECTIVUL 1: ÎMBUNĂTĂȚIREA, ADAPTAREA ȘI COMPLETAREA SNIR 2012-2020 PENTRU A RĂSPUNDE PRINCIPALEI PROVOCĂRI PRIVIND ACCESUL EFICIENT AL ROMILOR LA SERVICIILE DE SĂNĂTATE

---

Actuala SNIR nu specifică în mod adecvat cum va fi îmbunătățit accesul romilor la serviciile de sănătate și nu propune măsuri concrete sau alocări de bugete. Strategia menționează

acoperirea cu asigurări de sănătate și succesul programului de medieri sanitari romi (MSR) care trebuie continuate, fără să dea detalii privind modul de consolidare a acestora. Sugestii în materie de politici publice:

- Eforturi care să asigure că întreaga populație romă beneficiază de asigurare de sănătate: înregistrarea acestora în evidența populației, comunicarea eficientă a beneficiilor oferite de asigurările de sănătate și a drepturilor care decurg din acestea; includerea acestei propuneri cu ținte măsurabile în Strategie pentru a asigura urmărirea îndeplinirii lui;
- Eliminarea plăților informale, prin combaterea discriminării în rândul personalului sanitar și prin stabilirea unui sistem de raportare către autoritățile corespunzătoare;
- Extinderea profesiilor de mediator sanitar rom și asistent medical comunitar la nivelul întregii țări/în toate așezările rurale;
- Revizuirea funcționării programului de mediere sanitară (MSR) și propunerea de măsuri concrete pentru sporirea eficacității acestuia (structuri salariale, structuri de stimulente, monitorizare și evaluare);
- Creșterea alocării de la buget pentru programul MSR în conformitate cu recomandările de extindere și lărgire a sferei de acțiune a programului;
- Crearea unui fond, atașat Cadrului de incluziune a romilor, care să asigure finanțarea necesară lansării unor măsuri inovatoare privind sănătatea romilor, precum includerea unei componente de combatere a discriminării în programa medicală (a se vedea Anexa 1);
- Abordarea problematicii sănătății romilor printr-o abordare transparentă și participativă, prin intermediul unui proces consultativ care să implice ministerele de resort, ONG-urile active în domeniul sănătății romilor, mediul academic și experți;
- Dezvoltarea și implementarea unui mecanism de evaluare a impactului asupra sănătății (pozitiv sau negativ) a tuturor celorlalte intervenții incluse în SNIR.

---

## 5.6.2 OBIECTIVUL 2: INCLUDEREA PROVOCĂRILOR SPECIFICE ROMILOR ÎN POLITICILE NAȚIONALE DE SĂNĂTATE ÎNTR-O MANIERĂ TRANSPARENTĂ ȘI PARTICIPATIVĂ

---

Nevoia unei abordări sistematice, integrate a sănătății romilor, cu un buget adecvat, este o provocare cheie și necesită colaborarea cu agenția pentru romi și cu alte sectoare. În prezent, comunicarea atât în cadrul Ministerului, între departamente sau cu organismele deconcentrate, cât și cu alte ministere de resort este deficitară. Dat fiind că MS își finalizează strategia națională de sănătate 2014-2020, aceasta constituie o oportunitate bună de a revizui și reorienta politicile care vizează îmbunătățirea stării de sănătate a populației romi în conformitate cu recomandările UE.

- Utilizarea actualelor modificări legislative propuse pentru descentralizare/regionalizare pentru a pune un accent mai puternic pe grupurile vulnerabile, în special pe populația romă. Asigurarea utilizării acestui proces ca oportunitate de a aduce deciziile privind politicile de sănătate mai aproape de oameni și de a le armoniza cu nevoile locale. Mai mult, asigurarea faptului că alocările de la buget sunt în concordanță cu necesitățile.
- Acordarea unei atenții deosebite în cadrul acestui proces construirii unei capacități adecvate la nivel local în ceea ce privește planificarea, organizarea și furnizarea de

servicii de sănătate și coordonarea cu alte sectoare (învățământ, locuințe, servicii sociale, infrastructură publică); asigurarea rolului și prezenței continue a MSR de exemplu, având în vedere că modificările la nivel de roluri și funcții pot provoca și mai mare confuzie în rândul pacienților și furnizorilor de servicii de sănătate; examinarea posibilității de a derula programe locale de instruire pentru toate părțile interesate.

- Asigurarea faptului că instituțiile de stat rămân responsabile de stabilirea priorităților de sănătate publică și acordă o atenție particulară factorilor de risc cu prevalență crescută în rândul grupurilor vulnerabile, inclusiv romii, prin revizuirea programelor naționale, prin reglementări clare și printr-un sistem solid de monitorizare a serviciilor de sănătate și a furnizorilor acestora.
- Valorificarea oportunității de a derula intervenții solide de acoperire a lacunelor identificate, cu bugete și surse de finanțare definite, obiective cuantificabile, rezultate măsurabile, un mecanism de revizuire sistematică, un plan de monitorizare și evaluare și studii periodice de evaluare a impactului.

---

### 5.6.3 OBIECTIVUL 3: PROMOVAREA AMÂNĂRII MARIAJELOR ȘI A SARCINILOR LA VÂRSTE TIMPURII

---

Investițiile în programe care vizează informarea și conștientizarea privind contracepția și metodele sale au probabilitatea de a avea un impact pozitiv și durabil asupra dezvoltării femeilor rom. Distribuția de anticoncepționale gratuite pentru persoanele cele mai vulnerabile, inclusiv pentru femeile rom, nu este un proces ușor.

- Consolidarea campaniilor de conștientizare publică adaptate la situația locală și la tradițiile romilor;
- Asigurarea furnizării de anticoncepționale gratuite și a conformității cu politicile actuale;
- Testarea oportunității de a oferi stimulente furnizorilor de servicii de sănătate pentru ca aceștia să asigure servicii de calitate și să distribuie anticoncepționale gratuit (a se vedea caseta 3);
- Testarea oportunității de a oferi stimulente pe partea de cerere, stimulente (ne)monetare femeilor pentru a recurge din timp la îngrijiri medicale în materie de sănătate reproductivă (a se vedea caseta 3);

Ar trebui să se acorde mai multă atenție comportamentelor de sănătate reproductivă ale tinerilor, oferirii de consiliere și educație privind sănătatea reproductivă și HIV/ITS în cadrul intervențiilor viitoare din SNIR.

CASETA 5-3: SCHEME DE STIMULENTE BAZATE PE PERFORMANȚĂ:

S-a demonstrat că introducerea de stimulente bazate pe performanță are efecte pozitive asupra îngrijirii copiilor, asupra numărului crescut de vaccinări, precum și asupra altor tipuri de îngrijiri de sănătate și ar putea fi luată în considerare în cazul anumitor intervenții care sunt deosebit de importante pentru populația romă. Un număr substanțial de țări testează și extind rezultatele și schemele de stimulente bazate pe performanță. Esența acestor scheme este de a plăti direct pentru rezultate. Un rezultat în acest caz poate fi finalizarea protocolului de vaccinare a copiilor romi și oferirea de plăți sau bonusuri specifice profesioniștilor responsabili cu această sarcină. Ar fi nevoie să se ia în considerare cu mare atenție tipul de rezultate și tipul de stimulent (pentru a

împiedica apariția așa-numitelor stimulente greșite) de furnizat. Sunt disponibile numeroase exemple internaționale.

În special stimulentele pentru angajații din domeniul sănătății reproductive trebuie identificate cu mare atenție pentru a evita orice efecte nedorite asociate cu acestea; ele ar putea fi limitate la stimulente pentru calitatea performanțelor.

Stimulentele pe partea de cerere, stimulente (ne)monetare acordate femeilor pentru ca acestea să recurgă din timp la îngrijiri medicale în domeniul sănătății reproducerii. S-a constatat că acestea au fost eficiente în cadrul programelor de Transferuri condiționate de numerar; în acest caz, ele ar putea fi legate de anii suplimentari de școlarizare gratuită și, printre altele, de instruirea specifică la locul de muncă. Elaborarea de stimulente ar trebui realizată cu participarea femeilor române, pentru a avea o înțelegere adecvată privind tipul de stimulente care le-ar influența comportamentul reproductiv, momentul și locul aplicării recompensei, precum și procesul decizional aferent.

#### 5.6.4 OBIECTIVUL 4: ASIGURAREA ACCESULUI UNIVERSAL LA ÎNGRIJIRI PRE- ȘI POSTNATALE ȘI LA ÎNGRIJIRI PENTRU COPII ADECVATE ȘI DE CALITATE

Alimentația și îngrijirea sugarilor cu un accent specific pe copiii vulnerabili, inclusiv romi, ar trebui considerate de maximă importanță.

- Regândirea și bugetarea adecvată a Programului național SMC (Sănătatea mamei și copilului) al MS, cu un accent specific și măsurabil pe femeile și copiii de etnie romă, folosind ca punct de plecare abordarea bazată pe serviciile de bază comunitare care a fost promovată de Programul SMC al MS, pe rețelele de furnizori de servicii de sănătate la nivel comunitar (AMC, MSR) /servicii de îngrijire primară/servicii de îngrijire de specialitate și pe parteneriate solide cu autoritățile și ONG-urile locale pentru a îmbunătăți furnizarea de servicii la nivel local, incluzând:
- Asigurarea faptului că serviciile de sănătate adresate mamei și copilului sunt gratuite și că toate persoanele cunosc acest lucru, inclusiv populațiile vulnerabile precum romii;
- Eliminarea discriminării atribuite personalului medical în cazul romilor și altor grupuri vulnerabile, crearea unei linii de transmitere a reclamațiilor.
- Revizuirea instrucțiunilor și protocoalelor existente privind îngrijirile pre- și postnatale, utilizând o abordare bazată pe dovezi;
- Testarea oportunității de a introduce stimulente inovatoare pentru o mai bună performanță în a ajunge la grupurile vulnerabile, în special la romi.
- Asigurarea faptului că măsurile preventive de sănătate ajung la romi, în special la femei și copii;
- Adăugarea în Strategie de ținte specifice în ceea ce privește furnizarea de servicii de sănătate către mamele și copiii aparținând populațiilor vulnerabile pentru a asigura derularea de activități ulterioare și alocarea unui buget.

---

### 5.6.5 OBIECTIVUL 5: REDUCEREA CAZURILOR NOI DE BOLI INFECȚIOASE ȘI CRONICE ȘI PREVENIREA ȘI ÎNTÂRZIEREA MANIFESTĂRII COMPLICAȚIILOR

---

Bolile transmisibile, în special controlul TB și abordarea HIV/SIDA trebuie să rămână preocupări prioritare datorită prevalenței crescute în rândul grupurilor vulnerabile, inclusiv al romilor. Totodată, incidența bolilor netransmisibile și a bolilor cronice, incluzând bolile mintale, este de asemenea foarte mare printre romi și adesea debutează devreme din cauza nivelului scăzut de utilizare a serviciilor de sănătate și de luare de măsuri ulterioare chiar și atunci când sunt depistate din timp.

- Este necesară asigurarea continuității finanțării pentru controlul tuberculozei.<sup>191</sup> Pe lângă o finanțare suplimentară, MS ar trebui să abordeze Programul Național de Control al Tuberculozei (PNCT) ca prioritate de sănătate publică națională și să-l includă în buget ca atare, consolidând în același timp atât conducerea/coordonarea PNCT, cât și capacitatea rețelei PNCT de la nivel județean de a implementa intervenții solide în materie de tuberculoză în cele mai vulnerabile comunități. MS ar trebui să ia în considerare/să solicite sprijinul financiar al Fondului Global.
- Asigurarea implementării 100% a Strategiei Tratatului sub Directă Observare (DOTS), implicând părțile interesate din cadrul comunităților și personalul medical de la nivel local.
- Consolidarea programului de screening al MS pentru depistarea precoce a cancerului de col cervical în comunitățile rurale și îndepărtate și vizarea femeilor cu grad ridicat de risc. Femeile romi se încadrează în grupul cu grad ridicat de risc și cu o rată ridicată a fumătorilor. În plus, programul de screening trebuie legat de asigurarea accesului adecvat la tratament și îngrijiri. Programul mediatorilor romi joacă un rol important în creșterea gradului de conștientizare și în asigurarea faptului că femeile se duc la medic pentru examinare și măsuri ulterioare. Este posibil ca aceștia să necesite instruire suplimentară.
- Elaborarea unei campanii de conștientizare publică privind un stil de viață sănătos și adaptarea mesajelor cu privire la fumat, alimentație și exerciții fizice în funcție de populațiile vulnerabile, inclusiv romii.
- Abordarea educației pentru un stil de viață sănătos de la vârste cât mai fragede și repetarea mesajelor în timpul sesiunilor de controale prenatale, postnatale și ale copiilor (a se vedea Caseta 4).

Elaborarea de mesaje și utilizarea de canale de comunicare specifice pentru a ajunge la tinerii din cadrul populațiilor vulnerabile.

#### CASETA 5-4: PROGRAMUL DE ASISTENȚĂ PRIVIND ALIMENTAȚIA SUPLIMENTARĂ

În SUA, un program-pilot desfășurat în rândul gospodăriilor care beneficiază de asistență prin intermediul Programului de asistență privind alimentația suplimentară (PAAS), cunoscut anterior sub denumirea de cupoane pentru alimente, creează stimulente pentru ca aceste gospodării să cumpere fructe, legume și alte alimente sănătoase prin acumulare de credit: „participanții câștigau un stimulent de 30 de cenți pentru fiecare dolar PAAS cheltuit pe fructele și legumele

---

<sup>191</sup> Mai multe inițiative în curs continuă, cu sprijinul MS, al Fondului Global și al UE, dar în ansamblu Programul național de control al tuberculozei (PNT) rămâne nefinanțat.

vizate (...) la comercianții participanți. Stimulentul era creditat imediat în contul PAAS al gospodăriei și putea fi cheltuit pe orice alimente și băuturi eligibile PAAS. Stimulentul era limitat la 60 de dolari per gospodărie pe lună”. (USDA) O evaluare a efectelor acestui proiect pilot este în prezent în desfășurare.

O evaluare a unei inițiative similare în statul Oregon (SUA) există deja: a se vedea [http://www.ophi.org/download/PDF/healthy\\_planning\\_pdfs/hefm\\_nutritionincentives0923.pdf](http://www.ophi.org/download/PDF/healthy_planning_pdfs/hefm_nutritionincentives0923.pdf). În plus, aceste tipuri de programe sunt acum conectate și la produsele locale, stimulând astfel și agricultura locală.

---

#### 5.6.6 OBIECTIVUL 6: IMPLEMENTAREA UNUI CADRU CUPRINZĂTOR DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE, CU INDICATORI CUANTIFICABILI ȘI OBIECTIVE CLARE

---

Niciuna dintre aceste recomandări nu ar trebui implementată fără un sistem de monitorizare și evaluare (M&E). Beneficiile M&E depășesc cu mult costurile unui asemenea sistem deoarece permite evaluarea rapidă a ineficiențelor. M&E permite verificări și echilibrări ale sistemului și poate servi la măsurarea performanțelor legate de rezultate pe care se bazează plata în sistemele centrate pe rezultate.

- Porniți de la ceea ce există și construiți pe baza elementelor disponibile: un mare număr de organizații locale, naționale și internaționale sunt implicate în conceperea, implementarea și monitorizarea de diverse programe.
- Asigurați participarea furnizorilor de servicii de sănătate, inclusiv a celor de la nivel comunitar, la conceperea și monitorizarea oricărui program.
- Elaborati măsuri inteligente de colectare a datelor dezagregate pe grupuri etnice, de exemplu cu ocazia introducerii viitoarei *fișe electronice a pacientului* sau creați parteneriate pentru a utiliza sisteme statistice robuste precum cel al Institutului Național de Statistică. O altă opțiune este colectarea datelor dezagregate la nivel local deoarece colectarea de date în funcție de etnie este un subiect sensibil, care ar putea avea efecte nedorite.
- Evaluați cu atenție durabilitatea intervențiilor; efectuați evaluări ex-ante și ex-post ale eficienței și eficacității diferitelor intervenții și creați cadrul în care să asigurați sprijin financiar continuu pentru cele mai eficiente dintre acestea.
- Planificați evaluări și studii de impact regulate; asigurați evaluări externe independente ale intervențiilor planificate.

---

#### 5.6.7 OBIECTIVUL 7: UTILIZAREA UNEI ABORDĂRI INTERSECTORIALE

---

Sănătatea este în mare parte determinată de factori din afara sistemului de sănătate. Politicile de sănătate eficiente ar trebui integrate cu toate sectoarele de politici relevante, în special cu politicile sociale, educaționale și de mediu (abordarea promovată de UE "sănătatea în toate politicile sectoriale" - HIAP). În special pentru populația romă, condiții îmbunătățite de locuire și infrastructură a serviciilor publice, de exemplu apa și canalizarea, sunt cruciale pentru prevenirea răspândirii bolilor infecțioase.

- Promovarea integrării serviciilor comunitare de bază, cum este recenta inițiativă a MS de a sprijini înființarea de centre comunitare de sănătate pentru a promova incluziunea socială;
- Creșterea gradului de conștientizare privind comportamentele la risc pentru sănătate în rândul romilor, prin colaborarea cu sectorul educațional;
- Îmbunătățirea comunicării între instituții și a comunicării cu beneficiarii.

#### 5.6.8 OBIECTIVUL 8: ABORDAREA SEGREGĂRII ȘI DISCRIMINĂRII LA TOATE NIVELURILE SISTEMULUI DE ÎNGRIJIRI DE SĂNĂTATE

- Crearea și/sau consolidarea legăturilor dintre societatea civilă romă (și ne-romă) și instituțiile medicale prin încurajarea inițiativelor comune privind prevenirea discriminării romilor în cadrul serviciilor medicale;
- Crearea unui sistem funcțional de înregistrare a reclamațiilor, de exemplu o linie telefonică verde la nivel județean. Sistemul poate fi utilizat pentru înregistrarea tuturor reclamațiilor de discriminare, nu doar a celor legate de segregarea/discriminarea din sistemul de sănătate. Experții romi și Agențiile regionale pentru romi ar putea deveni o parte integrată din acest sistem;
- Furnizarea de informații tuturor cetățenilor romi despre drepturile legate de sănătate, atât pentru persoanele asigurate, cât și pentru cele neasigurate; asigurarea accesului la informații inclusiv pentru cele mai îndepărtate și dezavantajate comunități;
- Sprijinirea activităților de informare – educare – comunicare care sunt inițiate/implementate de romii înșiși.

#### 5.6.9 IMPLEMENTARE

**Tabel centralizator al recomandărilor privind politicile**

<b>Recomandare</b>	<b>Entitatea(entitățile) cu cea mai bună poziție pentru implementarea recomandării</b>	<b>Impact</b> (Impact critic; Impact mare; Condiție de activare)	<b>Interval de timp</b> Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	<b>Indicatorul de monitorizare</b>
Obiectivul 1: Îmbunătățirea, adaptarea și completarea SNIR 2012-2020 pentru a răspunde principalei provocări privind accesul romilor la serviciile de sănătate	Ministerul Sănătății	Impact critic	Mediu	Includerea următoarelor statistici în SNIR:  1) Numărul romilor la beneficiari ai campaniilor de informare privind beneficiile asigurărilor de sănătate și drepturilor

				<p>2) Numărul romilor înregistrați cu asigurare de sănătate</p> <p>3) Numărul angajaților medicali instruiți în cadrul programelor anti-discriminare</p> <p>4) Crearea unui mecanism de raportare a discriminării sau a plâșilor informale către oficialii din domeniul sănătății</p> <p>5) Rolul oficial al mediatorilor sanitari romi din fiecare comunitate în care trăiesc romi (incluzând alocarea oficială de la buget, structurile salariale, structurile de stimulente, monitorizarea și evaluarea activității mediatorilor sanitari romi)</p> <p>6) Crearea unui fond, atașat Cadrelui de incluziune a romilor, care să furnizeze finanțarea de lansare a unor măsuri inovatoare privind sănătatea romilor, precum includerea unei componente anti-discriminare în programa medicală (a se vedea Anexa 1)</p> <p>7) Consultări regulate între Ministerul Sănătății și alte ministere de resort, ONG-uri active în domeniul sănătății romilor, mediul academic și experți</p>
--	--	--	--	---



<p>Obiectivul 2:</p> <p>Includerea provocărilor specifice romilor în Politicile naționale de sănătate, într-o manieră transparentă și participativă</p>	<p>Ministerul Sănătății</p>	<p>Impact critic</p>	<p>Scurt (include contribuțiile la Strategia de sănătate 2014-2020)</p>	<p>1) Utilizarea modificărilor legislative de descentralizare pentru a introduce concentrarea pe grupurile vulnerabile, în special pe populația romă. Obligarea oficialilor din Ministerul Sănătății să includă feedback-ul de la nivel local în politici. Asigurarea de alocări de la buget.</p> <p>2) Numărul de profesioniști medicali de la nivel local instruiți în domeniile planificării de sănătate, organizării și furnizării de servicii de sănătate, coordonate cu alte sectoare (învățământ, locuințe, servicii sociale, infrastructură publică) și asigurarea rolului și prezenței continue a MSR.</p> <p>3) Identificarea factorilor de risc critici predominanți în rândul grupurilor vulnerabile, inclusiv al romilor</p> <p>4) Introducerea de intervenții solide vizând lacunele identificate, cu bugete și surse de finanțare definite, obiective cuantificabile, cu indicatori de bază, un mecanism de revizuire sistematică, un plan de monitorizare și evaluare și studii periodice de evaluare a impactului.</p>
---	-----------------------------	----------------------	---	---

<p>Obiectivul 3: Promovarea amânării căsătoriilor și a sarcinilor timpurii</p>	<p>Ministerul Sănătății, în colaborare cu mediatorii sanitari romi</p>	<p>Impact mare</p>	<p>Mediu</p>	<p>1) Numărul romilor la care au ajuns campaniile de conștientizare publică, inclusiv de conștientizare privind contracepția și metodele sale (adaptate la situația locală și la credințele romilor)</p> <p>2) Numărul romilor care au acces la anticoncepționale gratuite</p> <p>3) Numărul furnizorilor de servicii medicale la care au ajuns schemele de stimulente pentru ca aceștia să asigure servicii de calitate și distribuirea de anticoncepționale gratuite</p> <p>4) Numărul femeilor rome la care au ajuns schemele de stimulente pe partea de cerere, bazate pe stimulente (ne)monetare adresate femeilor pentru ca ele să recurgă din timp la îngrijiri medicale reproductive</p> <p>5) Procentul de femei rome care au declarat că utilizează metode de contracepție</p> <p>6) Procentul de femei rome care se căsătoresc înainte de a împlini 18 ani și înainte de a împlini 23 de ani</p> <p>7) Procentul de femei rome care nasc primul copil înainte de a</p>
--	--	--------------------	--------------	---

				împlini 20 de ani și înainte de a împlini 25 de ani
Obiectivul 4: Asigurarea accesului universal la îngrijiri pre- și postnatale și la îngrijiri pentru copii adecvate și de calitate	Ministerul Sănătății, în colaborare cu furnizorii locali de servicii medicale (inclusiv mediatorii sanitari romi)	Impact critic	Scurt	<p>1) Introducerea de ținte specifice și cuantificabile privind femeile și copiii romi din Programul național SMC (Sănătatea mamei și copilului) al MS, folosind ca punct de plecare abordarea bazată pe comunitate pentru a îmbunătăți furnizarea de servicii</p> <p>2) Asigurarea faptului că serviciile de consultare a mamei și copilului sunt gratuite</p> <p>3) Procentul de romi conștienți de existența serviciilor gratuite de consultare a mamei și copilului</p> <p>4) Procentul mamelor rome care sunt supuse discriminării atunci când solicită îngrijiri</p> <p>5) Impactul programelor-pilot care oferă stimulente pentru o mai bună performanță în accesul la grupurile vulnerabile, în special la romi</p> <p>6) Procentul de copii cărora li s-au administrat toate vaccinările obligatorii</p> <p>7) Procentul de femei însărcinate care au accesat îngrijiri prenatale de cel puțin 3 ori în timpul sarcinii</p> <p>8) Rata mortalității</p>

				<p>infantile la romi</p> <p>9) Procentul de copii cu vârsta între 0 și 5 ani care au beneficiat de cel puțin un control medical pe an</p> <p>10) Evaluarea abordării bazate pe rezultate</p>
<p>Obiectivul 5: Reducerea cazurilor de boli infecțioase și cronice și prevenirea și întârzierea manifestării complicațiilor</p>	<p>Ministerul Sănătății</p>	<p>Impact mare</p>	<p>Mediu</p>	<p>1) Asigurarea continuității finanțării pentru a soluționa TB.</p> <p>2) Consolidarea atât a conducerii/coordonării PNT, cât și a capacității rețelei PNT la nivel județean</p> <p>3) Asigurarea sprijinului financiar al Fondului Global</p> <p>4) Asigurarea implementării 100% a DOTS, implicând părți interesate din cadrul comunității și profesioniști medicali de la nivel local.</p> <p>5.1) Procentul de femei rome examinate în cadrul programului de examinare al MS pentru depistarea din timp a cancerului de col uterin în comunitățile rurale și îndepărtate;</p> <p>5.2) Procentul femeilor cu grad ridicat de risc examinate.</p> <p>5.3) Procentul de femei rome conștiente de accesul adecvat la tratament și îngrijiri, pe baza informațiilor primite în timpul examinării.</p>

				<p>6) Procentul de romi la care a ajuns campania de conștientizare publică privind un stil de viață sănătos (de exemplu, cu privire la fumat, alimentație și exerciții fizice).</p> <p>7) Includerea campaniei de conștientizare publice privind un stil de viață sănătos în programa școlară pentru învățământul primar și în cadrul sesiunilor de controale prenatale, postnatale și ale copiilor.</p> <p>8) Procentul de romi care suferă de boli infecțioase</p> <p>9) Procentul de romi care suferă de boli cronice</p>
<p>Obiectivul 6: Implementarea unui cadru cuprinzător de Monitorizare și Evaluare, cu indicatori cuantificabili și obiective clare</p>	Ministerul Sănătății	Impact critic	Mediu	<p>1) Includerea unui plan și a unui buget de implementare a activităților de monitorizare și evaluare în fiecare inițiativă de politică publică vizând îmbunătățirea stării de sănătate a romilor</p> <p>2) Evaluarea performanțelor părților interesate responsabile pe baza rezultatelor activităților M&amp;E, incluzând indicatorii menționați în acest tabel</p> <p>3) Asigurarea participării angajaților medicali și a asistenților medicali</p>

				<p>comunitari la conceperea și monitorizarea oricărui program</p> <p>4) Elaborarea de măsuri inteligente de colectare a datelor defalcate pe grupuri etnice, de exemplu cu ocazia viitoarelor fișe electronice de pacient sau crearea de parteneriate pentru folosirea sistemelor statistice robuste precum cel al Institutului Național de Statistică.</p>
Obiectivul 7: Utilizarea unei abordări intersectoriale	Ministerul Sănătății	Impact critic	Mediu	<p>1) Numărul de programe interministeriale concepute și implementate pentru a aborda problemele identificate în acest capitol</p> <p>2) Utilizarea de feedback de la beneficiari pentru a îmbunătăți și mai mult cooperarea intersectorială</p>
Obiectivul 8: Abordarea segregării și discriminării la toate nivelurile sistemului de îngrijiri de sănătate	Ministerul Sănătății	Impact critic	Mediu	<p>1) Numărul de inițiative comune create cu privire la prevenirea discriminării romilor în cadrul serviciilor medicale între societatea civilă romă (și ne-romă) și instituțiile medicale</p> <p>2) Numărul de reclamații primite prin intermediul unui sistem funcțional, de exemplu o linie telefonică verde la nivel județean.</p>

				<p>3) Procentul de romi care au declarat că sunt conștienți de drepturile lor în materie de sănătate și de îngrijiri medicale, în special în cele mai îndepărtate și dezavantajate comunități</p> <p>4) Sprijinirea activităților de conștientizare care sunt inițiate/implementate de romii înșiși.</p>
--	--	--	--	--

---

## BIBLIOGRAFIE

---

- Barker D.J.P. 1998 *Mame, nou-născuți și bolile de mai târziu (Mothers, Babies and Diseases in Later Life)*, Churchill Livingstone, Londra
- Bleakley, Hoyt. 2010a. „Sănătatea, capitalul uman și dezvoltarea” (“Health, Human Capital, and Development”) *Annual Review of Economics* 2: 283-310.
- Bogdanovic, D., D. Nikic, B. Petrovic, B. Kocic, J. Jovanovic, M. Nikolic și Z. Milosevic. 2007. „Mortalitatea populației rome din Serbia, 2002-2005” (“Mortality of Roma population in Serbia, 2002-2005”). *Croat Med J* 48(5): 720-6.
- Currie, Janet. 2009. „Sănătos, înstărit și înțelept: situația socioeconomică, starea de sănătate proastă din copilărie și dezvoltarea capitalului uman” (“Healthy, wealthy, and wise: Socioeconomic status, poor health in childhood, and human capital development”). *Journal of Economic Literature* 47(1): 87-122.
- Fundación Secretariado Gitano (FSG). 2009. *Sănătatea și comunitatea romă: analiza situației în Europa (Health and the Roma community: Analysis of the situation in Europe)*. Madrid, Spania.
- Fundación Secretariado Gitano (FSG) și Ministerul Sănătății și Afacerilor Consumatorilor. 2005. *Sănătatea și comunitatea romă: analiza propunerilor de măsuri (Health and the Roma community: analysis of action proposals)*. Madrid, Spania.
- Hajioff, S. și M. McKee. 2000. „Sănătatea populației rome: o trecere în revistă a literaturii publicate” (“The health of the Roma people: a review of the published literature”). *J Epidemiol Community Health* 54(11): 864-9.
- Janevic, T., P. Sripad, E. Bradley. 2011. „Accesul la îngrijiri prenatale și maternale în rândul femeilor rome din Serbia și Macedonia: ” (“Access to Prenatal and Maternity Care among Romani Women in Serbia and Macedonia: temă de cercetare”). Yale Global Health Initiative.
- Kremer, Michael și Rachel Glennerster. 2012. „Ameliorarea stării de sănătate în țările în curs de dezvoltare: date concrete din evaluări randomizate” (“Improving Health in Developing Countries: Evidence from Randomized Evaluations”). În *Handbook of health economics*, Mark V. Pauly, Thomas G. Mcguire și Pedro P. Barros (editori), Oxford, Elsevier Science BV: 201-315.
- Parekh, N. și T. Rose. 2011. „Inegalitățile privind sănătatea populației rome din Europa: o trecere în revistă a literaturii” (“Health Inequalities of the Roma in Europe: a Literature Review”). *Central european journal of public health* 19(3): 139-42.
- Petrova, Dimitrina. 2011. *O abordare a sănătății romilor bazată pe drepturi (A Rights-Based Approach to Roma Health)*. Manuscris, Banca Mondială.
- Schaaf M. 2007. *Confruntarea unei boli ascunse: TB în comunitățile rome (Confronting a hidden disease: TB in Roma communities)*. Institutul pentru o Societate Deschisă
- Sepkowitz, K. A. 2006. “Sănătatea populației rome mondiale” (“Health of the world's Roma population”). *Lancet* 367(9524): 1707. OMS (2011) MSănătatea - noi orizonturi pentru sănătate prin intermediul tehnologiilor mobile (MHealth New Horizons for Health Through Mobile Technologies). OMS, Geneva [http://www.who.int/goe/publications/goe\\_mhealth\\_web.pdf](http://www.who.int/goe/publications/goe_mhealth_web.pdf)
- Singhal, A și Lanigan J, 2007 „Alăptatul, creșterea sugarilor și obezitatea de mai târziu” (Breastfeeding, early growth and later obesity). *Obesity Reviews* 8 (Suppl.1):51-54
- Spence M. și M. Lewis (2009). *Sănătatea și creșterea (Health and Growth)*. Comisia pentru creștere și dezvoltare
- Strauss, John și Duncan Thomas. 2007. „Sănătatea de-a lungul vieții” (“Health over the life course”). UC Los Angeles: California Center for Population Research.
- Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). 2004. *Evaluarea socială a romilor și HIV/SIDA în Europa centrală și de est (Social assessment of Roma and HIV/AIDS in Central East Europe)*. București, România.



Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). 2003. *Avoiding the Dependency Trap: Roma human development challenges and opportunities. (Evitarea capcanei dependenței: provocări și oportunități privind dezvoltarea umană a romilor).*

Banca Mondială. *Gender Dimensions of Roma Inclusion: A Qualitative Study in Bulgaria (Aspecte ale incluziunii romilor legate de sex: un studiu calitativ din Bulgaria).* (În curs de apariție)

Zeman, C. L., D. E. Depken și D. S. Senchina. 2003. "Roma health issues: a review of the literature and discussion" („Probleme de sănătate ale romilor: o trecere în revistă a literaturii și o discuție”). *Ethn Health* 8(3): 223-49.

### *Programe existente care abordează sănătatea romilor*

**Lucrători în domeniul sănătății din cadrul comunității: Mediatorii sanitari romi (MSR) și asistenții medicali comunitari (AMC).** Toate rapoartele și studiile privind sănătatea romilor evidențiază ca exemplu de bune practici în România programul MSR. România a fost prima țară din regiune care a instituționalizat în 2002 un concept introdus în România în 1998 de către un ONG (Romani Criss) – mediatorul rom – un membru al comunității rome respectat și demn de încredere, capabil să facă legătura între nevoile de sănătate ale comunității și furnizorii de servicii adecvați. Serviciul MSR s-a dovedit eficient și s-a transformat într-o politică publică elaborată pe baza unei inițiative neguvernamentale. Prin urmare, MS a implementat în 2002 un program național privind lucrătorii comunitari (MSR și AMC), vizând îmbunătățirea accesului persoanelor vulnerabile la serviciile de sănătate de bază, cu accentul pe sănătatea mamei și copilului (SMC) și depășirea lipsei de educație sanitară. Din 2002 până la mijlocul anului 2009, 422 MSR și 780 AMC<sup>192</sup> au fost recrutați în întreaga țară, pentru a deservi comunitățile vulnerabile. În acel moment, noii lucrători comunitari au fost dotați cu instruirea corespunzătoare, instrucțiuni, proceduri de lucru, cu un sprijin internațional substanțial furnizat de organizații internaționale și/sau agenții bilaterale. Instituția lucrătorului comunitar (fie MSR, fie AMC) a diminuat, într-o anumită măsură, problemele de acces cu care se confruntau persoanele rome, deși au stârnit totodată motive de îngrijorare privind dependența pacienților și confuzia privind responsabilitățile medicilor de familie și cele ale lucrătorilor comunitari.

Odată cu procesul de descentralizare din 2009, îndatoririle și competențele MS privind lucrătorii comunitari au fost transferate autorităților administrației publice locale. Din 2009, s-a înregistrat un declin atât privind numărul, cât și activitatea lucrătorilor sanitari comunitari, după cum o dovedesc numeroase studii și rapoarte. Datele MS au confirmat în ianuarie 2013 un număr de 389 MSR și 979 AMC. Câteva autorități locale au refuzat să colaboreze cu MSR. Dacă salariile lucrătorilor comunitari sunt plătite de la bugetul de stat prin MS, nu există nicio prevedere legală privind instituția care acoperă celelalte costuri aferente activității lor. MS nu mai are un astfel de program, sprijinul și supervizarea din partea Direcțiilor de sănătate județene (DSJ) sunt insuficiente, instruirea este asigurată doar de ONG-uri, fără nicio continuitate sau dovadă a eficienței sale.

**Mediatorii sanitari romi contribuie direct la ameliorarea stării de sănătate a romilor;** acest lucru a fost evaluat în câteva rapoarte de cercetare (Fărcășanu 2006; Fundación Secretariado Gitano (FSG) 2007; Fleck și Rughiniș 2008; Briciu și Grigoraș 2011) și a fost confirmat în discuțiile de tip focus grup purtate cu romii. Din perspectiva sexelor, impactul pozitiv al activităților mediatorilor sanitari este perceput într-o mai mare măsură în rândul femeilor rome decât în cel al bărbaților romi (Briciu și Grigoraș, 2011, p. 30). Acest aspect poate fi explicat de activitățile legate de sănătatea reproductivă și contracepție. Intervențiile mediatorilor sanitari au avut, de asemenea, un impact pozitiv asupra femeilor rome dincolo de domeniul sănătății, aceștia fiind priviți ca profesioniști și uneori chiar ca lideri ai comunității, care destabilizează modelele tradiționale de opresiune bazată pe gen și care le oferă alternative. Raportul DFG subliniază și importanța și impactul pozitiv al formatorilor din program, care au jucat rolul de modele pentru

---

<sup>192</sup> Date MS, februarie 2013.

mediatorii sanitari, promovând o dinamică a cooperării între sexe și acordând putere formatorilor romi femei (DFG 2007:40-42).

**În pofida rezultatelor pozitive ale activității mediatorilor sanitari, există și puncte slabe, care dezvăluie problemele structurale ale căror cauze sunt adânc înrădăcinate în percepțiile sociale asupra romilor.** De exemplu, au existat cazuri în care mediatorii sanitari îndeplineau sarcini secundare în cadrul autorității publice locale (Briciu și Grigoraș 2011:27); de asemenea, percepția (inclusiv deseori percepția de sine) că sunt resurse umane „dispensabile”, expuse unui risc mai mare de a-și pierde slujba decât alți membri de personal (ne-romi) a avut un impact negativ asupra rolului și posibilităților lor de acțiune în cadrul autorității publice locale.<sup>193</sup> Și, în urma procesului de descentralizare, componenta de protecție socială a activității zilnice a MSR tinde să înlăture activitățile privind sănătatea. MSR sunt angajați de serviciile/direcțiile de protecție socială ale autorităților locale/primăriei și raportează către acestea, iar supervizarea de către direcțiile de sănătate județene este insuficientă. Deși serviciile de sănătate și cele sociale sunt interconectate, în special pentru populația romă, interviurile directe cu mediatorii sanitari romi au dezvăluit că aceștia ar aloca mai mult timp aspectelor ce țin de informarea privind sănătatea/îngrijirile medicale destinate beneficiarilor lor, dar această decizie nu le aparține. Teama de a nu-și pierde slujba, lipsa de coordonare și sprijin metodologic din partea direcțiilor de sănătate județene sau a oricărei autorități de sănătate au fost menționate frecvent.

**Agencia Națională pentru Romi (ANR) cooperează cu Consiliul Europei la implementarea programului ROMED, abordând sănătatea romilor și consolidând rețeaua mediatorilor sanitari romi.** Un program online standardizat de instruire a fost pus în funcțiune și monitorizat. Colaborarea a inclus o contribuție financiară din partea ANR și activități de instruire în țară. (ROMED 1, 2011-2013). Programul va continua cu o nouă fază, începând cu 2014, care furnizează instruire pentru instituțiile publice și promovează/sprijină participarea cetățenilor romi la grupurile de acțiune comunitară. Un nou program denumit ROMACT a fost lansat în noiembrie de Consiliul Europei cu finanțare CE, adresându-se mai multor municipii, vizând consolidarea politicilor locale privind incluziunea romilor prin intermediul mediatorilor comunitari (mediatori sanitari și școlari) și integrarea problemelor romilor în politicile publice generale.

**Fondul Social European (FSE) este de departe cea mai mare sursă de finanțare pentru romi și pentru proiectele privind sănătatea romilor.** Potrivit Autorității de management a FSE<sup>194</sup>, până în prezent, peste 250 milioane euro au fost cheltuite pe 120 de proiecte vizând grupurile vulnerabile, incluzându-i și pe romi în unele dintre acestea. Rețeaua EURoma a adunat o serie de programe FSE<sup>195</sup> din unele țări UE, inclusiv România; 11 proiecte de incluziune socială, dezvoltate de cinci organizații rome însumează peste 32 milioane euro. În plus, există și alte programe remarcabile care abordează sănătatea, finanțate din fonduri nerambursabile FES

---

<sup>193</sup> În această privință, situația mediatorului sanitar este similară cu cea a mediatorului școlar. A se vedea capitolul despre Educație pentru mai multe detalii privind punctele slabe ale programului de mediere școlară.

<sup>194</sup> Autoritatea de management a FSE este organismul MMFPS însărcinat cu fondurile UE/Programul Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, denumit AM POSDRU.

<sup>195</sup> <http://www.euromanet.eu/facts/ro/39216.html>

(sub 500.000 euro) sau proiecte strategice cu un buget de până la 5 milioane euro. Exemple de proiecte strategice finanțate din FES sunt descrise mai jos.

Centrul de Politici de Sănătate pentru Romi – SASTIPEN implementează programe solide vizând sănătatea romilor, cu fonduri FSE substanțiale. Din 2010 până în iunie 2013, în parteneriat cu alte două ONG-uri, a implementat un proiect durabil de construire de centre comunitare de resurse în 15 comunități rurale, conectând furnizarea de servicii sociale și de sănătate cu creșterea abilităților antreprenoriale și a ratei de angajare a persoanelor cele mai vulnerabile și axarea pe romi. De asemenea, proiectul finanțat de FSE „Programul de mediere a sănătății: o oportunitate de a mări rata de angajare în rândul femeilor rome” vizează încurajarea incluziunii pe piața muncii a femeilor rome. Această intervenție poate fi privită ca un exemplu de abordare integrată cu beneficii în mai multe sectoare, și cu avantaje clare pentru femeile rome. De un interes deosebit va fi evaluarea rezultatelor proiectului în legătură cu două aspecte principale: pe de-o parte, înființarea unei unități de asistență tehnică, monitorizare și evaluare și rolul acesteia în monitorizarea și evaluarea aspectelor legate de egalitatea de gen; pe de altă parte, campania de promovare și sensibilizare implementată în cadrul proiectului sus-menționat. Obiectivul campaniei este de a extinde numărul mediatorilor sanitari angajați în cadrul autorităților publice locale, în tandem cu descentralizarea serviciilor publice de sănătate. Această misiune se poate dovedi dificilă în vremuri de criză, când bugetul autorităților publice este redus și angajarea de funcționari publici este suspendată.

**O altă inițiativă inovatoare, transformată într-un proiect structural finanțat din FSE este denumită „Profesioniști romi în sănătate”.** Aceasta asigură activități de mentorat pentru absolvenții romi și burse școlare pentru frecventarea facultăților de medicină, precum și tutorat pentru studenții romi din facultățile de medicină și o campanie națională vizând motivarea copiilor romi de a se înscrie la studii universitare. Proiectul este implementat de un consorțiu de ONG-uri locale și internaționale condus de un ONG denumit ActiveWatch - Agenția de Monitorizare a Presei. Riscurile asociate cu proiectele finanțate de FSE sunt legate de sustenabilitatea lor – dacă nu sunt bine ancorate în politicile publice naționale – și de continuitatea celor mai bune practici și modele – dacă noul program UE 2014-2020 va avea lacune de finanțare, pe lângă problemele ce țin de actuala birocrație și de întreruperile fluxurilor de numerar.

**Asistenții medicali comunitari (AMC) formează prima linie de furnizare a serviciilor de sănătate la nivel comunitar.** A doua parte a fostului program al MS privind lucrătorii în domeniul sănătății din cadrul comunității, cel puțin la fel de importantă ca MSR, dar ignorată de majoritatea părților interesate active în domeniul sănătății romilor, este programul privind asistenții medicali comunitari. Cu aceeași istorie și aceeași situație în prezent, AMC este adesea singurul furnizor de servicii din comunitățile rome, furnizând atât servicii sociale, cât și servicii preventive de sănătate. Dacă există și un mediator sanitar rom și/sau un asistent/referent social, aceștia formează o echipă și furnizează mai bine serviciile respective.

**UNICEF implementează un proiect denumit „Prima prioritate – niciun copil invizibil” în comunități din 8 județe din partea de nord-est a țării.** Asistenții sociali, lucrătorii medicali comunitari și mediatorii sanitari romi sunt instruiți și lucrează împreună în comunitățile dezavantajate și cu populații rome de mari dimensiuni. Proiectul vizează să dezvolte un pachet minim de servicii comunitare integrate. Există servicii preventive pentru copii, dezvoltate și

testate prin intermediul proiectului; obiectivul final este de a include în buget pachetul de servicii comunitare și de a susține ideea finanțării sale de către guvern, în conformitate cu Convenția privind drepturile copilului. Proiectul este implementat în parteneriat cu MMFPSP și cu organismul deconcentrat pentru protecția și sănătatea copilului.

**În cadrul Cooperării româno-elvețiene/Fondul tematic elvețian „Reforma privind problemele de sănătate”, există un program denumit „Lărgirea accesului la servicii sociale și de sănătate: servicii sociale și de sănătate comunitare integrate”.** Programul este prevăzut pentru următorii cinci ani, începând din 2014, cu un buget de 5 milioane franci elvețieni, iar principalul partener este Ministerul Sănătății din România. Proiectul vizează dezvoltarea de modele funcționale și gestionabile la nivel local, care să mărească accesul la îngrijiri de sănătate prin intermediul unei strânse colaborări între serviciile sociale și de sănătate. Va fi acordată o atenție deosebită accesului egal al membrilor întregii comunități și rentabilității prestării de servicii. Regiunile-pilot vor fi selectate dintre celelalte pe baza indicatorilor locali de dezvoltare și sănătate. Capacitățile vor fi consolidate împreună cu autoritățile locale și furnizorii de servicii, pentru gestionarea locală a serviciilor integrate. Programul se adresează populației comunităților rurale și orașelor mici cu indicatori de dezvoltare scăzuți, grupuri vulnerabile care includ romi și persoane care trăiesc sub pragul sărăciei. Părțile interesate vizate sunt medicii de familie, asistenții comunitari, mediatorii romi, lucrătorii sociali, furnizorii de îngrijiri la domiciliu, autoritățile locale și alte grupuri relevante. Aceasta este o altă oportunitate de îmbunătățire a sănătății romilor prin intermediul unei abordări integrate în anii următori. Din nou, este nevoie de integrare și coordonare la toate nivelurile pentru a se evita suprapunerile și a include intervențiile în politicile publice multisectoriale.

**Un proiect inovator și durabil privind etica și nediscriminarea grupurilor vulnerabile, axat pe romi, este implementat de un ONG, Asociația pentru Dezvoltare și Incluziune Socială – ADIS, cu fonduri OSI.** Plecând de la un studiu desfășurat în parteneriat cu Universitatea de Medicină din Iași, care a dezvăluit că studenții la medicină sunt conștienți de faptul că se produce o discriminare, dar nu sunt instruiți să o prevină și nu știu cum să o abordeze, proiectul a inițiat și desfășurat o campanie cuprinzătoare pentru elaborarea și includerea în programa facultăților de medicină a unui curs de etică și nediscriminare privind grupurile vulnerabile din sistemul de sănătate din România, cu accent pe minoritatea romă. O programă de curs și materiale educaționale aferente au fost elaborate în parteneriat cu facultățile Universității de Medicină din Iași. Treptat, din 2011 până în 2013, cursul a fost introdus în programa de bază a patru mari universități de medicină (Iași, Cluj, București și Târgu Mureș). Cursul este predat interactiv, incluzând prezentarea de cazuri reale de discriminare și provocându-i pe studenți la dezbateri; evaluările arată că acest curs este apreciat de audiență (medici și asistenți).

## 6 COMBATAREA DISCRIMINĂRII – PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI

---

*O temă de largă aplicabilitate, care afectează toate cele trei dimensiuni ale excluziunii, este discriminarea. Acest capitol oferă o prezentare de ansamblu a situației de discriminare cu care se confruntă romii din România și a posibilelor puncte de intervenție din perspectivă legislativă și din punct de vedere practic cu scopul abordării acestei probleme. Capitolul începe cu prezentarea naturii și nivelurilor de discriminare cu care se confruntă romii, utilizând date auto-raportate din Ancheta regională privind romii a PNUD/BM/CE din 2011. Secțiunile următoare furnizează o prezentare de ansamblu a modului în care discriminarea se manifestă ca obstacol în calea incluziunii romilor. Apoi, capitolul examinează mecanismele actuale legislative și instituționale și deficiențele lor curente, după care face o trecere în revistă a inițiativelor existente care combat discriminarea în România. Capitolul se încheie cu prezentarea recomandărilor de politici publice cu scopul de a combate mai bine atât sursele, cât și actele de discriminare.*

### 6.1 INTRODUCERE: DE CE ESTE IMPORTANTĂ COMBATAREA DISCRIMINĂRII PENTRU PROCESUL DE INCLUZIUNE A ROMILOR

---

**Faptul de a fi rom crește riscul de sărăcie.** Analiza datelor ARR indică faptul că un român (inclusiv copiii) este cu 38 % mai probabil să fie expus riscului de sărăcie dacă are origine romă în comparație cu o persoană ne-romă, cu vârstă, nivel de educație, componentă a gospodăriei, componentă a comunității și localizare geografică similare. Copiii au cu 37% mai multe șanse de a fi expuși riscului de sărăcie dacă sunt de etnie romă. În mod similar, 20% din decalajul privind ocuparea forței de muncă dintre romi și vecinii ne-romi nu se explică prin factori cuantificabili, precum vârsta, sexul, nivelul de educație și localizarea geografică. Aceste diferențe reflectă factori necuantificabili, printre care se pot număra aptitudinile neobservate sau factori precum discriminarea, normele și valorile. În acest context apare întrebarea: în ce mod joacă discriminarea un rol în excluziunea romilor? Și ce strategii privind politicile pot fi utilizate pentru a aborda în mod eficient acest aspect?

### 6.2 DOVEZI ALE DISCRIMINĂRII ÎMPOTRIVA ROMILOR

---

**Discriminarea este *actul de a trata o persoană sau un grup în mod nedrept, pe baza unor opinii preconcepute, stereotipuri sau atitudini prejudicioase față de un grup***<sup>196</sup>. Din păcate, din cauza naturii subtile și ascunse a discriminării, proporțiile și influența acesteia sunt adesea foarte dificil de cuantificat și determinat. Teoreticienii au încercat să cuantifice discriminarea folosind tehnici statistice în special în ceea ce privește discriminarea pe piața muncii<sup>197</sup>. Cu toate acestea, dovezile statistice obiective ale discriminării sunt rare, iar în cazul în care asemenea

---

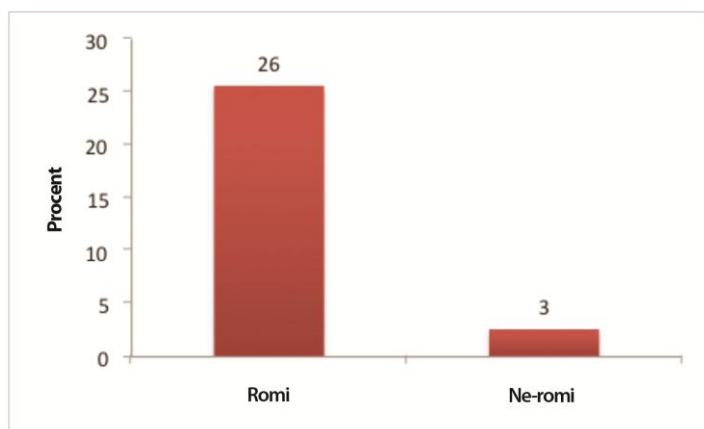
<sup>196</sup> Comisia Europeană (2011) Compendiu de practici privind integrarea nediscriminării/egalității.

<sup>197</sup> Cele mai cunoscute două modele sunt i) „modelul gustului” (Becker 1957) – conform căruia discriminarea apare deoarece angajatorii și angajații resimt ca pe o „neplăcere” lucrul cu persoane de etnii diferite și ii) „modelul ignoranței” (Arrow 1971) – discriminarea apare când angajatorul, din ignoranță sau prejudecată, presupune că anumite grupuri de lucrători sunt mai puțin productive decât altele, și astfel este mai puțin dornic să le angajeze.

dovezi directe există, coroborarea este și mai rară. Cu toate acestea, experiențele și sentimentele auto-raportate de nedreptate și injustiție, deși necuantificabile, furnizează o indicație importantă a nivelului de discriminare care există în societate. Acest studiu a examinat sentimentele auto-raportate ale ne-romilor față de romi, precum și experiențele și sentimentele auto-raportate ale romilor, și modul în care ele afectează motivațiile romilor de a accesa servicii și impactul pe care-l au asupra bunăstării lor.

**Peste un sfert din romi raportează că s-au confruntat cu discriminarea din cauza etniei lor** (a se vedea Figura 6-1).<sup>198</sup> Aceste rezultate sunt completate în continuare de un studiu privind percepțiile și atitudinile de discriminare, care a fost derulat de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) și care a constatat că „48% din persoanele ne-rome consideră că romii sunt <<o rușine>> pentru România, în timp ce 45% au declarat că se tem atunci când întâlnesc un grup de romi pe stradă. 20% au declarat chiar că ar trebui să existe magazine sau baruri în care accesul romilor să fie interzis”<sup>199</sup>.

FIGURA 6-1: PROCENTUL DE ROMI ȘI VECINI NE-ROMI AI ACESTORA CARE AU RAPORTAT CĂ S-AU CONFRUNTAT CU DISCRIMINAREA ÎN ULTIMELE 12 LUNI DIN 2011.



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

<sup>198</sup> Datele utilizate în acest capitol sunt extrase din Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE din 2011, în care respondenți romi și ne-romi sunt întrebați despre sentimentele și experiențele lor legate de discriminare, într-o diversitate de situații. De exemplu, au fost puse întrebări dacă persoanele s-au simțit discriminate personal în România din cauza etniei lor/pentru că sunt romi, în timp ce căutau de lucru, în timp ce se aflau la muncă, în timp ce căutau o locuință de închiriat sau de cumpărat, de către persoane care lucrează în serviciile de sănătate private sau publice sau de către persoane care lucrează în școli. Secțiunea de mai jos detaliază rezultatele. Pentru întrebările despre discriminare, numai un singur adult selectat aleatoriu (cu vârsta peste 15 ani) a fost eșantionat din fiecare gospodărie interviuată. Ca atare, acest capitol depinde în principal de datele culese dintr-un eșantion de aproximativ 750 de respondenți romi adulți și de 350 respondenți ne-romi care locuiau în apropiere. Pentru o descriere mai detaliată a metodologiei utilizate în culegerea acestor date de studiu, a se vedea capitolul referitor la metodologie din prezentul raport.

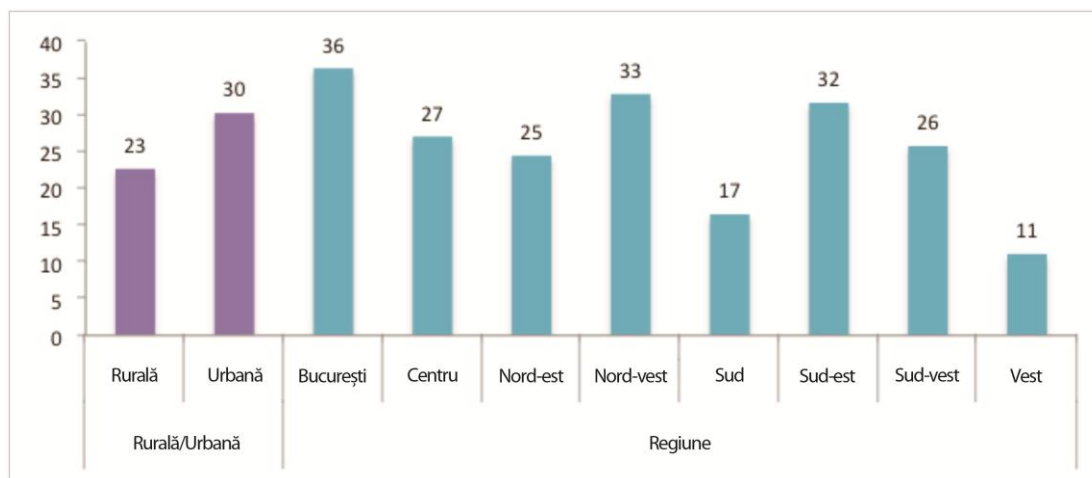
<sup>199</sup> Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (2009), Fenomenul de discriminare în România – percepții și atitudini.

## 6.2.1 CARE ROMI SUNT CEI MAI VULNERABILI LA A FI SUPUȘI DISCRIMINĂRII?

**Dintre romi, anumite grupuri ies în evidență ca fiind extrem de probabil să raporteze faptul că au fost supuși discriminării pe baza etniei lor.** În primul rând, discriminarea este indicată mai frecvent de către *femeile* rome decât de către bărbații romi. Din 2011, 28 la sută din femei au raportat că au fost supuse discriminării în ultimele 12 luni, prin comparație cu 23 la sută din bărbați. În al doilea rând, romii *mai tineri* raportează că se simt discriminați mai frecvent decât cei cu vârsta de la 45 de ani în sus. Cu toate acestea, în timp ce este mai puțin probabil ca femeile tinere să raporteze că au fost supuse discriminării decât bărbații tineri, este *mai probabil* ca femeile mai vârstnice să facă acest lucru decât bărbații mai vârstnici.<sup>200</sup> După cum ar fi de așteptat, este mai puțin probabil ca romii relativ înstăriți să indice că au fost supuși discriminării în comparație cu *romii* relativ *mai săraci*. În 2011, dacă 36 la sută din romii din chintila cu cel mai mic venit au indicat că s-au simțit supuși discriminării în ultimul an, acest procent este la jumătate în cazul romilor din chintila cu cel mai mare venit.

**Este mai puțin probabil ca romii care trăiesc în zone rurale să indice faptul că s-au confruntat cu discriminarea decât romii care trăiesc în mediul urban** (a se vedea Figura 6-2). În cele 12 luni anterioare Anchetei regionale privind romii (desfășurată în 2011), 23 la sută din romii care trăiesc în zone rurale au raportat că s-au confruntat cu discriminarea, comparativ cu 30 la sută din cei care trăiesc în zone urbane. Acest contrast este reflectat și de identificarea discriminării de respondenții din regiuni diferite: cele mai înalte niveluri de răspunsuri pozitive au fost înregistrate în București, capitala țării, în timp ce nivelurile cele mai scăzute au fost raportate în sudul și vestul țării, zone în principal agricole.

FIGURA 6-2: PROCENTUL DE ROMI CARE AU RAPORTAT CĂ S-AU CONFRUNTAT CU DISCRIMINAREA ÎN CELE 12 LUNI PRECEDENTE ANULUI 2011, DUPĂ REȘEDINȚA ÎNTR-O ZONĂ URBANĂ SAU RURALĂ ȘI DUPĂ REGIUNE



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

<sup>200</sup> Aceste rezultate au fost confirmate de modelele de regresie discutate mai jos: s-a constatat că în cazul femeilor rome cu vârsta între 45 și 54 de ani este cu 36 de puncte procentuale mai probabil să raporteze că s-au simțit supuse discriminării, prin comparație cu femeile rome cu vârsta între 15 și 24 de ani. Această regresie a fost omisă în Anexă, dar este disponibilă la cerere.



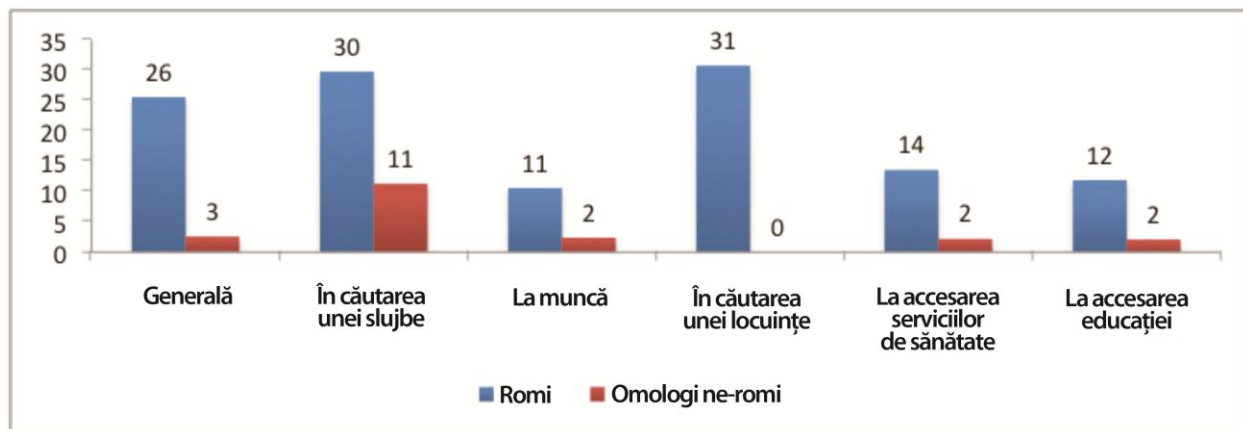
## 6.2.2 ÎN CE SECTOARE S-AU CONFRUNTAT ROMII CEL MAI MULT CU DISCRIMINAREA?

**Romii raportează că s-au confruntat cu cele mai ridicate niveluri de discriminare când căutau o proprietate imobiliară de închiriat sau de cumpărat:** După cum arată Figura 6-3, 31 la sută din romii care și-au căutat locuință în cei cinci ani care au precedat ancheta (între 2006 și 2011) s-au confruntat cu discriminarea. Romii au raportat că au fost supuși discriminării de către persoanele care lucrau într-o agenție de locuințe sociale sau de către un proprietar privat sau de o agenție imobiliară particulară. Femeile au raportat acest lucru mai frecvent, 40 la sută din ele fiind supuse discriminării, ceea ce face ca acest sector să fie cel în care este cel mai probabil ca femeile să se simtă supuse discriminării.

**Romii raportează de asemenea că s-au confruntat cu niveluri ridicate de discriminare când căutau slujbe remunerate.** 30 la sută din romii au raportat că au fost supuși discriminării etnice când își căutau un loc de muncă între 2006 și 2011. Din nou, mai multe femei decât bărbați au indicat că s-au confruntat cu discriminarea (34 la sută, respectiv 26 la sută).

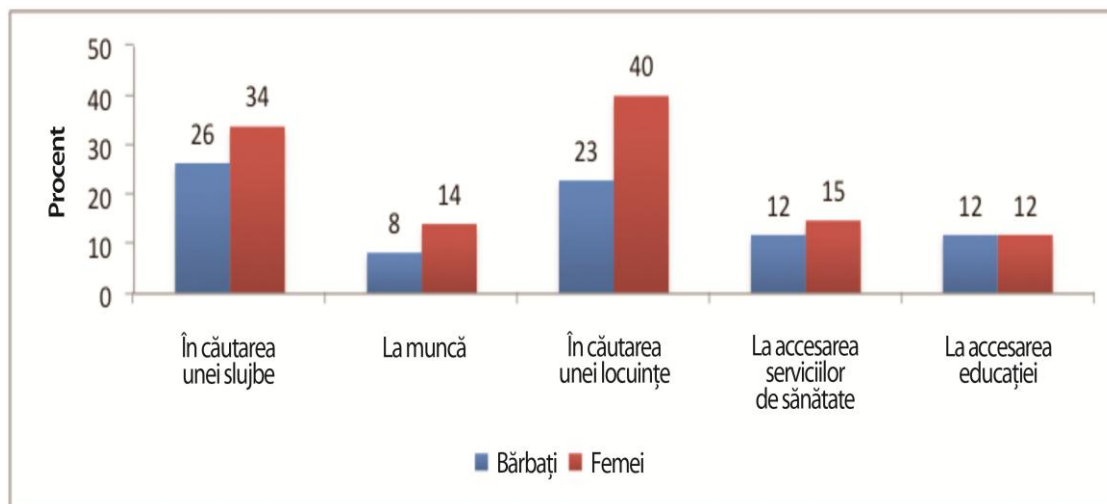
**Pe de altă parte, discriminarea la locul de muncă are cele mai reduse cote auto-raportate dintre toate domeniile, respectiv 11 procente.** Relativ puțini romii care au o slujbă raportează discriminare etnică la locul de muncă de către persoanele cu care lucrează sau de către supervizorii lor. Acest lucru nu sugerează însă că romii nu se confruntă deloc cu discriminarea la locul de muncă. Mai mult, după cum arată Figura 6-4, discriminarea la locul de muncă este ușor mai mare în rândul femeilor rome decât în rândul bărbaților romi.

FIGURA 6-3: INCIDENȚA DISCRIMINĂRII DIN CELE 12 LUNI PRECEDENTE (DISCRIMINARE GENERALĂ) SAU DIN CEI 5 ANI PRECEDENȚI ANULUI 2011 (DISCRIMINARE SPECIFICĂ UNUI ANUMIT SECTOR)



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Toate persoanele rome și ne-rome au fost întrebat dacă s-au confruntat cu discriminarea „în general” în cele 12 luni precedente. Pentru diversele domenii sau sectoare, numai acei romii sau ne-romii care s-au angajat într-o activitate specifică, precum „căutarea unei slujbe”, au fost întrebați dacă s-au confruntat cu discriminarea în timp ce erau angajați în respectiva activitate. Aceste raportări specifice unui anumit sector privind discriminarea se referă la cei 5 ani precedenți momentului interviului (2011), în locul celor 12 luni precedente.

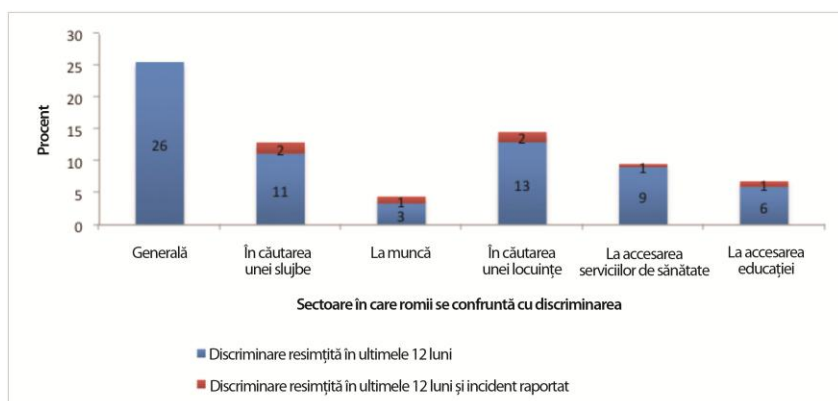
FIGURA 6-4: DISCRIMINAREA PERCEPUTĂ ÎN RÂNDUL BĂRBAȚILOR ROMI ȘI AL FEMEILOR ROME ÎN CEI 5 ANI PRECEDENȚI ANULUI 2011, PE SECTOARE



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Pentru diversele domenii sau sectoare, numai acei romi care s-au angajat într-o activitate specifică, precum „căutarea unei slujbe”, au fost întrebați dacă s-au confruntat cu discriminarea în timp ce erau angajați în respectiva activitate. Aceste raportări specifice unui anumit sector privind discriminarea se referă la cei 5 ani precedenți momentului interviului (2011).

**În general, romii care au indicat că au fost supuși discriminării nu raportează acest lucru organelor instituționale competente sau organizațiilor societății civile.** După cum arată Figura 6-6, în domeniul locuințelor, unde discriminarea a fost resimțită cel mai frecvent de către romi, doar 13 procente au raportat-o unei organizații competente. Cel mai mare număr de persoane care au raportat discriminarea autorităților au făcut acest lucru când au resimțit-o la locul de muncă. Cu toate acestea, chiar și această cifră reprezintă doar un sfert din toți cei care au fost supuși discriminării. Astfel, 75 la sută din romii care au resimțit discriminarea la locul de muncă au păstrat tăcerea.

FIGURA 6-5: INCIDENȚA DISCRIMINĂRII ȘI RAPORTĂRII ACESTEI DISCRIMINĂRI ÎN RÂNDUL ROMILOR ÎN CELE 12 LUNI PRECEDENTE ANULUI 2011, PE SECTOARE



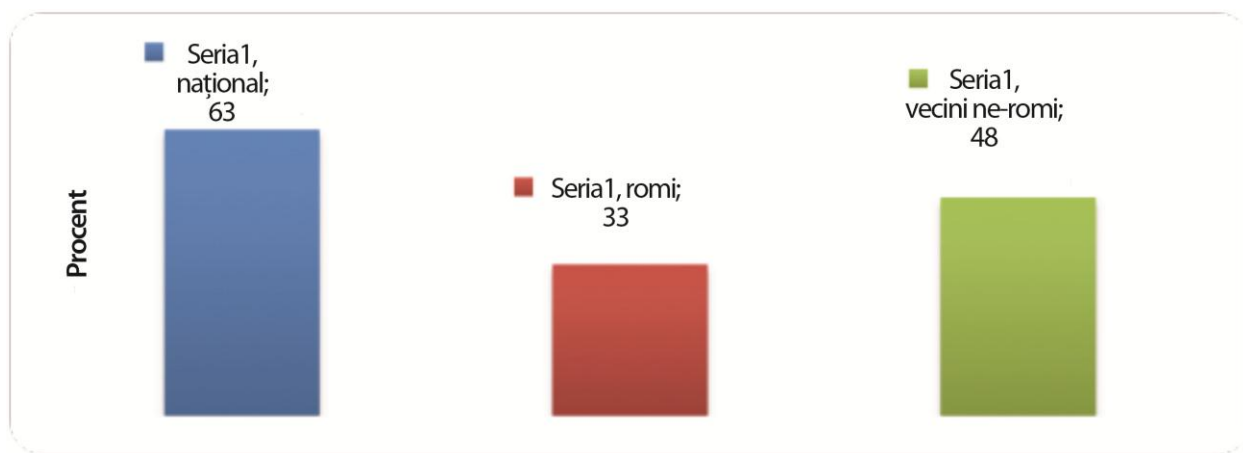
Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Barele albastre se referă la cota de romi care au resimțit discriminarea, dar nu au raportat incidentul.

## 6.3 DISCRIMINAREA CA OBSTACOL ÎN CALEA INCLUZIUNII

### 6.3.1 EXCLUZIUNEA DE LA OPORTUNITĂȚILE DE CÂȘTIG

**Ratele de angajare atât în rândul bărbaților, cât și în rândul femeilor rome sunt extrem de reduse în comparație cu populația națională,** după cum este evidențiat în capitolul despre ocuparea forței de muncă (de asemenea, în Figura 6-6 de mai jos), chiar dacă marea majoritate a romilor arată că au o preferință pentru slujbele stabile.

FIGURA 6-6: RATELE DE ANGAJARE – ROMI, VECINI NE-ROMI ȘI POPULAȚIA NAȚIONALĂ



Sursa: Populația generală: Eurostat 2011; vecini ne-romi și romi: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).<sup>201</sup>

**La analiza decalajului dintre romi și vecinii ne-romi în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, cea mai mare parte din această diferență este explicată de înzestrările diferite din punctul de vedere al educației; cu toate acestea, restul de 20 la sută nu poate fi explicat prin factori cuantificabili.** Această porțiune neexplicată din decalaj ar putea fi măcar parțial atribuită discriminării de pe piața locurilor de muncă (a se vedea Anexa).

**Atitudinile și comportamentul angajatorilor pot complica și agrava problemele de discriminare la angajare cu care se confruntă romii.**<sup>202</sup> De exemplu, un raport CEDR constata că posturile scoase la concurs pur și simplu nu sunt puse la dispoziția romilor deoarece numeroase firme practică o politică de excludere totală. „În multe cazuri, angajatorii chiar le spun romilor că nu sunt angajați deoarece sunt „țigani”<sup>203</sup>. Mai mult, angajatorii recurg adesea la

<sup>202</sup> Capitolul privind ocuparea forței de muncă din prezentul raport furnizează mai multe dovezi calitative privind discriminarea la care au fost supuși romii din România când căutau de lucru și la locul de muncă, sub forma unor salarii mai mici sau a reținerilor salariale.

<sup>203</sup> Dintre cei 402 de romi incluși în anchetă și provenind din România, Bulgaria, Slovacia, Republica Cehă și Ungaria, 64% din cei cu vârste care permit angajarea au indicat că au resimțit discriminarea, iar un procentaj alarmant de 49% au indicat că angajatorii le-au spus deschis că îi tratează diferit pentru că sunt romi, iar alți 5% au

practica de a cere studii pentru slujbe care nu au nicio legătură cu acestea sau cer un nivel de aptitudini gramaticale sau de calcul care nu este direct corelat cu slujba pentru a-i exclude pe romi chiar și de la slujbele de bază. Un respondent rom declara: „*Reprezentanții Serviciilor Sociale de la primărie mi-au spus că studiile mele, adică cele șapte clase pe care le-am absolvit, nu sunt suficiente ca să fiu angajat ca măturător*”<sup>204</sup>.

**Cercetarea CEDR a demonstrat că aceste diverse tipuri de discriminare de pe piața muncii restrâng oportunitățile până și pentru romii calificați.** De fapt, unele tipuri de discriminare îi constrâng pe aceștia la slujbe care sunt legate oarecum de furnizarea de servicii doar către alte persoane rome. „De exemplu, un rom cu studii universitare poate fi asistent social pentru familia rome, profesor pentru copiii romi sau consultant rom într-un birou guvernamental, dar nu este aproape niciodată pur și simplu un asistent social, profesor sau funcționar public care să ocupe funcții generale pentru a furniza servicii populației majoritare”<sup>205</sup>.

**Chiar și în cadrul părții care explică decalajul privind ocuparea forței de muncă, este probabil ca discriminarea să joace un rol prin impactul său asupra nivelului de educație atins de romi.** Cu alte cuvinte, diferențele privind oportunitățile educaționale pot fi datorate parțial și excluziunii sociale, inclusiv discriminării. După cum se arată în secțiunea 6.2, în 2011, 12 procente din toți romii care interacționau cu instituții de învățământ se confruntaseră cu discriminarea în cei cinci ani precedenți, iar șapte procente se confruntaseră cu discriminarea în cele 12 luni precedente. Prin acest impact indirect, discriminarea ar putea fi de fapt răspunzătoare pentru o parte mai mare din decalajul privind angajarea decât cea pe care o sugerează modelul.

**Diferențele de salarizare dintre romi și ne-romi sunt, de asemenea, puternic influențate de etnie: salariile lunare sunt semnificativ mai mici în rândul romilor decât al vecinilor lor ne-romi.** În 2011, în medie, romii din România câștigau cu 80 de euro mai puțin pe lună decât vecinii lor ne-romi. S-a constatat că 48 de euro din această diferență se datorau diferențelor dintre caracteristicile prezentate de romi și ne-romi, precum cele privind vârsta și nivelul educației. Cu toate acestea, 32 de euro din decalajul dintre salariile romilor și ne-romilor rămân *neexplicați* de diferențele privind vârsta și nivelul educației. Această parte din decalaj ar putea fi atribuită unor abilități neobservate sau unor factori precum discriminarea, normele și valorile. Experiențele auto-raportate de discriminare și cercetările secundare<sup>206</sup> furnizează dovezi sugestive că discriminarea joacă un rol în rezultatele diferențiate dintre romi și ne-romi; totuși, ar fi nevoie de mai multe dovezi pentru a afirma în mod concludent în ce măsură discriminarea provoacă acest decalaj.

---

auzit același lucru la oficiile de plasare a forței de muncă. Centrul european pentru drepturile romilor (2005) *The Glass Box – Exclusion of Roma from Employment* („Caseta de sticlă – excluziunea romilor de la angajare”).

<sup>204</sup> Ibid. Cercetarea CEDR din România a fost realizată în șase județe, incluzând 78 de interviuri.

<sup>205</sup> Ibid.

<sup>206</sup> CEDR 2005 “*The Glass Box – Exclusion of Roma from Employment*” („Caseta de sticlă – excluziunea romilor de la angajare”).

---

### 6.3.2 ACCESUL INEGAL LA SERVICII

---

**Discriminarea este evidentă în multe puncte din traseul furnizării necesităților și serviciilor de bază.** Rezultatele discuțiilor de tip focus grup purtate cu comunitățile rome<sup>207</sup> confirmă că atitudinile discriminatorii ale furnizorilor de servicii sunt obstacole esențiale în calea accesului la servicii și în calea calității serviciilor. Atitudinile de discriminare afectează și motivațiile persoanelor rome de a încerca să fie proactive în ceea ce privește integrarea în societate – de exemplu, prin deciziile lor de a-și trimite copiii la școală, de a accesa unitățile de sănătate sau de a căuta slujbe remunerate.

**În domeniul educației, de exemplu, romii au indicat situații de tratament inegal al copiilor romi în raport cu ceilalți copii de către cadrele didactice.** După cum explica o mamă romă din Telechiu/Bihor: „[situația] nu e prea bună nici cu profesorii, nici cu colegii [adică ceilalți copii din clasă]. Profesorii nu-i învață pe copiii romi cum îi învață pe cei care nu-s romi” (Cercetare calitativă, sept-oct 2013). Uneori, romii subliniază situații de discriminare directă și de umilire a copiilor lor la școală. Un tată rom din Măieruș/Brașov a declarat că „îl strigau [pe fiul meu] țigan! Da! Da!” Pe aceeași temă, o mamă romă din Telechiu arăta că „le vorbesc urât copiilor și se poartă urât cu ei. Iar colegii le zic țigani; o dată, fiica mea a venit la mine plângând că a bătut-o învățătoarea din cauză că alți colegi făcuseră o prostie în pauză, iar învățătoarea a crezut că e vina ei” (Cercetare calitativă, sept-oct 2013).

**Cadrele didactice îi influențează pe copii cu așteptările pe care le au de la ei și cu percepția proprie despre abilitățile copiilor romi.** Într-un studiu desfășurat de Comisia Europeană,<sup>208</sup> în pofida faptului că copiii romi și-au exprimat aspirații înalte pentru viitor, profesorii îi priveau ca pe niște elevi nemotivați și neinteresați de studiu. Mai mult, percepția generală în rândul părinților romi mai vârstnici a fost că situația s-a înrăutățit pentru generația actuală de copii care merg la școală, care sunt mai expuși discriminării decât au fost ei. „[Sunt] diferențe mari în ceea ce-i privește pe copii, pe profesori, pe director. Pe vremuri, ne înțelegeam între noi, nu ca acum. Ne jucam împreună și chiar mâncam împreună. Acum, profesorii și copiii fac diferențe mari între romi și români” (femeie participantă la focus grupul din Măieruș/Brașov).

**În mod similar, în domeniul sănătății, discriminarea se poate manifesta prin segregarea pacienților romi și ne-romi și prin tratamentul de calitate inferioară acordat romilor.** Un raport Romani CRISS<sup>209</sup> descrie cazuri în care „femeile rome și cele ne-rome sunt internate în saloane diferite [de maternitate]”<sup>210</sup>. În timpul controlului medical, lipsa de interes a unor

---

<sup>207</sup> Un studiu calitativ a fost desfășurat în patru localități din România (București, satul Telechiu/județul Bihor, satul Măieruș/județul Brașov și orașul Oltenița/județul Călărași) pentru a evalua modul în care discriminarea afectează motivațiile persoanelor rome de a accesa serviciile și în care le influențează bunăstarea. Aceste amplasamente au fost selectate pentru a reprezenta în mod adecvat diferențele socio-economice și spațiale (așezări rurale, urbane, integrate, segregate) dintre romi.

<sup>208</sup> Comisia Europeană (2008) “Come Closer – Inclusion and Exclusion of Roma in Present Day Romanian Society” („Apropiati-vă – incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească actuală”)

<sup>209</sup> Romani Criss (2012) Sănătatea romilor. Perspectiva actorilor implicați în sistemul sanitar – medici, mediatore, pacienți.

<sup>210</sup> Ibid., p16.

membri ai personalului medical față de pacienții romi se traduce prin „evitarea contactului fizic cu pacienții, neimplicarea pacienților și rudelor lor în alegerea tratamentului, omiterea explicațiilor privind riscurile de administrare a unui anumit tip de tratament și întrebuițarea de proceduri agresive”. Alte exemple de practici discriminatorii din cadrul sistemului de sănătate sunt: respingerea sau trimiterea pacienților romi la alți furnizori de servicii medicale; examinarea pacienților romi numai după ce toți pacienții ne-romi au fost consultați, indiferent de ordinea sosirii, și întrebuițarea unui limbaj necorespunzător față de pacienții romi. Aceste tipuri de tratament diferențiat de către furnizorii de servicii de sănătate ar putea explica parțial de ce atât de puțini pacienți romi îi vizitează regulat, preferând să amâne controalele până când au nevoie de servicii de urgență.

**Lipsa de acces la servicii este agravată de lipsa unor documente de identitate adecvate – o problemă legată de atitudinea autorităților locale și a funcționarilor publici față de romi.**

Lipsa cărților de identitate nu numai că-i împiedică pe mulți cetățeni romi să participe la alegeri, dar le și interzice accesul la necesități și servicii de bază. O piedică majoră este solicitarea dovezii domiciliului, pe care mulți romi nu o pot arăta, din cauza situației lor informale privind locuința. Acest lucru este agravat de analfabetism, precum și de atitudinile discriminatorii din partea autorităților. După cum arăta un bărbat participant la focus grupul din Măieruș/Brașov: „Nu pot să obțin documentul de identitate pentru că trebuie să plătesc o amendă, iar autoritatea locală nu mi-l dă până când n-o plătesc. Acum trebuie să plătesc, dar înainte de alegeri am primit cu toții acte de identitate gratis și în orice condiții” (Cercetare calitativă, sept.-oct. 2013). Lipsa documentelor de identitate pentru înregistrare, asociată cu ezitarea de a vizita unitățile sanitare din cauza atitudinii personalului medical, nu fac decât să crească și mai mult incidența nașterilor neasistate de medic, agravând problema înregistrării identității.

---

### 6.3.3 SEGREGAREA SPAȚIALĂ

---

**Discriminarea se manifestă și afectează bunăstarea romilor și prin segregare (a școlilor și locuințelor)<sup>211</sup>, precum și prin evacuările forțate.** Toate acestea demonstrează împreună manifestarea fizică a distanței sociale dintre romi și ne-romi. În multe moduri, segregarea este rezultatul mult mai multor aspecte decât discriminarea. Este de fapt rezultatul subjugării istorice sub forma sclaviei, a evacuărilor în masă și a diverselor politici care i-au dezavantajat pe romi (descrise în capitolul despre locuințe). Cu toate acestea, știm pe baza cercetărilor din alte țări că „o subcultură poate fi creată de grupurile dominante pentru a exclude implicit minoritățile chiar

---

<sup>211</sup> Centrul European pentru Drepturile Romilor, *Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe (Stigmata: segregarea școlară a romilor în Europa Centrală și de Est)*, Budapesta, 2004; Iulius Rostas(ed) *Ten Years After: a History of Roma School Desegregation in Central and Eastern Europe (Zece ani mai târziu – o istorie a desegregării școlare a romilor în Europa Centrală și de Est)*, REF și CEU Press: Budapesta, 2012; Gabor Kertesi și Gabor Kezdi, *School Segregation, School Choice and Educational Policies in 100 Hungarians Towns (Segregarea școlară, alegerea școlilor și politicile de educație din 100 de orașe maghiare)*, Fondul pentru educația romilor, 2013.

și când acestea își permit să cumpere case în cartierele lor”<sup>212</sup>. Ca urmare a subjugării istorice și a atitudinilor discriminatorii mai voalate, anumite cartiere au devenit „cartiere de romi” deoarece ne-romii încep să plece când grupul de romi se mărește. În mod similar, părinții își retrag copiii din școli o dată ce respectivele școli încep să fie frecventate de mai mulți copii romi. După cum se subliniază în capitolul despre educație<sup>213</sup>, segregarea școlară are puternice implicații pentru calitatea educației romilor. Numărul mai mare de romi dintr-o școală este asociat cu calitatea inferioară a dotărilor școlii: computere, laboratoare specializate, terenuri de sport, bibliotecă, număr adecvat de cărți per elev, precum și cu mai puțini profesori și consilieri școlari calificați. În mod similar, zonele romi segregate sunt considerate nesigure, insalubre și sărace, „reflectând imediat o judecată de valoare privind caracterul social și economic al cartierului”<sup>214</sup>. Prin urmare, segregarea solidifică, de asemenea, procesul de discriminare, aspect discutat în secțiunea următoare.

**Guvernul României a recunoscut problema segregării școlare și a emis o înștiințare în aprilie 2004, urmată de un Ordin ministerial în 2007, care interzic segregarea școlară a romilor.** Cu toate acestea, sunt semnalate în continuare cazuri de segregare și unele reglementări<sup>215</sup> nu prevăd niciun fel de sancțiuni specifice. Desegregarea școlară a romilor a fost una dintre prioritățile Programului PHARE „Acces egal la educație pentru grupurile dezavantajate”, implementat de Ministerul Educației în perioada 2003-2007. Cu toate acestea, până în prezent nu au fost publicate rezultatele implementării acestui program. Mai mult, în pofida recunoașterii formale a segregării școlare a romilor ca factor care influențează negativ accesul romilor la studii de calitate, Ministerul Educației nu a inclus nicio prevedere privind segregarea școlară a romilor în noua lege a învățământului.<sup>216</sup>

**În mod similar, fenomenul evacuărilor forțate se caracterizează prin forme directe de discriminare.** Grupurile pentru drepturile omului au criticat adesea România pentru modul în care Guvernul asigură accesul la locuințe.<sup>217</sup> Un raport din 2011 al Amnesty International privind

---

<sup>212</sup> Banca Mondială (2013). Inclusion Matters: The Foundation for Shared Prosperity. Sustainable Development Network. Social Development (Incluziunea contează: Fundația pentru prosperitatea comună. Rețeaua de dezvoltare durabilă. Dezvoltare socială)

<sup>213</sup> 22% din romii din România cu vârsta între 7 și 15 ani, care frecventează școala în mod regulat, majoritatea colegilor de școală fiind romi, în timp ce în România procentul de romi cu vârsta între 7 și 15 ani care frecventează școala în mod regulat, majoritatea colegilor de școală fiind romi este de 18% în școli segregate și de 9% în școli nesegregate. O altă cercetare indică cifre și mai mari. Cercetare realizată de experți în 2010 pe baza unor anchete și focus grupuri din 56 de comunități romi compacte și pe baza a două eșantioane de aproape 1.000 de romi fiecare, arată că 64,5% din elevii romi din școala primară (I-IV) învață în clase segregate, în timp ce în clasele V-VIII, 53% din copiii romi învață în clase segregate.

<sup>214</sup> Banca Mondială (2013), Inclusion Matters: The Foundation for Shared Prosperity. Sustainable Development Network. Social Development (Incluziunea contează: Fundația pentru prosperitatea comună. Rețeaua de dezvoltare durabilă. Dezvoltare socială).

<sup>215</sup> Trimise la CNCD sub forma Ordinului ministerial nr. 1540/2007.

<sup>216</sup> Legea nr. 1/2011 privind învățământul național, publicată în Monitorul Oficial nr. 18 din 10.01.2011.

<sup>217</sup> Romani Criss, Shadow report for the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (Raport alternativ către Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiiale), cu ocazia publicării raportului României, București, 2010, disponibil la adresa: <http://www.romanicriss.org/PDF/Shadow%20report%20CERD%20Romania%20-2010.pdf>; Centrul European pentru Drepturile Romilor, Comentarii scrise de către Centrul European pentru Drepturile Romilor pentru Comisia Europeană, privind transpunerea și aplicarea în România a Directivei privind egalitatea

locuirea arată că în România cadrul legal privind locuirea îi dezavantajează pe romi.<sup>218</sup> Aceste rapoarte au dezvăluit o tendință a autorităților locale de a evacua forțat familiile de romi și de a le plasa în apropierea gropilor de gunoi, stațiilor de epurare a apelor uzate sau ale zonelor industriale de la periferia orașelor, care le pot periclita sănătatea. Mai mult, aceste familii se regăsesc izolate de societate și se confruntă cu obstacole suplimentare privind intrarea pe piața muncii sau accesul la educație. Asemenea cazuri au fost semnalate recent în câteva municipii – Baia Mare, Cluj Napoca, Miercurea Ciuc și Piatra Neamț. Deși Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) a soluționat câteva cazuri<sup>219</sup> de evacuări forțate discriminatorii, sancțiunile sale nu au avut un impact de durată asupra fenomenului de evacuări forțate ale romilor.

#### 6.4 SURSE STRUCTURALE ȘI COMPORTAMENTALE DE DISCRIMINARE

---

**Un mecanism primar de discriminare a romilor din România este convingerea majorității din societate că romii nu vor să scape de sărăcie.** O gamă de constrângeri și dezavantaje, incluzând lipsa oportunităților, resurselor și informațiilor, resimțite de romi se reflectă adesea în valorile lor (de exemplu, atitudini, preferințe, aspirații) și în comportamentul lor (de exemplu, decizii și acțiuni), care ar putea fi de natură să perpetueze sărăcia. Unele dintre aceste valori și comportamente îi fac pe romi, ca grup, vulnerabili la stereotipuri etnice, prin care sunt etichetați ca „având o atitudine negativă față de muncă și viață, irosind banii pe activități neproductive și adoptând un stil de viață inadecvat și nesănătos, fără nicio motivație pentru a întrerupe ciclul sărăciei”<sup>220</sup>. Asemenea stereotipuri etnice duc la dezaprobare și dispreț, determinând un tratament lipsit de respect și discriminatoriu privind romii. Această înțelegere este indicată ca fiind comună printre autoritățile locale și diversele tipuri de furnizori de servicii, după cum se menționează în Programul PHARE și studiul Agenției Naționale pentru Romi din 2008.<sup>221</sup>

**Discriminarea este, de asemenea, indusă de profilul sărăciei sau de profilul creat de furnizorii de servicii pentru romi, pe baza presupunerilor privind lipsa lor de resurse financiare sau riscul ridicat de neplată.** Statutul social și percepția privind capacitatea de plată sunt factori importanți pentru accesibilitatea unităților sanitare și calitatea tratamentului. În mod similar, bancherii îi percep adesea pe locuitorii cartierelor mărginașe și pe lucrătorii din sectorul informal, îndeosebi pe romi, ca fiind un grup cu risc ridicat de neplată și nu le furnizează împrumuturi. Furnizorii de locuințe îi percep adesea pe romi ca fiind un grup cu risc ridicat, „care nu respectă regulile”,<sup>222</sup> și, prin urmare, nu le închiriază proprietăți imobiliare. După cum s-a discutat în capitolul despre locuințe, în accepțiunea autorităților locale intervievate, șansele

---

rasială și problemele legale privind integrarea romilor, Budapesta, 2013, disponibile la adresa: <http://www.errc.org/cms/upload/file/romania-red-written-comments-5-april-2013.pdf>.

<sup>218</sup> Amnesty International, *Mind the legal gap. Roma and the right to housing in Romania (Atenție la decalajul legislativ. Romii și dreptul la locuințe în România)*, 2011, disponibil la adresa:

<http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR39/004/2011>.

<sup>219</sup> În Cluj Napoca, Miercurea Ciuc și Baia Mare.

<sup>220</sup> Comisia Europeană (2008) „Come Closer – Inclusion and Exclusion of Roma in Present Day Romanian Society” („Apropiati-vă – incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească actuală”).

<sup>221</sup> Comisia Europeană (2008) „Come Closer – Inclusion and Exclusion of Roma in Present Day Romanian Society” („Apropiati-vă – incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească actuală”), p.66.

<sup>222</sup> Interviu cu un reprezentant Goodbee, 5 august 2013.



romilor de a primi acces la locuințe sociale sunt minime, din cauza: (i) „stilului lor de viață” perceput („romii care trăiesc în mahalale nu se pot adapta la traiul la bloc”), (ii) incapacității lor de a plăti utilitățile (deoarece un număr mare de romi sunt șomeri și supraviețuiesc în principal din ajutoarele sociale) și (iii) familiilor lor mari (adesea 7-10 membri) care i-ar face „nepotriviți” traiului în unitățile locative sociale mici, cu o suprafață de 10-15 metri pătrați.

**Se afirmă că neîncrederea istorică dintre romii și ne-romii din România este o altă sursă majoră de discriminare.** Încercările de încurajare a nediscriminării au fost lipsite de succes deoarece nu reușesc să abordeze cu sinceritate animozitatea și neîncrederea dintre romi și grupurile ne-rome, adânc înrădăcinate în istoria segregării și subjugării romilor.<sup>223</sup> Folosirea romilor ca țapi ispășitori, de pildă, este o formă în care se manifestă această neîncredere istorică. În România, s-a semnalat că publicul și unele autorități politice blamează comunitatea romă pentru problemele economice și sociale.<sup>224</sup> Conform unui studiu recent desfășurat de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), aproximativ un român din cinci crede că minoritățile naționale reprezintă o amenințare pentru țară, și o treime îi percep ca pe niște probleme.<sup>225</sup>

**Neîncrederea față de romi a societății generale este adesea rezultatul unei înțelegeri populare (sau a unei lipse de înțelegere) a elementelor culturii rome și a „legilor țiganilor”.** Culturile și normele grupului dominant din societate ar putea adesea afișa o lipsă evidentă de respect față de grupurile pe care acesta le consideră subordonate. Grupul dominant poate împiedica grupul subordonat să facă parte pe deplin la societate, deteriorându-i demnitatea printr-un tratament lipsit de respect, incluzând stereotipuri (intenționate și neintenționate) și disprețul pentru cultura și obiceiurile lor<sup>226</sup>. De exemplu, potrivit unor autori<sup>227</sup>, anumite elemente ale „culturii rome” și cutumelor<sup>228</sup> sunt interpretate de persoanele ne-rome ca un neajuns comportamental și cultural al romilor și sunt folosite ca justificare pentru discriminarea romilor. Când sunt întrebate în cadrul unei anchete, persoanele ne-rome afirmă că atitudinea lor față de romi nu este bazată pe prejudecăți, ci sunt un rezultat al acțiunilor și modului de viață inacceptabile ale romilor<sup>229</sup>.

---

<sup>223</sup> Uzunova, Iskra (2010) *Roma Integration in Europe: Why Minority Rights are Failing*, in *Arizona Journal of International and Comparative Law*, Vol. 27, No. 1.

<sup>224</sup> Scrisoare deschisă din partea Romani Criss. 29 iulie 2011 și raportul BBC acoperit de ActiveWatch, 19 martie 2013.

<sup>225</sup> Conform unui studiu recent desfășurat de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), menționat la adresa <http://www.romania-insider.com/study-most-romanians-wouldnt-vote-for-a-woman-president-nor-accept-a-gay-relative/111342/>.

<sup>226</sup> Banca Mondială (2013), *Inclusion Matters: The Foundation for Shared Prosperity* (Incluziunea contează: Fundația pentru prosperitatea comună), Washington, DC: Banca Mondială.

<sup>227</sup> Uzunova, Iskra (2010) *Roma Integration in Europe: Why Minority Rights are Failing*, in *Arizona Journal of International and Comparative Law*, Vol. 27, No. 1.

<sup>228</sup> Precum credința ferventă în tradiția legală orală, conceptul de *gaje* (termen rom cuprinzându-i pe toți ne-romii) și noțiunile de puritate și impuritate a cuvintelor și acțiunilor.

<sup>229</sup> Institutul pentru o Societate Deschisă 2005.

**Prejudecățile, profilul creat privind sărăcia și neîncrederea istorică sunt perpetuate prin socializare și prin reproducerea stereotipurilor negative despre romi în mass-media.** De exemplu, părinții continuă să-și sperie copiii zicându-le: „dacă nu ești cuminte, o să te ia țiganii”<sup>230</sup>. Mass-media – incluzând televiziunile, filmele și reclamele – perpetuează imagini și stereotipuri negative despre romi, care au fost foarte bine documentate în cercetare<sup>231</sup>. Articolele și imaginile îi înfățișează pe romi ca provocând violențe în cazul revoltelor în cadrul comunității sau ca având un comportament agresiv. O analiză menționează: „Persoanele ne-rome din aceeași comunitate au fost citate (improbabil) ca vorbind românește corect gramatical, în timp ce romii au fost prezentați ca vorbind agresiv, vulgar sau incoerent”<sup>232</sup>.

Pe scurt, este nevoie de eforturi conștiente pentru a (a) evita pe viitor răspândirea imaginilor negative ale romilor de către mass-media; (b) intensifica interacțiunea dintre romi și ne-romi în vederea încurajării înțelegerii reciproce și contestării neîncrederii istorice; și (c) transforma discriminarea într-o noțiune inacceptabilă la nivel social în România.

## 6.5 CADRUL LEGAL ȘI INSTITUȚIONAL DE COMBATERE A DISCRIMINĂRII ROMILOR

---

**În ultimii zece ani, s-au înregistrat progrese considerabile în crearea unui cadru legal și de politici care să abordeze chestiunea excluziunii romilor. Cu toate acestea, acest cadru nu este eficient în prezent în ceea ce privește descurajarea actelor de discriminare** din cauza: problemelor de interpretare și sferei de acțiune a legii cu privire la discriminare, lipsei de resurse și de capacitate a organismului de implementare, lipsei de transparență a procedurilor interne, accesului insuficient la grupurile de romi și problemelor de coordonare cu alte agenții sectoriale, a căror implicare este necesară pentru combaterea discriminării la nivelul furnizării de servicii. Secțiunea de mai jos discută aceste aspecte mai detaliat.

**Discriminarea este definită de către legislația română împotriva discriminării – Ordonanța Guvernului nr. 137/2000** – ca: „orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex sau orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică, infectare HIV, apartenența la o categorie defavorizată sau orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea sau înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice”. Legea transpune, de asemenea, Directiva privind egalitatea rasială și Directiva privind egalitatea ocupării forței de muncă a Uniunii Europene, în legislația națională.<sup>233</sup> Mai mult, legea definește următoarele forme de discriminare: discriminare directă, discriminare indirectă, incitare la discriminare, hărțuire, victimizare și discriminare multiplă, sancționând și încălcarea dreptului la *demnitate umană*. Prevederile legii împotriva discriminării

---

<sup>230</sup> CEDR (1999) Cutting edge: the Romanian press and Roma 1990-1994 („Adevărul crud: presa românească și romii, 1990-1994”). Articol de Cristina Hanganu.

<sup>231</sup> Bernath G. și V. Messing (2011), Comisia Europeană (2008), CEDR (1999).

<sup>232</sup> CEDR (1999).

<sup>233</sup> Directiva privind egalitatea rasială: 2000/43/CE și Directiva privind egalitatea ocupării forței de muncă: 2000/78/CE.

sunt complementate de numeroase legi generale din domeniul dreptului muncii<sup>234</sup>, dreptului penal<sup>235</sup> și dreptului administrativ, educației<sup>236</sup>, sănătății<sup>237</sup>, șomajului<sup>238</sup>, presei audiovizuale<sup>239</sup>, egalității de șanse între femei și bărbați<sup>240</sup>, persoanelor cu dizabilități<sup>241</sup>, asistenței sociale<sup>242</sup> și combaterii violenței în cadrul competițiilor sportive<sup>243</sup>.

**Cu toate acestea, legea română împotriva discriminării ar putea să reflecte mai bine realitățile din România, de exemplu prin abordarea explicită a segregării rasiale.** Legea română împotriva discriminării este conformă formal cu Directiva privind egalitatea rasială (DER), care a devenit un standard în evaluarea legilor naționale împotriva discriminării din Uniunea Europeană. Cu toate acestea, DER stabilește doar standarde minime de transpus în legislația națională de către statele membre UE, iar segregarea, de exemplu, nu este interzisă în mod expres de către Directivă<sup>244</sup>. Prin urmare, segregarea nu este inclusă în seria recentă de amendamente introduse în legislația privind discriminarea din România.

**Organismul instituțional responsabil cu aplicarea legii împotriva discriminării este Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD).** Organism cvasi-judiciar, constând dintr-un Comitet director cu nouă membri cu rangul echivalent al unui vice-ministru, numit de Parlament pentru un mandat de cinci ani, CNCD consideră că lupta împotriva discriminării și îndeplinirea responsabilităților reprezintă o adevărată provocare parțial din cauza mandatului său foarte amplu. Acesta este responsabil cu implementarea legii împotriva discriminării<sup>245</sup>, cu supervizarea armonizării prevederilor legale ale diverselor legi care nu sunt conforme cu principiile nediscriminării și cu activitatea de organ elaborator de politici privind

---

<sup>234</sup> Legea nr. 53 din 24 ianuarie 2003, republicată și modificată, art. 6 (1) și art. 159 (3).

<sup>235</sup> Codul Penal Român – Legea nr. 15/1968 republicată și modificată, art. 75 c1), art. 317 și art. 247.

<sup>236</sup> Legea nr. 1 din 5 ianuarie 2011 privind educația națională, modificată, art. 2 (4), art. 3 (i), art. 3 (j), art. 118 (2) și art. 50 (3)

<sup>237</sup> Legea nr. 95 din 14 aprilie 2006 privind reforma în domeniul sănătății, modificată.

<sup>238</sup> Legea nr. 76 din 16 ianuarie 2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă, modificată.

<sup>239</sup> Legea nr. 504 din 11 iulie 2002 privind audiovizualul, modificată.

<sup>240</sup> Legea nr. 202 din 19 aprilie 2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată și modificată.

<sup>241</sup> Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap.

<sup>242</sup> Legea nr. 47/2006 privind sistemul național de asistență socială.

<sup>243</sup> Legea nr. 4/2008 privind prevenirea și combaterea violenței cu ocazia competițiilor și a jocurilor sportive.

<sup>244</sup> Lilla Farkas, *Segregation of Romani Children in Education: Addressing Structural Discrimination through the Race Equality Directive (Segregarea copiilor romi în educație: abordarea discriminării structurale prin intermediul Directivei privind egalitatea rasială)*, raport întocmit pentru Comisia Europeană, iulie 2007, p.24-31, subliniind faptul că potențialul mare al DER de a aborda segregarea rasială a romilor din educație arată dificultatea contestării unor asemenea cazuri în instanță. Pentru o analiză detaliată a modului în care segregarea rasială din educație ar putea fi definit ca o formă specială de discriminare, a se vedea Iulius Rostas, *Judicial Policy-Making: the Role of the Courts in Promoting School Desegregation (Elaborarea politicilor judiciare: rolul instanțelor în promovarea desegregării școlare)*, în Iulius Rostas, *Ten Years After: A History of Roma School Desegregation in Central and Eastern Europe (Zece ani mai târziu – o istorie a desegregării școlare a romilor în Europa Centrală și de Est)*, REF & CEU Press, Budapesta, 2012, p. 95-99.

<sup>245</sup> Prevenirea discriminării, medierea între părți, investigarea, constatarea și sancționarea discriminării, monitorizarea cazurilor de discriminare, precum și furnizarea de asistență juridică victimelor discriminării. Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, art. 19.

nediscriminarea<sup>246</sup>. Pe lângă soluționarea reclamațiilor persoanelor fizice și juridice, CNCD este responsabil și cu inițierea de investigații din oficiu, precum și cu medierea între părți. În pofida acestui amplu mandat al instituției, CNCD nu are personal și finanțe suficiente, după cum semnala Președintele CNCD în diferite interviuri<sup>247</sup>.

**CNCD este format din factori de decizie care este posibil să nu aibă o instruire formală în „tehnica de interpretare judiciară” și ale căror decizii riscă prin urmare să restricționeze drepturi fundamentale precum libertatea de exprimare și libertatea întrunirilor.** Criteriile de numire ca membru al Comitetului director al CNCD nu includ cerința de a avea studii de drept sau expertiză judiciară<sup>248</sup>. Adesea, experiența privind drepturile omului nu este luată în considerare de către partidele politice atunci când își desemnează candidații<sup>249</sup>. Grupurile pentru drepturile omului și-au exprimat dubiile privind capacitatea candidaților propuși de a aplica legea împotriva discriminării din cauza lipsei de expertiză<sup>250</sup>.

**Nu există proceduri interne transparente care să garanteze o soluționare la timp și cuprinzătoare a cazurilor, din care să rezulte un raport formal cu dovezi și soluționarea cazurilor în perioada impusă de lege.** Lipsa de transparență a procedurilor face imposibilă evaluarea standardelor aplicate de CNCD în examinarea cazurilor. Nu există referiri clare privind modul în care au fost luate deciziile, felul în care este aplicată legea anumitor fapte dintr-un caz specific și justificarea din spatele argumentelor<sup>251</sup>. În plus, CNCD nu-și publică regulat deciziile pe site-ul web. Acesta nu este actualizat periodic, iar din 2008 nicio decizie nu a fost pusă la dispoziția publicului. Acest fapt are un efect direct asupra celor interesați de aceste cazuri, inclusiv asupra victimelor și apărătorilor lor, deoarece accesul la timp la deciziile CNCD ar putea duce la o îmbunătățire a reclamațiilor depuse prin referiri la cazuri similare. Multe cazuri ar putea fi, de asemenea, susținute prin referiri directe la decizii CNCD anterioare. Dar CNCD nu a publicat până în prezent niciunul dintre rapoartele aferente investigațiilor pe care le-a desfășurat sau care au fost utilizate ca dovadă în cazuri de discriminare. Astfel, prin sporirea transparenței, CNCD ar putea intensifica efectul preventiv al deciziilor și investigațiilor sale. Răspândirea unor asemenea informații ar permite, de asemenea, ca cetățenii romi care află de asemenea cazuri să fie mai activi.

---

<sup>246</sup> Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, art. 18.

<sup>247</sup> Raportul de monitorizare al societății civile privind implementarea Strategiei naționale pentru integrarea romilor și a Planului de acțiune Deceniul romilor în 2012 în România, Budapesta, 2013, p.50.

<sup>248</sup> Criteriile de selecție pentru a fi numit membru al Comitetului director al CNCD sunt: a avea o diplomă universitară, a nu avea cazier, experiență în drepturile omului și necooperare cu fosta Securitate. Deși nu există nicio cerință specifică pentru candidații de a fi absolvenți de studii juridice, există o cerință ca două treimi din Comitetul director să fie absolvenți de studii juridice, potrivit art. 27 din Ordonanța Guvernului nr. 137/2000.

<sup>249</sup> Opinie exprimată de organizația societății civile în cadrul unui atelier de consultare cu părțile interesate (București, 25 septembrie 2013).

<sup>250</sup> Romani Criss și Alianța Civică a Romilor, *Shadow report for the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (Raport alternativ către Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale)*, cu ocazia raportului României, București, 2010-07-27, p.10-11. Deși se află sub autoritatea Parlamentului, în practică, criteriile relativ laxe de selecție îi fac pe membrii Comitetului director al CNCD să depindă de voința partidului politic care i-a numit.

<sup>251</sup> În timp ce pe plan internațional cazurile de discriminare includ de obicei asemenea informații în dosarele privind deciziile în cazuri specifice.

**Datele dezvăluie, de asemenea, nevoia de a extinde gradul de conștientizare și informare privind existența canalelor formale prin care romii pot să-și exprime sentimentele de nedreptățire.** După cum arată Figura 6-8, o majoritate considerabilă a populației rome din România (69 de procente din toți romii anchetați) nu este conștientă de existența vreunei organizații care poate să ofere sprijin sau consultanță persoanelor supuse discriminării. Cunoștințele despre posibilitățile de soluționare a plângerilor și exemplele de cazuri care au avut succes sau măcar exemple de alți romi care au cerut ajutorul organismelor publice ar putea să-i facă pe mulți dintre romii prinși într-un ciclu de discriminare și sărăcie să devină cetățeni activi și le-ar putea reduce sentimentele de neajutorare și de resemnare. Cu toate acestea, datele arată că situația privind cunoașterea legilor împotriva discriminării este puțin mai bună, doar 29 la sută dintre respondenți crezând că nu există legi împotriva discriminării. Însă, după cum demonstrează secțiunea de mai jos, existența unui cadru legal trebuie sprijinită de o capacitate la fel de puternică a instituțiilor care aplică legea pentru ca acest cadru să fie eficient în realizarea incluziunii romilor. Secțiunea de mai jos discută aceste cadre legale și instituționale, precum și provocările și limitările lor.

FIGURA 6-2: RESPONDENȚI CARE ȘTIU CĂ EXISTĂ ORGANIZAȚII ÎN ROMÂNIA CARE POT OFERI SPRIJIN SAU CONSULTANȚĂ PERSOANELOR SUPUSE DISCRIMINĂRII.

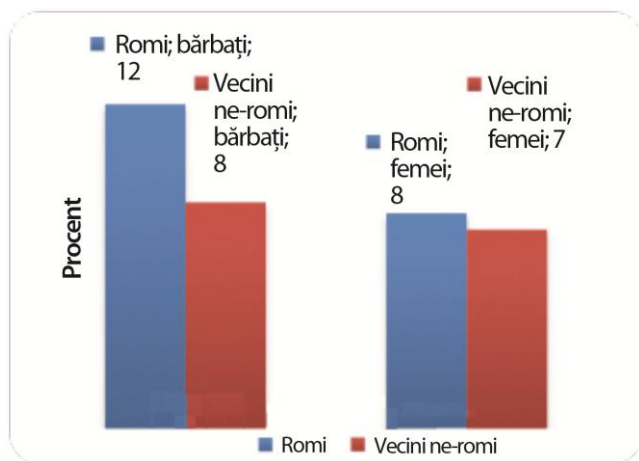
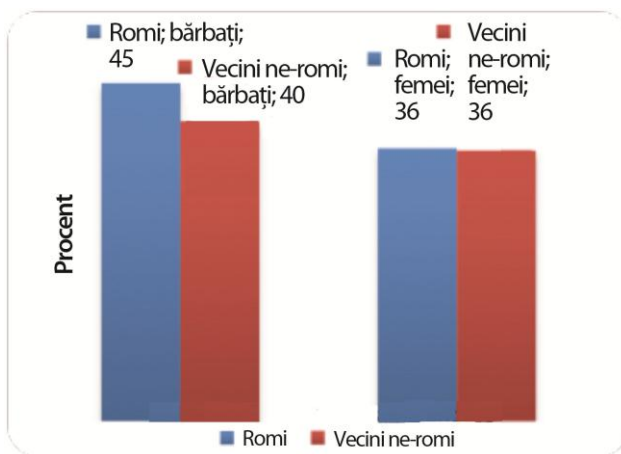


FIGURA 6-3: RESPONDENȚI CARE CRED CĂ EXISTĂ LEGI ÎN ROMÂNIA CE INTERZIC DISCRIMINAREA ÎMPOTRIVA MINORITĂȚILOR ETNICE



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Ratele reduse la care CNCD admite și sancționează reclamațiile reflectă, de asemenea, accesul limitat al victimelor discriminării la despăgubiri.** Potrivit ultimului raport anual al CNCD, doar 16 la sută din reclamațiile primite au fost declarate admise<sup>252</sup>. Mai mult, deși legea împotriva discriminării cere CNCD să aplice amenzi financiare<sup>253</sup>, în practică, acesta emite

<sup>252</sup> Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, *Raport privind implementarea Directivei privind egalitatea rasială în România, 2003-2010*, p. 29, disponibil la adresa: [http://www.cncd.org.ro/files/file/Raport%20D43\\_2000\\_CNCD\\_final.pdf](http://www.cncd.org.ro/files/file/Raport%20D43_2000_CNCD_final.pdf).

<sup>253</sup> Amenzi între 1.000 și 30.000 RON (aprox. 220-6.670 euro) atunci când victima este o persoană fizică; și între 2.000 și 100.000 RON (aprox. 450 euro) când victimele discriminării sunt un grup. Aceste sancțiuni au fost introduse abia în martie 2013, când Guvernul României a modificat legea împotriva discriminării în perspectiva în care urma să fie adus în fața Curții Europene de Justiție, confruntându-se astfel cu riscul de a face față unor acțiuni

numai avertismente sau recomandări, care nu sunt prevăzute de legea împotriva discriminării. După cum s-a menționat în ultimul raport anual, în 2012, CNCD a emis doar 35 de amenzi, 55 de recomandări și 58 de avertismente<sup>254</sup>.

**În cele din urmă, în pofida faptului că a fost modificată în martie 2013 la solicitarea societății civile, legea împotriva discriminării încă nu include compensații mai adecvate în cadrul restabilirii status quo antes** – planuri privind egalitatea de șanse, instruire privind gestionarea diversității, îndatorirea de a adopta principiile de egalitate și de nediscriminare.

## 6.6 CADRUL DE POLITICI PENTRU COMBATerea DISCRIMINĂRII

---

**Două politici cheie vizează combaterea discriminării împotriva romilor din România.** Acestea sunt: *Strategia națională pentru implementarea măsurilor de prevenire și combatere a discriminării în perioada 2007-2013* (denumită în continuare Strategia CNCD), adoptată de CNCD, și Strategia națională de incluziune a romilor (SNIR). Instituțiile responsabile cu implementarea și coordonarea diverselor activități instituționale sunt CNCD și Agenția Națională pentru Romi (ANR).

**Strategia națională pentru implementarea măsurilor de prevenire și combatere a discriminării în perioada 2007-2013** (strategia CNCD) este strategia CNCD pentru combaterea discriminării, adoptată printr-un ordin al Președintelui CNCD<sup>255</sup>. Cu toate acestea, strategia CNCD nu reușește să definească măsuri clare pentru realizarea priorităților și nu face decât să analizeze lacunele existente.

**Strategiei CNCD îi lipsește implicarea altor instituții de stat în prevenirea și combaterea discriminării din România.** Strategia CNCD necesită coordonarea și implicarea altor agenții de resort sectoriale pentru combaterea discriminării. Cu toate acestea, nu există niciun plan de acțiune formal pentru implicarea CNCD în deciziile ministerelor sectoriale. CNCD nu are puterea de a repartiza responsabilități altor instituții printr-un ordin al Președintelui său. Astfel, în pofida etichetării strategiei CNCD drept „strategie națională”, este dificil pentru CNCD să

---

judiciare din partea Comisiei Europene. A se vedea Adrian Marin și Ágnes Csonta, *Discrimination of Roma Communities: Romania National Report (Discriminarea comunităților rome: raport național privind România)*, Fundația Secretariatul Romilor și Centrul de Resurse Juridice, București, 2013, p. 13.

<sup>254</sup> Raportul anual CNCD din 2012, p. 31, disponibil la adresa: <http://www.cncd.org.ro/files/file/Raport%20de%20activitate%20CNCD%202012.pdf>. În trecut, pentru perioada 2003-2010, CNCD a primit 823 de reclamații privind presupuse situații de discriminare bazată pe rasă sau etnie, a constatat discriminarea în 129 de cazuri și a emis următoarele sancțiuni: 61 de avertismente, 29 de amenzi, 27 de recomandări; în 5 cazuri a constatat doar discriminarea, fără a face nimic altceva, în 4 cazuri a aplicat atât un avertisment, cât și o recomandare, în 2 cazuri o amendă și un avertisment, și într-un caz, o amendă și o recomandare. A se vedea CNCD, Raport privind implementarea Directivei privind egalitatea rasială în România, 2003-2010, p. 32, disponibil la adresa: [http://www.cncd.org.ro/files/file/Raport%20D43\\_2000\\_CNCD\\_final.pdf](http://www.cncd.org.ro/files/file/Raport%20D43_2000_CNCD_final.pdf)

<sup>255</sup> Strategia CNCD este organizată în patru capitole care se referă la funcțiile și sfera de acțiune a strategiei, la obiectivele și prioritățile sale, aplicările sale, precum și la implementarea și finanțarea sa. Strategia a identificat cinci obiective – (1) protecție și compensații eficiente, (2) egalitatea de șanse privind ocuparea forței de muncă, (3) accesul la servicii publice, (4) conștientizarea diversității în presă, cultură și sport și (5) politica de toleranță zero față de discriminare – fiecare urmat de priorități și de unele măsuri urmând a fi luate de CNCD în cooperare cu alte instituții. Ordinul nr. 286 din 29 august 2007 privind aprobarea strategiei naționale pentru implementarea măsurilor de prevenire și combatere a discriminării în perioada 2007-2013, publicat în Monitorul Oficial, partea I, nr. 674 din 3 octombrie 2007.

implice formal alte instituții în prevenirea și combaterea discriminării din România pentru a le determina să adopte obiectivele, prioritățile și măsurile prevăzute în strategia sa. Acest fapt a obligat practic CNCD la implementarea politicii pe cont propriu.

**O analiză desfășurată de organizații ale societății civile din România în 2013 confirmă cooperarea limitată dintre CNCD și alte ministere și agenții**<sup>256</sup>. Raportul subliniază faptul că nu există nicio cooperare între CNCD și Ministerul Educației în combaterea segregării școlare a copiilor romi și nicio cooperare cu alte ministere de resort în timpul elaborării de politici. Se pare, potrivit unui membru al Comitetului director al CNCD, că CNCD nu a primit niciun răspuns de la Ministerul Sănătății când acestuia din urmă i s-a solicitat să emită instrucțiuni către spitale pentru a evita segregarea pacienților romi<sup>257</sup>. Mai mult, Președintele CNCD acceptă faptul că instituția nu are o capacitate suficientă de a efectua analiza politicilor guvernamentale<sup>258</sup>.

**Strategia Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2012-2020 (denumită în continuare SNIR) abordează în mod limitat discriminarea împotriva romilor.** Discriminarea este definită doar generic în SNIR, fără o analiză adecvată a modului în care discriminarea se manifestă la nivel sectorial. Din cele șapte obiective ale SNIR, doar două se referă la discriminare (ambele în educație)<sup>259</sup>. În mod similar, planurile de acțiune sectoriale au un caracter general, iar în domenii precum sănătatea, locuirea, ocuparea forței de muncă și cultura, nu sunt prezentate măsuri care să abordeze discriminarea împotriva romilor. Structura de stat însărcinată cu elaborarea și coordonarea strategiei este Agenția Națională pentru Romi (ANR), înființată ca agenție guvernamentală în octombrie 2004. ANR este structura guvernamentală care implementează politicile și strategia guvernamentală pentru incluziunea romilor, cooperând cu ministerele de resort și instituțiile de stat în îndeplinirea mandatului său. Până în prezent, ANR nu a publicat niciun raport privind implementarea SNIR.

**Principiile egalității și nediscriminării nu par să fi fost integrate suficient în elaborarea politicilor publice în România.** Deoarece *standardele guvernamentale* de adoptare a politicilor (specificate de către Guvernul României)<sup>260</sup> obligă însoțirea tuturor politicilor propuse de o evaluare a responsabilităților, costurilor estimate și a impactului estimat, principiile egalității și

---

<sup>256</sup> Raportul de monitorizare al societății civile privind implementarea Strategiei naționale pentru integrarea romilor și a Planului de acțiune Deceniul romilor în 2012 în România, Budapesta, 2013, p.50-52.

<sup>257</sup> Raportul de monitorizare al societății civile privind implementarea Strategiei naționale pentru integrarea romilor și a Planului de acțiune Deceniul romilor în 2012 în România, Budapesta, 2013, p.50.

<sup>258</sup> Raportul de monitorizare al societății civile privind implementarea Strategiei naționale pentru integrarea romilor și a Planului de acțiune Deceniul romilor în 2012 în România, Budapesta, 2013, p.51.

<sup>259</sup> „(1) Asigurarea accesului egal, gratuit și universal al cetățenilor români aparținând minorității rome la educație de calitate la toate nivelurile în sistemul public de învățământ, pentru a sprijini creștere economică și dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere. (2) Promovarea educației incluzive în cadrul sistemului educațional, inclusiv prin prevenirea și eliminarea segregării, precum și combaterea discriminării pe baze etnice, de statut social, dizabilități sau alte criterii care îi afectează pe copiii și tinerii proveniți din grupuri dezavantajate, inclusiv romi.” Aceste obiective sunt reproduse întocmai mai departe, ca obiective specifice pentru educație.

<sup>260</sup> Guvernul României a specificat standarde pentru elaborarea politicilor. Aceste standarde se referă la procedurile de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor publice la nivel central, la tipurile de documente de politici și conținutul lor, la conținutul documentelor de motivație care însoțesc evaluarea impacturilor și la procedurile pentru adoptarea documentelor de politici.

nediscriminării ar putea fi integrate în fiecare propunere de politică prin evaluarea măsurii în care politicile se adresează atât romilor, cât și ne-romilor în mod egal și nediscriminatoriu.

## 6.7 INIȚIATIVE EXISTENTE

---

**După cum arată analizele legale și de politici publice, o mare parte a provocării privind combaterea discriminării rezidă în lipsa transpunerii legilor și politicilor în ajustări practice la nivel sectorial,** precum și în lipsa angajamentului autorităților publice față de implementarea eficientă. Mai mult, doar modificările legislative nu pot schimba cu ușurință atitudinile discriminatorii, stereotipurile negative și neîncrederea istorică dintre romi și ne-romi. La nivel sectorial, s-au făcut puține pentru combaterea discriminării. Lipsa unor programe sau proiecte la nivel național care să combată discriminarea, în special la nivelul furnizării de servicii, este o lacună majoră de politici publice. Totuși, un număr de abordări la scară mai redusă sunt demne de remarcat grație obiectivelor lor de a soluționa unele dintre cauzele discriminării.

**O abordare de soluționare a discriminării este de a crește „competența culturală” a furnizorilor de servicii.** De exemplu, după cum descriu capitolele despre educație, sănătate și protecție socială, mediatorii și consilierii romi au avut impact pozitiv, creând o punte între comunitățile rome și școlile/unitățile sanitare sau între romi și oficialii din sectorul public. Programele de educație și mediere interculturală servesc la reducerea decalajului de comunicare și conduc la conștientizarea și înțelegerea reciprocă între diferite grupuri. În domeniul sănătății, programul „*Nediscriminarea în universitățile de medicină și farmacie din România*”, finanțat de Fundația pentru o Societate Deschisă, instruieste cadrele medicale din patru universități – Iași, Cluj Napoca, Târgu Mureș și București – pentru a-și spori cunoștințele, respectul și înțelegerea în raport cu pacienții romi. Cursuri privind diversitatea minorităților și sensibilitatea față de acestea le sunt predate studenților, precum și profesorilor universitari, iar studenții primesc instruire practică în scopul promovării respectului pentru minoritatea romă. Programul realizează și activități de susținere privind introducerea predării de cursuri de etică și nediscriminare în sistemul sanitar și furnizează sprijin tehnic și de monitorizare în cadrul universităților. De asemenea, o campanie de sensibilizare vizează Ministerul Educației și Ministerul Sănătății în vederea adoptării instrumentelor legale de recunoaștere și recomandare a cursului către alte instituții de învățământ medical din România.

**Programele de competență culturală vizează eliminarea stereotipurilor etnice impuse persoanelor rome.** Deși nu este disponibilă nicio evaluare completă a programului susmenționat, unele elemente de bune practici de luat în considerare pe baza acestui program nu ar trebui trecute cu vederea. Printre principiile cheie ale programelor similare se numără: atragerea angajamentului cadrelor medicale, integrarea instruirii în cursurile medicale, continuarea modulului pe întreaga durată a studiilor medicale (universitare și postuniversitare) – „primii ani axându-se pe abilitățile de bază (de exemplu, conștientizarea privind credințele anumitor grupuri) și ultimii ani fiind axați pe tehnici de acces la grupuri specifice, care diferă în funcție de disciplină, și, în cele din urmă, pe înțelegerea în profunzime a fundalului socio-cultural al grupurilor minoritare. Evaluările aleatorii de control ale unei instruirii privind competențe culturale [similare], deși rare, arată că această instruire poate ameliora atitudinile cadrelor



medicale și crește satisfacția pacienților”<sup>261</sup>.

**O altă abordare privind soluționarea discriminării este promovarea programelor integrate la nivelul comunității. Aceasta vizează să combată simultan multiple surse de dezavantajare a romilor pentru a aborda lipsa de încredere și stereotipurile negative. Programele privind educația și îngrijirile medicale la vârsta preșcolară ale Fundației Ruhama sunt un astfel de exemplu. Programul include un centru de consiliere și sprijin atât pentru părinți, cât și pentru copii, programe motivaționale care vizează copiii expuși riscului de abandon școlar, construirea de centre comunitare multifuncționale care să servească drept centre de îngrijire a copiilor și grădinițe pe timp de vară pentru copiii romi și ne-romi care nu au frecventat grădinițele publice. În cadrul programelor integrate de îngrijire pentru copii preșcolari, sunt alocate fonduri și pentru îmbunătățirea condițiilor de trai (reparații ale locuințelor, racordări la rețeaua de apă etc.), precum și pentru promovarea *interacțiunilor* dintre romi și ne-romi în cadrul comunităților (picnicipuri, întruniri sociale).**

**Motivația pe care se bazează asemenea programe este abordarea simultană a multiplelor surse de discriminare și excluziune** – precum sărăcia și dotările reduse asociate cu capitalul uman (constrângeri ce duc la comportamente care încurajează stereotipul privind cultura sărăciei), dar și lipsa de cooperare și interacțiune socială între romi și ne-romi. Programele se bazează pe înțelegerea faptului că o investiție în educația preșcolară va aduce o schimbare mai mare pe termen lung pentru un copil atunci când familia sa are acces la electricitate și la apă potabilă și interacționează cu părinți ne-romi. Pe termen mai lung, aceste experiențe arată nevoia de politici și programe publice integrate pentru romii care se confruntă cu discriminarea și sărăcia

**O a treia bună practică este promovarea programelor participative la nivelul comunității pentru a reuni grupurile dezavantajate romi și ne-romi, astfel încât să învețe să aprecieze experiențele și contextele comune și să conlucreze pentru a rezolva problemele comune.** Programul Fundației PACT „*Învățare, participare, încredere*” este un exemplu, care este conceput pentru a acorda putere grupurilor marginalizate și dezavantajate din comunitățile din sudul României. Programul stimulează participarea cetățenilor care trăiesc în mici comunități rurale și în comunități urbane mici sau medii (până la 30.000 de locuitori) la asocieri și colaborări pentru a acționa colectiv în interiorul entităților structurate de la nivelul comunității. Pe de o parte, programul promovează participarea cetățenilor la viața publică în beneficiul întregii comunități și, pe de altă parte, facilitează dialogul între cetățeni, grupuri comunitare și diverși actori sociali și politici, implicându-i în diverse acțiuni colective în sprijinul comunității lor.

**Promisiunea unor asemenea proiecte participative este coroborată cu date dintr-un experiment comportamental bazat pe jocuri de consolidare a încrederii**<sup>262</sup>. Acesta furnizează

---

<sup>261</sup> Ibid. p. 223.

<sup>262</sup> Bracic A. (2013) EU Accession, Membership and Human Rights: Discrimination against the Roma in Slovenia and Croatia. Dissertation Working Paper (Aderarea la UE, calitatea de membru și drepturile omului: Discriminarea

dovezi solide că activitățile favorabile incluziunii de la fața locului în vederea îmbunătățirii relațiilor dintre romi și ne-romi au contribuit la reducerea discriminării. În cadrul jocurilor de consolidare a încrederii, subiecții ne-romi au fost cuplați aleatoriu cu parteneri romi sau ne-romi, iar obiectivul a fost de a compara modul în care se comportau subiecții ne-romi când erau puși alături de parteneri romi, cu modul în care se comportau când formau echipă cu parteneri ne-romi. Asemenea jocuri s-au dovedit eficiente în dezvăluirea discriminării într-o mare diversitate de situații de la fața locului. Rezultatele au sugerat că interacțiunea romi/ne-romi relaxează atmosfera și reduce anxietatea dintre grupuri. Evenimente precum concerte, cursuri de teatru și de dans sau întruniri sociale pot fi utilizate pentru a le permite romilor și ne-romilor să interacționeze.

## 6.8 RECOMANDĂRI

---

**Pe baza constatărilor studiului discutat mai sus, această secțiune prezintă recomandări privind (1) combaterea surselor de discriminare; și (2) combaterea actelor de discriminare atât de populația ne-romă împotriva romilor în general, cât și de furnizorii de servicii publice.** Rădăcinile discriminării, precum stereotipurile negative și neîncrederea, trebuie combătute prin reducerea descrierii negative a romilor și intensificarea interacțiunilor dintre romi și ne-romi pentru a încuraja înțelegerea reciprocă. Actele de discriminare trebuie tratate fără toleranță și sancționate strict prin aplicarea eficientă și consecventă a legii împotriva discriminării. Sursele de discriminare la nivelul furnizării de servicii pot fi reduse prin consolidarea competenței culturale a oficialilor din sectorul public (cadre didactice, cadre medicale, forțele de poliție, primarii) și prin creșterea numărului și capacității mediatorilor care servesc drept punte între romi și furnizorii de servicii. În această privință, recomandările vizează (a) consolidarea cadrului legal și instituțional pentru aplicarea legii împotriva discriminării cu scopul descurajării și penalizării mai eficiente a actelor ilegale de discriminare; (b) creșterea coordonării și capacității entităților responsabile cu implementarea de măsuri care combat discriminarea; (c) extinderea măsurilor promițătoare care ar putea aborda discriminarea la nivelul furnizării de servicii; (d) încurajarea interacțiunii și înțelegerii reciproce dintre romi și ne-romi; (e) reducerea proiecției de imagini negative ale romilor de către mass-media; (f) transformarea discriminării într-o noțiune inacceptabilă social.

---

### 6.8.1 OBIECTIVUL 1: CONSOLIDAREA APLICĂRII LEGII ÎMPOTRIVA DISCRIMINĂRII

---

Pentru a încuraja o cultură de toleranță zero față de discriminare, legea împotriva discriminării și aranjamentele instituționale pentru punerea sa în aplicare pot fi consolidate. Acest lucru ar putea fi făcut prin clarificarea modului în care vor fi sancționate acțiunile ilegale de discriminare, făcând publicul mai conștient de lege și crescând capacitatea organelor de aplicare a legii de a aplica unitar legea.

---

MĂSURA 1A: REVIZUIREA LEGII ÎMPOTRIVA DISCRIMINĂRII PENTRU A-I CREȘTE  
APLICABILITATEA

---

Legea împotriva discriminării poate fi consolidată pentru a clarifica (a) pedepsele corespunzând fiecărui tip și fel de act de discriminare (de exemplu, refuzul de a presta servicii/calitatea diferențiată a serviciilor prestate, excluderea din competițiile pentru un loc de muncă, plată inegală); și (b) entitățile responsabile cu punerea sa în aplicare. S-ar putea lua în considerare și includerea: unei definiții a segregării rasiale ca formă de discriminare; a unei prevederi explicite și a unor mecanisme eficiente de punere în aplicare a unei legi împotriva segregării școlare; și a procedurilor privind relocalizarea (evacuarea) pentru a proteja persoanele afectate.

---

MĂSURA 1B: MODIFICAREA CADRULUI INSTITUȚIONAL AL CNCD PENTRU A-I SPORI  
EFICIENȚA

---

Mandatul și capacitatea CNCD ar putea fi clarificate mai bine, iar baza legală pentru asumarea acestor roluri ar putea fi consolidată, în special în ceea ce privește rolurile sale de (a) investigator al cazurilor suspectate de discriminare și (b) organism de aplicare a pedepselor. Funcționarea CNCD ar putea fi îmbunătățită și prin (a) revizuirea procedurii de numire a Comitetului Director pentru a-i asigura capacitatea tehnică și independența de influența politică; (b) revizuirea procedurilor sale de raportare în vederea creșterii transparenței deciziilor pe care le ia; (c) crearea de canale de diseminare eficientă a informațiilor la toate nivelurile (național, regional și local) pentru a mări gradul de conștientizare publică privind funcțiile și serviciile pe care le furnizează; și (d) alocarea unor fonduri realiste pentru a-și putea îndeplini funcțiile.

---

MĂSURA 1C: CREAREA UNUI SISTEM DE SERVICII DE ASISTENȚĂ PENTRU VICTIMELE  
DISCRIMINĂRII PENTRU A LE SOLUȚIONA SITUAȚIA

---

Adesea, victimele discriminării nu sunt conștiente de cadrul existent pentru soluționarea unor asemenea situații. Chiar și în cazul în care sunt conștiente, în mod frecvent ele nu posedă cunoștințele și mijloacele pentru a utiliza la maxim mecanismul de descurajare și combatere a discriminării. Un sistem de servicii de asistență ar putea fi creat la nivel județean (dotat cu resurse umane de specialitate, birou, echipamente, buget). Acesta ar putea oferi victimelor discriminării asistență în abordarea cazurilor de discriminare și le-ar putea ajuta cu opțiunile juridice, inclusiv cu reclamațiile la CNCD sau în instanțele civile. De exemplu, serviciul de asistență ar putea fi furnizat sub forma unei linii de asistență telefonică, la care românii ar avea acces oricând pentru a solicita îndrumare cu privire la utilizarea mecanismului de semnalare și combatere a discriminării.

---

## 6.8.2 OBIECTIVUL 2: STABILIREA PRIORITĂȚII ȘI INTEGRAREA ACȚIUNILOR CONCRETE PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII

---

---

### MĂSURA 2A: REVIZUIREA STRATEGIEI NAȚIONALE PENTRU IMPLEMENTAREA MĂSURILOR DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A DISCRIMINĂRII

---

Actuala strategie CNCD ar putea fi revizuită pentru a reflecta o abordare comprehensivă de combatere a discriminării. Va fi de o importanță critică pentru strategie să se definească obiective clare, ținte clare, un set de măsuri concrete pentru a le realiza, entitățile responsabile cu implementarea lor și un cadru de monitorizare și evaluare, toate sprijinite de baze bugetare realiste. O asemenea strategie ar permite extinderea măsurilor promițătoare la nivel național. Strategia ar putea fi inclusă ca parte din SNIR sau ar putea constitui o nouă Strategie națională pentru implementarea măsurilor de prevenire și combatere a discriminării pe o perioadă aflată dincolo de anul 2013 și ar putea contribui la integrarea măsurilor de combatere a discriminării în ministere și agenții. Ar fi important ca strategia să respecte standardele guvernului român de formulare a politicilor și să aibă o putere statutară adecvată, care să implice asumarea răspunderii respective de către entitățile responsabile cu implementarea sa. Unele dintre măsurile concrete de luat în considerare pentru includerea lor în strategie sunt prezentate mai jos.

Legea Egalității din 2010 din Marea Britanie furnizează un exemplu de bune practici privind modul în care răspunderea pentru nediscriminare poate fi repartizată autorităților administrative și furnizorilor de servicii, cu o monitorizare clară a conformității, pentru a încuraja o abordare proactivă de promovare a egalității. Conform acestei legi, printre obligațiile specifice care sunt repartizate organelor publice se numără și: (a) eliminarea discriminării ilegale, a victimizării și a oricărui alt comportament interzis de Legea Egalității din 2010, (b) eliminarea dezavantajelor care afectează persoanele care accesează serviciile ca urmare a caracteristicilor lor, (c) luarea de măsuri pentru satisfacerea nevoilor grupurilor discriminate și (d) încurajarea persoanelor din grupurile discriminate să participe la viața publică, acolo unde această participare este disproporționat de redusă.

---

## 6.8.3 OBIECTIVUL 3: CREAREA DE MECANISME CARE PROMOVEAZĂ INTERACȚIUNILE ȘI PROMOVEAZĂ ÎNȚELEGEREA RECIPROCĂ ÎNTRE ROMI ȘI NE-ROMI

---

---

### MĂSURA 3A: CREAREA UNUI CADRU DE IMPLEMENTARE LA NIVEL NAȚIONAL PENTRU A FINANȚA PROIECTE CARE NECESITĂ COLABORAREA ȘI GENEREAZĂ AVANTAJE RECIPROCE PENTRU ROMI ȘI NE-ROMI

---

O schemă de finanțare a proiectelor ar putea fi creată la nivel național pentru a finanța proiectele integrate și/sau participatorii la nivel local, de interes comun pentru grupurile dezavantajate romi și ne-romi și care necesită colaborare între acestea. Asemenea proiecte vor facilita și consolida colaborarea și interacțiunea între cele două grupuri și ar putea contribui la încurajarea unei mai bune înțelegeri și a unui respect reciproc sporit, reducând astfel o sursă cheie de discriminare. Această schemă ar putea fi finanțată prin solicitări de propuneri ce pot fi lansate în cadrul Programelor Operaționale derulate din Fonduri UE. Programele privind educația la vârstă

preșcolară ale Fundației Ruhama și programele participative PACT menționate mai sus sunt exemple de asemenea proiecte.

---

#### 6.8.4 OBIECTIVUL 4: CONSOLIDAREA PROGRAMELOR NAȚIONALE DE COMBATERE A DISCRIMINĂRII ÎN FURNIZAREA DE SERVICII

---

---

##### MĂSURA 4A: INCLUDEREA DE MODULE DE COMPETENȚĂ CULTURALĂ ÎN PROGRAMELE DE INSTRUIRE

---

Modulele de competență culturală ar putea fi elaborate și introduse în programa obligatorie pentru instruirea inițială și continuă a oficialilor din sectorul public (cadre didactice, cadre medicale, polițiști, funcționari publici, mediatori). Modulul ar include materiale privind diversitatea și sensibilitatea față de minorități și ar furniza instruire practică în scopul promovării respectului față de minoritatea romă. Modulul pentru cadrele medicale, de exemplu, s-ar putea baza pe modulul elaborat în cadrul proiectului de nediscriminare în Universitățile de Medicină și Farmacie din România.

##### Caseta 6.1: Potențialul rolului mediatorilor și consilierilor romi

România a fost printre primele țări care au recurs la mediatorii romi, introduși de Romani CRISS, un ONG rom, încă din anul 1992, în cadrul unui program de atenuare a conflictelor din comunități. România a fost, de asemenea, prima țară din regiune care a instituționalizat programul privind mediatorii sanitari romi în 2002.

Mediatorii romi servesc drept punte de legătură între comunitățile rome și școli sau unități medicale, sau între familiile rome și oficialii din sectorul public. Cercetarea calitativă realizată pentru acest raport sugerează că acești mediatori pot juca un rol important. Mediatorii sanitari locali, de exemplu, pot contribui la schimbarea normelor sociale care au descurajat absorbția de servicii de sănătate prin combaterea stigmatelor sociale asociate cu accesarea serviciilor de consiliere, a serviciilor de sănătate reproductivă și a analizelor pentru depistarea infecțiilor transmisibile sexual. Despre mediatorii școlari romi se afirmă că au avut și ei un impact pozitiv într-o gamă largă de domenii, printre care reducerea numărului de persoane care au abandonat școala și a cazurilor de ne-înscrisere, îmbunătățirea rezultatelor școlare și a performanței școlare a elevilor romi, reducerea absenteismului în rândul elevilor, combaterea segregării elevilor romi și ne-romi în clase și desegregarea școlilor. S-a semnalat că mediatorii romi au contribuit la ameliorarea comunicării dintre școală și comunitatea romă, la îmbunătățirea atitudinii cadrelor didactice față de romi și la promovarea dezvoltării generale a comunităților rome, în afara rolului lor în domeniul învățământului.

O anchetă calitativă regională despre mediatorii sanitari romi din cadrul Programului Societății Deschise privind sănătatea publică, desfășurat de FSD, arată că mediatorii au avut în general

succes în schimbarea cunoștințelor și atitudinilor furnizorilor de servicii de sănătate<sup>263</sup>. Mediatorii raportează reducerea comportamentelor discriminatorii și a utilizării unui limbaj abuziv de către medicii cu care lucrează. Aceștia consideră, de asemenea, că i-au ajutat pe medici să capete o mai bună înțelegere a romilor și le-au sporit abilitatea de a furniza îngrijiri prin interacțiuni mai eficiente cu pacienții romi.

---

MĂSURA 4B: INTRODUCEREA UNEI FUNCȚII TERȚE DE OMBUDSMAN PENTRU MONITORIZAREA RESPECTĂRII PRINCIPIILOR DE NEDISCRIMINARE ÎN PRESTAREA DE SERVICII PUBLICE

---

Ombudsmanul ar putea fi utilizat pentru a monitoriza respectarea principiilor de nediscriminare de către furnizorii de servicii publice (de exemplu, sistemul sănătății, programele de asistență socială, cadrele didactice), fie în mod regulat, fie la cerere. În cazul nerespectării acestor principii, furnizorii respectivi ar putea fi trași la răspundere conform prevederilor legii împotriva discriminării sau reînstruiți prin modulele de competență culturală sus-menționate (Măsura 4A). Funcția de ombudsman ar putea fi repartizată CNCD sau altei instituții.

---

MĂSURA 4C: EXTINDEREA PROGRAMELOR PRIVIND MEDIATORII ROMI

---

Mediatorii și consilierii romi au avut un impact pozitiv, servind drept punte de legătură între comunitățile rome și școli sau între romi și oficialii din sectorul public, descurajând totodată practicile discriminatorii ale furnizorilor de servicii publice. Numărul lor ar putea fi mărit pentru a acoperi mai multe comunități și a furniza un sprijin mai amplu romilor. Capitolul privind mecanismele instituționale furnizează recomandări referitoare la dezvoltarea unui mecanism de asigurare a finanțării pentru mediatorii sanitari și școlari (Măsura 3B).

---

### 6.8.5 OBIECTIVUL 5: URMĂRIREA REDUCERII CONȚINUTULUI DE PRESĂ CARE PERPETUEAZĂ STEREOTIPURILE NEGATIVE DESPRE ROMI

---

---

MĂSURA 5A: INTRODUCEREA UNUI MECANISM DE SUPRAVEGHERE CARE SĂ DETECTEZE ȘI SĂ URMĂREASCĂ REDUCEREA IMAGINILOR NEGATIVE ALE ROMILOR DIN PRESĂ

---

În cooperare cu organul de reglementare al industriei naționale mass-media, conținutul emisiunilor TV, filmelor și reclamelor care perpetuează stereotipurile negative despre romi ar putea fi monitorizat și identificat. Când acesta este identificat, organul de reglementare poate trimite un avertisment (care ar putea fi urmat de o sancțiune) producătorului/emițătorului

---

<sup>263</sup> Fundația pentru o Societate Deschisă (2011), Roma Health Mediators: Success and Challenges (Mediatorii sanitari romi: succes și provocări), <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/roma-health-mediators-20111022.pdf>.

respectivului conținut, informându-l cu privire la implicațiile pe care un asemenea conținut le poate avea în societate.

## 6.8.6 OBIECTIVUL 6: TRANSFORMAREA DISCRIMINĂRII ÎNTR-O NOȚIUNE INACCEPTABILĂ SOCIAL ÎN ROMÂNIA

### MĂSURA 6A: LANSAREA UNEI CAMPANII LA NIVEL NAȚIONAL ÎMPOTRIVA DISCRIMINĂRII

O campanie intensivă de conștientizare la nivelul întregii țări ar putea fi lansată pentru a transforma discriminarea într-o noțiune inacceptabilă social în România. Modele și lideri de opinie ar putea fi implicați în campanie pentru a transmite mesaje puternice, care să condamne discriminarea ca fiind un comportament greșit și rușinos, ce nu ar trebui tolerat de societate.

## 6.8.7 IMPLEMENTARE

**Tabel centralizator al recomandărilor privind politicile**

Recomandare	Entitatea(entitățile) cu cea mai bună poziție pentru implementarea recomandării	Impact (Impact critic; Impact mare; Condiție de activare)	Interval de timp Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	Indicatorul de monitorizare
<b>Obiectivul 1: Consolidarea aplicării legii împotriva discriminării</b>				
Măsura 1A: Revizuirea legii împotriva discriminării pentru a-i crește aplicabilitatea	Ministerul Justiției	Impact critic	Mediu	Legea împotriva discriminării este revizuită (DA/NU)  Legea definește pedepse specifice corespunzând fiecărui tip de act interzis de discriminare (DA/NU)  Legea definește entități de punere în aplicare corespunzând fiecărui tip de act interzis de discriminare (DA/NU)
Măsura 1B: Modificarea cadrului instituțional al CNCD pentru a-i spori eficiența	CNCD (inițiază modificarea)	Condiție de activare	Mediu	Cadrul instituțional al CNCD este modificat (DA/NU).  Cadrul instituțional al CNCD definește în mod clar mandatul și capacitatea CNCD

				<p>(DA/NU).</p> <p>Procedura de numire a Comitetului Director este revizuită (DA/NU)</p> <p>% din membrii Comitetului Director selectați prin intermediul noii proceduri de numire (criterii tehnice)</p> <p>Procedurile de raportare ale deciziilor sale sunt revizuite pentru a mări transparența (DA/NU)</p> <p>% din deciziile date în cazurile semnalate de discriminare dezvăluite publicului</p> <p>Noi canale de diseminare create pentru a mări gradul de conștientizare publică privind funcțiile sale și serviciile pe care le furnizează (DA/NU)</p> <p>% din populația (romă) conștientă de serviciile furnizate de CNCD</p>
Măsura 1C: Crearea unui sistem de servicii de asistență pentru victimele discriminării pentru a le soluționa situația	CNCD	Condiție de activare	Lung	<p>Sistemul de servicii de asistență a fost creat (DA/NU)</p> <p>Nr. de victime (rome) ale discriminării care accesează serviciul de asistență</p> <p>Nr. de cazuri de discriminare soluționate cu sprijinul serviciului de asistență</p>
<b>Obiectivul 2: Stabilirea priorității și integrarea acțiunilor concrete pentru combaterea discriminării</b>				
Măsura 2A: Revizuirea Strategiei naționale pentru implementarea măsurilor de prevenire și combatere a	CNCD, ANR, împreună cu alte ministere relevante.	Impact mare	Mediu	<p>Strategia națională este revizuită (DA/NU)</p> <p>Strategia definește obiective clare, priorități și ținte</p>



discriminării				(DA/NU) Strategia prezintă un set de măsuri concrete pentru a atinge țintele (DA/NU) Strategia definește entitățile responsabile cu implementarea măsurilor concrete și furnizează estimări bugetare (DA/NU)
<b>Obiectivul 3: Crearea de mecanisme care promovează interacțiunile și promovează înțelegerea reciprocă între romi și ne-romi</b>				
Măsura 3A: Crearea unui cadru de implementare la nivel național pentru a finanța proiecte care necesită colaborarea și generează avantaje reciproce pentru romi și ne-romi	ANR, Autoritățile de management ale Programelor operaționale ale Fondurilor UE	Condiție de activare	Lung	Cadrul de implementare la nivel național pentru finanțarea proiectelor bazate pe colaborare a fost creat (DA/NU) Nr. de proiecte bazate pe colaborare finanțate Nr. de romi și ne-romi participanți la/beneficiind de proiecte bazate pe colaborare
<b>Obiectivul 4: Consolidarea de programe la nivel național care să combată discriminarea în furnizarea de servicii</b>				
Măsura 4A: Includerea de module de competență culturală în programele de instruire	Ministerele Educației, Sănătății, Muncii	Impact mare	Mediu	Module elaborate (DA/NU) Nr. de furnizori de servicii publice care au beneficiat de instruire privind competența culturală
Măsura 4B: Introducerea unei funcții terțe de ombudsman pentru monitorizarea respectării principiilor de nediscriminare în prestarea de servicii publice	CNCD	Condiție de activare	Mediu	Nr. de cazuri de discriminare revizuite de ombudsman
Măsura 4C: Extinderea programelor privind mediatorii romi	Ministerele Educației, Sănătății, Muncii	Impact mare	Mediu	Nr. de mediatorii romi utilizați Nr. de comunități sprijinite de mediatorii romi

<b>Obiectivul 5: Urmărirea reducerii conținutului de presă care perpetuează stereotipurile negative despre romi</b>				
Măsura 5A: Introducerea unui mecanism de supraveghere care să detecteze și să urmărească reducerea imaginilor negative ale romilor din presă	Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale	Impact critic	Mediu	Nr. de ocazii în care creatorul/emițătorul de conținut media a primit un avertisment
<b>Obiectivul 6: Transformarea discriminării într-o noțiune inacceptabilă social în România</b>				
Măsura 6A: Lansarea unei campanii la nivel național împotriva discriminării	Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale, Ministerul Educației	Impact mare	Scurt - Mediu - Lung	% de populație care consideră discriminarea o noțiune inacceptabilă.

## BIBLIOGRAFIE

---

Amnesty International (2011) Mind the legal gap. Roma and the right to housing in Romania (Atenție la decalajul legislativ. Romii și dreptul la locuire în România), disponibil la adresa: <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR39/004/2011>

Kenneth Arrow (1971) The Theory of Discrimination (Teoria discriminării). Working Papers 403, Princeton University, Catedra de Economie, Secția Relații industriale

Barbu, Daniel (2011) Roma and the public discourse in Romania: Best practice guidelines (Romii în discursul public românesc. Îndrumar de bune practici), București: Romani Criss.

Becker Gary (1957) The Economics of Discrimination (Economia discriminării). Chicago, University of Chicago Press.

Bernath Gabor și Vera Messing (2011) Pushed to the Edge. Research Report on the Representation of Roma Communities in the Hungarian Majority Media (Dați deoparte. Raport de cercetare privind reprezentarea comunităților rome în mass-media majoritară maghiară). Budapesta: Central European University

Duminica, Gelu & Ivasiuc, Ana (2010) A school for everybody? Access of Roma children to quality education (O școală pentru toți? Accesul copiilor romi la educația de calitate), București: UNICEF.

Centrul european pentru drepturile romilor (1999) Cutting edge: the Romanian press and Roma 1990-1994 („Adevărul crud: presa românească și romii, 1990-1994”). Articol de Cristina Hanganu.

PHARE Comisia Europeană (2008) “Come Closer – Inclusion and Exclusion of Roma in Present Day Romanian Society” („Aproiați-vă – incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească actuală”) Raport de Cosima Rughiniș.

Centrul de Resurse Juridice, Romani CRISS (2011) Comunicat de presă: Are we all equal before the National Council for Combating Discrimination? (Suntem cu toții egali în fața Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării?), 15 iunie 2011.

Raportul de monitorizare al societății civile (2013) privind implementarea Strategiei naționale pentru integrarea romilor și a Planului de acțiune Deceniul romilor în 2012 în România, Budapesta, Fundația Secretariatul Deceniului.

Das M. (2013) Discrimination in the Labor Market (Discriminarea pe piața muncii). Lucrare de documentare pentru Raportul de dezvoltare mondială 2013. Departamentul Dezvoltare socială. Banca Mondială.

Comisia Europeană, Buletin de informare privind România, disponibil la adresa: [http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/country\\_factsheets\\_2012/romania\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/country_factsheets_2012/romania_en.pdf)

Comisia Europeană (2011) Compendiu de practici privind integrarea nediscriminării/egalității. Luxemburg: Oficiul Publicații al Uniunii Europene.

Centrul european pentru drepturile romilor (2005) The Glass Box – Exclusion of Roma from Employment („Casetă de sticlă – excluziunea romilor de la angajare”).

Centrul european pentru drepturile romilor (2004), Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe (Stigmată: segregarea școlară a romilor în Europa Centrală și de Est), Budapesta.

Centrul european pentru drepturile romilor (2013) Comentarii scrise de către Centrul european pentru drepturile romilor privind România, pentru Comisia Europeană, privind transpunerea și aplicarea Directivei privind egalitatea rasială și problemele legale privind integrarea romilor, Budapesta, 2013, disponibile la adresa: <http://www.errc.org/cms/upload/file/romania-red-written-comments-5-april-2013.pdf>.

Farkas, Lilla (2007) Segregation of Romani Children in Education: Addressing Structural Discrimination through the Race Equality Directive (Segregarea copiilor romi în educație: abordarea discriminării structurale prin intermediul Directivei privind egalitatea rasială), raport întocmit pentru Comisia Europeană, iulie 2007.

Fundacion Secretariado Gitano (2011) The situation of Roma in Romania (Situția romilor din România), Fundația Soros, disponibil la adresa: [http://www.soros.ro/ro/comunicate\\_detaliu.php?comunicat=195](http://www.soros.ro/ro/comunicate_detaliu.php?comunicat=195)

Agenția pentru Drepturile Fundamentale (2009) EU-MIDIS Ancheta Uniunii Europene privind minoritățile și discriminarea.

Agenția pentru Drepturile Fundamentale (2009) Housing conditions of Roma and Travellers in the European Union (Condițiile de locuire ale romilor și călătorilor din Uniunea Europeană), raport comparativ, Viena, octombrie 2009.

Glick P. (2008) – “Scapegoating and the Breakdown of Ethnic Relations” („Găsirea de țapi ispășitori și ruptura din relațiile etnice”) în Explain the Breakdown of Ethnic Relations (Explicarea rupturii din relațiile etnice) (ed.) Victoria Esses și Richard Vernon. Marea Britanie: Blackwell Publishers

Guglielmo, Rachel și Waters, Timothy (2005) Migrating Towards Minority Status: Shifting European Policy Towards Roma (Migrarea către statutul de minoritate: orientarea politicii europene către romi). Journal of Common Market Studies, vol. 43, nr. 4, p. 763-785.

Kertesi, Gabor & Kezdi, Gabor (2013) School Segregation, School Choice and Educational Policies in 100 Hungarians Towns (Segregarea școlară, alegerea școlilor și politicile de educație din 100 de orașe maghiare), Budapesta: Fondul de educație pentru romi.

Marin, Adrian & Csonta, Ágnes (2013) Discrimination of Roma Communities: Romania National Report (Discriminarea comunităților rome: raportul național privind România), București: Fundația Secretariatul Romilor și Centrul de Resurse Juridice.

Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Raport privind implementarea Directivei privind egalitatea rasială în România, 2003-2010, p. 29, disponibil la adresa: [http://www.cncd.org.ro/files/file/Raport%20D43\\_2000\\_CNCD\\_final.pdf](http://www.cncd.org.ro/files/file/Raport%20D43_2000_CNCD_final.pdf)

Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Raportul anual din 2012, disponibil la adresa: <http://www.cncd.org.ro/files/file/Raport%20de%20activitate%20CNCD%202012.pdf>.

Consiliul național de combatere a discriminării (2009) Fenomenul de discriminare în România – percepții și atitudini.

Romani Criss și Alianța Civică a Romilor (2010) Shadow report for the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (Raport alternativ către Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale) Cu ocazia raportului României, București, 2010-07-27, disponibil la adresa: <http://www.romanicriss.org/PDF/Shadow%20report%20CERD%20Romania%20-2010.pdf>;

Romani CRISS (2011) Studiu privind perspectiva discriminării în rândul romilor. Disponibil la adresa: <http://www.romanicriss.org/PDF/Stereotipuri,%20prejudicati%20%20perspectiva%20romilor%20cercetare%202011.pdf>

Romani CRISS (2011) Roma School Participation, Non-Attendance and Discrimination in Romania (Participarea, neparticiparea școlară și discriminarea romilor în România).

Romani CRISS (2012) Sănătatea romilor. Perspectiva actorilor implicați în sistemul sanitar – medici, mediatore, pacienți. Disponibil la adresa: [www.romanicriss.org](http://www.romanicriss.org)

Rostas, Iulius (ed) (2012) Ten Years After: a History of Roma School Desegregation in Central and Eastern Europe (Zece ani mai târziu – o istorie a desegregării școlare a romilor în Europa Centrală și de Est), REF și CEU Press: Budapesta;

Rostas, Iulius (2012 a) Judicial Policy-Making: the Role of the Courts in Promoting School Desegregation (Elaborarea politicilor judiciare: rolul instanțelor în promovarea desegregării școlare), în Iulius Rostas, Ten Years After: A History of Roma School Desegregation in Central and Eastern Europe (Zece ani mai târziu – o istorie a desegregării școlare a romilor în Europa Centrală și de Est), REF și CEU Press, Budapesta, 2012.

Uzunova, Iskra (2010) *Roma Integration in Europe: Why Minority Rights are Failing*, in Arizona Journal of International and Comparative Law, Vol. 27, No. 1.

Comunicarea din partea Comisiei Europene privind Un cadru UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020, disponibilă la adresa: [http://ec.europa.eu/health/social\\_determinants/docs/com2011\\_173\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/health/social_determinants/docs/com2011_173_en.pdf)

Fondul de educație pentru romi (2011) Părăsirea timpurie a școlii – cauze și efecte, Studiu derulat în școli cu clase V-VIII din regiunile Centru, Nord-Est și Sud-Muntenia unde ponderea elevilor romi este minim 10%]  
Rezumat disponibil la adresa: [http://www.opportunitatiegale.ro/pdf\\_files/Studiu\\_OE.pdf](http://www.opportunitatiegale.ro/pdf_files/Studiu_OE.pdf)

Fundația Soros România (2010) Egal și legal pe piața muncii, disponibil la adresa: [http://www.soros.ro/ro/program\\_articol.php?articol=251](http://www.soros.ro/ro/program_articol.php?articol=251)

Fundația Soros România (2007) Roma Inclusion Barometer (Barometrul incluziunii romilor). Raport de Gabriel Bădescu, Vlad Grigoraș, Cosima Rughiniș, Mălina Voicu, Ovidiu Voicu.

Fenomenul de discriminare în România – percepții și atitudini, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), 2009, disponibil la adresa: <http://www.cncd.org.ro/files/file/Fenomenul%20discriminarii%202009.pdf>

Banca Mondială (2013). Inclusion Matters: The Foundation for Shared Prosperity (Incluziunea contează: Fundația pentru prosperitatea comună). Rețeaua de dezvoltare durabilă. Dezvoltare socială.

## LEGI ȘI REGLEMENTĂRI

---

Directiva: 2000/43/CE.

Directiva: 2000/78/CE.

Ordonanța Guvernului nr. 137/2000, republicată și modificată.

Legea nr. 1/2011 privind învățământul național, modificată.

Legea nr. 53/2003, republicată și modificată.

Legea nr. 15/1968 Codul Penal Român, republicată și modificată.

Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, modificată.

Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă, modificată.

Legea nr. 504/2002 privind audiovizualul, modificată.

Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată și modificată.

Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap.

Legea nr. 47/2006 privind sistemul național de asistență socială.

Legea nr. 4/2008 privind prevenirea și combaterea violenței cu ocazia competițiilor și a jocurilor sportive.

Ministerul Educației, Ordinul ministerial nr. 1540/2007

Ordinul nr. 286/2007 al Președintelui Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării.

## ANEXĂ

### ANALIZĂ DE REGRESIE

TABELUL 6-1: MODELE DE REGRESIE INDICÂND INCIDENȚA DISCRIMINĂRII ÎN RÂNDUL ROMILOR ȘI AL NE-ROMILOR

	<b>Modelul 1: Toți respondenții</b>	<b>Modelul 2: Numai persoane rome</b>	<b>Modelul 3: Numai persoane ne-rome</b>
<b>Romi</b>	0,185*** (0,022)		
<b>Sex - Femei</b>	0,020 (0,022)	0,032 (0,033)	0,008 (0,023)
<b>Gospodărie rurală</b>	-0,071*** (0,025)	-0,099*** (0,036)	-0,027 (0,029)
<b>Vârstă</b>	-0,002*** (0,001)	-0,003*** (0,001)	-0,002** (0,001)
<b>Chintila de venit: 2 față de 1</b>	-0,054* (0,028)	-0,085* (0,045)	-0,017 (0,026)
<b>Chintila de venit: 3 față de 1</b>	-0,055** (0,028)	-0,087* (0,045)	-0,011 (0,028)
<b>Chintila de venit: 4 față de 1</b>	-0,053* (0,029)	-0,102** (0,045)	0,020 (0,043)
<b>Chintila de venit: 5 față de 1</b>	-0,077*** (0,027)	-0,136*** (0,043)	0,013 (0,046)
<b>Nivelul de studii: Studii primare față de nicio educație</b>	-0,082*** (0,022)	-0,122*** (0,034)	-0,012 (0,030)

<b>Nivelul de studii: Studii secundare față de nicio educație</b>	-0,056*	-0,076	-0,029		
	(0,030)	(0,051)	(0,033)		
<b>Regiune: Centrală față de București</b>	-0,047	-0,064	-0,021		
	(0,037)	(0,061)	(0,029)		
<b>Regiune: Nord-est față de București</b>	-0,065*	-0,099	-0,021		
	(0,037)	(0,065)	(0,022)		
<b>Regiune: Nord-vest față de București</b>	-0,024	-0,022	-0,031		
	(0,041)	(0,066)	(0,026)		
<b>Regiune: Sud față de București</b>	-0,107***	-0,149***			
	(0,028)	(0,051)			
<b>Regiune: Sud-est față de București</b>	-0,048	-0,065	-0,023		
	(0,039)	(0,067)	(0,023)		
<b>Regiune: Sud-vest față de București</b>	-0,082***	-0,111**			
	(0,031)	(0,056)			
<b>Regiune: Vest față de București</b>	-0,123***	-0,209***	-0,014		
	(0,022)	(0,037)	(0,030)		
<b>Observații</b>	1.058	740	203		
<b>Pseudo R la pătrat</b>	0,161	0,0736	0,134		
Estimări	Dprobit.	Erorile	standard	între	paranteze.
*** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1					

Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

## ANALIZA PRIN DESCOMPUNERE

Câteva dintre diferitele specificații de modele utilizate la analiza prin descompunere sunt prezentate pe scurt mai jos. Conform unora dintre aceste modele, decalajul privind angajarea dintre romi și ne-romi este explicat în întregime de diferențele privind înzestrările, inclusiv diferențele de vârstă și nivel de studii (acest lucru se aplică celulelor cu fundal gri din tabelul 1-2). Aceasta înseamnă că, potrivit acestor modele, dacă romii ar avea aceleași înzestrări precum vecinii lor ne-romi, nu ar mai exista niciun decalaj privind angajarea. Modelele 1 și 2 prezintă



estimări ale laturii neexplicate a decalajului: aceste modele compară decalajul real privind ocuparea forței de muncă cu decalajul care ar fi prezis pe baza unui model în care etnia, precum și caracteristicile generale, sunt luate în considerare. În aceste modele, circa 20% din decalajul privind ocuparea forței de muncă dintre romi și ne-romi rămâne neexplicat și cel puțin o parte din acesta ar putea fi astfel atribuit discriminării de pe piața muncii.

TABELUL 6-2: DESCOMPUNEREA DECALAJULUI PRIVIND ANGAJAREA DINTRE ROMI ȘI NE-ROMI: COTA DIN DECALAJUL TOTAL CARE NU ESTE EXPLICATĂ DE ÎNZESTRĂRILE CUANTIFICABILE

		Modelul global	Femei	Bărbați
1	Mijloace de control simple, utilizând un model comasat ca model de referință	23	0	41
2	Mijloace de control elaborate, utilizând un model comasat ca model de referință	20	2	37

*Sursa:* Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).  
*Note:* Mijloacele de control simple includ: sexul (numai în modelul global), vârsta și nivelul de studii. Mijloace de control elaborate includ toate „mijloacele de control simple”, precum și traiul în mediul rural sau urban și regiunea de rezidență.

În rândul acelor romi și vecini ne-romi care câștigă un salariu, majoritatea specificațiilor de modele arată că aproximativ jumătate din decalajul dintre salarii rămâne neexplicat după luarea în calcul a diferitelor niveluri de înzestrări. Acest lucru este deosebit de frapant dat fiind că decalajul dintre salarii este, în medie, foarte mare: în timp ce ne-romii câștigă în medie 195 euro, romii câștigă doar 115 euro în medie, ca salariu lunar. Pentru bărbați, partea neexplicată a decalajului este deosebit de mare: până la 64% în unele specificații de modele.

TABELUL 6-3: DESCOMPUNEREA DECALAJULUI PRIVIND SALARIILE DINTRE ROMII ȘI NE-ROMII ANGAJAȚI: COTA DIN DECALAJUL TOTAL CARE NU ESTE EXPLICATĂ DE ÎNZESTRĂRILE CUANTIFICABILE

		Modelul global	Femei	Bărbați
1	Mijloace de control simple, utilizând un model comasat ca model de referință	45	30	54
2	Mijloace de control elaborate, utilizând un model comasat ca model de referință	52	35	61

## 7 LOCUIREA

---

*În cadrul dimensiunii referitoare la „Accesul la servicii și condiții de trai de bază” din cadrul excluziunii, locuirea este de o importanță critică. Acest capitol începe cu o privire de ansamblu asupra condițiilor de locuire a romilor români și asupra decalajelor care există între ei și ne-romi. Apoi prezintă programele guvernamentale și legile ce țin de locuințe, urmate de o discuție privind modul în care acestea pot avea impact asupra romilor și asupra altor grupe de populație din punctul de vedere al oferirii accesului la infrastructură și locuințe decente. Ultima secțiune prezintă un set de recomandări care abordează problemele specifice romilor în sectorul locuirii, precum și unele sugestii de pe piața mai largă a locuințelor care pot contribui la realizarea unor intervenții mai sustenabile vizând romii. Cea mai importantă recomandare este de a asigura furnizarea de servicii și soluții adaptate la nivel local.*

*Analiza datelor prezentate în acest capitol se bazează în primul rând pe Ancheta regională privind romii a PNUD/BM/CE din anul 2011.<sup>264</sup> Unele constatări suplimentare sunt preluate dintr-un raport realizat în 2013 de Agenția Împreună, „Romii din România: De la țapi ispășitori la motorul dezvoltării”<sup>265</sup>.*

### 7.1 INTRODUCERE

---

**Un procent semnificativ de romi din România se confruntă cu provocări în sectorul locuirii – incluzând casele de proastă calitate, infrastructura inadecvată, supraaglomerarea și lipsa de siguranță a ocupării.** Circa 63 la sută din romi trăiesc în zone rurale<sup>266</sup>, în așezări de tipul satelor tradiționale, în care calitatea structurii locuințelor este de obicei una de bază, iar infrastructura este adesea inadecvată. Din restul romilor care trăiesc în zonele urbane, aproximativ un sfert trăiesc în cartiere mărginașe sau în locuințe aflate în paragină. Există un contrast puternic între ei și vecinii lor ne-romi, din care mai puțin de 5 procente, atât din mediul urban, cât și din cel rural, trăiesc în condiții de locuire inadecvate.

**Deși există mai mulți romi în zonele rurale, locuirea reprezintă o provocare mai serioasă pentru cele 37 de procente de romi care trăiesc în zonele urbane.** Date fiind veniturile lor mici – o consecință a șomajului la scară largă – și incapacitatea de a-și permite să acceseze locuințe decente de pe piață, ei trebuie să concureze pentru un stoc foarte limitat de locuințe sociale subvenționate de stat. Ca urmare, majoritatea romilor din zonele urbane sunt nevoiți să trăiască în condiții de supraaglomerare în cartiere mărginașe, în blocuri vechi și prost întreținute

---

<sup>264</sup> Această Anchetă a fost realizată în 6 țări: Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Slovacia și România. În fiecare țară, au fost intervievate aproximativ 750 de gospodării de romi și 350 de ne-romi care trăiesc în aceeași zonă sau în vecinătate. Eșantionul s-a axat pe acele comunități în care ponderea populației rome este egală sau mai mare decât ponderea națională a populației rome. Această abordare acoperă 89 de procente din populația romă din România. Pentru mai multe detalii, a se vedea capitolul introductiv.

<sup>265</sup> Eșantionul utilizat în acest raport acoperă romii și alte comunități etnice din România, în timp ce eșantionul din Ancheta regională a acoperit doar comunitățile în care majoritatea rezidenților sunt romi.

<sup>266</sup> Toth & Dan, 2011 (p. 11)

[http://www.undp.ro/libraries/projects/Economia\\_Sociala\\_si\\_Comunitatile\\_de\\_Romi\\_Provocari\\_si\\_Oportunitati.pdf](http://www.undp.ro/libraries/projects/Economia_Sociala_si_Comunitatile_de_Romi_Provocari_si_Oportunitati.pdf)

(fostele locuințe ale muncitorilor din perioada comunistă) sau în unități locative sociale, cu o infrastructură inadecvată<sup>267</sup>.

**Incapacitatea de a plăti chirie este o altă problemă atribuită romilor cu un nivel scăzut al veniturilor, și este predominantă mai ales în zonele urbane.** Circa 54 la sută din romii aflați în zonele urbane semnaleză că se confruntă cu dificultăți la plata chiriei, față de 39 la sută din romii aflați în zonele rurale, iar o cotă mai mare de romi din mediul urban se confruntă cu riscul evacuării (Ancheta regională privind romii, 2011). În această privință, nu sunt singurii: alte persoane sărace, ne-rome, din segmente cu venituri comparabile, se confruntă de asemenea cu provocări similare în ceea ce privește locuirea și infrastructura, iar marea majoritate a populației românești, incluzând gospodăriile cu venituri mici spre medii, nu-și permite, în condițiile pieței actuale, locuințe în zonele urbane (a se vedea Caseta 1).

#### CASETA 1: SECTORUL LOCUIRII ÎN ROMÂNIA: CONTEXTUL MAI LARG

În timp ce situația din România este destul de bună în privința numărului de unități locative pentru populația sa – circa 8 milioane de locuințe la 20 de milioane de persoane – igiena și calitatea sectorului locuirii lasă mult de dorit. O mare parte din fondul locativ existent este foarte vechi – o treime are peste 50 de ani vechime, 55 la sută între 25 și 50 de ani vechime, și doar 13 procente s-au construit după 1990 – și suferă de o întreținere necorespunzătoare și de o infrastructură care se deteriorează.

În prezent, nu există o politică la nivel național în materie de locuințe, iar intervențiile guvernamentale sunt limitate la câteva programe, principalele două fiind cel al locuințelor sociale și cel al locuințelor pentru tineri. Programul locuințelor sociale – destinat persoanelor cu câștiguri sub Venitul Național Mediu Brut (477 euro pe lună în mai 2013) – este cu mult sub cerințele actuale. Programul locuințelor pentru tineri – principalul program guvernamental vizând familiile cu vârsta sub 35 de ani – nu se adresează grupelor de populație cele mai sărace sau mai nevoiașe, și, în plus, este prea puțin amplu pentru a face o diferență. Legile privind piața locuințelor de închiriat – diverse forme de taxe, incluzând TVA, stabilirea unui prag al chiriei – luate laolaltă au încurajat dezvoltarea unei piețe „ascunse” sau negre de unități de închiriat și au afectat creșterea sănătoasă a ofertei de locuințe. Puținele locuințe noi care se construiesc aparțin în marea lor majoritate sectorului privat și sunt destinate populației înstărite.

În perioada postcomunistă, familiile de romi care ocupau înainte terenuri naționalizate – care au fost apoi privatizate și restituite foștilor proprietari – fie au fost evacuate, fie au decis să plece din

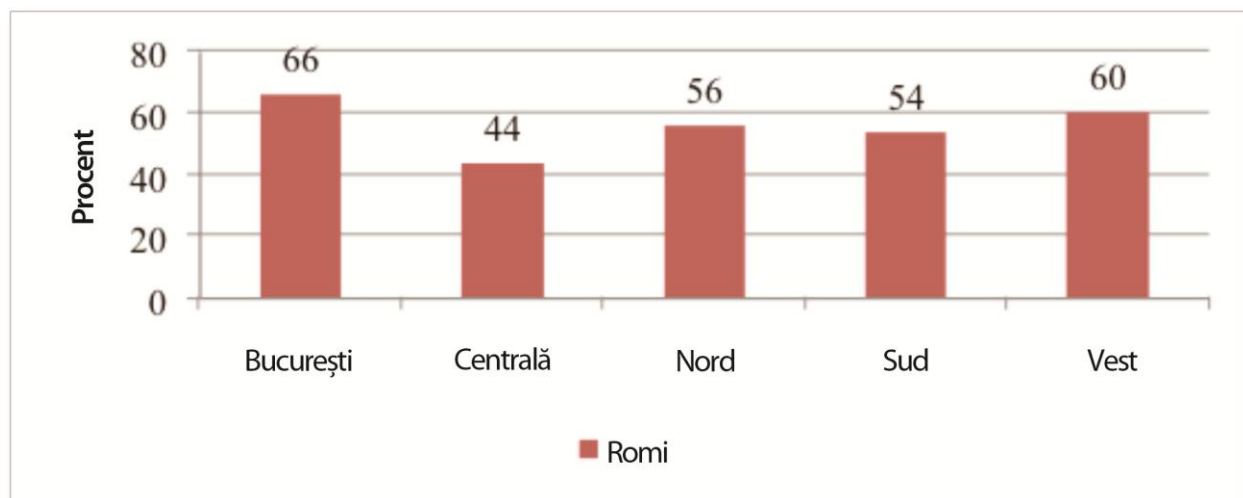
---

<sup>267</sup> Majoritatea romilor din mediul urban nu trăiesc în locuințe sociale. Fondul locativ din România este acum de aproximativ 8,5 milioane de unități, iar fondul de locuințe sociale reprezintă 1,4 procente din acesta, sau 122.538 de unități (Recensământul din 2011). În zonele rurale, există 26.156 de unități locative sociale (de fapt, unități aflate în proprietatea statului), reprezentând 21,34 procente din total. Aceasta înseamnă că în zonele urbane există doar 96.382 de unități. De asemenea, este important de remarcat variațiile mari dintre populația romă oficială și cea neoficială: conform Recensământului din 2011, populația romă oficială/auto-declarată este de 619.007 de persoane. Estimarea neoficială este de circa 3 ori mai mare, ajungând la 1,8-2,2 milioane. Cota de romi care trăiesc în zone urbane (37%) este prin urmare de circa 250.000 potrivit estimărilor oficiale, și de circa 800.000 potrivit estimărilor neoficiale. „[În ultimele câteva decenii a existat o] scădere a numărului de gospodării la bloc (32,9% în 1992, 21,3% în 1998 și 8,3% în 2006) și o creștere a numărului de locuințe de tip „casă la curte” ocupate de romi. Majoritatea acestor gospodării se află în zone rurale sau reprezintă adăposturi improvizate la periferiile orașelor.” (Toth & Dan, 2011, p. 18).

proprie inițiativă deoarece nu-și permiteau chiria. Cu un acces redus sau fără niciun acces la locuințele sociale, multe din aceste gospodării au ocupat în mod abuziv clădiri care fuseseră abandonate (precum fostele blocuri pentru muncitori etc.) sau au ocupat terenuri precare (lângă gropile de gunoi, stațiile de tratare a apelor uzate etc.).

**Raportul Raxen (2009)<sup>268</sup> despre România indică segregarea spațială ca fiind una dintre provocările deosebit de importante privind locuirea.** Segregarea spațială este corelată în mare măsură cu abandonul școlar timpuriu, cu cotele reduse de participare la piața muncii și cu accesul costisitor la alte servicii (transportul în comun, unitățile sanitare etc.). Ancheta regională privind romii (2011) constata că majoritatea gospodăriilor rome, 56 la sută, trăiesc în așezări în care etnia dominantă este cea romă, subliniind nivelul ridicat de segregare spațială.

FIGURA 4: PROCENTUL DE GOSPODĂRII ROME CARE TRĂIESC ÎN COMUNITĂȚI PREDOMINANT ROME DIN CELE TREI REGIUNI ALE ROMÂNIEI



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Caracterul precar al romilor din România este subliniat de faptul că un număr disproporționat al acestora sunt săraci (84 la sută trăiesc la limita sărăciei<sup>269</sup>) și se confruntă cu cea mai grea excluziune socială și cu cele mai grele condiții de trai.** Mai mult, sărăcia lor nu este rezultatul unei crize economice de scurtă durată, ci mai degrabă rezultatul a secole de subjugare și de privare de libertate. În mod similar, condițiile lor actuale de locuire sunt o consecință a politicilor și evenimentelor din ultimul secol. Cea mai recentă măsură a fost „înrădăcinarea” lor forțată din perioada comunistă, urmată de evacuări în masă, determinate de retrocedarea fostelor locuințe naționalizate (a se vedea Casetă 2).

<sup>268</sup> FRA – Raportul Raxen 2009.

<sup>269</sup> Persoane cu un venit sub 60% din venitul echivalent median național.

Situația actuală a romilor din societatea românească poate fi atribuită istoriei lor, care include secole de sclavie, timp în care au fost lipsiți de drepturi, inclusiv de pământ sau de dreptul la proprietate. Când sclavia a fost abolită în 1864, romii nu au primit terenuri sau compensații financiare. Această situație i-a făcut să se întoarcă la ocupațiile (cu potențial economic redus) pe care le practicaseră în perioada de sclavie, precum cioplitul de obiecte din lemn, cumpărarea și vânzarea de sticle goale sau operațiuni marginale precum ghicitul și cerșitul. Faptul că au depins de stăpâni o perioadă de timp atât de îndelungată a făcut ca romii să nu aibă niciun fel de mijloace prin care să-și câștige traiul și să mențină un anumit nivel de trai.

În perioada comunistă, ei au fost obligați să renunțe la profesiile lor private și au fost „asimilați” cu restul societății. Astfel, majoritatea romilor au fost angajați în agricultură, silvicultură, construcții și procesarea alimentelor, și s-au „stabilit” pe terenuri la marginea orașelor sau în zone rurale, ori în case care fuseseră naționalizate. După 1989, s-au întâmplat două lucruri cruciale:

- Primul, o dată cu prăbușirea regimului comunist și a economiei centralizate, numărul locurilor de muncă a scăzut drastic, iar romii au fost primii concediați. Rata șomajului în rândul romilor a explodat. Singurele slujbe disponibile erau cele care implicau munca necalificată, precum munca sezonieră la fermele din satele locale sau măturatul străzilor.
- Al doilea, tot în același timp, locuințele de stat au fost privatizate în masă. Casele care fuseseră proprietate privată au fost restituite foștilor proprietari în cadrul procesului de retrocedare, iar „chiriașii” care ocupau aceste locuințe urmau a fi mutați în locuințe sociale asigurate de guvern. Nu a existat niciun fond locativ social adecvat pentru a-i caza pe toți foștii chiriași și nici resurse guvernamentale suficiente pentru a avea grijă de toate gospodăriile cu venituri mici și de toți evacuații. Mai mult, mulți dintre romi nu-și puteau permite nici măcar chiria de bază percepută în cazul unităților locative sociale. Drept urmare, au fost lăsați din nou să se descurce singuri și mulți au ajuns în cartierele insalubre și ghetourile din centrele urbane.

**O dată cu politizarea sectorului locuințelor și cu presiunile de a soluționa chestiunea romilor, tendința sectorului public a fost de a întreprinde intervenții vizibile pe bază de proiecte în anumite zone cu condiții nefavorabile de locuire.** Totuși, acest lucru a fost făcut fără a înțelege sau aborda programatic cauzele de bază ale condițiilor de trai nefavorabile. Asemenea proiecte autonome care apar în „gol” și nu au foarte mare legătură cu imaginea de ansamblu – a trecutului (istoria romilor) sau prezentului (contextul locuirii) – nu sunt sustenabile.

**Având în vedere faptul că există o corelație între condițiile de locuire și alte rezultate socio-economice, precum sănătatea, participarea pe piața muncii și educația, punerea accentului pe locuire este deosebit de importantă pentru incluziunea socială.** Cartierele mărginașe, în care gospodăriile sărace se află sub standardele minime de locuire reprezintă ținta logică în ceea

---

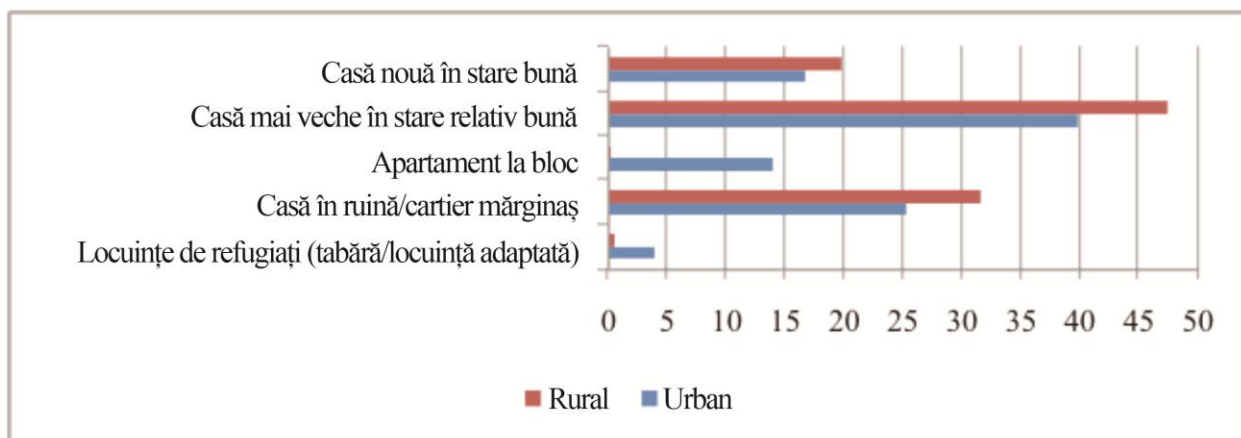
<sup>270</sup> Sursa: Oprean, Oana, *"The Roma of Romania" (Romii din România)* (2011). Teză de dizertație, College of Liberal Arts and Social Sciences, DePaul University.

ce privește eforturile multidimensionale de incluziune; acestea ar trebui să vizeze reintegrarea acestor locuri și pe rezidenții lor în societatea românească generală din punct de vedere fizic, social, economic și financiar. Prin urmare, pentru a-i sprijini pe cei săraci, este necesară o abordare mult mai cuprinzătoare a locuirii, una care să abordeze deficiențele pieței locuințelor și să răspundă în mod eficient constrângerilor legate de resursele limitate ale sectorului public. Acest capitol prezintă povestea despre locuințele romilor din această perspectivă.

## 7.2 DOVEZI CANTITATIVE PRIVIND CONDIȚIILE DE LOCUIRE ALE ROMILOR

**Deși condițiile socio-economice pentru gospodăriile rome și ne-rome sunt destul de asemănătoare la nivelul cartierului, condițiile de locuire și infrastructură efective pentru gospodăriile rome sunt invariabil mai nefavorabile decât pentru gospodăriile ne-rome care servesc drept termen de comparație.** Ancheta regională privind romii a constatat că 30 de procente din romi trăiesc într-o casă în paragină sau într-un cartier rău famat, comparativ cu 5 procente din gospodăriile ne-rome care servesc drept termen de comparație<sup>271</sup>. Condițiile de precaritate specifice cartierelor mărginașe și locuințelor în paragină sunt îndeosebi frecvente în rândul gospodăriilor rome care se află în comunități segregate, dintre acestea 51 la sută fiind situate în cartiere mărginașe. Doar aproximativ jumătate din gospodăriile rome din zonele urbane au acces la locuințe relativ decente – fie nou construite, fie făcute din materiale tradiționale în amplasamente vechi, fie locuințe sociale oferite de autoritățile locale. Restul de 40-45 la sută trăiesc în blocuri de proastă calitate sau în cartiere mărginașe sau în tabere temporare cu structuri de calitate slabă și infrastructură inadecvată (comparativ cu 20 de procente dintre vecinii ne-romi). În zonele rurale, în jur de o treime din gospodăriile rome se află în spații de locuire de calitate nesatisfăcătoare (Figura 2).

FIGURA 5: PROCENTUL DE ROMI DUPĂ CONDIȚIILE DE LOCUIRE



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

<sup>271</sup> Potrivit studiului „Împreună”, prin comparație cu ne-romi, de două ori mai mulți romi trăiesc în case făcute din materiale de proastă calitate, iar 50 la sută din romi trăiesc în locuințe cu un grad mai redus de confort.

## 7.2.1 OCUPAREA CAMERELOR/SUPRAAGLOMERAREA

**Gospodăriile rome din România trăiesc în condiții de supraaglomerare mai nefavorabile decât gospodăriile ne-rome.** În general, în contextul european, supraaglomerare înseamnă mai mult de 2 persoane într-o cameră<sup>272</sup>. Circa două treimi din gospodăriile rome incluse în anchetă se află în locuințe cu mai mult de 2 persoane într-o cameră; prin comparație, numai 25 la sută din gospodăriile ne-rome din vecinătate prezintă acest nivel de supraaglomerare. Numărul mediu al camerelor disponibile în gospodăriile ne-rome din terțila cu cel mai mic venit este 2, și este egal cu cel din terțila corespunzătoare gospodăriilor rome cu cel mai mare venit. Numărul mediu al încăperilor pentru gospodăriile ne-rome este 3. Cota de gospodării rome din România cu doar una sau două camere în locuință se ridică la 57 de procente, în timp ce în rândul gospodăriilor ne-rome echivalente, aceasta este de 32 de procente.

**Cele mai sărace gospodării rome din România tind să trăiască în unități locative mai mici, iar acest lucru este deosebit de important când luăm în considerare dimensiunea gospodăriei deoarece, în general, gospodăriile rome sunt mai mari.** Dimensiunea medie a locuinței unei gospodării rome este de 40 m<sup>2</sup>, comparativ cu 77 m<sup>2</sup> pentru o gospodărie ne-romă. Gospodăriile rome din România au o dimensiune medie de 5,8 (variind de la 6,8 pentru cea mai săracă chintilă a romilor până la 4,8 pentru chintila cea mai bine situată), mult mai mare decât valoarea de 3,8 înregistrată pentru familiile ne-rome (variind de la 4,6 la 2,9). Potrivit raportului Agenției Împreună, suprafața locuibilă medie de persoană într-o gospodărie romă reprezintă jumătate din cea aflată într-o gospodărie ne-romă. Romii din terțila cu cel mai mic venit trăiesc în cele mai aglomerate condiții, cu o medie de 30 m<sup>2</sup> per locuință, comparativ cu 50 m<sup>2</sup> pentru terțila cu cel mai mare venit. Supraaglomerarea este o problemă mai serioasă în zonele urbane decât în cele rurale, îndeosebi pentru persoanele care locuiesc în apartamente de bloc. Romii au acces, în medie, la 10 metri pătrați per membru al gospodăriei, în timp ce în rândul ne-romilor, fiecare membru al gospodăriei dispune de o medie de 25 de metri pătrați (Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE, 2011).

TABELUL 4: DIMENSIUNEA LOCUINȚEI

	Terțile de venit romi			Nivel global	
	1	2	3	Romi	Ne-romi
<b>Număr de camere disponibile gospodăriei:</b>					
<b>Mediu</b>	2,2	2,3	2,9	2,6	3,2
<b>Median</b>	2	2	3	2	3
<b>Metri pătrați în locuință:</b>					
<b>Mediu</b>	41	43	61	54	77
<b>Median</b>	30	32	50	40	60
<b>Mediu</b>	41	43	61	54	77
<b>Median</b>	30	32	50	40	60

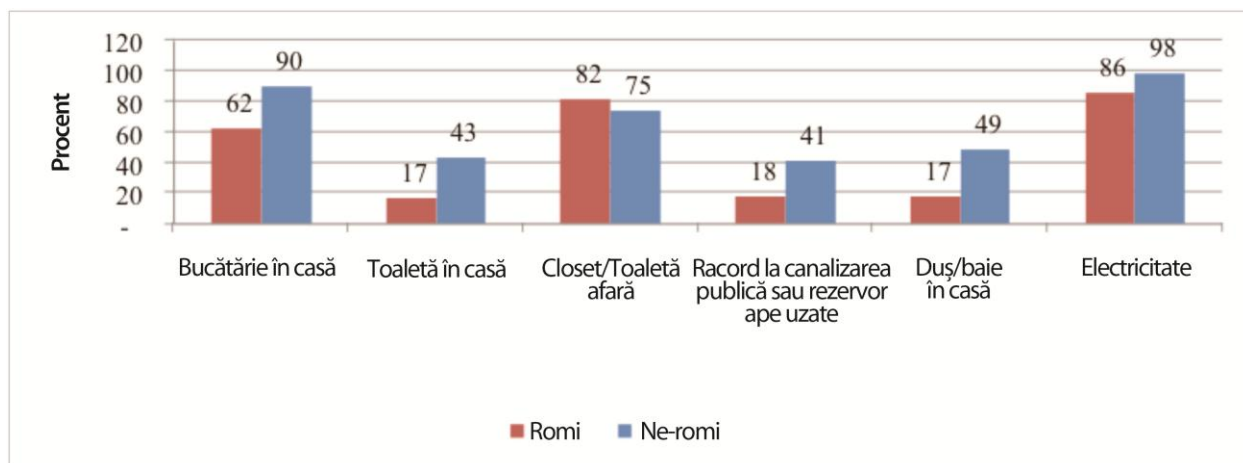
Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

<sup>272</sup> Aceasta poate fi considerată o aproximare grosolană a standardelor UE, a se vedea următorul link pentru mai multe informații. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics\\_explained/index.php/Glossary:Overcrowding\\_rate](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Overcrowding_rate)

## 7.2.2 ACCESUL LA DOTĂRILE DE BAZĂ

Pe lângă supraaglomerare, gospodăriile rome se confruntă și cu o probabilitate mult mai mare de a duce lipsă de dotări de bază, precum toalete și bucătării de interior. Numai aproximativ 17 procente din gospodăriile rome din România au instalații sanitare în casă (toaletă, baie, racord la canalizare), în timp ce aproximativ 44 de procente din familiile ne-rome vecine dispun de aceste dotări. Cele mai sărace familii rome au cele mai mici șanse de a avea acces la instalații sanitare de interior. Din gospodăriile rome din terțila cu cel mai mic venit, mai puțin de 10 procente au toalete în locuință.

FIGURA 6: PREZENȚA INSTALAȚIILOR SANITARE ÎN GOSPODĂRIE (% DIN GOSPODĂRII)



Sursa: Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

**Circa 83 la sută din gospodăriile rome din România nu au acces la apă potabilă în locuințe, comparativ cu 66 la sută din vecinii lor ne-romi.** Peste 70 la sută din gospodăriile rome nu sunt racordate la rețeaua de alimentare cu apă, în timp ce doar 52 la sută din gospodăriile ne-rome din vecinătate nu sunt racordate la rețeaua de alimentare cu apă<sup>273</sup>. Circa 10 la sută din romii din zonele urbane nu au nicio sursă sigură de apă potabilă, față de 4 la sută în zonele rurale. Pentru ne-romi, acest număr este mai mic de 2 la sută.

**Colectarea deșeurilor este mult mai problematică în zonele rurale, comparativ cu cele urbane.** Colectarea deșeurilor este problematică pentru gospodăriile rome. Circa 36 la sută din totalul de gospodării rome semnaleză colectarea neregulată sau lipsa colectării deșeurilor. Din totalul de gospodării ne-rome învecinate care servesc drept termen de comparație, doar 18 la sută semnaleză că nu au acces la colectarea regulată a deșeurilor. În zonele rurale, 30 la sută din romii semnaleză că deșeurile nu sunt colectate niciodată, acest procent fiind aproape dublu față de cel al romilor din zonele urbane<sup>274</sup>.

<sup>273</sup> La compararea datelor pentru romii din România cu cele pentru romii din alte țări, romii din România sunt cei mai defavorizați din punctul de vedere al accesului la apă potabilă în locuințe.

<sup>274</sup> Pe plan regional, numai Macedonia are rate mai reduse de colectare a deșeurilor decât România.



TABELUL 5: DIFERENȚELE URBAN-RURAL LA DOTĂRILE DE BAZĂ

	Urban	Rural
Pat pentru fiecare membru al	49	57
Bucătărie în interior	65	60
Toaletă în interior	31	9
Racord la canalizarea publică	36	8
Duș/baie în interior	29	11

*Sursa:* Ancheta regională privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011).

### 7.3 DOVEZI CALITATIVE PRIVIND CONDIȚIILE DE LOCUIRE ALE ROMILOR

**Această secțiune prezintă tipologiile principale de locuire ale romilor, atât rurale cât și urbane, pe baza observațiilor înregistrate în timpul unei scurte vizite de teren în România efectuată de către autor în august 2013.** Aceasta nu este o reprezentare statistică sau completă; intenția este mai degrabă de a ilustra calitativ diferitele tipuri de locuire ale romilor astfel încât politicile care vizează îmbunătățirea condițiilor lor de trai să poată fi adaptate mai bine la nevoile lor specifice. În consecință, locuirea în cazul romilor este descrisă mai jos, fiind defalcată pe 7 tipologii – 2 specifice zonelor rurale/ periurbane (așezări tradiționale; așezări periurbane informale) și 5 caracteristice zonelor urbane (locuințe noi sau îmbunătățite; așezări tradiționale, locuințe sociale, apartamente de bloc și așezări informale sau cartiere marginașe).

#### 7.3.1 AȘEZĂRI TRADIȚIONALE RURALE

Aproximativ două treimi din casele rome rurale, amplasate în principal în așezări tradiționale, sunt de o calitate relativ decentă, în timp ce restul de o treime sunt structuri în paragină. Infrastructura (apă, canalizare, electricitate) din aceste așezări este minimă sau inexistentă.

FIGURA 7: CASE CONSTRUITE ÎN MOD TRADIȚIONAL ÎN VECHI AȘEZĂRI ROME



#### 7.3.2 MEDIUL RURAL: AȘEZĂRI PERIURBANE INFORMALE

Așezările informale din zonele rurale și periurbane constituie comunități relativ mai mici, de 20-30 de gospodării. Casele au de obicei 1-2 camere, iar calitatea lor structurală este relativ slabă, fiind construite din chirpici, lemn și foi de tablă. Instalațiile sanitare sunt extrem de nesatisfăcătoare: un singur closet fără canalizare poate fi utilizat în comun de mai multe gospodării. În mod asemănător, pentru alimentarea cu apă, poate exista un puț comun. Aceste

zone sunt ocupate în principal de familii mai tinere și mai mari, cu câțiva (>3) copii fiecare. Majoritatea tinerilor adulți sunt șomeri și trăiesc de pe urma ajutoarelor sociale și uneori a economiei informale (mai ales colectarea de metale/deșeuri) sau muncind ca zilieri.

FIGURA 8: COMUNITATE LA PERIFERIA ORAȘULUI BUZĂU



Această comunitate de la periferia orașului Buzău avea un puț pentru întreaga comunitate și niciun closet. Aceasta este o așezare relativ nouă, care a fost înființată lângă o veche comunitate romă tradițională.

### 7.3.3 MEDIUL URBAN: LOCUINȚE NOI SAU ÎMBUNĂTĂȚITE

La capătul superior al spectrului de venit al romilor se află cei care au reușit să iasă din cercul vicios al sărăciei. Casele lor nou construite sunt un simbol al avuției (dobândite recent) acumulate în străinătate sau din transfer de fonduri de la un membru al familiei. Surse neconfirmate sugerează că această încercare de integrare în restul societății a funcționat pentru unii romi, dar pentru alții nu a făcut decât să creeze mai multe disensiuni sociale: în timp ce nemromii continuă să îi considere niște paria, acum sunt disprețuiți și de vecinii lor romi mai săraci.

FIGURA 9: AȘEZĂRI ROME DIN OLTENIȚA ȘI BUZĂU



Aceste fotografii au fost făcute în diverse așezări rome din Oltenița și Buzău, unde răsar case noi – unele chiar dichisite –, finanțate, se pare, din transferuri de fonduri.

### 7.3.4 MEDIUL URBAN: AȘEZĂRI TRADIȚIONALE

Așezările rome tradiționale din zonele urbane sunt amplasate majoritatea la periferia orașelor și municipiilor. Casele sunt de o calitate relativ decentă: cele mai vechi sunt făcute din chirpiciul tradițional, iar cele mai noi sau renovate din cărămidă/beton. Terenurile din jurul caselor sunt relativ mari (400-800 m<sup>2</sup>), iar unele familii le folosesc pentru a planta pomi fructiferi și legume, pentru a crește păsări domestice și a-și ține caii/căruțele. Unii romi sunt antreprenori, având mici ateliere de prelucrare a metalelor; mulți colectează materiale reciclabile (metal, sticlă etc.), pe care le vând centrelor de reciclare.

FIGURA 10: AȘEZĂRI ROME TRADIȚIONALE DIN BUZĂU



Aceste fotografii sunt făcute într-o veche așezare romă din Buzău. Romii trăiesc aici de multe decenii, dar adesea nu au documente legale de proprietate. *Stânga*: O casă construită relativ recent, pe un teren de circa 800m<sup>2</sup>, cu un closet fără canalizare și un puț pentru apă. Multe case sunt fie construite aici, fie îmbunătățite de proprietarii lor. *Centru-stânga, centru-dreapta și dreapta*: Aceasta este o frumoasă casă romă tradițională, construită din chirpici și șindrilă. Complexul este mare, împărțit în trei loturi și ocupat de trei frați și familiile lor. Una dintre gospodării lucrează în sectorul public (profesor), iar alta în afacerea tradițională de reciclare a metalului – colectând deșeuri de metal, topindu-le și fabricând din ele vase de metal pentru vânzare. Chiar și în gospodării relativ înstărite/cu bună reputație precum acestea, este dificil să-ți extinzi afacerea din cauza accesului limitat sau inexistent la finanțare, parțial din cauza faptului că nu au pământ/titluri de proprietate pe care să le folosească drept garanție.

Aceste zone nu sunt racordate la rețeaua de apă/canalizare a orașului, dar au de obicei câte un closet fără canalizare și câte un puț/o fântână pe fiecare lot. În vechile cartiere, majoritatea persoanelor au moștenit casele de la părinți/bunici, așa că au drepturi *de facto* asupra proprietății, dar adesea nu au acte legale de proprietate. Majoritatea acestor familii sunt angajate sau lucrează pe cont propriu în sectorul informal. Deși sunt angajate în activități lucrative, de obicei ele nu au acces la finanțare, parțial din cauza lipsei de disponibilitate a băncilor pentru risc (romii sunt considerați un grup cu risc ridicat de neplată) și parțial din cauza absenței titlurilor de proprietate ce ar putea fi aduse ca garanții – discutată ulterior în acest capitol. Acest lucru limitează abilitatea lor de a-și îmbunătăți casele sau de a-și extinde afacerile.

---

### 7.3.5 MEDIUL URBAN: LOCUINȚELE SOCIALE

---

Unitățile locative sociale ocupate de romi au de obicei 10-15 m<sup>2</sup>, cu o chirie de 10-15 euro pe lună, plus plata utilităților. Majoritatea clădirilor, în special cele mai vechi, au toalete comune pe palier, care sunt prost întreținute. Aceste clădiri sunt adesea vechi și păraginite, sau uneori reabilite/îmbunătățite de către autoritățile locale. Romii sunt la concurență cu multe alte grupuri cu prioritate mare pentru un fond de locuințe sociale foarte mic; drept urmare, mai puțin de 2 procente din familiile rome trăiesc în locuințe sociale. Acestea sunt de obicei gospodăriile rome mai mici, cu 1-4 membri, dar există și cazuri în care peste 4-5 persoane trăiesc într-o unitate cu o singură cameră (din cauza faptului că au mai mulți copii, din cauza coabitării mai multor generații sau a numărului extins de membri ai familiei).

Una dintre problemele semnalate frecvent de rezidenți este că plata utilităților este asociată locuinței în sistemul contabil; când un chiriaș pleacă fără a plăti, datoria asociată locuinței se transmite următorului chiriaș. Anularea acestei datorii „istorice” este dificilă din punct de vedere administrativ și, prin urmare, noii chiriași adesea primesc locuința cu o datorie deja existentă. Această situație se complică și mai mult în clădirile în proprietate mixtă, adică parțial private și parțial locuințe sociale (deținute de autorități). În majoritatea acestor cazuri, acumularea de datorii nu-l afectează doar pe chiriașul respectiv, ci întreaga clădire se confruntă cu riscul de a fi

deconectată de la utilitățile publice din cauza datoriilor acumulate de una sau mai multe gospodării.

FIGURA 11: UNITĂȚI LOCATIVE SOCIALE



*Stânga și centru-stânga:* Aceasta este o clădire din Brăila care adăpostește în prezent copiii orfani/abandonati din centre publice rezidențiale de îngrijire. Orașul are un plan de a muta acești copii într-un alt loc și de a converti clădirea într-un bloc de locuințe sociale. Camerele au o suprafață de circa 22 m<sup>2</sup>, și există două toalete și două dușuri pe fiecare palier. *Centru-dreapta și dreapta:* Aceasta este o clădire de locuințe sociale din Brăila, ocupată majoritar de gospodării romi. Este o clădire veche și părăginită, dar camerele sunt relativ mai mari, cu tavan înalt. Se pare că toaletele comune nu funcționează (foto centru-dreapta), așa că multe familii au decis să-și construiască propriile toalete în incinta locuințelor. Unii rezidenți mai înstăriți au întreprins renovări majore, inclusiv tencuiala/zugrăvitul pereților și laminarea podelelor. Mulți rezidenți trăiesc aici de peste 25 de ani. Ei se plâng de acest loc, dar nu doresc să plece deoarece nu există niciun alt loc pe care să-l dețină sau pentru care să-și permită chiria.

Mai mult, criteriile de repartizare a unităților locative sunt stabilite de autoritățile locale, un proces care nu este întotdeauna transparent și care lasă adesea decizia la discreția acestora. De exemplu, când cele mai sărace gospodării (adică cele care câștigă mai puțin de 150 de euro pe lună) concurează cu alte gospodării sărace, dar cu o situație relativ mai bună, pentru locuințe sociale, sunt șanse ca unitățile locative sociale cele mai bune să ajungă la acestea din urmă, iar cele mai mici (~10-15 m<sup>2</sup>) unități la primii<sup>275</sup>. Asta înseamnă că pentru cele mai vulnerabile familii, care au de obicei mai mulți membri (din cauza numărului mai mare de copii, din cauza coabitării mai multor generații și/sau a familiei extinse), șansele de a fi excluse sunt probabil chiar mai mari. Pentru romii de la baza piramidei veniturilor (gama de venituri 0-150 euro), șansele lor de a primi acces la locuințe sociale sunt chiar mai mici din câteva motive atribuite de unele autorități locale, printre care: (i) „stilul lor de viață” perceput („romii care trăiesc în mahalale nu se pot adapta la traiul la bloc”), (ii) incapacitatea lor de a plăti utilitățile (deoarece un număr mare de romi sunt șomeri și supraviețuiesc în principal din ajutoarele sociale) și (iii) familiile lor mari (adesea 7-10 membri) care i-ar face „nepotriviți” traiului în unitățile locative sociale mici, cu o suprafață de 10-15 m<sup>2</sup>.

### 7.3.6 MEDIUL URBAN: APARTAMENTELE DIN BLOCURI

Acestea sunt zone de blocuri de proastă calitate, cu multe etaje. Aceste clădiri au fost în general construite înainte de 1990, pentru muncitorii din fostele întreprinderi socialiste. În majoritatea cazurilor, ele au fost folosite ca hosteluri pentru muncitorii celibatari, dar includ și alte tipuri de clădiri, precum foste colonii de muncitori. În mod obișnuit, acestea găzduiesc între 150 și 500 de

<sup>275</sup> Romii și alte gospodării sărace este posibil să trăiască în prezent în locuințe mai mari, cu suprafața medie între 30 și 50 m<sup>2</sup>, prin comparație cu aceste unități locative sociale.

locuitori. Denumite „ghetouri”<sup>276</sup> atât de locuitorii lor, cât și de alte persoane din zonă, aceste clădiri găzduiesc în general comunități mixte etnic, dar în care romii sunt predominanți<sup>277</sup>. Apartamentele au de obicei o singură cameră, cu suprafața de circa 9-15 m<sup>2</sup>, sunt supraaglomerate – de obicei de familii numeroase, cu mulți copii – și au mult mobilier. Există doar una sau două săli de baie pe fiecare palier, care sunt cel mai adesea comune. Spațiile comune sunt de obicei prost întreținute, iar uneori ocupate temporar de persoane fără adăpost. Cu toate acestea, în interior, unele unități sunt bine organizate și curate (după cum se vede în fotografiile de mai jos).

Majoritatea rezidenților acestor clădiri se ocupă cu activități informale și își suplimentează veniturile din alocațiile pentru copii și alte ajutoare de asistență socială, VMG (Venitul Minim Garantat), ajutoarele de handicap, pensiile pe caz de boală și pur și simplu trăind din colectarea materialelor reciclabile. Plata utilităților (electricitate, apă, canalizare, colectarea deșeurilor) reprezintă adesea o provocare. De obicei, cu cât este mai mare numărul de apartamente cu beneficiari de VMG (20-65 euro pe lună), cu atât este mai mare și numărul de unități cu facturi la utilități neachitate – de exemplu, iarna, doar factura pentru electricitate poate depăși suma de 45 de euro. Prin urmare, din când în când, electricitatea este întreruptă pentru întregul bloc din cauza datoriei istorice sau din cauza neplății de către unii rezidenți.

FIGURA 12: LOCUINȚE URBANE ÎN PARAGINĂ



*Stânga:* Bloc vechi de locuințe muncitorești în paragină din Oltenița, acum ocupat de romi și alte comunități sărace. *Centru și dreapta:* Interiorul unei unități de 12 m<sup>2</sup>, ocupată de o gospodărie romă cu 3 membri – curat și ordonat. G, capul gospodăriei, este muncitor în construcții; fiica sa, C, este elevă în clasa a VIII-a și vrea să devină medic; iar soția sa este femeie de serviciu. G și-a izolat locuința în exterior, a îmbunătățit tocurile ușii și ferestrei și a adăugat chiar o toaletă unității sale. G s-a mutat aici când era celibatar, cu 25 de ani în urmă, și de atunci locuiește aici. El spune că i-ar plăcea să aibă o locuință mai bună deoarece acesta este un „ghetou”, iar oamenii nu au grijă de clădire, dar nu are acces la finanțe ca să-și poată construi sau cumpăra o casă.

### 7.3.7 MEDIUL URBAN: AȘEZĂRI INFORMALE („CARTIERE MĂRGINAȘE”)

Majoritatea cartierelor mărginașe din România au o infrastructură inadecvată sau aceasta le lipsește complet – cel mult au o cișmea comună și 1-2 closete fără canalizare pentru întreaga

<sup>276</sup> Acest raport nu subscrie la utilizarea termenului de „ghetou”. Termenul a fost utilizat pentru a corespunde terminologiei folosite pe plan local și pentru a distinge aceste clădiri de locuințele sociale.

<sup>277</sup> Romii au devenit predominanți în ghetouri după 1990, deoarece gospodăriile care au devenit înstărite s-au mutat în zone mai bune, lăsându-le în urmă pe cele mai sărace, majoritatea rome.

comunitate. În celelalte, infrastructura poate fi dezvoltată pe una dintre străzile principale, dar nu este disponibilă în restul zonei. Multe sunt amplasate în zone de risc, de exemplu în apropierea gropilor de gunoi, în zone cu risc de inundație și așa mai departe. Drept urmare, multe dintre aceste zone sunt insalubre și extrem de expuse la riscuri de sănătate și de mediu.

Majoritatea rezidenților acestor zone nu posedă acte de identitate și nu dețin proprietăți. După cum s-a discutat anterior, acest fapt se datorează în mare măsură istoriei lor (incapacității de a deține terenuri sau proprietăți), și de asemenea procesului de retrocedare de după 1989: multe dintre aceste gospodării fie și-au pierdut locuințele (foști chiriași evacuați), fie au renunțat la ele (pentru că nu-și permiteau să plătească chiria). Aceste familii, fiind mai sărace și având mai mulți membri, probabil nu au trecut de lungile liste de așteptare pentru locuințe sociale și au ocupat adăposturi improvizate în aceste amplasamente precare.

Gospodăriile sunt relativ mari, cu câțiva copii fiecare. De obicei, majoritatea adulților sunt șomeri, în afară de 3-4 luni pe an, când pleacă în alte țări europene „la făcut de bani”. Aceștia își iau copiii să „muncească” cu ei, iar din această cauză, mulți nu sunt înscriși la școală.

Figura 13: Așezări informale din Buzău și Brăila



*Stânga și centru:* Așezări informale din Buzău: 2-3 closete fără canalizare în întreaga așezare, apa de băut este adesea luată dintr-un pârâu murdar din vecinătate; mulți copii nu frecventează școala; calitatea caselor este foarte proastă. *Dreapta:* Așezare informală din Brăila, amplasată pe locul unei vechi gropi de gunoi.

## 7.4 OBSTACOLE ÎN CALEA ACCESULUI ROMILOR LA LOCUINȚE DE CALITATE

**Sărăcia.** După cum am subliniat deja în alte capitole, mulți romi sunt săraci: Venitul mediu al gospodăriilor rome, potrivit Anchetei regionale, este de 128 euro, comparativ cu 316 euro pentru vecinii lor ne-romi. Venitul mediu lunar pe cap de rom este de 50 euro, ceea ce reprezintă o treime din venitul ne-romilor din vecinătate (155 euro), fiind egal cu venitul mediu al celei mai sărace chintile a vecinilor lor ne-romi. Acest venit nu include banii câștigați din activitatea în sectorul informal, dar este util de prezentat în contextul unui Venit net (individual) mediu național de 347 euro pe lună<sup>278</sup>. Într-adevăr, aproape jumătate (45 de procente) din gospodăriile rome semnalează că întâmpină dificultăți la plata chiriei sau a utilităților (19 procente în rândul vecinilor ne-romi).

**Lipsa documentelor de proprietate.** Potrivit Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară (ANCPPI), procentul estimat de romi care dețin documente de proprietate este foarte

<sup>278</sup> Sursa: *Institutul Național pentru Statistică – România*: date din mai 2013, preluate din <http://www.romania-insider.com/net-average-income-in-romania-down-in-may/27817/>

mic în România, ceea ce are un efect defavorabil asupra siguranței ocupării și accesului la locuire, mai general. Deși nu există date precise, ANCPI estimează că în cele 50 de Unități Administrative Teritoriale (UAT) rurale pentru care a fost planificată intabularea sistematică în cadrul unui proiect sprijinit de Banca Mondială, circa două treimi din gospodăriile române nu aveau acte de proprietate pentru terenul și clădirile pe care le dețineau<sup>279</sup>.

**Lipsa de acces la autorizații de construire.** Mai multe autorizații și documente sunt necesare pentru a ridica sau demola clădiri, iar acestea sunt costisitoare<sup>280</sup>. Persoanele cele mai sărace, inclusiv romii, adesea nu-și permit nici aceste autorizații, și nici costul unui proces, iar fără actele de proprietate adecvate, este probabil să fie mult mai vulnerabile la acțiuni ce determină strămutarea lor (de pildă, evacuări forțate). Lipsa unui act legal de proprietate limitează, de asemenea, accesul acestor gospodării la finanțe, după cum se descrie mai jos.

**Lipsa de fonduri.** Multe gospodării cu venituri mai mici, inclusiv romi, din zonele urbane ar putea fi debitori și ar dori să contracteze un împrumut și să cumpere sau să construiască o casă, dar nu au acces la finanțare deoarece sunt angajați în mod informal sau lucrează pe cont propriu și nu au titluri de proprietate ce ar putea fi aduse ca garanții<sup>281</sup>. Potrivit Anchetei regionale din 2011, 99,7 la sută din romi nu aveau acces la credite ipotecare, iar 96 la sută nu aveau acces la micro-finanțe. Deși industria micro-finanțelor din România a crescut semnificativ din anul 2005, accentul a fost pus mai ales pe clienții din zonele rurale (credite agricole). Bancherii îi percep adesea pe locuitorii din cartierele marginase și pe lucrătorii din sectorul informal, în special pe romi, ca pe un grup cu risc ridicat, „care nu respectă regulile”. În prezent, o singură bancă (Provident) oferă împrumuturi pentru afacerile mici din zonele urbane, dar rata dobânzii este de peste 90 la sută comparativ cu 15 la sută în zonele rurale<sup>282</sup>. ONG-urile precum Habitat for Humanity (HfH) oferă împrumuturi pentru îmbunătățirea caselor, dar scara la care se desfășoară această operațiune este foarte limitată. HfH a încercat să ofere și scheme subvenționate de construcție/finanțare pentru locuințe, dar performanțele au fost mai puțin decât satisfăcătoare (a se vedea Caseta 3). În absența accesului la orice împrumuturi, gospodăriile cu venituri mai mici nu au capacitatea de a pune bazele unei afaceri sau de a-și ameliora situația economică, care le-ar putea ajuta în cele din urmă să ajungă la un nivel care să le permită contractarea unui credit ipotecar și îmbunătățirea condițiilor de trai.

---

<sup>279</sup> Pe de altă parte, studiul Agenției Împreună indică faptul că 12,5 la sută din romi nu au acte de proprietate. Aceasta implică o scădere de la 37 de procente în 1998, dar procentul este în continuare mare față de cifra de 1,6 la sută pentru ne-romii care servesc drept termen de comparație. Raportul precizează că efectul dezirabilității poate induce distorsiuni în modul în care aleg respondenții să răspundă, așa că procentul poate fi înșelător.

<sup>280</sup> Autorizația de construire însumează următoarele costuri: 12 euro pentru o autorizație de la comisia de urbanism; între 12 și 115 euro pentru alte documente (înștiințări și acorduri); un plan de construcție care costă între 10 și 12 euro/m<sup>2</sup>; plus un studiu geotehnic în valoare de 200 euro; autorizația de construire propriu-zisă costă 0,5 la sută din valoarea totală a investiției, estimată de autoritățile locale; 0,05% din costul total al investiției – casa – reprezintă taxa ce trebuie achitată Asociației Arhitecților din România. Prin urmare, pentru persoanele sărace, inclusiv pentru marea majoritate a romilor, construirea legală a unei case este foarte scumpă, iar cei mai mulți nu și-o permit. (Sursa: *Raportul de monitorizare al societății civile privind implementarea Strategiei naționale pentru integrarea romilor și a Planului de acțiune Deceniul romilor în 2012 în România*, Fundația Secretariatul Deceniului de incluziune a romilor, 2013).

<sup>281</sup> Majoritatea instituțiilor de microfinanțare solicită fie o garanție sub forma unui titlu de proprietate (pentru un împrumut individual), fie o garanție de grup (în cazul unui împrumut de grup).

<sup>282</sup> Sursa: Interviu cu un reprezentant Goodbee, 5 august 2013.

### CASETA 3: EXPERIENȚA ONG-URILOR CU ÎMPRUMUTURILE PENTRU LOCUINȚE DESTINATE ROMILOR

Habitat for Humanity (HfH) oferă împrumuturi pentru îmbunătățirea caselor în valoare de 750 până la 1.500 euro, la o dobândă zero; debitorul trebuie să acopere plata TVA de 24% conform prevederilor contractului. HfH a inițiat și un program de locuințe/finanțare denumit "New Builds" (Construcții noi), vizând gospodăriile rurale, inclusiv romii. Cu toate acestea, programul nu a avut succes și probabil se va încheia curând. Acesta a implicat construirea de case cu suprafața de 64 m<sup>2</sup> pentru gospodării de 3-4 membri, costând aproximativ 25.000 euro, dar „vândute” gospodăriilor sărace pentru o sumă subvenționată de 16.000 euro, sprijinită de contracte de credit cu dobândă zero pe o perioadă de 20 de ani. Rambursarea împrumutului ajungea la aproximativ 60 de euro pe lună. Parțial din cauza modului în care programul a fost conceput și gestionat, s-a ajuns ca acesta să descurajeze rambursarea, ducând la o rată de nerambursare de 50 la sută. Unii dintre debitorii care nu și-au îndeplinit obligațiile aveau reale probleme financiare, dar, în general, HfH a semnalat o problemă de „percepție” în rândul beneficiarilor – privind incapacitatea ONG-ului de a-i face să-și asume răspunderea în cazul neachitării în masă de către debitori. Acest lucru a creat un precedent nefavorabil în industrie, făcând ca băncile să fie acum și mai puțin interesate de investiții în acest domeniu de activitate (micro-finanțare sau micro-credite pentru locuințe).

**Segregarea spațială.** Deși segregarea poate ascunde discriminarea într-o anumită măsură, ea este un alt factor care determină calitatea deficitară a locuirii. Segregarea minimizează probabil experiențele legate de discriminarea privind locuirea deoarece contactul cu populația majoritară este limitat. Cu toate acestea, multe comunități rome sunt pasibile de evacuare forțată, după cum se precizează într-un raport al Agenției Europene pentru Drepturile Fundamentale (FRA). Au existat câteva cazuri de abuz, în care comunități rome au fost evacuate forțat (de pildă, în Cluj, Baia Mare, Piatra Neamț) sau izolate și mai mult prin construirea unor ziduri care să-i separe de așezările învecinate (de exemplu, la Baia Mare). Totuși, conform unui raport întocmit de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), marea majoritate a cazurilor de discriminare împotriva romilor care *sunt* semnalate se referă la ocuparea forței de muncă și la demnitatea personală<sup>283</sup>. Doar două reclamații privind locuințele romilor au fost depuse în 2011 – una la Cluj, iar a doua la Baia Mare, ambele menționate în Caseta 4.

### CASETA 4: EVACUĂRI FORȚATE ȘI ACȚIUNI CARE ÎNCURAJEAZĂ SEGREGAREA

Conform unui raport din 2013 întocmit de Amnesty International, autoritățile locale continuă să-i evacueze forțat și să-i strămute pe romi în locuințe inadecvate și segregate.

- Circa 76 familii, în mare parte rome, care fuseseră evacuate forțat din centrul orașului Cluj-Napoca în decembrie 2010, continuă să locuiască în condiții inadecvate la periferia orașului, aproape de groapa de gunoi a orașului și de un fost teren de depozitare a deșeurilor chimice. În cadrul întâlnirilor cu familiile evacuate, autoritățile locale s-au angajat să înceapă să le strămute din zonă în 2013, în cadrul unui proiect dezvoltat împreună cu Programul de dezvoltare al ONU.
- Pe 18 aprilie 2013, tribunalul Cluj-Napoca a respins o altă cerere din partea companiei naționale a căilor ferate de a strămuta aproximativ 450 de persoane, mai ales romi, care trăiau



în așezarea de pe strada Cantonului, din orașul Cluj-Napoca, împiedicând astfel o posibilă evacuare forțată. Mulți dintre rezidenți fuseseră mutați în zonă de către municipalitate în anul 2002.

- În aprilie 2013, o Curte de Apel a anulat decizia Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) de a amenda autoritățile municipale din Baia Mare pentru ridicarea unui zid de beton care desparte blocurile locuite de romi de restul zonei rezidențiale. Curtea a susținut că zidul era o reacție proporțională la riscul de accidente rutiere și că nu îi segregă etnic pe rezidenții romi. CNCD a anunțat că va ataca decizia Curții de Apel.
- În mai și iunie 2013, municipalitatea din Baia Mare a evacuat forțat în jur de 120 de familii rome din cea mai mare așezare din oraș, Craica. Familiile au fost mutate în clădiri care nu erau adaptate utilizării rezidențiale și erau dotate cu o infrastructură limitată.
- În august 2013, municipalitatea din Piatra Neamț a strămutat circa 500 de romi care trăiau în unități locative de la marginea orașului într-o zonă rezidențială complet segregată, aflată la 2 km de cea mai apropiată stație de autobuz.

**Discriminare.** Amploarea discriminării din sectorul locuințelor rămâne neclară. În cadrul unei anchete desfășurate de FRA referitoare la discriminarea privind locuințele, numai 3 la sută din respondenții romi din România au indicat că s-au confruntat cu discriminarea când au căutat locuințe în ultimii cinci ani, în timp ce procentul era de 31 la sută în rândul romilor eșantionați în cadrul Anchetei regionale privind romii a PNUD/Băncii Mondiale/CE (2011). Acestea fiind spuse, trebuie manifestată prudență în interpretarea nivelurilor relativ reduse ale experiențelor legate de discriminare constatate de FRA deoarece este posibil ca romii să nu caute frecvent o casă sau un apartament de închiriat sau de vânzare<sup>284</sup>. De asemenea, nu există date care să stabilească numărul cazurilor legate de locuințe care rămân neraportate<sup>285</sup>. Printre motivele de neraportare a discriminării se poate număra și lipsa de conștientizare a persoanelor cu privire la drepturile lor și capacitatea de a se organiza pentru a-și cere drepturile<sup>286</sup>. Acestea decurg din lipsa de putere și sărăcia din rândul marii majorități a romilor, care, la rândul lor, sunt înrădăcinate în îndelungata lor istorie de subjugare și de privare de libertate. Caracterul informal al acestor așezări înseamnă și că gospodăriile nu pot avea acces – sau li se refuză în mod explicit accesul – la serviciile infrastructurii de bază, precum alimentarea cu apă și canalizarea.

## 7.5 ASPECTE PRIVIND SEXELE

**Potrivit FRA, sexul nu pare să afecteze experiențele de discriminare în legătură cu locuințele. Cu toate acestea, din punctul de vedere al impactului negativ al locuințelor și infrastructurii de proastă calitate, femeile rome au probabil mai mult de suferit decât bărbații:**

---

<sup>284</sup> FRA (Agenția Europeană pentru Drepturile Fundamentale). *Discriminarea împotriva romilor privind locuințele în anumite State membre UE – O analiză a datelor EU-MIDIS*, 2009.

<sup>285</sup> După cum s-a menționat în capitolul despre discriminare din acest raport, marea majoritate a romilor care sunt supuși discriminării nu semnalează acest lucru autorităților.

<sup>286</sup> Doar un sfert (24%) din toți respondenții au afirmat că sunt conștienți de existența legilor care interzic discriminarea din motive etnice atunci când o persoană își caută locuință. Spre deosebire de ei, 35% nu știau despre nicio lege, iar alți 41% din respondenți erau nesiguri sau nu aveau nicio părere în legătură cu acest subiect. (Sursa: *Discriminarea împotriva romilor privind locuințele în anumite State membre UE – O analiză a datelor EU-MIDIS*, 2009.)

- Este probabil ca femeile să petreacă mai mult timp acasă și să fie răspunzătoare de activitățile gospodărești.
- Absența unei surse de apă potabilă reprezintă o povară disproporționată pentru femei și copii, care trebuie să transporte apă de la surse situate departe de casă.
- Există riscuri mai mari de accidente pentru femeile care prepară masa în condiții inadecvate și care îndeplinesc treburile gospodărești în condițiile oferite de o infrastructură precară, precum conexiuni electrice improvizate.
- Așezările segregate aflate departe de locurile de muncă, combinate cu lipsa infrastructurii și a mijloacelor de transport, limitează capacitatea femeilor de a participa pe piața muncii.
- Așezările informale expuse evacuărilor sporesc riscul de violență, în special în ceea ce privește violența pe criterii de gen împotriva femeilor și fetelor române. Mai mult, evacuările forțate au un impact negativ asupra femeilor române și asupra accesului lor la rețele sociale de solidaritate comunitară.

## 7.6 INSTITUȚII ȘI PROGRAME PRIVIND LOCUIREA

---

**Există câteva instituții/agenții guvernamentale responsabile cu locuirea și numeroase programe în derulare la nivel național, menite să extindă accesul la locuințe și finanțe din sectorul formal.** Această secțiune descrie o parte din aceste instituții și programe, care sunt relevante pentru locuirea romilor.

[Notă: O discuție mai analitică privind impactul și rezultatele acestor politici și programe va fi acoperită în următoarea secțiune despre principalele constatări – atât în ceea ce privește chestiunile specifice romilor, cât și chestiuni mai generale ce țin de piața locuințelor, incluzând absența unei politici privind locuințele, descentralizarea locuirii fără finanțare sau capacitate locală, subvențiile guvernamentale fără țintă precisă, piețele de închiriere „ascunse” și așa mai departe.]

### 7.6.1 INSTITUȚII PUBLICE

---

**Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice din România (MDRAP) este responsabil cu implementarea programelor de locuințe, cu îmbunătățirea condițiilor de trai și cu asigurarea accesului la locuințe pentru cetățenii români.** MDRAP are autoritatea de a aproba și finanța, de la bugetul de stat, construirea de locuințe sociale pentru persoanele cu venituri mici, în special cupluri tinere, și asigură locuințe chiriașilor evacuați de pe o proprietate ca urmare a restabilirii drepturilor de proprietate asupra caselor care au fost naționalizate<sup>287</sup>. MDRAP asigură și sprijin tinerilor (cu vârsta până la 35 de ani) pentru construirea de unități locative particulare, prin acordarea de terenuri: 250-500 m<sup>2</sup> în zone urbane și până la 1.000 m<sup>2</sup> în zone rurale.

---

<sup>287</sup> Sursa: *Roma Situation in Romania, 2011 – Between social inclusion and migration (Situția romilor din România, 2011 – Între incluziune socială și migrație)*, Fundația Soros.

**Agencia Națională pentru Locuințe sau ANL<sup>288</sup> funcționează sub autoritatea MDRAP și este responsabilă cu construirea de noi unități rezidențiale în amplasamentele asigurate de autoritățile locale cu acest scop.** Aceasta include casele de închiriat subvenționate (cu opțiunea de cumpărare) pentru tineri (a se vedea Caseta 5), precum și casele destinate vânzării la prețul pieței. Alocarea de la buget pentru ANL pe anul 2013 a fost de 17 milioane euro, aproape de șase ori mai mare față de alocarea de 2-3 milioane de euro din 2012; alocarea pe anul 2013 a fost axată numai pe locuințele pentru tineret.

#### CASETA 5: INIȚIATIVELE ANL PRIVIND LOCUINȚELE

**Locuințele pentru tineri:** Inițiat în 2001 ca responsabilitate a ANL, acest program implică construirea de locuințe de închiriat subvenționate pentru tineri și tinerii profesioniști. Circa 30.800 de locuințe au fost finalizate până în prezent, comparativ cu o cerere de aproximativ 150.000 de unități, formulată de autoritățile locale. Programul vizează tineri care nu-și pot permite altfel să cumpere un apartament sau să închirieze o unitate locativă privată. Unitățile locative sunt construite pe amplasamente furnizate de autoritățile locale, în conformitate cu reglementările urbanistice. Costul terenului și al infrastructurii de sprijin este suportat de autoritățile locale, care gestionează și unitățile: ele alocă unitățile chiriașilor eligibili, încasează chiria și întrețin proprietatea. Toate cererile de locuințe pentru tineret sunt evaluate pe baza unor criterii prestabilite de ANL, incluzând limita de vârstă (<35 ani), un loc de muncă în oraș și faptul de a nu mai fi avut anterior drept de proprietate asupra unei proprietăți din oraș/municipiu.

**Locuințe puse în vânzare pe piață:** ANL construiește, de asemenea, case pentru vânzare (ca dezvoltator) în gama de preț de 400-600 euro/m<sup>2</sup>. Acestea sunt mai ieftine decât locuințele disponibile pe piața liberă (la 600-1.000 euro/m<sup>2</sup>), dar asigură totuși ANL un profit vizat de 3 procente. Băncile acordă credite ipotecare solicitanților eligibili care sunt înregistrați în baza de date a ANL și doresc să cumpere aceste noi unități rezidențiale.

Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice **asigură subvenții pentru consumul de energie (încălzire, electricitate) familiilor cu venituri mici care îndeplinesc criteriile necesare.** Conform Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 70/2011, subvențiile de stat sunt furnizate pentru gospodăriile vulnerabile/cu venituri mici<sup>289</sup> pentru a acoperi cheltuielile de încălzire (încălzire centralizată, gaze naturale și lemne) în timpul sezonului rece, adică din noiembrie până în martie<sup>290</sup>. Procentul de energie termică consumată

---

<sup>288</sup> ANL a fost înființată prin Legea nr. 152/1998 din 1999 ca o instituție cu autofinanțare de interes public, un canal prin care Statul poate furniza cetățenilor săi asistență privind locuințele. ANL are o rețea națională de birouri teritoriale și colaborează cu constructori, instituții financiare, autorități administrative locale și centrale și organizații străine. Mandatul inițial al ANL era dublu: a) acordarea de credite ipotecare în diverse scopuri privind locuințele și construirea de noi unități rezidențiale (subvenționate și la prețul pieței); și b) furnizarea de unități de închiriat subvenționate pentru tineri. După încheierea programului-pilot privind acordarea de credite ipotecare și un parteneriat public-privat de succes cu câteva bănci, Agenția a pus capăt activităților sale de creditare. Mai mult, în 2005, subvențiile pentru locuințele private au fost anulate din cauza faptului că interferau cu piața privată.

<sup>289</sup> Persoanele cu venitul între limitele prevăzute de articolul 7 (1), adică venitul net individual lunar mai mic de 786 lei și venitul gospodăriei mai mic de 1.082 lei.

<sup>290</sup> Sursa: [http://www.dreptonline.ro/legislatie/oug\\_70\\_2011\\_masurile\\_protectie\\_sociala\\_perioada\\_sezonului\\_rece.php#](http://www.dreptonline.ro/legislatie/oug_70_2011_masurile_protectie_sociala_perioada_sezonului_rece.php#)

care este subvenționat de la bugetul de stat depinde de venitul persoanei sau de venitul pe cap de membru al gospodăriei.<sup>291</sup>

---

## 7.6.2 AUTORITĂȚILE LOCALE

---

**Autoritatea locală, utilizând propriile sale resurse sau cu finanțare de la bugetul de stat, este așteptată să construiască/furnizeze locuințe de închiriat subvenționate (locuințe sociale) pentru gospodăriile cu venituri mici<sup>292</sup>,** adică cele care au un câștig mai mic decât Venitul Mediu Național pe cap de locuitor (477 euro brut, sau 347 euro net pe lună). Aceste limite de venit sunt ajustate anual prin Hotărâre de Guvern. Pe lângă calificarea predominantă în funcție de venit<sup>293</sup>, autoritățile locale stabilesc criterii suplimentare pentru alocarea de locuințe sociale; acestea pot diferi de la o autoritate la alta și pot include, de exemplu, o evaluare a nivelului de venit al gospodăriei pentru a asigura plata facturilor lunare la utilități. Decizia finală privind primirea unei unități locative sociale este luată de Consiliul local, după luarea în considerare a propunerilor comisiilor sociale care analizează cererile de locuințe la nivel local. Investițiile ample solicitate pentru construirea oricărei noi locuințe sociale, împreună cu profiturile reduse și răspunderea mare privind întreținerea acestor active fac ca autoritățile locale să depindă în mare măsură de guvernul național, în special de ANL, pentru finanțarea acestor proiecte. Drept urmare, acest program a rămas în urma ținutelor stabilite în materie de rezultate.

---

<sup>291</sup> Subvenția depinde de venitul net mediu lunar pe membru de familie, după cum urmează:

90% pentru venitul net mediu lunar (VNML) pe persoană sau pe membru de familie de până la 155 lei; 80% pentru VNML între 155,1 lei și 210 lei; 70% pentru VNML între 210,1 lei și 260 lei; 60% pentru VNML între 260,1 lei și 310 lei; 50% pentru VNML între 310,1 lei și 355 lei; 40% pentru VNML între 355,1 lei și 425 lei; 30% pentru VNML între 425,1 lei și 480 lei; 20% pentru VNML între 480,1 lei și 540 lei; 10% pentru VNML între 540,1 lei și 615 lei. 5% pentru VNML între 615,1 lei și 786 lei.

Până pe 31 martie 2013, MMFPSPV a primit de la municipalități un total de 1.125.349 cereri de ajutor pentru încălzire. Comparativ cu iarna 2011-2012, numărul s-a redus cu aproximativ 211.000 (16%) de cereri. Distribuția ajutorului pentru încălzire în iarna 2013-2014 este după cum urmează: 20,2% pentru încălzire centralizată; 21,4% pentru gaze naturale și 58,4% pentru gospodăriile care folosesc lemne (date nepublicate, date furnizate de MMFPSPV).

<sup>292</sup> În sectorul locuirii, Consiliul local are răspunderea de a: (i) elabora, implementa, monitoriza politicile locale conform principiilor generale ale politicii naționale; (ii) monitoriza piața locală de locuințe prin evaluarea atentă a cererii și ofertei; (iii) facilita accesul la locuințe pentru categorii specifice de familii și persoane, și de a stabili propriile priorități; (iv) asigura fonduri speciale pentru noi locuințe pentru persoanele și gospodăriile dezavantajate social; (v) furniza și amenaja terenul pentru noile locuințe; (vi) aloca teren în proprietatea administrației locale pentru locuințele sociale; (vii) finanța dezvoltarea de locuințe sociale și de urgență de la bugetul local; (viii) furniza asistență tehnică, finanțe și consultanță pentru consolidarea fondului locativ împotriva daunelor provocate de cutremure; (ix) sprijini politicile de reînnoire și reabilitare urbană, inclusiv politicile locative; și (x) de a implementa programe specifice pentru sprijinirea măsurilor locale și a administrării comunității. (Sursa: *Profiluri de țară privind sectorul locuințelor: România, UNECE, 2001*).

<sup>293</sup> Legea locuinței nr. 114/1996 definește „locuința socială” ca o locuință care este alocată de către o autoritate publică (primărie) cu o chirie mică (subvenție) unor persoane sau familii într-o situație economică precară, respectiv care nu-și permite să cumpere sau să închirieze o casă de pe piața liberă a locuințelor. Gospodăriile cu un venit mai mic decât venitul net mediu național în cele 12 luni anterioare, și care întrunesc următoarele condiții, sunt eligibile să depună cerere pentru o locuință socială: a) nu dețin o casă; b) nu au vândut o casă după 01.01.1990; c) nu au beneficiat de sprijin de la stat (credite sau subvenții) pentru o casă; și d) nu posedă sau nu ocupă o altă casă în calitate de chiriaș.

**Fondul de locuințe sociale este deținut și gestionat de autoritățile locale și nu este de vânzare.** Chiria lunară pentru locuințele sociale nu poate depăși 10 procente din venitul net lunar al gospodăriei celui care închiriază (calculate pentru ultimele 12 luni), plus un tarif de întreținere nominal. Aceasta depășește rareori o zecime din prețurile de pe piață.

### 7.6.3 AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ROMI: NOUA STRATEGIE NAȚIONALĂ DE INCLUZIUNE A ROMILOR

Agenția Națională pentru Romi (ANR) lucrează și își coordonează activitatea cu alte ministere de resort pentru a implementa programe vizând îmbunătățirea condițiilor de trai ale romilor. Programele sale privind îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației rome sunt reflectate în „Deceniul pentru incluziunea socială a romilor”<sup>294</sup> și în noua Strategie Națională de Incluziune a Romilor (SNIR) 2013-2020 (a se vedea Caseta 6). Cu toate acestea, nu există informații disponibile privind situația implementării obiectivelor SNIR sau privind alocările de la buget ori măsurile specifice care vor fi luate de organele de implementare autorizate.

#### CASETA 6: STRATEGIA NAȚIONALĂ DE INCLUZIUNE A ROMILOR (SNIR)

Unul dintre principalele obiective ale SNIR este de a asigura condiții de trai decente și accesul la infrastructură și servicii publice pentru comunitățile rome dezavantajate. Atingerea acestui obiectiv a fost planificată a se realiza prin implementarea următoarelor intervenții.

- *Măsuri de creștere a sustenabilității incluziunii minorității rome din România, de creștere a încrederii și de combatere a sărăciei:* Această măsură are legătură doar indirect cu locuințele și cu accesul convenabil la infrastructură și servicii publice.
- *Măsuri de îmbunătățire a calității locuirii – modificare și completare a legislației:* Această măsură este în curs de aplicare. Discuții și întruniri publice despre legislația privind locuirea și calitatea locuințelor au fost organizate din 2009, dar încă nu au avut loc schimbări legislative.
- *Dezvoltarea programului-pilot privind locuințele sociale „Locuințe sociale pentru comunitățile rome”, coordonat de ANL:* Această măsură a fost adoptată în 2008 și luată în considerare în cadrul Strategiei Guvernului României pentru îmbunătățirea condițiilor romilor (2001-2011). Circa 300 de locuințe sunt planificate a fi construite de MDRAP/ANL în 9 județe (11 localități) identificate de Autoritățile locale și de ANR în cele 8 regiuni de dezvoltare din România. Se așteaptă din partea autorităților locale să furnizeze terenul și infrastructura publică de sprijin.
- *Construirea de locuințe sociale pentru chiriașii evacuați din casele retrocedate proprietarilor inițiali (în cadrul procesului de retrocedare):* Nu există date despre etnia celor care au acces la acest program.
- *Construirea de locuințe sociale:* Nu există date despre etnia celor care au acces la acest program.

<sup>294</sup> Deceniul pentru incluziunea socială a romilor 2003-2013 a stabilit patru obiective principale privind locuințele dar, din păcate, niciunul nu a fost atins.

- „*Renașterea satului românesc – 10 case pentru specialiști*” este un program guvernamental care sprijină construirea de locuințe pentru anumite categorii de persoane, dar este destinat să-i aducă/mențină pe tinerii profesioniști în zonele rurale. Nu există date despre etnia celor care au acces la acest program. În prezent, există cereri de la 1.522 autorități locale de a construi 13.055 locuințe în zone rurale de pe întreg teritoriul României.
- *Dezvoltarea infrastructurii – 10.000 km de drumuri interjudețene și locale*. Nu există informații despre structura etnică a comunităților care au beneficiat de acest program.

#### 7.6.4 ALTE PROGRAME ALE GUVERNULUI

**Asistență pentru finanțarea locuințelor** (garanții pentru credite, subvenții directe și indirecte): Inițiativele specifice din acest domeniu includ următoarele:

- Solicitarea unui acout mai mic (5 procente, față de 20 de procente) pentru creditele ipotecare pentru cei care cumpără o locuință pentru prima dată, garantată de stat (Ministerul Finanțelor Publice).
- Garantarea împrumutului de către Guvern, reducerea TVA (de la 24 de procente la 5 procente) și o subvenționare a ratei dobânzii de 1-2 procente pentru împrumuturile în euro acordate persoanelor care cumpără o locuință pentru prima dată, achiziționând locuințe cu prețul mai mic de 380.000 lei (~ 86.000 euro).
- Subvenție de 30 de procente pentru unități finalizate în clădiri anterior „neterminate”: Construirea de unități locative private prin finalizarea clădirilor rezidențiale neterminate a căror construcție a început înainte de 1 ianuarie 1990. MDRAP aprobă și coordonează programele anuale. Autoritățile locale selectează solicitanții pe baza criteriilor privind locuințele sociale.
- Subvenție de până la 30 de procente din valoarea locuinței: Pentru toate categoriile de persoane care se califică pentru locuințe sociale, statul asigură o reducere sau o subvenție de până la 30 de procente (din valoarea locuinței), dar nu mai mult de 10.000 euro, dacă unitatea locativă este construită de un dezvoltator/o societate de construcții autorizat(ă). Autoritățile locale primesc cererile de subvenție și o acordă persoanelor îndreptățite să o primească, după finalizarea lucrărilor de construcție.

**Subvenții pentru reabilitare și izolare termică:** Începând din 2006, Guvernul a inițiat programe de reabilitare/recondiționare a fondului locativ existent pentru a-l proteja împotriva riscului seismic și pentru a-i îmbunătăți eficiența energetică. Finanțarea proiectelor se realizează după cum urmează: 34 la sută de la bugetul de stat; 33 la sută de la bugetul autorității locale (+FEDR) și 33 la sută din fonduri ale asociațiilor de proprietari (+FEDR). Investiția solicitată din partea proprietarilor particulari este abia de 1.000-1.700 euro pentru un apartament cu suprafața medie de 60 m<sup>2</sup>.

#### 7.7 ANALIZĂ: SCURTĂ PREZENTARE A PRINCIPALELOR REZULTATE

**Locuirea este o chestiune economică cu un istoric de segregare.** Datele prezentate în acest capitol arată că romii au condiții de trai mai proaste decât vecinii lor ne-romi. Acest lucru poate fi atribuit, cel puțin parțial, faptului că romii sunt mai săraci decât vecinii lor ne-romi. Totuși, deși acest argument economic se aplică în general, este de asemenea important de subliniat contextul istoric al romilor și sărăcia lor, care a persistat timp de secole, precum este important

de recunoscut discriminarea permanentă împotriva romilor. Percepția (greșită) că toți romii sunt „niște hoți nedemni de încredere, leneși, needucați, intriganți, care-și câștigă traiul din afaceri ilegale” este o mentalitate adânc înrădăcinată, care există de generații și continuă să se impună în multe moduri. Sărăcia și marginalizarea romilor este o manifestare a acestor atitudini, și dacă aceste atitudini nu se schimbă, actele aleatorii de privare de drepturi și de discriminare, care le sfidează demnitatea, vor continua să fie tolerate.

**Cartierele mărginașe din orașele României seamănă mult cu cartierele mărginașe din orașe ale unor țări în curs de dezvoltare, precum Mumbai și Nairobi:** structuri locative improvizate din materiale temporare, instalații sanitare proaste sau inexistente, proasta calitate a apei sau alimentarea limitată cu apă etc. Există, totuși, o distincție importantă între cele două: spre deosebire de cartierele mărginașe din alte orașe mari, care sunt adesea întrebuintate de imigranții dinspre zonele rurale sau de alte persoane sărace ca un prim pas către prosperitate, în cazul României, aceste comunități par a fi prinse în cercul vicios al șomajului, sărăciei, lipsei de studii, condițiilor precare de trai și de infrastructură etc. În multe dintre aceste cartiere mărginașe, romii reprezintă marea majoritate a populației. Date fiind densitatea demografică relativ mai mare din aceste zone și faptul că se află adesea în amplasamente sub-optime (gropi de gunoi etc.), aceste zone prezintă riscuri de sănătate și de mediu serioase și trebuie considerate zone prioritare pentru măsurile autorităților.

**Romii se confruntă în general cu condiții precare de locuire, dar există un anumit nivel de neomogenitate.** După cum s-a descris mai sus, romii trăiesc într-o mare gamă de tipologii de locuințe, în funcție de nivelul veniturilor lor și de amplasarea lor – urbană, peri-urbană sau rurală. Îmbunătățirea condițiilor lor de trai va necesita o gamă de intervenții grupate adecvat astfel încât să satisfacă nevoile fiecărui subgrup specific. De asemenea, locuințele trebuie percepute ca mai mult decât simple adăposturi fizice; prin definiție, ar trebui să ofere o infrastructură fizică adecvată, servicii sociale (sănătate, educație) și siguranța ocupării (titluri de proprietate).

**Pe lângă chestiunile specifice romilor din sectorul locuințelor discutate mai sus, există numeroase ineficiențe pe piața globală de locuințe, care vor trebui abordate pentru a face procesul sustenabil.** Unele dintre aspectele cheie sunt prezentate mai jos.

- **Lipsa unei politici naționale complete în materie de locuințe.** În prezent, România nu are o politică națională privind locuirea. Nu există niciun document care să formuleze obiective pe termen lung, priorități sau direcții pentru sectorul locuirii sau să evalueze și să măsoare criteriile pentru programele deja implementate.
- **Descentralizarea sectorului locuințelor: Un mandat nefinanțat?** O dată cu descentralizarea sectorului locuințelor, autoritățile locale sunt responsabile cu furnizarea de locuințe sociale sau alte forme de subvenții pentru locuințe rezidenților lor. În orașele mari în care există capacitatea tehnică și voința politică, se fac eforturi din fonduri locale/municipale sau prin fonduri de la ANL sau de la bugetul de stat: construirea de noi locuințe sociale; renovarea vechiului fond locativ; proiecte privind amplasamentele și serviciile (în principal în zonele rurale sau periurbane), în cadrul cărora rezidenților din cartierele mărginașe li se alocă gratuit o parcelă de teren de către administrație, pe care-și construiesc propria casă; îmbunătățiri la fața locului în unele cazuri prin racordarea la electricitate, la alimentarea cu apă etc. Cu toate acestea, capacitatea de finanțare a majorității orașelor mai mici este limitată.

Prin urmare, intervențiile privind locuințele – care sunt, de obicei, costisitoare – sunt adesea ad hoc și arbitrare și în cel mai bun caz limitate.

- **Subvențiile de la Guvern nu vizează persoanele sărace.** Câteva dintre subvențiile pentru locuințe ar putea fi puse sub semnul întrebării din punctul de vedere al echității. În primul rând, toate persoanele care cumpără o locuință pentru prima dată au dreptul la o subvenționare a TVA-ului atâta timp cât locuința costă mai puțin de 380.000 lei sau 86.364 euro. Cu o limită superioară atât de mare, se pare că această subvenție nu vizează gospodăriile cu venituri mai mici. A doua, Programul ANL al locuințelor pentru tineri, oricât de bine intenționat, vizează gospodării „tinere”, care nu sunt neapărat sărace. Și al treilea, o garanție guvernamentală oferită în prezent tuturor persoanelor care cumpără o locuință pentru prima dată, poate avea rolul de a încuraja piața ipotecară, dar nu îi vizează pe cei săraci. Mai mult, calificările în funcție de venit pentru subvenții din România pot fi, de asemenea, puse la îndoială deoarece se pare că există o mare diferență între veniturile oficiale și cele neoficiale din România.
- **Piața „ascunsă” de închiriere.** Privatizarea masivă a locuințelor sociale a determinat, pe de o parte, o rată excesiv de mare a proprietății și, pe de altă parte, degenerarea pieței de închiriere. Cifrele oficiale privind locuințele arată că 98 de procente din locuințe sunt proprietate privată. Aceasta, însă, nu înseamnă că aceste locuințe sunt ocupate în proporție de 98 la sută de către proprietari. Cifre neoficiale sugerează că piața de închiriere ar putea reprezenta 15-20 de procente din fondul locativ total din orașele mari, precum Bucureștiul. Acest lucru poate fi atribuit, măcar în parte, reglementărilor de închiriere, care-i favorizează pe chiriași, și taxelor care trebuie achitate la stat pentru unitățile închiriate<sup>295</sup>, acestea având două efecte neintenționate: (i) transformarea pieței de închiriere într-una informală, ceea ce face ca atât chiriașul, cât și proprietarul să fie lipsiți de orice protecție legală asociată cu un contract oficial; (ii) limitarea ofertei de locuințe de închiriat, ceea ce le face mult mai scumpe și practic de neatins pentru grupurile cu venituri mai mici. Mai mult, de la 1 ianuarie 2014, noul Cod fiscal face obligatorie plata de către proprietari a impozitului de 16 la sută pe chirie, plus contribuția la Sistemul de stat al asigurărilor de sănătate (în 2013, această contribuție a fost de 5,5 la sută); această nouă taxă ar putea exacerba și mai mult caracterul informal al pieței de închiriere.
- **Reglementări dure, chiar și în zonele cu venituri mici.** Zonele cu venituri medii mici ar putea beneficia de standarde mai puțin pretențioase și de sisteme simplificate/integrate de

---

<sup>295</sup> (i) Chiria nu poate depăși 25 la sută din venitul gospodăriei chiriașului sau 25 la sută din Venitul Național Mediu Brut pe gospodărie, oricare este mai mic. Pentru chiriașii individuali ai clădirilor retrocedate și locuințele pentru aceștia, prevăzute în articolul 26 alin. (1) din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 40/1999, al căror venit net lunar pe membru de familie este între venitul net mediu lunar pe economie și dublul acestuia, chiria maximă nu poate depăși 25% din venitul net lunar al familiei. Prevederile articolului 31 alin. (2) și ale articolului 33 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 40/1999 se aplică în consecință. (Legea nr. 10/ 2001, articolul 15, al. 3 [http://www.cdep.ro/pls/legis/legis\\_pck.htm?act=text&?idt=66426](http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act=text&?idt=66426) ); (ii) Evacuarea sau rezilierea contractului din cauza disputelor rezultând din neînțelegeri privind chiria nu este permisă; (iii) Venitul din închirieri este supus taxelor, iar contractele de închiriere sunt supuse impozitării: Proprietarul are obligația de a plăti 16% din trei sferturi din valoarea contractului în fiecare trimestru (o dată la 4 luni). De exemplu, dacă cineva închiriază un apartament cu 1000 lei/lună, atunci trebuie să plătească impozit de 16% din 750 lei, ceea ce înseamnă 120 lei în fiecare lună sau 360 lei o dată la 3 luni.



emitere a autorizațiilor de construire, ceea ce ar face să le fie mai ușor gospodăriilor mai sărace să-și „legalizeze” proprietățile și poate chiar să le folosească drept garanții pentru a accesa finanțare.

## 7.8 RECOMANDĂRI DE POLITICĂ PUBLICĂ

---

**În sectorul locuințelor, schimbarea poate începe cu opțiuni de planificare și proiectare a caselor care să fie adecvate romilor și stilului lor de viață, iar nu invers**<sup>296</sup>. Cu alte cuvinte, o abordare universală nu este potrivită. În schimb, asistența privind locuințele trebuie extinsă dincolo de locuințele sociale pentru a include o paletă de opțiuni care nu sunt numai mai adecvate pentru gospodăriile beneficiare și pentru stilul lor de viață, ci și mai rentabile pentru Guvern, mai echitabile și mai durabile. Îndeosebi în cazul romilor, acest lucru trebuie realizat împreună cu comunitățile afectate pentru a contribui la recăpătarea încrederii care s-a erodat de-a lungul secolelor.

**În toate cazurile, va fi important ca produsul să fie adaptat astfel încât să satisfacă nevoile diferitelor grupe de populație, iar nu invers.** Acest lucru este deosebit de relevant pentru comunitățile mai sărace, incluzându-i pe romi – de exemplu, majoritatea acestor gospodării gătesc afară din casă, folosind cărbuni sau lemne, opțiune mai ieftină decât un aragaz electric (din cauza costului mare al electricității). Soluțiile de locuire vor trebui adaptate pentru a include aceste specificități. Trebuie menționat și că locuințele sociale, așa cum sunt ele denumite convențional în România, reprezintă doar una dintre opțiunile dintr-o întreagă gamă privind locuințele, care trebuie explorată pentru grupurile cu venituri mai mici (A se vedea Caseta 7).

**De aceea, următoarele aspecte ar putea fi luate în considerare pentru diversele tipologii de locuințe rome discutate anterior, pe baza unei abordări integrate** (corelarea cu finanțele, participarea în comunitate, generarea de venit etc.):

În zonele rurale:

- *Așezări tradiționale:* Modernizarea infrastructurii (apă, canalizare) și legalizarea titlurilor de proprietate doar acolo unde este posibil (nu pe terenuri periculoase); corelarea clădirilor din comunitate cu dezvoltarea mijloacelor de trai/activități generatoare de venit; renovarea caselor; microcredite/micro-finanțarea locuințelor
- *Așezări informale:* Modernizarea infrastructurii (apă, canalizare) și titluri de proprietate (doar acolo unde este posibil, nu pe terenuri periculoase); corelarea clădirilor din comunitate cu dezvoltarea mijloacelor de trai/activități generatoare de venit

În zonele urbane:

- *Așezări tradiționale rome, locuințe noi sau îmbunătățite:* Modernizarea infrastructurii (apă, canalizare) și legalizarea titlurilor de proprietate doar acolo unde este posibil (nu pe terenuri periculoase), corelate cu micro-finanțări pentru generarea de venit

---

<sup>296</sup> Ca să cităm un exemplu provocator, dar luat din viața reală, mutarea unei familii mari cu venit mic și căruță (o componentă esențială a activității lor din sectorul informal), fie ea romă sau ne-romă, la un etaj al unui bloc de locuințe sociale, așteptându-ne ca această familie să-și „schimbe comportamentul și stilul de viață”, aceasta nu este numai o greșeală, ci și o soluție inadecvată.

- *Așezări informale („cartiere marginase”), blocuri cu mai multe etaje („ghetouri”):* Locuințe sociale/subvenționate (închiriere sau proprietate), modernizarea infrastructurii (apă, canalizare) și legalizarea titlurilor de proprietate doar acolo unde este posibil (nu pe terenuri periculoase), corelate cu organizarea comunității, educația și crearea de locuri de muncă.

#### CASETA 7: OPȚIUNI DE ÎMBUNĂȚĂȚIRE A CONDIȚIILOR DE LOCUIRE

- *Modernizări în amplasamente:* Adecvate pentru așezările existente informale/deservite necorespunzător, care nu sunt amplasate în zone periculoase (de exemplu, gropi de gunoi, zone cu risc de inundație etc.), unde structura așezării permite îmbunătățirea infrastructurii cu relocalizări minime. Cu perturbări minime ale locuințelor existente, rezidenții își pot apoi îmbunătăți structurile treptat, în timp. Acest tip de program va funcționa mai bine dacă este corelat cu un program de finanțare pentru îmbunătățirea locuințelor (micro-credite pentru locuințe).
- *Amplasament și servicii:* Acesta implică furnizarea unui teren deservit (în mod ideal, nu mai mare de 100-250 m<sup>2</sup> în zonele urbane), uneori cu unitatea centrală (bucătărie+baie+1 cameră) construită pe teren. Acesta poate fi corelat cu un program de împrumuturi pentru construirea de case sau de micro-credite pentru locuințe.
- *Locuințe sociale:* Locuințele sociale pot avea un format cu un singur etaj sau mai multe etaje. Deoarece costul construirii lor este ridicat, îndeosebi în România, ar putea fi mai prudent pentru autoritățile locale să păstreze și să încerce să gestioneze mai bine fondul locativ existent, canalizându-și resursele spre celelalte opțiuni, adică spre modernizarea spațiilor și serviciilor.
- *Cumularea de terenuri/*
- *Revitalizarea urbană/cartiere cu venituri mixte*

Următoarele recomandări de politică publică furnizează opțiuni pentru a mări amploarea, eficiența și eficacitatea acestor intervenții.

#### 7.8.1 OBIECTIVUL 1: SPRIJINIREA DEZVOLTĂRII ȘI IMPLEMENTĂRII DE PROIECTE INTEGRATE DIN SECTORUL LOCUINTELOR CARE SUNT RENTABILE ȘI PARTICIPATIVE

Gama de programe ar putea fi extinsă pentru a sprijini proiecte integrate la nivelul comunității, precum și pentru a facilita îmbunătățiri ale locuințelor la nivelul gospodăriilor individuale.

##### MĂSURA 1A: STABILIREA UNUI CADRU DE SPRIJIN PENTRU EXTINDEREA GAMEI DE OPȚIUNI PRIVIND LOCUINȚELE

Cadrul de sprijin ar putea fi stabilit (sau un cadru existent ar putea fi consolidat) pentru a facilita în mod specific următoarele măsuri:

- *Construirea capacității instituționale* a autorităților locale și creșterea gradului de conștientizare în rândul comunităților și al organizațiilor societății civile privind valoarea și rentabilitatea diverselor intervenții potențiale privind locuințele, iar nu locuințele sociale.

- *Furnizarea de asistență tehnică la nivel local* pentru a evalua nevoile prioritare și a dezvolta proiecte de modernizare a infrastructurii (incluzând propuneri pentru fondurile structurale UE).
- *Integrarea investițiilor fizice și a măsurilor de sustenabilitate care abordează principalele cauze ale condițiilor proaste de trai.* Acestea includ: (a) sprijinirea generării de venit, precum formarea profesională (de pildă, implicarea populației locale în modernizarea infrastructurii, ceea ce consolidează simțul proprietății, creează oportunități de angajare și dezvoltă abilități), acordarea de asistență în căutarea de slujbe, facilitarea uceniciei, programe educaționale de tip „a doua șansă”; (b) sprijinirea tranziției și a integrării sociale prin medierea conflictelor de către lucrătorii sociali, prin campanii de conștientizare și activități în cadrul comunității care să faciliteze interacțiunea și înțelegerea; și (c) sprijin organizațional, precum facilitarea formării și administrării de asociații/comitete de proprietari și formarea de abilități (contabilitate, cunoștințe financiare de bază, luarea de decizii comunitare).

---

**MĂSURA 1B: STABILIREA UNUI CADRU ORIENTATIV PENTRU O ABORDARE PARTICIPATIVĂ**

---

Cadrul ar putea orienta aplicarea următoarelor elemente în elaborarea și implementarea de proiecte participative privind locuințele:

- *Punerea accentului pe proces, și nu doar pe produs.* Este important să înțelegem că adesea procesele participative iau timp, iar apariția primelor rezultate durează mult. Cu toate acestea, sunt de o importanță critică pentru succes. Programele locale de îmbunătățire a locuințelor necesită cooperarea constantă – și plină de răbdare – cu comunitățile pentru a identifica intervențiile adecvate și pentru a consolida simțul proprietății pentru produsul rezultat. Comunitățile trebuie să fie *motoarele procesului*<sup>297</sup> și să ia deciziile privind tipul de soluție de locuire pe care o doresc și/sau de care au nevoie.
- *Încurajarea dezvoltărilor favorabile incluziunii, păstrarea structurii sociale.* În măsura în care este posibil, orice intervenție privind locuințele trebuie să asigure păstrarea structurii sociale existente; acest lucru se aplică îndeosebi gospodăriilor cele mai sărace și mai vulnerabile. Este important de subliniat faptul că, în măsura în care este posibil, nu ar trebui să se facă distincții din rațiuni etnice între romii și ne-romii din aceeași comunitate, adică segregarea nu trebuie încurajată în nicio situație; altfel, efortul poate duce la disensiuni și se poate dovedi contraproductiv.

---

**MĂSURA 1C: FURNIZAREA DE ASISTENȚĂ FINANCIARĂ ȘI TEHNICĂ PENTRU A FACILITA ÎMBUNĂTĂȚIRILE ADUSE LOCUINȚELOR DE CĂTRE GOSPODĂRIILE INDIVIDUALE**

---

- *Stabilirea unui program care să furnizeze instruire și materiale* pentru a le permite rezidenților să își planifice, construiască și/sau îmbunătățească locuințele, cu un accent deosebit pe tehnologii și materiale rentabile, siguranța structurală și eficiența energetică.

---

<sup>297</sup> Martin R., Mathema A. *Development Poverty and Politics: Putting Communities in the Driver's Seat* (Dezvoltarea, sărăcia și politica: transformarea comunităților în factori de decizie), Routledge, NY, 2010.

- *Explorarea potențialului de a oferi finanțare pentru locuințe debitorilor solvabili* prin intermediul unei analize aprofundate a fezabilității, care să identifice cererea și obstacolele din calea accesării finanțelor pentru cumpărarea și îmbunătățirea locuințelor.<sup>298</sup> Potențialele forme de finanțări pentru locuințe includ: (a) mici credite ipotecare pentru locuințe pentru persoanele care se califică și care își permit să le cumpere la prețul pieței, (b) credite de construcții pentru construirea sau extinderea unei case sau înființarea unei afaceri (magazin, atelier), (c) micro-credite pentru locuințe sau împrumuturi pentru îmbunătățirea locuinței, pentru renovarea sau extinderea unei case<sup>299</sup>.
- *Dezvoltarea de mecanisme de evaluare a solvabilității persoanelor care lucrează în sectorul informal*, care diferă net de cele din sistemul bancar formal, dar care au fost încercate și testate cu succes în întreaga lume.
- *Explorarea potențialului de a crea un fond de garantare* pentru a stimula băncile și instituțiile financiare nebancare care se feresc de riscuri să acorde împrumuturi (pentru case sau dezvoltarea de afaceri) romilor solvabili și altor gospodării cu venit mic.

---

## 7.8.2 OBIECTIVUL 2: ÎMBUNĂTĂȚIREA SIGURANȚEI OCUPĂRII

---



---

### MĂSURA 2A: FACILITAREA REGULARIZĂRII DREPTULUI LA PROPRIETATE

---

- *Urgentarea regularizării dreptului la proprietate.* Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară din România (ANCPPI) planifică o activitate de înregistrare sistematică a proprietăților din 1.000 de Unități Administrative Teritoriale (UAT-uri). Deoarece drepturile la proprietate trebuie regularizate înainte de a putea fi înregistrate, ar fi recomandabil să se ia în considerare urgentarea regularizării drepturilor la proprietate (emiterea de titluri de proprietate sau cel puțin de certificate de posesie, conform modificărilor la Legea nr. 7/1996).<sup>300</sup> Pe lângă furnizarea siguranței ocupării, o asemenea intervenție va oferi gospodăriilor posibilitatea de a-și folosi proprietățile ca garanție pentru împrumuturi (pentru îmbunătățirea locuințelor sau dezvoltarea de afaceri).

---

<sup>298</sup> Trebuie subliniat faptul că acestea sunt împrumuturi și trebuie acordate doar debitorilor solvabili, nu persoanelor celor mai sărace, care nu le pot restitui.

<sup>299</sup> Micro-finanțarea, în general, este mult mai „formalizată” în țările din Europa și Asia Centrală decât în alte regiuni ale lumii, cu credite de până la 25.000 euro. Mai mult, microfinanțarea pentru locuințe este relativ nouă în România. Prin urmare, acest sector va necesita o analiză de fezabilitate mai aprofundată, pentru a identifica obstacolele și a evalua mai clar cererea pentru asemenea servicii. [După cum s-a menționat anterior, în prezent există o singură bancă ce furnizează micro-credite în zonele urbane, și acestea la rate foarte mari ale dobânzilor.] Mecanismele de evaluare a solvabilității persoanelor care lucrează în sectorul informal sunt net diferite de cele din sistemul bancar formal, dar au fost încercate și testate cu succes în întreaga lume și ar trebui dezvoltate și pentru sectorul informal din România.

<sup>300</sup> În România, o mare parte din terenuri nu sunt înregistrate, nici atunci când titlurile există. Prin urmare, înregistrarea funciară este considerată importantă atât pentru zonele sărace, cât și pentru celelalte zone. Problema este că, atunci când titlurile nu există, terenurile sunt mai dificil de înregistrat în cadrul procesului de înregistrare funciară sistematică. În acest context, o lege a fost modificată (Legea nr. 7/1996) pentru a permite înregistrarea posesiunilor pe baza unui certificat de posesiune. Dacă nimeni altcineva nu revendică terenul de la posesor în termen de cinci ani de la înregistrarea posesiunii, posesiunea se transformă automat în proprietate, iar titlul poate fi emis. Certificatul de posesiune este emis de autoritățile locale în cursul procesului de înregistrare funciară sistematică.

- *Aplicarea sistematică a măsurilor de facilitare a incluziunii grupurilor vulnerabile, incluzându-i pe romi, în cadrul procesului de înregistrare funciară sistematică propus pentru 1.000 de UAT-uri. Măsurile includ facilitarea regularizării dreptului la proprietate (sus-menționată) și activități de mediere în vederea consolidării cunoștințelor despre acest proces și în vederea participării active la acest proces.*
- *Asigurarea de asistență comunităților și gospodăriilor cu venituri mici pentru ca acestea să parcurgă etapele ce duc la regularizare și siguranța ocupării. De exemplu, sprijinirea autorităților locale să încorporeze zone informale în planurile orașelor/satelor, să formalizeze un contract de închiriere, să privatizeze terenuri publice, să faciliteze cumpărarea de terenuri de la proprietari particulari sau să intermedieze schimbul de terenuri între proprietari etc.*

---

**MĂSURA 2B: REEVALUAREA/REVIZUIREA STANDARDELOR DE CONSTRUCȚII ȘI A  
PROCESELOR DE ACORDARE A AUTORIZAȚIILOR PENTRU GOSPODĂRIILE CU  
VENITURI MICI**

---

- *Elaborarea unui set de standarde mai realiste privind locuințele și infrastructura pentru zonele cu venituri mai mici, ceea ce încurajează și facilitează îmbunătățiri treptate, realizate în timp.*

---

### 7.8.3 OBIECTIVUL 3: ABORDAREA PROBLEMELOR MAI GENERALE DE PE PIAȚA LOCUINȚELOR

---

Pentru a face mai durabile intervențiile vizând comunitățile cu venituri mici, inclusiv romii, trebuie abordate și ineficiențele de pe piața globală a locuințelor.

---

**MĂSURA 3A: ELABORAREA UNEI STRATEGII/POLITICI NAȚIONALE PRIVIND  
LOCUINȚELE<sup>301</sup>**

---

- Identificarea zonelor prioritare, atât acolo unde intervenția este necesară imediat (de exemplu, cartierele insalubre și ghetourile din așezările informale), cât și acolo unde se anticipează un impact mare și rapid (de exemplu, în așezările tradiționale din zonele urbane și rurale unde îmbunătățirile infrastructurii de bază vor fi suficiente). În ambele cazuri, este de o importanță critică să se identifice comunitățile care manifestă un viu interes pentru participarea activă la îmbunătățirea cartierelor lor. Hărțile cu comunitățile sărace/marginalizate care sunt realizate de MDRAP cu sprijinul Băncii Mondiale ar putea fi utilizate pentru a identifica acele comunități care trebuie vizate în mod prioritar.
- Propunerea unui program de intervenții cu mecanisme solide de monitorizare și evaluare, în locul unei liste de soluții/proiecte fragmentare care nu pot fi extinse.

---

<sup>301</sup> Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice (MDRAP) este în curs de inițiere a elaborării unei strategii/politici la nivel național privind locuințele, pentru a promova o abordare completă a sectorului locuințelor.

- Definirea clară a organelor responsabile, precum și a surselor de finanțare, și alocarea unor bugete realiste organelor responsabile (inclusiv autorităților locale) pentru ca acestea să-și poată îndeplini funcțiile în sectorul locuințelor. În cazul în care vor fi accesate fonduri structurale UE, este nevoie de asigurarea unui sprijin adecvat pentru autoritățile locale la accesarea acestor fonduri (aplicând recomandările din capitolul 8).

---

MĂSURA 3B: REEVALUAREA REGLEMENTĂRILOR ȘI SUBVENȚIILOR  
GUVERNAMENTALE

---

- Reevaluarea reglementărilor din sectorul închirierilor pentru a promova dezvoltarea de opțiuni de închiriere mai rentabile și a extinde disponibilitatea închirierilor particulare formale.
- Revizuirea subvențiilor guvernamentale care „se scurg” către grupuri mai înstărite și concentrarea resurselor guvernamentale asupra persoanelor sărace (locuințe sociale, modernizarea infrastructurii etc.).
- Decuplarea datoriilor (facturilor de utilități) foștilor chiriași de proprietăți pentru a-i elibera pe actualii și viitorii chiriași de datoriile pentru care nu sunt responsabili.

#### 7.8.4 IMPLEMENTARE

Tabelul 1 de mai jos prezintă agenția principală de implementare și intervalul de timp pentru fiecare dintre sarcinile din secțiunea de recomandări.

Recomandare	Entitățile aflate în cea mai bună poziție pentru a implementa recomandarea	Impactul	Intervalul de timp Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	Indicatorii de monitorizare sugerați
<b>OBIECTIVUL 1: SPRIJINIREA DEZVOLTĂRII ȘI IMPLEMENTĂRII DE PROIECTE INTEGRATE CARE SUNT RENTABILE ȘI PARTICIPATIVE</b>				
<b>MĂSURA 1A:</b> Stabilirea unui cadru de sprijin pentru extinderea gamei de opțiuni privind locuințele	MDRAP/MMFPSPV	Impact critic	Mediu	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Cadru de sprijin a fost creat (DA/NU)</li> <li>2. Nr. de autorități locale și parteneri din societatea civilă și sectorul privat care au primit informații/instruire privind o gamă mai largă de opțiuni privind locuințele și proiectele integrate privind locuințele</li> <li>3. Nr. de autorități locale și parteneri din societatea civilă și sectorul privat care au primit asistență tehnică pentru a concepe și implementa proiecte integrate privind locuințele</li> <li>4. Bugetele medii ale proiectelor integrate privind locuințele implementate prin acest cadru de sprijin</li> <li>5. Nr. de orașe/municipii în care proiectele integrate privind locuințele au fost sau sunt implementate</li> </ol>
Măsura 1B: Stabilirea unui cadru orientativ pentru o abordare participativă	MDRAP/MMFPSPV, ANR	Impact critic	Mediu	<ol style="list-style-type: none"> <li>6. Un cadru orientativ pentru conceperea și dezvoltarea participativă în sectorul locuințelor a fost creat (DA/NU)</li> </ol>
Măsura 1C: Furnizarea de asistență financiară și tehnică pentru a facilita îmbunătățirile aduse locuințelor de către gospodăriile	MDRAP/ ANL + ANR + Ministerul Finanțelor Publice	Impact ridicat	Lung	<ol style="list-style-type: none"> <li>7. Program de furnizare de instruire și materiale pentru îmbunătățirile aduse locuințelor (DA/NU)</li> <li>8. Nr. de comunități (sau gospodării) cu venituri</li> </ol>

individuale				<p>mici/comunități rome care primesc asistență tehnică pentru construirea/îmbunătățirea locuințelor</p> <p>9. Studiu de fezabilitate privind micro-creditele și micro-finanțarea locuințelor finalizat (DA/NU)</p> <p>10. Studiu de fezabilitate pentru un fond de garantare care să ofere micro-credite/credite pentru locuințe debitorilor solvabili din sectorul informal (DA/NU)</p> <p>11. % gospodării cu acces la micro-finanțare/ micro-credite pentru locuințe: (i) rome; (ii) toate gospodăriile cu venituri mici</p>
<b>OBIECTIVUL 2: ÎMBUNĂTĂȚIREA SIGURANȚEI OCUPĂRII</b>				
Măsura 2A: Facilitarea regularizării dreptului la proprietate	ANCPI + ANR + Autoritățile locale	Impact ridicat	Mediu	<p>12. Nr. de drepturi la proprietate regularizate (pentru romi)</p> <p>13. Nr. de drepturi la proprietate înregistrate (de către romi)</p> <p>14. Nr. de așezări (rome) regularizate</p>
Măsura 2B: Reevaluarea/revizuirea standardelor de construcții și a proceselor de acordare a autorizațiilor pentru gospodăriile cu venituri mici	MDRAP/ANL	Impact ridicat	Mediu	15. Un set de standarde și reglementări de construcții mai relaxate pentru zonele cu venituri mici a fost elaborat (DA/NU)
<b>OBIECTIVUL 3: ABORDAREA PROBLEMELOR MAI GENERALE DE PE PIAȚA LOCUINȚELOR</b>				
MĂSURĂ 3A: Elaborarea unei strategii/politici naționale privind locuințele	MDRAP/ANL	Impact critic	Mediu	<p>Indicatori de măsurare a implementării Măsurii 3A:</p> <p>16. Identificarea zonelor prioritare, atât acolo unde intervenția este necesară imediat, cât și acolo unde se anticipează un impact mare și rapid (DA/NU).</p> <p>17. Propunerea unui program de</p>



				<p>intervenții cu mecanisme solide de monitorizare și evaluare (DA/NU).</p> <p>18. Organele responsabile și resursele financiare sunt identificate (DA/NU).</p> <p>Posibili indicatori de măsurare a implementării strategiei/politicii naționale privind locuințele:</p> <p>19. Cota de gospodării care câștigă mai puțin de 60% din venitul mediu național pe gospodărie și beneficiază de asistență guvernamentală în sectorul locuințelor</p> <p>20. Numărul de municipii/județe cu inițiative în curs de desfășurare privind locuințele pentru gospodăriile cu venituri mici, inclusiv cele romă</p> <p>21. Cheltuielile guvernamentale pentru locuințe: (i) media per gospodărie care se califică (euro); (ii) media per gospodărie romă care se califică (euro)</p> <p>22. % mediu din bugetul local pentru locuințe provenind din transferuri de la bugetul de stat</p>
Măsura 3B: Reevaluarea reglementărilor și subvențiilor guvernamentale	MDRAP/ANL/MFP	Impact ridicat	Mediu	<p>23. Reglementări/politici existente: (i) locuințe de închiriat; (ii) TVA pentru locuințe reevaluat (DA/NU)</p> <p>24. Subvențiile și programele existente, de exemplu locuințele pentru tineri, persoanele care cumpără o locuință pentru prima dată, reevaluate pentru a viza mai bine gospodăriile cu venituri mici (DA/NU)</p>

## BIBLIOGRAFIE

---

Bădescu Gabriel, Grigoraș Vlad, Rughiniș Cosima, Voicu Mălina, Voicu Ovidiu, 2007, *Barometrul Incluziunii Romilor*, București: Fundația pentru o Societate Deschisă <http://www.edrc.ro/docs/docs/cercetari/Barometrul-incluziunii-romilor.pdf>

Dan Adrian-Nicolae, (1999). *România și politica de locuire*, în Cătălin Zamfir (coord.), *Politici Sociale în România 90-98*, București: Expert

Dan Adrian-Nicolae (coord.), (2004), „*Diagnoza locuirii: lipsa unei locuințe și locuirea în condiții precare*”, ICCV/ CASPIS (<http://www.iccv.ro/index.php/ro/download?task=view.download&cid=27> )

Dan Adrian-Nicolae, (2006), *Politici de locuire: România încotro? O analiză comparativă a României în contextul ECE și UE*, București: Editura Universității din București

Dan Adrian-Nicolae, (2011), *Locuința și serviciile de locuire*, în M. Preda (coord.), *Riscuri și inechități sociale în România*, București: Polirom

Duminecă Gelu & Ivasiuc Ana (coord.), 2013, *Romii din România. De la țap ispășitor la motor de dezvoltare*, București: Agenția Împreună

Grigoraș Vlad, 2007, *Condiții de locuit și probleme financiare la populația de romi*, în G. Bădescu, V. Grigoraș, C. Rughiniș, M. Voicu, O. Voicu, „*Barometrul Incluziunii Romilor*”, București: Fundația pentru o Societate Deschisă, <http://www.edrc.ro/docs/docs/cercetari/Barometrul-incluziunii-romilor.pdf>

Martin R., Mathema A., 2010, *Development Poverty and Politics: Putting Communities in the Driver's Seat (Dezvoltarea, sărăcia și politica: transformarea comunităților în factori de decizie)*, Routledge, NY, 2010.

Moisă Florin, Rostas Iulius Albert, Tarnovschi Daniela, Stoian Iulian, Rădulescu Daniel, Andersen Tania-Ștefania, 2013, *Raportul de monitorizare al societății civile privind implementarea Strategiei naționale pentru integrarea romilor și a Planului de acțiune Deceniul romilor în 2012 în România*, Budapesta: Fundația Secretariatul Deceniului de incluziune a romilor, [http://www.romadecade.org/cms/upload/file/9270\\_file24\\_ro\\_civil-society-monitoring-report\\_en.pdf](http://www.romadecade.org/cms/upload/file/9270_file24_ro_civil-society-monitoring-report_en.pdf)

Niță Delia Luiza, 2009, *Housing Conditions of Roma and Travellers (Condițiile de locuire ale romilor și călătorilor)*, România, Punctul Național Focal RAXEN, [http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra\\_uploads/591-RAXEN-Roma%20Housing-Romania\\_en.pdf](http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/591-RAXEN-Roma%20Housing-Romania_en.pdf)

Oprean, Oana, *"The Roma of Romania" (Romii din România)*. Teză de dizertație, College of Liberal Arts and Social Sciences, DePaul University.

Zamfir Cătălin și Zamfir Elena (Coord.) (1993). *Țiganii între ignorare și îngrijorare*. București: Alternative

Zamfir Cătălin și Preda Marian (Coord.) (2002). *Romii în România*. București: Expert

Toth Alexandru; Dan Adrian-Nicolae si Briciu Cosmin, 2011, *Economia socială și comunitățile de romi. Provocări și oportunități*, București: PNUD România [http://www.undp.ro/libraries/projects/Economia\\_Sociala\\_si\\_Comunitatile\\_de\\_Romi\\_Provocari\\_si\\_Oportunitati.pdf](http://www.undp.ro/libraries/projects/Economia_Sociala_si_Comunitatile_de_Romi_Provocari_si_Oportunitati.pdf)

\* \* \* Amnesty International, 2013, *Raport anual 2013. The state of the world's human rights – Romania (Situția drepturilor omului – România)*, <http://www.amnesty.org/en/region/romania/report-2013#section-122-3>

\* \* \* Comisia Economică pentru Europa, 2001, *Profiluri de țară privind sectorul locuințelor: România*, <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/hlm/prgm/cph/countries/romania/cp.romania.pdf>, UNECE

- \* \* \* Agenția Europeană pentru Drepturile Fundamentale, 2009, *Housing discrimination against Roma in selected EU Member States - An analysis of EU-MIDIS data (Discriminarea împotriva romilor privind locuințele în anumite State membre UE – O analiză a datelor EU-MIDIS)*, [http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra\\_uploads/607-Roma-Housing-Analysis-EU-MIDIS\\_en.pdf](http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/607-Roma-Housing-Analysis-EU-MIDIS_en.pdf)
- \* \* \* Agenția Europeană pentru Drepturile Fundamentale/PNUD, 2012, *The situation of Roma in 11 EU Member States. Survey results at a glance (Situția romilor în cele 11 state membre UE. Rezultatele anchetei la prima vedere)*, [http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra\\_uploads/2099-FRA-2012-Roma-at-a-glance\\_EN.pdf](http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/2099-FRA-2012-Roma-at-a-glance_EN.pdf)
- \* \* \* Fundația pentru o Societate Deschisă, 2006, *Barometrul Incluziunii Romilor 2006 – baza de date*, București: Fundația pentru o Societate Deschisă
- \* \* \* Institute for Real Estate Construction and Housing Ltd., 2008, *Implementation of European Standards in Romanian Housing Legislation (Implementarea standardelor europene în legislația românească privind locuințele)*, pentru Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor din România, Austria, <http://www.rabo.org.ro/wp-content/uploads/RHL-Final-Report-080129-en.pdf>
- \* \* \* Institutul Național de Statistică, 2012, *Recensământul Populației și Locuințelor 2011 – date preliminare*, București, INS [http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/alte/2012/RPL\\_rezultate%20preliminare.pdf](http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/alte/2012/RPL_rezultate%20preliminare.pdf)
- \* \* \* Institutul Național de Statistică – România: date pentru luna mai 2013, citate din <http://www.romania-insider.com/net-average-income-in-romania-down-in-may/27817/>
- \* \* \* Institutul Național de Statistică, 2013, *Câștigul salarial mediu în luna mai 2013*, <http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/castiguri/a13/cs05r13.pdf>
- \* \* \* Institutul Național de Statistică, 2002, *Anuarul Statistic al României 2000*, INSSE, București <http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap5.pdf>
- \* \* \* Institutul Național de Statistică, 2013, *Anuarul Statistic al României 2012*, INSSE, București
- \* \* \* Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, <http://www.mdr.ro/>
- \* \* \* Agenția Națională pentru Locuințe – Guvernul României, <http://www.anl.ro/>
- \* \* \* Agenția Națională pentru Locuințe – Guvernul României, <http://www.anr.gov.ro/>
- \* \* \* Guvernul României/Agenția Națională pentru Romi, 2012, *Strategy of the Government of Romania for the Inclusion of the Romanian Citizens belonging to Roma Minority 2012-2020 (Strategia Guvernului României pentru incluziunea cetățenilor români aparținând minorității rome; 2012-2020)*, București [http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma\\_romania\\_strategy\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_romania_strategy_en.pdf)
- \* \* \* Guvernul României, Legea nr. 114/1996 (Legea locuinței), Guvernul României – Monitorul Oficial M.Of. nr. 254/21 oct. 1996 și republicată în M.Of. nr. 393/31 dec. 1997 [http://www.cdep.ro/pls/legis/legis\\_pck.htm?act\\_text?id=1614](http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=1614)
- \* \* \* Guvernul României, Legea nr. 152/1998 (Agenția Națională pentru Locuințe), Guvernul României – (republicată în Monitorul Oficial nr. 744 din 2.11.2009) <http://www.anl.ro/userfiles/files/statice/33/LEGEAnr.152din1998.pdf>

- \* \* \* Guvernul României, Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989, [http://www.cdep.ro/pls/legis/legis\\_pck.htm?act\\_text?id=66426](http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=66426)
- \* \* \* Guvernul României, 2013, *LEGE pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal*, [http://media.hotnews.ro/media\\_server1/document-2013-09-16-15589832-0-proiect-legeforfetar-imm-13092013.pdf](http://media.hotnews.ro/media_server1/document-2013-09-16-15589832-0-proiect-legeforfetar-imm-13092013.pdf)
- \* \* \* Guvernul României, 2011, *Ordonanță de Urgență Nr. 70 din 31 august 2011 privind măsurile de protecție socială în perioada sezonului rece*, <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Legislatie/ORDONANTE-DE-GUVERN/OUG%2070-2011.pdf>
- \* \* \* Guvernul României, *Ordonanță de Urgență nr. 40/1999 privind protecția chiriei și stabilirea chiriei pentru spațiile cu destinația de locuințe*, <http://www.anrp.gov.ro/uploads/pdf/ORDONANTA%20DE%20URGENTA%20Nr40-99%20PROT%20CHIRIASI.pdf>
- \* \* \* Fundația Soros, 2012, *Roma Situation in Romania, 2011 – Between social inclusion and migration (Situția romilor din România, 2011 – Între incluziune socială și migrație)*, București: Fundația Soros [http://www.soros.ro/en/comunicate\\_detaliu.php?comunicat=195#](http://www.soros.ro/en/comunicate_detaliu.php?comunicat=195#)
- \* \* \* Deceniul pentru incluziunea socială a romilor 2003-2013, <http://www.romadecade.org/>

## 8 MECANISME INSTITUȚIONALE PENTRU FURNIZAREA EFICIENTĂ A SERVICIILOR LOCALE ȘI FOLOSIREA INSTRUMENTELOR UE

---

*Ca și discriminarea, mecanismele instituționale sunt un subiect intersectorial care afectează toate dimensiunile excluziunii. Mecanismele instituționale includ aspecte multiple, de la legi la cadre de politici publice și mecanisme de implementare locală. Acest capitol discută asemenea aspecte. Principala recomandare în acest domeniu complex este intensificarea asumării răspunderii, calitatea furnizării de servicii locale fiind un indicator de evaluare cheie pentru cei responsabili.*

### 8.1 INTRODUCERE

---

**Acest capitol prezintă diagnostice și recomandări de politici pentru abordarea constrângerilor instituționale privind furnizarea de servicii locale pentru o incluziune eficientă a romilor.** De asemenea, acesta evaluează ceea ce se poate face în această privință, pentru a face sistemele guvernamentale de planificare și bugetare să reacționeze mai bine la nevoile comunităților romi locale. În mod similar, capitolul trece în revistă utilizarea de până acum a fondurilor europene pentru integrarea romilor, identifică deficiențe și propune măsuri care să-i permită guvernului să îmbunătățească absorbția acestor fonduri.

**Acest capitol este structurat după cum urmează:** secțiunea 8.2 prezintă cadrul instituțional pentru implementarea Strategiei naționale de incluziune a romilor (SNIR); secțiunea 8.3 evaluează problemele legate de operaționalizarea sa; în cele din urmă, secțiunea 8.4 discută măsurile de rezolvare a principalelor constrângeri.

**În acest capitol sunt utilizate mai multe resurse cheie.** Sunt folosite documentele disponibile (a se vedea lista bibliografică de la finele acestui capitol), informațiile prezentate în celelalte capitole și concluziile cercetării în teren. Acestea din urmă includ conversații purtate în perioada 10-23 octombrie 2013 cu experții locali romi din județele Giurgiu, Teleorman, Călărași și Prahova. Reprezentanți ai Asociației Comunelor din România (ACOR), Asociației Orașelor din România (AOR) și ai Uniunii Naționale a Consiliilor Județene din România (UNCJR) au fost de asemenea intervievați.

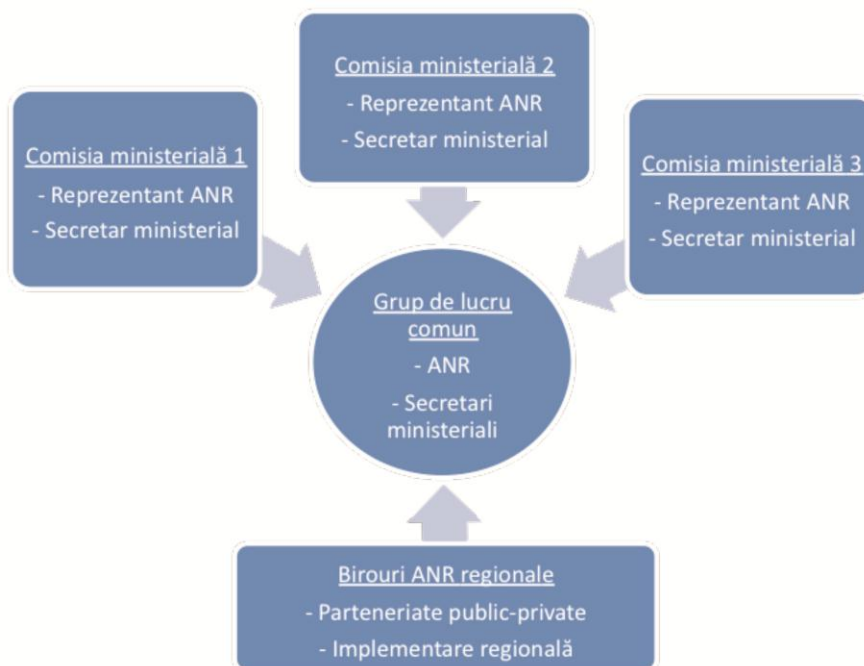
### 8.2 MECANISME INSTITUȚIONALE PENTRU INCLUZIUNEA ROMILOR

---

**În principal, două instituții coordonează eforturile de incluziune a romilor la nivel național.** În România, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (MMFPSPV – denumit în continuare Ministerul Muncii) este responsabil cu politicile și programele publice de incluziune socială. Agenția Națională pentru Romi (ANR) este însărcinată cu promovarea incluziunii sociale a romilor prin elaborarea SNIR și coordonarea implementării acesteia. ANR este un organ subordonat al Guvernului României. Până în prezent au fost realizate două SNIR, fiecare pe o perioadă de zece ani. Acestea sunt însoțite de mai multe planuri sectoriale de acțiune și sunt implementate prin intermediul diverselor ministere și ONG-uri. Monitorizarea SNIR este atât răspunderea ANR, cât și a Ministerului Muncii, prin intermediul unui Grup de lucru comun.

**Obiectivele SNIR 2001-2010 au fost de a îmbunătăți situația romilor din România.** Strategia viza, printre altele, (1) să îmbunătățească furnizarea de servicii către romi, (2) să elimine stereotipurile, prejudecățile și practicile discriminatorii ale funcționarilor publici, (3) să creeze o schimbare pozitivă a opiniei publice privind romii, bazată pe toleranță și pe principiile solidarității sociale și (4) să stimuleze participarea romilor la viața economică, socială, educațională, culturală și politică. SNIR 2001-2010 acoperea o gamă largă de sectoare și subsectoare, de la dezvoltarea și administrarea comunităților la locuințe, servicii de sănătate, justiție și ordine publică, bunăstarea copiilor, educație, comunicare și implicare civică. Strategia a repartizat responsabilități către o multitudine de părți interesate în scopul implementării SNIR.

**Pentru a implementa SNIR 2001-2010, au fost create două structuri instituționale la nivel național: Grupul de lucru comun pentru politicile privind romii și Comisiile ministeriale pentru romi.** Grupul de lucru comun era însărcinat cu coordonarea și implementarea politicilor publice pentru romi. Acesta includea secretarii de stat din ministerele responsabile cu aplicarea strategiei. ANR era însărcinată cu coordonarea acestui grup de lucru comun, prezentând totodată opiniile ONG-urilor. Comisii ministeriale pentru romi au fost înființate în fiecare dintre ministerele însărcinate cu implementarea strategiei. Președintele fiecărei Comisii era unul dintre secretarii de stat din ministerul respectiv. Fiecare Comisie era alcătuită din 4-5 membri care lucrau la activități specifice. ANR era de asemenea reprezentată în aceste comisii. Au fost, totodată, înființate Birouri regionale (BR) ale Agenției Naționale pentru Romi, pentru a sprijini eforturile de la nivel regional de implementare a inițiativelor pentru minoritatea romă și pentru a consolida parteneriatele între organizații publice și private.



**Pentru a sprijini implementarea la nivel județean, au fost înființate Birouri județene pentru romi, pe lângă experții romi locali și mediatorii din serviciile sociale precum sănătatea și educația de la nivelul municipalității.** Birourile județene pentru romi erau

structuri din cadrul prefecturilor, subordonate Ministerului Administrației și Internelor.<sup>302</sup> Din punct de vedere tehnic, activitățile Birourilor județene pentru romi erau coordonate de ANR. Principalele răspunderi ale Birourilor erau organizarea, planificarea și coordonarea activităților în conformitate cu SNIR. Birourile județene pentru romi includeau 3-4 experți, dintre care unul trebuia să fie membru al comunității rome. Birourile județene pentru romi creau Grupuri de lucru comune, printre ai căror membri se numărau adjuncții de prefect, reprezentanți ai Birourilor regionale ale ANR, reprezentanți ai serviciilor publice locale, mediatori sanitari și școlari, inspectori și cadre didactice rome și reprezentanți ai ONG-urilor și ai comunităților rome.



**Experți locali romi au fost numiți la nivel municipal.** Aceștia serveau drept mediatori între autoritățile publice și comunitățile rome. Ei erau responsabili cu promovarea activităților de incluziune a romilor la nivel municipal. Erau angajați și finanțați de primăria locală și se subordonau Birourilor județene pentru romi și primarului. Experții locali romi trebuiau să cunoască problemele romilor și să fie recomandați de comunitatea romă.

**SNIR 2012-2020 a fost elaborată în anul 2011 și în prezent este în curs de actualizare.** Cu toate acestea, noua strategie nu include lecțiile învățate din strategia precedentă deoarece nu a fost realizată nicio evaluare completă a strategiei 2001-2010. SNIR 2012-2020 a fost realizată printr-un efort de echipă al ministerelor de resort coordonate la cel mai înalt nivel de vice-prim-ministru. Fiecare minister și-a elaborat propriile priorități și măsuri. Au fost consultate autoritățile locale și regionale, precum și o coaliție de reprezentanți ai societății civile, deși se pare că acesta a fost în mare măsură un proces formal, existând puține dovezi că sugestiile lor au fost luate în considerare. În ansamblu, sfera de activitate a strategiei este similară cu cea din 2001-2010, fiind continuate mai multe activități implementate în cadrul strategiei precedente, precum programul privind mediatorii sanitari romi. Obiectivul declarat al noii strategii este de a „asigura incluziunea socială și economică a cetățenilor români aparținând minorității rome prin implementarea de politici integrate în domeniul educației, ocupării forței de muncă, sănătății, locuințelor, culturii și infrastructurii sociale”.

<sup>302</sup> Actualul Minister al Afacerilor Interne.

**Cadrul instituțional propus nu este foarte diferit de cel din cadrul strategiei precedente.** La nivel central, Grupul de lucru interministerial este coordonat de vice-prim-ministru și condus de președintele ANR, în colaborare cu doi secretari de stat din Ministerul Muncii și Ministerul Administrației și Internelor. În cadrul strategiei precedente, Comisiile ministeriale pentru romi (CMR)<sup>303</sup> includeau numai reprezentanți ai ANR, în timp ce acum, reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale rome cu experiență relevantă pot fi, de asemenea, incluși dacă acest lucru este considerat adecvat. Implementarea strategiei se va realiza prin intermediul procesului de descentralizare a administrației, în curs de desfășurare, iar competențele relevante vor fi partajate între autoritățile publice locale și centrale.

**La nivel județean, Grupurile de lucru comune (GLC) sunt înființate sub auspiciile Birourilor județene pentru romi.** Acestea sunt alcătuite din reprezentanți ai organelor descentralizate ale ministerelor, consilieri județeni, reprezentanți delegați de comunitățile rome și ONG-urile rome. GLC-urile sunt înființate prin ordin al prefectului. Rolul lor este de a elabora Planul județean de incluziune a romilor, pe baza nevoilor romilor locali, și de a se asigura că problemele romilor sunt abordate corespunzător în planurile județene de dezvoltare. Se așteaptă și ca GLC-urile să sprijine implementarea acestor măsuri prin consilierea furnizorilor sectoriali de servicii și facilitarea accesului acestora la comunitățile rome.

**Ca și în cadrul strategiei precedente, la nivel municipal, experții locali romi sunt principala interfață între autoritățile publice și comunitățile rome.** Principalele activități ale experților locali romi sunt specificate mai detaliat în noua strategie. Ele includ înființarea, la nivel local, de grupuri de inițiativă locală (GIL-uri) și de grupuri de lucru locale (GLL-uri). GIL-urile sunt alcătuite din reprezentanți ai comunităților rome, iar rolul lor este de a identifica principalele nevoi și priorități ale acestor comunități. GLL-urile sunt alcătuite din experți locali romi, reprezentanți ai instituțiilor publice locale, membri ai Consiliului local, membri ai organizațiilor neguvernamentale și un reprezentant desemnat de comunitatea romă locală din GIL. GLL este responsabil cu elaborarea Planului local de acțiune privind incluziunea minorității rome, ce urmează a fi aprobat de Consiliul local prin intermediul strategiei de dezvoltare locală.

### 8.3 PROVOCĂRI PRIVIND IMPLEMENTAREA STRATEGIEI NAȚIONALE DE INCLUZIUNE A ROMILOR

---

**Implementarea SNIR 2001-2010 a generat mai multe inițiative care par să aibă succes.** De exemplu, se consideră că mediatorii sanitari și școlari au determinat o schimbare pozitivă (a se vedea capitolele despre sănătate și educație). Totuși, rapoartele UE și ale unor ONG-uri, precum și interviurile noastre cu oficialități din România, demonstrează că implementarea a fost afectată de mai multe deficiențe. Acestea au legătură cu operaționalizarea cadrului instituțional și cu implementarea programelor sprijinite de UE. Aceste limitări vor fi discutate în această secțiune.

---

<sup>303</sup> Înființate prin Hotărârea Primului-ministru nr. 36/24.03.2011, publicată în MO Nr. 210/25.03.2011.



---

### 8.3.1 SLABA COORDONARE, DETERMINATĂ DE ABSENȚA UNEI LEGISLAȚII ȘI A UNOR INSTRUMENTE DE LUCRU UNIFORME

---

**Operaționalizarea mecanismelor instituționale menționate în secțiunea anterioară a fost afectată, în primul rând, de absența prevederilor legale și a instrumentelor de lucru care precizează cum anume se așteaptă ca diverșii actori instituționali să lucreze în mod coerent, funcțional și eficient.** Prevederile legale de abordare a nevoilor romilor sunt răspândite într-o gamă întregă de instrumente diferite. Un inventar legislativ rapid desfășurat în sprijinul acestui studiu arată cât de complex este cadrul legal pentru furnizarea de servicii, în special la nivel local. Au fost identificate în total 58 de legi, decizii și ordonanțe privind furnizarea de servicii locale, multe dintre acestea acoperind niveluri multiple de administrație. Alinierea tuturor acestor aranjamente legale și politici reprezintă o provocare pentru autorități, în special la nivel local, unde capacitatea instituțională este adesea redusă. Unele măsuri propuse în cadrul SNIR nu sunt întotdeauna pe deplin ancorate în cadrul legal existent. Unele nu au intrat în competența legală a unei autorități locale, ceea ce face imposibilă implementarea. De asemenea, statutul juridic al unor componente importante ale mecanismului, precum experții locali romi, este neclar.

**Există o lipsă de coordonare între instituțiile responsabile cu implementarea SNIR 2012-2020.** Deși această coordonare pare să fie răspunderea ANR, aceasta nu are un mandat clar și suficientă influență instituțională asupra ministerelor de linie pentru face posibilă o coordonare eficientă. Multe măsuri de abordare a excluziunii romilor care fac parte din SNIR trebuie să fie integrate în politici sectoriale, precum activitățile Ministerului Educației de prevenire a segregării școlare a romilor. Aceasta necesită o coordonare eficientă între ministerele de linie și ANR. Cu toate acestea, coordonarea eficientă între ANR, Ministerul Muncii și alte ministere, bazată pe proceduri bine definite, lipsește în prezent. Ministerul Muncii este însărcinat cu implementarea de politici în domeniile muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice, incluzând populația aparținând minorității rome. În cadrul Ministerului există două direcții cu responsabilități în domeniul incluziunii sociale<sup>304</sup>. În plus, există Direcția Generală a Autorității de Management a Programului Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane (AM POSDRU), care este însărcinată cu gestionarea POSDRU, finanțat prin Fondul Social European (FSE). Rolul ANR în implementarea politicilor și programelor Ministerului Muncii sau ale altor ministere de resort la care se face referire în SNIR nu este bine definit. Documentul de lucru al serviciilor Comisiei Europene, care însoțește SNIR 2012-2020<sup>305</sup> precizează: „*Strategia nu reflectă o abordare integrată. Strategia ar avea nevoie de... obiective, responsabilități și alocări de buget clare. Trebuie asigurată coordonarea eficientă a implementării*”. Aceasta este, de asemenea, concluzia Raportului societății civile privind implementarea Strategiei naționale de incluziune a romilor și acest aspect este menționat, de asemenea, în Planul român de acțiune privind Deceniul incluziunii romilor 2005-2015<sup>306</sup>.

---

<sup>304</sup>Direcția Servicii sociale și incluziune socială și Direcția Politici publice și comunicare, conform HG nr. 10/2013

<sup>305</sup> Documentul de lucru al serviciilor Comisiei, însoțind documentul Strategia națională de integrare a romilor: un prim pas în implementarea Cadrului UE, SWD (2012) 133, 21 mai 2012

<sup>306</sup> Fundația Secretariatul Deceniului de incluziune a romilor, 2013. Fundația Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi (coordonator), Fundația Soros România, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile și Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate – SASTIPEN.

**Există câteva programe operaționale responsabile pentru utilizarea de fonduri structurale și de coeziune UE care sunt relevante pentru romi, dar nu se urmărește în ce măsură acestea ajung cu adevărat la romi sau la comunitățile marginalizate.** Pentru a atinge obiectivele stabilite în Cadrul Strategic Național de Referință (CSNR), care prezintă zonele prioritare ce urmau a fi finanțate din fondurile de coeziune și structurale ale UE în perioada 2007-2013, au fost create câteva programe operaționale. Fiecare program a fost gestionat de o autoritate de management. Cu toate acestea, nu a fost implementat niciun sistem de monitorizare care să permită o evaluare sistematică a măsurii în care comunitățile marginalizate beneficiază sau nu de pe urma acestor intervenții.

**Împărțirea actuală a responsabilităților și competențelor legale ale autorităților locale și naționale nu include cu ușurință cadrul instituțional pentru implementarea SNIR.** De exemplu, prevederile Hotărârii de Guvern nr. 1217/2006 privind constituirea mecanismului național pentru promovarea incluziunii sociale în România nu fac referiri specifice la Birourile județene pentru romi și nici măcar la experții locali romi. Se așteaptă adesea ca măsurile sectoriale de incluziune socială a romilor să fie realizate de către autoritățile locale, fără a se asigura resurse bugetare suplimentare. Acest lucru face foarte dificilă implementarea lor cu succes. Mai mult, administrațiile locale adesea nu au fost consultate amănunțit cu privire la aceste măsuri<sup>307</sup>. În același timp, dacă răspunderea pentru implementarea și finanțarea unei măsuri revine autorităților locale, autoritățile naționale au o influență limitată asupra deciziilor luate de acestea. Acest lucru afectează îndeosebi Birourile județene pentru romi, care au fost create ca parte a strategiei. Acestea lucrează sub autoritatea prefectului, precum și sub coordonarea tehnică a ANR. În practică, acest lucru înseamnă că sunt adesea constrânse să îndeplinească responsabilitățile repartizate de ANR. Experții romi din cadrul Biroului județean, de exemplu, nu sunt invitați să facă parte din comisia județeană de incluziune socială dacă prefectul nu consideră că este necesar. În mod similar, reprezentanții romi la nivel municipal sunt angajați de administrațiile publice locale (primării) și sunt responsabili de elaborarea de măsuri pentru îmbunătățirea situației romilor. Aceștia raportează Birourilor județene pentru romi și primarului, dar sunt selectați și contractați de primării. Primăriile pot angaja personal după propriile criterii și necesități, în funcție de resursele financiare disponibile, lăsând experților ANR și Biroului județean pentru romi puține lucruri de spus în legătură cu persoanele care sunt angajate. Acest lucru subminează independența experților locali romi și capacitatea lor de a-și îndeplini responsabilitățile, cum ar fi promovarea intereselor comunităților romi locale și asigurarea faptului că acestea sunt bine reflectate în planurile de dezvoltare locală. Aceasta îi face pe experții locali romi vulnerabili de a deveni instrumente politice pentru realegerea primarilor. În ansamblu, există o lipsă de claritate privind modul în care sunt împărțite responsabilitățile locale și naționale și privind felul în care autoritățile locale și naționale ar putea lucra împreună.

**Procesele bugetare existente nu facilitează integrarea intersectorială.** La nivel național, diviziunea muncii între ministere favorizează o abordare predominant sectorială a politicii de

---

<sup>307</sup> Conform Notei de fundamentare a HG nr. 1221/2011, secțiunea 6 punctul 3, disponibilă pe site-ul web [http://www.gov.ro/nota-de-fundamentare-hg-nr-1221-14-12-2011\\_11a115600.html](http://www.gov.ro/nota-de-fundamentare-hg-nr-1221-14-12-2011_11a115600.html), <http://www.gov.ro/upload/articles/115600/nf-hg-1221-2011.pdf>

dezvoltare și socială, cu fiecare minister național făcând eforturi de a cheltui alocarea de la buget pentru atingerea obiectivelor sale. Aceeași logică este reprodusă și la nivel sub-național, fie de către birourile locale ale ministerelor de resort, fie de către administrațiile locale. Pe hârtie, acestea din urmă au autoritatea de a adopta și implementa strategii integrate, dar o mare parte din alocările lor de la buget sosesc sub forma unor transferuri deja alocate. În cuvintele unui decident local care a fost intervievat în cadrul acestui studiu: „*cei care cunosc cel mai bine problemele au relativ puțină putere (și puțini bani) pentru a reacționa la acestea, iar cei cu putere și resurse nu au responsabilități directe și un interes direct de a participa la asemenea eforturi de coordonare a strategiilor intersectoriale*”. Prin urmare, agenda pentru negocierea și elaborarea de strategii de integrare pentru aceste domenii la nivel sub-național este puternic constrânsă.

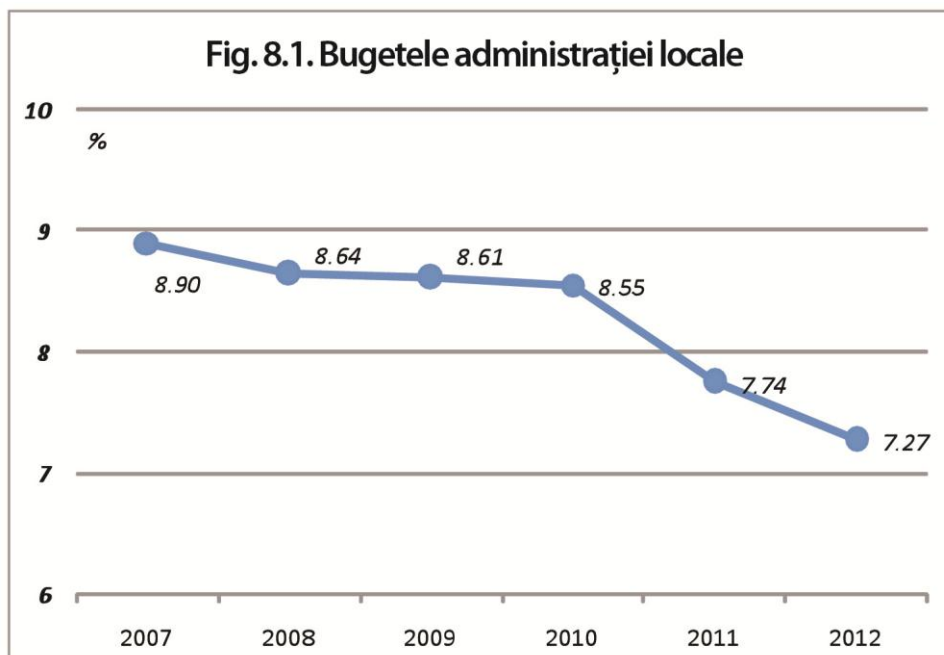
**Implementarea de la nivel local este dificil de monitorizat în circumstanțele actuale.** Strategia națională de incluziune a romilor subliniază importanța Planurilor locale de acțiune privind incluziunea minorității rome. Este răspunderea expertului local rom să introducă Planul local de acțiune în strategiile și planurile de dezvoltare municipale. Cu toate acestea, ANR are o influență redusă asupra luării de decizii publice locale și asupra mecanismelor de alocare de la buget existente, cu o mare parte din fonduri alocate în alte scopuri. Activitatea noastră de teren arată că eficiența expertului local rom depinde în mare măsură de calitatea relației dintre expertul local rom și primar. Mecanismul de consultare cu comunitățile rome în această privință nu este nici el clar.

---

### 8.3.2 RESURSE INSUFICIENTE ȘI CORELĂRI LIMITATE ÎNTRE PLANURI ȘI BUGETE

---

**În cei cinci ani care au precedat acest studiu, bugetele autorităților locale au fost afectate de criza economică și de constrângerile financiare ulterioare.** Preocupările privind deficiturile publice globale și cheltuielile pe termen scurt au declanșat o tendință spre reduceri de cheltuieli impuse de la nivel central și micro-gestiunea bugetelor locale, ceea ce a afectat în mod serios autonomia bugetară a administrațiilor locale. Bugetele locale au scăzut substanțial în termeni relativi (Fig. 8.1). Aceasta a afectat, de asemenea, capacitatea administrațiilor locale de a cofinanța proiectele europene. Din cauza acestor constrângeri bugetare și a imprevizibilității lor, strategiile de dezvoltare locală, inclusiv componenta SNIR, au încetat să mai fie documente de referință care ghidau deciziile.



Sursa: Date de la Ministerul Finanțelor Publice

**Măsurile de politici publice propuse în Strategia națională de incluziune a romilor nu sunt mereu însoțite de resurse financiare.** Aceasta reflectă o problemă mai amplă în România, unde politicile și planurile tind să nu fie conectate cu procesul de bugetare. Adesea, delegarea autorității de luare a deciziilor la nivel local nu a fost însoțită de o descentralizare corespunzătoare a bugetului. Prin urmare, corelarea dintre aceste planuri și strategii, și bugetele anuale locale, adesea obligatorie în procesul de programare a fondurilor UE, este slabă. În multe cazuri, pare să nu existe nicio relație între aceste instrumente concrete ale luării de decizii și sumedenia de strategii idealiste promovate de nivelul superior al administrației, și/sau inclusiv de UE și de ANR.

**SNIR sugerează că măsurile suplimentare de incluziune a romilor la nivel local ar putea fi finanțate de la „bugetele locale”. Această sugestie nu respectă regulile bugetare.** Potrivit oficialităților interviuate, este necesar ca această strategie să indice sursele de finanțare exacte pentru luarea măsurilor menționate, precum mărirea tarifului unui serviciu sau impozit local sau, în cazurile în care urmează a fi utilizate fonduri din alte surse decât bugetul local, de unde ar putea proveni aceste sume suplimentare. Legea finanțelor publice locale precizează că: *„După aprobarea bugetelor locale pot fi aprobate acte normative cu implicații asupra acestora, dar numai cu precizarea surselor de acoperire a diminuării veniturilor sau a majorării cheltuielilor bugetare aferente exercițiului bugetar pentru care s-au aprobat bugetele locale respective”*<sup>308</sup>.

**Finanțarea experților locali romi este un exemplu demn de menționat.** În cadrul unui proiect finanțat de UE (prin POSDRU), 210 persoane rome au fost instruite și angajate ca experți locali

<sup>308</sup> Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale, cu modificările și completările ulterioare, art. 14, alin. (5).

la primării. Cu toate acestea, imediat ce proiectul s-a încheiat, iar salariile și furnizarea de utilități pentru funcționarea birourilor n-au mai fost plătite din bugetul proiectului, mulți dintre experții locali romi au fost disponibilizați. La încheierea proiectului în 2011, numai 35 din cele 210 primării fuseseră de acord să angajeze experți locali romi care fuseseră instruiți în cadrul proiectului. Intervenițiile desfășurate în cadrul cercetării de teren pentru acest capitol au arătat că principalele obstacole în calea angajării acestor experți sunt lipsa de resurse financiare și înghețarea angajărilor din sectorul public din 2009. Acest lucru a fost reconsiderat în 2013, când angajarea de experți a fost permisă, însă numai cu aprobare din partea autorităților naționale. Angajarea de mediatori sanitari romi și de mediatori școlari este un alt exemplu. Aceștia sunt promovați de Ministerul Sănătății și Educației, dar trebuie să fie angajați de către autoritățile administrației publice locale. Autoritățile publice locale au fost făcute responsabile cu asigurarea mijloacelor financiare pentru angajarea acestor mediatori.

**Alinierea limitată a planurilor și bugetelor a fost indicată de ONG-uri și de grupurile de reflecție românești.** În comentariile lor privind versiunea preliminară a SNIR 2012-2020, un mare număr de ONG-uri au afirmat că: „*Strategia ar trebui să includă referințe specifice la resursele financiare planificate pentru implementarea planurilor de acțiune de la bugetul de stat*”<sup>309</sup>. Inconsecvențele dintre responsabilitățile delegate autorităților publice locale și resursele financiare disponibile pentru îndeplinirea responsabilităților acestora sunt menționate și în „*Studiul bugetelor locale între teorie și practică*”, realizat de Institutul pentru Politici Publice din România (IPP)<sup>310</sup>.

---

### 8.3.3 CONSULTĂRI PUBLICE LIMITATE ȘI LIPSA DE VOINȚĂ POLITICĂ

---

**Consultările pe tema politicilor privind incluziunea socială a romilor tind să fie limitate și mai mult formale, existând puține dezbateri autentice despre problemele locale.** În practică, procesul de consultare începe uneori atunci când o propunere de lege este deja depusă de către inițiator în Parlament. În majoritatea cazurilor, nu este timp pentru procesul de consultare din cauza numărului mare de propuneri. Reprezentanții autorităților locale, de exemplu, au fost consultați cu privire la SNIR doar într-o măsură limitată. Aceasta este o oportunitate ratată de a se asigura faptul că măsurile de abordare a incluziunii romilor reflectă mai bine responsabilitățile instituționale curente.

**Oficialii Asociației Orașelor din România (AOR) nu sunt consultați pe probleme privind romii.** Intervenițiile cu oficiali ai Asociației Orașelor din România (AOR) au indicat că aceștia au consultări periodice cu Ministerul Muncii pe diverse subiecte, precum asistența socială, protecția copiilor, persoanele cu dizabilități, ocuparea forței de muncă și nivelul salariilor. Cu toate acestea, ei au susținut că nu se organizează consultări privind problemele romilor. Până în prezent, ANR nu a invitat AOR la discuții sau consultări pe acest subiect. De asemenea, ei au exprimat ideea că, din cauza faptului că 30-40% din primării de municipii actuali sunt aleși

---

<sup>309</sup> Raportul a fost emis de o coaliție de ONG-uri: Fundația Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi (coordonator), Fundația Soros România, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile și Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate – SASTIPEN, publicat de Fundația Secretariatul Deceniului de incluziune a romilor, 2013, p. 52.

<sup>310</sup> Idem pagina 34 și 63.

pentru prima dată, mulți dintre ei nu sunt familiari cu abordările specifice ale incluziunii romilor. În acest context, oficialii AOR intervievați și-au exprimat aprecierea față de dezbaterile și schimburile de experiență organizate de Fundația pentru o Societate Deschisă prin proiectul „Primari care valorifică la maxim fondurile UE pentru incluziunea romilor” (MERI).

**Există o lipsă de voință politică în rândul autorităților de a desfășura consultări deschise cu grupurile vizate.** Conform unui studiu realizat de Centrul de Resurse pentru Participarea Publică (CeRe)<sup>311</sup>, autoritățile din România tratează legislația privind consultările publice despre politici ca pe o formalitate.<sup>312</sup> Mai mult, CeRe a menționat că *„este clar că legislația este o condiție necesară pentru participarea cetățenilor, dar (...) nu este o condiție suficientă pentru asigurarea unor procese de consultări de calitate. Lipsa de voință politică din partea autorităților de a comunica proactiv și într-o manieră autentică cu publicul a dus în general la consultări formale, organizate prea târziu în cursul procesului de luare a deciziilor, în care „gardienii” monopolizează întotdeauna rolul central și în care cetățenii au, inevitabil, un impact real redus”*. Reticența de a consulta romii reflectă în mod specific problema mai generală că mulți politicieni văd promovarea incluziunii romilor ca pe o „sinucidere politică”.

---

#### 8.3.4 LIPSA DEFINIȚIILOR PENTRU GRUPURILE VIZATE DE PROGRAME

---

**Deși există strategii pentru promovarea incluziunii sociale a romilor, adesea romii nu sunt vizati în mod explicit în programele de incluziune socială.** Excluziunea socială afectează o serie de diferite grupuri de populație, inclusiv romi și ne-romi. Cu toate acestea, după cum s-a subliniat în acest raport, romii alcătuiesc adesea un grup exclus cu provocări specifice. În prezent, politicile, programele și investițiile sociale sunt adesea orientate către grupurile de populație dezavantajate fără metodologii specifice de măsurare a obstacolelor cu care acestea se confruntă. Adesea se face referire la „grupuri vulnerabile”, „persoană/familie/grup/comunitate în dificultate” sau „persoană/familie/grup dezavantajat(ă)”. Deși nu este întotdeauna nevoie ca romii să fie vizati în exclusivitate, absența unor criterii specifice de identificare a acestor grupuri și lipsa unei metodologii clare de măsurare a acestor criterii fac dificilă concentrarea programelor sociale asupra nivelului local. Sistemul național de indicatori pentru incluziune socială<sup>313</sup> nu are decât indicatori aferenți cotei sărăciei. Lipsa unei definiții și a unor criterii clare face să fie dificil pentru responsabilii de la nivel local să înțeleagă ce grupuri specifice sunt vizate de programe, să le înțeleagă nevoile și să conceapă măsuri adecvate.

**Există definiții neclare ale comunităților marginalizate, iar acestea nu sunt vizate în mod specific în programele operaționale finanțate de UE care ar putea fi extrem de relevante pentru ele.** De exemplu, în POS Mediu, criteriile de sărăcie sunt utilizate pentru prioritizarea intervențiilor, dar nu există criterii privind romii, spre deosebire de Programul Operațional

---

<sup>311</sup> Publicația “Local Public Participation in Europe – Case Studies from Romania, Poland, Slovakia and Belgium” („Participarea publică locală în Europa – studii de caz din România, Polonia, Slovacia și Belgia) face parte din proiectul „Acțiune și reflecție pentru cetățenii angajați”, Centrul de Resurse pentru Participarea Publică – CeRe, Unitatea pentru inovație socială și cercetare – Shipyard, Centrul pentru organizarea comunităților – CKO, Forumul pentru organizarea comunităților – FOCO, Grupul de reflecție european Pour la Solidarite, Rețeaua cetățenilor din Europa Centrală și de Est – CEECN.

<sup>312</sup> Idem, pagina 14.

<sup>313</sup> HG nr. 488/2005 privind aprobarea sistemului național de indicatori de incluziune socială.

Regional și POSDRU, care includ criteriile specifice pentru romi. În schimb, Fondul de Dezvoltare Rurală utilizează criteriile Băncii Mondiale de cartografiere a sărăciei. Aceste probleme fac să fie dificil de identificat care parte din fondurile structurale europene este orientată direct către populația romă (poate cu excepția PODRU).

**SNIR îi vizează în mod explicit pe romi, dar datele privind etnia beneficiarilor de program nu sunt colectate sistematic pentru a monitoriza progresul.** Ministerul Muncii nu colectează date privind, de exemplu, numărul romilor dintre beneficiarii programelor sale de asistență socială sau ale programelor de activare a pieței muncii decât prin intermediul unora dintre programele sale finanțate din FSE. Drept răspuns la mai multe întrebări puse unor oficiali din minister în cadrul cercetării pentru acest capitol, oficialii au afirmat că „*dat fiind faptul că legislația din domeniul asistenței sociale și al ocupării forței de muncă prevede principiul nediscriminării pe motive de etnie, gen, religie etc., MMFPSPV (Ministerul Muncii) nu colectează date privind etnia*”<sup>314</sup>.

---

### 8.3.5 NIVELUL REDUS DE ACCES LA FONDURILE STRUCTURALE, DE COEZIUNE ȘI DE DEZVOLTARE RURALĂ AL COMUNITĂȚILOR MARGINALIZATE

---

**Rata globală de absorbție a României pentru fondurile structurale și de coeziune ale UE în perioada 2007-2013 a fost scăzută.** Pe 30 iunie 2013, absorbția se situa la 26% din alocarea UE pentru perioada 2007-2013, adică 5 miliarde din cele 19 miliarde de euro alocate României. Nivelul global scăzut al utilizării fondurilor UE este cauzat de câțiva factori cheie. Aceștia sunt, printre alții:

- Lipsa de aliniere între legislația care reglementează implementarea instrumentelor structurale și alte legi naționale relevante.<sup>315</sup>
- Lipsa de capacitate administrativă atât în cadrul autorităților de management, cât și în rândul beneficiarilor, cea din urmă fiind cauzată parțial de migrarea forței de muncă calificate către orașele mari.<sup>316</sup>
- Lipsa capacității de cofinanțare.<sup>317</sup>
- Distribuția neclară a sarcinilor la nivel național.

**Complementaritatea dintre diferitele PO-uri din punctul de vedere al măsurilor directe și indirecte a fost redusă, conform Rapoartelor anuale de implementare 2012<sup>318</sup> (RAI-uri) înaintate Comisiei Europene de către autoritățile de management.** Această complementaritate

---

<sup>314</sup>Răspunsuri date de oficialii din MMFPSPV întrebărilor formulate în scris.

<sup>315</sup> Sursa <http://www.fonduri-ue.ro/realizarea-de-evaluri-pentru-perioada-2009-2010-240-a2>, accesată pe 05 octombrie 2011.

<sup>316</sup> A se vedea „Raportul strategic pe anul 2010 privind implementarea programelor în perioada 2007-2013.”

<sup>317</sup> A se vedea Raportul anual de implementare al Autorităților de Management a Programelor Operaționale 2012.

<sup>318</sup> Este obligația fiecărei Autorități de Management, conform prevederilor HG nr. 457/2008 privind cadrul instituțional de coordonare și de gestionare a instrumentelor structurale, modificată și completată ulterior, de a înainta Comisiei Europene, până la 1 iulie, un Raport anual de implementare.

este necesară pentru asigurarea faptului că investițiile în infrastructură sunt completate cu dezvoltarea adecvată a resurselor umane astfel încât furnizarea de servicii să poată fi îmbunătățită. Distribuția măsurilor directe sau indirecte în cadrul celor șapte programe operaționale (Fig. 8.1) a făcut să fie dificil pentru solicitanți să le combine în scopul de a elabora programe integrate.

**Tabelul 8.1. Surse de finanțare directe și indirecte din fondurile structurale și de coeziune, după Programul operațional și sursa de finanțare.**

Fonduri UE	POR	POS DRU	POS CCE	POS T	POS M	PO DCA
<b>FEDR (directă)</b>						
<b>FSE (indirectă)</b>						
<b>FC (directă)</b>						

**Accesul redus al grupurilor marginalizate (romi și ne-romi) la aceste fonduri UE este exacerbat de lipsa de prioritate acordată incluziunii sociale a unor asemenea grupuri de către autoritățile publice.** Aceasta se datorează parțial lipsei de prioritate politică acordată incluziunii sociale, și în sens mai larg, egalității de șanse. Ghidurile de aplicare pentru fondurile europene structurale și de coeziune nu au acordat o atenție deosebită problemelor romilor și nu au existat indicatori care să demonstreze în timpul fazei de implementare cum contribuie proiectul la incluziunea socială a romilor.

**Reglementările din domeniul fondurilor structurale și de coeziune au pus mare accent pe sistemul de management și control. Acest lucru a lăsat puțin timp managerilor de programe să se asigure că politicile și programele chiar dau rezultate pe teren.** Acesta este unul dintre cele mai dezbătute subiecte în cadrul evaluării impactului fondurilor UE. În 2011, Parlamentul European a conchis că trebuie pus un accent deosebit pe aspecte privind obținerea rezultatelor și atingerea obiectivelor, fără a pierde din vedere necesitatea constantă de verificare a inputurilor și a sistemelor de control și plăți. Concluzia a fost că ar trebui să existe un echilibru mai bun între, pe de o parte, regulile și procedurile necesare pentru asigurarea legalității cheltuielilor UE și, pe de altă parte, modificarea procedurilor astfel încât să fie mai axate pe impact și mai eficiente.<sup>319</sup> Un studiu realizat de Fundația Soros România în 2010 conchidea că „Fondurile europene sunt relativ dificil de accesat și mai ales de implementat; [...] nu există strategii coerente pentru alocarea de fonduri conform cu nevoile reale ale unei comunități, zone sau regiuni”<sup>320</sup>. La rândul său, Raportul strategic din 2013 privind politica de coeziune și implementarea programelor în perioada 2007-2013<sup>321</sup> recunoaște nevoia unei mai bune evaluări a

<sup>319</sup> Raportul privind absorbția Fondurilor structurale și de coeziune: lecții învățate pentru viitoarea politică de coeziune a UE (2010/2305(INI)), A7-0287/2011, pagina 8

<sup>320</sup> Idem pagina 29

<sup>321</sup> COM(2013) 210 final



monitorizării: „Programele 2007-2013 au mecanisme puternice de urmărire a fluxului de bani și a absorbției, dar mecanismele de stabilire, monitorizare și evaluare a obiectivelor sunt mai slabe”. Propunerile de reglementare a finanțării în perioada 2014-2020 pun un accent mai mare pe rezultate, impact și performanțe.

#### 8.4 MĂSURI PROPUSE DE ABORDARE A PRINCIPALELOR CONSTRÂNGERI

---

**Implementarea cu succes a SNIR 2012-2020 necesită un mecanism instituțional care să ia în considerare lecțiile învățate în ultima perioadă și care să abordeze problemele identificate în secțiunea anterioară.** Mai jos, identificăm câteva sugestii concrete pentru abordarea celor mai importante obstacole.

##### 8.4.1 OBIECTIVUL 1. CLARIFICAREA RESPONSABILITĂȚILOR INSTITUȚIONALE PRINTR-O LEGISLAȚIE MAI UNIFORMĂ ȘI REGIMURI DE LUCRU MAI CLARE

---

**Regimurile instituționale pentru implementarea SNIR trebuie aliniat cu cadrele legale, atât la nivel național, cât și la nivel local.** Excluziunea romilor este o problemă care implică mai multe domenii de intervenție diferite, iar abordarea sa necesită măsuri simultane pe mai multe fronturi. SNIR identifică un set de măsuri prioritare și stabilește un număr de regimuri instituționale (a se vedea secțiunea 8.2). Aceste măsuri trebuie să reflecte competențele legale ale instituțiilor naționale, regionale și locale, conform prevederilor legii actuale. Astfel, este important ca regimurile instituționale pentru implementarea SNIR să fie aliniat cu cadrul legal care guvernează administrația publică locală, precum și cu legislația specifică aplicabilă serviciilor publice locale.

---

##### MĂSURA 1A: EMITEREA UNEI LEGI-CADRU CARE SĂ ASIGURE UNIFORMITATEA LEGISLAȚIEI RELEVANTE ȘI SĂ DESCRIE COMPETENȚELE ȘI RESPONSABILITĂȚILE PRINCIPALELOR AGENȚII PENTRU INCLUZIUNEA ROMILOR

---

Noua Strategie de incluziune a romilor și cea precedentă prevăd sarcini suplimentare pentru ministerele de linie, precum și pentru autoritățile de la nivel național, regional și local. În plus, strategia enunță rolurile ANR, ale Birourilor regionale pentru romi, ale Birourilor județene pentru romi, precum și ale experților locali romi. O lege-cadru este importantă pentru a explica relațiile funcționale dintre aceste instituții diverse și actori, precum și sursele bugetare pentru finanțarea lor. Un inventar al tuturor legilor, ordonanțelor Guvernului, hotărârilor de Guvern sau ordinelor ministeriale privind incluziunea romilor ar putea reprezenta un început bun. Ar putea fi inițiat un pachet legislativ coerent, care să includă legea-cadru.

Mandatul actual al ANR de a coordona și monitoriza incluziunea romilor din România ar putea fi consolidat în practică, pentru a-i permite acestuia să susțină ministerele în efortul de implementare a SNIR și pentru înregistrarea de progrese privind incluziunea romilor. Acest lucru necesită ca ANR să opereze într-o manieră mai independentă, precum și să se consolideze capacitatea de a concepe, planifica și monitoriza implementarea SNIR – în consultare cu celelalte părți interesate.

---

MĂSURA 1B: CREAREA DE INSTRUMENTE DE LUCRU CARE SĂ EXPLICE MODUL ÎN CARE DIVERȘII ACTORI VOR CONLUCRA PENTRU INCLUZIUNEA ROMILOR ȘI IMPLEMENTAREA SNIR

---

Instrumentele de lucru ar permite ca mecanismul instituțional să fie mai complet, coerent, funcțional și eficient. Acestea ar asigura aranjamente eficiente între instituțiile naționale și locale care partajează competențe în domeniile acoperite de SNIR.

---

8.4.2 OBIECTIVUL 2. CONSOLIDAREA CORELĂRII DINTRE STRATEGIA SNIR ȘI BUGET

---

**Pentru ca SNIR să fie într-adevăr semnificativă, este nevoie de o corelare mult mai puternică cu procesul de bugetare anuală, la toate nivelurile administrației.**

---

MĂSURA 2A: REALIZAREA UNEI ESTIMĂRI DE BUGET PENTRU IMPLEMENTAREA SNIR

---

Este important ca SNIR să explice clar ce produse trebuie implementate pentru a atinge fiecare dintre obiectivele sale, ce activități trebuie implementate în acest scop și ce finanțare este necesară pentru a realiza aceste lucruri, precum și de unde ar trebui să provină această finanțare (inclusiv din fondurile UE). Această abordare ar putea fi apoi integrată sau transpusă în planuri sectoriale de acțiune clare, care să explice ce și când anume va implementa fiecare Minister, ce finanțare este necesară pentru aceste acțiuni și prin ce articole de buget va fi pusă la dispoziție acea finanțare.

---

8.4.3 OBIECTIVUL 3. CONSOLIDAREA PARTENERIATELOR LA NIVEL LOCAL

---

---

MĂSURA 3A: CONSOLIDAREA METODOLOGIEI PENTRU CONSULTĂRILE CU ROMII

---

**ANR trebuie să se asigure că un feedback mai substanțial de la romi, precum și de la experții romi și autoritățile locale, este încorporat în politicile și planurile de incluziune socială ale SNIR.** ANR ar putea lucra mai îndeaproape cu Asociația Orașelor din România (AOR) și cu Asociația Comunelor din România (ACOR) în chestiuni privind incluziunea romilor și le-ar putea consulta cu privire la mecanismul instituțional de consolidare a unor parteneriate reale la nivel local. Reprezentanții autorităților locale, incluzând Consiliile locale și comunitățile rome, ar putea fi consultați mai intensiv în cadrul discuțiilor purtate în jurul mecanismului instituțional de implementare a SNIR.

**Feedback-ul de la părțile interesate cu privire la politicile și ideile propuse pentru incluziunea romilor poate fi cules și prin intermediul platformelor online.** Asemenea tehnologii le-ar permite persoanelor să trimită comentarii de pe internet sau de pe telefoanele mobile. Experiența globală din ce în ce mai mare arată că această abordare poate fi eficientă și este relativ ieftină (a se vedea Caseta 8.1). Un element esențial al acesteia este ca factorii de decizie să furnizeze feedback la aceste comentarii și să fie considerați responsabili cu măsurile ulterioare discuției.

Portalul *Moscow's Roads* vizează să îmbunătățească serviciile publice aferente întreținerii drumurilor prin intermediul monitorizării de către cetățeni a stării drumurilor. Acesta va informa agențiile de resort cu privire la părerile persoanelor, care vor servi drept bază pentru măsurarea performanțelor. Portalul a fost lansat în 2011 de administrația municipală.

Iată cum funcționează. În calitate de contribuabili, cetățenii au dreptul de a ști cum este cheltuit bugetul alocat pentru întreținerea drumurilor. Totodată, furnizorii de servicii publice trebuie să fie răspunzători pentru activitatea pe care o desfășoară. Așadar, oricine ar trebui să poată monitoriza calitatea lucrărilor și să depună plângeri/sugereze îmbunătățiri, urmând acești pași:

1. Accesarea portalului, înregistrarea ca utilizator sau conectarea prin intermediul aplicației pentru telefoane mobile
2. Depunerea plângerii în una dintre cele trei secțiuni disponibile: întreținerea drumurilor, iluminatul în trafic, iluminatul stradal
3. Găsirea străzii sau drumului pe harta Moscovei, fie prin intermediul funcției de căutare web a portalului, fie observând-o pe harta interactivă.
4. Se deschide o fereastră pentru a completa informațiile despre adresa străzii, problema semnalată și încărcarea unei fotografii ce reflectă situația.
5. În termen de 24 de ore, problema este publicată pe site.
6. În 8 zile, furnizorii de servicii locali răspunzători sau agenția administrativă locală responsabilă dau un răspuns care este publicat pe site și totodată trimis persoanei care a semnalat problema.
7. Portalul indică dacă problema a fost rezolvată sau dacă este în curs de rezolvare.
8. Toate plângerile/sugestiile sunt publicate pe internet astfel încât cetățenii să poată vedea ce anume sugerează alte persoane sau ce îngrijorări au.

Proiectul beneficiază de un puternic sprijin din partea administrației orașului. Primarul a dat instrucțiuni agențiilor responsabile cu întreținerea străzilor, precum și tuturor funcționarilor din primăria locală și administrația districtuală, să monitorizeze îndeaproape contribuțiile cetățenilor de pe portal și să ia măsuri pe baza acestora. Autoritățile locale verifică informațiile și aplică lunar sancțiuni bănești oficialilor care au răspuns în mod inadecvat. Dacă este depistată o neregulă, pot fi date amenzi de până la 30% din salariu. Pe 11 octombrie 2013, site-ul fusese accesat de 27.394 de persoane, care au depus 932 de comentarii sau plângeri.

---

MĂSURA 3B: CLARIFICAREA MECANISMELOR DE ASIGURARE A FINANȚĂRII PENTRU  
MEDIATORII SANITARI ȘI ȘCOLARI

---

**Consolidarea încrederii și cooperării între municipalități, furnizorii locali de servicii și comunitățile rome ar trebui să fie un element comun tuturor municipalităților relevante.** Dovezile arată că medierea poate să joace un rol important și să contribuie la un acces mai bun la serviciile locale pentru comunitățile rome, precum și la un nivel de încredere mai ridicat între municipalități și comunitățile rome în general. Cu toate acestea, sunt necesare mecanisme mai clare pentru a asigura finanțarea unor asemenea activități și pentru a susține faptul că mediatorii au un mandat solid pentru a-și îndeplini sarcinile, cu linii duble de raportare către sectoare și administrațiile locale, și cu standarde de mediere aplicabile în întreaga țară. Cunoștințele și informațiile strânse prin mediere ar putea fi folosite mai activ pentru dezvoltarea politicilor și programelor generale.

---

8.4.4 **OBIECTIVUL 4: ÎMBUNĂTĂȚIREA IDENTIFICĂRII COMUNITĂȚILOR  
MARGINALIZATE**

---

---

MĂSURA 4A: EMITEREA UNUI ACT NORMATIV – O LEGE A COMUNITĂȚILOR SĂRACE –  
PENTRU A SPECIFICA METODOLOGIA DE IDENTIFICARE A COMUNITĂȚILOR  
MARGINALIZATE.

---

O asemenea lege ar putea reflecta următoarea metodologie de identificare.

**Hărțile sărăciei care sunt create în prezent de Banca Mondială pe baza unor tehnici de estimare pe zone mici ar putea fi întrebuințate pentru identificarea zonelor geografice.** Aceste hărți combină profunzimea cercetării EU-SILC cu amploarea recensământului populației din anul 2011. Pentru a asigura faptul că fondurile UE contribuie la eliminarea decalajelor de dezvoltare ca țintă minimă, acele zone geografice care sunt cel mai afectate de sărăcie, după cum sunt definite în exercițiul de cartografiere a sărăciei realizat de Banca Mondială, ar putea primi o finanțare UE pe cap de locuitor cu cel puțin 50% mai mare decât media națională. Se recomandă ca Ministerul Fondurilor Europene să monitorizeze frecvent această situație. Pentru a atinge această țintă, organizațiile care operează în zonele geografice cel mai afectate de sărăcie ar putea fi, de asemenea, eligibile pentru solicitări specifice pentru respectivele zone. Acestea pot fi justificate în special în domeniul dezvoltării umane (dezvoltarea preșcolară, educația, ocuparea forței de muncă, sănătatea). Acest lucru ar permite și aplicarea principiului vizării „explicite, dar nu exclusive” a romilor.

**La nivel de cartier, identificarea ar putea eventual să se bazeze pe hărți ale orașelor care arată amplasarea geografică a comunităților marginalizate, utilizând date din recensământul populației care sunt verificate local,** conform proiectului elaborat în prezent de Ministerul Dezvoltării Regionale în colaborare cu Banca Mondială. Pentru proiecte finanțate de UE pentru perioada 2014-2020, poate fi stabilit un instrument financiar care să asigure cofinanțarea proiectelor pentru aceste comunități sau se poate renunța la cofinanțarea.

---

MĂSURA 4B: EMITEREA DE SOLICITĂRI SPECIFICE DE PROPUNERI PENTRU  
PROGRAMELE INTEGRATE DESTINATE COMUNITĂȚILOR DEZAVANTAJATE

---

**Solicitări specifice de propuneri ar putea fi lansate pentru programele integrate destinate comunităților dezavantajate.** Alocarea financiară a programului integrat, adică a programului care abordează simultan dimensiunile multiple ale acestor comunități poate fi defalcată pe fiecare localitate, iar părțile interesate la nivel local, incluzând municipalitățile, ONG-urile și comunitățile rome, pot dezvolta un set comun de idei de proiecte care să reflecte cel mai bine nevoile locale. Un asemenea program integrat oferă numeroase beneficii: de exemplu, poate reflecta nevoile locale, poate asigura vizarea explicită, dar nu exclusivă a romilor, poate exploata sinergiile dintre proiecte, poate consolida parteneriatul între părțile interesate la nivel local etc. Pentru zonele urbane, acest lucru poate fi făcut prin abordarea Dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunității (CLLD), folosind fonduri FEDR, la care pot fi adăugate propuneri privind dezvoltarea capitalului uman, finanțabile prin FSE. Cu toate acestea, programele integrate ar putea fi lansate doar dacă sunt oferite garanții pentru sprijinirea efectivă a comunității, de exemplu incluzând o rețea de experți (Măsura 5A). Acest lucru ar putea fi făcut prin intermediul unei unități din cadrul Agențiilor de Dezvoltare Regionale, dotată cu experiență și cu capacitate de coordonare pentru a ajuta părțile interesate de la nivel local să-și dezvolte ideile de proiecte și pentru a facilita implicarea puternică a comunității în concepere și implementare.

---

8.4.5 OBIECTIVUL 5. DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII COMUNITĂȚILOR  
LOCALE DE A ACCESA FONDURI UE

---

---

MĂSURA 5A: CREȘTEREA SPRIJINULUI OFERIT COMUNITĂȚILOR LOCALE

---

**Este necesar un sprijin mai puternic pentru a ajuta comunitățile locale în conceperea și implementarea de proiecte individuale finanțate de UE.** Asistența este necesară cel mai mult pentru partajarea experiențelor și a practicilor inovatoare a altor comunități care se confruntă cu provocări similare – acoperind cunoștințele aferente atât incluziunii, cât și finanțării de către UE, și facilitând parteneriatul între municipalități și comunitățile rome. Mobilizarea comunității și a experților în proiectele de incluziune susținute de Fondul Român pentru Dezvoltare Socială (FRDS) ar putea juca un rol central. În acest sens, pot fi luate în considerare două opțiuni:

- (1) Extinderea mandatului Agențiilor de Dezvoltare Regională (ADR-uri) pentru a sprijini conceperea de proiecte, analiza și implementarea POSDRU și a programelor finanțate de FSE. O Unitate de Mobilizare Comunitară și Incluziune Socială ar putea fi creată în cadrul ADR-urilor pentru a furniza sprijin adecvat, ajutând comunitățile locale să conceapă și să implementeze propuneri de incluziune socială. Personalul acestei unități ar putea fi instruit de experți FRDS printr-o abordare de tip formarea formatorilor, experții FRDS continuând să joace rolul de mentori.
- (2) Mobilizarea experților FRDS în materie de mobilizare a comunității și incluziune socială pentru a furniza sprijin la nivelul planificării proiectelor și al mobilizării comunitare în întreaga țară. FRDS ar putea înființa eventual birouri regionale pentru a le oferi ajutor comunităților într-o manieră eficientă.

Servicii mai intensive și pe termen lung pot fi oferite în zonele cu comunități romi mai mari sau mai marginalizate. Serviciul de dezvoltare a capacității și de asistență tehnică ar putea fi oferit gratuit comunităților dacă respectivele costuri pot fi acoperite direct de către autoritatea de management din fondurile FSE.

În plus, proiectul sprijinit de OSI, „Primari care valorifică la maxim fondurile UE pentru incluziunea romilor” (MERI), în cadrul căruia primari din diferite țări fac schimb de bune practici în utilizarea fondurilor UE pentru incluziunea romilor, ar putea fi extins pentru a facilita și mai mult învățarea.

---

MĂSURA 5B: PERMITEREA ADMINISTRĂRII MICILOR PROIECTE DE CĂTRE ONG-URI  
PRIN INTERMEDIUL UNOR FINANȚĂRI NERAMBURSABILE DE TIP GLOBAL

---

**Proiectele mai mici implementate de ONG-uri sau comunități locale pot fi cel mai bine administrate de ONG-uri prin intermediul unor finanțări nerambursabile de tip global.** Acest aspect a fost deja testat în România cu finanțări nerambursabile globale (a se vedea Finanțarea nerambursabilă SEE/Norvegia din România) și, de asemenea, cu fonduri UE în statele membre UE mai vechi. ONG-urile (sau administratorii finanțărilor nerambursabile globale) ar putea fi selectate prin intermediul unei proceduri deschise. Dezvoltarea de finanțări nerambursabile globale și selecția de ONG-uri durează, așa că ele ar putea fi inițiate în paralel cu planificarea programelor operaționale. ONG-urile ar putea primi oricâtă libertate este posibilă în dezvoltarea instrumentelor de management al riscurilor asociate ONG-urilor beneficiare sau comunităților (de exemplu, helpdesk, proceduri de control și sprijin) deoarece instrumentele pot rămâne simple în acest fel.

---

8.4.6 OBIECTIVUL 6. CREȘTEREA GRADULUI DE CONȘTIENȚIZARE A  
FACTORILOR DE DECIZIE CU PRIVIRE LA PRINCIPIILE EGALITĂȚII DE  
ȘANSE ȘI INCLUZIUNII ROMILOR

---

---

MĂSURA 6A: ÎNFIINȚAREA UNEI UNITĂȚI DE POLITICI PRIVIND EGALITATEA ÎN  
CADRUL MINISTERULUI FONDURILOR EUROPENE

---

Experiența arată că, fără mecanisme instituționale puternice la nivel național, finanțarea UE favorizează grupurile sociale și localitățile mai competitive. Principiile egalității de șanse, nediscriminării și diversității nu sunt pe deplin înțelese de către: ministerele de linie, autoritățile de management, de organismele intermediare etc. Organismele pentru egalitate contribuie la promovarea egalității în general, dar unitățile specifice pentru egalitate din cadrul instituțiilor de finanțare UE ar putea contribui mai eficient la integrarea egalității în zona specifică de dezvoltare. Construirea unei asemenea capacități este un proces în curs de desfășurare, care trebuie facilitat de o unitate de politici publice privind egalitatea din cadrul Ministerului Fondurilor Europene.

### **Unitatea de politici publice privind egalitatea ar putea fi responsabilă cu:**

- Organizarea de instruirii pentru personalul autorităților naționale și locale pe tema importanței nediscriminării, egalității de șanse și incluziunii romilor.
- Îndrumarea personalului autorităților naționale cu privire la modul în care poate fi promovată egalitatea de șanse în cadrul diverselor solicitări de propuneri și proiecte și în cadrul diverselor stadii ale ciclului de proiect, de la conceperea propunerilor la selectarea și monitorizarea implementării proiectelor.
- Facilitarea parteneriatelor cu experți externi (de exemplu, grupuri de lucru regulate, consultări ad-hoc pe probleme specifice).

**Este, de asemenea, important ca personalul Ministerelor relevante să includă un număr din ce în ce mai mare de angajați romi**, care să lucreze parțial la sarcini legate de incluziunea romilor, dar parțial și la alte sarcini. Recrutarea de angajați romi pe poziții superioare necesită măsuri proactive din partea angajatorilor, care pot fi sprijinite și de unitatea de politici publice privind egalitatea. Înființarea și funcționarea acestei unități și serviciile pe care le va oferi pot fi finanțate prin FSE.

---

#### **8.4.7 OBIECTIVUL 7: CONSOLIDAREA MONITORIZĂRII ȘI EVALUĂRII PROGRAMELOR DE INCLUZIUNE SOCIALĂ**

---

**Monitorizarea și evaluarea (M&E) sunt de o importanță critică pentru atingerea unor rezultate semnificative privind incluziunea romilor.** Acordarea atenției adecvate concepției și implementării mecanismelor de M&E este esențială pentru măsurarea adecvată a performanțelor intervențiilor de incluziune. La rândul său, aceasta va contribui la sporirea transparenței și asumării răspunderii furnizorilor de servicii. M&E axate pe rezultate pot asigura furnizarea continuă de feedback privind intervențiile de către părțile interesate și parteneri astfel încât ajustările și lecțiile învățate să fie integrate din timp și să fie diseminate către toți cei vizați. M&E axate pe rezultate reprezintă, de asemenea, baza demonstrării rezultatelor programelor de incluziune și a menținerii unei baze de sprijin interne precum și internaționale (la nivel UE) pentru acestea. Programul Național de Reformă a României (PNR) 2011-2013 subliniază și el importanța monitorizării și evaluării. Acesta lasă instituțiile responsabile cu implementarea măsurilor PNR să-și stabilească propriile măsuri de M&E. La nivel UE, cadrul pentru strategiile naționale de integrare a romilor din aprilie 2011<sup>322</sup> solicită Statelor Membre să includă componente puternice de monitorizare și evaluare. Această secțiune va discuta unele instrumente concrete de M&E, menite să consolideze rezultatele eforturilor de incluziune a romilor. Această listă nu este una exhaustivă, ci o selecție de instrumente care sunt deja luate în considerare de către Guvernul român și promovate la nivelul UE.

---

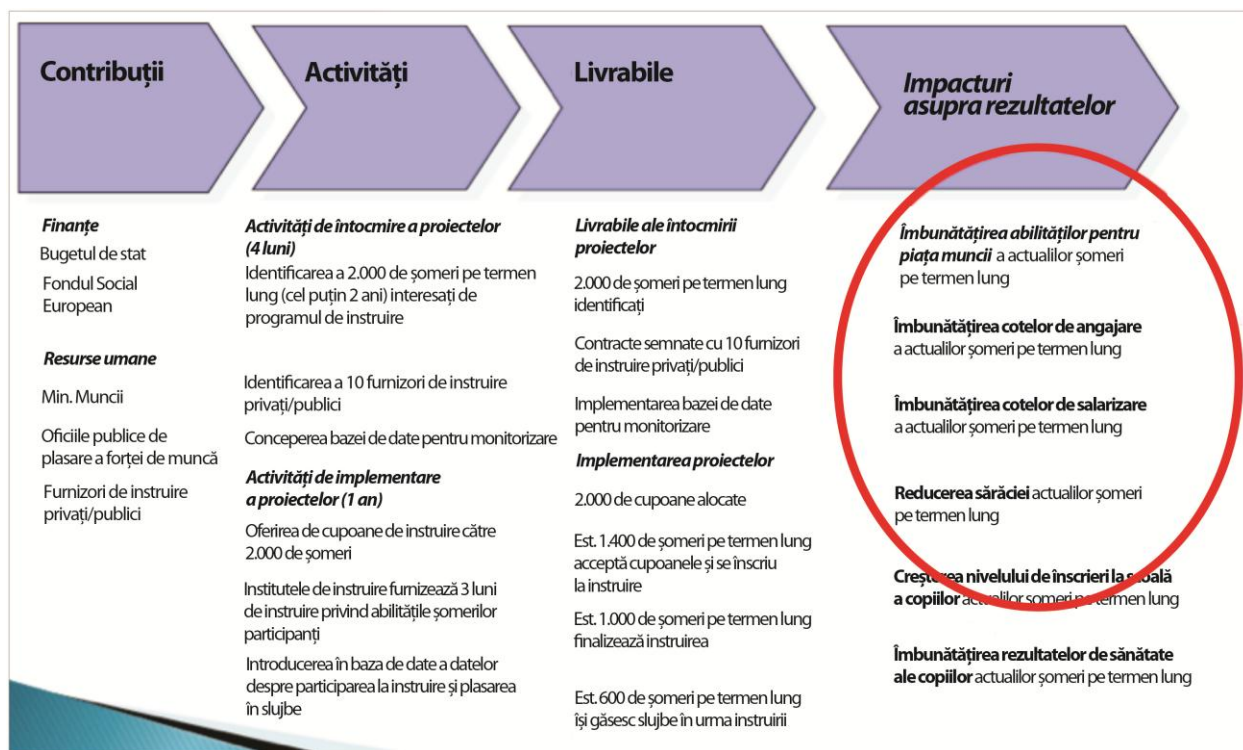
<sup>322</sup> COM(2011) 173 Final: *An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020 (Un cadru UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020)*.  
[http://ec.europa.eu/justice/policies/discrimination/docs/com\\_2011\\_173\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/policies/discrimination/docs/com_2011_173_en.pdf).

MĂSURA 7A: ASIGURAREA FAPTULUI CĂ SNIR ARE IMPLEMENTAT UN CADRU CLAR PENTRU REZULTATE

Strategia națională de incluziune a romilor (SNIR) are nevoie de un lanț clar de rezultate. Acesta ar cuprinde obiectivul global, urmat de un set de rezultate clare, care trebuie realizate pentru a îndeplini acel obiectiv general. Fiecare dintre aceste rezultate ar trebui transpus la rândul său în “ produse ” care trebuie livrate pentru a realiza fiecare obiectiv în parte. Și pentru fiecare produs, activitățile de livrare ar trebui explicate. Pot fi utilizate matrici pentru a arăta conexiunile care există între lista de obiective privind incluziunea romilor și măsurile de incluziune a romilor, între lista de măsuri/programe și lista de categorii bugetare și între lista de obiective din SNIR și obiectivele strategiilor și planurilor sectoriale.

O dată ce acest lucru este realizat, un **cadru de rezultate poate fi creat pentru o comunicare și planificare mai bune**. Fig. 8.3 furnizează un exemplu concret privind un cadru de rezultate aferent unui program de activare a pieței muncii.

Figura 8.3: Exemplu de cadru de rezultate



O dată ce este dezvoltat un cadru de rezultate, ar trebui atașați indicatori la fiecare produs și rezultat. Sursele de date ar trebui identificate pentru fiecare dintre acești indicatori. Datele privind rezultatele sunt colectate de obicei prin cercetări, în timp ce datele privind produsele sunt compilate în mod obișnuit prin intermediul sistemelor administrative. Aceasta va permite colectarea de date de bază pentru a descrie situația înainte de intervenție și raportarea sistematică cu informații calitative și cantitative privind progresul în raport cu rezultatele



așteptate. În loc să se axeze pe raportarea contribuțiilor, aceasta permite un accent mai puternic pe schimbarea care este generată de intervenție, incluzând percepțiile schimbării de către beneficiari.

Cadrele de rezultate ar trebui conectate la un plan de monitorizare clar, care să includă indicatori și surse de date, și să explice responsabilitățile instituționale privind colectarea de date, analiza datelor, raportarea și utilizarea în scopul luării deciziilor.

---

MĂSURA 7B: CONCEPEREA ȘI IMPLEMENTAREA UNUI SISTEM DE MONITORIZARE  
SNIR CARE SĂ INCLUDĂ REPARTIZAREA RESPONSABILITĂȚILOR INSTITUȚIONALE

---

**Procesul de concepere a sistemului de monitorizare SNIR ar trebui să asigure angajamentul părților interesate.** Pentru a realiza acest lucru, procesul de concepere ar putea include: (1) o hartă a regimurilor existente de monitorizare, care identifică principalele părți interesate și analizează punctele forte și punctele slabe; (2) o declarație clară de angajament politic față de monitorizarea eficientă a SNIR; (3) promotori care sunt capabili să susțină valoarea unui sistem comun de monitorizare SNIR, aplicabil în întreaga administrație guvernamentală; și (4) o structură de consultare și facilitare, care să asiste părțile interesate din cadrul SNIR în articularea nevoilor și așteptărilor.

**Următoarea propunere instituțională ar putea fi luată în considerare cu condiția ca implementarea sa să fie realizată și supravegheată de către un susținător politic al incluziunii romilor:** (a) un comitet director la nivel înalt – acesta ar putea fi similar Grupului de lucru interministerial, conform propunerii din SNIR 2012-2020 – pentru a furniza sprijin politic și supraveghere, și pentru a asigura o legătură formală cu cabinetul, de exemplu, pentru stabilirea priorităților și aprobarea rapoartelor anuale de progres ale SNIR; (b) o unitate responsabilă cu coordonarea întregului sistem. Această unitate ar putea fi găzduită de ANR și ar putea acționa în calitate de secretariat pentru grupul de lucru interministerial; ar putea compila date și întocmi rapoarte de progres; (c) un comitet sau un grup de lucru inter-agenții, care să faciliteze cooperarea și dialogul între acestea. Acesta ar putea fi similar Departamentului Central de Monitorizare și Evaluare, conform propunerii din SNIR 2012-2020. Ar putea fi responsabil cu definirea seturilor de indicatori și cu monitorizarea priorităților, cu producerea și livrarea de date sectoriale și cu întocmirea de rapoarte și consilierea factorilor de decizie. Ministerele sectoriale ar putea numi o persoană de contact pentru monitorizarea SNIR. Aceasta ar putea fi o persoană sau o unitate specială de M&E sau de statistică. Printre reprezentanți ar putea fi incluși cei din societatea civilă. Totodată, Institutul Național de Statistică (INS) este un actor cheie în sistem deoarece este un important producător de date; poate fi, de asemenea, responsabil cu stabilirea standardelor globale, dezvoltarea de platforme IT și de compilarea de date de la ministerele de linie.

---

MĂSURA 7C: CONSOLIDAREA CERERII DE DATE DE MONITORIZARE SNIR, EXPLICÂND TOTODATĂ MODUL ÎN CARE DATELE VOR FI UTILIZATE ÎN EVALUĂRILE DE PERFORMANȚE ALE MĂSURILOR SNIR ȘI ÎN PROCESUL DE BUGETARE

---

**În mod ideal, sistemul de monitorizare SNIR ar explica cine și în ce scop va utiliza informațiile obținute în cadrul procesului de monitorizare.** Acesta ar putea promova un dialog bazat pe date concrete între guvern, societate civilă, CE și alți donatori, despre politicile și programele SNIR și impactul lor asupra sărăciei și excluziunii romilor. Ar putea fi cartografiate posibilele puncte de intrare a informațiilor privind monitorizarea SNIR ce vor fi utilizate în luarea deciziilor. Printre acestea se pot număra: corelarea informațiilor privind monitorizarea SNIR cu procesul de bugetare, prin care informațiile privind performanțele măsurilor/componentelor de program SNIR sunt făcute disponibile atunci când se desfășoară discuțiile anuale despre buget. Monitorizarea SNIR ar putea fi pusă cel puțin la dispoziția organizațiilor societății civile, a presei și a publicului larg pentru a consolida baza de informații concrete, necesare dezbaterii publice privind performanțele politicilor și programelor SNIR și privind modul de a le face să aibă un succes mai mare. Consolidarea capacității unității de monitorizare în ceea ce privește analiza și diseminarea datelor de monitorizare SNIR ar fi foarte importantă.

---

MĂSURA 7D: INCLUDEREA UNUI EȘANTION AMPLIFICATOR DIN INTERIORUL CELOR MAI SĂRACE COMUNITĂȚI DIN ȚARĂ PENTRU A COLECTA DATE PRIVIND REZULTATELE DE LA O PARTE MULT MAI MARE A POPULAȚIEI MARGINALIZATE

---

**Anchetele privind gospodăriile din România ar putea include un eșantion cu rol de amplificare aparținând celor mai sărace comunități din țară pentru a colecta date de la o parte mult mai mare a populației marginalizate.** Pe lângă datele privind cheltuielile și veniturile, ocuparea forței de muncă, educația, locuirea, sănătatea, finanțele, discriminarea etc., ar putea fi colectate și informații despre etnie, iar fiabilitatea acestor date ar putea fi consolidată pe baza identificărilor făcute de terți sau prin utilizarea de anchetatori romi. Aceste aspecte sunt în special importante pentru măsurarea progresului în materie de anti-discriminare. Un asemenea eșantion cu rol de amplificare ar permite o mai bună urmărire a progresului în raport cu rezultatele așteptate la nivel social în cadrul comunităților rome și ne-rome și ar permite o analiză mult mai aprofundată a factorilor care cauzează sau agravează sărăcia. Acest lucru ar putea fi realizat pentru EU-SILC, Ancheta privind bugetul gospodăriilor (ABG) și Ancheta privind piața muncii (APM). Noua hartă a sărăciei pentru România, elaborată de Banca Mondială, poate fi utilizată ca și cadru de eșantionare, din care sunt extrase aceste gospodării suplimentare. Guvernul poate aloca fonduri structurale UE pentru formarea acestui eșantion cu rol de amplificare. Chestionarele pot fi folosite și pentru a adăuga întrebări privind aspecte particulare ale politicii de incluziune socială și/sau indicatori importanți privind bunăstarea subiectivă.

---

MĂSURA 7E: ACORDAREA UNUI ROL MAI IMPORTANT COMUNITĂȚILOR ROME ȘI ONG-URILOR CARE LUCREAZĂ ÎN DOMENIU ÎN CEEA CE PRIVEȘTE MONITORIZAREA DE LA NIVEL LOCAL

---

**Adesea, cea mai bună monitorizare este realizată chiar de comunități.** Monitorizarea care are la bază comunitatea este atât o formă de supervizare publică a implementării proiectelor, cât și un mod eficient de a mobiliza comunitatea. Adesea, comunitățile știu cel mai bine ce se întâmplă cu gospodăriile din zona lor. Acestea ar putea fi angajate activ în monitorizarea progresului pe bază de date cantitative și calitative. Membrii comunității pot identifica greșeli, pot face sugestii de îmbunătățire și pot furniza feedback coordonatorilor de proiect. Acest lucru poate contribui la creșterea eficienței și eficacității investițiilor și a altor măsuri. Totodată, oamenii vor fi mai bine informați și capabili să-și exercite drepturile cetățenești.

---

MĂSURA 7F. CREAREA UNEI PLATFORME ONLINE PENTRU FEEDBACK DE LA CETĂȚENI

---

**Guvernul român sau ONG-urile ar putea lua în considerare crearea unei platforme online necostisitoare, care să le permită romilor și altor cetățeni să ofere feedback privind politicile și programele SNIR, inclusiv calitatea serviciilor pe care le primesc.** Aceasta le va oferi ocazia de a trimite feedback în timp real, de exemplu prin SMS-uri. Aceste platforme pot fi combinate cu hărți online ale intervențiilor și proiectelor care arată localizarea acestora și eventual fluxurile de finanțare astfel încât comentariile privind calitatea acestor intervenții să poată fi plasate direct în context. Există din ce în ce mai multe dovezi la nivel global că această formă de feedback electronic poate mări transparența și consolida asumarea răspunderii de către furnizorii de servicii. Această platformă poate sublinia, de asemenea, bunele practici și poate promova învățarea. Pentru a le permite persoanelor fără acces la computere sau la internet să furnizeze feedback, platforma ar putea fi completată de o interfață pentru telefoane mobile.

---

MĂSURA 7G. EFECTUAREA DE EVALUĂRI DE IMPACT RIGUROASE PENTRU A AFLA CARE PROGRAME AU SUCCES ȘI SUNT RENTABILE

---

**Diversele capitole despre educație, ocuparea forței de muncă, locuințe etc. din acest raport furnizează recomandări de politici publice ce pot beneficia de pe urma unor evaluări riguroase.** Guvernele și mediile universitare din întreaga lume utilizează din ce în ce mai mult evaluări riguroase ale impactului pentru a testa programe și pentru a le măsura eficiența. Evaluările de impact:

- Pot contribui la furnizarea de răspunsuri la întrebarea legată de măsurile care funcționează cel mai bine în abordarea unora dintre cele mai dificile provocări;
- Demonstrând ce anume funcționează, pot crea sprijin public pentru programele cu eficiență dovedită;

- Pot încuraja inițiatorii de programe, inclusiv guvernele și ONG-urile, să se concentreze mai mult asupra rezultatelor și impactului programelor;
- Pot contribui la implicarea cercetătorilor universitari și la concentrarea energiilor asupra problemelor sociale acute.

**La nivel UE, evaluările de impact sunt promovate prin intermediul facilității EU PROGRESS.** Banca Mondială a integrat evaluări de impact în multe dintre programele sale și le promovează, de exemplu, prin Inițiativa de dezvoltare a evaluărilor de impact ([www.worldbank.org/dime](http://www.worldbank.org/dime)) și Fondul strategic al evaluărilor de impact ([www.worldbank.org/sief](http://www.worldbank.org/sief)).

**Se consideră adesea că evaluările prospective aleatorii – experimente privind politicile sociale – furnizează cele mai riguroase dovezi privind impactul proiectelor.** În cadrul acestor evaluări, un subset de potențiali beneficiari este selectat aleatoriu pentru a primi programul pilot. Beneficiarii și non-beneficiarii selectați aleatoriu sunt apoi urmăriți în timp și rezultatele – de exemplu, rezultatele privind ocuparea forței de muncă sau educația – sunt comparate. Procesul de distribuție aleatorie asigură faptul că cele două grupuri au caracteristici identice la începutul programului. Orice diferențe care apar ulterior între cele două grupuri – de exemplu, în ceea ce privește rezultatele ce țin de educație sau de piața muncii – pot fi atribuite intervenției atunci când sunt evaluate prin intermediul metodologiei adecvate.

**În unele cazuri, pot exista modalități diferite de a implementa aceeași politică.** De exemplu, care este suma adecvată pentru un transfer de numerar care vizează să-i încurajeze pe părinți să-și înscrie copiii la grădiniță? Sau, consilierea privind locul de muncă este la fel de rentabilă ca un stagiul de formare profesională subvenționat? În aceste cazuri și în multe altele, există opțiuni diferite de politică, ce pot face parte dintr-un experiment de evaluare a eficienței privind politicile sociale. În plus, poate fi utilizată experiența globală care există cu privire la aceste subiecte deoarece multe asemenea politici au fost deja testate utilizând evaluări aleatorii în alte țări (Caseta 8-2).

CASETA 8-2: EVALUĂRI DE IMPACT RIGUROASE, EFECTUATE DE AUTORITATEA DANEZĂ A PIETEI MUNCII

**Autoritatea pieței muncii din Danemarca (APM) a adoptat o abordare foarte proactivă față de acumularea de dovezi privind politicile sale de ocupare, inclusiv pentru grupurile vulnerabile.** Strategia sa constă din trei activități complementare: (1) colectarea dovezilor existente din analize de cercetare privind programe comparabile active pentru piața muncii; (2) elaborarea de noi dovezi prin studii controlate distribuite aleatoriu ale proiectelor APM selectate; și (3) diseminarea dovezilor în centrele afiliate de plasare a forței de muncă, în Ministerul Muncii și către publicul larg. Informațiile despre rezultatele centrelor de plasare a forței de muncă sunt disponibile pe internet<sup>323</sup>.

**La conceperea și realizarea acestor evaluări, APM colaborează strâns cu evaluatori externi – universitari danezi – și cu anumite centre afiliate de plasare a forței de muncă. Până în**

<sup>323</sup> [www.ams.dk](http://www.ams.dk) și [www.jobindsats.dk](http://www.jobindsats.dk).

**prezent, APM a finalizat 4 studii controlate, 2 evaluări sunt în curs de desfășurare, iar o alta a demarat în august 2012, deserving îndeosebi grupurile vulnerabile. În cadrul fiecărei evaluări, grupului comparativ i se oferă pachetul obișnuit de servicii de angajare, în timp ce grupul supus experimentului primește ceva în plus. De exemplu, prima evaluare a constatat dintr-o intervenție prin care persoanelor care căutau un loc de muncă li se oferea consiliere o dată la două săptămâni, spre deosebire de consilierea obișnuită, care are loc o dată la trei luni. În cadrul unei evaluări viitoare, va fi evaluat un proiect de mentorat social.**

---

MĂSURA 7H. COLECTAREA DE DOVEZI RIGUROASE CU PRIVIRE LA CEEA CE DĂ REZULTATE ȘI PUNEREA IMEDIATĂ LA DISPOZIȚIE A RESPECTIVELOR ELEMENTE.


---

**Efectuarea sistematică și selectivă de evaluări riguroase va dezvălui lecții importante cu referire la ceea ce dă rezultate în abordarea participării la școală, a învățării, a căutării unui loc de muncă, a instruirii etc. Diseminarea cunoștințelor este la fel de importantă.** Portalul de cunoștințe creat de Autoritatea pieței muncii din Danemarca este un bun exemplu de diseminare a cunoștințelor cu privire la „ceea ce dă rezultate”. Un alt exemplu bun este programul „What Works Clearinghouse (WWC)”, înființat în 2002 de către Institutul Științelor Educației din cadrul Departamentului Educației al S.U.A. (caseta de mai jos). Guvernul român poate porni de la aceste experiențe. Ministere cheie pot susține portaluri de cunoștințe privind „ceea ce dă rezultate”, în strânsă colaborare cu cele mai bune institute academice și universități din România. Cunoștințele ar putea fi, de asemenea, partajate pe Portalul Consiliului Europei privind bunele practici de integrare a romilor (<http://goodpracticeroma.ppa.coe.int/en>).

CASETA 8-3: DOVEZI PENTRU CEEA CE DĂ REZULTATE ÎN EDUCAȚIE: „WHAT WORKS CLEARINGHOUSE (WWC)”

În anul 2002, Institutul Științelor Educației (ISE) din cadrul Departamentului Educației a creat “What Works Clearinghouse (WWC)” (<http://ies.ed.gov/ncee/wwc>). Obiectivul era de a avea o sursă centrală care să furnizeze dovezi științifice privind impactul diverselor inițiative de educație. WWC trece în revistă cercetările privind impactul programelor, practicilor și politicilor din educație și identifică ceea ce dă rezultate în educație pentru a le permite educatorilor să ia decizii bazate pe dovezi. De exemplu, un educator interesat de eficiența intervențiilor care abordează prevenirea abandonului școlar poate obține o privire de ansamblu rapidă – grila de scor – și informații mai detaliate de pe o singură pagină web.

### Improving Mathematical Problem Solving in Grades 4 Through 8



This practice guide provides five recommendations for improving students' mathematical problem solving in grades 4 through 8.

### Evidence for What Works in Education

We review the research on the different programs, products, practices, and policies in education.

Then, by focusing on the results from high-quality research, we try to answer the question "What works in education?"


Our goal is to provide educators with the information they need to make evidence-based decisions.

### Publications & Reviews

Get started with WWC products:

- Practice guides** help educators address classroom challenges.
- Intervention reports** guide evidence-based decisions.
- Single study reviews** examine research quality.
- Quick reviews** give the WWC's

### Find What Works!



Based on the research evidence, find what works to...

### What's New?

WWC Quick Review on "KIPP Middle Schools: Impacts on Achievement and Other Outcomes, Final Report"  
Mar 27

Updated WWC Report on Fast ForWord for Beginning Readers  
Mar 19

Read Naturally Has Potentially Positive Effects

În prezent, acesta acoperă dovezi privind impactul programelor vizând: copiii și tinerii cu dizabilități; prevenirea abandonului școlar; educația la vârsta preșcolară; persoanele care învață limba engleză; alfabetul; matematica; științele; comportamentul elevilor.

Home [in](#) [f](#) [t](#) [e](#) [m](#)

## Find What Works

Summarize and compare the evidence of the effectiveness of interventions that address your school or district's needs.

#### Find what works for...

**Topic/Outcome Domains**  
(Click ⊕ to expand)

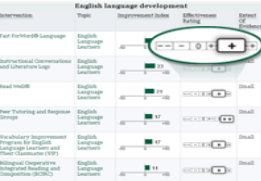
- ⊕  Children and Youth with Disabilities (13)
- ⊕  Dropout Prevention (19)
- ⊕  Early Childhood Education (27)
- ⊕  English Language Learners (11)
- ⊕  Literacy (73)
- ⊕  Math (39)
- ⊕  Science (5)
- ⊕  Student Behavior (19)

[Select a topic/outcome to see more filters.](#)

#### Find what works for...

- reducing dropout rates for high school seniors,
- children with special needs,
- improving reading achievement for English language learners,
- increasing math achievement,

... or select a topic or outcome and then customize your search.



[View glossary and extended help.](#)

Only interventions with research evidence that meets WWC standards are included in the summary results. To view a list of all interventions considered by the WWC, including interventions for which the WWC found no evidence that met standards, search all WWC publications. To find studies of interventions by author name, search the reviewed studies.

## 8.5 IMPLEMENTARE

**Tabel centralizator al recomandărilor de politici politice**

<b>Recomandare</b>	<b>Entitățile aflate în cea mai bună poziție pentru a implementa recomandarea</b>	<b>Impact</b> (impact critic; impact ridicat; condiție de activare)	<b>Interval de timp</b> Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	<b>Indicatorul de monitorizare</b>
<b>Măsura 1: Clarificarea responsabilităților instituționale printr-o legislație mai uniformă și regimuri de lucru mai clare</b>				
Măsura 1A: Emiterea unei legi-cadru care să asigure uniformitatea legislației relevante și să descrie competențele și responsabilitățile principalelor agenții pentru incluziunea romilor	Secretariatul General al Guvernului	Condiție de activare	Mediu	Lege promulgată și care clarifică responsabilitățile instituționale (DA/NU)
Măsura 1B: Crearea de instrumente de lucru care să explice modul în care instituțiile conlucrează pentru incluziunea romilor și implementarea SNIR.	Secretariatul General al Guvernului	Condiție de activare	Scurt	Instrument de lucru elaborat, discutat în cadrul consultărilor și emis (DA/NU)
<b>Măsura 2: Consolidarea corelării dintre strategia SNIR și buget</b>				
Măsura 2A: Inițierea unei estimări bugetare clare pentru implementarea SNIR	ANR, MFP. Ministere sectoriale	Impact ridicat	Scurt	Estimare bugetară emisă și adoptată (DA/NU)
<b>Măsura 3: Consolidarea parteneriatelor la nivel local, consolidarea încrederii și abordarea discriminării (de luat în considerare împreună cu recomandările prezentate în capitolul privind abordarea discriminării)</b>				
Măsura 3A: Consolidarea metodologiei pentru consultările cu romii	Secretariatul General al Guvernului și ANR, Min. Sănătății, Min. Educației	Condiție de activare	Scurt	Reglementare discutată pe larg prin consultări (DA/NU)
Măsura 3B: Clarificarea mecanismelor de asigurare a finanțării pentru mediatorii sanitari și școlari	Ministerul Muncii, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Agenția Națională pentru Romi	Impact ridicat	Scurt	Alocarea de la buget efectuată pentru mediatorii de la bugetul MS și ME (DA/NU)  Suma de la buget alocată pentru mediatorii
<b>Măsura 4: Îmbunătățirea vizării comunităților marginalizate</b>				

<b>Recomandare</b>	<b>Entitățile aflate în cea mai bună poziție pentru a implementa recomandarea</b>	<b>Impact</b> (impact critic; impact ridicat; condiție de activare)	<b>Interval de timp</b> Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	<b>Indicatorul de monitorizare</b>
Măsura 4A: Emiterea unui act normativ – o Lege a comunităților sărace – pentru a specifica metodologia de identificare a comunităților marginalizate.	Ministerul Muncii, ANR, MFP	Condiție de activare	Mediu	Lege discutată și promulgată (DA/NU)
Măsura 4B: Emiterea de solicitări specifice de propuneri pentru proiectele integrate destinate comunităților dezavantajate	Ministerul Fondurilor Europene și Ministerul Muncii	Impact ridicat	Lung	Nr. de solicitări de propuneri pentru proiecte privind comunitățile marginalizate emise
<b>Măsura 5: Crearea capacităților comunităților locale de a accesa fonduri UE și de a asigura angajamentul comunității</b>				
Măsura 5A: Creșterea sprijinului oferit comunităților locale	Ministerul Fondurilor Europene, Ministerul Dezvoltării Regionale, Ministerul Muncii	Impact ridicat	Mediu	Unitate înființată (DA/NU) Nr. de comunități asistate de unitatea centrală Nr. de proiecte elaborate prin intermediul asistenței unității centrale
Măsura 5B: Permitea administrării micilor proiecte de către ONG-uri prin intermediul unor finanțări nerambursabile de tip global	Ministerul Fondurilor UE	Condiție de activare	Scurt	Nr. de mici finanțări nerambursabile administrate de către ONG-uri
<b>Măsura 6: Creșterea gradului de conștientizare a factorilor de decizie cu privire la principiile egalității de șanse și incluziunii romilor</b>				
Măsura 6A. Înființarea unei unități de politici de egalitate în cadrul autorității centrale de coordonare a fondurilor UE.	Min. Fondurilor UE	Condiție de activare	Mediu	Unitate înființată și operațională (DA/NU)
<b>Măsura 7: Consolidarea monitorizării și evaluării măsurilor și programelor SNIR</b>				
Măsura 7A. Asigurarea faptului că SNIR și măsurile sale au implementate cadre clare	ANR	Condiție de activare	Lung	Cadrelor pentru rezultatele principalelor programe de incluziune emise



<b>Recomandare</b>	<b>Entitățile aflate în cea mai bună poziție pentru a implementa recomandarea</b>	<b>Impact</b> (impact critic; impact ridicat; condiție de activare)	<b>Interval de timp</b> Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	<b>Indicatorul de monitorizare</b>
pentru rezultate.				explică modul în care vor fi atinse rezultatele (DA/NU)  Nr. (%) de programe de incluziune cu un cadru pentru rezultate
Măsura 7B. Conceperea și implementarea unui sistem de monitorizare SNIR care să includă repartizarea responsabilităților instituționale	ANR împreună cu ministerele sectoriale și Institutul Național de Statistică		Mediu	Repartizarea de responsabilități instituționale clare
Măsura 7C. Consolidarea cererii de date de monitorizare SNIR, explicând modul în care datele vor fi utilizate în evaluările de performanțe ale programelor SNIR și în procesul de bugetare	MFP	Impact ridicat	Mediu	Reglementare emisă care explică cum vor fi utilizate datele de monitorizare SNIR (precum și datele de monitorizare ale altor programe) pentru alocarea bugetară
Măsura 7D. Includerea unui eșantion cu rol de amplificare de la cele mai sărace comunități din țară, pentru a colecta date privind rezultatele de la o parte mult mai mare a populației marginalizate	Institutul Național de Statistică	Impact ridicat	Mediu	Eșantionare adaptată (DA/NU)
Măsura 7E. Acordarea unui rol mai important comunităților române și ONG-urilor care lucrează în domeniu în ceea ce privește monitorizarea	ANR	Condiție de activare	Lung	Reglementările de monitorizare în cadrul programului PO pentru comunități marginalizate includ monitorizarea comunităților de către comunități

<b>Recomandare</b>	<b>Entitățile aflate în cea mai bună poziție pentru a implementa recomandarea</b>	<b>Impact</b> (impact critic; impact ridicat; condiție de activare)	<b>Interval de timp</b> Scurt: < 6 luni; Mediu: 6-18 luni; Lung: > 18 luni	<b>Indicatorul de monitorizare</b>
				(DA/NU)
Măsura 7F. Crearea unei platforme online pentru feedback de la cetățeni	ONG-uri	Condiție de activare	Mediu	Platformele online sunt active și utilizate și generează atenție din partea factorilor de decizie (DA/NU)  Nr. de feedback-uri primite de la cetățeni
Măsura 7G. Efectuarea anumitor evaluări de impact riguroase pentru a afla care programe au succes și sunt rentabile	Min. Muncii, Min. Fondurilor UE	Condiție de activare	Lung	Orientări emise și evaluările de impact selectate concepute și realizate (DA/NU)  Nr. de evaluări de impact riguroase desfășurate
Măsura 7H. Colectarea de dovezi riguroase cu privire la ceea ce dă rezultate și punerea imediată la dispoziție a respectivelor elemente	Min. Muncii, ANR	Impact ridicat	Lung	Site web înființat în care sunt disponibile informații cu privire la ceea ce dă rezultate  Nr. de dovezi colectate și publicate

## BIBLIOGRAFIE

---

Centrul pentru studii industriale – Italia (2009), Leeds Metropolitan University (Marea Britanie), Studiul „An analysis of the Added Value of European Structural Funding” („O analiză a valorii adăugate a finanțării structurale europene”), comandat de Comisia de dezvoltare regională a Parlamentului European

CeRe (2012) “Local Public Participation in Europe – Case Studies from Romania, Poland, Slovakia and Belgium” („Participarea publică locală în Europa – studii de caz din România, Polonia, Slovacia și Belgia”), 2012.

Raportul de monitorizare al societății civile privind implementarea Strategiei naționale pentru integrarea romilor, Fundația Secretariatul Deceniului de incluziune a romilor, 2013

COM (2010) Politica de coeziune: Raportul strategic pe anul 2010 privind implementarea programelor în perioada 2007-2013, COM (2010) 110 final

COM (2013) Politica de coeziune: Raportul strategic pe anul 2013 privind implementarea programelor în perioada 2007-2013, COM (2013) 210 final

UE (2012). „Social economy and Roma communities - challenges and opportunities” („Economia socială și comunitățile rome – provocări și oportunități), studiu publicat în 2012 și elaborat în cadrul proiectului „Economia socială ca soluție de dezvoltare pentru comunitățile rome din România”, cofinanțat de Fondul Social European prin intermediul Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013

Parlamentul European (2010) Raportul privind absorbția Fondurilor structurale și de coeziune: lecții învățate pentru viitoarea politică de coeziune a UE (2010/2305(INI)), A7-0287/2011,

UE (2012). Documentul de lucru al serviciilor Comisiei, însoțind documentul Strategiile naționale de integrare a romilor: un prim pas în implementarea Cadrului UE, SWD (2012) 133, 21 mai 2012

Fabrizio Barca (2009) An agenda for a reformed cohesion policy – A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations („Agenda pentru o politică reformată de coeziune – o abordare bazată pe amplasamente, pentru îndeplinirea provocărilor și așteptărilor Uniunii Europene”), (aprilie 2009), Raport independent întocmit la solicitarea Danuta Hübner, comisar pentru politică regională

Institutul pentru Politici Publice din România – IPP (2009) Studiul bugetelor locale între teorie și practică, realizat pentru Asociația Pro Democrația (APD) în cadrul proiectului „Gestionare eficientă prin participarea publică” Programul Național pentru Dezvoltare Rurală 2007-2013, Raportul anual de implementare (RAI) 2008, 2009, 2010, 2011, 2012

Programul Operațional de Dezvoltare a Capacității Administrative 2007-2013, Raportul anual de implementare (RAI) 2008, 2009, 2010, 2011

Programul Operațional Regional 2007-2013, Raportul anual de implementare (RAI) 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012

Fundația Secretariatul Deceniului de incluziune a romilor, 2013. Fundația Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi (coordonator), Fundația Soros România, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile și Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate – SASTIPEN. Raportul a fost emis de o coaliție de ONG-uri

Raportul „A Formative Evaluation of Structural Instruments in Romania” („O evaluare formativă a instrumentelor structurale din România”), întocmit pentru Ministerul Fondurilor Europene (fosta Autoritate pentru Coordonarea Instrumentelor Structurale)

Guvernul României (2009) Raportul strategic național pe anul 2009 privind implementarea fondurilor structurale și de coeziune

Guvernul României (2013) Raportul strategic național pe anul 2013 privind implementarea fondurilor structurale și de coeziune

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, Raportul anual de implementare (RAI) 2007, 2008, 2009, 2010, 2011

Programul Operațional Sectorial Creșterea Competitivității Economice 2007-2013, Raportul anual de implementare (RAI) 2007, 2008, 2009, 2010

Programul Operațional Sectorial Mediu 2007-2013, Raportul anual de implementare (RAI) 2007, 2008, 2009, 2010, 2011

Fundația Soros România (2012) “Roma Inclusion in Romania: Policies, Institutions and Examples” („Incluziunea romilor din România: politici, instituții și exemple), 2012

Fundația Soros România (2010), “Local authorities face to face with European funds” („Autoritățile locale față în față cu fondurile europene”), 2010